

T.C.
MİMAR SİNAN GÜZEL SANATLAR ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANA BİLİM DALI
ESKİ TÜRK EDEBİYATI PROGRAMI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

‘ALÎ HALÎFE’NİN ENÎSÜ’L-MÜNKÂTİ’İN İLÂ
‘İBÂDETİ RABBİ’L-‘ÂLEMÎN’İ
(Edisyonkritikli Metin-İnceleme)

Hazırlayan
Secâ Nur KOYUNCU
20192201015

TEZ DANIŞMANI
Prof. Dr. Müjgân ÇAKIR

İSTANBUL-2023

**T.C.
MİMAR SİNAN GÜZEL SANATLAR ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANA BİLİM DALI
ESKİ TÜRK EDEBİYATI PROGRAMI**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**‘ALÎ HALÎFE’NİN ENÎSÜ’L-MÜNKÂTİ’İN İLÂ
‘İBÂDETİ RABBİ’L-‘ÂLEMÎN’İ
(Edisyonkritikli Metin-İnceleme)**

**Hazırlayan
Secâ Nur KOYUNCU
20192201015**

**TEZ DANIŞMANI
Prof. Dr. Müjgân ÇAKIR**

İSTANBUL-2023

Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü tez yazım klavuzuna uygun olarak hazırladığım bu tez çalışmada;

- tez içindeki bütün bilgi ve belgeleri akademik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi,
- görsel, işitsel ve yazılı tüm bilgi ve sonuçları bilimsel etik kurallarına uygun olarak sunduğumu,
- başkalarının eserlerinden yararlanılması durumunda ilgili eserlere bilimsel normlara uygun olarak atıfta bulunduğumu,
- atıfta bulunduğum eserlerin tümünü kaynak olarak gösterdiğimi,
- kullanılan verilerde herhangi bir değişiklik yapmadığımı,
- ücret karşılığı başka kişilere yazdırmadığımı (dikte etme dışında), uygulamalarımı yaptırmadığımı,
- ve bu tezin herhangi bir bölümünü bu üniversite veya başka bir üniversitede başka bir tez çalışması olarak sunmadığımı

beyan ederim.

Ömer Tuğrul İnançer'e

ÖZET

ALÎ HALÎFE’NİN ENÎSÜ’L-MÜNKÂTÎ’İN İLÂ İBÂDETİ RABBÎ’L- ‘ÂLEMÎN’İ

(Edisyonkritikli Metin-İnceleme)

Ekim/2023

Bu çalışmada Alî Halîfe’nin Muâfâ b. İsmâîl’in Enîsü’l-Münkâtî’nin isimli eserine yazdığı tercüme eser incelenmiştir. Tespit edebildiğimiz kadarıyla altı nüshası bulunan eserin tüm nüshaları mukayese edilerek transkripsiyon alfabesiyle Latin harflerine aktarılmış ve tenkitli metni oluşturulmuştur.

Ortaya koyduğumuz çalışmaya konu olan eser hadîs edebiyatımızın hacimli örneklerinden biridir.

Çalışmamızın giriş bölümünde hadîs edebiyatından ve incelediğimiz eserin bu edebiyat türü içindeki yerinden bahsedilmiştir. Eserin müellifi ve mütercimi hakkında bilgiler verilmiştir. Eserin muhtevası hakkında incelemeler yapılmış ve Alî Halîfe’nin tercüme metodu hakkında bilgiler verilmiştir. Eserin yazma nüshaları tanıtılmıştır.

Yüksek lisans tezi olarak ortaya koyduğumuz çalışmayla hadîs edebiyatı sahasına katkıda bulunmak amaçlanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Enîsü’l-Münkâtî’nin, Alî Halîfe, hadîs, hikâyât, tercüme.

ABSTRACT

ALÎ HALÎFE’S ENÎSÜ’L-MÜNKÂTÎ’ÎN ÎLÂ IBÂDETÎ RABBÎ’L-‘ÂLEMÎN

(Edition-criticized Text-Review)

Ekim/2023

In this study, Alî Halîfe's translation of Muâfâ b.İsmail’s Enîsü'l-Münkâti'în is examined. All six known copies of the manuscript were analyzed and transliterated into Latin script using the transcription alphabet. A critical edition of the text was created.

The work examined in this study represents a significant sample of our extensive hadith literature.

In the introduction of our study, we referenced the hadith literature and the significance of the work that we have analyzed within this genre. Information about the author and translator of the work is given. The content of the work is examined and information about Alî Khalîfa's translation method is given. Manuscript copies of the work are introduced.

The objective of this master's thesis is to make a contribution to the field of hadith literature.

Key Words: Enîsü'l-Münkâti'în, Alî Halîfe, hadith, stories, translation.

ÖNSÖZ

Klasik Türk edebiyatı sahasında eser veren şâirler, Hz. Peygamber'in (s.a.v.) hadîs-i şerifinde buyurdıkları müjdeye nâil olmak iştîyakıyla hadîs edebiyatı sahasında birçok eser kaleme almışlardır. Yine aynı amaçla Arap ve Fars edebiyatından tercümeler ve şerhler yapılmış manzum ve mensur birçok eser ortaya konmuştur.

Çalışmamızda incelediğimiz Enîsü'l-Münkati'in isimli eser, 13.asırda Muâfâ b. İsmâîl tarafından kaleme alınan aynı isimli eserin Alî Halîfe tarafından yapılmış tercümesidir. Türünün en hacimli örneklerinden biri olan eserin nüshalarının tanıtılması, tenkitli metnin ortaya koyulması, değerlendirilmesi ve ilim âlemine tanıtılması amaçlanmıştır.

Öncelikle sevgili tez danışmanım Prof. Dr. Müjgân Çakır Hocam'a lisans ve yüksek lisans eğitimim boyunca ve tez çalışmam süresince vermiş olduğu yüksek emek ve gayretleri için şükranlarımı arz ederim. Lisans ve yüksek lisansım boyunca üzerimde emekleri bulunan sevgili hocalarım Prof. Dr. Hanife Koncu, Doç.Dr. Leyla Alptekin Sarioğlu, Dr. Öğr. Üyesi Ali Emre Özyıldırım'a çok teşekkür ederim. Bu eseri çalışmama vesile olan Prof. Dr. Mücahit Kaçar'a husûsiyetle teşekkür ederim. Tez konumu belirleme aşamamda değerli tavsiyeleri için Doç. Dr. Türkan Alvan Hocam'a çok teşekkür ederim. Tezim hakkımda sorduğu sorularla farklı şekillerde düşünmemi sağlayan sevgili büyüğüm Prof. Dr. Mustafa Fayda'ya çok teşekkür ederim. Çalışmada incelediğim eserin Berlin'de bulunan nüshasına ulaşmamdaki yardımları için Doç. Dr. Güler Doğan Averbek'e çok teşekkür ederim. Erzurum'da bulunan Mu'âfâ b. İsmâîl hakkındaki bitirme tezini görmeme fırsat veren hocam Dr. Öğr. Üyesi Seyit Yavuz'a da teşekkür ederim. Çalışmamdaki Arapça kısımlara ilişkin sorularıma verdiği değerli cevapları için sevgili Prof. Dr. Semih Ceyhan Hocam'a ve yine Arapça kısımlardaki yardımlarından dolayı Hager Mohammed Ahmed el-Sayed Bekhit'e çok teşekkür ederim.

Her zaman bize kol kanat geren sevgili büyüğüm Ahmet Özhan'a çok teşekkür ederim. Sorduğum sorulara verdiği değerli cevaplar için sevgili büyüğüm Hasan Sevil'e çok teşekkür ederim.

Değerli aileme; Muhammed Saad Koyuncu'ya, Rana Tavukçuoğlu'na ve Esra Nur Tavukçuoğlu'na da gösterdikleri sabır ve verdikleri destekler için teşekkür ederim.

İstanbul, Ekim 2023

İÇİNDEKİLER

ÖZET.....	iv
ABSTRACT	v
ÖNSÖZ.....	vi
İÇİNDEKİLER	vii
TRANSKRİPSİYON İŞARETLERİ.....	x
KISALTMALAR	xi
1. GİRİŞ	1
1.1. Eserin Müellifi	4
1.2. Eserleri	4
1.2.1. Nihâyetü'l-Beyân fî Tefsîri'l-Kur'ân.....	4
1.2.2. El-Mûcezz	5
1.2.3. El-Kâmil fî'l-Fıkh	5
1.2.4. Ahdaku'l-Ahbâr fî Ahbârî'l-Ebrâr	5
1.2.5. Enîsü'l-Münkati'în İlâ 'İbâdeti Rabbi'l-Âlemîn.....	5
1.3. Eserin Mütercimi.....	6
1.4. Eserleri	7
1.4.1. Tercüme-i Eyyühe'l-Veled.....	7
1.4.2. Şerh-i Vasıyye-i Ebû Hanîfe	8
1.4.3. Şerh-i Fıkhü'l-Ekber	8
1.4.4. Tercüme-i Sultâniyye	8
1.4.5. Şifâü'l-Mü'min	8
1.4.6. Risâle-i Sa'âdet-Nevâle.....	8
1.5. Enîsü'l-Münkati'în İlâ 'İbâdeti Rabbi'l-Âlemîn.....	10
1.5.1. Eserin Muhtevası.....	11

1.5.2. Eserin Dil ve Üslûp Özellikleri	57
1.5.3. Eserde Adı Geçen Şahıslar.....	58
1.5.3.1. Peygamberler.....	58
1.5.3.2. Peygamber Hanımları.....	61
1.5.3.3. Kur'ân-ı Kerîm'de Adı Geçen Şahıslar.....	62
1.5.3.4. Peygamber Ailesi	63
1.5.3.5. Ashâb-ı Kirâm.....	65
1.5.3.6. Tâbi'ûn	72
1.5.3.7. Tebeu't-Tâbi'ûn	75
1.5.3.8. Mutasavvıflar	76
1.5.3.9. Ulemâ	82
1.5.3.10. Hükümdarlar	87
1.5.3.11. Melekler	90
1.5.4. Eserde Adı Geçen Kitaplar	92
1.6. Ali Halife'nin Enîsü'l-Münkati'n'inde Tercüme Metodu	94
1.7. Nüsha Tavsifleri	97
1.8. Çeviriyazılı Metinde İzlenen Yol.....	121
2. METİN	122
3. SONUÇ.....	536
4. KAYNAKÇA	538
EKLER.....	559
Ek 1. Eser Özeti Tablosu.....	559
Ek 2. Hikâye Râvîlerinin Listesi	612
Ek 3.Hikâye Râvîlerinin Tablosu.....	613
Ek 4. Hadîslerde Adı Geçen Kişilerin Listesi	614
Ek 5.Hadîslerde Adı Geçen Kişilerin Tablosu.....	615
Ek 6. Hikâyede Adı Geçen Kişilerin Listesi	616

Ek 7.Hikâyede Adı Geçen Kişilerin Tablosu.....	619
Ek 8.Hadîs Konuları Listesi	620
Ek 9.Hadîs Konuları Tablosu.....	625
Ek 10.Hikâye Konuları Listesi.....	626
Ek 11. Hikâye Konuları Tablosu.....	630
Ek 12. Eserde Geçen Kitap İsimlerinin Listesi	631
Ek 13. Eserde Geçen Kitap İsimlerininTablosu.....	632
ÖZGEÇMİŞ.....	633

TRANSKRİPSİYON İŞARETLERİ

Ā, ā	ا
Ṣ, ṣ	ث
Ḥ, ḥ	ح
Ḫ, ḫ	خ
Ẓ, ẓ	ذ
Ṣ, ṣ	ص
Ẓ, ẓ, ḍ	ض
Ṭ, ṭ	ط
Ẓ, ẓ	ظ
‘	ع
Ġ, ġ	غ
Ḳ, ḳ	ق
ñ	ك
Ū, ū	و
Ī, ī	ى
,	،

KISALTMALAR

- A** : Milli Kütüphane, Ankara Adnan Ötüken İl Halk Kütüphanesi, 06 Hk 1980
- B** : Beyâzîd Devlet Kütüphanesi, Bâyezîd 1426
- Bkz.** : Bakınız
- C.** : Cilt
- Çev.:** Çeviren
- DİA** : Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi
- E** : Erzurum İl Halk Kütüphanesi, 25 Hk 23854/1
- h.** : Hicrî
- haz.** : Hazırlayan
- hz.** : Hazreti
- k.s.** : kaddesallâhu sırrahü'l-azîz
- k.v.** : kerremallâhu vecheh
- M** : Milli Kütüphane-Ankara, Milli Kütüphane Yazmalar Koleksiyonu, 06 Mil Yz A 1520/1
- m.** : Milâdî
- mm.** : Milimetre
- No.** : Numara
- ö.** : Ölüm tarihi
- r.a.** : Radıyallâhu anh
- r.a.a.** : Radıyallâhu anha
- S** : Süleymaniye Kütüphanesi, Pertevniyal 435
- S.** : Sayı
- s.** : Sayfa
- salt.:** Saltanat tarihleri
- s.a.v.** : Sallallâhu aleyhi ve sellem
- SB** : Staatsbibliothek, Berlin Almanya Milli Kütüphanesi Türkçe Yazmaları, Ms. Or. Oct. 3569
- Sd.:** Sadeleştiren
- Trc.:** Tercüme eden
- vb.** : Ve benzeri

Vol.: Volume

Y.: Yıl

yk. : Yaprak

yy. : Yüzyıl

1. GİRİŞ

Hz. Peygamber, hadîs-i şerîfleri ezberlemek, öğrenmek ve öğretmek hakkında ümmetine tavsiyeler buyurmuştur. “Ümmetimin dinî işlerine dair kırk hadîs derleyen/ezberleten/ezberleyen/öğrenen kimseyi Allâh teâlâ fakîhler ve âlimler zümresi arasında diriltir.”¹, “Allâh, bizden herhangi bir şeyi işiten ve işittiği gibi tebliğ edip başkalarına aktaran kişinin yüzünü ak etsin.”², “Cenâb-ı Allâh’ın kendisine mağfîret etmesini ümit ederek benden kırk hadîs yazana, Allâh teâlâ rahmet edip şehîd mertebesi verir.”³, “Kim ümmetim için kırk hadîs ezberleyip onları rivâyet ederse, Allâh teâlâ onu âlimler ve fakîhler zümresiyle haşreder. Ben de kıyamet gününde ona şahîd ve şefâatçi olurum. Ona denilir ki: Cennetin istediğin kapısından gir!”⁴. “Kırk hadis nakliyle ilgili rivayetler Hz. Ali, Abdullah b. Mes‘ûd, Muâz b. Cebel, Ebü’d-Derdâ, Abdullah b. Ömer, Abdullah b. Abbas, Enes b. Mâlik, Ebû Hüreyre, Ebû Ümâme, Câbir b. Semüre, Abdullah b. Amr b. Âs ve Ebû Saîd el-Hudrî’ye nisbet edilmektedir.”⁵ Efendimiz Hazretlerinin 40 hadîsinin nakledilmesi hakkında ümmetine îrâd buyurdıkları hadîs-i şerîfler bu müjdeye nâîl olmak isteyenlerce dikkate alınarak bu edebiyatın oluşmasına ve gelişmesine vesile olmuştur.

Bu minvâl üzere 40 hadîs derlemeleri yapılmaya başlanmıştır. Daha sonra 40 hadîs tercümeleri, şerhleri, manzum-mensur karışık eserler, çeşitli konular hakkında toplanmış hadîsler, hikâyeler eklenerek oluşturulan şerhler gibi birçok varyantla birlikte gelişerek edebiyat literatüründe 40 hadîs edebiyatı türünü oluşturmuştur.

İsimleri genellikle kırk hadîs, hadîs-i erbaîn, çihil hadîs olmakla birlikte eserler incelendiğinde ele alınan hadîs sayıları farklılıklar göstermektedir. Türün adı 40 hadîs

¹ Râmhürmüzî, s. 173; Âcurrî, s. 134-135; İbn Abdülber, I, 192-194, 198; Aclûnî, 1988, s. 17.

² Tirmizî, İlim 7/2658; Ebû Dâvûd, İlim 10; İbni Mâce, Mukaddime 18; Menâsik 76.

³ İbn Cevzî.

⁴ Hasan b. Süfyân, s. 86; İbn Adî, I, 324; İbn Abdülber en-Nemerî, I, 193, 196-197; Ebû Nuaym, IV, 189.

⁵ M. Yaşar Kandemir, "Kırk Hadis", *TDV İslâm Ansiklopedisi*, <https://islamansiklopedisi.org.tr/kirk-hadis#1> (Erişim: 07.11.2023).

olarak anılmakla birlikte 80, 120 gibi 40'ın katları şeklinde oluşturulmuş eserler de mevcuttur. Ayrıca 100 hadîs eserleri de mevcuttur.⁶

Bu çalışmamızda incelemiş olduğumuz Enîsü'l-Münkati'nin İlâ 'İbâdeti Rabbi'l-Âlemîn isimli eser ise hadîs edebiyatımızın en hacimli örneklerinden biridir. Muâfâ b. İsmâîl'in aynı isimli eserinin Alî Halîfe tarafından kaleme alınmış olan tercümesidir. Eser hakkında Savaşkan Cem Bahadır tarafından 2018 yılında yazılmış olan tanıtım makalesi bu çalışmamıza rehberlik etmiştir.⁷

Eserin adında da geçen "münkati" kavramı, teknik mânâsıyla senedinde eksik râvî bulunan hadîslere denir.⁸ Eserin adında "münkati" ifadesinin geçmesi münkati hadîslerin toplandığı bir eser olabileceği düşüncesine yönlendirse de, eserde bulunan hadîs-i şerîfler incelendiğinde içinde "sahih" hadîslerin bulunması ve eserde adı geçen kaynakların sahîh hadîsleri ihtivâ etmesi sebebiyle bu eserin sadece münkati hadîslerden ibaret olması ihtimali ortadan kalkmaktadır. Eserin adında geçen "münkati" ifadesinin sadece kelime mânâsıyla kullanıldığı ve teknik mânâda "münkati'î hadîs" literatürünün kastedilmediği anlaşılmıştır.

Eser, hadîs edebiyatı alanında olduğu kadar içerdiği mensûr hikâyeleriyle de önem arz etmektedir. Eserdeki hikâyelerin tümü hadîs-i şerîflerle bağlantılı olarak seçilmiştir. Genellikle seçilen hikâyeler hadîs-i şerîfin mânâsının anlaşılmasını kolaylaştırmak için kaleme alınmıştır. 200. hadîs-i şerîfte ise mânâsının hikâyesinde şerh edileceği ifade edilmiştir.

Bazı hadîs-i şerîfler rivâyet edilişinin hikâyesiyle birlikte aktarılmıştır. Örneğin 141. hadîs-i şerîf Ebû'd-Derdâ'dan (r.a.) rivâyet edilmiş ve rivâyet ettiği olayla birlikte aktarılmıştır. 228. hikâyede Hz. Âîşe'nin (r.a.a.) bir hadîs-i şerîfi rivâyet edişinin hikâyesi anlatılmıştır.

Eserde geçen hikâyeler bazen hadîs-i şerîflerle paralel şekilde bazen hadîsleri açıklayan bir mâhiyette bazen de destekleyici unsur olarak anlatılmıştır. Meselâ 133.

⁶ Abdülkadir Palabıyık, *Hadis Literatüründe Yüz Hadisler ve Halveti Muhyi'nin Gül-i Sad-Berk Adlı Eseri (Tahkik, Tesbit ve Tahrir)*, Doktora Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir 2021; Nihat Öztoprak, *Klasik Türk Edebiyatı'nda Manzum Yüz Hadisleri*, Doktora Tezi, Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, İstanbul 1993; Mevlüt Haliloğlu, *Hadis Literatüründe Yüz Hadisler ve Halveti Muhyi'nin Gül-i sad-Berk Adlı Eseri (Tahkik, Tesbit ve Tahrir)*, Doktora Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir 2021.

⁷ Savaşkan Cem Bahadır, "Bir Üç Yüz Hadis Tercümesi: Alî Halîfe'nin Enîsü'l-Münkati'î", *Amasya Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, C. 2, S. 3, Haziran 2018, s. 1-17.

⁸ Mehmet Efendioğlu, "Münkati", *TDV İslâm Ansiklopedisi*, <https://islamansiklopedisi.org.tr/munkati> (Erişim: 06.11.2023).

hadîs-i şerîf sadakanın ömrü uzatacağı hakkında olup hikâyesinde sadaka verdiği için ömürleri uzatılmış olan gençler anlatılmıştır.

Bazı hadîslerin tercümeleri 136.'da olduğu gibi sebep-i vürûduyla birlikte aktarılmıştır. Yine 146. hadîs-i şerîf de sebep-i vürûduyla birlikte aktarılmıştır.

Bazı hikâyelerde ise güvenilir kişilerden rivâyet edilerek hadîs-i şerîfte geçen husûsların ne şekillerde tecrübe edildiği anlatılmıştır. Meselâ 33. hadîs-i şerîfte âşûre gününde yapılacak ikramın tüm senenin bereketini arttıracığı buyrulmuş, hikâyesinde ise Hz. Süfyân-ı Sevrî kırk yıl bu hadîs ile amel ettiğini bir sene bu ameli yerine getiremediği ve o senenin bereketsiz geçtiğini söylediği aktarılmıştır.

Çalışmamızda yukarıda bahsettiğimiz gibi bir çok özellikleri hâiz olan eser incelenmeye gayret edilecektir. Bu amaçla taspit edebildiğimiz kadarıyla altı nüshası bulunan eserin tüm nüshaları dikkate alınarak tenkitli metin hazırlanmıştır. Eserin müellifi ve eserleri hakkında bilgi verilmiştir. Eserin mütercimi olan Alî Halîfe'nin hayatı ve eserleri hakkında bilgiler aktarıldıktan sonra çalışmamızın Enîsü'l-Münkati'n'i incelenmiştir. Eserin muhtevası, üslûbu ele alınmış; eserde adı geçen şahıslar tasnif edilmiştir. Alî Halîfe'nin tercüme metodu hakkında incelemeler yapılmıştır. Eserin kısa bir özeti yapıldıktan sonra tablo olarak genel bir özet daha yapılmıştır. Son olarak konular daha genel şekliyle ele alınarak istatistiksel tablolar oluşturulmuş ve çalışmanın sonundaki ekler bölümüne konulmuştur.

1.1. Eserin Müellifi

Muâfâ b. İsmâîl

Tam ismi Ebû Muhammed Cemâlüddîn el-Muâfâ b. İsmâîl b. Hüseyin el-Mevsîlî olup lakapları ise Cemâlüddîn ve İbnü'l-Hadevs'tir. Yazar h.551/m.1156 yılında Musul'da doğmuştur. Tefsir, Şafîî fıkhi, hadîs, dil ve edebiyat gibi ilimleri tahsil etmiştir.⁹ Hocaları arasında; İbn Muhâcir eş-Şâfiî, Ebû'r-Rebî' Süleyman b. Hamîs, İmâd b. Yûsuf, Ebi'l-Ferec eş-Şâfiî, Müslim b. Ali es-Sincî gibi isimler vardır.

Kaynaklara göre Muâfâ b. İsmâîl güzel ve temiz giyinmeyi seven titiz biridir. Ayrıca güzel yüzlü, tatlı dilli ve güzel simalı biri olduğu da kaynaklarda kaydedilmiştir.¹⁰

Yazarın yetiştirdiği talebeleri arasında Eşrefiyye, Zâhiriyye, Nûriyye ve Nefisiyye Darü'l-Hadîslerinde baş müderrisi olan Ebû Abdullâh Zekiyyüddîn Muhammed b. Yûnus el-Birzâlî¹¹, İkbaliye Şafîî medresesi baş kadısı ve Büyük Kahire Camii'nde bulunan Hanefî kürsüsüne atanan ilk Hanefî âlimi olan Mecdüddîn Abdurrahmân b. Cemâl b. el-Adîm el-Halebî ed-Dimeşkî, Şibliyye medresesinde yardımcı hoca olarak görev yapmış olan Abdullâh b. Abdan el-Ezdî ed-Dimeşkî el-Kâtib, İbnü'l-Hâcib, Medresetü'l-Cevziyye'de Hanbelî kadısı olarak görev yapmış olan Takuyiddîn el-Makdisî gibi isimlerden söz etmek mümkündür.¹²

Muâfâ b. İsmâîl h.630/m.1233 yılında Musul'da vefat etmiştir.

1.2. Eserleri

1.2.1. Nihâyetü'l-Beyân fî Tefsîri'l-Kur'ân

Rivâyet metoduyla hazırlanmış Kur'ân-ı Kerîm tefsiridir. “Kitabın baştan Bakara sûresinin 60. âyetine kadar olan kısmını Süleyman Hâmid Kemârâ yüksek lisans tezi

⁹ Eyyüp Sabri Fani, “Muâfâ b. İsmâîl”, *TDV İslâm Ansiklopedisi*, <https://islamansiklopedisi.org.tr/muafa-b-ismail> (Erişim: 30.10.2021).

¹⁰ Eyyüp Sabri Fani, *Muâfâ b. İsmâîl el-Mevsîlî ve Tefsirindeki Metodu*, Doktora Tezi, Ondokuz Mayıs Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Temel İslâm Bilimleri Anabilim Dalı, Samsun 2002, s. 38.

¹¹ Ali Yardım, “Birzâlî”, *TDV İslâm Ansiklopedisi*, <https://islamansiklopedisi.org.tr/birzali> (Erişim: 20.11.2021).

¹² Fani, *Muâfâ b. İsmâîl el-Mevsîlî ve Tefsirindeki Metodu*, s. 42.

(Riyad 1405/1985), 203. âyetinden 266. âyetine kadar olan bölümünü Filve Nâsır Hamd er-Râşid (Riyad 1416/1996) ve Âl-i İmrân sûresinin 26. âyetinden sûrenin sonuna kadar olan kısmını Hissa Abdullâh Muhammed el-Mansûr (Riyad 1417/1997) doktora tezi olarak tahkik etmiştir.”¹³

1.2.2. El-Mûcez

Nihâyetü'l-Beyân fî Tefsîri'l-Kur'ân eserinin bir ihtisarı mâhiyetinde olan Fatiha'dan Meryem Sûresi'ne kadar olan âyet-i kerîmelerin tefsirlerini ihtivâ eden tefsir eseridir. Nihâyetü'l-Beyân fî Tefsîri Kur'ân isimli eserinin muhtasar hâlidir.¹⁴

1.2.3. El-Kâmil fî'l-Fıkh

Şafiî mezhebinin fikhî meseleleri hakkında yazılmış bir eserdir.¹⁵

1.2.4. Ahdaku'l-Ahbâr fî Ahbârî'l-Ebrâr

Biyografi eseridir.¹⁶

1.2.5. Enîsü'l-Münkati'în İlâ 'İbâdeti Rabbi'l-Âlemîn

İçerisinde üç yüz hadîs-i şerîf ve bu hadîs-i şerîflerle ilgili hikâyeler ve şiirlerin bulunduğu Arapça eserdir.¹⁷

¹³ Fani, *Muâfâ b. İsmail el-Mevsîlî ve Tefsirindeki Metodu*, s. 47-78.

¹⁴ Fani, *Muâfâ b. İsmail el-Mevsîlî ve Tefsirindeki Metodu*, s. 45-46.

¹⁵ Fani, *Muâfâ b. İsmail el-Mevsîlî ve Tefsirindeki Metodu*, s. 43.

¹⁶ Fani, *Muâfâ b. İsmail el-Mevsîlî ve Tefsirindeki Metodu*, s. 45.

¹⁷ Fani, *Muâfâ b. İsmail el-Mevsîlî ve Tefsirindeki Metodu*, s. 43-44.

1.3. Eserin Mütercimi

Alî Halîfe

Kaynaklarda hakkında bilgi yoktur. Yapılan çalışmalarda 17. asırda yaşamış olan Alî Halîfe Antalyavî ve Minkârî Alî Halîfe olmak üzere iki isim geçmektedir. Ancak yapılan incelemeler ışığında Minkârî Alî Halîfe'nin ve Alî Halîfe b. Mehmed Antalyavî'nin aslında tek kişi olduğu görüşü benimsenmiştir.

Risâle-i Sa'âdet-Nevâle eserinin yazarı olan Minkârî Alî Halîfe'nin mezkûr eserde Şifâü'l-Mümîn isimli bir eserinden bahsetmiş olması ve Alî Halîfe'nin aynı isimli bir eseri olması hasebiyle iki ismin aynı kişi olması da muhtemeldir.¹⁸ Minkârî Alî Halîfe Risâle-i Sa'âdet-Nevâle'yi IV. Mehmed'e (salt. 1648-1687) sunmuş ve sarayda vazifeli olduğunu beyân etmiştir¹⁹. Yine aynı eserde IV. Murad (salt. 1623-1640) döneminde de sarayda görevli olduğu bilgisi mevcuttur²⁰. Bu bilgiler yine iki ismin aynı kişi olabileceği ihtimalini kuvvetlendirmektedir.

Eserler içerik ve üslûp özellikleri bakımından incelendiğinde özellikle sebep-i telîf bölümleri dikkate alındığında iki eserin aynı kişi tarafından kaleme alınmış olduğunu söylemek mümkündür. Risâle-i Sa'âdet-Nevâle'de geçen: "... 'Âlî Halîfe' -i bî-mikdâr şöyle dir ki vaqtâ ki sa'âdetlü pâdişâhımız pâdişâh-ı zıll-ı Rabbü'l-'âlemîn hâzret-i Sultân Mehemmed Hân'ın işâret-i 'aliyye vü beşâret-i celiyyeleri ile bu du'âcılarına fermân [u] vâcibü'l-ityâni şudûr idüp bu Risâle' -i Sa'âdet-Nevâle'nün..." ifadeleriyle; Enîsü'l-Münkâtî'n'de geçen: "...sa'âdetlü ve şevketlü pâdişâh-ı cihân-penâh hâzretlerinin maqbûl-i tab'-ı pâkleri ve mergûb-ı hâtır-ı derrâkleri olup şâhibetü'l-hayrât ve'l-âsârü'l-cemîle ve râğıbetü'l-hasenât ve's-şalâtü'l-celîle devletlü ve sa'âdetlü vâlide sultân hâzretlerinin dahı yümn-i teveccühleri ve meyl-i hâtırları olmağın ol kitâbuñ lisân-ı Türkî-âsânla terceme olunması içün bu bendelerine işâret-i 'aliyye buyurdılar..."; "...mütercim-i fakîr ya'nî dâ'i-i muhliş 'Âlî Halîfe' -i bî-mikdâr

¹⁸ Savaşkan Cem Bahadır, "Minkârî Alî Halîfe'nin Risâle-i Sa'âdet-Nevâle'si", *Journal of Turkish Language and Literature*, Vol. 4, Issue: 3, Summer 2018, s. 622-636.

¹⁹ Savaşkan Cem Bahadır, "Minkârî Alî Halîfe'nin Risâle-i Sa'âdet-Nevâle'si", *Journal of Turkish Language and Literature*, Vol. 4, Issue: 3, Summer 2018, s. 622-636.

²⁰ Mehmet Kalaycı, "Mâtürîdî-Hanefî Aidiyetin Osmanlı'daki İzdüşümleri", *Cumhuriyet Üniversitesi İlahiyat Dergisi*, S. 20, Aralık 2016, s. 9-72.

rahmetu'llāhi te'ālā 'aleyh 'ulemā'-i kibār kitāblarında istihrāc idüp dir ki..." gibi ifadelerin farklı kişiler tarafından yazılmış olması pek mümkün gözükmemektedir.

Alî Halîfe'ye, "halife"²¹ unvanının saraydaki görevi sebebiyle verilmiş olması muhtemeldir. Nitekim Eyyühe'l-Veled isimli eserinin giriş bölümünde Sultan Murad'ın saltanatı döneminde, yani 1623-1640 yılları arasında saraya girdiğini söylemektedir. Tercüme-i Sultâniyye eserini de padişâhın ağalarından Muslî Ağa'nın isteğiyle tercüme edip sultana sunduğunu söylemektedir. Risâle-i Sa'âdet-Nevâle'sini ise Sultan Mehmed Han'a sunan Alî Halîfe; Eyyühe'l-Veled'de Sultan Mehmed b. İbrâhîm'in tahta geçmesinden sonra yani 1662-1663 yılları arasında saray eşrâfının ilimle meşgul olduğunu ve bu durumun kendisini de teşvik ettiğini söylemektedir. Bu örneklerden anlaşıldığı üzere Alî Halîfe'nin sarayda bulunduğunu ve "hâlîfe" unvanının buradan geldiğini söylemek mümkündür.

Alî Halîfe'nin tercüme ettiği eserlere bakarak iyi derecede Arapça ve Farsça bildiği de ifade edilebilir.

Hayatı hakkında yeterli bilgi bulunmayan Alî Halîfe'nin eserlerinden yola çıkarak 1066/1655'ten sonra vefat ettiği tahmin edilmektedir²².

1.4. Eserleri

1.4.1. Tercüme-i Eyyühe'l-Veled

Gazzâlî'nin Farsça olarak kaleme aldığı, bölümlerinin "Ey oğul!" hitabıyla başladığı eserinin Türkçe tercümesidir²³. Eserin mütercimi belli olmayan Arapça tercümesi de mevcuttur.

Alî Halîfe, tercümesinin giriş kısmında hamdele ve salveleden sonra Sultan IV. Murad Han devrinde Sarây-ı Cedîd'e girdiğini ve bu dönemde sarayda ilme oldukça rağbet

²¹ "Enderunun büyük ve küçük odalarının itibar sahibi oğlanlarına, sebkan fırınlarında ekmekçibaşından sonra gelen fırıncının en eskisine verilen unvan. Bunlara halife unvanı yerine kalfa da denirdi." Fehmi Yılmaz, *Osmanlı Tarih Sözlüğü*, Gökkuşbu Yayınları, İstanbul 2010.

²² Savaşkan Cem Bahadır, "Bir Üç Yüz Hadis Tercümesi: Alî Halîfe'nin Enîsü'l-Münkati'n'i", *Amasya Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, C. 2, S. 3, Haziran 2018, s. 1-17.

²³ H. Bekir Karlığa, "Gazzâlî", *TDV İslâm Ansiklopedisi*, <https://islamansiklopedisi.org.tr/gazzali#5-eserleri> (Erişim: 17.11.2021).

edildiğini, IV. Mehmed Han devrinde de aynı rağbetin devam ettiğini ve bu durumdan etkilenecek bu eseri tercüme edip sultana sunduğunu ifade eder²⁴.

Eserin tamamlanma tarihi hâtime kısmında 10 Rebiü'l-evvel 1065/18 Ocak 1655 olarak belirtilmiştir.

1.4.2. Şerh-i Vasiyye-i Ebû Hanîfe

Ebû Hanîfe'nin el-Vasiyye isimli imanın esaslarına dair yazdığı risâlenin şerhidir.²⁵

1.4.3. Şerh-i Fıkhü'l-Ekber

Fıkhü'l-Ekber'in şerhli tercümesidir. Eserin 150'den fazla yazma nüshası mevcuttur²⁶.

1.4.4. Tercüme-i Sultâniyye

Muhammed b. Turtuşî'nin Sirâcü'l-Mülûk eserinin tercümesidir. Alî Halîfe eserin giriş kısmında “bu kırk sahîfe-i mev'izayı” padişahın ağalarından Muslî Ağa'nın isteği üzerine tercüme edip sultana hediye ettiğini ve bu sebeple de eserin adını Terceme-i Sultâniyye koyduğunu ifade eder.

Eserde Arapça kısımlar aktarılmış daha sonra “terceme” başlığı ile tercüme edilmiştir. Bazı yerlerde açıklamalar mevcuttur, şiirler ve hikâyeler de vardır.

Eserin sonunda “Tercüme-i Mevâ'ize”nin elli güne yakın bir zamanda hazırlandığı ifade edilmiştir.²⁷

1.4.5. Şifâü'l-Mü'min

Üç bâb üzere tertip edilmiş ahlâk konulu mensur bir eserdir.²⁸

1.4.6. Risâle-i Sa'âdet-Nevâle

Topkapı Sarayı Müzesi Türkçe Yazmaları Bölümü K. 825'de nüshası bulunan on iki bölümden oluşan bir akaîd kitabıdır.

²⁴ Sadık Yazar, “Gazzâlî'nin XIII-XIX. Yüzyıllar Arasında Batı Türkçesinde Tercüme Edilen Eserleri”, *Dîvân Disiplinlerarası Çalışmalar Dergisi*, C. 16, S. 31, 2011/12, s. 67-156.

²⁵ Ahmet Ünsal, “İmam Ebû Hanîfe Hakkında Yazılmış Eserler Bibliyografyası”, *Journal Of Islamic Research*, C. 15, S. 1-2, 2002, s. 334-338.

²⁶ Kadir Gömbeyaz, “İlk Fıkh-ı Ekber Şerhi 9. Yüzyılda mı Yazıldı?”, *Diyanet İlmî Dergisi*, S. 56, 2020, s. 1221-1248.

²⁷ Nüshası için bkz. Süleymaniye Ktp. Lala İsmail 2314.

²⁸ Bursalı Mehmet Tahir b. Rif'at, “Ahlâk Kitaplarımız”, sd. Saadettin Özdemir, *Süleyman Demirel Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, S. 22, 2009/1, s. 161-176.

Süleymaniye Kütüphanesi Hacı Mahmud Efendi Bölümü 01501 numarada “Mesâ’il-i İ’tikâdiyyeye Dair Bir Risâle” ismiyle kayıtlı olan yazma eser²⁹ incelendiğinde katalog kaydının hatalı girildiği tespit edilmiştir. Eserde geçen “‘Âlî Halîfe’-i bî-mikdâr şöyle dir ki vaqtâ ki sa’âdetlü pâdişâhımız pâdişâh-ı zıll-ı Rabbü’l-‘âlemîn hazret-i Sulţân Mehemmed Hân’ın işâret-i ‘aliyye vü beşâret-i celiyyeleri ile bu du‘âcılarına fermân [u] vâcibü’l-ityâni şudûr idüp bu Risâle’-i Sa’âdet-Nevâle’nüñ...” ifadelerinden bu eserin Alî Halîfe’ye ait olan Risâle-i Sa’âdet-Nevâle eseri olduğu anlaşılmıştır.

Eser, IV. Mehmed’in emri üzerine kaleme alınmıştır. Eserin giriş kısmında Kâdîhân’ın Fetevâ’sı, Bedreddin Simmâvî’nin Câmi’ü’l-Füsûleyn’i ve Bezzâzî’nin Bezzâziyye’si ve başka kitaplardan seçilen konular hakkında yazıldığı beyân edilmektedir.³⁰

²⁹ Antalyalı Minkârî Ali Halîfe Efendi, “Mesâ’il-i İ’tikâdiyyeye Dair Bir Risâle”. <https://portal.yek.gov.tr/works/detail/253280>

³⁰ Bahadır, “Minkârî Âlî Halîfe’nin “Risâle-i Sa’âdet-nevâle”si”, s. 622-636.

1.5. Enîsü'l-Münkati'în Îlâ 'İbâdeti Rabbi'l-'Âlemîn

Mu'âfâ b. İsmâîl'in aynı ismi taşıyan eserinin tercümesidir. Alî Halîfe tercümesinin başında bu durumu açıkça beyân etmektedir: “şöyle ma'lûm-ı erbâb-ı 'irfân ve mefhûm-ı aşhâb-ı iz'ân ola ki e'azz-ı ulemâdan Şeyh Mu'âfâ bin İsmâ'îl rahmetu'llâhi te'âlâ 'aleyhi cem' ü te'lîf eylediği üç yüz hadîs-i şerîfi ve 'aķıblerince üç yüz hikâyeyi müstemil *Enîsü'l-Münkati'în Îlâ 'İbâdeti Rabbi'l-'Âlemîn* nâm kitâb-ı laţîfi...”

Eser sistematik şekilde kaleme alınmıştır. Hadîs-i şerîfler numaralandırılarak yazılmış, daha sonra “terceme” başlığı altında tercüme edilmiş ve sonrasında da “Hikâye” başlığı altında hikâyesi aktarılmıştır.

Enîsü'l-Münkâtî'în, “nâm kitâb-ı laţîfi sa'âdetlü ve şevketlü pâdişâh-ı cihân-penâh hazretlerinin maķbûl-i tab'-ı pākleri ve mergûb-ı hâtır-ı derrākleri olup şāhibetü'l-hayrât ve'l-āsārü'l-cemîle ve rāģibetü'l-ḥasenât ve's-şalâtü'l-celîle devletlü ve sa'âdetlü vâlide sultân hazretlerinin daģı yümn-i teveccühleri ve meyl-i hâtırları olmaģın ol kitābuñ lisân-ı Türkî-āsânla terceme olunması içün bu bendelerine işâret-i 'aliyye buyurdılar” ifadelerinden anlaşılacağı üzere vâlide sultânın emriyle tercüme edilmiştir. Ve “Ve daģı Allāh Sübhānehu ve te'âlâ sa'âdetlü ve devletlü vâlide sultân-ı 'ālî-şân hazretlerini 'ömr-i tavîl ile mu'ammere eyleyüp dā'imā şıḥḥat u 'āfiyetde ve sürür-ı refāhiyyetde kılup sa'âdetlü pâdişâh-ı vālā-cāh hazretlerini serîr-i salţanatda aķ şaķallu pîr görmesini müyesser eyleyüp āḥiretde mekân u me'vāsını cennât-ı 'āliyât içre Firdevs-i a'lâda kıla āmîn.” ifadelerinden anlaşacağı üzere vâlide sultâna sunulmuştur.

1.5.1. Eserin Muhtevası

Bu bölümde eserde geçen hadîs-i şerîfler ve hikâyeler kısaca özetlenmeye çalışılmıştır. Eserin sonuna yine hadîs-i şerîflerin ve hikâyelerin içeriği ve konularını özetleyen tablolar hazırlanmıştır. (Bkz. Ekler kısmı)

Ek-1’de hazırlanan tablo eserin özeti mâhiyetinde olup ana hatlarıyla eserin içeriğini göstermektedir. Bu bölümde hadîs-i şerîflerin konuları, rivâyet eden kişinin adı bulunan hadîsler için râvîleri, hadîslerde adı geçen kişiler, hikâyede adı geçen kişiler, hikâyeyi rivâyet edenler, hikâye-i digerin râvîsi ve konusu, hikâye-i digerde adı geçen kişiler, ve adı geçen eserler numaralandırılarak tablo hâline getirilmiştir.

Ek-2’de hikâye râvîlerinin geçme sıklığı gösterilmiştir. Bu tabloya göre Alî hikâyeler en çok “şöyle hikâyet olunur ki...” ifadesiyle başlamaktadır. En çok hikâye rivâyet edilen kişiler ise Ka’bü’l-Ahbâr, Hz. Ali ve Hz. Hasan-ı Basrî’dir.

Ek-3’te aktarılan hadîs-i şerîflerde adı en çok anılan kişiler sıralanmış ve tablo olarak verilmiştir. Bu tabloda eserde geçen hadîs-i şerîflerde en çok adı geçen kişiler Cebrâil (a.s.), Hz. Ömer, Hz. Âîşe olarak tespit edilmiştir.

Ek-4’te hikâyede adı geçen kişilerin sıklığı tespit edilmiş ve tablo olarak verilmiştir. Bu tabloya göre hikâyelerde en çok ismi anılanlar; Hz. Peygamber (s.a.v.), Hz. Ömer, Hz. Mûsâ olarak tespit edilmiştir.

Ek-5’te hadîs-i şerîflerin konuları en genel şekliyle özetlenerek tasnif edilmiştir. Bu tablo oluşturulurken hadîs konuları kaba hatlarıyla tasnif edilmiş ve genel bir çerçeve çizmek amaçlanmıştır. Ek-5’e göre Enîsü’l-Münkâti’în’de geçen hadîs-i şerîflerde en çok dua, sabır, namaz, affetmek ve dünyanın geçiciliği konuları ele alınmıştır.

Hadîs-i şerîflerle bağlantılı şekilde verilmiş olan hikâyelerin konuları Ek-6’da kaba hatlarıyla tasnif edilerek tablo hâline getirilmiştir. Bu tabloya göre Enîsü’l-Münkâti’în’deki hikâyelerde en çok dua, dünyanın geçiciliği, ibâdet ve sabır konuları işlenmiştir.

Ek-7’de eserde geçen kitap isimlerinin ne sıklıkla geçtiği hakkında bir tablo oluşturulmuştur. Tercümede en çok adı geçen kitap Kur’ân-ı Kerîm’dir. İkinci sırada ise mütercimim okuyucu yönlendirerek atıf yaptığı Şifâü’l-Mümin isimli eseri gelmektedir.

Oluşturduğumuz tablolarla genel bir istatistik vermek amaçlanmıştır. Bu sebeple konuları özetlerken konular daha genel başlıklar altında tasniflenerek ele alınmıştır. Aşağıda ise eser kapsamlı bir şekilde ele alınarak detaylı bir özeti yapılmıştır.

Birinci hadîs-i şerîf Adn Cenneti hakkındadır. Buranın Allâh'ın mü'min ve muvahhid kulları için olduğu ve bahîl ve mürâyî olanlara haram kılındığı buyrulmuştur. Hadîs-i şerîfle ilişkilendirilen hikâye “bazı ulemâdan hikâyet...” şeklinde başlar ve cennetin sekiz kapısından içeri ilk önce mâsivâdan yüz çevirmiş olan Allâh'a mahabbeti olan ulemanın gireceği anlatılmıştır. Alimler; “Kim ilim öğrenmek için yola çıkarsa, Allâh Teâlâ ona cennet yolunu kolaylaştırır. Melekler, ilim öğrenenlerden hoşlandıkları için onlara kanat gererler. Göklerde ve yerde bulunan varlıklar, hatta sudaki balıklar bile âlimlerin bağışlanması için Allâh'a yalvarırlar. Bir âlimin sadece ibâdetle uğraşan bir kimseye üstünlüğü, on dördüncü gecesinde ayın diğer yıldızlara üstünlüğü gibidir. Âlimler peygamberlerin mirasçılarıdır. Peygamberler altın gümüş değil, sadece ilmi miras bırakmışlardır. İşte bu ilim mirasına konan kimse, çok büyük bir kısmet kazanmış olur.” gibi birçok hadîs-i şerîf ile çeşitli iltifatlara mazhar olmuştur.

İkinci hadîs-i şerîfte bir kimsenin bir başka din kardeşinin herhangi bir sıkıntısını giderdiğinde Allâh'ın da onun sıkıntısını gidereceği buyrulmuştur. Benzer mânâda bir başka hadîs-i şerîfte; “Her kim Müslüman kardeşinin bir ihtiyacını giderirse; Allâh da onun bir ihtiyacını giderir. Her kim de bir Müslüman'ın bir sıkıntısını giderirse, Allâh da onun kıyamet sıkıntılarından bir sıkıntısını giderir. Her kim dünyada bir Müslüman'ın ayıbını örterse Allâh da kıyamet günü onun ayıbını örter.” buyrulmuştur. İkinci hikâye “kibâr-ı ulemâdan birisi şöyle hikâyet eder...” şeklinde başlamaktadır. Hikâyeyi anlatan kişi rüyâsında kıyametin koptuğunu, Allâh'ın kendisini ince bir hesaba çektiğini ve bu hesabın pek iyi gitmediğini görmüş; durum böyle iken daha önceden borcunu ödediği fakir komşusunun gelip kendisini bu hâlden kurtardığına şahit olmuştur.

Üçüncü hadîs-i şerîf Mescid-i Harâm'ın faziletini, Beytu'llâh'a giden kişinin günahlarının affedileceğini ve Zemzem suyunun her ne niyetle içilirse o niyetin hâsıl olacağını müjdelemiştir. “Benim mescidimde kılınan bir namaz, onun dışındaki camilerde kılınan bin namazdan daha faziletlidir. Ancak Mescid-i Haram hariç. Mescid-i Haram'da kılınan bir namaz ise onun dışındaki yüz bin namazdan daha faziletlidir.” “Zemzem suyu ne amaçla içilirse ona yarar sağlar”, “Kim Allâh için hacceder de (Allâh'ın rızasına uymayan) kötü söz ve davranışlardan ve Allâh'a karşı

gelmekten sakınırsa, (kul hakkı hariç) annesinden doğduğu günkü gibi (günahlarından arınmış olarak hacdan) döner.” Hadîs-i şerîfin akabinde anlatılan hikâyeye “şöyle hikâyet olunur ki...” diye başlamaktadır. Burada, Ebû Abdullâh Muhammedü’n-Neccârî’ye bir kişinin hıfzının güzel ve kavî olduğunu söylemesi Muhammedü’n-Neccârî’nin ise Zemzem suyunu hıfzının sağlam olması niyetiyle içtiği için bu hâle geldiğini anlatması hikâyeye edilmiştir.

Dördüncü hadîs-i şerîf fıkıh ilmi hakkındadır. “İbadetlerin en kıymetlisi, fıkıh öğrenmek ve öğretmektir.” “Her şeyin dayandığı direk vardır. Dinin temel direği, fıkıh ilmidir.” meâlindeki hadîs-i şerîfler yine bu minvâlde îrâd buyrulmuştur. Hikâyede Muâviye’nin fıkıh hakkındaki bir hutbesini konu almaktadır. Hutbe içinde Efendimiz Hazretleri’nin “Allâh, iyilik etmek istediği kulunu fakih yapar.” hadîs-i şerîfi aktarılmaktadır. Hikâyenin hemen akabinde “mütercim-i fakîr” ifadesiyle araya girip ilmin öneminden bahsetmiştir. İlim öğrenmenin herkese farz olduğuna aktardığı hadîslerle delil getirmiştir. Daha sonra ise İmam-ı A’zam Ebû Hanîfe’nin Fıkhu’l-Ekber kitabının “ilm-i tevhîd beyânında” farz olan ilmin sınırlarının çizildiğinden bahsetmiştir. Daha sonra bu beyânda bir başka eserine atıf yaparak Şifâü’l-Mü’mîn isimli eserine işaret etmiştir. Bu minvâlde kaçınılması gereken hâlleri anlattıktan sonra “iy tâlib” diye okuyucuya seslenerek ona gereken nasihatı etmiştir. Daha sonra Ebû Yûsuf’un ilmine sebep olan hâlinin hikâyesi rivâyet edilmiştir. “Bu da mervîdür ki...” diyerek Muhammed bin Hasan’ın fıkıh ilmine düşkünlüğü hikâyeye edilmiştir.

Beşinci hadîs-i şerîf su içmenin âdâbı hakkında îrâd olunmuştur. Hikâyeye ise “Ulmeâyı kırâatdan Nâfi’ hikâyet idüp der ki...” diye başlar. Hikâyeye, İbn Ömer’in azâtlı kölesi olan Nâfi’nin suyu tek yudumda içtiğini görüp onun suyu sünnet-i seniyyeye uygun şekilde içmesi konusunda uyarması hakkındadır. “Mütercim-i fakîr” ifadesiyle metne dahil olan Alî Halîfe İhyâ-i Ulûm’da beyân olunan su içme âdâbından alıntı yapmaktadır.

Altıncı hadîs-i kudsî rivâyet edildikten ve tercümesi yapıldıktan sonra mânâsı açıklanmıştır. Yazar, okuyucunun havf ve recâ arasında bulunması ama recâyâ daha yakın olmasını tavsiye edilmiştir. Hikâyeye ise bazı güvenilir kimselerden hikâyet edilmiş ve Allâh’a karşı hüsn-i zann besleyen bir kişinin bu sebeple cennete girmesini konu etmiştir.

*Yedinci hadîs-i şerîf*in meâli şudur: “Yabancı kadına şehvetle bakmak, şeytanın zehirli oklarından bir oktur. Kim onu Allâh’tan korktuğu için terk ederse, mükâfat olarak Allâh o kimsenin kalbine öyle bir iman neşvesi ve halâveti atar ki, onun zevkini gönlünün derinliklerinde duyar.” Hadîs-i şerîf tercüme edildikten sonra “mütercim-i fakîr” Şeyh Sa’dî’den bir beyit nakledip beyti Türkçe’ye çevirmiştir. Hikâye kısmında diğer büyük zevâtın nasihatleri nakledilerek, bu hadîs-i şerîfin gereğinin yerine getirilmesinin kolaylaştırılması husûsunda oruç tutmanın faydalı olacağı belirtilmiştir.

Sekizinci hadîs-i şerîf “sıla-i rahm” yapmanın ömrü uzatacağı hakkındadır. Hikâye; Hz. Dâvûd, Azrail ve iki kişi hakkındadır. Hikâye başlığından sonra yazar “mütercim-i fakîr” ifadesiyle birlikte Şifâü’l-Mümin kitabına atıf yaparak bu konuda detaylı bilgilerin orada yazılı olduğunu beyan etmiştir.

Dokuzuncu hadîs-i şerîf; “Kimin son sözü “Lâ ilâhe illallâh” olursa, cennete girer.” meâlindeki hadîs-i şerîf ile benzer lafızdandır. Hikâye kısmında ise ulemânın büyüklerinden bazılarının kişinin dünyadan iman ile göçtükten sonra ne kadar günah işlediğinin pek de önemli olmadığını çünkü iman sahibi olanın akıbetinde mutlaka cennete dahil olacağını söylediğini ifade etmiştir. Nitekim Efendimiz Hazretleri "tevhîd ehlinde olanlar, cehennemden çıkar ve cennete girerler." buyurmuşlardır.

Onuncu hadîs-i şerîf Efendimiz Hazretleri’nin Hz. Hasan ve Hz. Hüseyin Efendilerimize okudukları nazar duâsıdır. "Her türlü şeytan ve zehirli hayvanlardan ve bütün kem gözlerden Allâh 'ın eksiksiz kelimelerine sığınırım." Hikâyede ise bu duâyı Hz. İbrahim’in oğulları Hz. İsmâil ve Hz. İshak’a okuduğu anlatılmış ve kimin bu duâyı okursa Allâh’ın onu koruyacağı ifade edilmiştir.

On birinci hadîs-i şerîf “birr ü ihsan” hakkındadır. “Ashâb-ı kirâmdan bir grup, Hz. Peygamber’in yanına gelerek: “Ey Allâh’ın Resûlü! Zenginler bütün sevapları elde ediyorlar. Çünkü namaz kıldığımız gibi onlar da namaz kılıyorlar, oruç tuttuğumuz gibi oruç da tutuyorlar. Ancak bir de mallarının fazlasını sadaka veriyorlar. (Onlara yetişebilmek için ne yapabiliriz?)” dediler. Hz. Peygamber onlara şöyle dedi: “Allâh Teâlâ size sadaka vereceğiniz bir şey vermemiş midir? Her teşbih (sübhanallâh) bir sadaka, her tekbir (Allâhu ekber) bir sadaka, her tehlil (lâ ilâhe illallâh) bir sadaka, her temhid (elhamdülillâh) bir sadakadır. Marufu emretmek sadakadır, münkerden nehyetmek sadakadır. Herhangi birinizin eşiyle münasebeti de sadakadır.” Ashâb: “Ey Allâh’ın Resûlü! Kişi hem şehvetini tatmin edecek hem de sevap mı kazanacak?”

deyince, Hz. Peygamber: “Şehvetini haramla tatmin etseydi günahkâr olmaz mıydı?” diye sordu. Ashâb: “Evet, günahkâr olurdu” diye cevap verince, Hz. Peygamber: “O hâlde helal olarak yaptığında da sevap alır” diye buyurdu. Bundan sonra birkaç şeyin daha sadaka olduğunu söyleyen Resûlu’llâh: ‘İki rekat kuşluk namazı bütün bunların yerini tutar’ dedi.” Hikâyede ise Hz. İbn Abbas’ın hadîs-i şerîf hakkında beyân buyurduğu sözü nakledilmiştir.

On ikinci hadîs-i şerîf sadaka hakkındadır. Kişinin Allâh rızası için infak ettiği malının yerine daha iyisinin ihsan buyurulacağı ifade edilmiştir. Hikâyenin aslı Sâd Sûresi 31-33. ayetlerin tefsirinde geçer.³¹

On üçüncü hadîs-i şerîf Cenâb-ı Hakk’ın affediciliği hakkında îrâd buyrulmuştur. Daha sonra ise yine aynı konuda bir hadîs-i kudsî nakledilmiştir. Hikâye ise Vehb b. Münebbih’in “kütüb-i menzile”de Allâh’ın yaşlı kulunu cehennem ateşine atmaktan istihyâ edeceğini buyurduğunun yazılı olduğunu gördüğü anlatılmıştır. Bu hadîs-i kudsî “Allâh, İslam dininde yaşlanmış kadın veya erkek kullarına azap etmekten haya eder.” meâliyle kaynaklarda mevcuttur. Devamında ise “Eğer siz günah işlemeseydiniz, Allâh sizi helak eder ve yerinize, günah işleyip, peşinden tövbe eden kullar yaratırdı.” meâlindeki hadîs-i şerîf nakledilerek tövbe edenlerin tövbesinin kabul edileceği müjdelenmiştir.

On dördüncü hadîs-i şerîf Allâh’tan havf ve haşyet ile korkana ihsan edilecek olan ilim hakkındadır. Hikâyede ise Haşr Sûresi 21. âyet-i kerîmeye³² telmih yapılmıştır. İbrahim b. Edhem Hazretleri’nin bir dağ üzerinde ihvanına rivâyet edilen hadîs-i şerîfi okuması üzerine dağın sarsılmaya başlaması ve İbrahim b. Edhem Hazretleri’nin dağa sakin olmasını buyurması anlatılmıştır.

On beşinci hadîs-i şerîf sâlih amel hakkındadır. Sâlih amelin en faziletlisinin ise sâlih niyet ile yapılan ibâdet olduğu çünkü ameले rıyanın karışabileceği ancak niyete rıyanın karışamayacağı buyrulmuştur. Hikâyede İbn Cüreyc İmâm-ı ‘Atâ’ya “Müminin niyeti amelinden hayırlıdır.” meâlindeki hadîs-i şerîfin mânâsını suâl eder. İmâm-ı ‘Atâ ise niyete rıyanın karışmadığı için iptal edilip reddedilmeyeceğini ifade eder.

³¹ Hayrettin Karaman, Mustafa Çağırıcı, Kafi Dönmez, Sadrettin Gümüş, *Kur'an Yolu Tefsiri*, Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, C. 4, 2020 s. 580-581.

³² 59/Haşr/21: “Eğer Biz, bu Kur'an'ı dağa indirseydik, onu; huşu duyarak, Allâh'a olan huşudan parça parça olmuş görürdün. Bu örnekleri insanlar için veriyoruz ki belki düşünüp gerçeği kavrarlar.”

On altıncı hadîs-i şerîf“Allâh’tan afiyet isteyiniz. Çünkü bir kula yakîn bahşedildikten sonra afiyetten daha hayırlı bir şey verilmemiştir.” meâlindedir. Hikâyede ise Zeyd İbn Sabit’in duâsı rivâyet edilerek dünya ve ahireti için afiyet istediği anlatılmıştır. Daha sonra afiyetin nelere denildiği sıralanmıştır.

On yedinci hadîs-i şerîf“Kim Ramazan orucunu tutar ve ona Şevval ayından altı gün ilave ederse, sanki yılın bütününde oruç tutmuş gibi olur.” meâlindedir. Hikâyede Hasan-ı Basrî Hazretleri’ne bu hadîs-i şerîfin hikmetinin sorulması hakkındadır.

On sekizinci hadîs-i şerîf haramlardan sakınmak, Allâh’tan başkasından bir şey istememek, haram ve mekrûhâtan sakınmak hakkındadır. Hikâye hapsedilen birinin akrabasının kendisi için ettiği duâ sebebiyle serbest bırakılması anlatılmıştır.

On dokuzuncu hadîs-i şerîf perhîzkârlık ve verâ’ hakkındadır. Hikâye Hasan-ı Basrî’nin de aralarında bulunduğu bir mecliste hangi amelin daha efdal olduğu hakkında yapılan bir müzakerede çoğunluğun gece namazını efdal bulması bunun üzerine hazîrûndan Mu’âviye b. Kurre’nin günahları terk etmek ve şüphelilerden perhiz etmek olduğunu ifade etmesi ve Hasan-ı Basrî’nin de onu onaylaması hakkındadır.

Yirminci hadîs-i şerîf“Müezzinler kıyamet günü insanların en uzun boylu olanlarıdır.” meâlindeki hadîs-i şerîfe ek olarak mütekebbirlerin ise mahşer gününde zerre kadar küçük şekilde haşrolunup ayaklar altında çiğnecekleri hakkındadır. Hikâyede ise rivâyet edilen hadîs-i şerîf bazı ulemâyâ sorularak onların ağzından açıklanmıştır.

Yirmi birinci hadîs-i şerîf mümine verilen dört güzel haslet hakkındadır. Bu dört haslet; güzel huylu olmak, haramdan ve şüpheli şeylerden kaçınarak perhîzkâr olmak, doğru sözlü olup yalandan uzak durmak ve emanete ihanet etmemektir. Hikâye Hasan-ı Basrî Hazretleri’nin, Allâh’ın doğru sözlü olmak, güzel huylu olmak ve haramlardan sakınmakla rızıklandığı kişi dünya ve ahiret hayırlarına vakıf olmuştur, dediği anlatılmıştır.

Yirmi ikinci hadîs-i şerîf “Ben kulumun zannı üzreyim.” hadîs-i kudsîsi ile benzer mânâdadır. Allâh’ın affediciliği ve “Hannân” ve “Mennân” esmâ-yı şerîfleri hakkındadır. Hikâye bazı kibâr-ı meşâyıhdan nakledilerek, Allâh’ın arif kullarından bazısının duâsının ne zaman müstecap olduğunu bildiğini söylediği beyân edilmiştir.

Yirmi üçüncü hadîs-i şerîf Efendimiz Hazretleri'nin Hz. Ali'ye öğrettiği bir duâ hakkındadır. Hikâye bazı meşâyıhtan rivâyet edilmiştir. Hadîs-i şerîfte geçen duâyı sık sık okumayı adet edinen bu zât-ı şerîfin bir rüyâsı nakledilmiştir.

Yirmi dördüncü hadîs-i şerîf Cenâb-ı Allâh'ın duâ eden kulunu sevdiği hakkındadır. Hikâye Ka'bû'l-Ahbâr'dan aktarılmıştır. Fahreddîn-i Râzî'nin tefsirinde geçen bir hikâyedir. Cenâb-ı Hakk'ın Hz. Mûsâ'ya “koyunun yemini bile benden iste” buyurduğu rivâyet edilmiştir.

Yirmi beşinci hadîs-i şerîf Allâh'tan af, hayır, setr ve mağrifet talep etmemiz emredilmiş ve Allâh'ın dilediği kuluna rahmet râhiyasını isabet ettirdiği buyrulmuştur. Hikâye “şöyle hikâyet olunur” ifadesiyle başlamaktadır. Hz. Lokman'ın oğluna duâ hakkında verdiği nasihatları içermektedir.

Yirmi altıncı hadîs-i şerîf sabah namazının arkasından okunacak bir duâ rivâyet edilmiştir. Hikâye Abdullâh bin Amr ve bin el-As'dan rivâyet edilen bir duâ hakkındadır.

Yirmi yedinci hadîs-i şerîf dünyaya meyl, emr bi'l-ma'rûf ve nehy ani'l-münkeri terk ve birbirine sövmenin zararları hakkındadır. Hikâye bazı kibârdan rivâyet edilerek meşâyıh-ı azâmdan Ebû ed-Dirâc Hazretleri ile birlikte gittikleri bir Basra gezisinde gördükleri bir bağı övmesi üzerine Ebû ed-Dirâc'ın kendisini yanından kovarak dostluğunu sonlandırdığını anlatmaktadır.

Yirmi sekizinci hadîs-i şerîf şükür ve sabır hakkındadır. Hikâye kibâr-ı selefdan rivâyet edilmiştir. Şükrü eda edilen nimetin çoğalıp bereket hâsıl olacağı, sıkıntılara sabretmenin o sıkıntıyı def edeceği ve kazâya rıza göstermekle çeşitli nimetlerin ele geçeceği ifade edilmiştir.

Yirmi dokuzuncu hadîs-i şerîf uzun bir hayat yaşamak isteyen kişinin anne ve babasına, akrabalarına güzel şekilde muamele etmesi gerektiği buyrulmuştur. Ayrıca annenin hakkının babadan daha üstün olduğu “cennet anaların ayakları altındadır.” hadîs-i şerîfi ile desteklenerek beyân edilmiştir. Hikâyeyi anlatan kişi Ka'bû'l-Ahbâr'dır. Hz. Mûsâ'nın Cenâb-ı Allâh ile mükâlemesi aktarılmıştır.

Otuzuncu hadîs-i şerîf müslümanın çarşıda okuyacağı bir duâyı içermektedir. Hikâyede Muhammed bin Vâsi' Horasan'a gittiğini ve oranın o zamanki emiri olan Kuteybe bin Müslim'e bu hadîs-i şerîfi okuduğunu ve emirin her gün çarşıya gidip bu duâyı okuduğunu anlatmıştır.

Otuz birinci hadîs-i şerîf yemeği kalabalık yemek hakkındadır. Hikâyede kibâr-ı ulemâdan birisine Adiyat Sûresi'nin 6. Âyet-i kerîmesinin mânâsı sorulmaktadır.

*Otuz ikinci hadîs-i şerîf*de Hazreti Peygamber Hz. Mûsâ'nın vahyettiklerinden bizlere rivâyet buyurmuşlardır. Bunlar; zahidlik, perhîzkârlık ve Cenâb-ı Hakk'a havf ve haşyetinden ağlayanlar hakkındadır. Hikâyede ashâb-ı kirâmdan Abdullâh isimli biri tâbî'inden bazı ashâbına yaptığı hitâbeti hakkındadır.

Otuz üçüncü hadîs-i şerîf “Her kim ki âşûre gününde ailesine ikramda bulunursa, Cenâb-ı Allâh da senenin tamamında onun rızkına bereket ve genişlik ihsan eder.” meâlinde ve devamında o gün bir kişiye verilen sadakanın sanki herkese verilmiş gibi olacağı buyrulmuştur. Hikâyede Süfyân-ı Sevrî Hazretleri bu hadîs-i şerîf ile kırk yıl amel ettiğini ve bereketinden istifade ettiğini, bir sene ise bu amelini terk ettiğini ve o yılın bereketli geçmediğini anlatır.

Otuz dördüncü hadîs-i şerîf selamlaşma, güler yüzlü olmak, musafaha ve mübaşeret hakkındadır. Hikâyede ise Hz. Îsâ ve Hz. Yahyâ'nın birbirleriyle karşılaşp musafaha ettikleri, Hz. Îsâ'nın daha güler yüzlü olduğu bunun üzerine Hz. Yahyâ'nın, Hz. Îsâ'ya Allâh'ın azabından emin gibi neden güldüğünü sorması ve Hz. Îsâ'nın da bu soruya karşılık olarak Allâh'ın rahmetinden ümitsiz olduğu için mi gülmüyorsun diye sorması anlatılmıştır. Bu sorular üstüne Cenâb-ı Hak onlara vahyedip kendisine en sevgili olanın güler yüzlüler olduğunu buyurmuştur.

Otuz beşinci hadîs-i şerîfte Hz. Âîşe Vâlidemiz ile Efendimiz Hazretleri arasında fazilet ve akıl hakkındaki konuşmaları hakkındadır. Hikâyede Vehb b. Münebbih, şeytanın en çok kâmil ve âkil bir mümini yolundan döndürmek için zorlandığını anlatmaktadır.

Otuz altıncı hadîs-i şerîf duâ, birr ü ihsan, sadaka ve güzel huylu olmak hakkındadır. Hikâye “şöyle hikâyet olunur ki” diye başlamaktadır ve Süleyman bin Abdülmelik'in Dımışk'taki mescidde yaşlı bir adamla yaptığı konuşma anlatılmaktadır.

Otuz yedinci hadîs-i şerîf kulun Cenâb-ı Allâh'a havf ve haşyeti hakkındadır. Hikâye, Hz. Âîşe Vâlidemiz'in havf, tövbe ve duâ hakkında buyurduklarını içermektedir.

Otuz sekizinci hadîs-i şerîf borç vermenin sadaka vermekten daha efdal olduğu hakkındadır. Hikâye Muhammed İbnü'l-Münkedir'in borç vermenin sadakadan neden üstün olduğunu açıklaması hakkındadır.

Otuz dokucunsu hadîs-i şerîf “Hasbiyallâh” zikri hakkındadır. Hikâye Yahyâ bin Mu’âz-ı Râzî’den rivâyet edilmiştir.

Kırkinci hadîs-i şerîf istiğfar hakkındadır. Hikâye “şöyle hikâyet olunur ki” diye başlamaktadır. Bir kişinin fakirlikten kurtulmak için Hasan-ı Basrî hazretlerinden duâ istemesi, Hasan-ı Basrî hazretlerinin de adama bol bol istiğfar eylesini tavsiye buyurması anlatılmaktadır.

Kırk birinci hadîs-i şerîf kelime-i tevhîd zikri hakkındadır. Hikâye İbn Abbâs’ın kelime-i tevhîd hakkında anlattıklarıdır.

Kırk ikinci hadîs-i kudsî Cenâb-ı Hakk’ın kullarına yaş almaları bahanesiyle verdiği müjdelere hakkındadır. Hikâye Vehb bin Münebbih’in İslâm’da peygamberlerden sonra en hürmetlilerin ihtiyarlar olduğunu söylediği rivâyet edilmiştir.

Kırk üçüncü hadîs-i şerîf halka yöneticilik yapanlar hakkında buyrulmuştur. Hikâye İbn Abbâs Hazretleri’nin, Hz. Ömer hakkında anlattıklarıdır.

Kırk dördüncü hadîs-i şerîf sadakanın giderdiği sıkıntılar hakkındadır. Hikâye “şöyle rivâyet olunur ki...” diye başlar. Gemiyle denize açılıp fırtınaya yakalanan oğlu hakkında Ebû Hureyre Hazretleri’nden duâ isteyen bir kişiye Ebû Hureyre Hazretleri’nin sadaka vermesini tavsiye etmesi ve bu sadaka hürmetine gemi tayfasının kurtulması anlatılmıştır.

Kırk beşinci hadîs-i şerîf müminlerin başlarına gelen belâların onların günahlarına kefareti olduğu hakkındadır. Bu hadîs-i şerîf tercüme edildikten sonra yazar “mütercim-i fakîr” ifadesiyle metne dahil olup hadîs-i şerîfe kısa bir açıklama eklemiştir. Hikâyede Ebâ Bekr İsâ el-Masîsî’nin sabır ve rızası anlatılmaktadır.

*Kırk altıncı hadîs-i şerîf*de kimin kimlere “râ’î” olduğu ve “râ’î” olduklarından ne denli mesûl oldukları beyân buyrulmaktadır. Hikâyede Hazreti Ömer’in hilâfeti zamanında bir kadınla arası geçen bir olay anlatılmaktadır.

Kırk yedinci hadîs-i şerîf Allâh’ın düşmanı olan ulemâ sûretindeki şahıslar hakkındadır. Hikâye “şöyle hikâyet olunur ki...” ifadesiyle başlar. Ebû’l-Kâsım el-Hakîm’in ulemâ hakkında söyledikleri hakkındadır.

Kırk sekizinci hadîs-i şerîf Cenâb-ı Hakk’ın ulemâ kullarına verdiği şefâat hakkını anlatmaktadır. Hikâye Ebû’d-Derdâ’nın ilim ve irfân tahsilini ne kadar sevdiğini anlatmaktadır.

Kırk dokuzuncu hadîs-i şerîf kişinin kendisinden bir şey isteyen geri çevirmesinin Cenâb-ı Hakk'ın zât-ı şerîfinin emrini geri çevirmek gibi olduğu hakkındadır. Hikâyede Hasan-ı Basrî Hazretleri kimilerinin zengin ve kimilerinin fakir olmasının sebebini anlatmaktadır.

Ellinci hadîs-i şerîf cemâatle namaz kılmak hakkındadır. Hikâyede Ebû Hüreyre Hazretleri'nin cemâatle namaz kılmanın önemi hakkında buyurdukları anlatılmaktadır.

Elli birinci hadîs-i şerîf mescidler hakkındadır. Hikâyede Saîd b. Müseyyeb'in ashâbına mescid adabı hakkında verdiği nasihat anlatılmaktadır.

Elli ikinci hadîs-i şerîf Efendimiz Hazretleri'nin âhir zamanda ümmetinden bazılarının mescitlere gelip burada dünya işlerini konuşacaklarını buyurması ve ümmetini bu gürûh arasında olmaktan sakınmaları hakkında uyarmasıdır. Hikâyede Enes b. Mâlik Hazretleri'nin içinde namaz kılınan, zikir, tesbih ve tehlil edilen mekânların durumu hakkında buyurduklarıdır.

Elli üçüncü hadîs-i şerîf mescid inşa etmek veya inşa edilmiş mescidlere herhangi bir hizmette bulunmak hakkındadır. Ebûbekir Hazretleri'nin mescid içinde bir kandil uyandıran kişinin hâli hakkında buyurduklarıdır.

Elli dördüncü hadîs-i şerîf Hz. Âîşe Vâlidemiz'den rivâyet edilmiştir. Efendimiz Hazretleri'nin kötü huylu kimseler hakkında buyurdukları hakkındadır. Hadîs-i şerîfin tercümesinden sonra yazar “mütercim-i fakîr” diyerek metne dahil olur. Hadîs-i şerîfin kelime farklılığı bulunan başka bir rivâyetini daha nakledip tekrar mânâsını vererek Uyeyne b. Hısn ve Ebûbekir Hazretleri hakkında bir hadiseyi aktarır. Hikâyede Ebû'd-Derdâ'nın “el-hubbenlillâh ve'l-buğzenlillâh” sözünü açıklaması anlatılmaktadır.

Elli beşinci hadîs-i şerîf ashâbtan bazılarının Efendimiz Hazretleri ve Safiyye Vâlidemiz Hazretleri'ni yanyana görmesi üzerine Efendimiz Hazretleri'nin ashâbının gönlüne sû'-i zân ve vesvese cerâyan etmesin diye hemen eşini tanıtmaları hakkındadır. Hikâye ise “şöyle hikâyet olunur ki” diye başlayarak Lokmân-ı Hakîm'in kötülerle arkadaşlık edenin ve lisanını hıfz edemeyenin pişman olacağını söylediğidir.

Elli altıncı hadîs-i şerîf ikramı geri çevirmemek hakkındadır. Hikâye Hz. Ali'den aktarılmıştır.

Elli yedinci hadîs-i şerîf az yemek hakkındadır. Midenin üçte birinin yemekle, üçte birinin suyla, üçte birinin de nefesle doldurulması emredilmiştir. Hikâyede Hz. Yahyâ bin Zekerîyyâ'nın karnı doyana kadar yemek yediği için virdini edâ edemedi uyu yakaldığı bir gece gördüğü bir rüyâ anlatılmaktadır.

Elli sekizinci hadîs-i şerîf yaşlılara ihtiram etmek ve küçüklere şefkat göstermek hakkındadır. Hikâyede meşâyih-ı kibârdan Leys bin Ebû Süleym, Talha bin Mutarraf ile yolda yürürken kendisinin önüne geçtiğini daha sonra ise yaşının ondan küçük olduğunu bilse asla böyle yapmayacağını söylediğini anlatmıştır.

Elli dokuzuncu hadîs-i şerîf Efendimiz Hazretleri'nin Âîşe Vâlidemiz Hazretleri'ne güler yüzlü ve tatlı dilli olmak hakkında buyurdıkları nasihatlerdendir. Hikâyede Hz. Ömer'in insanları güzel lakaplarıyla çağırmak ve selam vermek hakkında buyurdıklarına dairdir.

Altmışınıc hadîs-i şerîf kavunun on tane faydasını anlatmaktadır. Ebû Ali el-Kureyşî Hazretleri'nin böbrek taşı düşürdüğü bir sırada rüyâsında bu derdinin devasının kavunda olduğu söylendiği nakledilmiştir.

Altmış birinci hadîs-i şerîf bir yere vali ve hâkim olanların himayesinde olanların ihtiyaçlarını görmesi gerektiği hakkındadır. Hikâyede “şöyle hikâyet olunur ki” diye başlamaktadır. Kitab-ı Mukaddes'in Vaiz Bölümü'nde Hz. Süleyman'ın nefesine uyduğu için Allâh tarafından cezalandırıldığı, servetinin elinden alındığı hatta üç yıl boyunca dilencilik bile yaptığı aktarılmaktadır. İslâmî kaynaklarda bahsi geçmeyen bu hadise altmışınıc hikâyede farklı bir bakış açısıyla ele alınmıştır. Hz. Süleyman'ın üç gün halktan uzaklaşarak halvete çekildiği Hakk'a ibâdetle meşgul olduğu ve bu sebeple halkın ihtiyaçlarını karşılamayı ihmal ettiği, Cenâb-ı Hakk'ın kendisine vahyederek bu mülk ü saltanatın ona halktan saklanıp ibâdet etmesi için verilmediğini buyurması, bu ihmal yüzünden de saltanatın ve servetin elinden alındığı anlatılmıştır. Hikâyenin devamında Hz. Süleyman'ın kapı kapı dolaşıp dilendiği ve kapısına gittiği kimselere kendisinin Süleyman olduğunu söylediği ancak kimsenin ona inanmadığı aktarılmıştır. Bu kısım Kitab-ı Mukaddes'te aynen geçmektedir. İsrâliyyat kaynaklı olan bu hadisenin sebebi İslâm geleneğine uygun hâle getirilerek farklı bir varyant hâlinde aktarılmıştır.

Altmış ikinci hadîs-i şerîfte duâsı kabul olunan zümreler sayılmaktadır. Hikâyede Semerkant sultanlarından Nûh adında bir padişaha, içlerinde Ebû Mansûr Mâtûrîdî'nin

de bulunduğu ulemâ ve meşâyıh-ı kirâmın bedduâ etmesi üzerine duâlarının makbul olup padişahın öldüğü anlatılmaktadır.

Altmış üçüncü hadîs-i kudsîde Cenâb-ı Hakk kendi rızası için birbirini sevip ziyaret edip yardım edenlere lutf edeceğini müjdelemiştir. Hikâyede bir arkadaşını Allâh rızası için ziyaret etmeye giden kişiye insan sûretinde bir melek gözükp Allâh'ın memnuniyetini bildirmektedir.

Altmış dördüncü hadîs-i şerîfte Cebrâil'in Efendimiz Hazretleri'ne ümmetinin âlimleri hakkında buyurduğu müjdelerdir. Hikâyede Abbasî halifelerinden Memûn'nun evlâdından birinin odasına girip onu ilim ile meşgul görmesi ve bunun üzerine şükretmesi anlatılmaktadır.

Altmış beşinci hadîs-i şerîfte Cenâb-ı Allâh'ın ilk başta akı gözsüz yarattığı daha sonra onu kendi Nûr'u ile sürmelendirdiği buyurulmuştur. Ve akıldan daha sevgili bir şey yaratmadığını buyurmuştur. Hikâye Halife Memûn'dan hikâyet edilmekte ve aklın önemini aktarmaktadır.

Altmış altıncı hadîs-i şerîfte Efendimiz Hazretleri kıyamet gününde Cenâb-ı Allâh'ın ilk olarak ne buyuracağını ve mümin kullarının da ne cevap arz edeceklerini beyân buyurmuşlardır. Hikâyede meşâyıh-ı izâmdan Ebû Bekr Verrâk Hazretleri'nin bir gün kendi kendine ağlayıp daha sonra da gülmeye başladığı ve bu duruma şahit olanların kendisine bunun sebebini sormaları, onun da son nefeste hâlinin ne olacağından korktuğu için ağladığını daha sonra da evvelinde kendisini imanla şereflendiren Cenâb-ı Allâh'ın akıbetinde de onu bu rızıktan mahrum bırakmayacağını düşünüp neşelendiğini anlatmaktadır.

Altmış yedinci hadîs-i şerîfte Efendimiz Hazretleri Cebrâil'in kendisine Allâh'ın muhâcirler, ensâr, Hz. Abbâs ve Hz. Ali ile yedi kat göğün ehline iftihar ettiğini haber verdiğini buyuruyor. Hikâyede Ali bin Ebû Tâlib, Efendimiz Hazretleri bir mecliste oturdukları zaman sağ taraflarında Hz. Ebûbekir sol taraflarında Hz. Ömer ve Hz. Osman önlerinde diz çökmüş oturlarken meclis-i şerîflerine Hz. Abbâs dahil olunca Hz. Ebûbekir'in ona yer verdiğini anlatmaktadır.

Altmış sekizinci hadîs-i şerîf Hz. Âîşe'den rivâyet edilmiştir. Hadîs-i şerîfte Hz. Âîşe Vâlidemiz Efendimiz Hazretleri'ne kıyamet gününde herkes hesap olunacak mı yoksa bazıları doğrudan cennete gider mi diye sormaktadır. Efendimiz Hazretleri de cevaplarında Hz. Ebûbekir'den gayrısının hesap olunacağı, herkesin ameline göre

hesap olunacağını, Hz. Ebûbekir'e isterse dilediğine şefaet et isterse direk cennete gir denileceğini buyurmuşlardır. Daha sonra “ve bir âhar hadîs-i şerîfte dahî böyledür ki” denilerek bir hadîs-i şerîf daha nakledilmiştir. Bu hadîs-i şerîfte cehennem ehlinin azap görmekte iken kötü bir koku duymaları ve bunun sebebinin Hz. Ebûbekir ve Hz. Ömer'e buğz ve düşmanlık edenlerin kokusu olduğunu öğrenmeleri hakkındadır. Hikâyede İsmâil b. Ahmed adında Hz. Ebûbekir'e ve Hz. Ömer'e buğz eden bir padişahın rüyâsında Efendimiz Hazretleri tarafından azarlanması ve bu rüyâdan sonra hastalandığı, kardeşi Nasr b. Ahmed'in yanına gelip derdine vakıf olduktan sonra ona tövbe etmesini tavsiye etmesi ve İsmâil b. Ahmed'in tövbe ettikten sonra iyileşmesi anlatılmaktadır.

Altmış dokuzuncuda hadîs-i şerîfin Hz. Ömer'in hilâfeti zamanında nakledilişi anlatılmıştır. Hz. Hasan ve Hz. Hüseyin'in Hz. Ömer'in yanına gittikleri Halife Hazretleri'nin onları gördüğü gibi ayağa kalkıp onlara hediyeler sunduğu anlatılmıştır. Daha sonra babalarının yanlarına gidip gördükleri güzel karşılamayı sevinçle Hz. Ali'ye anlatmışlar. Hz. Ali Efendimiz Hazretleri'nden Hz. Ömer hakkında, Ömer dünyada İslâm'ın nuru ve cennet ehlinin sirâcıdır dediğini nakletmiştir. Hz. Hasan ve Hz. Hüseyin bu hadîs-i şerîfi hemen Hz. Ömer'e nakletmişler, Hz. Ömer de oğlu Abdullâh Hazretleri'ne bu hadîs-i şerîfi yazdırmış ve yazdığı kâğıdı saklayıp kefeni içine koymasını vasiyet etmiştir. Hz. Ömer ahiret hayatına doğdukları zaman vasiyeti yerine getirilmiş ve ertesi gün kabri üzerinde İmâm Hasan ve İmâm Hüseyin Hazretleri'nin sadık olduğu, babalarının da sadık olduğu ve mübarek dedelerinin de sadık olduğu Hz. Ömer'in dünyada İslâm'ın nuru ve cennet ehlinin sirâcı olduğunun yazılı olduğunu gördükleri anlatılmıştır. Hikâyede Hz. Ali'nin Hz. Ömer'in kabri-i şerîfi başında ağlayıp onun faziletlerini anlatması aktarılmıştır.

Yetmişinci hadîs-i şerîfte cennet ehlinin cennette bir şimşekle aydınlanacağı bunun sebebinin ise Hz. Osman'nın bir odasından diğeri odasına geçişi olduğu aktarılmaktadır. Hikâyede Hz. İbn Selâm Hz. Osman'ın etrafını düşmanlarının çevirdiği sırada onun huzur-ı şerîfine girdiğini ve Hz. Osman'ın ona rüyâsında Hz. Peygamber'i gördüğünü, kendisine onu kurtarmayı ya da yarın kendisinin huzur-ı şerîfinde iftar etmeyi teklif buyurduklarını ve kendisinin de Efendimiz Hazretleri'ni tercih buyurduklarını ve kısa bir zaman sonra şehit olduğunu anlatmaktadır.

Yetmiş birinci hadîs-i şerîfte Efendimiz Hazretleri'nin “ben ilm ve hikmet şehriyim ve o şehrin kapısı Ali'dir” buyurduğu aktarılmıştır. Daha sonra Alî Halîfe “mütercim-i

fakîr” diye metne dahil olarak hadîs-i şerîfin “ben hikmet sarayıyım ve Ali o sarayın kapısıdır” rivâyetini de beyân ederek hadîsin açıklamasını yapar. Bu hadîsin bazı ulemâ tarafından eksik kabul edildiğini beyân ettikten sonra hadîsin tamamını nakletmiştir. Hadîs-i şerîfin tam metni “Ben doğruluk ve gerçeklik şehriyim Ebûbekir onun kapısıdır. Ve ben adl ve dâd şehriyim Ömer onun kapısıdır. Ve ben Hak’tan utanmak şehriyim Osman onun kapısıdır. Ve ben ilm ve hikmet şehriyim Ali onun kapısıdır.” rivâyetiyle nakledilmiştir. Hikâyede Efendimiz Hazretleri ve Hz. Ebûbekir’in hicret etmeye gittiği sırada Hz. Ali’nin canı pahasına Hz. Peygamber’in yatağına yatması, Cenâb-ı Hakk’ın bu hadise ile meleklerine övünüp Cebrâil ve Mikâil aleyhi’s-selâmı Hz. Ali’yi korumak üzere onun yanına göndermesi anlatılmıştır.

Yetmiş ikinci hadîs-i şerîf faiz ve haramın büyük günah oldukları hakkındadır. Hikâyede İbrahim b. Edhem Hazretleri’nin sehven bir askerin suyunu içtiği ve bu olayın üzerinden kırk yıl geçmiş olmasına rağmen kalbinde bu hadisenin zulmetinin bulunduğu anlatılmıştır.

Yetmiş üçüncü hadîs-i kudsîde Cenâb-ı Hak meleklerine düşmanlarının nerede olduğunu sorar melekler de düşmanlarının kim olduğunu sorunca Cenâb-ı Allâh düşmanlarının dünyada haram içkiler içip tövbesiz ölenler olduğunu buyurmuştur. Hikâyede hacda tavaf ederken ağlayan bir gence ağlamasının sebebi sorulunca eskiden mezar hırsızlığı yaptığını ve açtığı kabirlerde yüzü kıbleden ters tarafa dönmüş meyyit ve meyyiteler gördüğünü bunun sebebi olarakta dünyada iken şarap içmeleri ve tövbe etmeden vefat ettiklerini söyler. Tövbekâr olan genç günahlarının affolunması için ağlamaktadır.

Yetmiş dördüncü hadîs-i şerîfte Efendimiz Hazretleri şirk ve ana babaya karşı gelmenin kebâirden olduğu buyurmuşlardır. Hikâye Hasan-ı Basrî Hazretleri’nden hikâyet edilmiştir. Hazret, ana babasına kötü davrananın dostluğuna itimât etmediğini buyurmuştur. “Hikâye-i dîger” başlığı ile İbrâhîm el-Havâs’dan bir hikâye daha nakledilmiştir. Çölde gezdiği bir esnada Hızır’ın yanına geldiğini ve ona İmâm Şâfiî, İmâm Ahmed bin Hanbel ve Bişr-i Hâfi’yi nasıl bildiğini sorduğunu söyler. Hızır İmâm Şâfiî’nin evtâd olan evliyâdan, İmam Ahmed bin Hanbel’in siddîklardan ve Bişr-i Hâfi’nin eşi benzeri olmayan bir veli olduğunu buyurur. Kendisinin Hızır’la karşılaşma şerefine hangi sebeple naîl olduğunu sorunca ise annesine olan hizmeti sebebiyle olduğu cevabını almıştır. Bu hikâye, Attâr’ın Tezkiretü’l-Evliyâsı’nda ve Kuşeyrî Risâlesi’nde geçmektedir.

Yetmiş beşinci hadîs-i şerîf, müslümanların buluğa ermeden vefat eden çocukları tarafından şefaet edilmesi hakkında îrâd buyrulmuştur. Hikâye Kaffâl-i Şâşî'den hikâyet edilmiştir. Evlenmemeyi tercih eden bir komşunun bir gece evlenmek istemesi bunun sebebi sorulunca da rüyâsında mahşer yerinde herkes susuzluk içindeyken müslümanların buluğa ermeden vefat eden çocukların anne babalarına su ikram ettiklerini gördüğünü anlatmıştır. Bu rüyâ üstüne evlenip çocuk sahibi olmak istemiştir.

Yetmiş altıncı hadîs-i şerîfte günahından tövbe edenin o günahı hiç işlememiş gibi olacağı bu tövbenin gençlikte iken edilmesinin ise daha makbul olduğu buyurulmuştur. Hikâye Ebû Ali ed-Dekkâk'tan hikâyet edilmiştir. Kendisinin müritlerinden bazıları tövbelerini bozup daha sonra tekrar tövbe etmeleri ve tövbelerinin makbul olmaları anlatılmıştır. Alî Halîfe hikâyeyi tercüme ettikten sonra “mütercim-i fakîr” diyerek metne dahil olmuştur. Bu bölümde mütercim Şifâü'l-Mü'min isimli kitabının ikinci bâbının yirmi ikinci faslına gönderme yaparak tövbe bahsinden daha detaylı bahsettiğini söyler.

Yetmiş yedinci hadîs-i şerîf Allâh'ın rızasını kazanmak, emirlerine uymak ve yasaklarından kaçınmak; dünyanın geçici olduğu ahiretin ise bâkî olduğu hakkında îrâd buyrulmuştur. Hikâye Hz. Ali'den hikâyet edilen öğütlerden oluşmaktadır.

Yetmiş sekizinci hadîs-i şerîfte nâsın rızasını gözetip Allâh te'âlâ'nın rızasını gözetmemek ve lutfedilen rızıkların nâsdan değil Hak'tan bilinmesi gerektiği buyurulmuştur. Hadîs-i şerîften sonra “mütercim-i fakîr” başlığı ile Alî Halîfe metne dahil olarak hadîs-i şerîfin açıklamasını yapmıştır. Burada nimete vesile olan halka da teşekkür etmenin gerekli olduğu söylenmiştir. Delil olarak da iyilik eyleyene teşekkür etmeyenin Allâh'a şükretmemiş olacağı hakkında buyurulmuş olan hadîs-i şerîfler nakletmiş ve açıklamalar yapmıştır. Hikâye Vehb bin Münebbih'ten hikâyet edilmiştir. Cenâb-ı Hak Hz. Dâvûd'a vahy edip bir sevgiliyi sevenlerin sıfatlarını anlatmış daha sonra da kendisine sevgili olan kullarının özelliklerini buyurmuştur.

Yetmiş dokuzuncu hadîs-i şerîfte ümmetin üç tabaka ve mertebe olduğu buyurulmuştur. Birinci tabakanın dünya malına rağbet etmeyen, ahireti kazanmak için çalışan makbul kullar oldukları ve onların mahzun olmayacakları buyurulmuştur. İkinci tabakanın hem helal kazanıp hem de kazandıkları ile etraflarındakilere yardım eden sâlih kullar oldukları ancak ince hesaba çekilirlerse azap görecekleri, affa mazhar

olurlarsa cennete gidecekleri buyrulup kolay hesap ile hesap olunmaları için duâ buyurmuşlardır. Üçüncü tabakanın da helali haramı gözetmeksizin mal biriktirip üzerlerine farz olanı da infak etmekten ictinap eden azgınlar oldukları ve yerlerinin cehennem olduğu buyurulmuştur. Hikâyede ashâb-ı kirâmdan Huzeyfe bin Yemânî'nin âlem-i cemâle göçme vakti yaklaşıncı dünya ve ahiret hakkında yaptığı konuşma aktarılmıştır.

Sekseninci hadîs-i şerîf sâlih amel, saadet-i ebediyye, fakr, gına, kanâat, dünyanın geçiciliği ve son pişmanlığın fayda sağlamayacağı hakkındadır. Hikâyede nefesine esir olmuş kişilerin gaybdan bir ses işitmeleri ve pişman olmaları anlatılmaktadır.

Seksen birinci hadîs-i şerîf çok yemek yemenin, harama bakmanın, tamahkâr olmanın ve dünya sevgisinin zararları hakkındadır. Hikâyede iblisin Hz. Yahyâ bin Zekeriyâ'ya insan sûretinde görünmesi ve Hz. Yahyâ'nın onun şeytan olduğunu anlayıp ona iltifat etmediği anlatılmıştır. Daha sonra Cenâb-ı Hak Hz. Yahyâ'ya iblise her ne isterse sual edebileceğini vahyetmiştir. Hz. Yahyâ da iblise kendisine bir zararı dokunup dokunmadığını sormuştur. İblis yemeği çok kaçırdığı bir akşam onu uyutup virdinden alıkoyduğunu söyleyince Hz. Yahyâ bir daha asla doyuncaya kadar yemek yememiş, iblis de bir daha kimseye nasihat etmeyeceğini söylemiştir.

Seksen ikinci hadîs-i kudsî Cenâb-ı Allâh'ın evliyâ kulları hakkındadır. Ve ulemânın bu hadîs-i kudsîye nasıl mânâlar verdikleri nakledilmiştir. Hikâyede Hızır'a kendinden daha yüce mertebede bir veliye rast gelip gelmediği sorulmuş ve o da Medine-i münevvere'de hadîs nakleden Abdürrezzâk isimli bir âlimden bahsetmiştir. Burada adı geçen Abdürrezzâk'ın, Medine-i münevvere'de de dersler vermiş olan Yemenli muhaddis Abdürrezzâk es-San'ânî olması muhtemeldir.

Seksen üçüncü hadîs-i şerîf, rızık, helal kazanç, ömür, sâlih amel, kanaat, zühd ve takva hakkındadır. Hikâyede Ümmü Ca'fer isimli bir devlet erbâbından iki kör dilencinin para istemesi anlatılmıştır. Birisi Rabb'ın kereminden isterken diğeri Ümmü Ca'fer'in lutfundan istemiştir. Ümmü Ca'fer Allâh'ın fazlından isteyen dilenciye iki akçe ihsan ederken kendi fazlından isteyene ise tavuk ve ekmek içinde on altın ihsan etmiştir. Kör dilenci ise iki akçeyle ekmeği değiştirmiştir. Bu durumdan haberdar olan Ümmü Ca'fer ise Allâh te'âlânın fazlından isteyen rızıklandırılıp kendi fazlından isteyen ise mahrum bırakıldığı ifade etmiştir.

Seksen dördüncü hadîs-i şerîf ölümü çokça anmanın faydaları ve dünyanın geçiciliği hakkındadır. Hikâyede Hârûn-ı Reşîd ölümü yaklaştığı zaman kendini küllere bulayıp okuduğu beyti ihtiva etmektedir.

Seksen beşinci hadîs-i şerîf dünyaya sövmemek gerektiği çünkü buranın ahiretin tarlası olduğu hakkındadır. Hikâye Şâh-ı Kirmânî ve av esnasında vahşi hayvanlar ile gördüğü bir genç arasında geçmektedir. Gencin yanındaki vahşi hayvanlar Kirmân padişahına saldırmak isterler ve genç onlara engel olur. Daha sonra genç padişaha biraz nasihat ederken yaşlı bir kadın gelip ikisine de su ikram eder. Bunun içtiği en lezzetli su olduğunu söyleyen Kirmân padişahı, kadının kim olduğunu sorunca dünya cevabını alır. Dünyaya gönül bağlamayan gence tüm dünya hizmetkâr olmuştur. Bunu gören padişah tövbe eder.

Seksen altıncı hadîs-i şerîfte kişinin kâmil müslümanlardan olabilmesi için insanların onun elinden ve dilinden sâlim olması gerektiği, kimseye eziyetinin dokunmaması gerektiği, şüpheli şeylerden kaçınması gerektiği buyrulmaktadır. Ve kişinin amellerinin akıbetinin ne olacağını ancak ahirette bilebileceği ifade buyrulmuştur. Hikâyede Râbiatü'l-Adeviyye Hazretlerinin sürekli ibâdet hâlinde olmasından dolayı onu görenlerin biraz dinlenmesini ricâ ettikleri ancak Hz. Râbia'nın gaflette iken emaneti teslim etmekten korktuğu anlatılmıştır.

Seksen yedinci hadîs-i şerîfte imânı kâmil bir müslümanın beş hasleti olan tevekkül, kendini ve işlerini Allâh'a ısmarlamak, Allâh'ın emrine teslim olmak, rıza, belâlara sabır beyân buyurulmuştur. Bu hadîs-i şerîfin manâsının hikâyede açıklanacağı ifade edilmiştir. Hikâyede, Feth el-Mevsilî'nin hac yolunda çölde bulûğa ermemiş bir oğlanla karşılaşması ve aralarında geçen konuşmalar anlatılmıştır.

Seksen sekizinci hadîs-i şerîfte Hz. Peygamber kendisinden sonra unutulmuş bir sünnet-i seniyyesi ile amel edip onu insanlara öğretenin kendisinin halifesi olduğunu ve Cenâb-ı Allâh'ın rahmetinin onlar üzerine nüzûl ettiğini buyurmuşlar. Ve bir müslümanın İslâm'ı ihyâ etmek kasdıyla ilim talebinde olup ama ömrü yetmeyip vefat etmesi hâlinde enbiyâ hazerâtı ile arasında sadece nübüvvet mertebesi farkı olduğunu ifade buyurmuşlardır. Bir âlimin yanında oturup onu dinlemenin ibâdet etmekten daha efdal olduğu buyrulmuştur. Hikâyede Abbâsî halifelerinden birinin bir ilim meclisinde bir ihtiyara ilim öğrenmesini tavsiye etmesi anlatılmıştır.

Seksen dokuzuncu hadîs-i şerîf Ebû'd-Derdâ'dan rivâyet edilmiştir. Bir gün Hz. Ebûbekir'in önünden yürürken Efendimiz Hazretleri onları görüp kendisine Hz. Ebûbekir'in önünden yürümemesini tenbih buyurmuşlardır. Hikâye Ebûl-Kâsım Nasrâbâdî'den hikâyet edilmiştir. Bir gün cin çarpmış birini gördüğü, yerde debelenen bu kişiyi kurtarmak için yanına gittiğinde cinin kendisine bu kişinin Hz. Ebûbekir'e düşmanlık beslendiği ve onu bu sebeple öldürmek istediğini söylediğini anlatır.

Doksanıncı hadîs-i şerîf davete icâbet etmek gerektiği hakkındadır. Hadîsin devamında oruçlu kişinin ev sahibine duâ etmesi ve namaz kılması, oruçlu olmayan kişinin ikram edilen yemekten yemesi buyrulmuştur. Hadîste geçen ifade, kişinin nafie oruçluyken bile davete icabet etmesi gerektiği, ev sahibine hayır duâ etmesi gerektiği ve eğer ev sahibinin gönlü rencide olmayacaksa davetliler yemek yerken namaz kılması; eğer gönlü incinecekse orucunu bozup yemek yemesi şeklinde açıklanmıştır. Hikâye Ma'rûf-ı Kerhîden aktarılmıştır. Oruçlu olduğu bir gün duâ ederek su dağıtan bir sakayla karşılaşp duâya nâil olmak kasdıyla orucunu bozup bu sudan içtiği anlatılmıştır.

Doksan birinci hadîs-i şerîfte cennetin anahtarının fukarayı sevmek olduğu onların ihtiyaçlarını karşılamak olduğu buyurulmuştur. Ayrıca meşhûr bir tartışma olan "agniyâ-yı şâkirîn mi daha üstündür yoksa fukarâ-yı Müslimîn mi?" tartışmasında sâbir olan fukarânın derecesinin daha yüksek olduğu görüşü beyân edilmiştir. Hikâyede inzivaya çekilmiş olan bir grup dervişin başlarından geçen bir hadise anlatılmaktadır.

Doksan ikinci hadîs-i şerîf cömertlik ve cimrilik hakkındadır. Hikâyede Şeyh Şiblî Hazretleri'ne zamanının kibârlarından birisi kırk altın vermiştir. Hazret de yolda giderken bir fakirin berbere gidip saçlarını Allâh için tıraş etmesini istediğini duyar. Hemen berberin yanına gidip fakirin tıraş parası olarak kırk altını berbere vermek ister ancak berber Allâh'ın rızası için yaptığı işi kırk altına değişmeyeceğini söyler.

Doksan üçüncü hadîs-i şerîfte Efendimiz Hazretleri kibri olanın cennete giremeyeceğini buyurmuşlardır. Bunun üzerine orada bulunan ashâb-ı kirâmdan birisi güzel giyinip sevinmenin kibirden mi olduğunu sormuşlardır. Hz. Peygamber "Allâh güzeldir, güzeli sever" buyurup Cenâb-ı Hakk'ın kuluna verdiği nimetleri üzerinde görmeyi sever buyurmuştur. Hikâye Hârûn-ı Reşîd, İmâm Malîk Hazretleri ve Muvattâ eseri hakkındadır.

Doksan dördüncü hadîs-i şerîfte bir yakını vefat eden kişinin yüksek sesle ağlayıp ağıtlar yakması yasaklanmıştır. Hadîs-i şerîf nakledildikten sonra Hz. Mu'âz bin Cebel'in oğlunun vefatından sonra mahzun olması ve Efendimiz Hazretlerinin ona bir mektup yazıp kendisini teselli etmesi üzerine Hz. Mu'âz'ın bu mektubu okuduktan sonra kendisine sabr-ı cemiller ihsan olması ve bir daha hüzünlemediği anlatılmıştır. Hikâye, Serî es-Sakatî Hazretleri'nden hikâyet edilmiştir. Bir mecliste halka sabır konusundan nasihat ederken ayağını akrep soktuğu ancak kendisinin hiç tepki vermediği dinleyicilerin kendisine durumu bildirmesine üzerine sabır konusunda nasihat ederken bu acıya tahammül etmemesi durumunda Allâh'tan istihya edeceğini buyurmuştur.

Doksan beşinci hadîs-i şerîfte sabr-ı cemilin musibeti defedeceği, hilm ve affin gazabı kaldıracığı bildirilmiştir. Ayrıca gece karanlıkta seccadede iken gözden akan yaş damlası ve Allâh yolunda gaza eden gazi ve şehitlerden dökülen kan damlasının Allâh katında çok kıymetli olduğu buyrulmuştur. Allâh'a en sevgili adımın namaza giderken ve akrabayı ziyarete giderken atılan adım olduğu beyân buyrulmuştur. Sabrın üç türlü olduğu buyrulmuş, bunların belâ üzre sabır, tâat üzre sabır ve günaha girmemek üzre sabır olduğu ifade edilmiştir. Hikâye Mâlik bin Dînâr'dan hikâyet edilmiştir. Kendisinin vaazlarını dinlemeye gelen bir kadınla arasında geçen hadise anlatılmıştır.

Doksan altıncı hadîs-i şerîfte Cenâb-ı Hakk'ın dünyayı dostlarına zindan, kâfirlere kolay kıldığı beyân buyrulmuştur. Hikâyede Kadı Ebâ Bekr bin Fûrek'in her zaman güzel giyindiği ifade edildikten sonra fakir bir Yahudiyle karşılaştığı anlatılmıştır. Bu kişi, Ebû Fûrek'e “dünya mü'minlerin zindanı kâfirlerin ise cennetidir.” hadîs-i şerîfinin mânâsını sorup kendisinin fakirliği Ebû Fûrek'in ise saltanatına işaret etmiştir. Ebû Fûrek de cennetteki sonsuz nimetlere gark olacak mü'minin hâline göre şu an zindanda olduğunu, sonsuz azaplara gark olacak kâfirlerin ise fakir hâlinin bile cennet gibi olduğunu ifade edince Yahudi İslâm ile müşerref olmuştur. Bu hikâye İsmâîl Hakkı Bursevî Hazretleri'nin Rûhu'l-Beyân isimli eserinde de geçmektedir. Bu hikâyenin kahramanının değiştiği birçok varyantı bulunmaktadır.

Doksan yedinci hadîs-i şerîfte sıkıntıyı giderecek bir duâ buyrulmaktadır. Hikâye Mâlik bin Dînâr'dan hikâyet edilmiştir. Mâlik, Sa'dûn adında bir meczubun şehrin çocukları tarafından dövüldüğünü görüp yanına gittiğini meczubun ise güldüğünü anlatır. Sebebini meczuba sorunca çocukları sevindirmesi vasıtasıyla Allâh'tan

kurbiyetini umduğunu söyleyip her işini Allâh'a ısmarladığını, ondan gelen her şeye razı olduğunu ve şikâyet etmediğini beyân eder.

Doksan sekizinci hadîs-i şerîfte dert ve sıkıntılara sabır ve şükredenlerin cennetteki yeri beyân buyrulmuştur. Hikâye Ka'bü'l-Ahbâr'dan aktarılmıştır. Hz. Mûsâ'nın münâcâtında Cenâb-ı Hakk'a razı olacağı ameli suâl eder. Cenâb-ı Allâh da rızasının, kendisine kazâ eylediklerine rızasında olduğunu buyurmuştur.

Doksan dokuzuncu hadîs-i şerîfte Müslüman kardeşinin ayıplarını örten kişinin Cenâb-ı Hak tarafından ayıplarının setredileceği, insanlara merhamet etmeyenin de merhamete mazhar olamayacağı ve affetmeyenin affedilmeyeceği buyrulmuştur. Hikâye Ka'bü'l-Ahbâr'dan hikâyet edilmiştir. İncil'de Hz. Adem'e merhamet ettiği gibi merhamet edileceğinin buyrulduğu rivâyet edilmiştir. Daha sonra bir hikâye daha anlatılmıştır. Ömer bin Abdü'l-azîz Hazretleri'nin Allâh'ın en sevdiği amellerin affetmek, hizmet ve ibâdetle orta hâli gözetmek ve insanlara karşı mülayim olmak olduğunu söyler.

Yüzüncü hadîs-i kudsîde gecenin son üçte birinde yapılan duânın kabul olunacağını müjdelenmiştir. Hikâye İmâm Şâfiî Hazretleri'nden aktarılmıştır. Onun her gecenin son üçte birinde teheccüd namazını kılıp seher vaktini de duâyla geçirdiğini görenler kendisine bunun sebebini sorunca o vakitlerde kendisinin duyduklarını duymaya tâkat getiremeyeceklerini söylemiştir.

Yüz birinci hadîs-i kudsî salât-ı vudû ve sonrasında yapılacak duâ hakkındadır. Hadîs-i kudsî nakledildikten sonra “mütercim-i fakîr” diyerek metne dahil olan Ali Halîfe hadîs-i kudsîyi başka hadîs-i şerîfler ve âyet-i kerîmelerden örnekler vererek şerheder. Hikâye Şeyh Ebû Alî'den aktarılmıştır. Vasiyet olarak her cuma günü gusul abdesti almayı, abdestli yatmayı ve her hâlde Cenâb-ı Hakk'ı zikretmeyi tavsiye ettiği nakledilmiştir.

Yüz ikinci hadîs-i şerîfte Efendimiz Hazretleri'nin İbn Abbâs Hazretleri'ne Allâh'ın yasaklarından kaçınıp emirlerine uymayı, her şeyi O'ndan istemeyi tavsiye buyurmuşlar ve Allâh'ın takdirinin her hâlükârda vukû bulacağını buyurmuşlardır. Hikâyede Hârûn-ı Reşîd'in salâh ehlinden bir genci hapsedmesi daha sonra bu gencin dışarda görünmesi üzerine Halife'nin gence hapisten kendisini kimin çıkardığını sorması anlatılmıştır. Genç kendisini hapse atanın çıkardığını söyleyince Hârûn-ı

Reşîd bu sefer hapse atanın kim olduğunu sormuş ve hapisten çıkarmanın attığı cevabını alınca gencin arif bir kişi olduğunu anlayıp kendisine ihsanlarda bulunmuştur.

Yüz üçüncü hadîs-i şerîf sâlih arkadaşın faydalı, kötü arkadaşın ise zararlı olduğu hakkındadır. Hikâye Hakîm Ebi'l-Kâsım'dan aktarılmıştır. Kötü arkadaşın şeytandan daha zararlı olduğu ancak kişinin nefsinin kendisine daha da zararlı olduğu anlatılmıştır.

Yüz dördüncü hadîs-i şerîfte Efendimiz Hazretleri cennete amel ile değil ancak Allâh'ın rahmeti ile girileceğini ve ümmetinden yetmiş bin kişinin cennete hesapsız gireceğini müjdelemiştir. Bunun üzerine Ashâb-ı kirâm'dan Hz. Muhsen bin Ukkâşe kendisinin o yetmiş bin kişinin içinde olması için duâ niyaz etmiş ve Efendimiz de kabul buyurmuştur. Hikâyede benî İsrâ'il'den âbid bir kulun yetmiş yıl kadar ibâdet ettiği, Cenâb-ı Hakk ümmeti olduğu peygambere vahyedip âbid kulun cennete ibâdeti ile giremeyeceği ancak kendi rahmeti ile girebileceği haber buyrulmuştur. Peygamberi ona bu vahyi haber verince kul neden ibâdet ettiğini sormuş ve o an başına bir ağrı girmiştir. Cenâb-ı Allâh'ın o kuluna yetmiş yıllık ibâdeti karşılığı şifâ verdiği ve ibâdete değil kendisinin rahmetine güvenmesini emrettiği anlatılmıştır.

Yüz beşinci hadîs-i şerîfte âlimin âbiddin üstün olduğu buyrulmuş, âlim ve ilmin faziletleri beyân buyrulmuştur. Hikâye İmâm Şâfiî'den aktarılmıştır. Şâfiî ilim tasniflerini ve faziletleri anlamış daha sonra da oğluna ilim ve hocalarına karşı tutumu hakkında vasiyetler etmiştir. İkinci hikâye Akza'l-Kuzât-ı Mâverdi'den aktarılmış ilim hakkında vasiyetlere dairdir.

Yüz altıncı hadîs-i şerîf iyilik ve merhamet hakkındadır. Hikâye bazı meşâyih'in evlâdına ettiği vasiyetlerdir.

Yüz yedinci hadîs-i şerîf tamahkârlık hakkındadır. Hadîs-i şerîf tercüme edildikten sonra “murâd budur ki...” diyerek açıklama getirilmiştir. Hikâye Fakîh Mehâmilî'den aktarılmıştır. Yanında yarım ekmekten başka bir şeyi yokken bir bayram günü dostları kendisine bir şeyler vermek istemiş ancak kendisi bunu ihtiyacından fazlası olarak görmüş ve kabul etmemiştir.

Yüz sekizinci hadîs-i şerîf zulm hakkında îrâd buyrulmuştur. Hikâyede Hârûn-ı Reşîd hapsettirdiği bir kişiyi yanına çağırıp hâlimden memnun olup olmadığını sorar. O kişi de hâlimden memnun olduğunu kendine yapılan zulme sabrettiği için Allâh'ın mağfiretini umduğunu, Hârûn-ı Reşîd'in ise zalimlerden olduğunu söyler.

Yüz doksanıncı hadîs-i şerîf; sâlih kişinin, helal malın ve sâlih evlâdın güzel olduğu hakkındadır. Hikâyede Serî es-Sakatî Hazretleri, Cüneyd-i Bağdâdî Hazretleri yedi yaşındayken onu da alıp Kabe-i mükerreme'ye gider. Yolda dört yüz şeyh ile oturup şükür hakkında sohbetler etmiştir. Bu sırada meşâyıhtan birisi Cüneyd-i Bağdâdî Hazretleri'ne bu konu hakkında fikrini sormuş o da şükür hakkında görüşlerini söylemiş ve orada bulunan herkes onun sözünü tasdik etmiştir.

Yüz onuncu hadîs-i şerîfte Efendimiz Hazretleri'nin Hz. Câbir'e evlenmesini emir buyurmuştur. Evlenecek hatunun zenginliği, güzelliği, asilliği ve dindarlığı sebebiyle tercih edileceği ve bunların arasından en hayırlı tercihin dindar olan olduğu anlatılmıştır. Hikâyede Kirmân padişahı, oğlu Şah Şücâ'nın kızının evlendirilmesini istemiş, Şah Şücâ da mescitleri gezip kendine sâlih bir damat aramaya başlamıştır. Bir genci gözüne kestirip evlenmek isteyip istemediğini sormuştur. Genç ise evlenmek için maddî imkânı olmadığı söylenir. Şah Şücâ ona üç akçe verip kızıyla evlendirmiştir. Kız gencin evine gidince yarım bir ekmek parçası olduğunu görmüştür. Genç bunun dün akşamdan kaldığını akşam onunla orucunu açacağını söylemiştir. Kız bunu işiten kız çıkıp gitmiştir. Genç de kızın fakirliğine razı olmadığını düşünmüş ancak kız gence yarının rızkını saklayıp Allâh'a güvenmediği için kızdığını söyleyip o ekmeği tasadduk eylemiştir.

Yüz on birinci hadîs-i şerîfte bir kişi fahr-i kâinat Efendimiz Hazretleri'nin huzûr-ı saadetlerine gelip kendisine nasihat buyurmasını istemiştir. Efendimiz Hazretleri yalan söylememesini ve haksız yere kimseye gazap etmemesini nasihat buyurmuşlardır. Hikâyede bir kişi meşâyıh-ı kibârdan Şeyh Ebû Sa'îd diye bir azize söver. O aziz ise ayıplarına vâkıf kıldığı için kendisine söven kişiye teşekkür eder.

Yüz on ikinci hadîs-i şerîfte Cenâb-ı Allâh'ın Hz. Adem'i yarattığında yerin kendisinden alınan toprak için şikâyetle bulunduğu Cenâb-ı Allâh'ın de arza va'de eyleyip kendisinden alınan toprağın tekrar iade edileceğini buyurduğu, ölen kişinin yaratıldığı toprağına defnolunacağı buyrulmuştur. Hikâye Şeyh Ebû Ali'den aktarılmış ve tekebbür eden padişahların hâlleri anlatılmıştır.

Yüz on üçüncü hadîs-i şerîf fakirler hakkındadır. Hikâye Ebû Muhammed el-Harîrî'den aktarılmıştır. O, bir fakir ile yaşadığı hadiseyi anlatmıştır.

Yüz on dördüncü hadîs-i şerîfte Efendimiz Hazretleri (s.a.v.) ümmetinin kırk tane abdâl olduğunu bunların yirmi ikisinin Şam diyârında ve on sekizinin de Irak

vilâyetinde bulunduğunu buyurmuştur. Hadîs-i şerîf nakledildikten sonra Ali Halîfe “mütercim-i fakîr” diyerek metne dahil olur. Kâmûs’dan ve Muhtâr-ı Sıhâh’dan referans vererek hadîs-i şerîfi açıklar. Fetâvâ-yı Sûfiyye’deki bir duâyı nakleder. Hikâye Cüneyd-i Bağdâdî Hazretlerinden aktarılmıştır. Hadîs-i şerîfte geçen abdâlların vazife teslimi hakkında bir hikâye anlatılmıştır.

Yüz on beşinci hadîs-i şerîf havf, sâlih amel, haddinden aşırı gülmek hakkındadır. Burada bir mürşidin dervişlerine nerede bir mahzûn kişi görürlerse ona selamını iletmelerini vasiyet etmesi ve bu nasihatı tutan bir dervişinin yaşadığı hadise anlatılmıştır.

Yüz on altıncı hadîs-i şerîfte gönülden edilen tövbenin kabul olacağı ve tövbekâr olan genç ile Cenâb-ı Allâh’ın meleklerine iftihar eylediği müjdelenmiştir. Hikâye halîfe veziri olan Alî bin Îsâ’dan aktarılmış ve ettiğini tövbenin kabul olması anlatılmıştır.

Yüz on yedinci hadîs-i şerîf Hz. Ömer’den rivâyet edilmiştir. İhsan hadîsi diye anılan meşhur hadîs-i şerîftir. Hikâye bazı meşâyıhtan aktarılmıştır. Şeyh Efendi en yakın dervişinin diğer müridleri tarafından kıskanılması üzerine hepsini bir imtihana tabii tutup nefislerine ayna olup kendilerini kendilerine göstermiştir. Bu hikâye farklı varyantlarla ve farklı kişilere nispet edilerek birçok kaynakta anlatılmıştır.

Yüz on sekizinci hadîs-i şerîf marifet, yakîn ve akl-ı kâmil hakkındadır. Hikâye Akza’l-Kudât-ı Mâverdî’den aktarılmıştır. Şehvetin zararları ve önlenmesi için yapılması gerekenler anlatılmıştır.

Yüz on dokuzuncu hadîs-i şerîfte dünyada garip bir yolcu gibi olmak gerektiği buyrulmuştur. Daha sonra Ebû Hureyre Hazretleri’nden rivâyet edilmiş ve Efendimiz Hazretleri’nin kendisine günahlardan kaçınmasını, kanâat etmesini, ihsânda bulunmasını, kendi için istediğini başkaları için de istemesini ve çok gülmemesini buyurduğu yazılmıştır. Hikâye bazı kibâr-ı meşâyıhtan aktarılmıştır. Bağdat Camii’nde Semnûn Muhibb’in sohbetini dinlerken sohbetin hararetinden kandillerin birbirine çarpıp kırıldığı ve o an o mecliste bulunan Vâsıtî Hazretleri’nin kandillerin hâline şaşırarak yerine mescitin direklerinin sağlam kalmasına şaşırdığı anlatılmıştır.

Yüz yirminci hadîs-i şerîf harama bakmaktan sakınmakla ilgilidir. Hikâyede Muâviye’nin Amr b. Âs’a mürüvvetin ne olduğunu sorması anlatılmıştır. İkinci bir hikâyede ise Hz. Ali’nin gözü haramdan sakınmak hakkında buyurdukları aktarılmıştır.

Yüz yirmi birinci hadîs-i şerîf insanlar ile ilişkisinde onlara zulm etmeyen, yalan söylemeyen ve sözünden dönmeyen kişiler hakkında övgüler buyurmuştur. Hikâye bazı sâlih ulemâdan aktarılmıştır. İnsaniyyetin mürüvvetinin ne olduğu anlatılmıştır.

Yüz yirmi ikinci hadîs-i şerîfte gerçekleşmesi istenilen muratların kimseye söylenmemesi emredilmiştir. Hikâyede hükemânın oğluna cömertliği nasihat ettiği anlatılmıştır.

Yüz yirmi üçüncü hadîs-i şerîf sabır hakkında buyrulmuştur. Hikâyede Hârûn-ı Reşîd ile hapsedirdiği bir kişi arasında geçen hadise anlatılmıştır. Hikâye aktarıldıktan sonra “imdi şöyle malûm ola ki...” diyerek her işin Allâh’tan istenmesi hakkında nasihat edilmiştir.

Yüz yirmi dördüncü hadîs-i şerîf müşavere hakkındadır. İstişare edilen kimsenin itimat edilen kimse olması gerektiği, istişarenin pişmanlıktan koruyan bir kale ve eminlik olduğu buyrulmakta ve âkil kimselerle istişare edilmesi gerektiği ihtilaf edilmemesi gerektiği aksi hâlde pişman olunacağı buyrulmaktadır. Şûrâ Sûresi 38. âyette Cenâb-ı Hakk mü’minler için “işlerini aralarında istişâre” ettiklerini buyurmaktadır. İstişare edilen kimseler hakkında ise Cenâb-ı Hakk Nahl Sûresi 43. âyetinde bilinmediği hususlarda zikir ehline müracaat edilmesini buyurmaktadır. Hikâye Hz. Lokmân’ın oğluna ettiği vasiyyet ve nasihatlere dairdir. Bir kimse ne kadar bilgili de olsa, bir akl-ı kâmil’e müracaat ederek istişare etmesi gerektiğini vasiyet buyrulmuştur.

Yüz yirmi dördüncü hadîs-i şerîf helalleşmek hakkındadır. Bir kimsenin kardeşine ırz ve şerefini ve dahi sâir herhangi bir hususta hakkının geçmesi hâlinde hemen dinarın ve dirhemini geçmediği o gün gelmeden helalleşmesi gerektiği emrolunmaktadır. Aksi taktirde zulmettiği kardeşinin günahlarından alınıp o kimseye yükleneceği hususunu nezîr sıfatının bir tecellisi olarak biz ümmetini te’dip etmektedir. Hikâyede Hz. Lokmân’ın oğluna ettiği vasiyet ve nasihatler anlatılmıştır. Daha sonra Hasan-ı Basrî Hazretleri’nin müşavere hakkında buyurdukları aktarılmıştır.

Yüz yirmi beşinci hadîs-i şerîfte üzerinde bir din kardeşinin hakkı olan kişinin ondan helallik alması gerektiği buyrulmuştur. Hikâye Meymûn bin Mihrân’dan hikâyet edilmiştir. Zâlim kişinin, zâlimlere lanet edilen âyet-i kerîmeyi okurken kendine lanet okuduğunu söylemiştir.

Yüz yirmi altıncı hadîs-i şerîfte nefisle mücadele etmenin büyük cihat olduğu buyrulmuştur. Hikâye Yahyâ b. Muâz Hazretleri’nden aktarılmıştır. Nefsle mücadele

ederken az yemek, az uyumak, az konuşmak ve insanlara sabretmek gerektiğini anlatmıştır.

Yüz yirmi yedinci hadîs-i şerîf teheccüd namazının önemi hakkında ve Kur’ân-ı Kerîm’i ezberleyip, mânâsını anlayıp, o mânâ ile âmil olmak hakkında buyrulmuştur. Hikâyede Râbiatü’l-Adeviyye Hazretleri’nin teheccüd namazından sonra Cenâb-ı Hakk’a yakarışları aktarılmıştır.

Yüz yirmi sekizinci hadîs-i şerîfte Allâh’ın rızasını her şeyden üstün tutmak gerektiği ve insanları memnun etmek yerine Cenâb-ı Hakk’ı razı etmek gerektiği buyrulmuştur. Hikâyede Muâviye’nin Hz. Âîşe Vâlidemiz’e bir mektup yazıp zât-ı aliyyesinden vasiyet talep etmesi üzerine Âîşe Vâlidemiz Hazretleri’nin vasiyetleri aktarılmıştır.

Yüz yirmi dokuzuncu hadîs-i şerîfte iki Harem-i şerîfte ölen kişinin azaptan berî olduğu buyrulmuştur. İkinci hadîs-i şerîfte ise Hâne-i saadet’in cennet bahçelerinden bir bahçe olduğu ifade buyrulmuştur. Hikâye Ebû Hafs el-Haddâd’dan aktarılmıştır. Medine-i münevvere’de Efendimiz Hazretleri’nin ona olan ikramından bahsedilmiştir.

Yüz otuzuncu hadîs-i şerîf salavât-ı şerîfenin fazileti hakkındadır. Hikâye Abdullâh b. Zeyd’den aktarılmıştır. Efendimiz Hazretleri’ne çokça salavat-ı şerîf getiren biri hakkında gördüğü rüyâ ve o kişinin de benzer bir rüyâ görüp Efendimiz Hazretleri’ne rüyâsını anlatması ve Abdullâh b. Zeyd Hazretleri’nin huzurunda tövbe etmesi hakkındadır.

Yüz otuz birinci hadîs-i şerîfte Efendimiz Hazretleri Hz. Fâtıma’ya kurbân kesilirken yapması gerekenleri buyurmuşlardır. Hikâye Mâlik b. Dînâr’dan aktarılmıştır. Mâlik hacda karşılaştığı bir genç ile arasında geçen diyalogdan bahsetmiştir.

Yüz otuz ikinci hadîs-i şerîfte hacda yapılması gerekenler buyrulmuştur. Hadîs-i şerîf nakledildikten sonra Alî Halîfe, “mütercim-i fakîr” başlığı ile metne dahil olmuş ve Abbâs b. Mirdâs’dan rivâyet edilen hacla ilgili bir başka hadîs-i şerîfi nakletmiştir. Daha sonra da umre ile ilgili hadîs-i şerîfleri beyân etmiştir. Hikâye Ebû’l-Kâsım’dan aktarılmıştır. Ebû’l-Kâsım tavâfta iken tanıştığı bir ihtiyar ile arasında geçen konuşmayı nakletmiştir.

Yüz otuz üçüncü hadîs-i şerîf sadakanın da sıla-i rahm gibi ömrü uzattığı ve kötü ölümle ölmeği önlediği buyrulmuştur. Devamında kötü ölümün ne olduğu ve onlardan Allâh’a sığınılan bir duâ nakledilmiştir. Hikâyede Azraîl’in Hazret-i Süleymân’a nikahlarını kıydığı iki gençten erkek olanın beş gün sonra ruhunu kabzedeceğini

söylediği anlatılmıştır. Ancak beş ay geçmesine rağmen o genci sağ şekilde gören Hz. Süleymân Azraîl'e bu işin sebebini sorunca o gencin bir dilenciye sadaka verdiğini bu sebeple ömrünün uzadığını haber vermiştir.

Yüz otuz dördüncü hadîs-i şerîf insanoğlunun her amelinin karşılığının asgari on kat verileceği müjdelenmiştir. Orucun ise sevabının ne kadar verileceğini Cenâb-ı Allâh'tan başka kimsenin bilemeyeceği buyrulmuştur. Orucun sevabı hakkında hadîs-i kudsî nakledilmiştir. Ve hadîs-i kudsî mütercim tarafından açıklanmış, başka hadîs-i şerîfler ile desteklenmiştir. Hikâye Hasan-ı Basrî'den aktarılmış ve oruçluyken nefsiyle ettiği mükâleme anlatılmıştır.

Yüz otuz beşinci hadîs-i şerîfte iyilik olunan kişinin bu iyiliği başkalarına anlatarak onun şükürünü edâ etmiş olacağı, onu inkâr edenin ise küfrân-ı nimet etmiş olacağı buyrulmuştur. Hadîs-i şerîf nakledildikten sonra mütercim metin içi gönderme yaparak bu hadîs-i şerîfin açıklamasının yetmiş sekizinci hadîste yapıldığını söyler. Hikâye Akzâ'l-Kudât-ı Mâverdî'den aktarılmıştır. Kişinin iyilik gördüğü kimselere duâ etmesi gerektiği anlatılır. İkinci bir hikâye ise İmâm Şâfi'î'den nakledilmiştir. Yine aynı konudaki görüşleri aktarılmıştır.

Yüz otuz altıncı hadîs-i şerîfte bir kişi Efendimiz Hazretleri'ne kendisini hem Cenâb-ı Allâh'ın hem de insanların sevmesini sağlayacak bir amel sorması üzerine Cenâb-ı Peygamber'in kendisine zâhidliği emretmesi ve açıklamasını buyurmasıdır. Hikâye Hasan-ı Basrî Hazretleri'nden aktarılmış ve cömertlik hakkında buyurduklarını nakledilmiştir. Daha sonra da Bişr b. el- Hâris'in cimrilik hakkında görüşleri hikâyet edilmiştir.

Yüz otuz yedinci hadîs-i şerîfte doğru söyleyen, sözünde duran, emanete hıyânet etmeyip ehline veren, harama bakmayan, iffetini koruyan ve zulûmdan men eden kişiler cennetle müjdelenmiştir. Hikâye Şakîk-i Belhî'den aktarılmış ve nefsiyle olan mükâlemesi aktarılmıştır. İkinci hikâyede Ebû Hâtem hayrın hepsini kendinde toplayan kimselerin özelliklerini anlatmıştır.

Yüz otuz sekizinci hadîs-i kudsîde Cenâb-ı Hak zulmü yasaklamış, zât-ı akdesinden hidâyet, nimeti, vüs'at, giysi, günahların affını, ayıpların örtülmesini talep etmeyi ve hayırlara hamdedip şerleri kendi nefislerimizden bilmeyi emretmiştir. Hikâye bazı kibârın her şeyin Cenâb-ı Allâh'tan istenmesi gerektiği hakkında anlattıklarıdır.

Yüz otuz dokuzuncu hadîs-i şerîfte Berât namazı tarif edilmiş ve muhasenâtı buyrulmuştur. Hikâye Serî es-Sakatî Hazretleri'nden aktarılmış cariyesi ile arasında geçenler ve onu azad etmesi anlatılmıştır.

Yüz kırkıncı hadîs-i şerîfte arefe günü okunacak bir duâ ve bu duâdan sonra Cenâb-ı Allâh'ın hiçbir isteği geri çevirmeyeceği müjdelenmiştir. Hikâye ibâdetlerden gece namazı, gündüz orucu ve duânın önemi hakkındadır.

Yüz kırk birinci hadîs-i şerîfte Ebû'd-Derdâ'dan rivâyet edilen, okuyan kişiyi her türlü zarardan koruyan bir duâyı içeren hadîs-i şerîf ve bu hadîsi rivâyet ettiği hadise aktarılmıştır. Hikâyede günümüzde Mâzenderân adını taşıyan Taberistân vilâyetindeki zâlim hükümdârın fakir yaşlı bir kadının güzel kızını beğenmesi üzerine hükümdârın kızına kötülük yapmasından korkan yaşlı kadının durumu zamanın meşâyihından Hz. Şeyh Ebû Sa'îd el-Kassâb'a arzemesi ve Hz. Hızır'a da danışarak zâlim hükümdâra bedduâ etmesi anlatılmıştır.

Yüz kırk ikinci hadîs-i şerîfte Efendimiz Hazretleri'nin Hz. Âîşe Vâlidemiz'e öğrettiği duâ nakledilmiş mânâsı verildikten sonra da duânın fazileti anlatılmıştır. Hikâye Yahyâ b. Muâz Hazretleri'nden aktarılmış havf ve recâ hakkındaki görüşleri aktarılmıştır.

Yüz kırk üçüncü hadîs-i şerîfte evlâdı vefat eden kulların sabrettiklerinde cennette kendilerine hamd evi adında köşk verileceği müjdelenmiştir. Hikâye bazı meşâyih'tan aktarılmıştır. Süfyân-ı Sevrî Hazretleri'nin âlem-i cemâle göçmelerinden sonra Abdullâh diye bir kişinin rüyâsına girerek onunla yaptığı mükâleme anlatılmıştır.

Yüz kırk dördüncü hadîs-i şerîf güzel hûylu olmak hakkındadır. Hikâye Hz. Mücâhid'den aktarılmış, bazı âyet-i kerîme tefsirleri ve hadîs-i şerîflerin mânâları ihtivâ eder. Hikâyede Hz. Cebrâ'il, Hz. Peygamber ve Hz. Ca'ferü's-Sâdık da vardır.

Yüz kırk beşinci hadîs-i şerîf, nefsin arzularını vermeyerek onu terbiye etmek hakkındadır. Hikâye bazı sülehâdan aktarılmıştır. Nefsini terbiye eden bir kişi ile annesi arasında geçen diyalog anlatılmıştır.

Yüz kırk altıncı hadîs-i şerîfte Hz. Muâz b. Cebel'in bir öksüze sarılması ve bunu gören Hz. Peygamber'in bu davranışına iltifat edişi anlatılmıştır. Hikâye bazı meşâyih'tan aktarılmıştır. Bir yetimle ilgilenmesi sebebiyle tövbe edip affa mazhar olduğunu anlatmaktadır.

Yüz kırk yedinci hadîs-i şerîfte yeni bir giysi giyince hamdetmek ve eski giysileri fakirlere tasadduk etmek gerektiği buyrulmuştur. Hikâyede Hz. Muhammed b. Dâvûd'un bir rüyâsı anlatılmıştır.

Yüz kırk sekizinci hadîs-i şerîfte Efendimiz Hazretleri hayırlı arkadaşın ne olduğunu beyân buyurmuşlardır. Hikâyede akıllı meliklerden bazılarının evlâdlarına ettiği vasiyet anlatılmıştır.

Yüz kırk dokuzuncu hadîs-i şerîfte Efendimiz Hazretleri'nin Hz. Ebû Bürde-i Sülemî'ye öğrettiği duâ-yı şerîfe nakledilmiştir. Hikâye Abdürrahîm Şâmî'den aktarılmış bu duâyı okuyup kurtulduğu bir belâ anlatılmıştır.

Yüz ellinci hadîs-i şerîfte Hz. Fâtıma Vâlidemiz Efendimiz Hazretleri'nin huzûr-ı şerîflerine gelip Hz. Ali'nin beş gündür bir şey yemediğini arzetmiş, Efendimiz Hazretleri ise ona mübârek karnına bağladığı taşı göstermiştir. Daha sonra bu durumun Efendimiz Hazretleri'nin kendi tercihleri olduğu ifade edilmiş ve Hz. Âîşe'nin rivâyetiyle “fakr” hakkındaki hadîs-i şerîf nakledilmiştir. Bu hadîs-i şerîflerle ilgili olarak Muhammed b. Saîd el-Bûsîrî Hazretleri'nin Kasîde-i Bürde'sinden beyitler ve tercümeleri verilmiştir. Hz. Sa'îd b. el-Müseyyeb, Hz. İbn Abbâs'tan rivâyet edip Cenâb-ı Allâh'ın Hz. İsa'ya Efendimiz Hazretleri'ne imân etmesini ve O olmasaydı âlemleri halk eylemeyeceğini buyurduğu hadîs-i kudsî nakletmiştir. Hikâyede sâliha bir hatun müteabbid bir gence rast gelip evlenme teklifi etmiştir. Genç ise evinin hâlini göstermek istemiştir. Evinde tuzdan ve yarım ekmekten başka bir şey yoktur. Ancak sâliha hatun evinde rızık saklayan kişinin tevekkül sahibi olamayacağını ifade ederek evlenmekten vazgeçmiştir.

Yüz elli birinci hadîs-i şerîfte Müslümanın Müslümana ikrâm etmesinin cehennem ateşinden koruyacağı buyrulmuştur. Hikâyede dilenciye sadaka veren bir kadının oğlunun bu sadaka sebebiyle sırtlandan kurtulması anlatılmıştır.

Yüz elli ikinci hadîs-i şerîfte gizlice verilen sadakanın, akrabaya iyilik yapmanın, ve kelime-i tevhîd okumanın belâyı defedeceği; fukarayı hakîr görenin ise Allâh'ın gazabına dâcâr olacağı buyrulmuştur. Hikâyede Hz. İsa'nın Cenâb-ı Hakk'a münâcâtı anlatılmıştır.

Yüz elli üçüncü hadîs-i şerîf yüksek binâlar yapmak hakkındadır. Hikâye Hz. İsa'nın fakrı hakkındadır.

Yüz elli dördüncü hadîs-i şerîfte Cenâb-ı Allâh'ın tövbe eden genç ile meleklerine övündüğü buyrulmuştur. Hikâyeye bazı meşâyıhtan aktarılmıştır. Tövbe eden bir kişinin başından geçen hadiseler anlatılmıştır.

Yüz elli beşinci hadîs-i şerîfte halkından vergi alıp onları himâyeye etmeyen ve güçlü ile zayıfa eşit davranmayan yöneticilere, eşi ve çocuklarına dinini öğretmeyip ibâdeti emretmeyen kişiye, işçisine ücretini vermeyen kişiye, evlendiği karısına mehrini vermeyen kocaya Allâh'ın gazap edeceği buyrulmuştur. Hikâyede Hz. Dâvûd uyurken üzerinde yürüyen bir karıncayı aşağı attığı, karıncanın bundan incindiği ve Hz. Dâvûd'un ondan özür dilediği karıncanın ise onu çok gülmemesi, isteyen boş döndürmemesi ve adaletten geri durmaması şartıyla affedeceğini söylediği anlatılmıştır.

Yüz elli altıncı hadîs-i şerîfte hüznü feraha tebdil edecek bir duâ-yı şerîf beyân buyrulmuştur. Hikâyeye sebepsizce hüzünlenmenin bir lutûf olduğu hakkındadır.

Yüz elli yedinci hadîs-i şerîfte Cenâb-ı Allâh'ın havf ve haşyetinden gözleri dolan kuluna cenneti vacib kılacağı buyrulmuştur. Hikâyede Sâbitü'l-Bünânî vefat ettiğinde Ca'fer b. el-Hasan'ın onu defnettiği ancak daha sonra kabrinde olmadığını farkedip kızıyla konuştuğu ve hâl-i hayatında ettiği duâsının kabul olduğu farkedildiği anlatılmıştır.

Yüz elli sekizinci hadîs-i şerîfte kişinin Müslüman kardeşine bir musîbet isabet ettiğinde onu taziye ve teselli etmesi gerektiği buyrulmuştur. Hikâyede Hz. Süleyman saltanata başladığında tüm hayvanâtın kendisini tebrik ettiği ancak karıncanın gelmediği, karıncaya bunun sebebinin sorulması ve onun cevabı anlatılmıştır.

Yüz elli dokuzuncu hadîs-i şerîfte başına bir musîbet isabet eden Müslüman kişinin feryat figân etmeyip sabır ve tahammül göstermesi gerektiği buyrulmuştur. Hikâyede Bîşr-i Hâfî Hazretleri'nin bir kişiyle olan konuşması aktarılmıştır.

Yüz altmışıncı hadîs-i şerîfte amellerin en faziletliyelerinin fakirleri doyurmak, borçluların borçlarını ödemek, sıkıntısı olanların sıkıntısını gidermek, halkın ırzı hakkında konuşmamak olduğu ifade buyrulmuştur. Hikâyede Hasan-ı Basrî Hazretleri'nin yanına bir dilencinin geldiği ve zât-ı âlîlerinin hemen ayağa kalkıp üzerindeki giysiyi çıkarıp ona verdiği anlatılmıştır. Bu acelesinin sebebi kendisine sorulmuş ve sebebi anlatılmıştır.

Yüz altmış birinci hadîs-i şerîfte dünyaya önem vermeyip ahirete meyledenler, Allâh'ın kaza ve kaderine rıza gösterenlerden Cenâb-ı Allâh'ın razı olduğu buyrulmuştur. Hikâyede bir köleyle efendisi arasında geçen hadise anlatılmıştır.

Yüz altmış ikinci hadîs-i şerîfte okunduğu zaman kişinin küfre düşmeyeceğine dair Allâh ile ahdleştiren bir duâ-yı şerîf beyân buyrulmuştur. Hikâye Asma'î'den aktarılmıştır. Arafât'dayken bir Arap'ın duâsını duyduğu anlatılmıştır.

Yüz altmış üçüncü hadîs-i şerîfte mü'min ve muvahhid olarak vefat eden kişinin günahlarının affedileceği müjdelenmiştir. Hikâye Mimşâd Dîneverî'den aktarılmıştır. Tekkesine gelen bir fakirle arasında geçen hadise anlatılmıştır.

Yüz altmış dördüncü hadîs-i şerîf Hz. Ebûbekir'den rivâyet edilmiştir. Efendimiz Hazretleri'nden bir duâ niyâz ettiğini ve kendisine öğrettiği duâ-yı şerîf nakledilmiştir. Hikâye Yahyâ b. Muâz-ı Râzî'den hikâyet edilmiş Cenâb-ı Hakk'a münâcâtı nakledilmiştir.

Yüz altmış beşinci hadîs-i şerîfte Cenâb-ı Allâh'ın hamd eden kulundan razı olduğu buyrulmuştur. Daha sonra çoğu vaktinde zikreden dile, şükreden kalbe, günahlardan sabreden bedene ve sâliha bir eş lutfedilmiş olan kula dünya ve ahiret hayırları verilmiş olduğu buyrulmuştur. Hikâye Ebû Abdülalâ b. Hammâd-ı Türsî'den hikâyet edilmiştir. Bir gün Mütevekkil Halîfe'yle sohbet ederlerken Hammâd-ı Türsî'ye bir iyilik etmek istediğini ancak bir mâni çıktığı için ertelediğini söyler. Hammâd-ı Türsî ise ona, Müslim b. Hâlid el-Mekkî'nin kendisine Muhammed b. Ca'ferü's-Sâdık'tan rivâyetle ihsan etmeye niyyet edince şükretmeyenin nimet üzre de şükretmeyeceği ifade edilmiştir.

Yüz altmış altıncı hadîs-i şerîfte Hz. Osman güzelce abdest alıp sonra da Hz. Peygamber'in güzelce abdest alıp, iki rekat namaz kılıp, namaz esnasında gönlünden dünyalık bir şey geçirmeyen kişinin iki namaz arasında işlediği günahlarının affedileceğini buyurduğunu nakil buyurmuştur. Hikâyede Esved b. Yezîd'in nefsini hiç dinlendirmeksizin nasıl ibâdet ettiği anlatılmıştır.

Yüz altmış yedinci hadîs-i şerîf, Ebû Ubeyde b. Cerrâh Hazretleri'nden rivâyet edilmiştir. Efendimiz Hazretleri'ne halktan en çok azab görececek gürûhun kimler olduğunu sormuş ve O da cevaplarında enbiyâdan birisini katledenler ve emr-i ma'rûf ve nehy-i münker eden bir kişiyi öldürenler olduğunu beyân buyurmuşlardır. Hikâyede Ebû Ca'fer-i Bağdâdî, altı zümrede olmaması gereken altı hasleti saymıştır.

Yüz altmış sekizinci hadîs-i şerîf İbn Abbâs Hazretleri'nden rivâyet edilmiştir. Ramazan-ı şerîf ayının her gecesinde Efendimiz Hazretleri ile Cebrâîl'in Kur'ân-ı Kerîm mukâbelesi yaptıklarını ifade buyurmuşlardır. Hikâye İbn Mes'ûd Hazretleri'nden rivâyet edilmiştir. Hafız-ı Kur'ân-ı azîm olan kişilerin vasıfları beyân buyrulmuştur.

Yüz altmış dokuzuncu hadîs-i şerîfte, Müslümanın ölmeden önce mutlaka vasiyetnâme yazması gerektiği emredilmiştir. Hikâyede İbn Ömer bu hadîs-i şerîfi işittikten sonra vasiyetnâmesini her gece başının altına koyduğunu buyurmuştur.

Yüz yetmişinci hadîs-i şerîf Cerîr b. Abdullâh Hazretleri'nden rivâyet edilmiştir. Efendimiz Hazretleri'nin huzur-ı saadetlerinde oturlarken dolunayı işâret buyurup ayı seyrettikleri gibi Cenâb-ı Allâh'ın da seyredileceğini müjdelemişlerdir. Bu hadîs-i şerîfin açıklaması yapıldıktan sonra da namazlara devam etmek gerektiği hakkındaki hadîs-i şerîf beyân edilmiştir. Hikâyede İmâm Şâfiî Hazretleri'nin hadîs ehlinden birini gördüğü zaman Resûlu'llâhı görmüş gibi olduğunu söylediği rivâyet edilmiştir. Ebû Eyyûb Sahtiyânî Hazretleri'nin ulemâ hazerâtından birisinin vefât haberini altığında bazı a'zâsının öldüğünü hissettiği rivâyet edilmiştir.

Yüz yetmiş birinci hadîs-i şerîfte her bir Müslüman'ın cehennem ateşinden kurtuluşu için bir Yahudî veya bir Hristiyan'ın feda olduğu ifade buyrulmuş sonrasında ise hadîs-i şerîfin açıklaması yapılmış ve benzer mânâda başka bir hadîs-i şerîften örnek getirilmiştir. Hikâye Fudayl bin İyâz Hazretleri'nden aktarılmıştır. Ehl-i sünnet itikâdlarına uymayanlara sevgi beslememek gerektiği hakkında buyurdıklarıdır.

Yüz yetmiş ikinci hadîs-i şerîfte bir Müslümanın bir din kardeşi için gıyâbında hayır duâ ettiğinde meleklerin de o kişi için duâ edeceği buyrulmuştur. Hikâye bazı ulemâdan hikâyet edilmiş ve güzel konuşmanın ve hayır duânın önemi anlatılmıştır. Daha sonra Zü'n-Nûn-ı Mısırî Hazretleri'nin dört çirkin hasletin ve bu hasletlerin sonuçlarını anlattığı aktarılmıştır.

Yüz yetmiş üçüncü hadîs-i şerîfte Efendimiz Hazretleri Ebû Zerr Hazretleri'ne yemek pişireceği zaman suyunu bol koyup artan yemekten komşularına da ikram etmesini emir buyurmuşlardır. Hikâyede cömetliğiyle meşhur Abdullâh b. Ca'fer, bir bahçede çalışan köle ve bir köpek arasında geçen hadise anlatılmıştır.

Yüz yetmiş dördüncü hadîs-i şerîf sadaka, ihsan, güler yüz, tatlı dil hakkındadır. Hikâyede Hâtem-i Tayy'ın kabilesinin esir alınması ve Efendimiz Hazretleri'nin onun hatrına kabileyi serbest bırakması hadisesi anlatılmıştır.

Yüz yetmiş beşinci hadîs-i şerîf, ilim ve âlimler hakkındadır. Hikâye Hz. Ömer'den hikâyet edilmiştir. Bir toplumda âlimlerden fetvâ alınmasının hem âlimlerin hem de toplumun iyiliğine; cahillerden fetvâ alınmasının ise hem o cahillerin hem de o kavmin helâkına sebep olacağı beyân buyrulmuştur.

Yüz yetmiş altıncı hadîs-i şerîf Allâh'a itaat etmek ve isyan etmek hakkındadır. Hikâye İmâm Atâ'dan aktarılmış ve kendisine sorulan sorulara verdiği cevaplar nakledilmiştir.

Yüz yetmiş yedinci hadîs-i şerîfte bir kişinin Efendimiz Hazretleri'ne halkın efdâli sorması ve buyurdıkları cevap nakledilmiş daha sonra benzer bir hadîs-i şerîf daha nakledilerek mânâ kuvvetlendirilmiştir. Hikâye Abdülvâhid b. Zeyd'den aktarılmış bir dere kenarında inzivaya çekilmiş bir rahip gördüğü ve onunla konuşması anlatılmıştır.

Yüz yetmiş sekizinci hadîs-i şerîfte bir nesneyi ihsan etmeği vade eyleyenin bunu yerine getirmesi gerektiği buyrulmuştur. Bir başka hadîs-i şerîfte de kâmil müminin vadesinin borç olduğu buyrulmuştur. Benzer mânâda iki hadîs-i şerîf daha nakledilmiştir. Hikâye Hz. İsmâil hakkındadır.

Yüz yetmiş dokuzuncu hadîs-i şerîf emânet hakkındadır. Hikâyede Hz. Lokmân'a bunca hikmete neden nâil olduğu sorulmuş ve cevabında doğru sözlülük, emânete sahip çıkmak ve mâlâyânîyi terk etmekle dediği rivâyet edilmiştir

Yüz sekseninci hadîs-i şerîf güzel ve hayırlı konuşmak hakkındadır. Hikâyede Hz. İsa'nın bir köpekle bile güzel konuşmasına şahit olanların bu duruma taaccüp etmeleri ve Hz. İsa'nın lisanının başka türlüsüne alışık olmadığını söylediği rivâyet edilmiştir.

Yüz seksen birinci hadîs-i şerîf sû-i zan hakkındadır. Hikâyede İmâm A'meş'in kötü zan hakkında söyledikleri hikâyet edilmiştir. Sonrasında da Hz. Ömer'in meşveret hakkında görüşleri nakledilmiştir.

Yüz seksen ikinci hadîs-i şerîfte dünya nimetlerinin en iyisinin sâliha bir eş olduğu buyrulmuştur. Hikâyede de sâliha bir hatunun kendi kızına ettiği nasihatler nakledilmiştir.

Yüz seksen üçüncü hadîs-i şerîfte içkinin tüm kötülüklerin anası olduğu buyrulmuştur. Hikâye Şeyh San'an hikâyesinin kısa bir versiyonudur.

Yüz seksen dördüncü hadîs-i şerîf kanâat hakkındadır. Hikâye Abdürrahman A'rec'den hikâyet edilmiş ve kanâatkârlığı anlatılmıştır.

Yüz seksen beşinci hadîs-i şerîf mescit hakkındadır. Hikâye Ka'bü'l-Ahbâr'dan aktarılmış ve mü'minlerin mescite devam etmeleri hakkında görüşleri nakledilmiştir.

Yüz seksen altıncı hadîs-i şerîf yalan hakkındadır. Hikâyede bazı ulemânın yalan hakkında görüşleri nakledilmiştir.

Yüz seksen yedinci hadîs-i şerîfte kış günlerinin mü'minin baharı olduğu buyrulmuştur. Hikâye bazı sülehâdan hikâyet edilmiş uzun kış gecelerinin ibâdetle geçirilmesi ve uzun günlerin oruçla geçirilmesi hakkındadır.

Yüz seksen sekizinci hadîs-i şerîfte birbiriyle aşinalığı olan ruhların birbirleriyle anlaştıkları beyân buyrulmuş daha sonra da hadîs-i şerîfin açıklaması yapılmıştır. Hikâye İbn Mesûd Hazretleri'nden hikâyet edilmiş ve bir mescide giren mü'minin mü'min kişinin yanına, münafığın münafık kişinin yanına oturacağı buyrulmuştur. "Bu da hikâyet olunur ki" diyerek bu Hazret-i Âîşe Vâlidemiz'in bu hadîs-i şerîfi naklettiği hadise anlatılmıştır.

Yüz seksen dokuzuncu hadîs-i şerîfte kaza ve kader hakkındadır. Hikâyede bir kişinin İmâm Ahmed b. Hanbel Hazretleri'nin yanına gelip kendisinden nasihat istemesi ve aldığı cevaplar nakledilmiştir.

Yüz doksanıncı hadîs-i şerîfte dünyada iyilik yapanların ahirette karşılığını göreceği buyrulmuştur. Hikâyede bazı ulemânın dünyada cömert olanların ahirette karşılığını göreceği anlatılmıştır. Daha sonrasında da İbn Abbâs'ın cömertlerin kıyamet gününde de cömertlik yapacaklarını anlattığı rivâyet edilmiştir.

Yüz doksan birinci hadîs-i şerîfte kendisi öldüğü zaman Rabb'inin huzuruna günahla gidip varislerine mallar miras bırakanan kişinin durumu buyrulmuştur. Hikâye bazı ulemâdan hikâyet edilmiş kişinin malı hakkındaki iki musibeti beyân edilmiştir.

Yüz doksan ikinci hadîs-i şerîf zalim ve kendi hevasına tâbi olan yöneticelere yakın olan kişiler hakkındadır. Hikâyede bazı ulemâ uzak durulması gereken gürûhları beyân etmişlerdir.

Yüz doksan üçüncü hadîs-i şerîfte cenneti isteyen hayrât ve hasenât edeceği, cehennemden korkanın nefsinin arzularından uzak duracağı ve ölümü bekleyene de dünya sıkıntılarının kolay geleceği buyrulmuştur. Hikâye Muâz b. Cebel'den

aktarılmış ve ailesi veba olup hepsi vefat ettikten sonra kendisine de veba bulaştığında bu durumu “merhaba şu sevdiğim ölüme...” diyerek karşıladığı anlatılmıştır. “Bu da hikâyet olunur ki...” diyerek ikinci bir hikâye daha anlatılmıştır. Ayağı kırılmış olan zâhid bir hatuna geçmiş olsun demek için gelen arkadaşları sabır tavsiye etmiş, zâhid hatun ise başına gelen bu belânın kendisini kıyamet günü kurtaracağını söylediği anlatılmıştır.

Yüz doksan dördüncü hadîs-i şerîfte Allâh’tan gayrı ile izzet talep edenin ve büyüklük taslayan kişinin zelil olacağı buyrulmuştur. Hikâye Hz. Ali’den aktarılmıştır. Zilletle düşmekten korkanın zilletten kurtulamayacağını buyurduğu rivâyet edilmiştir. Hz. Ali’nin rivâyetinden sonra Efendimiz Hazretleri’nin de dünyada izzet isteyenin Allâh’a itaat etmesi gerektiğini buyurduğu nakledilmiştir.

Yüz doksan beşinci hadîs-i şerîfte selâmetin susmakta olduğu buyrulmuştur. İlk hikâye bazı ulemâdan hikâyet edilmiş ve susmanın âlimin süsü, cahilin ise perdesi olduğu aktarılmıştır. İkinci hikâyede Lokmân-ı Hakîm’in oğluna konuşmak hakkındaki nasihatleri anlatılmıştır.

Yüz doksan altıncı hadîs-i şerîfte Allâh’tan korkup O’na kemâl derecede itâat edenden her şeyin korkacağı, O’ndan korkmayanın ise her şeyden korkacağı buyrulmuştur. Bu kısımda Abdullâh b. Ömer’in yukarıdaki hadîs-i şerîfi nakletme hikâyesi anlatılmıştır.

Yüz doksan yedinci hadîs-i şerîfte alışverişinden pişman olan kişinin muradını gerçekleştiren alıcı veya satıcının kıyamet gününde affedileceği müjdelenmiştir. Hikâye bazı seleften aktarılmıştır. Bir şeyh efendinin bal satın aldığı ve balın ise ertesi gün iki katı fiyatına çıktığı; satıcının balı sattığına pişman olup malını geri almak istediği şeyh efendinin de yukarıda zikredilen hadîs-i şerîfteki müjdeye nâil olmak ümidiyle balı geri verdiği anlatılmıştır.

Yüz doksan sekizinci hadîs-i şerîfte dilini başkaları hakkında konuşmaktan men eden kişinin kıyamet gününde affedileceği müjdelenmiştir. Hikâye bazı seleften aktarılmış ve dilini din kardeşinin ayıplarından menetmenin kabul edilmiş hacdan daha sevgili olduğunu söylemiştir.

Yüz doksan dokuzuncu hadîs-i şerîfte afiyette, güvende ve yiyecek yemeği varken sabaha çıkan kişinin dünyaya mâlik gibi olduğu buyrulmuştur. Hikâye bazı ulemâdan aktarılmış ve hadîs-i şerîfte zikredilen nimetlere mâlik olan kişinin bunların şükrünü edâ etmesi gerektiği söylenmiştir.

İki yüzüncü hadîs-i şerîfte Allâh'ın kâmil mü'minleri ummadığı yerden rızıklandıracağı buyrulmuştur. Hadîs-i şerîf nakledildikten sonra şerhinin hikâyede yapılacağı söylenmiştir. Hikâye bazı meşâyıhtan aktarılmıştır. 65/Talak/2-3. âyet-i kerîmeleri³³ ile hadîs-i şerîfin açıklaması yapılmıştır.

İki yüz birinci hadîs-i şerîfte “yakîn” adı verilen ilmin ne olduğu, bu ilmin dokuz makâmı ve zâhidliğin ne olduğu beyân buyrulmuştur. Hikâye Zekerîyyâ-yı Teymî'den aktarılmıştır. Süleymân b. Abdülmelik'in hilâfeti zamanında Mescid-i Harâm'dalarken yazılı bir taş getirip Vehb b. Münebbih'e okutturdukları ve Halîfe'nin bunları duyunca uzun bir süre ağladığı anlatılmıştır.

İki yüz ikinci hadîs-i şerîfte bir mü'mini sevindiren mü'min müjdelenmiştir. Hikâye Hazret-i Câbir'den aktarılmıştır. Hz. Talha'nın, Hz. Ömer'i gece vakti bazı evlere girip çıktığını gördüğü, bunun üzerine bu evlerden birine girip yaşlı bir kadıncağıza rastladığı ve gece evine gelen kişinin ne yaptığını sorduğu, kadının da evine gelen kişinin evinin işlerini yaptığını söylediği anlatılmıştır.

İki yüz üçüncü hadîs-i şerîfte hangi âlimlerin yanında bulunmamız gerektiği izâh buyrulmuştur. Hikâyede Hz. Adem'in (a.s.) evlâdına verdiği nasihatler anlatılmıştır.

İki yüz dördüncü hadîs-i şerîfte az konuşmak hakkında birçok hadîs-i şerîf nakledilmiş ve benzer mânâlarda İmâm Nehaî ve Hz. Ali'nin (k.v.) de nasihatleri nakledilmiştir. Hikâyede Hz. Musa'ya (a.s.) hizmet eden ama bu durumu kullanıp birilerinden ihsanlar almak amacıyla yalanlar söyleyen kişinin akıbeti anlatılmıştır.

İki yüz beşinci hadîs-i şerîfte Allâh'ın kıyamet gününde nazar-ı rahmetle nazar etmeyeceği altı gürûh beyân buyrulmuştur. Hikâye Ma'rûf-ı Kerhî Hazretleri'nden hikâyet edilmiş ve müridânıyla beraber bir sarhoşa denk geldikleri ve o sarhoşu ayılttıkları, ayılan sarhoşun da tövbe edip Hazret'e bende olduğu anlatılmıştır. “Bu da hikâyet olunur ki...” diyerek ikinci bir hikâye daha anlatılmıştır. Bu hikâyede de fâsık bir kişinin Mecûsî bir kadına âşık olduğu ve eğer isterse onun dinine gireceğini söylediği ve kadının da onu azarladığı anlatılmıştır.

³³ 65/Talak/2-3: “İddet müddetlerini doldurduklarında onları ya meşru ölçüler içerisinde (nikâhınız altında) tutun veya onlardan meşru ölçülere göre ayrılın. İçinizden adalet sahibi iki kişiyi de şahit tutun. Şahitliği Allâh için yapın. İşte bu, Allâh'a ve ahiret gününe inananlara verilen öğüttür. Kim Allâh'tan korkarsa, Allâh ona bir çıkış yolu ihsan eder. Ve ona beklemediği yerden rızık verir. Kim Allâh'a güvenirse O, ona yeter. Şüphesiz Allâh, emrini yerine getirendir. Allâh her şey için bir ölçü koymuştur.”

İki yüz altıncı hadîs-i şerîfte bir mü'minin bir başka mü'mini övmemesi ve yermemesi emredilmiştir. Hikâye Hz. Âsma'î'den hikâyet edilmiş ve Hz. Ebûbekir'in (r.a.) övüldüğü zaman verdiği tepki nakledilmiştir.

İki yüz yedinci hadîs-i şerîfte Efendimiz Hazretleri'nin (s.a.v.) Kays b. Âsım Minkarî'ye (r.a.) ettiği nasihatler nakledilmiştir. Hikâye Ahmed b. Ebû'l-Havârî'den hikâyet edilmiş ve ölmekte olan bir rahip ile arasında geçen konuşmalar anlatılmıştır.

İki yüz sekizinci hadîs-i şerîfte imânı kemâle ermiş olan kişinin üç hasleti beyân buyrulmuştur. Hikâyede Hazret-i Âîşe Vâlidemiz Hazretleri'nin (r.a.a.) hizmetkârıyla arasında geçen hadise anlatılmıştır.

İki yüz dokuzuncu hadîs-i şerîfte nafile oruç tutan iki hanımın oruçlu oldukları esnada gıybet yapmalarına Efendimiz Hazretlerinin (s.a.v.) buyurdıkları nakledilmiştir. “Bu da mervidir ki...” diyerek Efendimiz Hazretleri'nin huzur-ı saadetlerine gelen iki kişiye ağızlarının ölü eti koktuğunu çünkü gıybet ettiklerini buyurduğu nakledilmiştir. Bir kez daha “bu da mervidir ki...” diyerek Miraç gecesinde gıybet edenlerin hâllerini nasıl gördükleri beyân buyrulmuştur. Daha sonra Me'âlimü't-Tenzîl'de geçen gıybet hakkında bir rüyâ nakledilmiştir. Kovuculuk hakkında bir hadîs-i şerîf daha nakledilmiştir. Yine kovuculuk yapanların tövbe edip helallik almadan cennete giremeyeceklerine dair bir hadîs-i şerîf daha nakledilmiştir. Hikâyede kovuculuk yapan bir kızın vefatından sonraki hâli anlatılmıştır.

İki yüz onuncu hadîs-i şerîfte başkasının ayıplarına bakmayıp kendi ayıplarını düzeltmekle meşgul olan, infâk eden, gereksiz konuşmayan ve sünnetlere uymaya gayret edip bidat işlemeyen kişiler müjdelenmiştir. Hikâyede bir mezar taşı üzerinde yazılı olan nasihatler aktarılmıştır.

İki yüz on birinci hadîs-i şerîf, hayır konuşmak, eğer hayır söylenmeyecekse şer de söylenmeyip sükût etmek gerektiği hakkındadır. Hikâye Mâverdî'den nakledilmiş ve konuşma âdâbı hakkındadır.

İki yüz on ikinci hadîs-i şerîfte Efendimiz Hazretleri'nin bir hutbesinde buyurdıkları nakledilmiştir. Hutbe; tövbe, iyi ameller işlemeye gayret etmek, iyilikte bulunmak, sadaka vermek, emr-i marûf, nehy-i münker, ölümü çokça anmak, ahiret için hazırlanmak hakkındadır. Hikâye Hasan-ı Basrî Hazretleri'nden aktarılmış ve makâm-ı İbrâhîm'de halka ettiği konuşma anlatılmıştır.

İki yüz on üçüncü hadîs-i şerîfte duâ âdâbı beyân buyrulmuştur. Hikâye Ebû Süleymân Dârânî'den aktarılmış, duâdan önce ve sonra salavât-ı şerîfe getirmek gerektiği söylenmiştir.

İki yüz on dördüncü hadîs-i şerîfte bir mecliste oturma âdâbı beyân buyrulmuştur. Mütercim, bu hadîs-i şerîfin beyânının yüz altıncı hadîs-i şerîfte yapıldığını söyleyip metin içi gönderme yapmıştır. Daha sonra “bu da malûm ola ki...” denerek zikrin nasıl yapılacağı açıklanmıştır. Hikâye Süfyân b. Uyeyne'den hikâyet edilmiş bir mecliste zikreden kişilere şeytanın yaklaşamayacağını buyurmuştur.

İki yüz on beşinci hadîs-i şerîfte Kur'ân-ı Kerîm okumamız emir buyrulmuştur. Daha sonrasında gıpta edilmeye müsaade edilen iki zümre haber verilmiştir. Hikâye Hz. Ali'den aktarılmış, Kur'ân-ı kerîm'in hangi şekillerde okunacağı ve bunların faziletleri beyân buyrulmuştur.

İki yüz on altıncı hadîs-i şerîf ilim tâlipleri ve âlimler hakkında beyân buyrulmuştur. Hikâyede Hz. Ali'den aktarılmış, Kümeyl'e ilim hakkında buyurduğu nasihatler anlatılmıştır.

İki yüz on yedinci hadîs-i şerîf misvâk kullanmak hakkında buyrulmuştur. Hikâye Hz. Ali'den aktarılmış ve misvâk kullanmanın faydaları beyân buyrulmuştur.

İki yüz on sekizinci hadîs-i şerîf tercüme edilirken mütercim bu zikredilenin iki hadîs-i şerîf olduğunu beyân edip sırasıyla tercümelerini yapmıştır. Her iki hadîs-i şerîfte de güzelce abdest alıp beş vakit namazını kılan kişinin affedileceği müjdelenmiştir. Hikâyede Hz. Dâvûd'un cenâb-ı Hakk'a namazı kabul olanların kimler olduğunu sorması ve cevâben nazîl olan vahy aktarılmıştır.

İki yüz on dokuzuncu hadîs-i şerîf tercüme edilirken mütercim bu zikredilenin iki hadîs-i şerîf olduğunu beyân edip sırasıyla tercüme etmiştir. İlk hadîs-i şerîfte Cuma gününün faziletleri beyân edilmiş, ikinci hadîs-i şerîfte Cuma gününde duâların reddolunmayacağı bir saat olduğu müjdelenmiştir. Mütercim ikinci hadîs-i şerîfi tercüme ettikten sonra Cuma günü duâların kabul olduğu vakit hakkında daha detaylı malûmâtı Şifâü'l-Mü'min kitabının ikinci bâbının beşinci faslında beyân ettiğini ifade eder. Hikâyede Semerkant köylerinin birinde duâsı müstecâb olan bir kişinin bu hâle nasıl vâsıl olduğu anlatılmıştır.

İki yüz yirminci hadîs-i şerîfte başka hiçbir enbiyâya verilemeyen Efendimiz Hazretleri'ne mahsûs olan beş husûsiyet nakledilmiştir. Bunlar; bir aylık yol

mesafesinde olan düşmanın gönlüne Efendimiz Hazretleri'nin havfinin düşmesi, tüm arzın mescit olması, teyemmüm, ganimet ve şefâat-i âmmedir. Hikâyede Efendimiz Hazretleri'nin âlem-i cemâle göçmelerinden sonra Hz. Ömer'in ağlayarak Habîb-i Kibriyâ'nın faziletleri anlatması aktarılmıştır.

İki yüz yirmi birinci hadîs-i şerîfte mütercim, Tefsîr-i Kâdî ve diğer tefsirlerde de mevcut olduğunu beyân ettiği 35/Fatır/32: “Sonra kullarımızdan seçtiğimiz kimselere Kitab'ı miras bıraktık. Onlardan bir kısmı kendilerine zulmederler, onlardan bir kısmı ortalama bir yol tutarlar, onlardan bir kısmı da Allâh'ın izniyle hayırlarda önde giderler.” meâlindeki ayet-i kerîmenin tefsiri olan hadîs-i şerîf olduğunu beyân etmiştir. Ve âyet-i kerîmede geçen zümrelerin kimler olduğu açıklanmıştır. Hikâye Katâde'den hikâyet olunmuştur. Hz. Musa'nın Tevrat'ta diğer ümmetlerden üstün bir ümmet bulup onların kendi ümmeti olmasını Cenâb-ı Allâh'tan niyaz etmesi, cevâben onların ümmet-i Muhammed olduklarını öğrenmesi üzerine kendisinin de ümmet-i Muhammed'e dahil olmasını istemesi anlatılmıştır.

İki yüz yirmi ikinci hadîs-i şerîf müslümanın gücünün yettiği kadar konuğuna ikram etmesi gerektiği hakkındadır. Mütercim hadîs-i şerîfi naklettikten sonra hadîs-i şerîfin şerhini yapmış ve konusuyla ilgili olarak Hz. İbrahim'in başından geçen bir hikâye anlatmıştır. Hikâye Hasan b. Ubâde'den hikâyet olunmuştur. Hz. Ali'nin, Hz. Ömer'in ve Hz. Hasan'ın misafir gelmeyen hâneler hakkında buyurdıkları aktarılmıştır.

İki yüz yirmi üçüncü hadîs-i şerîf Hazret-i Ebû Hureyre'den rivâyet edilmiş ve dünyaya hırs hakkındadır. Hikâye Ka'bû'l-Ahbâr'dan aktarılmıştır. Hz. İbrahim'in Suhuf'unda yazılanlardan nakledilmiştir.

İki yüz yirmi dördüncü hadîs-i şerîf Hz. İbn Abbâs'tan rivâyet edilmiş, Efendimiz Hazretleri'nin dünya hevesine düşüp ahiret hazırlığından geri kalmamak, heva ve hevese tâbi olup ibâdetten geri kalmamak, yalan yere yemin etmemek, nefisleri hergün hesaba çekmek gibi konularda buyurdıkları nasihatlerdir. Hikâye Hz. İsa'dan hikâyet edilmiş ve dünyayı sevmemek hakkındadır.

İki yüz yirmi beşinci hadîs-i şerîfte büyük günahlardan sakınıldığı gibi küçük günahlardan da sakınmak gerektiği ve istiğfar etmek gerektiği emir buyrulmuştur. Hikâye Hz. Âişe'den aktarılmış, küçük günahlardan da sakınmak gerektiği tavsiye buyrulmuştur. Hikâye nakledildikten sonra mütercim Hz. Abdullâh b. Mes'ûd'dan küçük günahlar hakkında bir hikâye daha aktarılmıştır.

İki yüz yirmi altıncı hadîs-i şerîf dünyanın geçiciliği hakkındadır. Hikâyede İmâm Zühri ve İhvânı arasındaki mektuplaşma anlatılmıştır.

İki yüz yirmi yedinci hadîs-i şerîfte İslâm'ın başlarda garîb olduğu gibi tekrar garîb olmaya rücû edeceği buyrulmuştur. Hikâyeye Hasan-ı Basrî'den hikâyet edilmiş, müminin dünyadaki hayatı hakkında bilgiler vermiştir.

İki yüz yirmi sekizinci hadîs-i şerîf hediye edilen nesnenin kabul edilmesi hakkındadır. Sebeb-i vürûduyla birlikte aktarılmıştır. Hadîs-i şerîf nakledildikten sonra mütercim hadîs-i şerîfin İbn Sâ'id'den rivâyet edilme hikâyesini anlatmıştır. Hikâyeye Abdullâh b. Ömer'den aktarılmış, Hz. Âişe Vâlidemiz'e bir hediye vermek istemesi ve aynı hadîs-i şerîfin diğer bir rivâyetinin hikâyesi aktarılmıştır.

İki yüz yirmi dokuzuncu hadîs-i şerîfte Efendimiz Hazretleri ümmeti hakkında en çok korktuğu şeylerin uzun emeller, hevâ ve hevese tâbi olmaları olduğunu buyurmuşlardır. İkinci hadîs-i şerîf İmrân bin Hittân'dan rivâyet edilmiştir. Ebâ Zerr Hazretleri'nin halvete çekildiğini ve Efendimiz Hazretlerinden yalnızlığın kötü arkadaşlarla olmaktan, iyi arkadaşlarla olmanın ise yalnızlıktan daha iyi olduğunu duyduğunu rivâyet etmiştir. Hikâyeye Lokmân Hakîm'den aktarılmış ve oğluna ettiği nasihatlerden bahsedilmiştir. Diğer hikâyeye Ebû'l-Fazl-ı Şiblî'den aktarılmıştır. Abbâs-ı Bağdâdî'yi görmeye İskenderiye'ye gittiğini ve aralarında geçen konuşmaları anlatmıştır.

İki yüz otuzuncu hadîs-i şerîf dünya hayatının geçiciliği hakkındadır. Hikâyeye ümmetin sâlihlerinden aktarılmış Şam diyârında halvete çekilmiş bir adamla arasında geçen konuşmalar anlatılmıştır.

İki yüz otuz birinci hadîs-i şerîfte imânı kemâle eren mü'minler, kıyamet gününde en sevinçli olanlar ve cennette en çok gülenlerin kimler olduğu beyân buyrulmuştur. Hikâyede Hasan-ı Basrî Hazretleri'nden nasihatler aktarılmıştır.

İki yüz otuz ikinci hadîs-i şerîfte mü'minin marûz kalacağı hâller beyân buyrulmuştur. Hikâyeye Yahyâ bin Muâz'dan hikâyet edilmiş mü'minlerin düşmanları sıralanmıştır.

İki yüz otuz üçüncü hadîs-i şerîfte Allâh'ın havf ve haşyetinden ağlayan mü'minin affedileceği müjdelenmiştir. Hikâyeye Muhammed bin Münkedir'den aktarılmış Allâh'ın havf ve haşyetinden ağlayanın hâli anlatılmıştır.

İki yüz otuz dördüncü hadîs-i şerîf zâlimler hakkındadır. Hikâye Meysere'den aktarılmış defnedilen bir kişinin hâli anlatılmıştır. Hikâye anlatıldıktan sonra mütercim Sahîh-i Müslim'den referans göstererek “müflis” hakkında hadîs-i şerîfleri nakletmiş ve açıklamasını yapmıştır.

İki yüz otuz beşinci hadîs-i şerîf hayvanâta ihsânda bulunmak hakkındadır. Hikâyede benî İsrâîl'den bir âbidin zulme uğrayan bir horozu kurtarmadığı için başına gelenler anlatılmıştır.

İki yüz otuz altıncı hadîs-i şerîf mü'minlerin tek bir vücûd gibi oldukları hakkındadır. Hikâye Enes bin Mâlik Hazretleri'nden aktarılmış Hz. Ömer ve Hz. Abdurrahman bin Avf'ın dostlarını nasıl korudukları anlatılmıştır.

İki yüz otuz yedinci hadîs-i şerîfte cennete Allâh'ın rahmeti, manevî hastalıklardan kurtulmak, cömetlik ve müslümanlara merhamet göstermekle girileceği buyrulmuştur. Hikâye Hz. Ali'den aktarılmış ve Hz. Ömer'in halifeliği anlatılmıştır.

İki yüz otuz sekizinci hadîs-i şerîf dünyanın geçiciliği hakkındadır. Hikâyede Hz. Şu'ayib'in Azrâîl ile arasında geçen konuşma anlatılmıştır.

İki yüz otuz dokuzuncu hadîs-i şerîfte Allâh'ın bir kulunu sevip ondan razı olduğunda Cebrâîl'e de onu sevmesini emrettiği; Cebrâîl'in de diğer semâ ehline bu durumu haber verdiği ve onların da o kulu sevdiği beyân buyrulmuştur. Hikâyede Hz. Musa ve kendisinden duâ isteyen bir dostu arasında geçen hadise anlatılmıştır.

İki yüz kırkıncı hadîs-i şerîf namazı cemâatle kılmak hakkındadır. Hikâyede bir cenk sırasında Zeyne'l-Âbidîn Hazretleri'nin mübârek ayağına bir ok saplandığı ve o oku çıkartmaları için namaza durduğu ve namazda iken acıyı duymadığı anlatılmıştır.

İki yüz kırk birinci hadîs-i şerîfin sahâbeden nicesi tarafından rivâyet edildiği belirtilmiş ve Efendimiz Hazretleri'nin yaptığı yağmur duâsı nakledilmiştir. Hikâye İbn Mübârek'ten aktarılmış Medîne-i Münevvere'de yaşanan kuraklık üzerine yaptıkları yağmur duâsını anlatmıştır. Aynı hikâye Mâlik b. Dînâr kıssası şeklinde İbnü'l-Cevzî'nin Sıfatü's-Safve adlı eserinde de geçmektedir.

İki yüz kırk ikinci hadîs-i şerîfte Efendimiz Hazretleri'ne “ihlâs”ı sormaları ve buyurdukları cevap nakledilmiştir. Hikâye bazı sâlihlerden aktarılmış Cuma namazından önce Sehl bin Abdullâh Tüsterî'nin evine giden bir kişinin yaşadıkları anlatılmıştır.

İki yüz kırk üçüncü hadîs-i şerîf “zikru’llâh” hakkındadır. Hikâye Hâmid-i Esved’den hikâyet edilmiş ve İbrâhimü’l-Havâs ile seferdelerken aralarında geçen bir hadise anlatılmıştır.

İki yüz kırk dördüncü hadîs-i şerîfte Cenâb-ı Allâh’ın affediciliği ve tövbe etmek anlatılmıştır. Hikâyede Hz. Dâvûd’a nâzil olan vahy nakledilmiştir.

İki yüz kırk beşinci hadîs-i şerîfte kâmil mü’min olmanın şartları beyân buyrulmuştur. Hikâye Cüneyd-i Bağdâdî’den hikâyet edilmiş ve bir kişinin sorduğu soruya verdiği cevap nakledilmiştir.

İki yüz kırk altıncı hadîs-i şerîfte nefsin şehvetlerine, hevâ ve hevese tâbi olmanın manevî hastalık olduğu; nefse mûhâlefet etmenin ise bunun ilacı olduğu buyrulmuştur. Hikâye Hz. Ömer’den aktarılmış nefsin şehvetleri hakkında nasihatleri nakledilmiştir.

İki yüz kırk yedinci hadîs-i şerîfte kıyamet gününde suâl edilecek beş şey beyân buyrulmuştur. Hikâye Zü’n-Nûn-i Mısırî’den aktarılmış ve karşılaştığı bir veli ile arasında geçenler anlatılmıştır.

İki yüz kırk sekizinci hadîs-i şerîf halka ahkâm-ı şeriatı öğreten âlimler, öğrendiği ilim ile amel eden kişiler ve ahiret için hazırlık yapanlar hakkındadır. Hikâyede ıssız bir adada inzivaya çekilen bir adam ile yanına gelen meleğin başından geçenler anlatılmıştır.

İki yüz kırk dokuzuncu hadîs-i şerîf hayır konuşmak ya da susmak hakkındadır. Hikâye bazı ulemâdan aktarılmış ve konuşmak hakkındadır.

İki yüz ellinci hadîs-i şerîf günahların affı ve kul hakkı üzerinedir. Hikâye Süfyân-ı Sevrî’den aktarılmış bir kişiye ettiği nasihatler anlatılmıştır.

İki yüz elli birinci hadîs-i şerîf gazileri techîz hakkındadır. Hikâye Cüneyd-i Bağdâdî’den aktarılmış gazâyâ gittiği bir sırada parasını gâzîlere vermesi ve sonrasında gördüğü rüyâ anlatılmıştır.

İki yüz elli ikinci hadîs-i şerîfte Efendimiz Hazretleri Cenâb-ı Allâh’ın Hz. Musa’ya vahy ettiklerinden olduğunu buyurmuş ve gıybet edenin tövbesiz ölmemesini buyurmuştur. Hikâye Cüneyd-i Bağdâdî Hazretleri’den aktarılmış bir dilenci ile arasında geçen hadise anlatılmıştır.

İki yüz elli üçüncü hadîs-i şerîfte ümmet-i Muhammed'den hesapsızca cennete girecek kullar müjdelenmiştir. Hikâyede Hz. Ömer'in Zâide isimli cariyesi ile Efendimiz Hazretleri arasındaki hadise anlatılmıştır.

İki yüz elli dördüncü hadîs-i şerîf ilim hakkındadır. Hikâye Hz. İsa'dan aktarılmış ve âlimlere ilmi ehline vermelerini nasihat etmiştir. İkinci hikâyede kendilerine yüklü miktarda miras kalan kardeşlerin yaşadığı hadise anlatılmıştır.

İki yüz elli beşinci hadîs-i şerîf tevazu, terk-i dünya etmek, insaf etmek, hilm ve affetmek hakkındadır. Hikâye Ka'bû'l-Ahbâr'dan hikâyet edilmiş ve Hz. Adem'e vahyedilenler anlatılmıştır.

İki yüz elli altıncı hadîs-i şerîf mü'minlerin iyiliklerinin karşılığının hem dünyada hem ahirette verileceği, kâfirlerin iyiliklerinin karşılığının ise sadece dünyada verileceği hakkındadır. Mütercim hadîs-i şerîfi naklettikten sonra Tefsîr-i Begavî'yi referans göstererek açıklama yapmıştır. Hikâyede Hz. İsa ile Cenâb-ı Allâh'ın bir mükâlemesi anlatılmıştır.

İki yüz elli yedinci hadîs-i şerîf fakr ve dünyaya meyl hakkındadır. Hikâye bazı zahidlerden aktarılmış ve çölde giden zâhidlerin başından geçen bir hadise anlatılmıştır.

İki yüz elli sekizinci hadîs-i şerîf sürekli ölümü hatırlamak ve dünyada garib bir yolcu gibi olmak hakkındadır. Hikâye Ka'bû'l-Ahbâr'dan aktarılmış ve Cenâb-ı Allâh'ın enbiyâdan birisine vahyettiklerini anlatmıştır.

İki yüz elli dokuzuncu hadîs-i şerîf zâhidlik hakkındadır. Hikâyede bir gencin Esed adında bir şeyhin meclisine dâhil olması ve aralarında geçen hadise anlatılmıştır.

İki yüz altmışıncı hadîs-i şerîf rızık hakkındadır. Hikâyede iki komşu arasında geçen hadise anlatılmıştır.

İki yüz altmış birinci hadîs-i şerîf havf hakkındadır. Hikâye Ka'bû'l-Ahbâr'dan aktarılmış ve Hz. Dâvûd'a havf ve recâ hakkında vahyedilenleri anlatmaktadır.

İki yüz altmış ikinci hadîs-i şerîf rıza ve kanâat hakkındadır. Hikâye Yûsuf bin Esbât'dan hikâyet olunmuş ve Süfyân-ı Sevri Hazretleri ile arasında geçen konuşma anlatılmıştır.

İki yüz altmış üçüncü hadîs-i şerîf nefsin şehvâtına sabretmek hakkındadır. Hikâye bazı meşâyıhtan aktarılmış ve İbrahim Edhem'in bozulmuş eski bir kabrin başında ağlamasının sebebi anlatılmıştır.

İki yüz altmış dördüncü hadîs-i şerîf “zikru'llâh” hakkındadır. Hikâye Hücetü'l-İslâm İmâm Gazzâlî'den aktarılmış mükâşefe hâlinde bazı sâlihın kalbinde şeytanın kurbağa sûretinde gözüktüğü ve zikredince saklanıp zikri terkedince kalbin üzerine yayıldığını anlatmıştır.

İki yüz altmış beşinci hadîs-i şerîfte Efendimiz Hazretleri Beşir ve Nezir sıfatlarını yerine getirdiğini buyurmuştur. Hikâye Asma'î'den aktarılmış ve Basra Camii'ne giderken bir Arapla karşılaşması ve onunla arasında geçen hadiseler anlatılmıştır.

İki yüz altmış altıncı hadîs-i şerîf kulun malına ve mülküne itibar etmemesi gerektiği hakkındadır. Hikâye Asma'î'den hikâyet olunmuş ve Hârûn-ı Reşîd ile Hicâz yolunda giderlerken okudukları beyit nakledilmiştir.

İki yüz altmış yedinci hadîs-i şerîf havf ve recâ hakkındadır. Hikâye Ebû Ali Rûdbârî'den aktarılmış ve velî bir gencin vefat etme hadisesini anlatmıştır.

İki yüz altmış sekizinci hadîs-i şerîfte kötülüğe fiille, sözle ya da kalbinden buğz ile karşılık verilmesi gerektiği buyrulmuştur. Hikâye Vehb bin Münebbih'ten aktarılmış ve Hz. Süleyman'ın vefatından sonra halkın yaptıkları ve sonrasında gönderilen peygamberle Cenâb-ı Hakk'ın mükâlemesi anlatılmıştır.

İki yüz altmış dokuzuncu hadîs-i şerîf dünyanın geçiciliği ve ahiretin dünyaya tercih edilmesi hakkındadır. Hikâye Bâyezid-i Bistâmî Hazretleri'nden aktarılmış ve kendisine sorulan sorulara verdiği cevaplar nakledilmiştir.

İki yüz yetmişinci hadîs-i şerîf helal kazanç hakkındadır. Hikâye bazı sâlihlerden aktarılmış ve helal kazanç, tevekkül ve insanların elinde olanlara bakmamak hakkındadır.

İki yüz yetmiş birinci hadîs-i şerîf nimetlere şükretmenin de sıkıntılara sabretmenin de mü'min kişi için hayır olduğu hakkındadır. Hikâye Zü'n-Nûn-ı Mısırî'den aktarılmış ve hasta bir kişi ile arasında geçen konuşma anlatılmıştır.

İki yüz yetmiş ikinci hadîs-i şerîf zikir hakkındadır. Hikâye bazı sâlihlerden aktarılmış zâhid bir kişinin beldesinin emiriyle görüşmesi üzerine gördüğü rüyâ anlatılmıştır.

İki yüz yetmiş üçüncü hadîs-i şerîfte dünyaya muhabbet besleyen mü'minin kalbine yerleşen üç belâ beyân buyrulmuştur. Hikâye Hz. İsa'dan aktarılmış ve dünya hakkındaki mükâşefesi anlatılmıştır.

İki yüz yetmiş dördüncü hadîs-i şerîf sabah ezanı hakkındadır. Hikâye bazı meşâyıhtan aktarılmış ve geceyi ihyâ etmek hakkındadır.

İki yüz yetmiş beşinci hadîs-i şerîf geceyi ihyâ etmek hakkındadır. Hikâye bazı âriflerden aktarılmış ve gece virdini edâ etmeden uyuduktan sonra gördüğü rüyâ anlatılmıştır.

İki yüz yetmiş altıncı hadîs-i şerîf Muharrem orucu hakkındadır. Hikâyede zikredilen hadîs-i şerîfin hikmeti Hz. Cüneyd'e sorulmuş ve cevabı anlatılmıştır.

İki yüz yetmiş yedinci hadîs-i şerîf âşûre gününde tutulan oruç hakkındadır. Hikâyede âşûre gününde Rey şehrindeki bir kadından bir şeyler isteyen bir fakir istediğini alamayınca yolda rastladığı bir Hristiyandan medet ummuş ve aralarında geçen hadiseler anlatılmıştır.

İki yüz yetmiş sekizinci hadîs-i şerîf Recep ayında tutulan oruç hakkındadır. Hikâye Vehb bin Münebbih'ten aktarılmış ve Recep ayı hakkındadır.

İki yüz yetmiş dokuzuncu hadîs-i şerîf Hz. Âîşe Vâlidemiz'den rivâyet edilmiş ve Şaban ayı orucu hakkındadır. Hikâyede Hârûn-ı Reşîd'in Şaban ayında hapiste olanları affettiği böylelikle Ramazan-ı şerîfe hazırlık yaptığı anlatılmıştır.

İki yüz sekseninci hadîs-i şerîfte kıyamet gününü merak edenlerin Tekvir Sûresi'nin tefsirlerine bakması gerektiği buyrulmuştur. Hikâyede İbn Ömer'in bu sûreyi okurken yaşadığı hâl anlatılmıştır.

İki yüz seksen birinci hadîs-i şerîf Selmân-ı Fârisî Hazretleri'nden rivâyet edilmiş ve Efendimiz Hazretleri'nin Şaban ayında okudukları, Ramazan-ı şerîf hakkındaki hutbeyi içermektedir. Hikâye Hz. Ali'den aktarılmış ve Ramazan-ı şerîf ve İhlâs Sûresi hakkındadır.

İki yüz seksen ikinci hadîs-i şerîf fitr gecesi ve bayram günü hakkındadır. Hikâye İbn Mesûd'dan aktarılmış ve fitr gecesi hakkındadır.

İki yüz seksen üçüncü hadîs-i şerîf Hz. Ebû Zerr'den rivâyet edilmiş ve kıyamet gününe hazırlık yapmak hakkındadır. Hikâye Atâ-yı Sülemî'den aktarılmış ve sürekli ağlamanın sebebi anlatılmıştır.

İki yüz seksen dördüncü hadîs-i şerîf kuşluk namazı hakkındadır. Hadîs-i şerîf nakledildikten sonra duhâ namazı hakkında bir hadîs-i şerîf daha nakledilmiştir. Hikâye Katâde'den aktarılmış kıyâmet gününde her bir zümrenin kendi nâmıyla çağırılacağı hakkındadır.

İki yüz seksen beşinci hadîs-i şerîf gece namazı hakkındadır. Hikâyede 82/İnfitar/6: “Ey insan, Kerim olan Rabb’ine karşı seni aldatan nedir?” meâlindeki ayet-i kerîmeye; Hz. Ebûbekir, Hz. Ömer, ve Hz. İbn Abbâs’ın verdikleri tepkiler anlatılmıştır. Sonrasında Ebû Nüvâs’ın son anlarında Ebû’l-Atâhiyye’nin kendisine sorduğu sorular anlatılmıştır.

İki yüz seksen altıncı hadîs-i şerîfte kıyamet gününde mizânı ağır bastırarak beş şey beyân buyrulmuştur. Hikâye İmâm-ı Haremeyn Cüveynî’den aktarılmış ve bir rüyâsı anlatılmıştır.

İki yüz seksen yedinci hadîs-i şerîf ictihâd hakkındadır. Hikâye Ömer b. Abdülaziz’den aktarılmış ve ihtilâf hakkındadır.

İki yüz seksen sekizinci hadîs-i şerîf Fâtîha Sûresi ve rûkye hakkındadır. Hikâye Muhammed bin Ali el-İrâkî’den aktarılmış ve gözünde çıkan bir yarayı Fâtîha Sûresi ile nasıl iyileştirdiği anlatılmıştır.

İki yüz seksen dokuzuncu hadîs-i şerîf güzel sözün ve şiirin hayra kullanılması gerektiği hakkındadır. Hikâyeyi Hişâm bin Urve babasından rivâyet ederek anlatmıştır. Hz. Âîşe’nin çok güzel şiir okuduğu ve Hz. Peygamber’in onu tebessüm buyurarak dinlediklerini nakleder.

İki yüz doksanıncı hadîs-i şerîf rüyâ hakkındadır. Hikâye Hz. Âîşe’den aktarılmış ve gördüğü bir rüyâyı mübarek babasının tabir etmesi anlatılmıştır.

İki yüz doksan birinci hadîs-i şerîfte ölümden başka her derdin devâsının olduğu buyrulmuştur. Hikâyede Hz. Mûsâ’nın birgün hasta olması ve bunun üzerine Cenâb-ı Allâh’la mükâlemesi anlatılmıştır.

İki yüz doksan ikinci hadîs-i şerîf ipek giysi giymek hakkındadır. Hikâye İmâm-ı A’zâm Ebû Hanîfe Hazretleri’nden aktarılmış ve güzel giyinmek hakkındadır.

İki yüz doksan üçüncü hadîs-i şerîf dostlarla yapılan alışverişin âdâbı hakkındadır. Hikâ İbn Zîyâd’dan aktarılmış mürüvvetin ne olduğu hakkındadır.

İki yüz doksan dördüncü hadîs-i şerîf hayâ ve edep hakkındadır. Hikâyede Lokmân-ı Hakîm'in âkıl kişiyi tarifi nakledilmiştir.

İki yüz doksan beşinci hadîs-i şerîf yemek yeme âdâbı hakkındadır. Hikâyeye İbn Mes'ûd'dan hikâyet edilmiş ve yemek yeme âdâbı hakkındadır.

İki yüz doksan altıncı hadîs-i şerîf şefâat ve muhtaçlara yardım hakkındadır. Hikâyeye bazı ulemâdan aktarılmış ve sadaka hakkındadır.

İki yüz doksan yedinci hadîs-i şerîfte Efendimiz Hazretleri'nin nasihatleri nakledilmiştir. Hikâyeye Hz. Ali'den aktarılmış ve nasihatleri nakledilmiştir.

İki yüz doksan sekizinci hadîs-i şerîf dünyanın geçiciliği ve dünyanın terki hakkındadır. Hikâyede Hz. Hızır'ın Hz. Musa'ya nasihatleri nakledilmiştir.

İki yüz doksan dokuzuncu hadîs-i şerîf Ebû'd-Derdâ'dan rivâyet edilmiş ve Efendimiz Hazretleri'nden nasihat buyurmasını istemiş ve Hz. Peygamber'in cevâben buyurdukları nasihatler nakledilmiştir. Hikâyede Rebî bin Heysem'in ihvânına yazdığı mektup ve içinde yazılı olan nasihatler nakledilmiştir.

Üç yüzüncü hadîs-i şerîf secde ederken uyuyakalan mü'min hakkındadır. Hadîs-i şerîf nakledildikten sonra mütercim tarafından bazı açıklamalar yapılmıştır. Hikâyede Hz. Yahyâ ile Hz. Îsâ arasında geçen bir hadise anlatılmıştır.

1.5.2. Eserin Dil ve Üslûp Özellikleri

Mütercim Alî Halîfe eseri tercüme ederken önce hadis-i şerîflerin metnini Arapça olarak aktarmış daha sonra hadîs-i şerîfleri tercüme etmiş ve konularıyla bağlantılı olan hikâyeleri aktarmıştır. Bu hikâyeler hadîs-i şerîfleri açıklamak üzere aktarılmış, edebî bir amaç gözetilmemiştir. Bu sebeple eser, sade bir üslûpla tercüme edilmiştir.

Mütercim eserinin giriş kısmında; “ol kitābuñ lisān-ı Türkî-āsānla terceme olunması için bu bendelerine işāret-i ‘aliyye buyurdılar...” ve “bu fakîr kitāb-ı mezkûrdaki her bir hadîs-i şerîfi ‘aynı ile yazup ‘aķībince tercemesin ‘alā-ķadr i’l-imķān āsān vechle ‘ayān u beyān eyleyüp hikāyelerin daķı ancak lafz-ı Türkî ile terceme itmeķe şürū‘ eyledi.” ifadeleriyle eserini anlaşılr, sade bir Türkçe ile yazdığını beyān etmektedir.

Eserin üslûbu sade olmakla birlikte kuru bir anlatıma sahip değildir. Ara ara seci ve aliterasyon kullanmış ve bazı hikâyelerin içine şiirler de eklemiştir. Bazen Arapça ve Farsça tamlamalar da kullanmıştır. Buna rağmen eseri dili ağıdalı ve süslü değildir. İkilemeler ve deyimlerden de faydalanmıştır.

Alî Halîfe “mütercim-i fakîr” diyerek sık sık metne dahil olarak hadîsleri açıklamış, örnekler vermiş, farklı rivâyetlerden bahsetmiş, okuyucuyu başka eserlere yönlendirmiştir. Bazen de metin içi göndermeler yaparak okuyucunun dikkatini diğer bölümlere çekmiştir. Bu şekilde anlatımı canlı ve akıcı kılmıştır.

Eserin giriş bölümü, aynı zamanda dilinin en süslü olduğu kısım olan hamdele, salvele ve sebeb-i telif kısımlarıdır. Bu kısım Arapça ve Farsça terkiplerle kaleme alınmıştır. Ayrıca aliterasyon ve seci de kullanılmıştır.

Eserde sık sık dinî ibareler ve dua ifadeleri geçmektedir.

1.5.3. Eserde Adı Geçen Şahıslar

Bu bölümde hadis-i şeriflerde ve hikâyelerde adı geçen şahıslar tasnif edilerek alfabetik sıraya göre listelenmiş ve hayatları hakkında kısa bilgiler eklenmiştir. Kişilerin eserde adının ne kadar geçtiği ve nerelerde geçtiği hakkında bilgi almak için ekler kısmına bakılabilir. (Bkz. Ek-1, Ek-4, Ek-3).

1.5.3.1. Peygamberler

H. Muhammed (s.a.v.)

Milâdi takvime göre 20 Nisan 571’de dünyayı teşrîf etmiş, 8 Haziran 632’de ise ahirete göçmeyi tercih buyurmuşlardır. Yani dünya hayatı 61 güneş senesi 1 ay 18 gündür. Nûr-i evvel, Resûl-i müctebâ, Resûlû’s-sakâleyn, Sâhib-i kâbe kavseynî ev ednâ, Sebeb-i hilkat-i âlem ve Mefhar-i benî Âdem, İmâmü’l-haremeyn, Hâtemü’n-nebiyyîn, Rahmeten lilâlemîn, Efdâlü’l-halki’r-ecmâîn, Hayra halki’llâh, Resûl-i Rabbü’l-âlemîn, Sâhib-i tâc-ı mirâc, Hazreti Muhammed Mustafa sallallâhu aleyhi ve sellem.

H. Âdem

Hazreti Âdem, ilk insan ve yeryüzünde vazifesini ifâ eden ilk peygamberdir. Bu bakımdan Ebû’l-beşer sıfatıyla da anılmaktadır.³⁴

H. Şit

İbn Kuteybe tarafından H. Âdem’in kendisine en çok benzeyen oğlu olduğu, babasına inen suhufu topladığı ve kendisine de sayfalar indirildiği rivâyet edilen peygamberdir.³⁵

H. İdrîs

Kendisine otuz sahîfe inzâl edilmiş olan peygamberdir. Çeşitli ilimlere vâkıf olmakla birlikte en çok terziliği ile anılmıştır.³⁶

³⁴ Gürbüz Deniz, “Kur’ân’a Göre H. Adem (a.s.)’in Serüveni”, *Journal of Islamic Research*, 2011, 22/2, s. 89-105.

³⁵ Şinasi Gündüz, “Şit, *TDV İslâm Ansiklopedisi*, <https://islamansiklopedisi.org.tr/sit> (Erişim: 14.09.2023).

³⁶ Veysel Akkaya, *Muhyiddin İbnü’l-Arabî’de İdrîs Peygamber*, Doktora Tezi, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul 2009, s. 3-22.

Hız. Nûh

Ulû'l-azm peygamberlerdendir. Kur'an-ı Kerîm'in yetmiş birinci sûresi onun adını taşımaktadır. "Neciyyullâh" olarak anılmaktadır. Özellikle döneminde yaşanan tufan hadisesi münasebetiyle anlatılmaktadır.³⁷

Hız. İbrâhîm

Sâre ve Hâcer isimli iki hanımı olmuştur. Hâcer isimli hanımından Hız. İsmâîl doğmuştur. Hız. İbrâhîm ve oğlu Hız. İsmâîl birlikte Kâbe'yi binâ etmişlerdir. Âzer, birçok kaynakta babası olarak geçse de aslında Hız. İbrâhîm'in amcasıdır.³⁸

Hız. İsa

Kur'an-ı Kerîm'de adı geçen Efendimiz Hazretleri'ni müjdeleyen ulû'l-azm peygamberlerden biridir. İbn Meryem ve Mesîh olarak da anılır. Kendisine İncîl inzal olunmuştur.³⁹

Hız. İsmâîl

Hız. İbrâhîm ve hanımı Hâcer'in peygamber olan oğludur. Babasının onu kurban etmek istemesi hadisesinde göstermiş olduğu teslimiyet ile meşhurdur.⁴⁰

Hız. İshak

Hız. İbrâhîm ile hanımı Sâre'nin oğludur. Hız. Ya'kûb'un babası olan peygamberdir.⁴¹

Hız. Şu'ayb

Medyen ve Eyke kavimlerine gönderilen peygamberdir.⁴²

³⁷ Süleyman Derin, "İşârî Tefsirlerde Hız. Nûh", *Tasavvuf İlmî ve Akademik Araştırma Dergisi*, S. 47, 2021, s. 279-309.

³⁸ Süleyman Aydın, "Kur'an'da "Baba" Kelimesi ve Âzer'in İbrahim (A.S.)'ın Babası Olması Meselesi", *Yalova Sosyal Bilimler Dergisi* 5/10, Mart 2016, s. 201-230.

³⁹ Zekiye Sönmez, "İnciller ve Kır'ân Işığında Hız. İsa", *Dinler Tarihi Araştırmaları-III, Sempozyum*, 9-10 Haziran 2001, Ankara, s.136-166.

⁴⁰ Serpil Yazıcı Şahin, "Hikmet Geleneğinde Yazılmış Kıssa-ı Hazret-i İsmâ'il", *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi*, S. 5/1, 2016, s. 189-225.

⁴¹ Ömer Pakış, "Kutsal Metinlerde İsmail ve İshak", *Dinbilimleri Akademik Araştırma Dergisi* IV, S. 3, 2004, s. 75-94.

⁴² Osman Kabakçılı, "Hız. Şuayb Kıssasının Ahlak İlkeleri Açısından Analizi", *BEÜ İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 8/1, Haziran 2021, s. 111-125.

Hz. Mûsâ

Hz. Mûsâ, Hz. Şuayb'ın kızı olan Safura ile evlenmiştir. Kur'ân-ı Kerîm'de ismi en çok zikredilen peygamber Hz. Mûsâ'dır.⁴³

Hazreti Dâvûd

Kendisine Zebûr inzal edilmiş olan hükümdârlığıyla meşhûr peygamberdir. Demiri işleyip zırh yapması ile meşhurdur. Hz. Dâvûd'un sesinin hem çok gür hem de çok güzel olması sebebiyle bu tınıda olan sese "dâvûdî ses" denmiştir.⁴⁴

Hz. Yahyâ

Hz. Zekeriyyâ'nın kendisi gibi peygamber olan oğludur.⁴⁵ Âl-i İmrân ve Meryem sûrelerinde kendisinden bahsedilmektedir. "Allah'ın bir kelimesini (Hz. İsâ'yı) tasdik edici, efendi, iffetli ve sâlih kullardan bir peygamber olarak Yahyâ'yı Allah sana müjdeliyor."⁴⁶

Hz. Zekeriyyâ

Allâh'tan kendisine bir yardımcı göndermesini niyaz etmesi üzerine ileri bir yaşta olmasına rağmen kendisine Yahyâ adında bir çocuk müjdelenen peygamberdir. Ayrıca annesi tarafından mâbede adanan Hz. Meryem'in himayesi âl-i İmrân arasından kendisinde verilmiştir. Hz. Zekeriyya oğlu Hz. Yahyâ'nın idam edilmesinden sonra yaşadığı yerden kaçarak bir ağaç kovuğuna saklanmış, ancak düşman onu bulmuş ve o ağacın içindeyken ağacı testere ile keserek onu şehid etmiştir.⁴⁷

⁴³ Mürüvvet Çetin, *Tevrat ve Kur'an-ı Kerim'e Göre Hz. Musa Kıssası Kıyaslaması*, Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara 2015, s. 16-20.

⁴⁴ Yahya Dağ, *Yahudilik'te ve İslâm'da Hz. Davud*, Yüksek Lisans Tezi, Necmettin Erbakan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya 2013, s. 51-75.

⁴⁵ Mustafa Baş, "Hz. Yahya İle İlgili Tefsir ve Tarih Kitaplarındaki Bir Rivayetin Karşılaştırmalı Tahlili", *Dini Araştırmalar*, Temmuz-Aralık 2012, C. 15, S. 41, s. 99-108.

⁴⁶ Âl-i İmrân 3/39.

⁴⁷ Muhammed İsa Yüksek, "Müşkil Ayetler Bağlamında Zekeriya-Yahya Kıssası", *Marife*, Yaz 2015, S. 15/1, s. 67-86.

1.5.3.2. Peygamber Hanımları

Hz. Âîşe

Hz. Ebûbekir ve Ümmü Rûmân bint Âmir b. Uveymir'in kerîme-i muhteremeleridir. Şiir, fesahat ve belâgat ilimlerinde oldukça mahirdir. Ayrıca tefsir, kıraat, İslâm hukuku ve hadîs ilimlerinde de önder kabul edilmiştir. Mü'minlerin annelerindendir.⁴⁸

Hz. Safiyye

610 yılı civarında Medine'de doğmuştur. Hayber fethinde esir olarak Efendimiz Hazretleri'ne (s.a.v.) getirilmiştir. Hz. Peygamber (s.a.v.) müslüman olursa onunla evleneceğini, müslüman olmazsa onu serbest bırakacağını buyurunca Safiyye Vâlidemiz İslâm ile müşerref olmuştur. Ve Efendimiz Hazretleri'yle (s.a.v.) evlenerek mü'minlerin annelerinden olmuştur. 670 yılı civarında Medine'de vefat etmiştir.⁴⁹

⁴⁸ Âdem Apak, "Hz. Âîşe'nin Hayatı ve Şahsiyeti", *Mü'minlerin Annesi Hz. Âîşe Uluslararası Sempozyum Bildirileri*, Sivas Eylül 2017, s. 13-19.

⁴⁹ Saliha Akgül, *Saadet Hanesinin Bahtiyar Gülleri Ezvâc-ı Tâhirât*, Gülyurdu Yayınları, İstanbul 2009, s. 198-209.

1.5.3.3. Kur'ân-ı Kerîm'de Adı Geçen Şahıslar

Hz. Havvâ

Hz. Âdem'in hanımıdır. Kur'ân-ı Kerîm'de adı geçmemekte, el-Bakara 2/35; el-A'râf 7/19; Tâhâ 20/117 âyet-i kerîmelerinde Hz. Âdem'in zevcesi olarak anılmıştır.⁵⁰

Hızır

Kur'ân-ı Kerîm'de adı geçmemekle birlikte müfessirler Kehf sûresinde Hz. Mûsâ'nın karşılaştığı ve Allâh tarafından kendisine “rahmet ve ilim” verilmiş olan sâlih kulun Hızır olduğu görüşündedir. Yine bu konuyla ilgili hadîs-i şerîflerde de Kehf sûresinde anlatılan kıssadaki Mûsâ'nın Mûsâ b. İmrân, onun yanındaki gencin Yûşâ b. Nûn, Allâh tarafından kendisine ilim ve rahmet verilmiş olan sâlih kişinin ise Hızır olduğu ifade edilmiştir. Âlimler arasında Hızır'ın ölüp ölmediği; peygamber, velî ya da melek olduğu gibi konularda farklı görüşler beyân edilmiştir. Efsanevî bir şahıs hâlini almış olan Hızır birçok eserde anılmış hatta onun hakkında bazı müstakil eserler dahi kaleme alınmıştır.⁵¹

Lokmân

Kur'ân-ı Kerîm'de 31/Lokmân/12-19 âyet-i kerîmelerinde adı geçmektedir. Kendisine hikmet verildiği için Lokmân-ı hakîm diye anılır⁵². Bizim edebiyâtımızda daha çok tabipliğiyle ön plana çıkmıştır. Hakîm kelimesinin hekîme dönüşmesiyle daha çok Lokmân hekîm diye anılmıştır.⁵³

Hz. Meryem

Kur'ân-ı Kerîm'de adı anılan tek kadındır. Hz. Mûsâ'nın soyundan gelen babası İmrân'dır. Hz. Meryem doğduktan sonra annesi onu Beytü'l-makdis'e götürmüş, orada teyzesinin kocası olan Hz. Zekeriyâ'nın himayesine verilmiştir. Hz. İsmâ'nın Vâlîde-i muhteremesidir.⁵⁴

⁵⁰ Nurdane Güler, “Hz. Meryem ve Kadının Gücü”, *The Journal Of Kırıkkale Islamic Sciences Faculty*, S. 1, 2016, s. 25-34.

⁵¹ Muzaffer Ertuğrul, “Mûsâ Peygamber'in Yol Arkadaşı Hızır'ın Kimliği”, *Yakın Doğu Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, C. 7, S. 2, 2021, s. 293-332.

⁵² Ömer Faruk Harman, “Lokman”, *TDV İslâm Ansiklopedisi*, <https://islamansiklopedisi.org.tr/lokman#1> (Erişim: 15.04.2021)

⁵³ Mustafa İsmet Uzun, “Lokman”, *TDV İslâm Ansiklopedisi*, <https://islamansiklopedisi.org.tr/lokman#2-turk-edebiyati> (Erişim: 15.04.2021).

⁵⁴ Ahmet Güç, “Kur'ân-ı Kerîm'e Göre Hz. Meryem ve İsa (a.s.)”, *Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, S. 3, C. 3, 1991, s. 215-224.

1.5.3.4. Peygamber Ailesi

Hz. Abdullâh b. Abbâs (r.a.)

İbn Abbas, Hz. Peygamber'in (s.a.v.) amcasının oğludur. Ümmühâtü'l-Mü'minîn'den Hz. Meymûne Vâlide İbn Abbas'ın teyzesidir. Özellikle tefsir, fıkıh ve hadîs ilimlerinde önemli âlimlerden biridir. Kerbelâ faciasından sonra ağlamaktan gözleri kör olmuştur. Bu hadiseden sonra Tâif'e çekilmiş ve orada vefat etmiştir. Cenaze namazını Hz. Ali'nin oğlu Muhammed b. Hanefiyye kıldırması⁵⁵.

Hz. Abbâs b. Abdilmuttalib (r.a.)

Hz. Peygamber'in amcasıdır. Kâbe'nin sikâye ve rifâde hizmetlerini yapmıştır. Abbâsî Devleti'nin halifeleri onun soyundan gelmiştir. h.32/m.653 yılında Medine'de vefat etmiştir.⁵⁶

Hz. Ali bin Ebû Tâlib (r.a.)

Hz. Ali, Efendimiz Hazretleri'nin (s.a.v.) amcası olan Ebû Tâlib ile “annemden sonra annem” diye buyurdıkları Fâtıma bint Esed'in oğlu olarak 600 yılında Mekke'de doğmuştur. Hz. Peygamber (s.a.v.) Hz. Ali'yi küçük yaşlarda yanına alarak kendi evlâdı gibi yetiştirmiştir. Efendimiz Hazretleri (s.a.v.) Hicretin 2. yılında Hz. Ali'yi kerîme-yi muhteremeleri Hz. Fâtıma ile evlendirmiş ve böylelikle akrabalık bağları daha sağlamlaşmıştır. Hz. Ali'nin Hz. Fâtıma olan evliliğinden Hz. Hasan, Hz. Hüseyin, Hz. Muhsin, Hz. Zeynep, Hz. Ümmü Gülsüm isimli peygamber torunu olan çocukları olmuştur. Hz. Ali birçok gazveye katılmış ve bu gazvelerde gösterdiği kahramanlıklar sebebiyle birçok menâkıba konu olmuştur. Hûlefâ-yı Râşidîn'in dördüncüsüdür.⁵⁷

Hz. Hasan bin Ali (r.a.)

Hz. Ali ve Hz. Fâtıma'nın oğludur. Göğsünden yukarısının dedesine çok benzediği rivâyet edilir. Mübârek Dedesi'nin (s.a.v.) kendisine vasiyeti üzerine müslümanlar arasında kan dökülmemesi için hilâfeti, kendisinden sonra kimseyi veliaht tayin

⁵⁵ Ali Akbıyık, *Abdullah b. Abbâs Hayatı ve Şahsiyeti*, Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya 2007.

⁵⁶ DİA, “Abbâs”, *TDV İslâm Ansiklopedisi*, <https://islamansiklopedisi.org.tr/abbas--sahabi> (Erişim: 14.09.2023).

⁵⁷ Mustafa Fayda, *Hulefâ-yı Râşidîn Devri Dört Halîfe Dönemi*, Kubbealtı Neşriyat, İstanbul 2014, s.75-111.

etmemek şartıyla Muâviye b. Ebû Süfyân'a devretmiştir. Karısı, Yezîd b. Muâviye ile evlendirilmek vaadiyle kandırılmış ve Hz. Hasan'ı (a.s.) zehirleyerek şehid etmiştir.⁵⁸

Hz. Hüseyin bin Ali (r.a.)

z. Ali ve Hz. Fâtıma'nın oğludur. Göğsünden aşağısının dedesine çok benzediği rivâyet edilir. Muâviye'nin hilâfetin saltana çevirmesine karşı çıkmıştır. Yetmiş iki yârânıyla beraber gittiği Kerbelâ'da şehîd edilmiştir.⁵⁹

Hz. Fâtıma (r.a.)

Efendimiz Hazretleri'nin (s.a.v.) kerîme-yi muhteremeleri olan Hz. Fâtıma, "Ümmü'l-Hasaneyn" lakabıyla da anılmaktadır. Hz. Peygamber tarafından Hz. Ali ile nikahları kıyılmıştır. Bu evlilikten sırasıyla Hz. Hasan, Hz. Hüseyin, Hz. Muhassin, Hz. Ümmü Gülsûm ve Hz. Zeynep doğmuştur. Hz. Fâtıma babacığının (s.a.v.) alem-i cemâle göçmesinden beş buçuk ay sonra 3 Ramazan 11/22 Kasım 632) tarihinde ahiret hayatına doğmuştur.⁶⁰

⁵⁸ Gülgün Uyar, *Ehl-i Beyt İslâm Tarihinde Ali-Fatıma Evlâdı*, Gelenek Yayıncılık, İstanbul, 2004.

⁵⁹ Uyar, *Ehl-i Beyt İslâm Tarihinde Ali-Fatıma Evlâdı*.

⁶⁰ Uyar, *Ehl-i Beyt İslâm Tarihinde Ali-Fatıma Evlâdı*.

1.5.3.5. Ashâb-ı Kirâm

H. Abbas b. Mirdâs (r.a.)

Süleym kabilesine mensuptur. Kabilesinden bazı kişilerle birlikte müslüman olmuştur. Çeşitli gazvelere katılmıştır. Kahramanlık şiirleri vardır. Hz. Osman'ın hilâfeti döneminde vefat etmiştir.⁶¹

H. Abdullâh b. Abbas (r.a.)

Daha çok İbn Abbas diye anılmıştır. Efendimiz Hazretleri'nin (s.a.v.) amcasının oğludur. Aynı zamanda ümmehâtü'l-mü'minînden olan Hz. Meymûne, İbn Abbas'ın teyzesidir. Fakihliği ile meşhur sahâbîdendir. Ayrıca tefsir, hadîs, edebiyat, ensâb gibi ilimlerde de bilgi sahibidir.⁶²

H. Abdullâh b. Amr b. Âs (r.a.)

Yazısının güzel olmasıyla meşhur olan sahâbîdir. Efendimiz Hazretleri'nin (s.a.v.) fem-i saadetlerinden işittiği hadîs-i şerîfleri yazmak için destur almış ve onları es-Sahîfetü's-Sâdika adıyla toplamıştır. En çok hadîs bilen sahâbî olarak kabul edilmiştir. Hz. Peygamber'in kendisine babasına itaat etmesini emretmesi sebebiyle Sıffin Savaşı'na katılmak durumunda kalmıştır. Ancak müslümanlara silah çekmemiştir. Hatta Ammâr bin Yâsir'i kimin öldürdüğü konusunda tartışmalarına bunun övünülecek bir şey olmadığını, Efendimiz Hazretleri'nin Ammâr bin Yâsir'in âsi bir topluluk tarafından öldürüleceğini buyurduğunu söylemiştir.⁶³

H. Abdullâh b. Ca'fer b. Ebû Tâlib (r.a.)

Babası Ca'fer-i Tayyâr, annesi ise Esmâ bint Umeys'tir. Yedi yaşında Efendimiz Hazretleri'ne (s.a.v.) biat etmiştir. Cömertliği ile meşhurdur. Hz. Ali'nin yeğenidir. Hz. Ali'yi şehid eden İbn Mülcem'in kısas hükmünü infaz etmiştir. İki oğlu da Hz. Hüseyin'le birlikte Kerbelâ'ya gidip orada şehid olmuştur. 80/699 yılı civarında Medine'de vefat etmiştir.⁶⁴

⁶¹ Hasan Vuran, “Şâir Bir Sahâbî: Abbâs b. Mirdâs es-Sülemî”, *Siyer Araştırmaları Dergisi*, S. 14, Ocak 2023, s. 57-78; Mustafa Fayda, “Abbas b. Mirdâs”, *TDV İslâm Ansiklopedisi*, <https://islamansiklopedisi.org.tr/abbas-b-mirdas> (Erişim: 20.07.2023).

⁶² İsmail Lütfi Çakan, Muhammed Eroğlu, “Abdullah b. Abbas”, *TDV İslâm Ansiklopedisi*, <https://islamansiklopedisi.org.tr/abdullah-b-abbas> (Erişim: 20.07.2023).

⁶³ M. Yaşar Kandemir, “Abdullah b. Amr b. Âs”, *TDV İslâm Ansiklopedisi*, <https://islamansiklopedisi.org.tr/abdullah-b-amr-b-as> (Erişim: 15.04.2021).

⁶⁴ Rafet Ertekinoglu, *Tarihi Bir Şahsiyet Olarak Ca'fer b. Ebi Talib*, Yüksek Lisans Tezi, Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sakarya 2008.

H. Abdullah b. Mes'ud (r.a.)

Efendimiz Hazretleri'ne ilk iman edenler arasında altıncı sırada bulunan sahâbîdir. Aynı zamanda aşere-i mübeşşeredendir. Kendini Hz. Peygamber'in hizmetine adanmıştır. Efendimiz Hazretleri'yle birlikte tüm gazvelere katılmış, Bedir'de Ebû Cehil'i öldürmüştür. Tefsir, fıkıh, hadîs, kıraat gibi ilimlerde önemli bir otorite olarak kabul edilmiştir.⁶⁵

H. Abdullah b. Ömer b. Hattâb (r.a.)

614 yılında doğmuştur. Hazreti Ömer'in oğlu, Hazreti Peygamber'in (s.a.v.) zevce-i muhteremeleri Hz. Hafsa'nın kardeşidir. Ebû Hüreyre'den sonra en çok hadîs rivâyet eden yedi sahâbînin ikincisidir. Mekke'de âlem-i cemâle göç etmiştir.⁶⁶

H. Abdullah b. Selâm (r.a.)

Medine'deki meşhur Yahudi âlimlerinden biriymen müslüman olmuştur. Efendimiz Hazretleri'nin (s.a.v.) cennetle müjdelediği sahâbîdendir.⁶⁷

H. Abdullah b. Zeyd b. Âsım

Yemâme Savaşı'nda Vahşî'yle beraber Müseylime'yi öldürmüştür. Yezîd b. Muâviye'ye karşı mücadele etmiş ve Harre Vak'ası'nda şehîd edilmiştir.⁶⁸

H. Abdullah b. Zeyd b. Sa'lebe

Rüyâsı sebebiyle "sâhibü'l-ezân" olarak anılan sahabîdir. Hz. Osman devrinde Medine'de vefat etmiştir.⁶⁹

⁶⁵ Cemil Küçük, "Abdullah b. Mes'ud ve Kıraatı", *Van İlahiyat Dergisi* 9/15, Aralık 2021, s. 40-59.

⁶⁶ Ali Karakaş, *Abdullah b. Ömer'in Hayatı ve Hadis İlmindeki Yeri*, Yüksek Lisans Tezi, Dicle Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Diyarbakır 1999, s.19-66.

⁶⁷ Arif Aytekin, "Delâilü'n-nübüvve'ye Konu Teşkil Eden İki Sahâbî: Selmân-ı Farisî ve Abdullah b. Selâm", *Düzce Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, C. 1, S. 1, 2017, s. 36-38.

⁶⁸ İsmail Lütfi Çakan, "Abdullah b. Zeyd b. Âsım", *TDV İslâm Ansiklopedisi*, <https://islamansiklopedisi.org.tr/abdullah-b-zeyd-b-asim> (Erişim: 14.09.2023).

⁶⁹ Yaşar Düzenli, "Sa'lebe Kıssası ve Kaynakları", *Diyanet İlmi Dergisi*, C..30, S. 4, 1994, s.11-29.

Hz. Abdurrahmân b. Avf (r.a.)

Efendimiz Hazretleri'ne (a.s.) evvel iman eden sahâbîlerdendir. Aşere-i mübeşşereden olan sahâbîdir.⁷⁰

Hz. Abdurrahmân eş-Şâmî

İstanbul kuşatmasında şehîd düşen sahabîdendir.⁷¹

Amr b. Âs

Mekke'nin fethinden önce müslüman olan sahâbîdir. Sıffin Savaşı'nda Şam ordusunu komuta etmiş ve Muâviye'ye hakemlik yapmıştır.⁷²

Hz. Câbir b. Abdullâh (r.a.)

607 yılında Medine'de doğmuştur. Babası Uhud Gazvesi'nin ilk şehidi olan Abdullâh b. Amr. B. Harâm'dır. Annesi ise Üneyse bint Aneme'dir. 78/697 yılı civarında Medine'de vefat etmiştir. Efendimiz Hazretleri'nden (s.a.v.) en çok hadîs-i şerîf rivâyet eden sahâbîlerdendir.⁷³

Hz. Cerîr b. Abdullâh (r.a.)

Cerîr b. Abdullâh Hazretleri Yemenli Becîle kabilesinin reisidir. Yahudi bir tâcirle görüşmüş ve Tevrat'ta müjdelenen peygamberi duymuştur. Bunun üzerine Efendimiz Hazretlerine (s.a.v.) ulaşmış ve kabilesinden 150 civarında kişiyle birlikte müslüman olmuştur. Hz. Peygamber'in (s.a.v.) alem-i cemâle göçmesinden sonra irtidad olaylarının bastırılmasında önemli rol oynamıştır. 51/671 yılı civarında vefat etmiştir.⁷⁴

Hz. Ebûbekir (r.a.)

Efendimiz Hazretleri'ne (s.a.v.) ilk iman eden sahâbîdendir. Medine'ye hicret edilirken de Efendimiz Hazretleri'yle birlikte hicret etme şerefine nâil olmuştur. Hz.

⁷⁰ Mehmet Ali Kapar, *Hz. Abdurrahman b. Avf*, Beyan Yayınları, İstanbul 2019.

⁷¹ M. Baha Tanman, "Abdurrahman Şâmî Tekkesi", *TDV İslâm Ansiklopedisi*, <https://islamansiklopedisi.org.tr/abdurrahman-sami-tekkesi> (Erişim: 14.09.2023).

⁷² Ahmet Önkâl, "Amr b. Âs", *TDV İslâm Ansiklopedisi*, <https://islamansiklopedisi.org.tr/amr-b-as> (Erişim: 20.07.2023).

⁷³ Abdurrahman Ece, "Câbir b. Abdullah'ın Hayatı ve Hadis Rivayeti", *İnsan ve Toplum Bilimleri Dergisi*, S. 9, 2017, s. 145-194.

⁷⁴ Mustafa Fayda, "Cerîr b. Abdullah", *TDV İslâm Ansiklopedisi*, <https://islamansiklopedisi.org.tr/cerir-b-abdullah> (Erişim: 24.07.2023).

Ebûbekir'in kızı Hz. Âîşe Vâlidemiz Efendimiz Hazretleri'nin (s.a.v.) zevce-yi muhteremelerindendir. Hz. Ebûbekir Hulefâ-yı Râşidîn'in ilkidir⁷⁵.

Hz. Ebû'd-Derdâ (r.a.)

İslâm tarihinin ilk kâdî'l-cündüdür. Kıraat, tefsir, fıkıh ve hadîs âlimidir. 32 /652 yılı civarında Dımaşk'ta vefat etmiştir.⁷⁶

Hz. Ebû Hüreyre (r.a.)

Ebû Hüreyre Ashâb-ı Suffe'ye mensup olan ashâb-ı kirâmdandır. Basra Emîri Utbe b. Gazvân'ın kız kardeşi ve Hz. Osman'ın baldızı olan Bûsre ile evlenmiştir. Mûksirûn arasında ilk sırada Ebû Hüreyre gelmektedir.⁷⁷

Hz. Ebû Ubeyde b. Cerrâh (r.a.)

583 yılı civarında Mekke'de doğmuştur. Benî Hâris kabilesine mensuptur. Hind bint Câbir ile evlenmiş, Yezîd ve Umeyr adlarında iki oğlu olmuştur. Efendimiz Hazretleri'nin yanında tüm gazvelere katılmıştır. Aşere-i mübeşşeredendir.⁷⁸

Hz. Ebû Zer el-Gıfârî (r.a.)

Bi'setin ilk yıllarında Efendimiz Hazretlerine (s.a.v.) iman etmiş olan, bedevîlerden ilk müslüman olan kişi olarak bilinen sahâbîdir. Medine'ye hicretinden sonra Ashâb-ı Suffe'ye dahil olmuştur. 32 /653 yılında Rebeze'de vefat etmiştir.⁷⁹

Hz. Enes b. Mâlik (r.a.)

Efendimiz Hazretleri'ne (s.a.v.) hizmet ettiği için “Hâdimü'n-Nebî” lakabına nâil olmuştur. En çok hadîs rivâyet eden ve “mûksirûn” diye anılan yedi sahâbîdendir.⁸⁰

⁷⁵ Fayda, *Hulefâ-yı Râşidîn Devri Dört Halife Dönemi*, s. 23-42.

⁷⁶ Raşit Küçük, “İstanbul'da Medfûn Olduğu Söylenilen Sahâbilerden Ebu'd-Derdâ”, *Tarihi, Kültürü ve Sanatıyla Eyüp Sultan Sempozyumu VI Tebliğler*, İstanbul 2003, s. 24-27.

⁷⁷ Hâris b. Süleyman, *Rasûlullah'ın Arkadaşı Ebû Hüreyre Tarih Hedefli Yeni Bir Araştırma*, Burhan Yayıncılık, İstanbul 2012.

⁷⁸ Ali Arslan, “Ebû Ubeyde b. Cerrâh'ın (ö. 18/639) Babasını Öldürdüğü ile İlgili Rivâyet Üzerine Bir Değerlendirme”, *Bülent Ecevit Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 7/2, s. 543-557.

⁷⁹ Abdullah Aydın, “Ebû Zer el-Gıfârî”, *TDV İslâm Ansiklopedisi*, <https://islamansiklopedisi.org.tr/ebu-zer-el-gifari> (Erişim: 24.07.2023).

⁸⁰ Mahmut Kelpetin, *Peygamberimiz'in İzinde 40 Sahabi 39 Enes b. Mâlik*, Beyan Yayınları, İstanbul 2020.

Hz. Huzeyfe b. Yemânî (r.a.)

Babasıyla birlikte Bedir Gazvesi'nden önce İslâm ile müşerref olmuştur. Hz. Peygamber kendisine bazı özel bilgiler vermiştir.⁸¹

Hz. Kays b. Âsım (r.a.)

Temîmoğulları kabilesinden olan şair sahâbîdir.⁸²

Hz. Katâde b. Nu'mân (r.a.)

Medine doğmuştur. Cengâver sahâbîdir.⁸³

Hz. Meysere b. Mesrûk (r.a.)

Hâlid b. Velid'in fetih hareketlerinde ona yardımcı olan kumandan sahâbîdir.⁸⁴

Hz. Muâz b. Cebel (r.a.)

630 yılı civarında Medine'de doğmuştur. Efendimiz Hazretleri'nin (s.a.v.) Kur'ân-ı Kerîm öğretmek için vazifelendirdiği sahâbîdendir. Hz. Peygamber'in (s.a.v.) onun kıyamet günü âlimlerin önünden yürüyeceğini müjdelemiştir. Efendimiz'in (s.a.v.) kâtipliğini ve hazinedarlığını yapmıştır. 638 yılı civarında Ürdün'de vefat etmiştir.⁸⁵

Hz. Osman b. Affân (r.a.)

Hz. Osman'ın annesi Efendimiz Hazretleri'nin (s.a.v.) halası olan Ümmü Hakîm Beyzâ bint Abdülmuttalib'in kızıdır. Hz. Peygamber'e iman eden ilk on sahâbîden biridir. Efendimiz Hazretleri'nin (s.a.v.) kerîme-yi muhteremesi Hz. Rukiyye ile evlenmiştir. Hz. Rukiyye âlem-i cemâle göçtükten sonra Hz. Peygamber'in (s.a.v.) diğer kerîme-yi muhteremesi olan Hz. Ümmü Gülsûm ike evlenmiştir. Bu sebeple Hz. Osman'a "zünnûreyn" denmiştir. Hulefâ-yı Râşidîn'in üçüncüsü olan Hz. Osman 35 (656) yılında Kur'an-ı Kerîm okurken şehid edilmiştir.⁸⁶

⁸¹ İbrahim Özcan, *Huzeyfe B. Yemân Hayatı, Şahsiyeti ve İlk İslam Toplumundaki Yeri*, Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya 2010, s. 4-32.

⁸² Ali Osman Ateş, "Kays b. Âsım", *TDV İslâm Ansiklopedisi*, <https://islamansiklopedisi.org.tr/kays-b-asim> (Erişim: 24.07.2023).

⁸³ Ali Toksarı, "Katâde b. Nu'mân", *TDV İslâm Ansiklopedisi*, <https://islamansiklopedisi.org.tr/katade-b-numan> (Erişim: 14.09.2023).

⁸⁴ Asri Çubukcu, "Meysere b. Mesrûk", *TDV İslâm Ansiklopedisi*, <https://islamansiklopedisi.org.tr/meysere-b-mesruk> (Erişim: 24.07.2023).

⁸⁵ Mehmet Çiçekana, *Muâz b. Cebel Hayatı ve Şahsiyeti*, Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya 2005.

⁸⁶ Fayda, *Hulefâ-yı Râşidîn Devri Dört Halife Dönemi*, s. 119-121.

Hız. Ömer b. El-Hattâb (r.a.)

Daha önceleri de evlilikler yapmış olan Hz. Ömer son evliliğini Hz. Ali ve Hz. Fâtıma'nın kızı olan Hz. Ümmü Gülsûm ile yapmıştır. Ayrıca Hz. Ömer'in kızı Hz. Hafsa Efendimiz Hazretleri'nin (s.a.v.) zevce-yi muhteremelerindendir. Aşere-i mübeşşereden olan Hz. Ömer Hulefâ-yı Râşidîn'in ikincisidir ve Efendimiz Hazretleri'nin (s.a.v.) vahiy kâtiplerindendir. 23/644 yılında âlem-i cemâle göç etmiştir.⁸⁷

Hız. Selmân-ı Fârisî (r.a.)

Babası, Mecûsî inancına bağlı olan bir köyün reisidir. Hz. Selmân-ı Fârisî önce Hristiyan olmuş daha sonra tâbiî olduğu papazın kendisine Hz. Peygamber'i anlatması üzerine Efendimiz Hazretleri'ni (s.a.v.) aramaya başlamıştır. İslâm ile müşerref olan ilk İran asıllı sahâbîdir. Efendimiz Hazretleri'nin (s.a.v.) mübârek saçlarını traş ettiği için berberlerin pîri sayılmıştır. Birçok tarikat silsilesi içinde adı geçmektedir.⁸⁸

Hız. Talha b. Ubeydullâh (r.a.)

Aşere-i mübeşşereden olan sahâbîlerden biridir. Efendimiz Hazretleri'nin (s.a.v.) vahiy kâtipliği yapmıştır. 36/656 yılında Cemel Vak'ası'nda Mervân b. Hakem tarafından şehid edilmiştir.⁸⁹

Hız. Ukkâşe b. Mihsan (r.a.)

Kahramanlıklarıyla meşhur sahâbîdir. Resûl-i Ekrem Efendimiz Hazretleri'nin âlem-i cemâle göçmesinden sonra gerçekleşen mürdet olayları sırasında şehid olmuştur.⁹⁰

Hız. Zeyd b. Sâbit (r.a.)

Sâbit ve Nevvâr bint Mâlik'in oğlu olarak 611'de Medine'de doğmuştur. Efendimiz Hazretleri'nin emriyle birçok yabancı dil öğrenerek O'nun tercümanlığını ve kâtipliğini yapmıştır. Kur'ân-ı Kerîm'i cemedan heyetin başkanlığını yürütmüştür.

⁸⁷ Fayda, *Hulefâ-yı Râşidîn Devri Dört Halife Dönemi*, s. 43-68.

⁸⁸ Ahmet Şükrü Altay, *Selmân-ı Fârisî Hayatı, Şahsiyeti ve İlk İslâm Toplumundaki Yeri*, Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya 2008.

⁸⁹ Muhammed Emin Yıldırım, *Asr-ı Saadet'te Ticaret ve Tüccar Sahabîler*, Siyer Yayınları, İstanbul 2013, s. 131-135.

⁹⁰ Ali Çolak, "Ükkâşe b. Mihsan el-Esedî ve Ökkeşîye Türbesi", *Dinbilimleri Akademik Araştırma Dergisi*, VIII, S. 3, 2008, s.173-182.

Fıkıh, hadîs, kıraat, ferâiz gibi ilimlerde oldukça önemli bir âlimdir. 45 yılı civarında vefât etmiştir⁹¹.

⁹¹ Recep Erkocaaslan, “Kur’ân’da İsmi Zikredilen Tek Sahâbî Zeyd b. Hârîse’nin Hayatı, Şahsiyeti ve İslâm’da Hizmetleri”, *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, C.11, S. 56, Nisan 2018, s. 983-1007.

1.5.3.6. Tâbi'ûn

Hz. A'meş

61 /680 yılında Rey'de veya Kûfe'de doğduğu rivâyet edilmiştir. Hadîs, kıraat, ferâiz gibi ilimleri tahsil etmiş meşhur âlimdir.⁹²

Hz. A'rec

Birçok sahâbîden hadîs rivâyet etmiş olan kıraat, Arap dili ve ensâb gibi ilimleri tahsil etmiş olan tâbiî dönemi âlimidir.⁹³

Hz. Atâ b. Ebû Rebâh

Yemen doğumlu olan Atâ küçük yaşlarda Mekke'ye gidip ashâb-ı kirâmdan fıkıh, tefsir, hadîs gibi ilimleri öğrenmiştir. Tâbiûn devri âlimlerinden olan Atâ 72/691 yılı civarında Mekke'de vefat etmiştir⁹⁴.

Hz. Esved b. Yezîd

Muhadramûn'dandır. Tefsir, fıkıh, hadîs, kıraat ve diğer İslâmî ilimleri tahsil etmiştir. 75/694 yılı civarında Kûfe'de vefat etmiştir.⁹⁵

Hz. Eyyûb es-Sahtiyânî

68/687 yılında Basra'da doğmuştur. Fıkıh ve hadîs âlimi olan tâbiîdir. 131/749 yılında yakalandığı veba illeti sebebiyle Basra'da vefat etmiştir⁹⁶.

Hz. Hasan-ı Basrî

21/642 yılında Medine'de doğmuştur. Hasan-ı Basrî Hasretlerinin annesi Hayre, Efendimiz Hazretleri'nin zevce-i muhteremeleri Ümmü Seleme Hazretleri'nin âzatlı kölesidir. Babası ise Yesâr'dır. Kardeşlerinden Saîd hadîs ilmindeki bilgisi, Ammâr ise zâhidliği ile meşhurdur. Hasan-ı Basrî Hazretleri, hatipliği, vâizliği, fesahat ve belâgattaki başarısı ile meşhurdur. Özellikle Kerbelâ faicasına sebep olan Muâviye ve

⁹² Kasım Kuzyurt, *A'meş Kıraatının Muttavvi'i Rivâyeti ile Şenebûzî Rivâyeti Arasındaki Farklılıklar*, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul 2018, s. 48-52.

⁹³ Abdullah Aydın, "A'rec, Abdurrahman b. Hürmuz", *TDV İslâm Ansiklopedisi*, <https://islamansiklopedisi.org.tr/arec-abdurrahman-b-hurmuz> (Erişim: 13.09.2023).

⁹⁴ Hızır Yağcı, "Atâ b. Ebû Rebâh ve Hadis İlmindeki Yeri", *Tasavvur Tekirdağ İlahiyat Dergisi*, C. 7, S. 1, Haziran 2021, s. 825-854.

⁹⁵ Yusuf Erdem Gezin, "Tabiîn Dönemi Fakihlerinden Esved b. Yezid (ö. 75/694) ve Fıkıh Tarihindeki Yeri", *İslam Tetkikleri Dergisi*, 11/1, Mart 2021, s. 243-266.

⁹⁶ Osman Yağmur, *Eyyûb b. Temîme es-Sahtiyânî ve Hadis İlmindeki Yeri*, Yüksek Lisans Tezi, Bingöl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Bingöl 2015, s. 18-25.

Yezîd'i çokca eleştirmiştir. Hasan-ı Basrî Hazretleri birçok tarikat silsilesi içinde yer alan zâhidliği ile meşhur tâbiîdir. 110/728 yılında Basra'da vefat etmiştir⁹⁷.

H. Hîşâm b. Urve

61/680 yılında Medine'de doğmuş olan muhaddistir. 146/763 yılında Bağdat'ta vefat etmiştir.⁹⁸

H. İbn Cüreyc

İbn Cüreyc Rûm asıllı olup 80/699 yılı civarında Endülüs'te doğmuştur. Hadîs, kıraat, fıkıh gibi ilimleri tahsil etmiştir. Yaptığı rivâyetler hakkında bazı eleştiriler mevcuttur. 150/767 yıllı civarında vefat etmiştir.⁹⁹

İmrân b. Hittân

İbn Mülcem'e medhiyye söylemiş Hâricîlerin görüşünü benimsemiş olan tabiîdir.¹⁰⁰

H. Kâ'b el-Ahbâr

Hadîs âlimi tâbiî. Tevrat'ın eski nüshalarında Efendimiz Hazretleri'nin (s.a.v.) vasıflarını bulduğu için müslüman olduğu rivâyet edilir. Bu sebeple de benî İsrâîl'e dair rivâyetleriyle tanınır. Rivâyetleri husûsu tartışmalıdır.¹⁰¹

H. Meymûn b. Mihrân

60/661 yılı civarında doğmuştur. Tâbiûn dönemi hadîs râvîlerindendir. Ömer b. Abdülazîz döneminde kadılık yapmıştır. 117/735 yılı civarında Rakka'da vefat etmiştir.¹⁰²

H. Saîd b. Müseyyeb

15/636 yılında Medine'de doğmuştur. Ebû Hüreyre'nin damadıdır. Tâbiûn döneminin en büyük yedi fakihinden biridir. Emevî hilâfetine karşı çıkmıştır. Medine Valisi olan

⁹⁷ Etem Levent, *Çağlara Işık Tutan Hasan-ı Basrî'nin Hayatı Öğretim ve Tefsir Yöntemi*, Arı Sanat Yayınları, İstanbul 2012, s.26-40.

⁹⁸ Muhammet Ali Asar, "Hîşâm b. Urve'nin Hayatı ve Hadîşçiliği", *Süleyman Demirel Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, S. 23, 2009, s. 121-137.

⁹⁹ Siddık Baysal, "İbn Cüzey'in Bazı Tefsir Eserlerindeki Üslup ve Usûl Sorunlarına Yaklaşımına İlişkin Bir Değerlendirme", *Dinî Araştırmalar*, C. 21, S. 54, Temmuz-Aralık 2018, s. 203-223.

¹⁰⁰ Metin Tekin (çev.), "Hâricîlikle İtham Edilen Râvîler ve Sahîh-i Buhârî'deki Rivâyetlerine Eleştirel Bir Yaklaşım (İdris Asker Hasen İsâvî)", *Hadis Tetkikleri Dergisi*, C. 16, S. 1, 2018, s. 121-145.

¹⁰¹ M. Yaşar Kandemir, "Kâ'b el-Ahbâr", *TDV İslâm Ansiklopedisi*, <https://islamansiklopedisi.org.tr/kab-el-ahbar> (Erişim: 14.09.2023).

¹⁰² Halit Ünal, "Meymûn b. Mihrân", *TDV İslâm Ansiklopedisi*, <https://islamansiklopedisi.org.tr/meymun-b-mihran> (Erişim: 13.09.2023).

ve hutbelerde Hz. Ali ve evlâdına sövülmesini yasaklayan Ömer b. Abdülazîz haricinde tüm yöneticilere karşı sert bir tavır sergilemiştir¹⁰³.

Hz. Vehb b. Münebbih

34/654 yılları civarında Zimâr'da doğmuştur. Daha sonra ailesi ile birlikte Yemen'e taşınmıştır. Babası asr-ı saadette müslüman olmuştur. İyi bir tarih âlimi olan Vehb b. Münebbih eserlerinde özellikle İsrâliyat hakkında önemli bilgiler vermiştir. 111 /732 yılı civarında San'a'da vefat etmiştir¹⁰⁴.

Hz. Zeynelâbidîn

Hz. Hüseyin ile Sâsânî hükümdarı olan III. Yazdicerd'in kızı olan Şehrbânû'nun oğludur. 38 /659 yılı civarında Medine'de doğmuş, 94/712 yılı civarında Medine'de vefat etmiştir.¹⁰⁵

Hz. Zührî

51/671 yılı civarında Medine'de doğmuştur. Kur'ân-ı Kerîm'i hıfzettikten sonra hadîs, neseb, fıkıh, kıraat, tarih gibi ilimleri tahsil etmiştir. 124/742 yılında vefat etmiştir.¹⁰⁶

¹⁰³ Recep Bilgin, "Said b. Müseyyeb'in Hayatı, Kişiliği ve Hadis İlmindeki Yeri", *Kilis 7 Aralık Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, C. 5, S. 9, 2018/2, s. 537-564.

¹⁰⁴ Saliha Ünaş, *Hemmâm b. Münebbih ve Vehb b. Münebbih'in Hadis İlmindeki Yeri*, Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya 2008, s. 17-24.

¹⁰⁵ Enes Ensar Erbar, "Zeynelâbidin Ali b. Hüseyin ve Emevî Halifeleriyle İlişkileri", *Edebali İslamiyat Dergisi*, C. 2, S. 4, Kasım 2018, s. 111-138.

¹⁰⁶ Halit Özkan, "Zührî", *TDV İslâm Ansiklopedisi*, <https://islamansiklopedisi.org.tr/zuhri> (Erişim: 14.09.2023).

1.5.3.7. Tebeu't-Tâbi'ûn

Hz. Abdullâh b. Mübârek

118/736 yılında Merv'de doğmuştur. İlim tahsil etmek için Basra, Hicaz, Yemen, Mısır, Şam, Irak gibi vilâyetlere seyahat etmiştir. Rebî' bin Enes el-Horasânî, Hammâd b. Zeyd, Ma'mer b. Râşid, Evzâî, A'meş, Süfyân es-Sevrî, Mâlik b. Enes, Süfyân b. Uyeyne Ebû Hanîfe gibi âlimlerden ilim tahsil etmiştir. Hadîs rivâyet ederken oldukça titiz davranan biri olduğu için kaynakların hepsi onun güvenilir bir râvî olduğu konusunda hemfikirdir. Önemli bir âlim olan İbnü'l-Mübârek aynı zamanda da şairdir. 181/797 yılında Hit'te vefat etmiştir.¹⁰⁷

Hz. Ca'fer es-Sâdık

80/699 yılında veya 83/702 yılında Medine'de doğmuştur. Annesi Hz. Ebûbekir'in torunu olan Kâsım b Muhammed'in kızı Ümmü Ferve; babası ise Muhammed el-Bâkır'dır. Tarikat silsilelerinin birçoğunda adı geçer. Medine'de vefat etmiştir.¹⁰⁸

Hz. Nâfi' b. Abdurrahman

Aslen İsfahanlı olan Nâfi' 70/690 yılı civarında Medine'de ya da İsfahanlı'da doğmuştur. Tâbi'inden olan yetmiş civarı kişiden kırâar ilmini tahsil etmiş ve kırâat-ı seb'a imamları arasına girmiştir. 169/785 yılında Medine'de vefat etmiştir.¹⁰⁹

Hz. Süfyân b. Uyeyne

107/725-26 yılında Kûfe'de doğmuştur. Tâbi'ûn neslinden olan zevât-ı kirâma talebelik yapmıştır. Önemli bir hadîs âlimidir.¹¹⁰

Hz. Yûsuf b. Esbât

Fıkıh, hadîs, kırâat âlimidir. Kitaplarını imhâ ettiği rivâyet edilen mutasavvıftır. 196/811 yılı civarında vefat etmiştir.

¹⁰⁷ Ahmet Kartal, "Abbâsiler Döneminde Türk Dilli Bir Şâir: Abdullah bin Mübârek et-Türkî", IV. Uluslararası Alevîlik ve Bektaşilik Sempozyumu (18-20 Ekim 2018 Ankara) Bildiriler Kitabı, s. 7-64.

¹⁰⁸ Yunus Emre Gördük, *İmam Cafer Es-Sâdık ve Ona İsnad Edilen İşârî Tefsir*, İnsan Yayınları, İstanbul 2011, s. 83-127.

¹⁰⁹ Mehmet Adıgüzel, *İmam Nâfi' Ve Kırâatı'nın Özellikleri*, Yüksek Lisans Tezi, Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Temel İslâm Bilimleri Anabilim Dalı, Erzurum 1993.

¹¹⁰ A. Kadir Evgin, "Süfyân b. Uyeyne (107-198/725-813) ve Hadis Cüz'ü", *Dinbilimleri Akademik Araştırma Dergisi*, S. 3, 2003, s. 69-107.

1.5.3.8. Mutasavvıflar

Hz. Abdülvâhid b. Zeyd

İlk dönem sûfîlerindendir. “Şeyhü’l-ubbâd” ve “şeyhü’s-sûfîyye” diye anılmıştır. Hasan-ı Basrî’nin dervişi olduğu rivâyet edilir.¹¹¹

Hz. Ahmed b. Ebû’l-Havârî

164/780-81 yılında doğmuştur. Ebû Süleyman ed-Dârânî’nin dervişidir.¹¹²

Hz. Bâyezîd-i Bistâmî

161/777 yılı civarında İran’ın Bistâm kasabasında doğmuştur. Ebû Ali es-Sindî’yi üstadı olarak kabul etmiştir. Hayatı hakkındaki bilgiler oldukça sınırlı olmakla birlikte birçok menâkıba konu olmuştur. Birçok tarikatın silsilesinde adı geçmektedir.¹¹³

Hz. Bîşr-i Hâfî

150/767 yılı civarında Merv’de doğmuştur. Hz. Bîşr ayakkabı giymediği için “Hâfî” lakabıyla anılmıştır.¹¹⁴

Hz. Cüneyd-i Bağdâdî

Bağdat’ta doğmuştur. Fıkıh, hadîs gibi şer’î ilimleri tahsil etmiştir. Aynı zamanda dayısı olan Serî es-Sakatî’ye biat etmiştir. Birçok tarikat silsilesinde adı geçmektedir. 297/909 yılı civarında vefat etmiştir.¹¹⁵

Hz. Dârânî

Dımaşk’ta doğmuş olan önemli sûfîlerdendir.¹¹⁶

¹¹¹ Süleyman Uludağ, “Abdülvâhid b. Zeyd”, *TDV İslâm Ansiklopedisi*, <https://islamansiklopedisi.org.tr/abdulvahid-b-zeyd> (Erişim:06.05.2021).

¹¹² Ahmed Subhi Furat, “Ahmed b. Ebi’l-Havârî 230-844”, *İslam Medeniyeti Dinî-İlmî-Fikrî Aylık Mecmua*, C.1, S. 9, Nisan 1968, s.12-13.

¹¹³ Hasan Basri Demir, *Bâyezîd-i Bistâmî ve Tasavvuf Anlayışı*, Yüksek Lisans Tezi, İbn Haldun Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, İstanbul 2020, s. 6-21.

¹¹⁴ Mustafa Kara, “Bîşr el-Hâfî”, *TDV İslâm Ansiklopedisi*, <https://islamansiklopedisi.org.tr/bisr-el-hafi> (Erişim: 14.09.2023).

¹¹⁵ Süleyman Uludağ, *Sırlar Menbaı ve Tarikat Sultanı Cüneyd-i Bağdâdî*, Harf Eğitim Yayıncılığı, Ankara 2018.

¹¹⁶ Mustafa Kara, “Dârânî”, *TDV İslâm Ansiklopedisi*, <https://islamansiklopedisi.org.tr/darani> (Erişim: 13.09.2023).

Hız. Ebû Ali Dekkâk

Nişâbur’da doğmuştur. Nasrâbâdî’ye intisap etmiştir. Arapça, hadîs, fıkıh gibi ilimleri tahsil etmiştir. Abdülkerîm el-Kuşeyrî onun hem damadı hem de dervişidir. 405/1015 yılı civarında vefat etmiştir.¹¹⁷

Hız. Ebû Ali Rûdbârî

Çeşitli tarikat silsilelerinde adı geçen sûfîdir.

Hız. Ebû Bekr Verrâk

Eser kaleme almış olan ilk sûfîlerdendir.¹¹⁸

Hız. Ebû Hafs el-Haddâd

Demircilik mesleği hasebiyle “haddâd” diye anılmıştır. Özellikle melâmet ve fütüvvetle ilgili görüşleri ile tanınmış olan mutasavvıf.¹¹⁹

Hız. Ebû Saîd-i Ebû’l-Hayr

Tasavvuf âdâbından ilk bahseden sûfîlerdendir. Şiirleri ve tertip ettiği semâ meclisleriyle ünlenmiştir.¹²⁰

Hız. Feth el-Mevsilî es-Sagîr

İlk dönem sûfîlerindendir. Aynı Feth el-Mevsilî es-Kebîr ile karıştırılmaktadır. 78. hikâyde adı geçmekle birlikte hangi Mevsilî olduğu belirtilmemiştir.¹²¹

Hız. Feth el-Mevsilî es-Kebîr

İlk dönem sûfîlerindendir. Öğrencisi olması muhtemel olan Feth el-Mevsilî es-Sagîr ile karıştırılmaktadır. 78. hikâyede adı geçmekle birlikte hangi Mevsilî olduğu belirtilmemiştir.¹²²

¹¹⁷ Recep Uslu, “Dekkâk, Ebû Ali”, *TDV İslâm Ansiklopedisi*, <https://islamansiklopedisi.org.tr/dekkak-ebu-ali> (Erişim: 14.09.2023).

¹¹⁸ Salih Çift, “Verrâk, Ebû Bekir”, *TDV İslâm Ansiklopedisi*, <https://islamansiklopedisi.org.tr/verrak-ebu-bekir> (Erişim: 14.09.2023).

¹¹⁹ Furat, Ahmet Subhi, “Ebu Hafs El-Haddad En-Nesyaburi”, *İslam Medeniyeti Dergisi* 1/2, Eylül 1967, s. 9-11.

¹²⁰ Tahsin Yazıcı, “Abu Sa’id Abi’l-Hayr’ın Çihil Makamı”, *AÜ İlâhiyat Fakültesi İslâm İlimleri Enstitüsü Dergisi*, S.1, İstanbul 1959, s. 1-32.

¹²¹ Mustafa Bilgin, “Feth el-Mevsilî es-Sagîr”, *TDV İslâm Ansiklopedisi*, <https://islamansiklopedisi.org.tr/feth-el-mevsili-es-sagir> (Erişim: 13.09.2023).

¹²² Mustafa Bilgin, “Feth el-Mevsilî el-Kebîr”, *TDV İslâm Ansiklopedisi*, <https://islamansiklopedisi.org.tr/feth-el-mevsili-el-kebir> (Erişim: 13.09.2023).

Hız. Fudayl b. İyâz

107/725 yılında doğmuştur. Kûfe'ye gidip Ebû Hanîfe, Süfyân es-Sevrî, A'meş gibi âlimlerin ilim meclislerine devam etmiştir. Hadîs rivâyetleri vardır. Horasan'ın ilk büyük sûfilerinden olarak kabul edilmiştir. 187/803 yılında Mekke'de vefat etmiştir.¹²³

Hız. İbrâhim b. Edhem

Horasan'ın Belh şehrinde doğmuştur. Babasının Belh sultanı olduğu, İbrâhim Edhem Hazretleri'nin tahta geçtikten kısa bir süre sonra tacı ve tahtını bırakıp tasavvuf yoluna girdiği rivâyet edilir. Bu hadisenin nasıl vukû bulduğuna dair çok çeşitli menkıbeler mevcuttur.¹²⁴

Hız. İbrâhim el-Havvâs

Özellikle tevekkül konusundaki görüşleriyle meşhur ilk dönem sûfilerindendir.¹²⁵

Hız. İbn Fûrek

330/941 yılı civarında doğmuştur. İsfahan'da doğup ilk eğitimine de burada başlamıştır. Daha sonra tahsili için Bağdat ve Basra'ya gitmiştir. Ebû'l-Hasan el-Bâhilî, Bâkılânî, Ebû İshak el-İsferâyînî, Mücâhid et-Tâî gibi kişiler dersler almıştır. Ebû Mansûr el-Eyyûbî, Abdülkerîm el-Kuşeyrî, Ahmed b. Hüseyin el-Beyhakî gibi isimlere hocalık yapmıştır. Tefsir, usûl-i fıkıh, kelâm, fıkıh, tasavvuf, tabakat, nahiv gibi ilim sahalarında eserler vermiştir. Önemli bir Eş'arî âlimi olmasının yanında özellikle Bûndâr b. Hüseyin, İbn Hafîf eş-Şîrâzî, Ebû Osman el-Mağribî gibi mutasavvıflarla olan münasebeti onu tasavvufa yöneltmiştir.¹²⁶

Hız. Mâlik b. Dînâr

Basra'da doğmuştur. Tâbiûn dönemi hadîs âlimlerindendir. Hasan-ı Basrî Hazretleri'nin yolundan giden mutasavvıflardandır.¹²⁷

Hız. Ma'rûf-i Kerhî

¹²³ Eyyub Akdağ, "Fudayl b. 'İyâd'ın (ö. 187/802) Hayatı ve Tasavvufî Yaklaşımları", *İlahiyat Tetkikleri Dergisi*, Haziran 2019/1, s. 303-326.

¹²⁴ Halime Gül, *İbrahim bin Edhem ve Tasavvuf Tarihindeki Yeri*, Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya 2008, s. 15-20.

¹²⁵ Mustafa Bahadıroğlu, "İbrâhim el-Havvâs", *TDV İslâm Ansiklopedisi*, <https://islamansiklopedisi.org.tr/ibrahim-el-havvas> (Erişim: 13.09.2023).

¹²⁶ Ali Can, "İbn Fûrek'in Tefsir Metodu", *Atatürk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, S. 40, Erzurum 2013, s. 187-218.

¹²⁷ Mehmet Demirci, "Mâlik b. Dînâr", *TDV İslâm Ansiklopedisi*, <https://islamansiklopedisi.org.tr/malik-b-dinar> (Erişim: 13.09.2023).

Bağdat'ın Kerh mahallesinde doğmuştur. Birçok tarikat silsilesinde adı geçen mutasavvıftır. 200 /815 yılı civarında Bağdat'ta vefat etmiştir.¹²⁸

H. Mîmşâd ed-Dîneverî

Irak âlimlerinden olan mutasavvıftır.

H. Muhammed b. Vâsi'

Basra'da doğmuştur. Tabîîn döneminin büyük âlimlerinden biridir. Basra'da 123/741 yılı civarında vefat etmiştir.¹²⁹

H. Nasrâbâdî

Şeyhü'l-cibâl diye de anılan İbrâhim b. Şeybân'ın dervişidir. Fıkıh, hadîs, tarih gibi ilimleri tahsil etmiştir. Daha sonra Ebûbekir eş-Şiblî'ye biat etmiştir. 367/978 yılında Mekke'de vefat etmiştir.¹³⁰

H. Râbiatü'l-Adeviyye

95/714 yılı civarında Basra'da doğmuştur. Ferîdüddin Attâr onu "Hz. Meryem'in nâibi" diye nitelendirmiştir. En ünlü kadın sûfilerden biridir. 180/796 yılı civarında Basra'da vefat etmiştir.¹³¹

H. Sa'dî-i Şîrâzî

Doğum tarihi kesin olarak bilinmemekle birlikte 610-615/1213-1218 yılları arasında doğmuş olması muhtemeldir. Şîraz'da doğmuştur. Fars edebiyatının en büyük şairlerindendir. Cemâlüddin Ebû'l-Ferec bin Abdurrahman Cevzî ve Şihâbüddin Ebû Hafs Ömer bin Muhammed Sühreverdî gibi âlimlerin hizmetinde bulunmuştur.¹³² Eserleriyle birçok şairi ve mutasavvıfı etkilemiştir.

¹²⁸ Soner Eraslan, "Ma'rûf el-Kerhî'nin Sûfî Şahsiyeti ve Tasavvufun Menşesindeki Rolü", *Fırat University Journal Of The Faculty Of Theology*, S. 27, Haziran 2022, s. 169-185.

¹²⁹ Ethem Cebecioğlu, "Muhammed b. Vâsi'", *TDV İslâm Ansiklopedisi*, <https://islamansiklopedisi.org.tr/muhammed-b-vasi> (Erişim: 15.04.2021).

¹³⁰ Reşat Öngören, "Nasrâbâdî, İbrâhim b. Muhammed", *TDV İslâm Ansiklopedisi*, <https://islamansiklopedisi.org.tr/nasrabadi-ibrahim-b-muhammed> (Erişim: 25.04.2021).

¹³¹ Ömer Rıza Doğrul, *Aşkın Saf İncisi Râbiatü'l-Adeviyye Bir Allâh Aşkıının Olağanüstü Hayatı*, Kapı Yayınları, 2020.

¹³² Ozan Yılmaz, *Gülistân Şerhi Südü-i Bosnevî*, Çamlıca Basım Yayın, İstanbul 2012. Gamze Gizem Avcıoğlu, *Sa'dî-yi Şîrâzî'nin Hayatı, Eserleri ve Türk Edebiyatındaki Yeri*, Doktora Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul 2018.

Hız. Sehl et-Tüsterî

203/818 yılı civarında İran'ın Tüster şehrinde doğmuştur. Kelâm, tefsir gibi ilimleri tahsil etmiş ancak daha çok tasavvufî kimliği ile meşhur olmuştur. Dayısı Muhammed b. Sevvâr, Ebû Habîb Hamza b. Abdullâh el-Abbâdânî, Zünnûn el-Mısırî, Süfyân es-Sevrî, Ebû Amr b. Alâ Mâlik b. Dînâr, Süfyân b. Uyeyne, Eyyûb es-Sahtiyânî, Ma'rûf-ı Kerhî gibi zevât-ı kirâma talebelik ettiği rivâyet edilmiştir. Öğrencileri arasında Hallâc-ı Mansûr, Ebû Muhammed el-Cerîrî, Ebû'l-Hasan Ali b. Muhammed el-Müzeyyin, Ebû'l-Hasan Ömer b. Vâsıl, Hasan b. Ali el-Berbehârî, Ebû Yûsuf Ahmed b. Muhammed es-Siczî, Ebû Abdullâh Muhammed b. Ehmed b. Sâlim es-Basrî gibi isimler zikredilmiştir. 283/896 yılı civarında Basra'da vefat etmiştir.¹³³

Hız. Semnûn b. Hamza

Basra'da doğmuştur. Serî es-Sakatî, Ebû Ahmed el-Kalânîsî, Muhammed b. Ali el-Kassâb gibi mutasavvıflardan istifade etmiştir. Daha çok "Semnûn el-Muhib" lakabıyla tanınmıştır. Bağdat'ta Cüneyd-i Bağdâdî, Ebû'l-Hüseyn en-Nûrî, Ebûbekir el-Vâsîtî gibi zevât-ı kirâm ile görüşmüştür. 298/911 yılı civarında vefat etmiştir.¹³⁴

Hız. Serî es-Sakatî

155/772 yılında Bağdat'ta doğmuştur. Ma'rûf-ı Kerhî, Habîb er-Râî, Hâris el-Muhâsibî, Bîşr el-Hâfî gibi zevât-ı kirâmın sohbetlerine katılmıştır. Cüneyd-i Bağdâdî Hazretleri'nin dayısı ve şeyhidir.¹³⁵

Hız. Süfyân es-Sevrî

Doğum yılı kesin olarak bilinmemekle birlikte 97/715 yılı civarında doğduğu kabul edilir. Ailesi Temîm kabilesinin Sevr koluna mensuptur. Babası da annesi de tâbiûn devri hadîs âlimlerindendir. Kıraat, tefsir, fıkıh, hadîs gibi ilimleri tahsil etmiştir. 161/778 yılında vefat etmiş olan mezhep imamıdır.¹³⁶

¹³³ Fatma Gedik, *Sehl b. Abdullah et-Tüsterî ve Tasavvufî Görüşleri*, Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara 2019, s. 26-42.

¹³⁴ Abdullah Kartal, "Semnûn b. Hamza", *TDV İslâm Ansiklopedisi*, <https://islamansiklopedisi.org.tr/semnun-b-hamza> (Erişim: 03.05.2021).

¹³⁵ Hamide Ulupınar, "Serî es-Sekâtî: Hayatı ve Bazı Tasavvufî Görüşleri", *Cumhuriyet Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, C. XVIII, S. 2, 2014, s. 265-289.

¹³⁶ İsmail Cerrahoğlu, "Süfyân b. Sa'îd es-Sevrî ve Tefsiri", *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, C. XVIII, 1970, s. 23-34.

Hız. Şakîk-i Belhî

Fütüvvet ehli olan mutasavvıflardandır. 194/810 yılındaki Kûlân savaşında şehid olmuştur.¹³⁷

Hız. Şiblî

247/861 yılında doğmuştur. İyi bir eğitim almıştır. Çeşitli devlet görevleri yapmıştır. Daha sonra Hayr en-Nessâc'ın sohbetlerine katılmış ve devlet görevlerini bırakarak tasavvufa yönelmiştir. Hayr en-Nessâc, Şiblî'yi Cüneyd-i Bağdâdî'nin yanına göndermiştir. Şiblî, Cüneyd-i Bağdâdî'ye biat etmiştir. 334/946 yılında Bağdat'ta vefat etmiştir.¹³⁸

Hız. Vâsîtî

İbnü'l-Fergânî olarak da anılan mutasavvıftır. Attâr, onun birçok şehire gittiğini ve buralardan uzaklaştırıldığını söylemiştir.¹³⁹

Hız. Yahyâ b. Muâz

170/786 yılı civarında Rey'de doğmuştur. Seyr ü sülûk makamlarından sistematik şekilde bahseden ilk kişidir. Ayrıca Kitâbü'l-Mürîdîn adlı eseri de müridler için yazılmış temel kaynaklardandır. 258/872 yılı civarında Nîşâbur'da vefat etmiştir.¹⁴⁰

Hız. Zünnûn el-Mısırî

155/772 yılında Mısır'da doğmuştur. Suriye, Yemen, Mekke gibi şehirlere seyahat edip buralarda ilim meclislerinde bulunmuş ve görüştüğü âlimlerden hadîs nakletmiştir. İlk dönem sûfîlerindendir. 245/859 veya 248/862 yılında Mısır'da vefat etmiştir.¹⁴¹

¹³⁷ M. Nedim Tan, "Tasavvuf İstilahlarının Teşekkül Dönemi Açısından Şakîk-i Belhî'nin Âdâbü'l-ibâdât'ı", *Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, S. 45, Eylül 2013, s. 155-190.

¹³⁸ Rifat Okudan, "Ebû Bekr Şiblî: Hayatı ve Tasavvuf Tarihindeki Yeri", *İlmî Akademik Araştırma Dergisi*, S. 19, 2007, s. 211-234.

¹³⁹ Salih Çift, "Vâsîtî", *TDV İslâm Ansiklopedisi*, <https://islamansiklopedisi.org.tr/vasiti> (Erişim: 13.09.2023).

¹⁴⁰ Ahmed Subhi Furat, "Yahya b. Muâz er-Râzî", *İslam Medeniyeti Dinî-İlmî-Fikrî Aylık Mecmua*, C. 1, S. 1, Nisan 1967, s. 9-11.

¹⁴¹ Ali Vasfi Kurt, *Bir Sufî'nin Portresi / Şeyh-i Ekber'in Kaleminden Zunnûn-i Mısırî*, Gelenek Yayıncılık, 2005.

1.5.3.9. Ulemâ

Hz. Abdürrezzâk es-San'ânî

126/734'te doğmuştur. İbn Cüreyc, Ma'mer b. Râşid, Süfyân es-Sevrî, Süfyân b. Uyeyne, Mâlik b. Enes gibi hocalardan ilim tahsil etmiş ve birçok talebe yetiştirmiştir. Hadîs ilminin önemli âlimlerindendir. Ehl-i beyte olan muhabbeti sebebiyle bazı kişiler tarafından itham edilmiştir.¹⁴²

Hz. Ahmed b. Hanbel

164/780 yılında doğmuştur. Hanbelî mezhebinin imamıdır. 241/855 yılında Bağdat'ta vefat etmiştir.¹⁴³

Hz. Asmaî

122/740 yılında Basra'da doğmuştur. Ebû Ubeyde, Ebû Zeyd, İmam Şâfiî gibi meşhur hocalara talebelik yapmıştır. Özellikle dil, edebiyat ve şiir ilimlerine oldukça vâkıftır. Birçok şiir ezberlemiş ve döneminin Arap şiirlerinin günümüze kadar ulaşmasına vesile olmuştur. Hârûn Reşîd'in oğlu Emîn'e hocalık yapmıştır. Ve birçok talebe yetiştirmiştir. 216/831 yılı civarında Basra'da vefat etmiştir.¹⁴⁴

Hz. Cüveynî

419/1028 yılında doğmuştur. Başta babası ve amcası olmak üzere devrin önemli âlimlerinden dersler almıştır. Kiraât, Arap edebiyatı, fıkıh, usûl-i fıkıh, kelâm, hadîs gibi ilimleri tahsil etmiştir. Kendisi için yaptırılan Nizâmiye Medresesi'nde dersler vermiş; Gazzâlî, Kiyâ el-Herrâsî, Ali b. Muhammed et-Taberî, Abdülgâfir el-Fârisî gibi kişileri yetiştirmiştir. İmâmü'l-Haremeyn olarak anılan Cüveynî, 478/1085 yılında Nişâbur'da vefat etmiştir.¹⁴⁵

Hz. Ebû Hanîfe

80/699 yılında Kûfe'de varlıklı bir ailenin çocuğu olarak doğmuştur. Ashâb-ı kirâmdan olan zevâtı küçük yaşta görmüş olması sebebiyle tâbiûnun küçüklerinden,

¹⁴² Bekir Kuzudişli, "Hicrî I. Asırdaki Sahih Hadislerin Kaynağı Olarak Abdürrezzâk es-San'ânî'nin Musannef'i (Harald Motzki)", *Hadis Tetkikleri Dergisi* 5 / 1, Haziran 2007, s. 117-141.

¹⁴³ Mehmet Ali Yardım, *İmam Ahmed b. Hanbel Paneli İmam Ahmed b. Hanbel'in Hayatı ve Günümüzde Hanbelilik*, Plural Yayınları, Köln 2020, s. 15-27.

¹⁴⁴ Süleyman Tülüçü, "Asmaî", *TDV İslâm Ansiklopedisi*, <https://islamansiklopedisi.org.tr/asmai> (Erişim: 13.09.2023).

¹⁴⁵ İrem Karalar, "İmamü'l-Haremeyn el-Cüveynî'nin Kelâm Sisteminde Rü'yetullah", *The Journal of Academic Ssocial Science Studies*, S. 89, 2022, s. 287-304.

tebeu't-tâbiûnun büyüklerinden sayılmıştır. Ehl-i sünnetin büyük müctehidlerinden olan Ebû Hanîfe Hazretleri, Hanefî mezhebinin imamıdır. Yüze yakın eser kaleme almıştır. Dönemin siyâsi karmaşasında Ebû Hanîfe Hazretleri maddî ve manevî olarak evlâd-ı Ali'nin safında yer almıştır. Özellikle ömrünün son döneminde Ca'fer es-Sâdık'la sık sık görüşmesi sebebiyle tasavvufa yöneldiği hakkında da rivâyetler mevcuttur.¹⁴⁶

H. Ebû'l-Atâhiye

130/748 yılında doğmuştur. Kûfe'de çömlekçilik ile geçinirken şiirleri sayesinde şöhreti halife saraylarına kadar yayılmıştır. Mehdî'nin Bağdat'ta bulunan sarayına gitmiş ve onun cariyelerinden olan Utbe'ye gönlünü kaptırmıştır. Bu sebeple Mehdî tarafından hapse atılmıştır. Bu olaydan sonra zühd ve takvâya yönelmiş şiirlerini de bu çerçevede kaleme almıştır.¹⁴⁷

H. Ebû Nuvâs

139/756-57 yılı civarında doğmuştur. Aile İran asıllıdır. Babası, Horasan Valisi Cerrâh b. Abdullâh el-Hakemî'nin âzatlî kölesidir. Kur'ân-ı Kerîm'i okumayı öğrendikten sonra tefsir, fıkıh, hadîs, kelâm, felsefe, tıp, Farsça, Arapça, şiir sanatı gibi ilimleri tahsil etmiştir. Birçok şairden şiirler rivâyet etmiştir. Ebû Nuvâs yaşadığı dönemden itibaren Arap edebiyatında efsanevî bir karakter hâlini almıştır. Birçok hükümdar ile yakın teması olmuş, onlara medhiyeler sunmuştur. Ancak özellikle yaşayış tarzı ve dinî görüşlerinden dolayı birçok kez hapse atılmıştır.¹⁴⁸

H. Ebû Yûsuf

113/731 yılında Kûfe'de yoksul bir ailenin çocuğu olarak doğmuştur. Başta Ebû Hanîfe ve Huseyn b. Abdurrahmân olmak üzere İbn Ebû Leylâ, Ebû İshak, eş-Şeybânî, Süleyman et-Temîmî, A'meş, Hişâm b. Urve, Muhammed b. Yesâr, Hasan b. Dînâr ve İsmâil b. Ümeyye gibi âlimlerden ders almıştır. Harûn Reşîd tarafından ilk kâdılkudât olarak tayin edilmiştir. Bişr. B. Velîd el-Kindî ölüm tarihinin 182/798 olduğunu

¹⁴⁶ Eyyup Akdağ, "Ebû Hanîfe'nin (Ö.150/767) Hayatı ve Zühd Anlayışı", *AUID 11*, Aralık 2018, s. 169-200.

¹⁴⁷ Tacettin Uzun, *Ebu'l-Atâhiye ve Şiiri*, Doktora Tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya 2007, s. 25-65.

¹⁴⁸ Esat Ayyıldız, "Ebû Nuvâs'ın Şarap (Hamriyyât) Şiirleri", *Bozok Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, Aralık 2020, S. 18, s. 147-173.

belirtmiştir. Kabri Bağdat'ta bulunan Ebû Yusuf Hazretlerinin cenaze namasını Hârûn Reşîd kıldırmiştir.¹⁴⁹

H. Hakîm es-Semerkandî

260/874 yılı civarında Semerkant'ta doğmuştur. Muhammed b. Huzeyme el-Kallâs, Ebûbekir el-Verrâk, Ebû Ahmed el-İyâzî gibi âlimlerden ders almıştır. Semerkant kadılığı yapmıştır. Kelâm, fıkıh, tesfir âlimi olan mutasavvıf bir şahsiyettir. 342/953 yılında vefat etmiştir.¹⁵⁰

H. Harîrî

446/1054 yılı civarında Basra'nın Benî Harâm mahallesinde doğmuştur. Fıkıh, ferâiz, hesap, sarf, nahiv, edebiyat, ahhâr gibi birçok ilim alanında tahsil görmüştür. En önemli eseri “el-Makâmât” olmakla birlikte birçok eser kaleme almıştır. 516/1122 yılında Basra'da vefat etmiştir.¹⁵¹

Hasan b. Bişr (Âmidî)

Arap dili âlimidir. Edebiyat ve şiir alanında çalışmalar yapmıştır.¹⁵²

H. İbnü'l-Münkedir

60/679 yılı civarında Medine'de doğmuştur. İbnü'l-Münkedir'in babası Hz. Âîşe Vâlidemiz'in dayısıdır. Hadîs ve kıraat âlimidir. 131/748 yılında vefat etmiştir.¹⁵³

H. Kaffâl, Muhammed b. Ali

291/904 yılında Şâş'ta doğmuştur. Tefsir, hadîs, kelâm, fıkıh, usul, Arap dili gibi ilimleri tahsil etmiştir. 365/976 yılı civarında Şâş'ta vefat etmiştir.¹⁵⁴

H. Leys b. Ebû Süleym

Leys b. Ebû Süleym Kûfe'de doğmuştur. Babası Ebû Süleym, Kûfe Câmii müctehidlerindendir. Abdurrahmân b. el-Esved, Mücâhid, İkrime, Tâvûs b. Keysân,

¹⁴⁹ Rifat Uslu, “İmam Ebû Yusuf'un Hayatı ve Kitabı'l-Harac'ı”, *İslam Hukuku Araştırmaları Dergisi*, S. 22, 2013, s. 403-429.

¹⁵⁰ Mustafa Can, “Hakîm es-Semerkandî”, *TDV İslâm Ansiklopedisi*, <https://islamansiklopedisi.org.tr/hakim-es-semerkandi> (Erişim: 20.04.2021).

¹⁵¹ Seda Kurt, *Manastırlı Dâniş Ahmed Efendi Makâmât-ı Harîrî Şerhi*, Dün Bugün Yarın Yayınları, İstanbul 2021, s. 17.

¹⁵² İsmail Durmuş, “Âmidî, Hasan b. Bişr”, *TDV İslâm Ansiklopedisi*, <https://islamansiklopedisi.org.tr/amidi-hasan-b-bisr> (Erişim: 14.09.2023).

¹⁵³ Mehmet Görmez, “İbnü'l-Münkedir”, *TDV İslâm Ansiklopedisi*, <https://islamansiklopedisi.org.tr/ibnul-munkedir> (Erişim: 16.04.2021).

¹⁵⁴ İhsan Akay, “Üç Kaffâl ve Şâfiî Mezhebine Katkıları”, *Diyanet İlmi Dergisi*, S. 59, 2023, s. 221-250.

Nâfi', Atâ' gibi âlimlerden hadîs rivâyet etmiştir. Ancak bazı kaynaklar onun hadîs rivâyetlerinin zayıf olduğu görüşündedir. 148/765-66 yılı civarında vefat etmiştir.¹⁵⁵

Hız. Mâtürîdî

Mâtürîdiyye mezhebinin imamıdır. Tefsîr ve fıkıh gibi ilimlerin âlimidir.¹⁵⁶

Hız. Mâverdî

364/974 yılı civarında Basra'da doğmuştur. Fıkıh, hadîs, tefsîr gibi dersleri okudu. İslâm tarihinde "akza'l-kudât" unvanını alan ilk kişidir. 450/1058 yılında Bağdat'ta vefat etmiş olan Şâfiî fakihidir.¹⁵⁷

Hız. Mehâmîlî

Asıl adı Hüseyin b. İsmâîl el-Mehâmîlî'dir. 235/849 yılında Bağdat'ta doğmuştur. Muhammed b. Yezîd er-Rifâî, Ahmed b. İsmâîl es-Sehmî, Hammâd b. İshak, Ya'kûb b. İbrâhim ed-Devrakî, buhârî Ebû Ca'fer İbn Ebû Şeybe, Zübeyr b. Bekkâr, İbnü'l-Bâgandî, İbn Vâre gibi âlimlerden hadîs dinlemiştir. Kûfe kadılığına atanmıştır. 330/942 yılında Bağdat'ta vefat etmiştir.¹⁵⁸

Hız. Müslim b. Hâlid el-Mekki

Tefsîr, hadîs, fıkıh gibi birçok ilim dalında tahsil görmüş âlimdir. İmâm Şafîî'nin ilk hocasıdır.¹⁵⁹

¹⁵⁵ Ömer Faruk Kavuncu, *Fudayl b. İyaz ve Hadis İlmindeki Yeri*, Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Temel İslam Bilimleri Anabilim Dalı Hadis Bilim Dalı, İstanbul 2019, s. 64.

¹⁵⁶ Sıddık Korkmaz, "İmam Ebû Mansûr el-Mâtürîdî'nin Hayatı ve Eserleri", *Dinî Araştırmalar*, C. 4, S. 10, 2001, s. 89-119.

¹⁵⁷ Burhan Sümertaş, "Mâverdî ve en-Nüket ve'l-Uyûn Adlı Tefsiri", *DEÜİFD*, XXVIII/2008, s. 31-64.

¹⁵⁸ Sabih Akıncı, *Mehâmîlî ve Emâlî'si*, Yüksek Lisans Tezi, Iğdır Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Iğdır 2019.

¹⁵⁹ Hüseyin Güleç, "Mutezili Âlim Müslim b. Halid Ez-Zencî-İmam Şafîî'nin İlk Hocası", *Şarkiyat*, S. 13, 3 Aralık 2021, s. 1268-1284.

Hız. Ömer b. Hüseyin

Hanbelî mezhebi âlimlerindendir.

Hız. Şâfiî

150/767 yılı civarında Gazze’de doğmuştur. Şâfiî mezhebinin imamıdır. 204/820 yılında cefat etmiştir.¹⁶⁰

Hız. Şeybânî, Muhammed b. Hasan

132/750 yılı civarında Vâsıt’ta doğmuştur. Ebû Hanîfe’nin öğrencisi olarak başladığı ilim halakasına hocasının vefatından sonra Ebû Yûsuf başta olmak üzere hocasının talebeleriyle devam etmiştir. Eserleriyle Hanefî mezhebinin görüşlerini kayıt altına alan müctehid imamdır.¹⁶¹

¹⁶⁰ Zeynep Alp, *İmam Şâfiî Hayatı, Şahsiyeti, Edebî Kişiliği ve Meâni İlmi Açısından Divânı*, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul 2020, s. 9-18.

¹⁶¹ Ahmet Duran, “İmam Muhammed eş-Şeybânî’nin Hayatı ve Hanefî Fıkhnın Tedvînindeki Yeri”, *İslam Hukuku Araştırmaları Dergisi*, S. 9, 2007, s. 171-198.

1.5.3.10. Hükümdarlar

Ali b. İsa

245/859 yılı civarında Bağdat yakınlarında doğmuştur. Daha çok İbnü'l-Cerrâh adıyla anılmıştır. 301/913 yılında Muhammed b. Ubeydullâh el-Hâkânî yerine vezirlik vazifesine getirilmiş daha sonra azledilmiştir. Daha sonra vezir danışmanı olarak görevlendirilmiş ve sonra tekrar vezir vazifesine getirilmiştir. 334/946 yılında Bağdat'ta vefat etmiştir.¹⁶²

Hârûn Reşîd

149/766 yılı civarında Rey'de doğmuştur. İyi bir eğitim almıştır. Abbâdî halifesidir. 193/809 yılında vefat etmiştir.¹⁶³

Hâtem et-Tâî

Tay kabilesinin reisidir. Annesi Guneyye (Inebe) bint Afif gibi o da cömertliği meşhurdur. Cömetliği ile menkıbelere ve darbimesellere konu olmuştur. Devlet adamı kimliğinin yanında kendisi aynı zamanda divan sahibi bir şairdir.

İsmâîl b. Ahmed

234/848 yılı civarında Fergana'da doğmuştur. Sâ mânî hükümdarıdır. 295/907 yılında vefat etmiştir.¹⁶⁴

Kuteybe b. Müslim

49/669 yılında Basra'da doğmuştur. Emevîler döneminin Horasan valisidir. 96/715 yılında öldürülmüştür.¹⁶⁵

Me'mûn

170/786 yılı civarında Yâsiriye'de doğmuştur. Hârûn Reşîd'in oğlu olan Abbâsî halifesidir. 218/833 yılında vefat etmiştir.¹⁶⁶

¹⁶² Nahide Bozkurt, "İbnü'l-Cerrâh, Ali b. İsa", *TDV İslâm Ansiklopedisi*, <https://islamansiklopedisi.org.tr/ibnul-cerrah-ali-b-isa> (Erişim: 13.09.2023).

¹⁶³ André Clot, *Harun Reşîd ve Abbâsiler Dönemi*, trc. Nedîm Demirtaş, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul 2007.

¹⁶⁴ Sadi s. Kucur, "İsmâîl b. Ahmed", *TDV İslâm Ansiklopedisi*, <https://islamansiklopedisi.org.tr/ismail-b-ahmed> (Erişim: 13.09.2023).

¹⁶⁵ Mehmet Dalkılıç, "Buhârâ'nın İslâmlaşmasında Kuteybe b. Müslim'in Rolü", *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, C. 5, 2012, S. 23, s. 149-156.

¹⁶⁶ Nahide Bozkurt, "Me'mûn", *TDV İslâm Ansiklopedisi*, <https://islamansiklopedisi.org.tr/memun> (Erişim: 14.09.2023).

Muâviye b. Ebû Süfyân

Ebû Süfyân ile Hind bint Utbe b. Rebîa'nın oğlu olarak Mekke'de doğmuştur. Mekke'nin fethine kadar ailesiyle birlikte Hz. Peygamber'e (s.a.v.) zarar vermek için çalışmış müşriklerdendi. Mekke'nin fethinden sonra ailesiyle birlikte müslüman olduğunu söylemiştir. Müellefe-i kulûbdan sayıldığı için maddî yardım görmüştür.

Hiz. Osman'ın şehit edilmesini bahane ederek Hiz. Ali'ye biat etmemiştir. Sıffîn'de mağlubiyet sebebiyle kaçıma kararı veren Muâviye'nin yanında savaşan Amr b. Âs mızraklarının uçlarına Kur'ân-ı Kerîm sayfalarını saplamayı teklif etti. Bu şekilde mağlubiyetten kurtuldular. Muâviye'nin sebep olduğu olaylar zinciri sonucuna Hiz. Ali, Hâricîler tarafından şehid edilmiştir.

Emevî Devleti'nin kurucusu olan Muâviye müşrik adetlerinden olan soy üstünlüğü inancı gereği olarak halifeliği babadan oğula geçecek bir sistem hâline getirdi. Oğlu Yezîd'i veliaht tayin etmesi, hilâfeti saltanata çevirmesi bakımından tepkiler çekmiştir. Hiz. Hüseyin Kûfe halkının da kendisinden yardım istemesi sebebiyle beraberindeki yetmiş iki kişiyle 10 Muharrem 61/10 Ekim 680 tarihinde hâince şehit edilmiştir.¹⁶⁷

Mütevekkil-Alellâh, Ca'fer b. Muhammed

206/822 yılında Bağdat civarındaki Femüssılh'ta doğmuştur. Annesi Şücâ, babası ise Halife Mu'tasım-Billâh'tır. Halife Vâsik-Billâh öldükten sonra yerine halife olarak tayin edilmiştir. Selefleri gibi o da Hiz. Ali ve evlâdına karşı yapılan zulüm politikasını devam ettirmiştir. Büyük oğlu Müntasır tarafından 247/861 yılında öldürülmüştür.¹⁶⁸

Nasr b. Ahmed

293/906 yılında doğmuştur. Sâ mânî hükümdarıdır. 331/943 yılında veremden ölmüştür. Nasr b. Ahmed öldükten sonra tahta oğlu Nûh geçmiştir.¹⁶⁹

Nûh b. Nasır

II. Nasır'dan sonra tahta geçen Sâ mânî hükümdarıdır.¹⁷⁰

Hiz. Ömer b. Abdülazîz

¹⁶⁷ İrfan Aycan, *Saltanata Giden Yolda Muaviye Bin Ebi Süfyan*, Ankara Okulu Yayınları, Ankara 2014.

¹⁶⁸ Mahmut Kırkpınar, "Mütevekkil-alellah, Ca'fer b. Muhammed", *TDV İslâm Ansiklopedisi*, <https://islamansiklopedisi.org.tr/mutevekkil-alellah-cafer-b-muhammed> (Erişim: 14.09.2023).

¹⁶⁹ Aydın Usta, *Sâ mânîler Devleti'nin Siyâsî ve Kültürel Tarihi: 943-1005*, Doktora Tezi, Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul 2003, s. 70-99.

¹⁷⁰ O. Aydın, "İmâm Mâtürîdî'nin Yetiştirdiği İlmî Ortam ve Semerkant'ta İlim Merkezleri", *Diyanet İlmî Dergi* 55, 2019, s. 565-599.

61/680 Medine’de doğmuştur. Babası Abdülazîz b. Mervân, Mısır Valiliği yapmıştır. Annesi Ümmü Âsım ise Hz. Ömer’in torunudur. Birçok sahâbî ve tâbiinden ders almıştır. Halife olduğu dönemde Muâviye’den beri devam eden hutbelerde Hz. Ali ve evlâd-ı şerîfine lânet okunması âdetine son vermiştir. 101/720 yılında Humus’ta vefat etmiştir.¹⁷¹

Süleyman b. Abdülmelik

Medine’de doğmuştur. Emevi halifelerindendir.¹⁷²

Şâh Şücâ

Babası, Muzafferîler’i kuran hükümdâr Emîr Muhammed’dır. Babasından sonra tahta Şah Şücâ geçmiştir.¹⁷³

Uyeyne b. Hısn

Asıl adı Huzeyfe olup Fezâre kabilesinin reisidir. Asr-ı saadette yaşamış olan kaba davranışlarıyla meşhur, müellefe-i kulûbdan olan bedavidir.¹⁷⁴

Zübeyde bint Ca’fer

145/762 yılında doğmuştur. Abbâsî halifesi Ebû Ca’fer el-Mansûr’un torunudur. Abbâsî sarayında yetişmiş ve iyi bir eğitim almıştır. “Ümmü Ca’fer” künyesiyle anılmıştır. Hârûn Reşîd ile evlenmiştir. 216/831 yılında vefat etmiştir.¹⁷⁵

¹⁷¹ Mevlüt Koyuncu, *İkinci Hazreti Ömer*, Boğaziçi Yayınları, İstanbul, 1996; İsmail Yiğit, “Ömer b. Abdülazîz”, *TDV İslâm Ansiklopedisi*, <https://islamansiklopedisi.org.tr/omer-b-abdulaziz> (Erişim: 30.04.2021).

¹⁷² Mücahit Yüksek, “Süleyman b. Abdülmelik Dönemine İlişkin Bazı Tespitler”, *Mütefekkir Aksaray Üniversitesi İslami İlimler Fakültesi Dergisi*, C. 3, S. 6, Aralık 2016, s. 427-444.

¹⁷³ Şaban Cem Tüysüz, “Muzafferîler Tarihinde Şah Şücâ (1358-1384)”, *Atatürk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*, S. 67, Aralık 2021, s. 419-441.

¹⁷⁴ Ali Dadan, “Câhiliye Bedevî Arap Zihninin Son Peygamberle İmtihani: Uyeyne b. Hısn Örneği”, *İSTEM*, S. 36, 2020, s. 229-252.

¹⁷⁵ Kadir Kan, “Abbasi Sarayında Hayırsever ve Entelektüel Bir Hanımefendi: Zübeyde bt. Câfer”, *İSTEM*, Y. 12, S. 23, 2014, s. 143-194.

1.5.3.11. Melekler

Cebrâil

Cebrâil, dört büyük melekten biri olan vahiy meleğidir. Kur’ân-ı Kerîm’de Cibrîl, Rûhu’l-kudüs, Rûhu’l-emîn, Rûh, Resûl şeklinde geçmektedir. Hz. Peygamber (s.a.v.) Cebrâil’i zaman zaman güzel bir insan sûretinde, kimi zaman gerçek sûretinde çoğu zamanda ashâbdan görünüş itibâriyle Efendimiz Hazretlerine en çok benzeyen sahâbî Dihye b. Halîfe sûretinde görünmüştür.¹⁷⁶

Azrâil

Dört büyük melekten can almakla görevli olan meleklerin reisi konumundadır. Can almakla görevli olan melek Kur’ân-ı Kerîm’de 32/es-Secde/11’de “melekü’l-mevt” şeklinde tekil hâlde geçerken, 4/en-Nisâ/97, 6/el-En’âm/61-93, 8/el-Enfâl/50, 47/Muhammed/27 gibi âyet-i kerîmelerde çoğul şekilde geçmektedir.¹⁷⁷

İsrâfil

Kur’ân-ı Kerîm’de adı anılmamakla birlikte yaptığı görev ile anılmıştır. Kıyametin sûra üflenilmesiyle başlayacağını ve ikinci üflenmesiyle herkesin dirilip mahşere gideceğinin anlatıldığı âyet-i kerîmelerde üfleme görevini gerçekleştirecek olan melektir. Hadîs-i şerîflerde adı İsrâfil olarak geçmektedir ve melekü’s-sûr, sâhibü’s-sûr, sâhibü’l-karn gibi sıfatlarla nitelendirilmiştir.¹⁷⁸

Mîkâil

El-Bakara 2/98’de ve hadîs-i şerîflerde adı geçen dört büyük melekten biridir.¹⁷⁹

Mâlik

Cehennemi idare eden meleklerden biridir. Kur’ân-ı Kerîm’de 43/Zuhruf/77: “(Görevli meleğe şöyle seslenirler:) “Ey Malik! Rabbin bizim işimizi bitirsin.” O da, “Siz hep böyle kalacaksınız”der.” Meâlindeki âyet-i kerîmede geçmektedir.¹⁸⁰

¹⁷⁶ Enver Bayram, “Kur’ân’da Cebrâil (a.s.)”, *KSÜ İlahiyat Fakültesi Dergisi*, S. 21, 2013, s. 30-57.

¹⁷⁷ M. Sait Özervarlı, “Melek”, *TDV İslâm Ansiklopedisi*, <https://islamansiklopedisi.org.tr/melek#2-islam-inancinda-melek> (Erişim:30.03.2021); Ahmet Saim Kılavuz, “Azrâil”, *TDV İslâm Ansiklopedisi*, <https://islamansiklopedisi.org.tr/azrail> (Erişim: 30.03.2021).

¹⁷⁸ Ali Çolak, “Melek İnancının Kur’ân ve Hadis Temelleri”, *Gümüşhane Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, C. 1, S. 1, 2012, s. 35-71.

¹⁷⁹ Çolak, “Melek İnancının Kur’ân ve Hadis Temelleri”, s. 35-71.

¹⁸⁰ Çolak, “Melek İnancının Kur’ân ve Hadis Temelleri”, s. 35-71.

Münker ve Nekir

Kur’ân-ı Kerîm’de isimleri geçmeyen hadîslerde bahsi geçen sorgu melekleridir. İnsanları öldükten sonra sorguya çekileceği âyetler ile sabit olup bu sorguyu gerçekleştirecek olan meleklerin Münker ve Nekir olduğuna dair rivâyetler mevcuttur.¹⁸¹

¹⁸¹ Abdulvehhab Gözün, “Hadisler Işığında Kabir Sorgusu ve Soruları”, *Dergiabant*, C. 9, S. 1, Mayıs 2021, s. 314-346.

1.5.4. Eserde Adı Geçen Kitaplar

Eserde adı geçen kitaplar; kutsal kitaplar, Kur’ân-ı kerîm tefsirleri, hadîs-i şerîf kitapları, fıkıh eserleri gibi dinî kaynaklardır.

Kur’ân-ı Kerîm

Hz. Peygambere 610 yılının Ramazan ayının 27. gecesinde nâzil olmaya başlayan son kitaptır.

İncîl

Efendimiz Hazretleri’ni (s.a.v.) müjdelemek üzere Hazreti İsa’ya nâzil olan kitaptır.

Tevrât

Hz. Mûsâ’ya gönderilen kitaptır.

Zebûr

Hz. Dâvûd’a nâzil olan kitaptır.

Fıkhü’l-Ekber

Hakkında birçok şerh de yazılmış olan Ebû Hanîfe’ye atfedilen eserdir. Şiblî en-Nu’mânî, Ahmed Emîn, Muhammed Ebû Zehre gibi isimler eserin Ebû Hanîfe’ye ait olduğunu söylemekle birlikte sonradan esere farklı ilâveler yapılmış olduğu görüşündedir.¹⁸²

Şifâü’l-Mü’mîn

Alî Halîfe Antalyavî’nin üç bâb üzere tertip etmiş olduğu ahlâk konulu mensur eseridir.

İhyâ-i Ulûm

Gazzâlî’nin inzivâ döneminde dört cilt olarak kaleme aldığı eseridir. Ciltler sırasıyla “Rub’ul-ibâdât”, “Rub’ul-âdât”, “Rub’ul-mühlikât”, “Rub’ul-münciyât” şeklinde adlandırılmışlardır. Her cilt on tane “kitâb” başlığı altında toplanmış konulardan oluşmuştur.¹⁸³

¹⁸² Salih Gör, *El-Fıkhü’l-Ekber Eserleri Bağlamında Ebû Hanîfe ve İmam Şâfiî’nin Kelâmî Görüşleri*, Yüksek Lisans Tezi, Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sakarya 2012, s. 58.

¹⁸³ Mustafa Çağrı, “İhyâü Ulûmi’-d-dîn”, *TDV İslâm Ansiklopedisi*, <https://islamansiklopedisi.org.tr/ihyau-ulumid-din> (Erişim: 15.09.2023). Bkz. Mustafa Koç-Eyyüp Tanrıverdi, *İhyâ Tercüme ve Şerhi*, 8 C., Türkiye Yazma Eserler Kurumu Başkanlığı Yayınları, İstanbul 2015-2018.

Mişkât-i Meşâbih

Ferrâ el-Begâvî'nin Mesâbihü's-sünne isimli hadîs eserine Hatîb et-Tebrîzî tarafından yapılmış ilâvelerle oluşan eserdir.¹⁸⁴

Muvattâ

İmam Mâlik'in daha çok ahkâm hadîslerine yer verdiği hadîs kitabıdır. Bu özelliği sebebiyle fıkıh kitabı olarak da görölmüştür.¹⁸⁵

Muhtâr-ı Sıhâh

Ebûbekir er-Râzî'nin, İsmâil bin Hammâd el-Cevherî'nin Tâcû'l-luga ve Sıhâhü'l-Arabiyye isimli kâmûsuna yazdığı muhtasar sözlüktür.¹⁸⁶

Fetâvâ-yı Sûfiye

Fadlullâh Muhammed bin Eyyüb'ün tam adı el-Fetavâ es-Sufiyye fî Tarîki'l-Behâiyye olan eseridir. Birgivî ve bazı âlimler bu eserin muteber bir kaynak olmadığı görüşündedirler.

Me'âlimü'-Tenzil

Ferrâ el-Begâvî'nin hazırladağı Kur'ân-ı Kerîm tefsiridir.¹⁸⁷

Tefsîr-i Kâdî

Asıl adı Envârü't-Tenzîl ve Esrârü't-Te'vîl olan Beyzâvî'nin yazmış olduğu Kur'ân-ı Kerîm tefsiridir.¹⁸⁸

Sahîh-i Müslîm

Asıl adı el-Câmi'ü's-Sahîh, el-Müsned, el-müsnedü's-Sahîh şekillerinde geçen Müslim tarafından yazılmış olan hadîs-i şerîf eseridir.¹⁸⁹

¹⁸⁴ Selim Demirci, "Bir Tedris Metni Olarak Mişkâtü'l-Mesâbih", *Balıkesir İlahiyat Dergisi*, S. 14, 14 Aralık 2021, s. 251-274.

¹⁸⁵ Mansur Koçinkağ, "Muvatta'nın Fıkıh Tarihindeki Yeri", *Vuslat*, S. 209, Kasım 2018, s. 63-68.

¹⁸⁶ Abdullah Kızılcık, "Muhtârü's-Sıhâh Sahibi Ebû Bekir Er-Râzî ve Arapça Eserleri", *Nüşa IV*, S. 12, Kış 2004, s. 89-95.

¹⁸⁷ Adem Çalar, "Beğavî'nin Esbâb-ı Nüzûl'e Yaklaşımı (Meâlimü'l-Tenzîl Örneği)", *Mizânü'l-Hak: İslami İlimler Dergisi*, Aralık 2020, s. 451-487.

¹⁸⁸ Süleyman Gür, "Kâdî Beyzâvî Tefsirinde Teşbih Sanatı", *Iğdır Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, S. 3, 2014, s. 153-182.

¹⁸⁹ James Robson, "Sahih-i Müslim Nüshalarının Rivayeti", çev. Talât Koçyiğit, *The Journal Of The Royal Asiatic Society*, Nisan 1949, s. 8-20.

1.6. Ali Halife'nin Enîsü'l-Münkati'ninde Tercüme Metodu

Alî Halîfe, tercümesini yazarken “mütercîm-i fakîr” başlığı ile sık sık araya girerek metne dahil olmuştur. Bunu yaparken farklı hadîs-i şerîflerden ve benzer mânâlardaki âyetlerden faydalanarak konuyu derinleştirmiştir. 78. tercümede hadîs-i şerîf nakledildikten sonra açıklaması yapılmış ve benzer mânâdaki başka hadîs-i şerîfler de rivâyet edilmiştir. 101. tercümede hadîs-i şerîf açıklanmış ve başka hadîs-i şerîflerle desteklenmiştir. 132. tercümede hadîs-i şerîf açıklanmış, hacda affedilen günahların mâhiyyeti hakkında tartışmalardan bahsedilmiş ve hadîs-i şerîflerle sonuç ortaya konulmuştur.

Alî Halîfe aktardığı bazı konular hakkında daha detaylı bilgi almak isteyen okuyucuyu diğer eserlerine yönlendirmiştir. 8. hikâye, sıla-ı rahmın ömrün uzattığı hakkındadır. Hikâyeden sonra “mütercîm-i fakîr” ifadesiyle metne dahil olan Alî Halîfe; kısa ömrü uzatan ve uzun ömrü kısaltan ameller hakkında daha geniş bilgiyi Şifâü'l-Mü'min kitabında yazdığını ifade ederek okuyucuyu diğer eserine yönlendirmektedir. 76. hikâyenin konusu olan “tövbe” bahsinin daha geniş şekilde Şifâü'l-Mü'min eserinde ele alındığı bilgisi verilmiştir.

Mütercim bazı hadîsleri aktardıktan sonra hakkında çeşitli yorumlar ve açıklamalar yapmıştır. Meselâ 45. hadîs-i şerîfin tercümesi yapıldıktan sonra hadîste geçen bir ifadeye şerh koyarak “kıyamet günü” ifadesinin “cennet” olarak algılanmaması gerektiği, burada kastedilenin “mahşer günü” olduğu vurgusunu yapmış ve okuyucunun hadîs-i şerîfi yanlış anlayıp farklı bir yorum yapmasının önüne geçmek istemiştir.

Alî Halîfe bazı hadîs-i şerîflerin farklı rivâyetlerini de tercümesine eklemiştir. 54. tercümede nakledilen hadîs-i şerîfin farklı rivâyetlerinden de söz edilmiş ve aralarındaki nüanslar açıklanmıştır. Bir örnek olarak 71. tercümede nakledilen hadîs-i şerîfin devamının olduğu ifade edilerek uzun olan rivâyetin tam olarak aktarılmasını verebiliriz. 228. hadîs-i şerîfte olduğu gibi hikâyelerde hadîs-i şerîfin farklı rivâyetlerinin anlatıldığı da olmuştur.

Alî Halîfe hadîslerde geçen bazı kavramları çeşitli kaynakları refere ederek açıklamıştır. 114. tercümede hadîs-i şerîfte geçen “abdâl” ifadesinin Kâmûs'da ve Muhtâr-ı Sihâh'da geçen mânâları ve özellikleri açıklanmış; Fetâvâ-yı Sûfiyye'de

geçen ve okuyanın abdâldan yazılacağı belirtilen bir duâ nakledilmiştir. Özellikle metne “mütercim-i fakîr” ifadesiyle dahil olduğu yerlerde çeşitli kaynak isimlerini kullanmıştır. Mesela 4. hikâyede metne dahil olduktan sonra rivâyet ettiği hadîs metninin kaynağını vermiştir.

Mütercim aktardığı hadîs-i şerîfin mânâsının vurgulanması amacıyla farklı aktarımlarla desteklemiştir. 222. terümede hadîs-i şerîfin fikhî hükmü hakkında yapılan yorumlar nakledilmiştir. 225. hikâyede Hz. Âîşe Vâlidemiz’in nasihati nakledildikten sonra Abdullâh b. Mesûd’dan ve hadîs-i şerîflerden örneklerle nasihatın önemi vurgulanmıştır. 228. tercüme Hz. Ömer’le ilgili olup “mütercîm-i fakîr” ifadesiyle Hz. Ömer hakkında başka rivâyetler de nakledilmiştir.

Alî Halîfe tercüme ettiği hadîs-i şerîfi hikâyelerle desteklediği gibi bazen de aktardığı hikâyeleri hadîs-i şerîflerle desteklemiştir. 234. hikâyeden sonra Sahîh-i Müslim kaynak olarak gösterilerek hadîs-i şerîf nakledilmiştir.

Metin içi göndermeler yapmış, tercüme ettiği diğer hadîslere atıflar yaparak hadîsleri hadîslerle şerh etmiştir. Meselâ 135. hadîs-i şerîf tercüme edildikten sonra açıklamasının 78. hadîs-i şerîfte yapıldığı beyân edilmiştir. 214. tercüme yapıldıktan sonra 106. hadîs-i şerîfte ve hikâyesinde aynı konunun beyân edildiği söylenmiştir.

Ali Halîfe, yer yer okucuyu eserde geçen diğer hadîs-i şerîf ve hikâyelere yönlendirerek metin içi göndermeler yapmıştır. Meselâ 135. hadîs-i şerîf’in tercümesini yaparken açıklamasının 78. hadîs-i şerîfte yapıldığını söyler. 200. hadîs-i şerîfi ise tercüme ettikten sonra şerhinin hikâyesinde olduğunu söyleyerek tercüme ve hikâye arasındaki bağı vurgulamıştır. Yine 231. hadîs tercümesinden sonra 106. hadîs-i şerîf ve hikâyesinde beyânın yapıldığını ifade etmiştir.

Bazı hadîs-i şerîfler eserde sebep-i vürûduyla birlikte aktarılmıştır. Meselâ 228. hadîs-i şerîf Hz. Peygamber’in (s.a.v.), Hz. Ömer’e (r.a.) buyurduğu bir hadîstir. Bunu buyurmasına sebep olan hadiseyle birlikte aktarılmıştır. Daha sonrasında mütercim metne dahil olmuş ve İbn Sâ’idî’den rivâyetle Hz. Ömer’in bu hadîs-i şerîfi kendisine buyurmasına sebep olan olayı da anlatmış ve hadîs-i şerîfin rivâyetinin hikâyesini de bize aktarmıştır.

Yazar metin içinde bazen farklı eserlere atıf yapmış, bazen kendisinin başka eserlerine bazen de metin içi göndermeler yaparak okuyucuyu eser içindeki farklı maddelere yönlendirmiştir.

Mütercim-in metne dahil olarak seslendiği “okuyucu”nun; eseri ithaf ettiği vâlide sultan ve hatta belki sultanın kendisi olduğunu söylemek mümkündür. Bunu 4. hikâyede geçen “bu bahş-e müte‘allık fevâ’idi tafşîli üzre *Şifâ’ü’l-Mû’min*’de beyân itmiş idük eger murâd-ı hümâyûn olunursa görölür.”, 8. hikâyede geçen “*Şifâ’ü’l-Mû’min* kitâbumuzda müstevfî zıkr ü beyân eylemişümdür. Eger murâd-ı sa‘âdet istinâd olunursa aña mü’tâla‘a olına.” Ve 76. hikâyede geçen “Mütercim-i fakîr rahmetu’llâhi te‘âlâ dir ki *Şifâ’ül-Mû’min* kitâbumuzun ikinci bâbının yigirmi ikinci faslında tevbe vü istiğfârın şurû‘ u keyfîyyâtını mufaşşalân zıkr itmiş idük eger irâde’-i ferhunde ifâde olunursa nazâr-ı mübârek-eşer ta‘alluk ider.” ifadelerinden anlamak mümkündür.

1.7. Nüsha Tavsifleri

Enîsü'l-Münkati'în ilâ 'İbâdeti Rabbi'l-Âlemîn eserinin tespit edilebilen 6 nüshası mevcuttur. Bunlar aşağıdaki gibi sıralanabilir.

1.7.1. Milli Kütüphane, Ankara Adnan Ötüken İl Halk Kütüphanesi, 06 Hk 1980 (A)¹⁹⁰

Katalog kaydına göre yazmanın ölçüleri 192*125-135*65mm olarak kaydedilmiş kağıt ve cilt özellikleri ise birleşik harf arma filigranlı. kırmızı meşin kaplı mıkblebli mukavva cilt olarak verilmiştir.¹⁹¹ 284 yapraktan müteşekkil olan eser nesih hatla yazılmış ve her bir varak 17 satırdan oluşmaktadır. Metinde geçen âyet-i kerîmeler ve hadîs-i şerîfler harekeli yazılmıştır.

1a sayfasında “Kitâb-ı Tercüme-i Enîsü'l- münkaṭi'în” şeklinde eserin adı kaydedilmiştir, akabinde ise neredeyse tamamen silinmiş bazı yazılar ve Muştafâ adlı birine ait bir mühür bulunmaktadır.

284b varağında bulunan “Temmetü'l-kitâb bi-'avni'llâhi tebârek ve te'âlâ” ifadeleri ile eser son bulmaktadır.

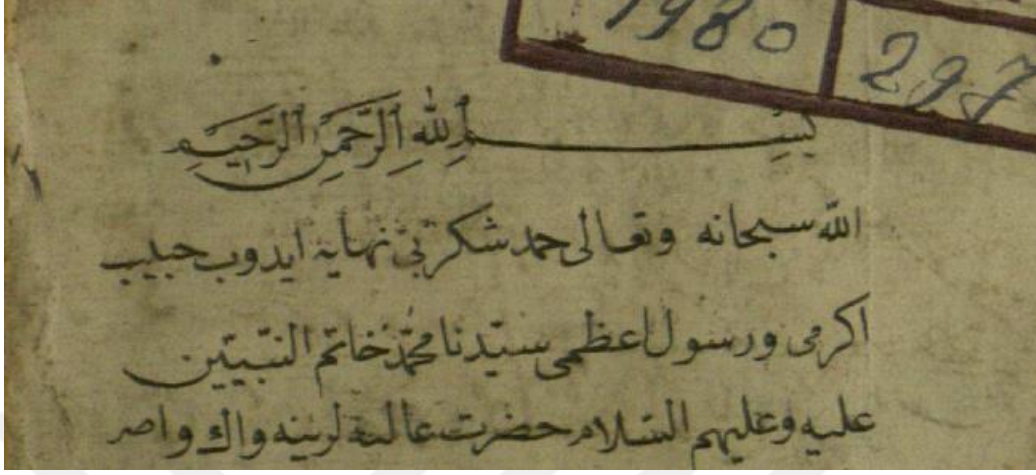
Sayfa kenarında yan olarak yazılmış şöyle bir metin vardır: “Sene biñ iki yüz on sekizde birgün ma'şûkuñ tefekkürinde iken gelüp selâm virüp vâfir şohbet idüp dünyâ vü mâfihâ bizüm olduğı içün bu maḥalle işâret oldı.”

¹⁹⁰ Nüshalar için yapılan kısaltmalar parantez içinde belirtilmiştir.

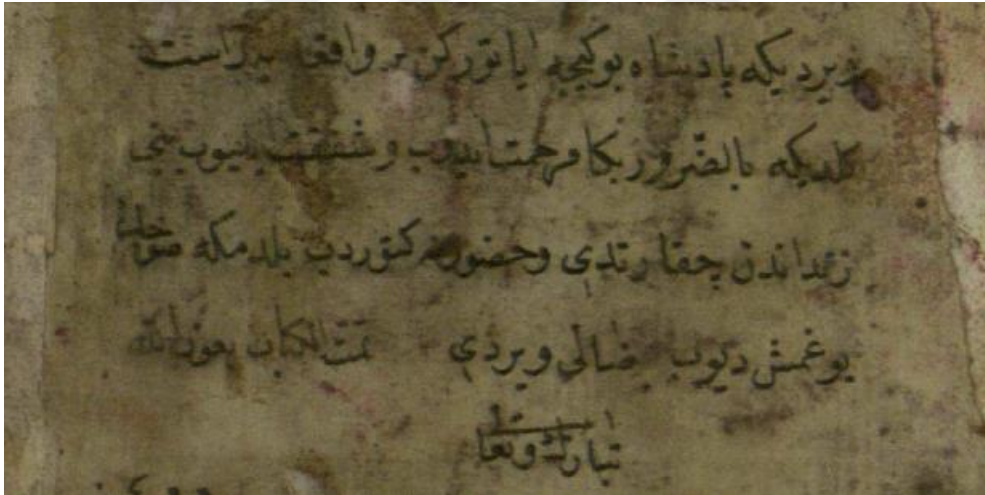
¹⁹¹ <http://www.yazmalar.gov.tr> (Erişim:18.08.2023)

Yine aynı sayfada yuvarlak içine alınmış “Alī” kelimeleri yazılmış. Bir takım sayısal hesaplamalar kaydedilmiştir.

Baş:

Son:

1.7.2. Staatsbibliothek, Berlin Almanya Milli Kütüphanesi Türkçe Yazmaları, Ms. Or. Oct. 3569 (SB)

Yazma kahverengi ve yeşilli ebrulu ciltli, 190*140-150*85mm ölçülerinde 273 yapraktır, 15 satır ve nesih hatla yazılmıştır. Suyolu filigranlı, aharlı fildişi renkli kağıtlıdır. Söz başları ve başlıklar sürh mürekkeple yazılıdır.

Mavi, yeşil, pembe ve altın varaklı renkli serlevhalıdır. Altın varaklı cetvelli başlıklar sürh mürekli duraklar altın yaldızlı takibesi mevcuttur. Özellikle Arapça yerlerde harekesi vardır. Duraklar 6b'den sonra sürh mürrekebe dönmüştür. Bazı ifadelerin

üzeri sürh mürrekkele çizilmiştir.. Sürh mürekkeple varak sayıları verilmiş. Nüsha yer yer tamir görmüştür.

1a'da

"قال الله تعالى لا يدرك الا بصار و هو اللطيف الخبير

قل النبي عليه السلام تفكروا فى الاءالله و لا تفكرو فى ذات الله تعالى فانكم لن تقدرؤا كلما خطر ببالك و الله وراء ذلك

قال امام على العجر عن درك الا دراك ادراك و البحث عن سر ذات الله اشراك"

ifadeleri yazılmıştır.

Berlin Kütüphanesi'nin mührü mevcuttur.

1b-4a varakları arasına sürh mürekkeple numaralandırılmış ve tablo şeklinde yazılmış aşağıdaki gibi bir fihriste sahiptir.

1. Cennet-i 'Adn
2. guşsa gidermek
3. ziyâret-i merķad
4. 'ilm-i fıkħ
5. şu içmek
6. zann itmesi
7. nā-mahreme bakmak
8. ecel hāķķında
9. mevt hāķķında
10. [Hz.] Ḥasan ve Ḥüseyn
11. Birr-i su'āl
12. Dünyâyı terk
13. taleb-i mağfîret
14. kemāl-i havf
15. 'amel-i şālîh
16. 'afv [u] 'āfiyet
17. Ramazān orucı
18. harāmdan şaķınmak
19. sünnet üzre ezān
20. yā Ḥannān yā Mennān
21. Bir kaç kelime ta'līm

22. Du‘ā vü ilhāh
23. hayr taleb
24. dünyāya ta‘zīm
25. ni‘met
26. uzun ‘ömr
27. kelimāt-ı şerīfe
28. yinilen ta‘ām
29. havf u haşyet
30. ‘āşūrā günü
31. selām hakkında
32. t̤a‘at u ‘amel
33. redd-i kazā ve ‘ömr-i ziyāde
34. kurı ağaçdan yabraklar
35. cennet kuyusu üzerinde
36. yidi kerre Hasbiya’llāh
37. istiğfār itmek
38. imān tecdīdi
39. pīr-i şālīh
40. umūr-ı müslümān
41. hemm ü ğamm
42. muşībet irişmek
43. hıfz u himāye
44. dünyādan i‘raż
45. mücāhid ve ğāzī cennete ?
46. ta‘ām taleb
47. fırsatı ğanīmet
48. cemā‘at ile namāz kılmak
49. cāmi‘leri ve mescīdleri ma‘mūr
50. āhır zemānda ümmetden bir nice kimse
51. dünyāda binā-yı mescid
52. bed-ḥūy
53. şeyṭānuñ vesvesesi
54. az çok bir nesne virmek
55. yimek yimenüñ ve şu içmenüñ
56. pīre i‘zāz itmek
57. fuḥş söyleyici
58. kavunuñ menfa‘ati
59. ihtiyāc-ı müslimīn
60. du‘āsı müstecāb
61. Rızā’en-li’llāh biribirin ziyāret
62. ‘ilm ta‘līm
63. İbtidā ‘aklı gözsüz?
64. kıyāmetde mü’mintlere benüm liķāmı sever misiz
65. muhācirīn enşār

66. şefā'at-i Ebā Bekr raḍia'llāh
67. Hāzret-i 'Ömer'ün hilāfeti vaḳti Ḥasan ve Ḥüseyn
ḥuzūrına
68. ehl-i cennet cennete ḳarār
69. ḥikmet ḳapusu 'Alī'dür
70. ḥarām yimek
71. şürb [u] ḥamr
72. kebā'irün biri şirke
73. eṭfāl-i müslimîn
74. günāhından tevbe
75. ḥavfu'llāh
76. za'îf-i îmān
77. ümmetüm ṭabaḳa-ı mertebe üzredür
78. āḫiret 'ilmi
79. çok ṭa'ām yimek
80. evliyādan birine emānet
81. rızḳ kısmet
82. ölümü çok çok yād
83. dünyā ne güzel merkebdür
84. müslümān-ı kāmil
85. îmān-ı kāmil olmaḳ
86. iḥyā'-yı sünnet
87. efḍal-i Ebā Bekr raḍia'llāh
88. da'vete icābet
89. cennetün miftāhı
90. cömerdlük
91. ḳalbe kibr olmaḳ
92. şabrsuzluk
93. şabr-ı cemîl
94. dünyā mü'minler üzre gāyet acıdur
95. ḥüzn gidermek
96. cennetde niçe yirleri
97. mü'min ḳarındaşınıñ 'aybın setr
98. gicenün şülüs-i āḫır
99. ābdesti bozınca ābdest itmek
100. Hāḳ te'ālānuñ emrin ṭutup nehyinden ḳaça
101. Şālih yārān ve yaramaz yārān
102. Ümmetümden yitmiş biñ kişi ḥisābsuz cennete
103. Nāsa ḥayr ta'līm iden efḍaldür
104. Eylük ve luṭf
105. Eylük ve luṭf
106. ṭama'-kār olmaḳ
107. Yaramaz kişi
108. şālih kişi

109. şāliḥa ḥatun almağa sa'y
110. dört ḥaşlet için tezevvüc
111. taleb-i naşīḥat
112. ḥulḳ-ı Âdem 'aleyhi's-selām
113. pādīşāh-ı ehl-i cennet
114. ümmetümün abdāl
115. āḫiretde bī-ḥadd [ü] ḥisāb
116. kuvvet-i şehvete gālīb
117. 'amelde iḥlās
118. Kendüni kitāb-ı kerīminde vaşf
119. Dünyāya maḥabbet
120. ḥarāma nazar
121. va'deye ḥilāf itmemek
122. keşf-i rāz
123. şabr u ferah
124. müşāvere itmek
125. müslümān ḥaḳḳı
126. cihād-ı ekbet
127. ḥamele'-i Kır'ān
128. rızā'en-li'llāh
129. mevzī'-i mübārek
130. şalavāt-ı şerīf ḥaḳḳında
131. kurbān ḥaḳḳında
132. ḥacc-ı ziyāret
133. fezā'ile şadaḳa virmek
134. fezā'il-i ḥasene
135. neşr eylük etmek
136. Dünyāda zāhid olmak
137. toğrı söylemek
138. fī ḥaḳḳ-ı zulm
139. fezā'il-i Şa'bān-ı şerīfñ on bışinci gicesi
140. şeytāndan emīn
141. ḥayrñ dünyeviyye ve uhreviyye
142. kabẓ-ı ervāḥ
143. güzel ḥūy
144. cennetde nāsuñ şerīf
145. öksüz görmenün fezā'ili
146. Yeñi ešvāb giymek
147. ḥayrlu dost
148. kelimāt-ı şerīf ta'līm
149. baṭn-ı şerīfine taş bağladuğı
150. aç toyurmak
151. gizli şadaḳa virmek
152. yüksek ev binā

153. melā'ikesine tevbe-kār olan kul ile mübāhāt
154. biş t̄ā'ifeye ğāzab
155. şiddet-i hüzni olan
156. haşye'tu'llāhdan ağlayan kişi
157. muş̄bet irişen kimesneye tesliyet
158. rah̄met-i nazar ile rah̄met itmek
159. a'mālūñ ziyāde faẓiletlisi
160. nūr̄lu ve ziyālu kişi
161. aḥṣām şabāḥ okınacak
162. cürm ü kabāḥatin bilmek
163. du'ā'-yı teşehhüd 'akabince
164. yimek yiyince ḥamd itmek
165. ābdesti sūnnet üzre almak
166. kıyāmet güninde ziyāde mu'azzeb
167. ramazān-ı şerīf gicesi nāzīl
168. vaşīyyet-nāmesi yazılmış ola
169. on dördinci bedr olmuş aya nazar
170. her müslümāna dinür ki cehennem içre yirūñ vardır
171. ğiyāba'en dīn qarındaşına du'ā
172. yimek bişürmek murād
173. sā'ili boş göndermeñüz
174. 'ulemā kalmadıĝı
175. ihtirāz-ı ma'şīyyet
176. mücāhid fī Allāh
177. 'aṭīyye ve iḥsān
178. Emānet
179. Eylük ile söylemek
180. su'-i zann
181. dünyā metā'ınuñ yegregi
182. sūci cemī' günāḥları cem'
183. kanā'at
184. mescid mütteki evidür
185. yalancı
186. mü'min bahārı
187. ictiā'-ı rūḥ
188. kaẓā ve kadere
189. luṭf u iḥsānuñ ehli
190. mālı varislerine kala
191. zālīm pādişāhlara yakın
192. cennete müştāk
193. Allāh'dan ğayrıdan taleb
194. Sūkūta mülāzemet
195. Allāh'dan korkudup kemāl-i t̄ā'at
196. bey' şirā

197. Nāsuñ 'ırzları
198. Hastelūk hakkında
199. işāl-i rızq
200. 'ilm-i yakīn
201. mü'min sevindüren kişi
202. Biş haşletden men'
203. çok sözlü kişi
204. rahmet-i nazarı olmayan kişi
205. bir kimseyi ziyāde medh
206. yaprak ike kaynamış şu ile iğtisāl
207. imānını istikmāl
208. gıybet iden kişi
209. nāsuñ 'aybına bakmamak
210. 'aklı kāmīl
211. Eyü 'amellere sa'y
212. du'ā murād iden kişi
213. zikru'llāh iden kişiler
214. Qur'an-ı 'azīm tilāvet
215. taḥṣīl-i 'ilm için giden kişi
216. isti'māl-i misvāk
217. biş vakt namāz kılmak
218. efdāl-i eyyām
219. teyemmüm itmegi mübāh
220. a'māl-i şāliḥa
221. müsāfire ri'āyet
222. dünyāya hırş itmek
223. hevāyī ve hevesine tābi'
224. ictināb-ı günāh-ı şagā'ir
225. mülūka yakın olmak
226. dīn-i İslām garīb geldiği
227. dünyāya mübālağa-ı meyl
228. tūl-i emel
229. dünyā melālet menzīlīdūr
230. mü'minlerūñ kāmīli
231. mü'min biş 'adeddūr
232. haşyetu'llāhdan gözlerinden yaşlar
233. zulmi ziyāde olan kişi
234. şusuz kelbi şuvarmak
235. bir mevzi'in 'illeti
236. budalā-yı ümmetūñ cennete girmegi
237. emşāl-i dünyā
238. sevgili kul
239. kırk gün cemā'atle namāz
240. istiskā

241. ‘amelde ihlās
242. Cennetde yüce derece
243. taleb-i ‘afv [u] mağfiret
244. nefs arzūsı
245. şehvete tābi‘
246. kıyāmetde su’āl
247. dünyādan hayr yokdur
248. dünyā āhıret belāsından sālīm
249. ‘arş altında münādī nidā ider
250. Ğāzī techīz
251. Ğıybetden tā’ib
252. hisābsuz cennete giren
253. āfāt-ı ‘ilm
254. nāsuñ efdali
255. mü’mīnün ‘ilmi
256. dünyāya maḥabbet
257. dünyāya bir ğarīb
258. dünyāda zāhid
259. dünyādan i’rāz
260. çok ağlayup az gülmek
261. kazāya rızā
262. şabr-ı şehvet
263. kalbde olan şeytān
264. nārdan ırağ iden
265. kul mālā ve mülke i’tibār
266. umduğına nā’il
267. bir münkiri eliyle def‘
268. sa’y-ı āhıret
269. taleb-i kesb-i helāl
270. şabr-ı cemīl
271. sağ ile meyyit mişālī
272. dünyā maḥabbeti mü’mine lāyık degüldür
273. Tebevül-i şeytān fī āzine?
274. Giceleri ihyā
275. Muḥarrem ayında şā’im olmak
276. Yevm-i āşūrāda şā’im
277. sıyām-ı Receb
278. sıyām-ı Şa’bān
279. kırā’at-ı İzā’ş-Şems kurret
280. fezā’il-i Ramazān
281. fezā’il-i bayrām gicesi
282. bir yire sefer murād
283. maḥşerde münādī nidā
284. mīzāmı ağır getüren kelimāt

- 285. hâkim bir қазиyyede hüküm itmek
- 286. kelâmda belâgat
- 287. vesvese-i şeytân
- 288. mevtden ğayrı her derde dermân
- 289. dünyâda harîs gîtmek
- 290. ehibbâsına bey' itmek
- 291. fî hâk-ı hayâ'
- 292. muhtâcînüñ işin görmek
- 293. 'ilm taleb
- 294. Dünyâ iki gündür
- 295. helâl ma'îşet
- 296. mü'min başı secdede uyumak
- 297. Hikâyet

Buradan sonra cetvelin içine şu ifadeler parçalanarak yazılmıştır. “Şöyle hikâyet olunur ki hâzret-i Yahyâ ve 'Îsâ 'alâ nebiyyine ve 'aleyhime's-selâm biribirine yoldaş olup sefer itdükleri eyyâmda hâzret-i Yahyâ mescidde iken uyuklayup hâzret-i 'Îsâ murâd eyledi-ki anı uyara.”

5a'da “Es-seyyid Osmân Nûrî” mührü var. Başında da “sâhib” yazıyor. Mührün altında 15...1251 yazılmış. Bunların altında da “li-seneti'l-... fî ihdâ hamsîn mi'eteyn elf” ifadesi kayıtlıdır.

Sonda temmet yazılmıştır ve tekrar kütüphane mührü vardır. Ayrıca kütüphane kayıtları bulunmaktadır. Yaprak sayısı “273” ve “11.4.1976” kaydı mevcut.

Baş:

Son:

1.7.3. Erzurum İl Halk Kütüphanesi, 25 Hk 23854/1 (E)

Katalog kaydına göre eser 215*145-150*80mm. ölçülerinde olup yılan filigranlı kağıt üzerine nesih hatla h. 1165/m.1751 tarihinde Hasan b. Ebûbekir tarafından istinsah edilmiştir. Şemseli, zecirekli siyah meşin kaplı mukavva ciltli, cetveller ve söz başları sürh mürekkeple yazılmış.17 satırdır. Yeşil, sarı ve kırmızı teezhipli serlevhası ve serlevhanın hemen altında da bir mühür vardır.

Kitap kapağında

“(Enîsü’l-Munkati’în)

Yazan: Şeyh Mu’afâ b. İsmâîl

Yazı: sülüs

Katip: -

Tarih: 1165

Yaprak: -

Konu: 300 Hadîs+Hikâye (Tercüme-Ara fasıl)

Sonu tam değil.” yazılı bir etiket var.

1a’da Erzurum İl Halk Kütüphanesi mührü bulunmaktadır. “23854” ve “Fı 200” ifadeleri kaydedilmiş. Eserin içinde de ara sıra yazılı olan “[Allā]hümme şalli ‘alā [Muḥammed] ve ‘alā āli Muḥammed” sürh mürekkeple yazılmıştır. Daha sonra ise aşağıdaki hadîs-i şerîf not edilmiştir.

"اولادنا اكبادنا صغارهم امر اؤنا كبارهم اعداؤنا واذاما توا حر قونا واذا حيوا عذبونا صدق رسول الله"

1b’de

“Kemāl Pāṣā-zāde

Gel iy vā’iz şırāṭuñ ḥavfin aña lutf-ı Hāk çokdur

Geçenlerden işitdük biz ki anda kōrkuluk yokdur

‘İbādetden ‘ubūdiyyet durur ‘ālemde iy ‘ābid

Hākīkat Ka’beye secde ider ma’nide her sācid”

beyitleri yazılmış. Daha sonra ise

“Meṣ’ele

Cum’a namāzında e’imme’-i Ḥanefiyyeden cevāb ne vechledür ki Cum’a namāzından evvel kılınan dört rek’ata Cum’a sünneti diyü niyyet idüp ve Cum’a namāzından sonra kılınan dört rek’at zuhr-ı āḥır diyü niyyet idüp ve zuhr-ı āḥırda ikāmet dahı itmeyüp ve rek’at-ı ṣālisede ve rāb’iada Fātiḥa’ya sūre zamm itmeyüp ve sonra kılınan dört rek’at Cum’a sünneti diyü niyyet idüp ve sonra kılınan iki rek’at yā Cum’a sünneti yāḥūd muṭlaḳ sünnet diyü niyyet idüp kılınların şer’an namāzları şaḥīḥ olur mı beyān buyurup müṣāb olasın.

El-cevāb Allāh te’ālā a’lem olur. Ebū’s-su’ūd ‘afi ‘anh.”

şeklinde kaydedilmiş bir fetva vardır.

1b-2a varakları arasında aşağıdaki hadīs fihristi oluşturulmuştur.

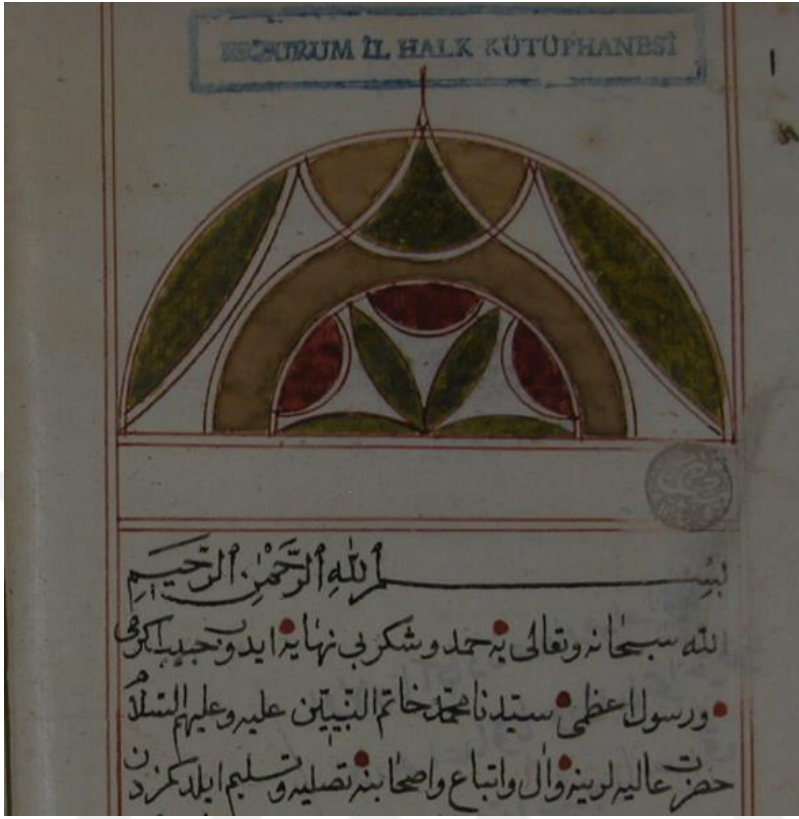
1. في صوعدن şerīf Birinci ḥadīs-i
2. من نفس عن اخيه كربة من كرب الدنيا
3. من زار قبري
4. أفضل العباداة
5. شرب الماء في
6. قال رب العزة جل جلاله انا عند ظن عبدي
7. النظر إلى محاسن المرأة
8. إن الرجل ليبقى من أجله ثلاثة أيام فيصل رحم
9. ما من نفس تموت بلشهادة
10. في حق خوف الا؟
11. ؟
12. ما ترك عبد شيئاً من الدنيا إلا آتاه الله خيراً منه و أفضل
13. في حق ال استغفر
14. في بيان خوف الله جل جلاله
15. في بيان افعال الا اعمال

16. في بيان العفو العافية
17. في بيان شهر شوال
18. في بيان
19. في بيان الورع
20. في بيان المؤذنون في يوم القيامة
21. إذا أعطي العبد أربع خصال
22. في بيان يا حنان يا منان
23. في بيان التسبيح
24. في ما له الدعاء
25. —
26. في فضيله حسبي الله
27. في بيان توظيف الدنيا و الرغبة
28. في بيان الحمد و الشكر
29. في الل صال البر الوالدين و الا قارب
30. في بيان دخول اسوق
31. في بيان الطعام
32. في بيان الزهد و التقوى
33. في بيان فضيلة يوم عاشوراء
34. في فضيلة التقى المسلمان التحية
35. في بيان افضل الناس
36. في فضيلة الصدقة
37. في بيان خشية الله
38. في بيان القرض والصدقة
39. في فضلة حسبي الله ؟
40. في بيان الاستغفار
41. في بيان تجديد ايمان
42. في بيان عمر الانسان
43. في بيان ولادة المسلمين
44. ؟
45. في بيان بلاء الدنيا في النفس و المال و الولد
46. في بيان كلكم راع وكلكم مسؤول عن رعيته
47. في بيان علماء اخر الزمان
48. في فضيلة علماء العاملين
49. في بيان ؟ الخالق و بين؟ العبد في يوم القيمة
50. في بيان الصلوات جار المسجد
51. في فضيلة تعظيم المسجد
52. في بيان جماعة المسجد؟ اخر الزمان
53. في فضيلة بناء المسجد و شمع القناديل
54. في بيان ؟ و الفحشيات
55. في بيان كلام رسول الله عليه السلام و وسوة الشيطان في قلب
56. ؟
57. في بيان ؟ قلة الاكل و الشرب
58. في بيان حرمت الشيخ
59. في بيان كلام الفخش

60. في بيان البطيخ عشر خصال
61. من ولاه الله شيئاً من أمر المسلمين
62. لا يرد دعوة الإمام العادل والصائم
63. يقول الله تعالى حققت محبتي
64. لا تحقرن عبداً أتاه الله علماً
65. خلق الله العقل مظلماً ثم كخله
66. إن الله يقول للمؤمنين هل أحببتم لقائي
67. إن الله باها بالمهاجرين والأنصار
68. أكل الناس يقفون يوم القيامة في الحساب
69. عمر نور الإسلام
70. يبرق في الجنة برق تضيء به الجنة
71. أنا مدينة العلم وعلي بابها
72. من أكل درهماً من حرام
73. إذا كان يوم القيامة يقول الله أين أعدائي
74. الشرك بالله و عقوق الوالدين
75. تجيء أطفال المسلمين
76. التائب من الذنب كمن لا ذنب له
77. اتقوا الله حق تقاته
78. إن من ضعف اليقين
79. تكون أمتي في الدنيا
80. بسط الأمل متقدماً
81. إياكم و فضول المطعم
82. من أهان ولياً لي
83. أيها الناس
84. أكثروا ذكر هادم اللذات
85. لا تسبوا الدنيا
86. إن العبد لا يكتب في المسلمين
87. لا يكمل إيمان العبد
88. رحمة الله على خلفائي
89. أتمشي أمام من هو خير منك
90. إذا دعي أحدكم فليجب

241a'da tekrar kütüphane mührü basılmıştır.

Baş:

Son:

1.7.4. Milli Kütüphane-Ankara, Milli Kütüphane Yazmalar Koleksiyonu, 06 Mil Yz A 1520/1 (M)

Kütüphane katalog kaydına göre eser 165*115-125*86 mm.ebatlarına sahiptir. 114 varak, 27 satırdır. İnce nesih hatlı olup isim filigranlı kağıda yazılmıştır. Kahverengi meşin bir cilt içerisinde. Bu kayda göre Mehmet Tufan Aslan'dan kütüphane tarafından satın alınmıştır.

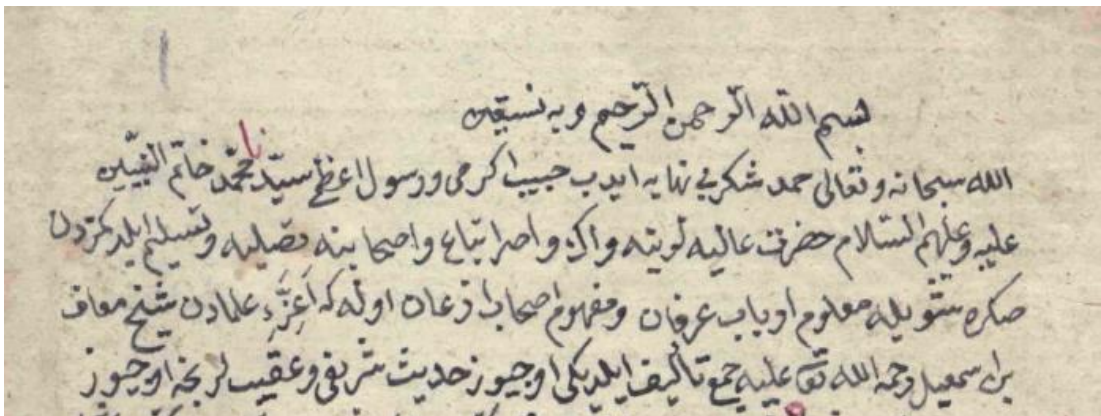
Su lekesi mevcut olup cetvelsiz, serlevhasızdır. Metinde 1b varağında derkenarda yazılı olan eserin adı haricinde sürh mürekkep kullanılmamıştır. Arapça yerler harekeli diğer yerler genellikle harekesiz yazılmış. Takibesi mevcuttur. Zannımızca cilt dağılmış daha sonra toplanırken bazı sayfalar yanlış yerlere monte edilmiştir. Mecmuanın içinde yer alıp ilk metindir. Arapça ibareler yer yer harekelenmiş ve üstü çizilmiş. Başlıklar için boşluk bırakılmışsa da daha sonra bunlar kaydedilmemiştir. Derkenarda zaman zaman notlara rastlanmaktadır.

1b'de başta eserin adı “Kitāb-ı Tercüme-i Enīsü'l-Münkaṭi'īn” şeklinde sürh mürekkeple kaydedilmiş.

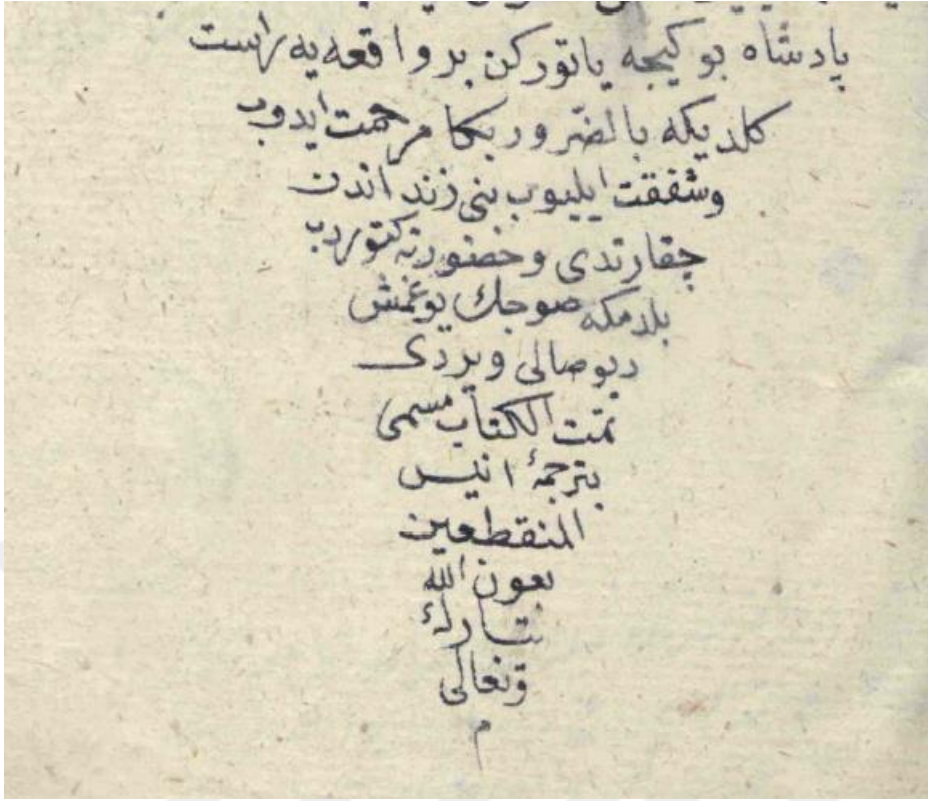
1a'da 28 Mayıs 1975 damgası var. Ve Mehmet Tufan Aslan (Kastamonu)'dan satın alındığına dair not düşülmüş. Yine birtakım karalamalar ve Milli Kütüphane'nin mührü bulunmaktadır.

114a'da “Temmetü'l-kitāb müsemmā Tercüme-i Enīsü'l-münkaṭi'īn bi-'avni'llāh tebārek ve te'ālā” ifadesiyle metin son bulmuştur.

Baş:

Son:

1.7.5. Süleymaniye Kütüphanesi, Pertevniyal 435 (S)

Aharlı kağıda yazılan metinde harekeli nesih hat kullanılmıştır. Siyah meşin ciltlidir. 264 varaktan oluşmaktadır ve her varakta 17 satır vardır. Eserin son sayfasında h.1279/m.1862-63 yıllı mühür mevcuttur. Altın yaldızlı, mavi, sarı, turuncu, lila, kırmızı, yeşil renkli çiçekli serlevhası mevcut. 2b-3a varakları altın yaldızlı cetvelli ve duraklı diğer sayfaları sürh mürekkepli cetvellidir. Takibesi vardır. Derkenarda zaman zaman açıklama notları mevcuttur. Başlıklar sürh mürekkeple yazılmış. Su lekesi görmüştür.

1a'da "Enīsü'l-münkati'in Tercüme

[Hadīs-i] şerīf-300

Hikāye-300

Bu kitāb şāhib-i Şifāi'l-mü'min nām kitābuñ te'līfidür."

ifadeleri kaydedilmiştir.

1b'de "Bir kimse bir meyyitiñ vefāt itdigi günden elli ikincisi gice hisāb idüp bu du'āyı yidi kerre yāhūd üç kerre okıyup meyyitiñ rūhına bağışlaya ol gice Allāh te'ālā ol

meyyitiñ kabrine ol kadar melâ'ike gönderir kim hisâbın ancak Allâh Sübhânehu ve te'âlâ bilür. Her bir melâ'ikenin ellerinde altun tabaqlar içinde bu du'ânın şevâbı tolu ki ol meyyite deyeler kim saña bu hediyeysi fulân ibn fulân gönderdi. Ol meyyit sevindiginden a'zâlarının ayrıldığını tuymaya zîrâ ol gice a'zâlar birbirinden ayrıla meyyit ol-kadar feryâd ide-kim maşrıka varıncaya kadar işideler çünkü meyyit bu du'ânın sevdâsına düşüp vücūdının ırıldığını tuymaya du'â-yı şerîf budur.” denilip duânın aşağıdaki gibi Arapçası kaydedilmiştir.

اللهم اني اسألك بحق حقك و كبريائك و بحق جمالك و جلالك و بحق وجودك و فضلك و كرمك يا قديم الاحسان يا " خالق كل شيء لا اله الا انت سبحانك اني كنت من الظالمين. أجب دعوتي بحرمة اسمك العظيم وبحرمة محمد صل الله تعالى عليه وسلم و آله أجمعين والحمد لله رب العالمين ولا حول ولا قوة إلا بالله العلي العظيم. اللهم اني أسألك الطيبات و ترك المنكرات و فعل الخيرات المساكين وأن تغفر لي و ترحمني. و نتوب إليك و نتوكل عليك أردت بعبادك فتنة غير "مفتون برحمتك يا أرحم الراحمين والحمد لله رب العالمين

2a'da yukarıda bir şekil içinde “Bu kitâb-ı şerîfimiz mükerrem ola (?) her kim[s]e okursa bir fâtiha-yı şerîf iki ihlâş üç ‘amme okuda Temmet” ifadeleri yazılmıştır. Süleymaniye Kütüphanesi demirbaş kaydı mevcuttur. Yine aynı sayfada Pertevniyal Vâlide Sultan'ın mührü vardır.

Mühürde “‘An vakfı devletlü ‘işmetlü Pertevniyâl Vâlide Sultân ‘aliyyetü’ş-şân hazretleri 1279”¹⁹² ifadeleri yazılıdır.

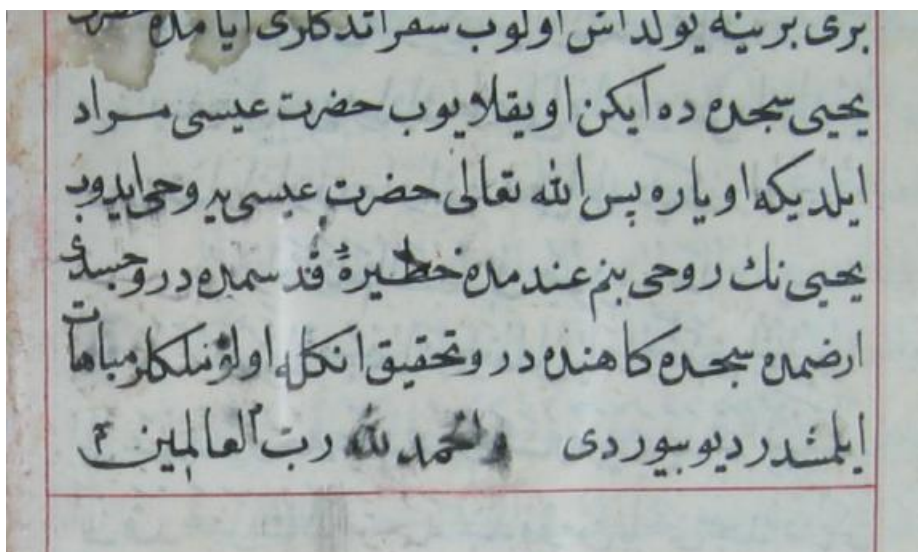
266b'de “Ve'l-hamdü'lillâhi Rabbü'l-'âlemîn.” ifadeleriyle eser sonlandırılmıştır. Burada Süleymaniye Kütüphanesi demirbaş kaydıyla Pertevniyal Vâlide Sultan'ın mührü vardır. Ayrıca kenara “Vâlide sultân efendinüñ vakf-ı şerîfidir.” ifadeleri kaydedilmiştir.

¹⁹² Günay Kut, Nimet Bayraktar, *Yazma Eserlerde Vakıf Mühürleri*, Türkiye Yazma Eserler Kurumu Başkanlığı Yayınları, İstanbul 2021, s. 109.

Baş:

Son:

1.7.6. Bâyezid Devlet Kütüphanesi, Bâyezîd 1426 (B)

Kahverengi üzerine şemseli ve mıklepli, şemsesinde çiçek motifli zencirekli ciltli bir yazmadır.

2a sayfasında büyük yuvarlak içinde Bezmiâlem Vâlide Sultan'ın aşağıdaki vakıf kaydı bulunmaktadır: “Kad vaḳafa hâze'l-kitābe'l-celīl ve'l-eşeri'l-cemīl vālidetü's-sultānū'l-a'zīm ve'l-hāḳānū'l-mufahḫar es-Sultān 'Abdü'l-mecīd Hān edāma'llāhu eyyāme 'ömre devletihui ilā āḫırid-devrān a'nī bihā ḫazret-i Bezm-i 'ālem Sultān 'aleyhi's-şān ce'ala'llāhu sa'ye'l-vāḳıfeti meşḳüren ve cezāhā mevfüren li-seneti sitte ve sittine ve mi'eteyn ve elf 1266.”

Hemen altında bulunan küçük mühürde ise “An vaḳfı devletlü'ismetlü Vālide Sultān Bezm-i 'Ālem 'aliyyetü's-şān ḫazretleri 1256” ifadeleri kayıtlıdır.”

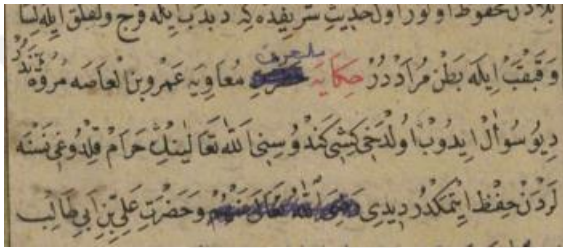
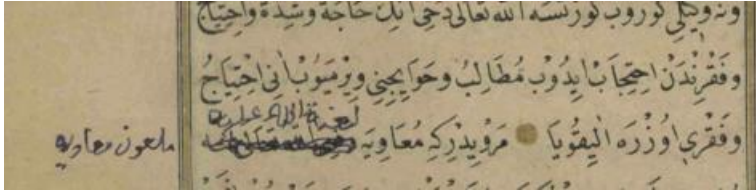
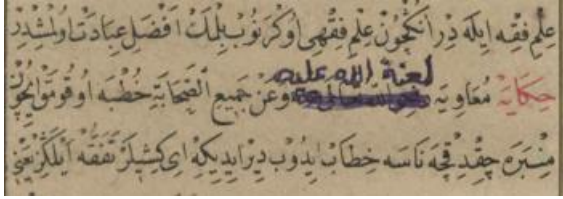

Yine aynı sayfada Beyazıt Devlet Kütüphanesi demirbaş kaydı bulunmaktadır.

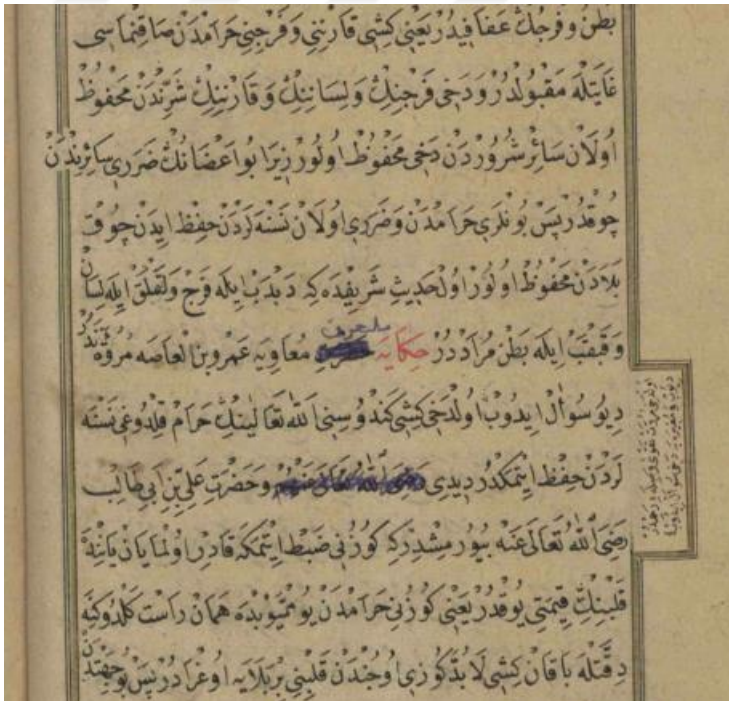
Üst tarafta “numerosu 1426” yazılmış ve 248 varak olduğu kaydedilmiş. Ayrıca 1552 sayısı not alınmıştır.. Beyazıt Genel Kütüphanesinin demirbaş kaydı mevcuttur. Metnin belli yerlerinde bu kayıt tekrar etmektedir.

Yeşil, bordo ve altın yaldızlı renkleriyle bezenmiş tezhipli serlevhası mevcuttur. Altın yaldızlı cetvellidir. Durak işaretleri yine altın yaldızla süslenmiş. Metnin neredeyse tamamı harekelidir. Aharlı kağıt üzerine yazılmıştır. Metinde takibe bulunmaktadır. 15 satırdan müteşekkil olan eser nesih hatla yazılmıştır. Başlıklar sürh mürekkepledir. Derkenarda zaman zaman notlar bulunmaktadır. Kimi zaman tamir izine de

rastlanmaktadır. Metnin bazı yerlerine okuyucular tarafından tükenmez kalemle notlar eklenmiştir. 6a, 40a ve 104b varaklarında bulunan örnekler aşağıdadır:

Metnin içinde bulunması gereken ama yazılması unutilan yerler cetvel silinerek metne dahil edilmiştir.

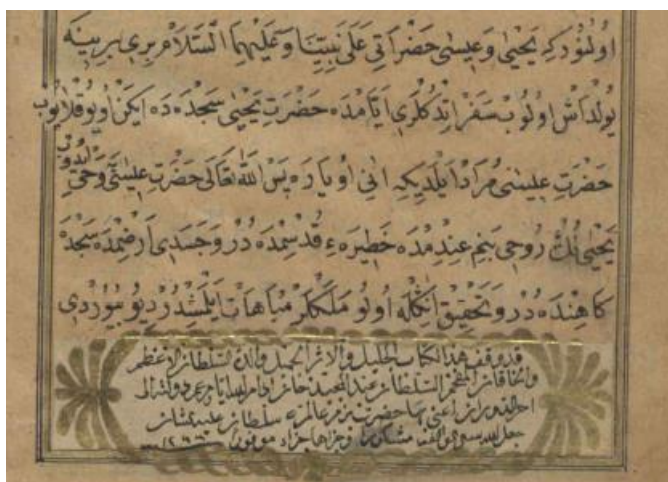
250b varağında yine ilk sayfadaki vakıf kaydı yazılmıştır. Ve Vâlîde Sultan'ın mührü bulunmaktadır.

Baş:

Son:

1.8. Çeviriyazılı Metinde İzlenen Yol

- Metin, Eski Anadolu Türkçesi imlâsına göre okunmuştur.
- Metnin daha iyi anlaşılabilmesi için gerekli görülen yerlere noktalama işaretleri konulmuştur.
- Mânânın tamamlanması için bazı eklemeler yapılmış ve bunlar [] işareti ile gösterilmiştir.
- Okunmayan yerler ... ile gösterilmiştir.
- Metinde Farsça kelimelerde yer alan hı'dan sonra kullanılan vâv-ı ma'dûle “h” ve “H” ile gösterilmiştir.
- Aslî şeklinde vokal bulunmayan āsmān, pādšāh gibi olan kelimeler telaffuz kolaylığı açısından “āsūmān”, “pādišāh” şeklinde vokal ilâve edilerek alınmıştır.
- Atıf vavları ses uyumuna ve bağlama görevine göre u/ ü/ vü şeklinde alınmıştır. Atıf vavları nüsha farklarında gösterilmemiştir.
- Farsça birleşik isim ve sıfatların arasına “-” işareti konulmuştur. “ümîd-gāh”, “şād-mān”, “gül-zār” gibi.
- İçerisinde hemze bulunan kelimeler hemzeli yazılsın veya yazılmasın ' işareti ile gösterilerek “dā'im”, “tā'ib”, “su'āl”, “me'cūr” vb. şeklinde alınmıştır.
- Metindeki imlası yanlış kelimeler, transkripsiyonlu metinde düzeltilmiştir.
- Metinde mevcut olan Arapça ifadeler orijinal şekliyle metne yazılmış metinde tercümesi olmayan ifadeler dipnotlarda tercüme edilmiştir.
- Mukayese sırasında tespit edilen nüsha farklılıkları dipnotlarda gösterilmiştir. Ancak söz konusu farklılıklarda hata var ise bu yanlışlıklara dipnotta yer verilmemiştir.
- Metin tesis edilirken başlıkların yazımında italik ve bold karakterler kullanılmıştır. Varak numaraları bold karakterle gösterilmiştir. Mütercim-in metne “Mütercim-i faķīr” ifadesiyle dahil olduğu yerler italik karakterler kullanılarak gösterilmiştir.
- Karışık bulunan varaklar metnin içeriğine göre olması gereken yerlere yerleştirilmiştir.

2. METİN

Enīsü'l-Münkaṭi'în İlā 'İbādeti Rabbi'l-'Ālemîn

[S2b, B2b, A1b, M1b, E2b, SB5b]

Bismi'llāhi'r-raḥmani'r-raḥīm¹⁹³

Allāh Sübhānehu ve te'ālāya ḥamd u şükr-i bî-nihāye idüp ḥabīb-i ekremi ve Resûl-i a'zamı Seyyidinā Muḥammedin ḥāteme'n-nebīyyin 'aleyhi ve 'aleyhimü's-selām ḥazret-i 'āliyelerine ve āl u etbā' u aşḥābına taşlıye vü teslīm eyledüğümüzden soñra şöyle ma'lûm-ı erbāb-ı 'irfān ve mefhûm-ı aşḥāb-ı iz'ān ola ki e'azz-ı ulemādan Şeyḥ Mu'āfā bin İsmā'îl raḥmetu'llāhi te'ālā 'aleyhi cem' ü te'lîf eyledüğü üç yüz ḥadîs-i şerîfi ve 'akıblerince üç yüz ḥikāyeyi müştemil *Enīsü'l-Münkaṭi'în İlā 'İbādeti*¹⁹⁴ *Rabbi'l-'Ālemîn*¹⁹⁵ nām kitāb-ı laṭîfi sa'ādetlü ve şevketlü pâdişāh-ı cihān-penāh ḥazretlerinüñ maḳbûl-i ṭab'-ı pākleri ve merḡûb-ı ḥāṭır-ı derrākleri olup [SB6a] şāhibetü'l-ḥayrāt ve'l-āṣārü'l-cemîle ve râḡıbetü'l-ḥasenāt ve's-şalātü'l-celîle devletlü ve sa'ādetlü [S3a, E3a] vālide sultān [A2a] ḥazretlerinüñ dahı yümn-i teveccühleri ve meyl-i ḥāṭırları olmağın ol kitābuñ lisān-ı Türkî-āsānla terceme olınması içün bu bendelerine işāret-i [B3a] 'aliyye buyurdılar. Allāh celle ve 'alādan su'āl ü recā iderüz ki pâdişāhumuz pâdişāh-ı sa'ādet-dest-gāh kām-baḥş u merām-resān ḳurre'-i 'ayn-ı nev'-i insān dāver-i devrān server-i āl-i 'Osmān ümîd-gāh-ı kihān u mihān ḥazretlerinüñ ḥāşiye'-i bisāt-ı devlet-i rûz-efzûnı hemîşe vüzerā-yı şāhib-rāy ve ümerā-

¹⁹³ Bismi'llāhi'r-raḥmani'r-raḥīm: -SB.

¹⁹⁴ 'İbādeten: -A, -M.

¹⁹⁵ İlā 'İbādeti Rabbi'l-'Ālemîn: -B.

yı leşker-ārāy ile ārāste ve pāy-ı taht-ı āsmān-pāye'-i hümāyūn-sāyesi hem-vāre
 fuželā-yı fażilet-perver ve hükemā-yı hüner-ver¹⁹⁶ ve meşāyih-ı naşihāt-güsterle
 pīrāste ve hizānesi envā'-ı cevāhir ü ecnās-ı nuḳūd-ı vāfirle meşhūn ve leşker-i cerrār-
 ı nām-dārı hadd u hisāb u fezleke'-i şumārdan bīrūn olup 'ahd-ı salṭanat u zemān-ı
 miknetlerinde aḥz-ı kılā' u fetḥ-i emşār u bilād-ı küffār u ḳal'-ı uşūl u fūrū' [SB6b]
 melāḥide'-i [A2b] bed-nihād u eşrār ve tevsī'-i dā'ire'-i dīn ü millet ve 'ulūvv-i
 ḡalebe'-i salṭanat u devlet eslāf-ı ḥayr-ittişāflarınuñ [S3b] eż'āf-ı muzā'afa ve emşāl-i
 müterādifeleri vücūda gelüp ecdād-ı dād-istinādları ile dār-ı fenāda pādīşāhān-ı taht-
 nişīn¹⁹⁷ oldukları gibi

إن المقسطين عند الله على منابر من نور عن يمين الرحمن وكلتا يديه يمين الدين يعدلون في حكمهم وأهليهم وما
 ولوا¹⁹⁸

ḥadīs-i şerīfī tergīb-i elīfī [M2a] muḳtezāsınca [E3b] dār-ı [B3b] beḳāda daḥı nūr-ı
 sūrūr-efzādan 'ālī menberler üzre ḳarīr ü mekīn olalar āmīn.¹⁹⁹ Ve daḥı Allāh
 Sübhānehu ve te'ālā sa'ādetlū ve devletlū vālide sulṭān-ı 'ālī-şān ḥazretlerini 'ömr-i
 ṭavīl ile mu'ammere²⁰⁰ eyleyüp dā'imā şihḥat u 'āfiyetde ve sūrūr-ı refāhiyyetde ḳılıp
 sa'ādetlū pādīşāh-ı vālā-cāh ḥazretlerini serīr-i salṭanatda aḳ şaḳallu²⁰¹ pīr görmesini
 müyesser eyleyüp āḥiretde mekān u me'vāsını cennāt-ı 'āliyāt içre Firdevs-i a'lāda²⁰²
 ḳıla āmīn²⁰³. Bu daḥı ma'lūm ola ki [A3b] bu faḳīr kitāb-ı mezḳūrdaki her bir ḥadīs-i
 şerīfī 'aynı ile yazup 'aḳībince²⁰⁴ tercemesin 'alā-ḳadr[SB7a]i'l-imkān āsān vechle

¹⁹⁶ hüner-ver: hüner SB.

¹⁹⁷ pādīşāhān-ı taht-nişīn: pādīşāh SB.

¹⁹⁸ “Şüphesiz adil olanlar, Allāh katında, Rahman'ın yanında nurdan minberler üzerinde
 ağırlanacaktır.”

¹⁹⁹ āmīn: -M.

²⁰⁰ mu'ammere: mu'ammer M, E.

²⁰¹ şaḳallu: şaḳallı S, B, SB, E, A.

²⁰² a'lāda: -A, -M.

²⁰³ āmīn: -SB.

²⁰⁴ 'aḳībince: 'aḳabince M, E.

‘ayān u beyān eyleyüp hikāyelerin daḥı ancak lafz-ı Türkī ile²⁰⁵ terceme itmege şürū‘
eyledi Allāh tebāreke [S4a] ve te‘ālā itmāmın müyesser idüp mübārek ü ferḥunde kıla
āmīn.

*Pes ol*²⁰⁶ *eḥādīs-i şerīfenüñ evvelkisi budur*²⁰⁷

إن الله لما خلق جنّة عدن فقال لها تكلمي فقالت لا إله إلا الله محمد رسول الله فقال لها تكلمي ثانية فقالت قد أفلح
المؤمنون فقال لها تكلمي ثالثة فقالت حرمت على كل بخيل و مرء²⁰⁸.

Terceme Tahkīk Allāh celle ve ‘alā cennet-i ‘adni yaratduḡı vaktde aña söyle diyü emr
eyleyüp ol daḥı

لا اله الا الله محمد رسول الله²⁰⁹

Didi. Ba‘de bir daḥı söyle [B4a] diyü fermān idüp ol daḥı

قد افلح المؤمنون²¹⁰

Didi. Ya‘nī tahkīk²¹¹ Allāh te‘ālānuñ [E4a] mü’mīn ü muvaḥḥid kulları ve cāriyeleri
felāḥ u necāt bulup cennet içre bākī vü dā’īm oldılar. [A3b] Pes yine Allāh te‘ālā
cennete bir daḥı söyle diyü buyurup ol daḥı ben her bir baḥīl ü mürāyī üzre ḥarām
kılındum didi.

Hikāye Ba‘zı ‘ulemādan hikāyet olunur şöyle²¹² buyurmuş ki²¹³ mü’mīnler āḥiretde
cennetüñ sekiz kapusına gelüp içerü [SB7b] girmek istedüklerinde anlara cennetüñ

²⁰⁵ ile: -S.

²⁰⁶ ol: -M, -A.

²⁰⁷ eḥādīs-i şerīfenüñ evvelkisi budur: ḥādīs-i evvelkisi budur M.

²⁰⁸ S nüshasının derkenar notunda “Cāmi’ü’ş-şagīr’de ma‘-ziyādeten ve nokşānındur.” ifadesi kaydedilmiştir.

²⁰⁹ Allāh’tan başka ilāh yoktur. (Hazreti) Muhammed (s.a.v.) O’nun resûlüdür.

²¹⁰ 23/Mümnun/1: “Müminler kesinlikle kurtuluşa ermiştir.” meâlindeki âyet-i kerîmeden iktibasır.

²¹¹ tahkīk: -S, -A, -M, -E, -SB.

²¹² söyle: -SB.

²¹³ buyurmuş ki: buyurmuşlar ki SB.

kapucıları diyeler ki Allāh te‘ālānuñ ‘izzeti²¹⁴ ve celāli haqqı-çün dünyādan el çeküp hāşılı māsivādan yüz çevirüp rağbet ü teveccühlerini āhırete [S4b] şarf idüp ve ancak Allāh te‘ālāya maḥabbet eyleyüp kem hūylardan pāk olan ‘ulemādan öñdin cennete hīçbir²¹⁵ kimse giremez.

İkincisi²¹⁶ budur

من نفس عن اخيه كربة من كرب الدنيا نفس الله عنه كربة من²¹⁷ كرب يوم القيمة و الله فى عون العبد مادام العبد فى²¹⁸ عون اخيه

Terceme Şol kimse ki kendü dīn qarındaşıñdan dünyā ğuşşalarından birazacuk ğuşşasını giderüp anı sevindürür ve Allāh te‘ālā daḥı [A4a] andan kıyāmet ğünü ğuşşalarından bir ‘azīm ğuşşasını izāle idüp anı sevindürür. Ve daḥı Allāh te‘ālā kulınuñ ‘avnında ve nuşretindedür mādām-ki ol kul bir dīn qarındaşıñuñ ‘avnındadır²¹⁹ ya’nī kişi bir [M2b] Müslümān qarındaşıñuñ işini mālı yā eli [B4b] yā dili ile andan bir nesne recāsında olmayup-da ancak rızā’en [E4b] li’llāh te‘ālā bitürmege sa’y idince Allāh te‘ālā daḥı aña her bir²²⁰ mühimminde [SB8a] mu‘īn ü nāşır olur.

Hikāye Kibār-ı ‘ulemādan birisi şöyle hikāyet idüp dir ki bir kōrkunç düş gördüm-ki ğüyā ki²²¹ vākı’amda kıyāmet kōpup Allāh te‘ālā beni inceden ince hisāba çeküp ‘azīm miḥnete ve ğuşşaya düşüp nice idecegüm bilmem ben bu hālde [S5a] iken anı gördüm-ki bir faķīr fellāh²²² kōñşumuz var idi-ki ğāyetle medyūn olup anı borçluları ortaya

²¹⁴ ‘izzeti: ‘izz M.

²¹⁵ hīçbir: hīç E.

²¹⁶ ikincisi: ikinci M.

²¹⁷ كربة من: -SB.

²¹⁸ عون العبد مادام العبد فى: SB nüshasında mükerrerdir.

²¹⁹ ‘avnındadır: ‘avnında M.

²²⁰ bir: -E.

²²¹ ki: -M,-A.

²²² fellāh: rençber B.

alup derd-mendi pek incidirler idi. Anuñ ise borcın ödemege kudreti yok idi. Ol bī-
çāreye yüregüm acıyup **[A4b]** cümle borcın ödeyivirdüm. Pes ol çiftçi dağı

فرج الله تعالى²²³ عنك كما فرجت عني

diyerek çekilüp gitmişti ya'nī Allāh te'ālā senden guşsa vü şiddeti giderüp²²⁴ seni
mesrūr²²⁵ [u] şād-mān eyleye nitekim sen beni sevindürdün işte ben ol miḥnetde ve
guşşada iken ol kişi dīvān-ı Hāk te'ālāda тұrup dir ki yā Rabbī²²⁶ bu kuluñ benden bir
dünyā guşşasını gidermiş idi. Pes Allāh te'ālā dağı benüm Resülüm ve Hābībüm
şādıkdur çünkü²²⁷ bu kulum dünyāda saña²²⁸ şefkat idüp buñ demiñde bulunmış **[SB8b]**
idi. İmdi ben dağı²²⁹ şimdi andan 'afv idüp²³⁰ 'Araşāt'uñ miḥnetinden anı ḥalāş
eyledüm diyü buyurup **[B5a]** ve bu sevinç ile uyanup²³¹ gāyetle şād-mān oldum.

Üçüncisi²³² **budur**²³³

من زار قبري وجبت له شفاعتي **[E5a]** و صلوة في مسجدی هذا تعدل الف صلوة في غيره من المساجد الا²³⁴
المسجد الحرام فانه افضل بمائة صلوة و من دخل البيت دخل في حسنة و خرج من سيئة²³⁵ **[A5a]** معفواً عنه
[S5b] و ماء زمزم لما شرب له

Terceme Kabrūmi ziyāret eyleyene şefā'atüm vācib olur ya'nī ol kişi şefā'atüme
müstehāk olur. Ve benüm şu mescidümde kılınan bir namāz Mescid-i Harām'dan gayrı

²²³ -E, -B. تعالى

²²⁴ giderüp: açup B.

²²⁵ mesrūr: -S.

²²⁶ Rabbī: Rab M.

²²⁷ çünkü: çün M, A.

²²⁸ dünyāda saña: saña dünyāda SB.

²²⁹ dağı: -E.

²³⁰ idüp: eyleyüp B.

²³¹ uyanup: uyandum E.

²³² Üçüncisi: üçünci M.

²³³ S nüshasının derkenar notunda "Cāmi'ü's-şagīr'de faқаt evveli vākı' olmışdur." ifadesi kaydedilmiştir.

²³⁴ -M. المساجد الا

²³⁵ -M. دخل في حسنة و خرج من سيئة

mescidlerde kılınan biñ namāza deger ya‘nī ol bir²³⁶ namāzuñ şevābı bu²³⁷ biñ namāz şevābı kadar ola ammā Mescid-i Harām’da kılınan bir namāz ol mescid-i şerīfde kılınan bir namāzdan yüz derece efdaldür. Ve dağı Beytu’llāh’a dāhıl olan kişi hasene vü şevāba müstağrak olduğu hālde girüp günāhından ‘afv olunmış olduğu hālde çıkar. Ve āb-ı²³⁸ Zemzem her nenūñ niyyeti içün içilürse hāşıl ola ya‘nī²³⁹ meşelā aç kişi [SB9a] toymak niyyetine içerse tok ola ve cāhil kişi ‘ālim olmak niyyetine içerse ‘ālim ola gayrısı dağı buña kıyās olına.

Hikāye Şöyle hikāyet olunur ki bir kişi Ebī ‘Abdu’llāh Muḥammedü’n-Neccārī’ye rahmetu’llāhi te‘ālā hıfzuñ ne güzel kavīdür ki bu deñli eḥādīs-i şerīfeyi [A5b] işidüp ezberlersüz ve şöyle hātır-nişān [B5b] idersüz ki mişliñüz bulunmaz diyü [M3a] sebebinden su’āl idince buyurdılar ki evā’il-i hālümde mā’-i²⁴⁰ Zemzem’e mülākī olduğum gibi kuvvet-i hıfzum gāyetle ziyāde olmak içün [E5b] niyyet idüp içmiş idüm işte tā²⁴¹ ol āb-ı mübāreki [S6a] nüş ideli her neyi kim işidüp hıfz eyledüm aşlā ferāmüş itmedüm.

Dördincisi²⁴² budur²⁴³

أفضل العبادة الفقه و أفضل الدين الورع وما عبد الله بشيء أفضل من الفقه في الدين وفقه واحد أشد على الشيطان
من ألف عابد ولكل شيء عماد و عماد الدين الفقه

²³⁶ bir: -SB.

²³⁷ bu: -SB.

²³⁸ āb-ı: -SB.

²³⁹ ya‘nī: -M.

²⁴⁰ mā’-i: -SB.

²⁴¹ tā: -M.

²⁴² Dördincisi: dördinci M.

²⁴³ S nühasının derkenar notunda “El-vera’ kavline dek vākı’ olmuşdur.” ibareleri kayıtlıdır.

Terceme ‘İbādetüñ ziyāde faẓīletlisi ‘ilm-i fıkhdur zīrā helāl ü harām ve ‘ibādet ü tā‘at bilinmez illā ‘ilm-i fıkh ile ve dahı dīn-i İslām’da olınan²⁴⁴ ‘amellerüñ efđali perhīz-kārluğdur. **[SB9b]** Ya‘nī harām u mekrūh olanlardan şaķınmağdur. Ve dahı Allāh te‘ālāya dīn-i İslām’da fıkhdan efđal ‘ibādet ile²⁴⁵ ‘ibādet olunmadı zīrā ‘ilm-i fıkhdan haber-dār olan hem **[A6a]** eyledügi ‘ibādātı şerā’i ve ādābı ile ider ve hem bilmeyenlere öğredir ve dahı bir faķīh ya‘nī ‘ilm-i şerī‘atı bilen bir kiři şeytān üzre biñ ‘ābiddin ziyāde şiddetlidir hāşılı şeytānuñ²⁴⁶ bir ‘ālimden hāzz itmemesi biñ ‘ābiddin hāzz itmemesinden ziyādedir zīrā ‘ābid ancak kendü ‘āleminde olup başka başına ‘ibādet üzre olur ammā ehl-i ‘ilm olan kendüsi ‘amel **[B6a]** itdüğinden ğayrı nāsa dahı hayrı ve şerri ve helāl ü harāmı²⁴⁷ beyāñ u ta‘līm idüp herkes şerī‘at u dīnini **[S6b]** andan öğrenür. Pes muķarrerdür ki şeytān nāsa hayr ta‘līm **[E6a]** idüp anları toğrı yola ķulağuzlayanlardan ziyāde güçlenür. Ve dahı her nesnenüñ medārı ve diregi vardır ve dīn-i İslām’uñ diregi ‘ilm-i fıkhdur hāşılı meşelā çadırıñ kıyāmı direk ile olduğı gibi şerī‘atumuzuñ-da kıyāmı ve devāmı ‘ilm-i fıkh iledür anuñ-çün ‘ilm-i fıkhı öğrenüp bilmek efđal-i ‘ibādet olmuşdur. **[SB10a]**

Hikāye Mu‘āviye **[A6b]** rağıya’llāhu te‘ālā ‘anh ve ‘an cemī‘i’s-şahābe²⁴⁸ hıṭbe okumağ için minbere çıķduķca nāsa hıṭāb idüp dir idi-ki iy kişiler tefakķuh eyleñüz ya‘nī dīnümüzde faķīh olup dünyāda ve āḫirette nefsiñüzüñ lehüsi ve ‘aleyhisi olanları

²⁴⁴ olınan: olan SB.

²⁴⁵ ‘ibādet ile: -SB.

²⁴⁶ şeytānuñ: -SB.

²⁴⁷ helāl ü harāmı: harām [u] helāl E; helāli ve harāmı B.

²⁴⁸ SB nüshasında “Mu‘āviye rağıya’llāhu te‘ālā ‘anh ve ‘an cemī‘i’s-şahābe” ifadesi muhtemelen bir okuyucu tarafından silinmiş, B nüshasında ise ifadenin üzerine sonradan “la’netu’llāhi ‘aleyh” yazılmıştır.

öğrenmege çalışup biliñüz zīrā Resūlu’llāh şalla’llāhu te‘ālā²⁴⁹ ‘aleyhi ve sellem²⁵⁰
hazretlerini işidürdüm-ki²⁵¹

من يرد الله به خيرا²⁵² يفقهه في الدين

dir idi. Ya’nī şol kimesneye kim Allāh Sübhānehu ve te‘ālā hayr-ı keşir murād eyleye
anı dīn-i İslām’da faķīh ü ‘ālim kılar hāşılı uşul-i dīni ve kavā’id-i şerī’ati zabt u hıfz
idici ‘ālim kılar bu münāsebetle *mütercim-i faķīr* ya’nī dā’i-i muhlis ‘*Alī Halīfe*’-i bī-
miķdār rahmetu’llāhi te‘ālā ‘aleyh²⁵³ ‘ulemā’-i kibār²⁵⁴ kitāblarında²⁵⁵ istihrāc idüp dir
ki [M3b] imān u [S7a] İslām’uñ beķāsı ‘ilm [B6b] iledür²⁵⁶ ve zühd ü taķvā ve ‘ibādet
ü sülūk-i tarīķat cehl ile olmaz ‘ilm ile olur hattā *Hülāşatü’l-Fetāvā*’da ve ğayrısında

الجهل أقرب إلى الكفر من بياض العين إلى سوادها

[E6b, A7a] hadīs-i şerīfi mezkūrdur. Ya’nī cāhilüñ hāşılı kişi kendü nefesine farz olan
‘ibādātuñ [SB10b] ‘ilmini bilmemek küfre gözüñ aĝınıñ қarasına yakınluğundan
ziyāde yakındır. Ve ‘ilm dağı iki dürlüdür ki birisi farīzadur ve birisi dağı²⁵⁷
fazīletdür²⁵⁸. Pes farz olan ‘ilm şol ‘ilmdür ki kişiyeye anı bilmek lāzımdur ki ansuz
olması muhāldür tā kim üzerine farz olan ‘ibādātı me’mūr olduğı üzre edā²⁵⁹ eyleye
ve fazīlet olan ‘ilm şol ‘ilmdür ki kişinüñ dīninde bilmesine muhtāc olduğundan
ziyādedür ki bu ‘ilm nefsüñ fezā’ilinden ‘add olunur. İmdi şol ‘ilm-ki farz dur gerek er

²⁴⁹ te‘ālā: -SB.

²⁵⁰ şalla’llāhu te‘ālā ‘aleyhi ve sellem: ‘aleyhi’s-selām E, M.

²⁵¹ işidürdüm-ki: işitdüm-ki: S, M.

²⁵² به خيرا: -E.

²⁵³ rahmetu’llāhi te‘ālā ‘aleyh: -B, -SB.

²⁵⁴ kibār: -E.

²⁵⁵ kitāblarında: kitāblarından B, SB.

²⁵⁶ ‘ilm iledür: ‘ilm ile olur SB.

²⁵⁷ dağı: -B.

²⁵⁸ farīzadur ve birisi dağı fazīletdür: farīza ve birisi fazīletdür SB.

²⁵⁹ edā: -SB.

kişi ve gerek hatun kişi²⁶⁰ anı bilmek lâzımdur ki terki hîç bir vechle mümkün degüldür muhâldür hâşılı bilmesi elbette lâzımdur. Ve hadîs-i şerîfde

أطلبوا العلم ولو بالصين

vâkı'dur ya'nî üzeriñüze farz olan 'ilmi varup ehlinden taleb idüp öğrenüñüz eger 'ilm öğrenecegiñüz kişi farazâ Çîn vilâyetinde [S7b] olursa da. Ve bir hadîs-i şerîfde dahı

[A7b]

أطلب العلم فريضة على كل

[B7a]

مسلم و مسلمة

vâkı'dur. Ya'nî 'ilm taleb edüp öğrenmek her bir 'âkı-l-i bâliğ er kişi üzre ve hatun kişi üzre²⁶¹ farz-ı 'ayndur. Ma'lûm ola ki Müslim ve Müslime üzre talebi²⁶² [SB11a] farz olan 'ilm 'ilm-i tevḥîd ü 'ilm-i şerî'atdur²⁶³ ve 'ilm-i tevḥîdden [E7a] farzı müte'ayyin olan miqdâr uşûl-i dîni bilecek kadar hâşıl olan 'ilmdür. Ya'nî Allâh te'âlâ'yı şıfât-ı zâtıyye ve fi'liyyesi ile ve bi'l-cümle îmân ve taşdıķı her bir²⁶⁴ mükellef üzre farz-ı 'ayn olanları bilecek miqdârı 'ilm herkese farz-ı 'ayndur ki bu 'ilme 'ilm-i uşûl-i dîn ve 'ilm-i tevḥîd dinür. İmâm-ı hüāmumuz İmâm-ı A'zam Ebî Ḥanîfe rahmetu'llâhi te'âlâ 'aleyhi rahmeten vâsi'aten²⁶⁵ ḥazretleri 'ilm-i tevḥîd beyânında *Fıkh-ı Ekber* nâm kitâb te'lîf itmişdür ki ehlinden öğrenüp bilmesi lâzım kitâbdur ve ammâ 'ilm-i şerî'atdan²⁶⁶ herkese farz olan miqdâr²⁶⁷ 'ilm-i tevḥîdden soñra üzerine ityânı²⁶⁸ farz-

²⁶⁰ kişi: -E.

²⁶¹ er kişi üzre ve hatun kişi üzre: üzerine ve er kişi ve hatun kişi üzre S.

²⁶² talebi: taleb A, M.

²⁶³ 'ilm-i tevḥîd: 'ilm-i tevḥîddür B, SB, M.

²⁶⁴ bir: biri SB.

²⁶⁵ rahmeten vâsi'aten: -M, -A.

²⁶⁶ şerî'atdan: şerî'atda M, A.

²⁶⁷ miqdâr: miqdârı SB, E.

²⁶⁸ ityânı: ityân SB.

ı ‘ayn²⁶⁹ olan ‘ibādet miqdārıdır tā kim kişi kendüsine farz-ı ‘ayn²⁷⁰ olan ‘ibādeti²⁷¹ vech-i kemāl [A8a] üzre edā eyleye. Meşelā tahāret ü şalāt u şıyām gibi ki her kimün üzre ki bunlar farz olur bunların ‘ilmi dahı [S8a] farz olur bu bahş mütē‘allık fevā’idi tafşili üzre *Şifā’ü’l-Mü’mîn*’de beyān itmiş idük eger murād-ı hümāyün olunursa²⁷² [B7b] görülür. Ve bir āhar hadīs [SB11b] -i şerīfde dahı şöyle [M4a] vākı’dur ki Resūlu’llāh şalla’llāhu te‘ālā ‘aleyhi ve sellem²⁷³ ve ‘alā ālihi²⁷⁴ hāzret-i ‘āliyeleri buyurur ki Mi‘rāc gicesinde²⁷⁵ ehl-i nāra muṭṭali’ olup gördüm-ki ekşer-i ehl-i cehennem fuḳarādur. Pes ol²⁷⁶ Sultān-ı kevneyn böyle buyurınca meclis-i sa‘ādet-medārlarında²⁷⁷ hāzır bulunanlar yā Resūla’llāh ol fuḳarā māl ü mülk²⁷⁸ yoḥsullarımıdır diyü su‘āl itdüklerinde yok yok [E7b] māl fuḳarāsı degüllerdür ‘ilm fuḳarāsıdır diyü buyurdılar. İmdi bu da ma‘lūm ola-ki her kimse kim kendüsine farz olan ‘ibādet ü tā‘atün ‘ilmini öğrenmeye²⁷⁹ aña ‘ibādetün aḥkāmı ve ḥuḳūkı ile kıyāmı hāşıl olmaz ve eger bir kişi Allāh te‘ālāya melā’ikesi²⁸⁰ ‘ibādeti kadar ‘ilmsüz ‘ibādet eylese [A8b] hāsirinden olup sa‘ādet-i uhreviyyeden mahrūm ḳalur. E‘ūzu bi’llāhi te‘ālā min ḳalīk āmīn. İmdi iy ṭalīb siyādet-i sermediyye ve’y rāğıb-ı sa‘ādet-i ebediyye saña lāzım ve mühim olan a‘mālün ‘ilm ü ma‘rifetini tekmīl itmege sa’y u ihtimām u kūşış-i mālā-keḷām idüp taḥşīl-i merzāt-ı raḥmān celle ve ‘alā idesin. Mervīdür ki [S8b] Ebī

²⁶⁹ ‘ayn: -M, -A.

²⁷⁰ ‘ayn: -B, -A, -SB, -E, M.

²⁷¹ ‘ibādeti: ‘ibādātı SB, E, M.

²⁷² olunursa: olursa M.

²⁷³ şalla’llāhu te‘ālā ‘aleyhi ve sellem: ‘aleyhi’s-selām M.

²⁷⁴ Resūlu’llāh şalla’llāhu te‘ālā ‘aleyhi ve sellem ve: şalla’llāhu te‘ālā ‘aleyhi ve SB, B; şalla’llāhu ‘aleyhi ve A; Resūlu’llāh şalla’llāhu te‘ālā E.

²⁷⁵ gicesinde: gicesi SB.

²⁷⁶ ol: -M.

²⁷⁷ medārlarında: medārında S, A, SB, E, M.

²⁷⁸ mülk: mülk fuḳarā ve M, A.

²⁷⁹ öğrenmeye: öğrenme M.

²⁸⁰ melā’ikesi: melā’ike-i semā B.

Yūsuf'a²⁸¹ rahmetu'llāhi te'ālā bu kadar 'ilm ü kemāle ne sebeble nā'il oldıñuz [SB12a] diyü su'āl olındukda [B8a] öğrenmekden istinkāf u i'rāz itmedüm ve öğrenmekden dahı bahıl olmadum diyü cevāb virdi. Bu da mervīdür ki Muḥammed bin²⁸² Ḥasan rahmetu'llāhi te'ālā²⁸³ gāyetle māl-dār idi hattā emvāl ü emlāki üzre üç yüz vekīli var idi cümle mālını fikh yolında ḥarc u infāk eyleyüp kendüsine bir nefīs giysi bile²⁸⁴ komayup eskiler giymegi ihtiyār eyledi ve yukaruda mezkūr olan ḥadīs-i şerīfler muktezāsınca fikh ol-deñlü ḥarīş ü meşgūl idi-ki²⁸⁵ vaşf olunmaz [A9a] hattā anı vefātından soñra bir kimesne²⁸⁶ düşünde görüp yā imām ḥālet-i nez'ide iken ne ḥālde idüñ diyü su'āl idince ben [E8a] ol ḥālde iken mesā'il-i fikhdan bir mes'elenüñ te'emmülünde idüm anı fıkrlenürken rūḥumuñ çıkduğunu aşlā tuymadum diyü buyurdı rahmetu'llāhi te'ālā 'aleyh.

Bişincisi budur

من شرب ماء بثلاثة أنفاس فبدأ بسم الله في كل مرة و حمده بعد كل مرة فكأنما سبح ذلك الماء في جوفه حتى يشرب ماء غيره ولا يغيب الماء غبا

Terceme Şu içmek murād eyleyen kişi içeceği [S9a] şuyı üç nefesle [SB12b] içüp her birinde Bismi'llāh ile başlayup soñralarında ḥamd eylese gūyā kim ol şu ḫarnında tesbīḥ ider tā bir ḡayrı şu dahı²⁸⁷ içinceye dek ve şuyı bir uğurdan [B8b] şoluḡ almadın bir nefesde içmeye.

²⁸¹ Ebī Yūsuf'a: Ebī Yūsuf S, SB, A, E.

²⁸² bin: ibn SB, E.

²⁸³ te'ālā: -M.

²⁸⁴ bile: ile S.

²⁸⁵ idi-ki: idi-kim SB.

²⁸⁶ kimesne: kişi SB.

²⁸⁷ dahı: -S.

Hikāye ‘Ulemā’-i kırā’atdan Nāfi’ rahmetu’llāhi te‘ālā hikāyet idüp dir ki bir kerre ibn ‘Ömer rağıya’llāhu te‘ālā ‘anhümā beni bir nefesde şu içüp bir uğurdan yutduğımı görünce baña buyurdu ki **[A9b]** iy Nāfi’ bir dahı şakın böyle **[M4b]** itme zīrā şu içmekde sünnet olan budur ki üç nefesle içesin ve her birinde besmele²⁸⁸ ile başlayup hamdele ile hatm idesin ve şuyı bir uğurdan çeküp yudmayasın azar azar şuararak içesin. *Mütercim-i fakīr* rahmetu’llāhi te‘ālā²⁸⁹ dir ki *İhyā’-i ‘Ulūm’* da beyān olınuğı üzre şu içmeññ²⁹⁰ keyfiyyeti budur ki şu gibi mübāh nesneyi içmek isteyen kişı ibtidāsında tesmiyetu’llāhi te‘ālā **[E8b]** idüp şuyı azar azar şuararak içe ve arasın kesüp bir nefes alup

الحمد لله²⁹¹

diye ve tekrār yine tesmiye idüp öyle içe ve yine bir nefes alup ‘aķtınca

الحمد لله رب العالمين²⁹²

diye ba‘de yine **[SB13a]** tesmiye idüp ol minvāl üzre içüp bu üçinci nefesden **[S9b]** sonra

الحمد لله رب العالمين الرحمن الرحيم

diye ba‘de

الحمد لله الذى جعله عذبا فراتابرحمته و لم يجعل ملحا اجابا بذنوبنا²⁹³

diye.

²⁸⁸ besmele: bismi’llāh A, M.

²⁸⁹ rahmetu’llāhi te‘ālā: -B; rahmetu’llāh M.

²⁹⁰ içmeññ: içmek SB.

²⁹¹ “Allāh’a hamd olsun.”

²⁹² “Âlemlerin Rabbi olan Allāh’a hamd olsun.”

²⁹³ “Rahmetiyle onu tatlı kılan, himayesini bağışlayan ve bizim günahlarımızdan dolayı onu acı ve tuzlu kılmayan Allāh’a hamd olsun.”

قال رب العزة جل جلاله انا عند ظن عبدی بی فلیظن بی ماشاء

Terceme²⁹⁴ Rabbi'l-‘izzeti'l- [A10a] celle celālihi buyurdı-ki ben ‘abdümün beni [B9a] zann eylemesi katındayum. İmdi ‘abdüm beni dilediği nesne zann eylesün ma‘lüm ola ki bu hadīs-i kudside vāki‘ olan zann-ı yakīn ile bilmek ma‘nāsınadır. Pes ma‘nāsı²⁹⁵ demek olur ki eger ‘abdüm beni Ğafūr i‘tikād iderse günāhlarını yarlıgarum ve eger Tevvāb i‘tikād iderse tevbesini kabūl iderüm sā’iri-de buña kıyās olına. Lākin dimişler ki mağfıretün ve kabūl-i tevbenün recāsı istiğfār-ı tevbe’-i şādıkā katında gerekdür. Zırā me‘āşiden el çekmeyüp-de Allāh te‘ālā Ğafūr [u] Raḥīm’dür Tevvāb [u] Kerīm’dür dinildükde recāsı mevḥūm olur maẓnūn olmaz. Ve ba’zı ‘ulemā daḥı dimiş-ki bu hadīs-i şerīf ile murād Allāh te‘ālāya ḥüsn-i zann itmek üzre [SB13b] ḥass u terğıbdür. Hāşılı mü’mın [E9a] gerçi²⁹⁶ ḥavf [u] recā arasında olmak gerekdür ve lākin ‘afv üzre recāsı ğālib olmak gerekdür.

Hikāye Ba’zı şıķātdan hikāyet olunur [S10a] dimiş-ki düşümde [A10b] gördüm-ki²⁹⁷ gūyā ki kıyāmet kopup Allāh Sübhānehu²⁹⁸ ve te‘ālā faşl-ı kazā ider. Pes ḥalāyık bu ḥālde iken ańsuz işıtdüm-ki cehennem içinden²⁹⁹ birisi yā Ḥannān yā Mennān diyü çağırur. Pes Allāh Sübhānehu ve³⁰⁰ te‘ālā Cebrā’il ‘alā nebiyyinā ve ‘aleyhi’s-selāma ol şavt şāhibini var getür diyü emr idüp ol-daḥı varup Mālik’e var şu yā Ḥannān yā Mennān diyü feryād ideni al baña getür diyüp [B9b] ol daḥı varup cehennem içinden çıkarıgetürüp ḥazret-i Cebrā’il ol kişiye seni Allāh te‘ālā istedi gel gidelüm diyüp ol

²⁹⁴ Terceme:-S, -E, -A, -M.

²⁹⁵ ma‘nāsı: bu ma‘nā B.

²⁹⁶ gerçi mü’mın: mü’mın gerçi S; mü’mın E.

²⁹⁷ ki: -E.

²⁹⁸ Sübhānehu: -E.

²⁹⁹ içinden: içinde SB, E.

³⁰⁰ Sübhānehu ve: -S, -B, -SB, -E, -M.

kiři dağı yā Cebrā'il lutf eyle beni Һazret-i Resūlu'llāh şalla'llāhu te'ālā 'aleyhi ve selleme³⁰¹ uğratma zīrā kabāhatum katı³⁰² çokdur andan pek utanurum diyüp Һazret-i Cebrā'il [M5a] dağı anı alup götürince Rabbi'l-'izzet celle celālehu aña iy 'abdüm bu feryād itdüğüñ nedür diyüp ol³⁰³ dağı yā Rabbi³⁰⁴ Rabbüme Һüsn-i zannum olduğı-çün feryād iderüm [SB14a] diyüp Allāh te'ālā dağı yalan söylersin [A11a] eger baña Һüsn-i zannuñ olaydı seni nāra şokmazdum. İmdi çünki bu Һâlde iken baña Һüsn-i zannuñ vardır³⁰⁵ suçlarını 'afv eyledüm. İy meleklerüm³⁰⁶ bu kulumı iletiñ cennete koñ tahkik anı³⁰⁷ [S10b] mağfiret eyledüm.

*Yidincisi budur*³⁰⁸

النظر إلى محاسن المرأة سهم مسموم من سهام إبليس فمن صرف نظره

[E9b]

عنها رز³⁰⁹ قه الله عبادة يجد حلاوتها

*Terceme*³¹⁰ Yād Һatunuñ güzelliklerine bakmak şeytānuñ ağılı³¹¹ oğlarından bir oğdur. Pes her kim-ki andan nazarını şarf eyleye Allāh te'ālā anı bir 'ibādet ile rızıklandura³¹² ki anuñ Һalāvet ü lezzetini bulur. Һaşılı bir³¹³ zevk-ı rüĥāniye vāşıl olur

³⁰¹ şalla'llāhu te'ālā 'aleyhi ve selleme: 'aleyhi's-selāma E, 'aleyhi ve selleme M.

³⁰² katı: -B.

³⁰³ dağı anı alup götürince Rabbü'l-'izzet celle celālehu aña iy 'abdüm bu feryād itdüğüñ nedür diyüp ol: -M.

³⁰⁴ Rabbi: Rab SB.

³⁰⁵ İmdi çünki bu Һâlde iken baña Һüsn-i zannuñ vardır: -A, -M.

³⁰⁶ meleklerüm: melekler M.

³⁰⁷ anı: -M.

³⁰⁸ Yidincisi budur: -M, -A.

³⁰⁹ نظرہ عنها رز: -M.

³¹⁰ Terceme: -M, -A.

³¹¹ şeytānuñ ağılı: şeytān M.

³¹² ile rızıklandura: vire M.

³¹³ Һaşılı bir: -M.

ki ol bir zevkleri unutturur. *Mütercim*³¹⁴-i fakîr ‘afiyu’llâh te‘âlâ ‘anh³¹⁵ dir ki işte bunuñ-çündür ki Şeyh Sa‘dî rahmetu’llâhi te‘âlâ [B 10a] nazm idüp

اكر لذت ترك لذت بدانى

دكر لذت نفس لذت نخوانى³¹⁶

buyurur. Şeyh hâzretleri hıtâb-ı ‘âm tarîkıyla dir ki eger lezzet-i cismâniyyeyi ve nefsüñ şehvetlerini ve bâtıl ârzûlarını terk [A11b] itmenüñ lezzet ü şafâsını bileydük ya‘nî tıyayduk bir dahı nefsüñ lezzetine lezzet [SB14b] ü zevk u şafâ okumazduk ya‘nî lezzet dimezdük.

*Hikāye*³¹⁷ Ba‘zı kibâr-ı âhara naşîhat idüp buyurmuş-ki şakın senüñ olmayan hatuna hiddetle bakıcı olma zîrâ mādām-ki gözüñi hıfz idersin fercüñ zînâ eylemez. İmdi³¹⁸ eger saña helâl olmayan ‘avratuñ [S11a] etegine bakmamağa kâdir iseñ işle ya‘nî bakma ve eger kendüñi zabt idemezseñ hemân oruç tutup kuvvet-i şehvetüñi azaldıgör zîrâ ki oruç tutmak seni pek zabt ider ve buña da kâdir olımazsın illâ Allâh te‘âlânuñ ‘avnı ile.

*Sekizincisi [E10a] budur*³¹⁹

إن الرجل ليبقى من أجله ثلاثة أيام فيصل رحمه فيزيد الله في عمره ثلاثين سنة

³¹⁴ Mütercim: -M, -A.

³¹⁵ ‘afiyu’llâh te‘âlâ ‘anh: -B.

³¹⁶ اكر لذت ترك لذت بدانى

³¹⁷ Hikāye: -M, -A.

³¹⁸ “İmdi” A nüshasında mükerrerdır.

³¹⁹ Sekizincisi budur: -M, -A.

Terceme³²⁰ Gāh olur ki bir kişinüñ ecelinden ancak üç gün alur ve ol eşnāda şıla'-i rahm ider pes ol sebeble Allāh te'ālā 'ömrinden otuz yıl ziyāde idüp üçinci günde [A12a] ölecek iken otuz yıl dahı yaşar.

Hikāye³²¹ Şöyle hikāye olunur ki Dāvudü'n-nebī huzūrına [B10b] 'alā nebīyyinā ve 'aleyhi's-selām iki kişi da'vāya gidüp ol dahı faşl-ı da'vā eyledi ba'de ol kişiler yanından çıkup gitdiler ve ol vaktda ise Melekü'l-mevt 'alā nebīyyinā ve 'aleyhi's-[SB15a] selām hāzret-i Dāvud'ı ziyārete³²² gelüp yanında insān şüretinde tıururdu. Pes ol kişiler gitdüklerinden sonra Melekü'l-mevt hāzret-i³²³ Dāvud'a haber virüp işte şu iki kişiden falān bir haftadan sonra ölüp rühını kabz itsem gerek diyü adı ile ta'yın [S11b] eyledi ve bir niçe müddet-i tavīlden sonra [M5b] hāzret-i Dāvud ol recüli sağ görüp Melekü'l-mevt'e aşı nedür ki ol kişi dahı ölmemiş diyü su'āl idince Melekü'l-mevt didi-ki ol kişi kātī'-ı rahm idi ve hemān ol gün-ki yanūndan gitmişdi inşāfa gelüp şıla'-i rahm eyledi ya'nī in'ām u ihsān ve niçe eylük eyledi. Pes Allāh te'ālā [A12b] dahı şıla'-i rahm eylediği için 'ömrinden yigirmi yıl dahı ziyāde eyledi. *Mütercim-i*³²⁴ *faķır* rahmetu'llāhi te'ālā³²⁵ [E10b] dir ki kışa 'ömrüñ uzanmasına ve uzun 'ömrüñ kışılmasına müte'allık mesā'il ü fevā'idi *Şifā'ü'l-Mū'min* kitābumuzda müstevfī zıkr ü beyān eylemişümdür. Eger murād-ı sa'ādet istinād olunursa aña müṭāla'a olına.

Ṭoķuzuncısı budur³²⁶

³²⁰ Terceme: -M, -A.

³²¹ Hikāye: -M, -A.

³²² alā nebīyyinā ve 'aleyhi's-selām hāzret-i Dāvud'ı ziyārete: -M.

³²³ hāzret-i: -S, -E, -A, -M.

³²⁴ Mütercim: -M, -A.

³²⁵ te'ālā: 'aleyhi M.

³²⁶ Ṭoķuzuncısı budur: -M, -A.

ما من نفس [B11a] تموت فتشهد أن لا إله إلا الله و أن محمد رسول الله يرجع ذلك إلى قلب موقن [SB15b]

إلا غفر الله له

Terceme³²⁷ Hiç bir ölecek nefis yokdur ki mevti katında ğarğaradan öñdin şehâdet kelimelerin cân u dilden yakîn ile ve i'tikâd-ı şâdık ile dir illâ tahkîk Allâh te'âlâ anuñ-çün mağfiret eyler.

Hikāye³²⁸ Kibār-ı 'ulemādan ba'zısı dimişdür ki ben dünyādan kelime'-i tevhîd ile çıkup îmān ile gitdükden soñra âhırete ehl-i arzuñ günāhları ile [S12a] gitmekden hiç mübālât itmem.³²⁹ Ya'nî yir tolusınca günāhla gidersem-de [A13a] hiç kayırmam zîrâ ki³³⁰ îmānum vardır ve îmān ile giden ise 'ākıbet cennete girse gerekdür.

Onuncısı budur³³¹

أعنيكما بكلمات الله التامة من كل شيطان و هامة ومن كل عين لامة

Terceme³³² Mervîdür ki hâzret-i Resûlu'llâh şalla'llâhu te'âlâ 'aleyhi ve sellem³³³ Hasan u Hüseyin'e rağıya'llâhu 'anhümâ ol kelimâtı okurlar idi. هامة diyü yılân u 'akrep ve bunlara karîb ağulı haşerâta dinür. ve

لامة

diyü insden ve cinden şol yaramaz göze dinür ki her neye kim³³⁴ nazarı ile bakarsa ol manzûrı olana yaramaz nazarı degüp [E11a] yâ hasta olur yâ ölür. Pes bu du'âyı kendü kendüsine okumak isteyen kişi [SB16a]

³²⁷ Terceme: -M, -A.

³²⁸ Hikāye: -M, -A.

³²⁹ itmem: itmeyem S.

³³⁰ ki: kim S.

³³¹ Onuncısı budur: -M, -A.

³³² Terceme: -M, -A.

³³³ şalla'llâhu te'âlâ 'aleyhi ve sellem: şalla'llâhu 'aleyhi ve sellem -SB; 'aleyhi's-selâm M.

³³⁴ kim: -E.

اعوذ كما

yirine

اعوذ

getürüp

اعوذ بكلمات الله التامة

[B11b]

الى اخره³³⁵

diye. Ya'nî ben³³⁶ Allāh Sübhānehu ve³³⁷ te'ālānuñ kütüb-i münzelesine ve 'ayb u nokşāndan 'ārī vü münezzeh olan esmā-yı hüsnāsına³³⁸ ve şifāt-ı 'aliyesine şıgınurum her bir şeytāndan ve her bir ağılı cān-verden ve her bir yaramaz nazardan. Ma'lūm [A13b] ola ki³³⁹ bu du'âyı söylemege kâdir olmayan tıfl üzre okuyup üfürmek gerekdür ve lâkin

اعوذك³⁴⁰

diyüp

الى اخره³⁴¹

okuya.³⁴²

³³⁵ الى اخره: ilh. S, SB, E , A, M.

³³⁶ ben: -M.

³³⁷ Sübhānehu ve: -M.

³³⁸ esmā-yı hüsnāsına: esmāsına S, E, A, M.

³³⁹ ki: -M.

³⁴⁰ اعوذ: SB.

³⁴¹ الى اخره: ilh. S, SB, E; -A; -M.

³⁴² E nüshasının derkenar notunda

“تعوذ الطفل علمه جبرائيل عم محمد عليه السلام اللهم يا ذا السلطان العظيم والمن القديم والوجه الكريم والكلمات التامات والدعوات المستجابات عاف الحسن والحسين من نفس الجن وا عين الانس

Bir kimseye nazar irişdükte bu du'ā ile efsün ideler ammā hadīs-i şerîfden añlanan nazar degen kimsenüñ adın zıkr ideler.” ifadesi yazılıdır. “Çocuğun duâsı, Hz. Muhammed’e aleyhi’s-selâm Cebrâil (a.s.) tarafından öğretildi: Ey azametli, saltanat sahibi, kadîm olan ve kerîm olan Allâh’ımız, tüm

Hikāye³⁴³ Ka‘bü’l-Aḥbār [S12b] raḍıya’llāhu te‘ālā³⁴⁴ ‘anhu buyurmışlar ki Ḥalīlū’r-raḥman bu kelimāt ile İsmā‘ıl ü İshāk’ı ‘alā nebiyyinā ve ‘aleyhimü’s-selām ta‘vīz iderdi. İmdi her kim-ki bu du‘āyı şabāḥ okursa tā³⁴⁵ aḥşāma dek ve aḥşām okursa tā³⁴⁶ şabāḥa dek [M6a] Allāh te‘ālānuñ hırz u hıfzında ola.

On birincisi budur³⁴⁷

Ki³⁴⁸ bir kerre bir kişi gelüp Resūlu’llāh şalla’llāhu te‘ālā ‘aleyhi ve sellem³⁴⁹ ḥazretlerine birrden su‘āl idüp anlar daḥı birr ü iḥsān neye dinildüğünü beyān eyledükden soñra ehlüñ ile cimā‘uñ daḥı şadaḳadur diyü buyurup sā’il daḥı yā Resūla’llāh biz şehvetlerimizizi ḳazā idüp anuñ üzerine me‘cūr olur mıyuz diyince ol [SB16b] Ḥazret-i ‘aliye daḥı eger şehvetüñi ḥarāma vaż‘ iderseñ günāh-kār olur mısın diyü buyurınca ol sā’il daḥı evet³⁵⁰ [B12a] yā Resūla’llāh muḳarrer ki [E11b] ‘aşı vü aşım oluram didüğünde Resūlu’llāh ‘aleyhi’ş³⁵¹-şalavātu [A14a] ve’s-selām³⁵² daḥı

اتحسبون الشر و لا تحسبون الخير

Terceme³⁵³ Buyurdılar ya’nī şerr ü fesādı ḥisāb idersüñüz de ḥayr u şalāḥı ḥisāb itmez misüñüz.

kelimelerle ve müstecāb olan du‘alarla Hz. Hasan (a.s.) ve Hz. Hüseyin’i (a.s.) cinlerden ve insanların nazarından esirge.”

³⁴³ Hikāye: -M, -A.

³⁴⁴ te‘ālā: -M.

³⁴⁵ tā: -A, -M.

³⁴⁶ okursa tā: -M.

³⁴⁷ On birincisi budur: On birincisi S; -A.

³⁴⁸ Ki: -SB, -A, -M.

³⁴⁹ şalla’llāhu te‘ālā ‘aleyhi ve sellem: ‘aleyhi’s-selām M.

³⁵⁰ evet: -E.

³⁵¹ ‘aleyhi’ş: A nüshasında mükerrer.

³⁵² ‘aleyhi’ş-şalavātu ve’s-selām: şalla’llāhu te‘ālā ‘aleyhi ve sellem B; ‘aleyhi’s-selām M.

³⁵³ Terceme: -M, -A.

Hikāye³⁵⁴ İbn ‘Abbās rağıya’llāhu te‘ālā anhümā demişdür ki kişi zevcesi ile yāhūd cāriyesi ile cimā‘ idüp soñra ikisi-de iğtisāl itseler bedenleri üzre³⁵⁵ hıç bir tamlā şü düşmez [S13a] illā ol tamladan Allāh te‘ālā bir melek halk ider ki ol melek tā kıyāmete dek tesbīh idüp anlar içün istiğfār eyler³⁵⁶.

On ikincisi budur³⁵⁷

ما ترك عبد شيئاً من الدنيا إلا آتاه الله³⁵⁸ خيراً منه و أفضل

Terceme³⁵⁹ ‘Abd dünyādan hıç bir nesneyi terk eylemedi ya’nī bir mü’mīn kişi kendü mālından Allāh te‘ālānuñ rızāsı içün çıkarup şadaқа vü infāk eylemedi illā Allāh te‘ālā aña andan dahı yegini ve efđalini virdi.

Hikāye³⁶⁰ Süleymān bin Dāvud ‘alā nebiyyinā ve ‘aleyhime’s-selām bir gün cümle [SB17a] atlarını kendüsine ‘arz itdürüp seyr iderken güneş tolunup [A14b] şalāt-ı ‘aşrı³⁶¹ fevt eyledi. Pes buyurdı-ki beni meşğul kılan³⁶² anlardur³⁶³. İmdi tiz ol ‘arz olınan atları-ki³⁶⁴ tokuz yüz idi cümlesini getürüñ diyüp huzūrına getürdüp [B12b] ba’zıları kavli üzre ayakların ve boyunların³⁶⁵ fi-sebīli’llāhi te‘ālā rıbāt u şadaқа olmaқ tamğası ile [E12a] tamğaladup hepsini mülkenden çıkardı. Pes Allāh te‘ālā aña ‘ivaз

³⁵⁴ Hikāye: -M, -A.

³⁵⁵ “üzre” A nüshasında mükerrerrdir.

³⁵⁶ eyler: iderler A.

³⁵⁷ On ikincisi budur: -M, -A.

³⁵⁸ الله تعالى M.

³⁵⁹ Terceme: -M, -A.

³⁶⁰ Hikāye: -M, -A.

³⁶¹ ‘aşrı: ‘aşr ānı E, A, B, S, M.

³⁶² kılan: iden A, M.

³⁶³ anlardur: atlardur E.

³⁶⁴ atları-ki: atlar ki A, M.

³⁶⁵ ayakların ve boyunların: ayaklarını ve boyunlarını S, E, A, M.

yili aña musahhar kıldı ki her nereyi kaçd iderdise³⁶⁶ cemî ‘askerî³⁶⁷ ile üzerine süvâr olup emri ile i’tidâl üzre cereyân idüp [S13b] giderdi.

On üçüncisi budur³⁶⁸

Resûlu’llâh şalla’llâhu te’âlâ ‘aleyhi ve sellem buyurur ki dünyâda bir günâh işleyüp-de andan ötüri ‘uķûbet olınup cezâsını bulan kimesneyi Allâh te’âlâyı âhîretde bir dahı ta’zîb eylemez ve dahı şol kişı kim dünyâda bir günâh işleyüp-de anı Allâh te’âlâ setr idüp nâsa bildürmeyüp ‘afv eyleye âhîretde dahı lutf u keremi ile ‘afv idüp ol kişiyi ta’zîb eylemez. Zîrâ Allâh te’âlâ Kelâm-ı Kudsî’de buyurur ki ben ekremü’l-ekremînem ‘azîmü’l-‘afvem dünyâda ‘abd-i Müslimiñ suçını ‘afv [SB17b] idüp anı mestürü’l-hâl kıldıkdan soñra âhîretde kabâhatini yüzine urup anı rüsvây eylemem ve ben ‘abdımı³⁶⁹ yarlıgamaqdan zâ’ıl olmam mādāmki ‘abdüm istiğfâr ider ve ben ‘abdüm baña el qaldırup du’â vü tazarru’ idince elini boş döndürmege istihayâ iderim ba’de bu hadîs-i şerîfleriniñ âhırında [B13a]

و ان العبد اذا استغفر ربه قالت الملائكة الهنا ليس هذا لذلك اهلا فيقول الله³⁷⁰ انا اهل التقوى و اهل المغفرة
اشهدكم انى قد غفرت له

buyurdılar.

Terceme Ve dahı ‘abd Rabb te’âlâsından mağfiret taleb [E12b] idince ba’zı melâ’ike iy Tañrımız [S14a] ol kişı mağfiret ü ‘afv olınmağa lâyıķ degüldür diyince Allâh Sübhānehu ve te’âlâ dahı ben muhârimimden ve menhiyyâtımdan havf u hâzer olunmağıñ ehliyem ve dahı benden qorqup menhiyyâtımdan ihtirâz idenleri

³⁶⁶ iderdise: ider ise SB.

³⁶⁷ ‘askerî: ‘asker A, M.

³⁶⁸ On üçüncü hadîs-i şerîf, tercümesi ve hikâyesi M ve A nüshalarında eksiktir.

³⁶⁹ ‘abdımı: kulumı E.

³⁷⁰ الله: -SB.

yarlıgamağın ehliyet³⁷¹. İy meleklerüm şahid olunuz ki tahkik ben bu³⁷² kulumu yarlıgadum.

Hikāye Vehb bin³⁷³ Münebbih rahimehu'llāhu te'ālā demiştir ki kütüb-i münzelenün ba'zısında okudum-ki Allāh te'ālā buyurur ki³⁷⁴ ben kulumdan ve cāriyemden istiḥyā iderüm-ki anlar İslām'da pır olalar da andan sonra anları **[SB18a]** nār-ı cehennemde yaşam diyü eger kullarum 'ısyān idüp istiğfār itmeyelerdi bir halk yaradırdum-ki 'ısyān idüp istiğfār iderlerdi³⁷⁵ ben daḥı anları yarlıgardım. Murād budur ki cehāletle ma'şiyet işleyen nā-ümīd olmayup tevbe vü istiğfāra başlaya. Zīrā cān u dilden tevbe vü istiğfār ideniñ tevbesi maqbūl³⁷⁶ olup mağfiret olunur demişdür **[B13b]** 'ulemā rahimehumu'llāhu te'ālā.

On dördincisi budur³⁷⁷

لو خفتم الله حق خوفه لعلمتم العلم الذي لا جهل معه

Terceme³⁷⁸ Eger siz Allāh te'ālādan kemāl-i ḥavf u ḥaşyet ile korkaydınız şol 'ilmi bilürdünüz ki anuñla aṣlā³⁷⁹ cehl yokdur.

Hikāye³⁸⁰ Bir kerre İbrahīm bin Edhem rahmetu'llāhi te'ālā 'aleyhi³⁸¹ rahmeten vasi'aten ḥazretleri bir tağ üzre iken **[S14b]** bu ḥadīs-i şerīfi iḥvānından bir cemā'ata **[E13a]** nakl itdügi ḥālde altlarındaki tağ harekete gelüp ditremege başlayınca tağa

³⁷¹ ve daḥı benden korkup menhiyyātımdan ihtirāz idenleri yarlıgamağın ehliyet: -S.

³⁷² bu: -SB.

³⁷³ bin: ibn SB.

³⁷⁴ buyurur ki: buyurdu-ki E.

³⁷⁵ bir halk yaradırdum-ki 'ısyān idüp istiğfār iderlerdi: -SB.

³⁷⁶ maqbūl: kabūl B.

³⁷⁷ On dördincisi budur: -M, -A.

³⁷⁸ Terceme: -M, -A.

³⁷⁹ "aṣlā" M nüshasında mükerrerdır.

³⁸⁰ Hikāye: -M, -A.

³⁸¹ 'aleyhi: -SB.

didi-ki behey tağ sākin ol ben bu ḥadīs-i [M6b] şerīfī naḳl itmekle senüñ teḥarrukıñı murād eylemedüm işte evliyā'-yı kirāma tağlar ve yırtıcı ḥayvānlar bile muṭī' u münḳād olur.³⁸² [A15a]

On bişincisi budur³⁸³

Ki³⁸⁴ bir kerre Resūla'llāh 'aleyhi's-şalavātu ve't-teslīmātuñ³⁸⁵ ḥuzūr-ı şerīflerine bir kişi gelüp yā Resūla'llāh efḍal-i 'amel nedir diyü su'āl itdükde

النّية [SB18b] الصّالحه

buyurdılar.

Terceme³⁸⁶ 'Amel-i şālihüñ ziyāde fazīletlisi şālih ü şādık niyyetdir³⁸⁷. Aşlı budur ki 'amele riya ḳarışmak mümkindür ammā niyyete ḳarışamaz³⁸⁸ zīrā niyyet mü'minüñ gönli bir ḥayr işlemegi ḳaşd eylemekdür aña ise nās muṭṭali' olamaz.

Hikāye³⁸⁹ İbn Cüreyc İmām 'Aṭā'ya raḥimeḥümā'llāhü te'ālā su'āl idüp didi-ki

نية [B14a] المؤمن خير من عمله

ḥadīs-i şerīfinüñ³⁹⁰ ma'nāsı nedür ya'nī mü'minüñ gönli ile ḳaşd itmesi ol maḳşūdı olanı işlemesinden yegrekdür. Pes İmām 'Aṭā daḥı cevābında buyurdı-ki aşlı budur ki³⁹¹ niyyetüñ yanınca riya olmaz tā kim anı redd ü ibṭāl eyleye.

³⁸² olur: olurlar M.

³⁸³ On bişincisi budur: -M, -A.

³⁸⁴ Ki: -SB, -A, -M.

³⁸⁵ 'aleyhi's-şalavātu ve't-teslīmātuñ: şalla'llāhu 'aleyhi ve sellemüñ A; 'aleyhi's-selāmuñ M.

³⁸⁶ Terceme: -M, -A.

³⁸⁷ niyyetdir: niyyetidir S.

³⁸⁸ ḳarışamaz: ḳarışmaz B, M.

³⁸⁹ Hikāye: -M, -A.

³⁹⁰ şerīfinüñ: şerīfüñ E.

³⁹¹ aşlı budur ki: -S, -E, -A.

On altıncısı budur³⁹²

إن الناس لم يعطوا شيئاً أفضل من العفو والعافية فسلوهما الله في الدنيا والآخرة

Terceme³⁹³ Taḥkīk [S15a] nāsa yaqīnden şoñra ‘afv u ‘āfiyetden efḍal [A15b] hīç bir nesne virilmedi. İmdi Allāh Sübhānehu ve te‘ālādan [E13b] dünyā vü āḥiretde ‘afv u ‘āfiyet isteñüz.

Hikāye³⁹⁴ Zeyd bin³⁹⁵ Şābit raḍıya’llāhu te‘ālā³⁹⁶ ‘anhu ekşeriyyā du‘asında

اللهم انى اسئلك العفو و العافية و العافاة فى الدين و الدنيا و الآخرة

dir idi. Ya‘nī yā Allāh saña tazarru‘ [SB19a] idüp senden dīnümde ve dünyāmda ve āḥiretümde ‘afv u ‘āfiyet ü mu‘āfāt isterüm. Ma‘lüm ola ki ‘āfiyet niye dinildüğünde çok kavlı vardır. Birisi budur ki ‘āfiyet on ḥaşlete dinür ki bişi dünyāda ve bişi āḥiretdeḍür. Dünyāda olan ‘ilm ü ‘amel ve iḥlās u şükr ve ḳazāya rızādur. Ve āḥiretde olan ḳabrden aḳ yüzlü ḳopmak ve mīzānı³⁹⁷ ḥasenāt ile ağır gelmek ve şırāt üzre geçüp gitmek [B14b] ve cehennemden necāt bulup cennete girmekdür. Ve ‘afvuñ ma‘nāsı Allāh te‘ālānuñ cemī‘ günāhlarıñdan ‘afv itmesidür. Ve mu‘āfātuñ ma‘nāsı Allāh te‘ālā seni nāsdan ve nāsı senden selāmetde ḳılmaḳdur. Pes [A16a] ol du‘ā ile du‘ā eyleyen bu ma‘naları ḳaşd itmek gerekdür.

On yedincisi budur³⁹⁸

³⁹² On altıncısı budur: -M, -A.

³⁹³ Terceme: -M, -A.

³⁹⁴ Hikāye: -M, -A.

³⁹⁵ bin: ibn S, SB, E, A.

³⁹⁶ te‘ālā: -M.

³⁹⁷ mīzānı: mīzān S, SB, E, B.

³⁹⁸ On yedinci ḥadīs-i şerīf, tercümesi ve hikāyesi A ve M nüshalarında eksiktir.

من صام شهر رمضان و أتبعه بست من شوال فكأنما صام الدهر ومن صام ثلاثة [S15b] أيام من كل شهر
فكأنما صام الشهر كله

Terceme Şehr-i Ramazān orucın tutup-da yevm-i fıtrda ya'nī bayrāmuñ ibtidā güninde
yeyüp ba'de irtesi güninden³⁹⁹ altı günün şavmını aña tābi' kılan kişi gūyā ki bütün yıl
orucın tutmuş [E14a]⁴⁰⁰ gibi ola⁴⁰¹. Ya'nī böyle iden kişi yıl orucın tutmuş⁴⁰² gibi
şevāba nā'il [SB19b] ola.⁴⁰³ Ve bu orucı tutan kişi dilerse biribiri ardınca tutsun ve
dilerse bir gün yiyüp bir gün tutsun ve lākin tetābu'ı efdaldür. Ve dağı her aydan⁴⁰⁴ üç
gün oruç tutan kişi ol ayı bütün tutmuş gibi ola.

Hikāye Ḥasan-ı Baṣrī raḥimehu'llāhu te'ālā bu ḥadīṣ-i şerīfden su'āl olunduğında şöyle
cevāb virdi-ki Şehr-i Ramazān'dan soñra bayrām günü yiyüp-de irtesi gün tā⁴⁰⁵ altı
güne dek oruç tutmak yıl orucı kadar olmasının aşlı budur ki [B15a] muḥarrerdur ki⁴⁰⁶
mü'minlerün eyledüğü bir ḥasene içün Allāh te'ālā eñ azdan on ḥasene vü şevāb virür.
Pes şehr-i Ramazān-ı şerīfün⁴⁰⁷ her gününün şavmı on günün şavmı kadar olup otuz
günün şavmı kāmīl üç-yüz gün şavmı kadar olur. Ve Şevvāl ayında altı gün oruç
tutınca ol altı günün her biri-de onar gün kadar olup cümlesi altmış [S16a] gün⁴⁰⁸ ider.

³⁹⁹ irtesi güninden: irtesinden B, SB, E.

⁴⁰⁰ E nüshasının derkenar notunda

“حكم عن مالك كرهة صوم سنت من شوال متصلا به حذرا عن تشته الكفار و ذكرتم في الحديث دليل له قلنا جاء في روايات الواد وهي
من صام رمضان واتبعه ستامن شوال فلا نيھض الحديث دليلا له والاتصال منتف بفصل يوم الفطر قيل الا فصل ان يكون صيام السنة
متواليه عقيب يوم الفطر فان فرقها او اخرها عن او ايل الشهر حصلت فضيلة الا تباع قال الشراح انما كان ذلك كصيام الدهر لان الحسنه
بعشر امثالها واقول يفهم عن كلامهم انهم ارادوا من الدهر السنة لا ادري وجه فهمهم و في الصحاح الجوهرى يقال الا يدوا جمع ابو
حنيفه وصاحبه ان الدهر المعروف باللام يكون العمر و تخصيص شوال و رمضان بالذكر يبقى بلا فائده على تقريرهم لانه من صام
سنة ايام و شهر اكامل شوال شهر كان يكون كصيام سنة بمقتضى من جاء بالحسنه فله عشر امثالها و لا لايج لى والله اعلم ان يجعل الدهر
بمعنى الا بد و انما خصص شهر شوال لانه زمان يشتد الوغية الى الطعام لوقوعه عقيب شهر الصيام والصوم فيه لكونه النفس اكسر
يكون ثوابه اجل و اكثر و تخصيص هذا العد دمفوض علمه الى الشارع ابن ملك”

ifadeleri yazılmıştır.

⁴⁰¹ gibi ola: gibi şevāba nā'il ola S.

⁴⁰² gibi ola. Ya'nī böyle iden kişi yıl orucın tutmuş: -E.

⁴⁰³ Ya'nī böyle iden kişi yıl orucın tutmuş gibi şevāba nā'il ola: -S.

⁴⁰⁴ aydan: ayda E.

⁴⁰⁵ tā: -E.

⁴⁰⁶ muḥarrerdur ki: -SB.

⁴⁰⁷ Ramazān-ı şerīfün: Ramazān'ın S, B, SB.

⁴⁰⁸ “kadar olup cümlesi altmış gün ider” ifadesi S nüshasında mükerrerdur.

Pes mecmū'ı tamām üç-yüz altmış gün ider ki kāmīl bir yıl olur ve her bir aydan⁴⁰⁹ tutulan üç gün daḥı onardan otuz idüp her ayda⁴¹⁰ üç gün oruç tutan bütün ayı tutmuş gibi olur.

On sekizinci budur⁴¹¹

من يستعفف يعفه الله ومن يستغن يغنه الله [SB20a] ومن يتصبر يصبره الله

Terceme Ḥarāmdan kaçup şakınanı Allāh te'ālā menāhīden hıfz idüp şāhib-i 'ıffet kıla ve ḥalka [E14b] istignā yüzün gösterüp maḥlūkdan dünyāluk recāsında olmamağı taleb eyleyen Allāh te'ālā ḥızāne'-i ḡaybından ḡanī kıla ve ḥarām u mekrūhātadan ziyādesiyle şabr idüp kendüsini zabt itmege⁴¹² sa'y idene Allāh te'ālā şabrlar ve taḥammüller⁴¹³ virüp anı şābir kullarından kıla.

Hikāye Zemān-ı evvelde kibār-ı şābirīnden birinūñ aḡāribini zemānı ḥākimi ḥabs idüp 'aẓīm va'īdler itmegin ḥālī digər-gün olmuş idi. [B15b] Bu eṣnāda ol 'aẓīz dün yarusında kalkup pāk āb-dest alup ve iki rek'at namāz kılup Allāh te'ālāya tazarru'lar eyleyüp ol maḥbūsuñ ıtlāk u ḥalāşını taleb eyledi. Ba'de du'ādan fāriḡ olup gelüp ḥ'āb-gāhında yatdı bir sehelden anı gördi-ki ḡapusu çalınup işte ol [S16b] maḥbūs olan kimesneñüzi getürdük didiler ol daḥı anı istiḡbāl idüp keyfiyyet-i ḥālīn su'al idince cevāb viridi-ki pādişāh bu gice yaturken bir vāḡı'aya rāst geldi-ki bi'z-zarūrī baña merḥamet [SB20b] ü şefḡat eyleyüp benī zindāndan çıkartdı ve ḥuzūrına getürdüp bildüm-ki şuḡuñ yoḡ-ımyış diyüp şalıvirdi.

⁴⁰⁹ bir aydan: bir ayda S, E; aydan SB.

⁴¹⁰ ayda: aydan S, B, E.

⁴¹¹ On sekizinci hadīs-i şerīf, tercümesi ve hikāyesi A ve M nüshalarında eksiktir.

⁴¹² itmege: idüp S.

⁴¹³ şabrlar ve taḥammüller: şabr u taḥammül SB.

On toktuzuncısı budur⁴¹⁴

الورع سيد العمل من لم يكن له ورع يردده عن معصية الله إذا خلا لم يعبأ الله بشيء من عمله

Terceme⁴¹⁵ Perhîz-kârluk cemî‘ a‘mâl-i hasenenüñ seyyidi ya‘nî ulusıdır. [E15a] Şol kişinüñ kim anı tenhâsında ma‘şiyetden redd ü men‘ ider vera‘î olmaya Allâh te‘âlâ⁴¹⁶ anuñ ‘amelinden hîç bir nesneye i‘tibâr eylemez. Bu⁴¹⁷ hadîs-i şerîfi buyurdıkları zemân yâ Resula’llâh vera‘ nedür diyü su‘âl itdüklerinde buyurdılar ki Allâh te‘âlâdan gizlide [M7a] ve âşikârda kormak [B16a] ve dağı fakr u gınâda vasaḥ hâlini gözlemek ve dağı eylûgi ve öykesi zemânında togru söylemekdür.

Hikāye⁴¹⁸ Ḥasan-ı Başrî rahmetu’llâhi te‘âlâ⁴¹⁹ yanında kankı ‘amel efḍaldür diyü müzākere olunup kıyām-ı leyl cümlesinden efḍaldür diyü ittifāk eylediler. Ba‘de ol meclis-i ‘âlîde hâzırlardan Mu‘âviye bin Kurre rahmetu’llâhi te‘âlâ harâmları terk itmek ve şübhelülerden [S17a] perhîz eylemek cümle a‘mâldan efḍaldür diyince [A16b] Ḥasan-ı Başrî hâzretleri dağı âferîn işte sen işâbet itdün fi‘l-vâkı‘ [SB21a] böyledür didi.

Yigirmincisi budur⁴²⁰

المؤذنون أطول أعناقاً يوم القيامة و يحشر المتكبرون يوم القيامة في صور الذر يطوهم الناس تحت أقدامهم

⁴¹⁴ On toktuzuncısı budur: -M, -A.

⁴¹⁵ Terceme: -M, -A.

⁴¹⁶ Allâh te‘âlâ: -M.

⁴¹⁷ Bu: -M.

⁴¹⁸ Hikāye: -M, -A.

⁴¹⁹ te‘âlâ: ‘aleyh M.

⁴²⁰ Yigirmincisi budur: -M, -A.

Terceme⁴²¹ Sünnet üzre ezān okuyan mü'ezzinler kıyāmet güninde ziyāde uzun gerdānlı olurlar ve mütekebbirler rüz-ı maḥşerde zerre şüretinde ḥaşr olunup nās anları ayakları altında çiğneyeler.

Hikāye⁴²² Ba'zı 'ulemāya kıyāmet güninde mü'ezzinler uzun gerdānlı olmaḳlarınıñ aşlı nedür diyü su'āl olınduḳda buyurmış-ki **[E15b]** sebebi budur ki kıyāmet güninde ḥalāyık gelüp her biri Allāh te'ālādan ḥacālet ü ḥicābından ve ḥavf-ı 'ikābından başını aşağı tutarlar. Ve ol mü'ezzinler için ise āvāzların işiden **[B16b]** her bir daş ve kerpiç ve ağaç şehādet idüp işte bunlardır ki ḥalkı Allāh te'ālāya da'vet idüp anuñ-çün vaḥdāniyyet ile ve Resūl'i için risālet ile şehādet iderler idi dirler. Pes mü'ezzinler başların **[A17a]** aşağı tutmazlar. İmdi bu cihetden bunlar sā'irinden ziyāde tūl-i 'unḳ ile mevşūf olurlar.

Yigirmi birincisi budur⁴²³

إذا أعطي العبد أربع خصال **[S17b]** فلا يضره ما عزل عنه من الدنيا حسن خلقه و عفاف **[SB21b]** طمعه و صدق حديثه و حفظ أمانته

Terceme⁴²⁴ Mü'minlerden her ḳanḳı ḳula kim dört ḥaşlet virile dünyādan her ne kim andan 'azl olına aña aşlā zarar virmez. Ya'nī bu dört ḥaşlete mālīk olan ḳişi dünyā ve mā-fī-hādan hīç bir nesneye ḳādir olmazsa da ḳayırmaz zīrā bu ḥiṣāl-i ḥamīde cemī' menāfi'i cāmi'dür. Pes bunlar ile muttaşīf olan cemī' mażarratlarından sālim ve cümle menfa'atları cāmi' olur ki ol ḥiṣālūñ evvelkisi güzel ḥūylı olmaḳdur. Ya'nī şöyle ḥüsn-i ḥulḳa mālīk olmaḳdur ki a'lā vü ednā ve āşinā vü yād ile ḥüsn-i mu'āşere vü

⁴²¹ Terceme: -M, -A.

⁴²² Hikāye: -M, -A.

⁴²³ Yigirmi birincisi budur: -M, -A.

⁴²⁴ Terceme: -M, -A.

mu‘āmele eyler. İkincisi kişi tama‘ını⁴²⁵ harāmdan degile mekrūhātdan ve şübehātdan bile **[B17a]** men‘ **[E16a]** idüp bunlardan dā‘imā perhīz üzre olmaqdur. Ve üçüncisi toğrı sözli olup **[A17b]** kızbi mizāl u laṭife tarīkī ile bile⁴²⁶ irtikāb⁴²⁷ itmemeğdür. Ve dördüncisi emāneti hıfz eylemeğdür. Ya‘nī gerek esrārdan ve gerek⁴²⁸ **[M7b]** emvālden yanında her ne emānet vaz‘ olunursa bir hoşca hıfz idüp hīç bir vechle hıyānet itmemeğdür.

Hikāye⁴²⁹ Hasan-ı Baṣrī raḥmetu’llāhi te‘ālā buyurmışdur ki her kimi-ki⁴³⁰ Allāh te‘ālā⁴³¹ şıdk-ı kelām ü⁴³² hüsni **[SB22a]** hulk ile **[S18a]** ve karnını ve fercini harāmlardan hıfz itmekle merzūk eylemişdür. Taḥkīk ol kişi dünyā vü āḥiret ḥayrlarına ve menfa‘atlarına maḥşūş olmışdur.

Yigirmi ikincisi budur⁴³³

Mervīdür ki ḥazret-i Resūlu’llāh şalla’llāhu te‘ālā ‘aleyhi ve sellem⁴³⁴ buyurur ki baña Cebrā’il ‘alā nebiyyinā ve ‘aleyhi’s-selām didi-ki yā Muḥammed Allāh te‘ālā kıyāmet güninde baña ḥıṭāb idüp yā Cebrā’il ne⁴³⁵ ‘acebdür ki⁴³⁶ fülān bin fülān⁴³⁷ kulum⁴³⁸ ehl-i nār şafları içre tūrur diyü buyurup ben daḥı yā Rabbī⁴³⁹ ol kişinüñ hīç bir⁴⁴⁰

⁴²⁵ tama‘ını: tama‘ı A.

⁴²⁶ bile: -SB.

⁴²⁷ irtikāb: -B.

⁴²⁸ “ve gerek” M nüshasında mükerrerdur.

⁴²⁹ Hikāye: -M, -A.

⁴³⁰ kimi-ki: kim-ki S.

⁴³¹ te‘ālā: te‘ālāya S.

⁴³² ü: ile ve E, A, M, SB.

⁴³³ Yigirmi ikincisi budur: -M, -A.

⁴³⁴ şalla’llāhu te‘ālā ‘aleyhi ve sellem: ‘aleyhi’s-selām M.

⁴³⁵ ne: -M.

⁴³⁶ ki: -M, -A.

⁴³⁷ bin fülān: -M.

⁴³⁸ kulum: -E.

⁴³⁹ yā Rabbī: yā Rabb S, M, A.

⁴⁴⁰ bir: -M.

hasenesini bulamaduk tā kim aña bu gün hayr u menfa'ati yetiŝeydi diyince Allāh te'ālā buyurur ki

انى سمعته فى دار الدنيا يقول يا حنان يا منان و ما [A18a] عنى بذلك القول الا اياى⁴⁴¹ فخذ بيده⁴⁴² من صفوف اهل النار و اجعله فى صفوف اهل الجنة [B17b]

Terceme⁴⁴³ Tahkik ben ol kulum dünyāda iken işitdüm-ki yā Hannān yā Mennān dir idi ve bu kavli ile murād itmedi illā beni. İmdi yā Cebrā'il [E16b] var ehl-i nār şafları içinden anuñ eline yapıŝup⁴⁴⁴ getür ehl-i cennet şafları içre қо.

Hikāye⁴⁴⁵ Ba'zı kibār-ı meŝāyihdan menkıldür buyurmış-ki Allāh te'ālānuñ 'ārif kullarından [SB22b] ba'zısı baña didi-ki ben eyledüğim du'ā ne vaktde müstecāb olduğın şübhesüz bilürem. Pes ben dahı nice bilürsin [S18b] diyince buyurdılar ki du'ā iderken gevdemdeki tüylerüm⁴⁴⁶ ürperüp ve qalbüme qorkı düşüp gözlerümnden dahı⁴⁴⁷ yaşlar⁴⁴⁸ tolu gibi yağmağa başlayınca bilürem-ki işte du'ām tahkik müstecāb olmuşdur.

Yigirmi üçüncisi budur⁴⁴⁹

Mervīdür ki Resūlu'llāh ŝalla'llāhu te'ālā 'aleyhi ve sellem⁴⁵⁰ hāzret-i 'āliyeleri hāzret-i 'Alī'ye rađıya'llāhu te'ālā 'anhu buyurmıŝlar ki yā 'Alī saña bir kaç kelime ta'līm ideyüm-ki anı didigünde eger üzeründe zerreler⁴⁵¹ kadar haṭā vü günāh⁴⁵² [A18b] var

⁴⁴¹ -M. :الا اياى

⁴⁴² M. بيده:بيده

⁴⁴³ Terceme: -M, -A.

⁴⁴⁴ anuñ eline yapışup: çıkarup E.

⁴⁴⁵ Hikāye: -M, -A.

⁴⁴⁶ tüylerüm: tüyler S.

⁴⁴⁷ dahı: -M.

⁴⁴⁸ yaşlar: yaşlar dahı SB.

⁴⁴⁹ Yigirmi üçüncisi budur: -M, -A.

⁴⁵⁰ şalla'llāhu te'ālā 'aleyhi ve sellem: 'aleyhi's-selām M.

⁴⁵¹ zerreler: zerre B, E, M, A.

⁴⁵² günāh: günāhdan S, B, SB, E.

ise de Allāh te‘ālā cümlesini senden ‘afv idüp senüñ-çün mağfîret eyleye ki⁴⁵³ ol kelimât bunlardur

لا إله إلا الله الحليم⁴⁵⁴ الكريم سبحانه الله العلي العظيم تبارك الله رب العرش العظيم⁴⁵⁵ الحمد لله رب العالمين

Hikāye⁴⁵⁶ Ba‘zı meşâyihdan rivāyet olunur buyurmuş-ki ben bu kelimâtı **[B18a]** ekşer evkātumda çok çok⁴⁵⁷ okumağı ‘ādet idinmiş idüm. Pes ol esnāda düşümde gördüm-ki gūyā ki kıyāmet kopup ḥasenātum mizānuñ bir keffesine ve seyyi’ātum ol **[E17a]** bir keffesine **[SB23a]** konulup günāhlarum tarafı ağır geldi. Pes beni ḥayret alup nice idecegümi bilmez iken anı gördüm-ki havādan bir şaḥīfe inüp ḥasenātum keffesi içre düşdüğü gibi fı’l-ḥāl ḥasenātum keffesi ağır gelüp seyyi’ātum **[S19a]** keffesi yukarı kalkdı. Pes ben dahı **[M8a]** sevindüğimden bu kankı ‘amelüm ola diyü şaḥīfeyi açup gördüm-ki içinde ol kelimât-ı şerīfe yazılmış ve kulağuma bir nidā geldi-ki eger sen dünyāda iken bunları dimeyeydün taḥkīk şimdi helāk olurduñ dirler⁴⁵⁸.

Yigirmi dördincisi budur⁴⁵⁹

إن الله يحب **[A19a]** الملحين في الدعاء فإذا دعاه المؤمن يقول الله يا جبرائيل قد أجبت دعوته و قضيت حاجته ولكن أحبسها عنه فإني أحب صوته وإني أنزل البلاء استخرجت به الدعاء من عبادي

Terceme⁴⁶⁰ Taḥkīk Allāh te‘ālā du‘āda ilḥāḥ u iḳdām idenleri ya‘nī ziyādesiyle yalvarup tazarru‘lar ideni sever. Pes mü’mîn du‘ā idince Allāh te‘ālā yā Cebrā’il ol kulumuñ du‘āsını ḳabül idüp ḥācetini ḳazā eyledüm ve lākin dahı alıḳoyup tizcek

⁴⁵³ ki: -M, -A.

⁴⁵⁴ الحليم: -S.

⁴⁵⁵ تبارك الله رب العرش العظيم: -M.

⁴⁵⁶ Hikāye: -M, -A.

⁴⁵⁷ çok: -SB.

⁴⁵⁸ dirler: dir E.

⁴⁵⁹ Yigirmi dördincisi budur: -M, -A.

⁴⁶⁰ Terceme: -M, -A.

virmem tā kim baña daḥı tazarru‘ idüp [B18b] yalvarsun. Zīrā ki şavtını severüm ve daḥı ben [SB23b] kullarum üzre belā indürürüm tā kim belānuñ def ü ref‘i içün baña du‘ālar ve tazarru‘lar ideler.

Hikāye⁴⁶¹ Ka‘bü’l-Aḥbār’dan şöyle hikāyet olunur dimiş⁴⁶²-ki Allāh Sübhānehu ve te‘ālā [E17b] Mūsā ‘alā nebiyyinā ve ‘aleyhi’s-selāma didi-ki iy Mūsā benden koyunlarıñuñ ‘alefini bile iste ve benden ne azı istemekden utan ve ne çoğı ve benden buhl ü imsāk bulmazsın⁴⁶³ [S19b] maṭlūbuñ her ne deñlü büyük ve çok olursa da hıç utanma hemān iste. [A19b] Yā Mūsā bilmez misin-ki bir ḥardalı ve fevķinde olanı ḥāşılı ḳalīli vü keşiri hep ben ḥalk eyledüm ve hıç bir nesneyi ḥalk itmedüm illā bildüm-ki ḥalk aña muḥtāclardur. İmdi her kim-ki benüm Ḳādir-i muṭlaķ olduğımı bilüp-de benden bir nesne su‘āl eyleye anuñ istedüğünü virürem mağfiretümle bile ve murādını dünyāda virdüğim ve virmedüğim taḳdīrce ḥamd iderse anı cennet içre dār-ı ḥāmidinde sākīn ḳılarım ve her ḳanķı ḳulum-ki aña murādını virdüğimde ol ni‘metüñ şükrini edā ḳılmaya anı ḥisāp ḳatında ta‘zīb iderüm.

Yigirmi bişincisi budur⁴⁶⁴

[B19a, أطلبوا الخير دهركم و تعرضوا لنفحات رحمة الله فإن الله نفحات من رحمته يصيب بها من يشاء من عباده

SB24a] فاسئلوا الله أن يستر عورتكم ويؤمن روعتكم

Terceme⁴⁶⁵ Cemī‘ zemānuñuzda Allāh te‘ālādan ḥayr ṭalep idüñ ve Allāh te‘ālānuñ raḥmeti⁴⁶⁶ rāyiḥalarına ta‘arruż idüp anı araşduruñ zīrā Allāh te‘ālānuñ raḥmeti⁴⁶⁷

⁴⁶¹ Hikāye: -M, -A.

⁴⁶² dimiş: -E.

⁴⁶³ bulmazsın: bulamazsın B, SB, M.

⁴⁶⁴ Yigirmi bişincisi budur: -M, -A.

⁴⁶⁵ Terceme: -M, -A.

⁴⁶⁶ raḥmeti: raḥmet M, A.

⁴⁶⁷ raḥmeti: raḥmet M, A.

rāhiyaları vardır ki anı diledüğü kûluna işâbet itdürür. Pes imdi Allāh te‘ālādan **[E18a, A20a]** su‘āl ü recā idüñ-ki ‘uyûb u zünûbuñuzı setr ü mağfîret idüp sizi havf itdügiñüz şeylerden **[M8b]** emîn ü sâlim kıla.

Hikāye⁴⁶⁸ Şöyle hikāyet olunur ki **[S20a]** hâzret-i Loqmān oğluna va‘z u naşîhat idüp buyurdu-ki iy⁴⁶⁹ oğulcuğum

اللهم اغفر لي⁴⁷⁰

dimegi lisānuña ‘âdet itdür zîrā ki Allāh te‘ālānuñ niçe sâ‘atleri vardır ki ol demlerde vâkı‘ olan du‘âlar redd olunmaz hâşılı gicede ve gündüzde sâ‘atler vardır ki ol sâ‘ate rāst gelen du‘â⁴⁷¹ redd olunmayup⁴⁷² fî’l-hāl qabûl olur anuñ-çün dimişler ki kişi ne kendüsine ve ne-de⁴⁷³ evlād u emvāline⁴⁷⁴ tārğunluğı zemānında ve ğayrıda bed-du‘ā itmeye zîrā belki ol sâ‘ate rāst gelüp du‘âsı qabûl olur.

Yigirmi altıncısı budur⁴⁷⁵

Mervîdür ki Resûlu’llāh şalla’llāhu te‘ālā ‘aleyhi ve sellem⁴⁷⁶ buyurmışlar ki her kim-ki bu on kelimeyi her şabāh namāzı **[SB24b]** ardınca diye Allāh te‘ālāyı anuñ cemī‘ mühimmâtında kifāyet **[B19b]** idici bula ki ol kelimātuñ bişi dünyā içün ve bişi âhîret içündür ki⁴⁷⁷ ol kelimāt bunlardır **[A20b]**

⁴⁶⁸ Hikāye: -M, -A.

⁴⁶⁹ iy: -SB.

⁴⁷⁰ “Allāhım beni bağışla.”

⁴⁷¹ du‘â: du‘âlar M.

⁴⁷² olunmayup: olmaz SB.

⁴⁷³ de: -S, -B, -E, -A, -M.

⁴⁷⁴ evlād ü emvāline: emvāl ü evlādına S, SB.

⁴⁷⁵ Yigirmi altıncısı budur: -M, -A.

⁴⁷⁶ şalla’llāhu te‘ālā ‘aleyhi ve sellem: ‘aleyhi’s-selām M.

⁴⁷⁷ ki: -E.

حسبي الله لديني حسبي الله لدنياي حسبي الله لما أهمني حسبي الله لمن بغى علي حسبي الله لمن كادني بسوء حسبي
الله عند الموت حسبي الله عند المسئلة في القبر حسبي الله عند الحساب حسبي الله عند الصراط حسبي الله عند
الميزان⁴⁷⁸

Hikāye⁴⁷⁹ [E18b] ‘Abdu’llāh bin ‘Amr ve bin el-‘Āş’dan rağıya’llāhu te‘ālā ‘anh
mervīdür buyurmış-ki her kim-ki şabāhda⁴⁸⁰ ve aḥşāmda üçer [S20b] kerre

حَسْبُنَا اللهُ وَ نِعْمَ الْوَكِيلُ⁴⁸¹

diye ol günde tā aḥşāma dek ve ol aḥşāmdan⁴⁸² tā şabāha dek Allāh te‘ālānuñ ḥıfz u
emānında ve setr ü kifāyetinde olmağdan zā’il olmaya.

Yigirmi yidincisi budur⁴⁸³

إذا عظمت أمتي الدنيا نزلت منها هيبة الإسلام وإذا⁴⁸⁴ تركت الأمر بالمعروف والنهي عن المنكر حرمت بركة
الرخاء وإذا تسابت أمتي سقطت من عين الله

Terceme⁴⁸⁵ Ümmetüm dünyāya ta’zīm ü rağbet idince andan İslām heybeti nez’ u iḥrāc
olinur ve daḥı ümmetüm emri bi’l-ma’rūf ve nehyi ‘ani’l-münkeri terk idince [SB25a]
ucuzluğdan ve bolluğdan maḥrūm olur ve ümmetüm biribirine sebb ü şetm idince
Allāh te‘ālānuñ i’tibārından ve ḥıfz [A21a] u ḥimāyetinden düşer. [B20a]

⁴⁷⁸ “Dinim için Allāh bana kâfidir. Dünyam için Allāh bana kâfidir. Endişelerim için Allāh bana kâfidir. Haset eden için Allāh bana kâfidir. Bana haksızlık eden için Allāh bana kâfidir. Kötülük etmek isteyen için Allāh bana kâfidir. Ölüm anında Allāh bana kâfidir. Kabirde Allāh bana kâfidir. Hesapta Allāh bana kâfidir. Sıratıta Allāh bana kâfidir. Mızanda Allāh bana kâfidir.”

⁴⁷⁹ Hikāye: -M, -A.

⁴⁸⁰ şabāhda: şabāh M.

⁴⁸¹ 3/Alī İmran/173: “Allāh bize yeter, O ne güzel vekildir.” meâlindeki âyet-i kerîmeden iktibastır.

⁴⁸² aḥşāmdan: aḥşāmında S, B, SB.

⁴⁸³ Yigirmi yidincisi budur: -M, -A.

⁴⁸⁴ إذا: -M.

⁴⁸⁵ Terceme: -M, -A.

Hikāye⁴⁸⁶ Ba‘zı kibārdan mervīdür buyurmuş-ki meşâyih-ı ‘izāmdan Ebī’d-Derrāc hāzretlerine yoldaş olup Başra’da anuñla bile gezerdüm ol eṣnāda Başra bāğçelerinden bir ‘azīm bāğçeye rāst geldük kim içinde katı çok mīve ağaçları var idi. Pes orada hāzır olanlardan ba‘zı kimesneye ‘acabā bu bāğ kimūñdür diyü su’āl idüp ol dahı falānuñdur ve anuñ ise Başra’da bundan ğayrı dahı ne bāğları ve mälları vardır **[E19a]** diyince ben dahı hāy hāy ne **[M9a]** ‘azīm mālā ve devlete mālīk imiş didüm ve hemān-ki⁴⁸⁷ ol ‘azīz benüm bu sözümi işitdi tīz var yanumdan git sen **[S21a]** dünyādan bir nesneye ta‘zīm eyledüñ şimden şoñra senüñ yoldaşlığıñdan ve muşāḥabetüñden geçdüm didi.

Yigirmi sekizincisi budur⁴⁸⁸

ما من نعمة و ان تقادم عهد ها فيجد دالعبد لها الحمد الا جدد الله له ثوابها و ما من مصيبة و ان تقادم عهد ها فيجدد العبد لها الا ستر جاع الا جدد الله له ثوابها و اجر ها **[SB25b]** فان الحمد هوراس الشكر و ما شكر الله عبد الا و يحمده

Terceme⁴⁸⁹ Hīç bir⁴⁹⁰ ni‘met **[A21b]** yokdur egerçi üzerine niçe eyyām geçüp gitdi-se de ki ol ni‘mete mazhar olan kıl anuñ-çün Allāh te‘ālāya ḥamdı tecdīd ider **[B20b]** illā Allāh te‘ālā dahı⁴⁹¹ anuñ şevābını tecdīd ider. Ve hīç bir muşībet yokdur⁴⁹² egerçi üzerine niçe zemān geçüp gitdise de ki ‘abd anuñ-çün istircā‘ı ya‘nī

إِنَّا لِلّٰهِ وَإِنَّا إِلَيْهِ رَاجِعُونَ⁴⁹³

⁴⁸⁶ Hikāye: -M, -A.

⁴⁸⁷ ki: -S, -B, -SB.

⁴⁸⁸ Yigirmi sekizincisi budur: -M, -A.

⁴⁸⁹ Terceme: -M, -A.

⁴⁹⁰ bir: -SB.

⁴⁹¹ dahı: -M.

⁴⁹² yokdur: yokdur ki SB.

⁴⁹³ 2/Bakara/156: “Şüphesiz biz Allāh içiniz ve şüphesiz biz ona döneceğiz.” meâlindeki âyet-i kerîmeden iktibastır.

dimegi tecdīd ider illā Allāh te‘ālā anuñ-çün şevābını tecdīd idüp aña ecrini virür zīrā
hamd şükruñ başıdur ve hīç bir ‘abd Allāh te‘ālāya şükr itmedi illā aña hamd eyledi.

Hikāye⁴⁹⁴ Kibār-ı selefden mervīdür dimiş-ki şükr sebebi ile ni‘metde ziyāde ve
bereket hāşıl olur ve şabr ile şiddetden ve ‘uqubetden necāt u hālāş müyesser **[E19b]**
olur ve kazāya rızā virmekle katı çok ni‘met kısmetlerine vuşlat hāşıl olur.

Yigirmi toközuncısı budur⁴⁹⁵

[S21b]

من سره أن يمد الله في عمره فليبر والديه واليصل رحمه واليحسن صلاته

Terceme⁴⁹⁶ Her kim-ki Allāh te‘ālā anuñ ‘ömrinde meded halk itmesini sever ya‘nī
uzun ‘ömr sürmek isteyen kişi vālideynine birr ü ihsān eylesün **[SB26a]** ve rahmına
[A22a] ya‘nī hışımlarına eylük ile yitişsün ve luṭf u ‘aṭāsını güzel eylesün. Ma‘lūm⁴⁹⁷
ola ki ananuñ haqqı babanuñ haqqından ziyāde olmağın anaya itā‘at u ihsān üzre olmağ
dahı ziyāde vācibdür ve hadīs-i şerīfde dahı⁴⁹⁸

الجنة **[B21a]** تحت اقدام الامهات

vākı‘dur ya‘nī cennet anaya hıẓmet ü tevāzu‘ üzre olup ve rızāsını gözlemekle hāşıl
olur dimekdür.

⁴⁹⁴ Hikāye: -M, -A.

⁴⁹⁵ Yigirmi toközuncısı budur: -M, -A.

⁴⁹⁶ Terceme: -M, -A.

⁴⁹⁷ Ma‘lūm: -SB.

⁴⁹⁸ dahı: -A.

Hikāye⁴⁹⁹ Ka‘bü’l-Aḥbār raḍiya’llāhu te‘ālā⁵⁰⁰ ‘anh buyurur ki Mūsā peygamber ‘alā nebiyyinā ve⁵⁰¹ ‘aleyhi’s-selāmuñ münācātındandur ki yā Rabbī⁵⁰² rahmıma ya’nī aḳāribüme nice vāşıl olabilürem zīrā benden ıratı ıraklaşmışlardır hālbuki baña anlara yitiş hāl ü hātır soruş diyü emr eyledüñ. Pes Allāh te‘ālā aña vahy idüp buyurdu-ki yā Mūsā sen kendü nefsüne ne severseñ ya’nī kendüne nice eylük şanarsañ anlara da anı şan-ki bu da şıla’-ı rahmdandur hattā mektüb [M9b] ve selām göndermek [E20a] dañı şıla’-ı rahmdandur dimişler⁵⁰³.

Otuzıncısı budur⁵⁰⁴

من دخل سوقا

[S22a]

من أسواق المسلمين فقال لا إله إلا الله وحده لا شريك له⁵⁰⁵ [A22b] له الملك وله الحمد وهو على كل شيء قدير كتب له ألف ألف حسنة و محي عنه [SB26b] ألف ألف سيئة و رفع له ألف ألف درجة

Terceme⁵⁰⁶ Şol kişi kim Müslümānların çār-sūlarından bir çār-sūya girüp-de ve cān u dilden ol kelimāt-ı şerīfeyi diye anuñ-çün biñ kerre biñ ḥasene vü şevāb yazıla ve biñ kerre biñ günāhı maḥv u izāle olına ve anuñ-çün cennāt-ı ‘āliyāt içre biñ kerre biñ [B21b] derece ref olınup yücele.

⁴⁹⁹ Hikāye: -M, -A.

⁵⁰⁰ te‘ālā: -M.

⁵⁰¹ ‘alā nebiyyinā ve: -M.

⁵⁰² Rabbī: Rab M, A.

⁵⁰³ dimişler: dimişlerdür E.

⁵⁰⁴ Otuzıncısı budur: -M, -A.

⁵⁰⁵ له: -M.

⁵⁰⁶ Terceme: -M, -A.

Hikāye⁵⁰⁷ Muḥammed bin Vāsi‘ raḥmetu’llāhi te‘ālā buyurmuşdur⁵⁰⁸-ki bir kerre Ḥorasān’a vardum ve ol zemān ise anuñ emīri ve ḥākimi Kuteybe bin Müslim idi. Pes aña bu⁵⁰⁹ ḥadīṣ-i şerīfi diyüvirdüm ol-daḥı furşatı ğanīmet bilüp her gün atına⁵¹⁰ binüp çār-sūya varurdu ve ol kelimāti okuyup döner⁵¹¹ menziline gelürdi.

Otuz birincisi budur⁵¹²

أحب الطعام إلى الله ما كثرت عليه الأيدي

Terceme⁵¹³ Allāh te‘ālāya yinilen ta‘āmlaruñ⁵¹⁴ ziyāde sevgülisi şol yimekdür ki anuñ üzerinde eller çoğala ya‘nī tenhā yinmeyüp-de⁵¹⁵ ilhvān u eḥibbā ile yinile.

Hikāye⁵¹⁶ Kibār-ı ‘ulemādan birine

إِنَّ الْإِنْسَانَ لِرَبِّهِ لَكَنُودٌ⁵¹⁷ [A23a]

āyet-i kerīmesinüñ ma‘nāsından su’āl [E20b] eyledüklerinde buyurdu-ki [S22b] kenūd şol kişidür ki yimegin yalnūz yiyüp baqıyyesini ve ‘atıyyesini ğayrıdan [SB27a] men‘ ider.

Otuz ikincisi budur⁵¹⁸

⁵⁰⁷ Hikāye: -M, -A.

⁵⁰⁸ buyurmuşdur: buyurmuş S.

⁵⁰⁹ bu: -M.

⁵¹⁰ atına: ata A.

⁵¹¹ döner: dönerdi M, A.

⁵¹² Otuz birincisi budur: -M, -A.

⁵¹³ Terceme: -M, -A.

⁵¹⁴ ta‘āmlaruñ: ta‘āmıñ B.

⁵¹⁵ yinmeyüp-de: yimeyüp-de E.

⁵¹⁶ Hikāye: -M, -A.

⁵¹⁷ 100/Adiyāt/6: “Kuşkusuz insan Rabb’ine karşı çok nankördür.” meâlindeki âyet-i kerîmeden iktibastır.

⁵¹⁸ Otuz ikincisi budur: -M, -A.

Mervîdür ki Resûlu'llâh şalla'llâhu te'âlâ⁵¹⁹ 'aleyhi ve sellem⁵²⁰ buyurdu-ki karındaşum Mūsā'ya Allâh te'âlânun vahy eyledüklerindendür buyurur ki baña zâhidlük gibi 'ibâdet hîç kimse eylemedi. Ya'nî dünyâdan i'râz eyleyüp râğbet ü teveccühlerini ancak dâr-ı âhirete şarf idenler gibi kimse 'ibâdet itmedi. Ve baña takarrüb idenlerde üzerlerine harâm kılduklarından perhîz [B22a] üzre olanlar gibi kimse takarrüb kesb idüp yakın olmadı. Ya'nî bunlar in'âm u rahmetüme gâyetle yakın oldılar ve dağı benüm havf u haşyetümden ağlayanlar gibi baña hîç bir 'âbid 'ibâdet itmedi ya'nî bunlar kendü nefslerini ve Rabb te'âlâlarını bir hoş bildiler. Pes imdi zâhid olanlara cenneti mübâh kılarum hattâ varup cennet içre istedükleri yirde mekân u makâm tutarlar⁵²¹ ammâ müteverri' ve perhîz-kâr olanlara iclâl ü ta'zîm idüp anları cennete hisâbsuz [A23b] korum.

و⁵²² اما البكاؤن من خشيتي فان لهم الرفيق الا على لا يشار كون فيه

Terceme⁵²³ Ammâ benüm havf u haşyetümden mübâlağa ile ağlayanlar a'lâ-yı 'illiyyinde refîk-ı a'lâ ile ya'nî enbiyâ vü aşfiyâ vü etkîyâ [SB27b] ile olur ki [S23a, M10a] anlara gayrıları müşâreket eylemez.

Hikâye⁵²⁴ [E21a] 'Abdu'llâh rağıya'llâhu te'âlâ 'anh tâbi'ündan ba'zı aşhâbına hıttâb idüp buyurur idi-ki şimdiki hâlde egerçi sizün nâfile namâz kılmagıñuz ve oruc tutmagıñuz⁵²⁵ ve cihâd u gâzâlar itmegiñüz ekşer aşhâbdan rağıya'llâhu te'âlâ⁵²⁶ 'anhüm çokdur ve lâkin anlar sizden hayrludur zîrâ ki⁵²⁷ anlar sizden ziyâde ehl-i vera'

⁵¹⁹ te'âlâ: -S, -A, -SB.

⁵²⁰ şalla'llâhu te'âlâ 'aleyhi ve sellem: 'aleyhi's-selâm M.

⁵²¹ tutarlar: tutalar SB.

⁵²² و: -S.

⁵²³ Terceme: -M, -A.

⁵²⁴ Hikâye: -M, -A.

⁵²⁵ ve oruc tutmagıñuz: -S.

⁵²⁶ te'âlâ: -M.

⁵²⁷ ki: -M.

ve perhîz-kâr olup dünyâdan i'râz idüp [B22b] âhirete ziyâdesiyle meyl ü ragbet iderler idi ve Allâh te'âlâdan gâyetle⁵²⁸ havf u haşyet üzre olup giryân olurlar idi.

Otuz üçüncüsü budur⁵²⁹

من وسع على أهله في يوم عاشوراء وسع الله عليه في سنته كلها ومن تصدق فيه بصدقة كان كمن تصدق على جميع بني آدم

Terceme⁵³⁰ Şol kimesne ki 'aşûrâ [A24a] güninde ehl ü 'iyâline tevsî'e idüp ol günde sâ'ir eyyâmdan ziyâde ta'âm yidüre Allâh te'âlâ da ol senenüñ evvelinden âhırına dek anuñ ni'metini ziyâde vüs'atlı kılup üzerine berekât indüre ve dahı şol kişi kim 'aşûrâ gününde bir muhtâca bir nesne taşadduk eyleye Âdem 'alâ nebiyyinâ ve 'aleyhi's-selâm [SB28a] oğullarınun cümlesine taşadduk itmiş gibi ola.

Hikâye⁵³¹ Süfyân-ı Sevrî rahmetu'llâhi te'âlâ⁵³² buyurmuş-ki bu hadîs-i şerîf ile kırk yıl miqdârı [S23b] 'amel idüp her sene 'aşûrâ gününde ehl ü 'iyâlimüñ yimelerin ve içmelerin sâ'ir eyyâmdan ziyâde ve yeg⁵³³ iderdüm ve ol sene [E21b] evimüñ bereketi çok olup se'a-i rızka nâ'il olurduk şoñra bir yıl terk eyleyüp muqayyed olamadum. Pes ol yıl evümde nokşân u kılllet zuhûr eyledi [B23a] işte 'aşûrâ gününde envâ'-ı hubûbatı cem' idüp ziyâde yimek pişürüp evlerinde müstevfâ yindükden şoñra eşe dosta dahı üleşdürdüklerinüñ aşlı budur.

⁵²⁸ gâyetle: -M.

⁵²⁹ Otuz üçüncüsü budur: -M, -A.

⁵³⁰ Terceme: -M, -A.

⁵³¹ Hikâye: -M, -A.

⁵³² te'âlâ: -M.

⁵³³ ve yeg: -SB.

Otuz dördüncüsü budur⁵³⁴

إذا التقى المسلمان كان أحبهما إلى الله أحسنهما [A24b] بشرا لصاحبه فإذا تصافحا أنزل⁵³⁵ الله عليهما مائة رحمة تسعون منها للذي يبدأ بالمصافحة و عشرة للذي صوفح

Terceme⁵³⁶ İki Müslümān biribirine rāst gelüp selāmlaşduklarında her kankısı ziyāde güler yüz gösterürse Allāh te‘ālāya ol sevgülü ola. Pes eger muşāfaḥa iderlerse Allāh te‘ālā üzerlerine yüz rahmet indüre kim toksānı muşāfaḥaya ibtidā mübāşeret idenüñ olup onı ol bir muşāfaḥa olınanuñ ola.

Hikāye⁵³⁷ Ḥazret-i [SB28b] ‘İsā ve Yaḥyā ‘alā nebiyyinā ve ‘aleyhime’s-selām biribirine rāst gelüp [M10b] selāmlaşup muşāfaḥalaşduklarında ḥazret-i ‘İsā tebessüm ile gülücü olup ḥazret-i Yaḥyā gülmezdi. [S24a] Pes ḥazret-i Yaḥyā ḥazret-i⁵³⁸ ‘İsā’ya ne ‘aceb gülersin güyā ki Allāh te‘ālānuñ a‘zābından emīnsin diyüp ḥazret-i ‘İsā daḥı aña sen hīç gülmezsın güyā ki Allāh te‘ālānuñ rahmetinden me‘yüssın diyince Allāh te‘ālā anlara [B23b] vaḥy [E22a] idüp sizüñ baña ziyādesiyle sevgülüñüz biribiriñüz rāst geldükde ziyādesiyle güler yüzlü olup beşāşet-i [A25a] vech ile mülākī olanıñuzdur diyü buyurdu.

Otuz bişincisi budur⁵³⁹

Mervīdür ki ḥazret-i ‘Ā’īşe raḍıya’llāhu te‘ālā ‘anhā buyurur ki bir kerre Resūlu’llāh şalla’llāhu te‘ālā ‘aleyhi ve selleme⁵⁴⁰ yā Resūla’llāh nās biribirinden ne ile faẓiletli olur diyü su’āl eyledüğimde dünyāda ve āḥiretde ‘aql ile tefāzul bulurlar diyü

⁵³⁴ Otuz dördüncüsü budur: -M, -A.

⁵³⁵ “أنزل” ifadesi M nüshasında mükerrerdur.

⁵³⁶ Terceme: -M, -A.

⁵³⁷ Hikāye: -M, -A.

⁵³⁸ ḥazret-i: -S, -A, -B, -E, -M.

⁵³⁹ Otuz bişincisi budur: -M, -A.

⁵⁴⁰ şalla’llāhu te‘ālā ‘aleyhi ve selleme: ‘aleyhi’s-selāma M.

buyurdılar. Pes ben daḥı yā Resūla'llāh herkes 'amelî ile cezālanmaz mı diyince buyurdılar ki

و هل يعمل بطاعة الا من عقل فيقدر عقولهم يعملون و على قدر ما يعملون يجزون

Terceme⁵⁴¹ Allāh te'ālānuñ tã'atıyla 'aqlı olanlardan⁵⁴² ğayrı hîç kimesne 'amel ider mi ya'nî [SB29a] itmez. İmdi nās 'aqları miqdārınca 'amel iderler ve 'amelleri kıdar cezālanurlar⁵⁴³.

Hikāye⁵⁴⁴ Vehb bin Münebbih rahmetu'llāhi te'ālā⁵⁴⁵ 'aleyh⁵⁴⁶ demişdür ki şeytānuñ 'āql ü kāmîl olan mü'mini azdurmaḳda çekdügi zaḥmet ü meşakḳat gibi hîç kimseyi azdurmaḳda çekmez. Zīrā şeytān [S24b] biñ dāne cāhil ü nākışi aldayup anları maşharaluğa alır. Ammā bir 'āql ü kāmîl mü'mini [A25b] azdurmaḳda [B24a] ol-kıdar zaḥmet ü meşakḳat çeker ki yorulup zebūn olur tã⁵⁴⁷ şöyle kim bir tağı azar azar kıazup yirinden kıaldurmaḳ aña daḥı āsān gelür. Pes ol 'āqlı azdurmaḳdan 'āciz olup bir iş⁵⁴⁸ [E22b] beceremezse andan fāriğ olup varur cāhilleri ve nākışları iğvā idüp aldar ve boyunlarına binüp anları istedügi yire çeker götürür.

Otuz altıncısı budur⁵⁴⁹

لا يرد القضاء إلا الدعاء ولا يزيد في العمر إلا البر وإن سوء الخلق شؤم وحسن الملكة نماء والصدقة تدفع منية

السوء

⁵⁴¹ Terceme: -M, -A.

⁵⁴² olanlardan: olandan S, B, A.

⁵⁴³ cezālanurlar: cezā olınurlar A.

⁵⁴⁴ Hikāye: -M, -A.

⁵⁴⁵ te'ālā: -E, -M.

⁵⁴⁶ 'aleyh: -S, -B.

⁵⁴⁷ tã: -M, -A.

⁵⁴⁸ iş: işin A.

⁵⁴⁹ Otuz altıncısı budur: -M, -A.

Terceme⁵⁵⁰ Kažāyı redd eylemez illā’ du‘ā ve ‘ömri hīç bir nesne ziyāde itmez illā birr ü ihsān ya’nī kažā’-yı mu‘allakı hīç bir nesne def‘ ü men‘ eylemez. İllā maḵbūl-i muḥaḵḵaḵ olan du‘ā redd ider. Yāḥūd ma’nā böyledür ki kažā’-yı mübrem ü muḥkemiñ [SB29b] şu‘ūbetini ve düş-vārlugını giderüp-de anuñ āsānluk ile geçmesine hīç bir nesne sebep olmaz illā’du‘ā’-yı maḵbūl ü müstecāb olur. Ve daḥı yaramaz ḥūyluluk şom [M11a] ve uğursuzluḡdur ve ḥüsn-i ḥulḡ bereketdür ve dünyā vü āḥıret ni‘metlerinüñ ziyāde [A26a] olmasına sebebdür. Ve şadaḡa vü ihsān eylemek yaramaz ölümü ve mażarratları def‘ ider.

Hikāye⁵⁵¹ [B24b] Şöyle hikāyet [S25a] olunur ki ḥulefādan Süleymān bin ‘Abdü’l-melik Dımışk-ı Şām’uñ mescidine girüp içinde bir pīr-i nā-tuvān görüp aña laṭife tarīḡıyla iy pīr ölmekden ḥazḡ ider misün diyüp pīr daḥı

لا والله

didi ya’nī va’llāhi ölmek istemem⁵⁵². Pes pādişāh aña ‘acebdür ki daḥı yaşamaḡ istersün bu kadar ‘ömr sürüp bu yaşı geldüñ şimden soñra daḥı neyleseñ gerek diyince [E23a] pīr eyitdi behey pādişāhum yigitlüḡüm gitdi şerr ü şūrı⁵⁵³ daḥı ve pīrlüḡüm geldi ḥayr u menfa‘ati daḥı zīrā şimdi ben ayaḡ üzre hezār zaḡmetle ḡalḡduḡımda ḥamd u şükr iderüm ve aşāḡı oturduḡımda zıḡru’llāhi te‘ālā⁵⁵⁴ iderüm. Pes şimdi isterüm-ki bu iki eyü ḡaşlet üzre dā’im olam ve ben ölecek olursam bunlardan⁵⁵⁵ zā’il olmaḡ muḡarrerdür. Pes pīr böyle diyince pādişāh aña su’āl idüp [SB30a] iy iḡtiyār ḡanḡı ‘amelüñdür ki anuñ sebebiyle uzun ‘ömrli olduḡıñı [A26b] añlarsun diyüp⁵⁵⁶ pīr daḥı yā Emīrū’l-mü’miñ ben bir kişi idüm-ki yigitlüḡüm zemānında ḡāşılı ḡuvvet ü

⁵⁵⁰ Terceme: -M, -A.

⁵⁵¹ Hikāye: -M, -A.

⁵⁵² istemem: istemem didi M, A.

⁵⁵³ şūrı: şūrū A.

⁵⁵⁴ zıḡru’llāhi te‘ālā: zıḡru’llāh M.

⁵⁵⁵ bunlardan: bunlar da S, M, A, E, B.

⁵⁵⁶ diyüp: -M.

ḳudretüm eyyāmında her vaktde tāze⁵⁵⁷ tāze āb-dest alup namāzımı şerā'iti ve ta'dil-i erkānı ve ādābı ile bir hoşca kııldım ve şıla'-ı rahm iderdüm ve baṭn u fercümü ḥarāmdan [B25a] ḥıfz iderdüm⁵⁵⁸ ve Allāh te'ālānuñ baña virdügi māl ü mülkden muḥtācları gözedürdüm didi. [S25b] Pes pādişāh daḥı bu sözleri işidine imdi iy pīr eger mevt saña uğramayup geçüp giderse 'aceb degüldür didi.

Otuz yidincisi budur⁵⁵⁹

إذا اقشعر جلد العبد من خشية الله تحاثت عنه خطايا⁵⁶⁰ كما يحاث عن الشجرة البالية ورقها

Terceme⁵⁶¹ Allāh te'ālānuñ ḥavf u ḥaşyetinden ḳuluñ tüyleri ürperüp gevdesi ditrese cemī' günāhı dökülüp cümlesinden 'ārī ola nitekim ḳurı ağaçdan yaprakları dökülüp ol [E23b] ağaç evrāḳdan ḥālī olur.

Hikāye⁵⁶² Hāzret-i 'Ā'īşe raḍıya'llāhu te'ālā 'anhā buyurmuşdur ki Allāh te'ālānuñ ḳorḳusı yürece düşmek [A27a] hemān bir keskin ḳılıç ḍarbına beñzer ki insānı muḥarremātdan ḳaṭ' [SB30b] idüp ḥātırına tevbe getürür. İmdi ḳişi ol demde hemān⁵⁶³ Allāh te'ālāya du'ālar ve tazarru'lar eylesün ki du'āsı müstecāb olur.

Otuz sekizincisi budur⁵⁶⁴

⁵⁵⁷ tāze: -M.

⁵⁵⁸ ve baṭn u fercümü ḥarāmdan ḥıfz iderdüm: -E.

⁵⁵⁹ Otuz yidincisi budur: -M, -A.

⁵⁶⁰ خطايا: -M.

⁵⁶¹ Terceme: -M, -A.

⁵⁶² Hikāye: -M, -A.

⁵⁶³ ḳişi ol demde hemān: ol ḳişi hemān şā'at E.

⁵⁶⁴ Otuz sekizincisi budur: -M, -A.

Resûlu'llâh şalla'llâhu te'âlâ 'aleyhi ve sellemden⁵⁶⁵ mervîdür buyurur ki⁵⁶⁶ cennet
kapısı üzre gördüm-ki

القرض بثمانية عشر والصدقة بعشرة

yazılmış.

Terceme⁵⁶⁷ Ya'nî karz-ı hasen virilmekle on sekiz hasene ve şevâb [M11b] hâşıl olup
şadağa virmekle on hasene hâşıl⁵⁶⁸ olur. Pes ol [B25b] hâzret-i 'âliye buyurur ki ben
böyle görince Cebrâ'il'e [S26a] didüm-ki aşlı nedür ki ödünç virmegün şevâbı
şadağadan efđaldür. Cebrâ'il dağı cevâbında didi-ki zîrâ karzı⁵⁶⁹ istemez illâ ziyâde
muhtâc olup zarûreti düşen ve şadağa ise gâhice müsteħakkı⁵⁷⁰ olmayan eline düşer.
Pes karz muhtâc eline düşmekle efđal olur.

Hikâye⁵⁷¹ Muḥammed ibnü'l-Münkedir rahmetu'llâhi te'âlâ dir idi-ki bir akçeyi ödünç
virmek taşadduk itmekden efđaldür. Pes sebebi nedür diyü su'âl [A27b] olındığında
zîrâ şadağa ancak bir kişiye virilür ammâ gâh olur ki bir kaç akçe bir nice kimesnenün
kutı için ödünç alınup anuñla [E24a] bir cemâ'at intifâ' ideler diyü buyurdı.

Otuz toközuncısı budur⁵⁷²

إذا قال العبد حسبي الله سبع [SB31a] مرات قال الله صدق عبدي لأكفيه صادقا أو كاذبا

Terceme⁵⁷³ Kûl yidi kerre

⁵⁶⁵ şalla'llâhu te'âlâ 'aleyhi ve sellemden: 'aleyhi's-selâmdan M.

⁵⁶⁶ mervîdür buyurur ki: mervîdür ki buyurur E.

⁵⁶⁷ Terceme: -A, -S, -M, -SB, -B.

⁵⁶⁸ olup şadağa virmekle on hasene hâşıl: -SB.

⁵⁶⁹ karzı: karz M, A.

⁵⁷⁰ müsteħakkı: müsteħakk E.

⁵⁷¹ Hikâye: -M, -A.

⁵⁷² Otuz toközuncısı budur: -M, -A.

⁵⁷³ Terceme: -M, -A.

diyince Allāh te‘ālā ‘abdüm toğru söyledi taḥkīk ben aña cemī‘ umūr u mühimmātında kifāyet idüp anı kimseye muḥtāc eylemem ol kulum dilerse cān u gönülden şıdqla disün ve dilerse dil ucından disün.

Hikāye⁵⁷⁵ Yaḥyā bin Mu‘āz-ı Rāzī’den raḥmetu’llāhi te‘ālā rivāyet olunur buyurmuş-ki bir kimse kendüsi gibi bir maḥlūḳdan imdād u kifāyet taleb idince ol maḥlūḳ anuñ **[B26a]** çāresin görmemekden utanup lā-büdd derdine dermān itmege sa’y **[S26b]** ider. Pes imdi her kim-ki Allāh te‘ālā ile iktifā idüp ancak andan meded ü yārī vü kifāyet taleb eyleye Allāh te‘ālānuñ mecdine ve ‘āzamet ü kibriyāsına lāyık **[A28a]** olan budur ki ol ‘abdine kifāyet idüp cemī‘⁵⁷⁶ umūrında imdād u nuşret eyleye.

Kırkıncısı budur⁵⁷⁷

من أدمن الاستغفار جعل الله له من كل هم فرجا و⁵⁷⁸ من كل ضيق مخرجا وإلى كل خير سيلا و رزقه من حيث لا يحتسب

Terceme⁵⁷⁹ Şol kimesne kim istiğfāra idmān idüp ekser evkātında⁵⁸⁰ istiğfār eylemegi ‘ādet eyleye Allāh te‘ālā aña her bir hemm **[SB31b]** ü ğamından⁵⁸¹ ferec ü güşāyiş-i ḥātır virüp ḥüznini sürūra tebdīl eyleye⁵⁸² ve daḥı **[E24b]** anuñ-çün her bir tarlukdan maḥall-i ḥurūc ve fetḥ-i bāb virüp anı şiddetinden ḥalāş eyleye ve daḥı anuñ-çün her

⁵⁷⁴ الله تعالى: M.

⁵⁷⁵ Hikāye: -M, -A.

⁵⁷⁶ cemī‘: -M, -A.

⁵⁷⁷ Kırkıncısı budur: -M, -A.

⁵⁷⁸ و: -S.

⁵⁷⁹ Terceme: -M, -A.

⁵⁸⁰ evkātında: evkātında M.

⁵⁸¹ aña her bir hemm ü ğamından: anuñ her bir hemm ü ğamından aña B.

⁵⁸² eyleye: ide S, B, A, SB, E.

bir hayra bir yol açup hayrlu işleri suhûletle hâşıl ola ve dahı anı ummaduğı şanmaduğı yirlerden merzûk eyleye.

Hikāye⁵⁸³ Şöyle hikāyet olunur ki bir kişi Hasan-ı Başrî hazretlerine rahmetu'llāhi te'ālā⁵⁸⁴ 'aleyhi rahmeten vāsī'aten⁵⁸⁵ varup fakr u iflāsından şikāyet eyleyüp baña bir du'ā eyleñüz ola ki anuñ berekātıyla fakr u fākatüm gidüp ğināya vāşıl olam **[M12a]** diyü yalvardı. **[A28b]** Pes İmām Hasan **[B26b]** dahı saña du'āmdan enfa' bir nesne ta'līm ideyüm-ki murāduñ huşūline **[S27a]** dahı ziyāde sebeb ola. Pes ol kişi dahı imdi buyuruñ ol nedür diyince hemān çok⁵⁸⁶ çok istiğfār eyle diyü buyurdu. Pes ol kişi dahı dönüp gitdi ve gice gündüz istiğfāra mülāzemet üzre⁵⁸⁷ olup dahı üzerinden bir yıl geçmedin⁵⁸⁸ kesret-i mālā ve hüsni hāle vāşıl olup murādı hāşıl oldu.

Kırk birincisi budur⁵⁸⁹

جددوا إيمانكم قالوا بم نجدد قال بلا إله إلا الله

Terceme⁵⁹⁰ Mervīdür ki hazret-i Resūl'llāh şalla'llāhu te'ālā 'aleyhi **[SB32a]** ve sellem⁵⁹¹ imānuñuzu tecdīd idüñ diyü buyurup aşhāb-ı kirāmı rađıya'llāhu te'ālā 'anhüm ecma'in⁵⁹² yā Resūla'llāh ne ile tecdīd idelüm diyüp ol hazret-i 'āliye dahı

لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ⁵⁹³

⁵⁸³ Hikāye: -M, -A.

⁵⁸⁴ te'ālā: -M, -A.

⁵⁸⁵ rahmeten vāsī'aten: -E.

⁵⁸⁶ çok: -M.

⁵⁸⁷ üzre: -S.

⁵⁸⁸ geçmedin: geçmedi SB.

⁵⁸⁹ Kırk birincisi budur: -M, -A.

⁵⁹⁰ Terceme: -M, -A.

⁵⁹¹ şalla'llāhu te'ālā 'aleyhi ve sellem: 'aleyhi's-selām M.

⁵⁹² ecma'in: -S, -M, -A, -SB, -E.

⁵⁹³ "Allāh'tan başka ilāh yoktur."

kelimesi ile tecdīd idüñ diyü buyurdı. **[E25a]** Ya'nī İslām u⁵⁹⁴ imānuñuza ve i'tikād u
ıķānıñuza delīl olan kelime'-i tevḥīdī diliñüzden eksük itmeyüp namāzlarıñuzuñ
teşehhüdlerinde didügiñüzden ğayrı efḍal zıkr olduğı-çün ekser evķātuñuzda **[A29a]**
söyleyüp lisānıñuzu ve ķalbiñüzi anuñla tazelendürüñiz ve aña kelime'-i şāniyeyi dağı
zamm idüp

لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ مُحَمَّدٌ الرَّسُولُ اللَّهُ⁵⁹⁵

diñüz şalla'llāhu te'ālā⁵⁹⁶ 'aleyhi ve sellem zīrā herkes maḥbūbını çok çok zıkr idüp
[B27a] anı añdukça şafālar kesb ider.

Hikāye⁵⁹⁷ İbn 'Abbās raḍıya'llāhu te'ālā 'anhümā⁵⁹⁸ buyurmuşdur ki 'abd

لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ⁵⁹⁹ **[S27b]**

diyince anuñ bu kavli cemī' hicābları ve perdeleri yırtup varup 'ālem-i ķudsda ķā'ili
içün Allāh te'ālādan mağfīret taleb ider. Pes Allāh te'ālā dağı iy⁶⁰⁰ kelime'-i tevḥīdüm
ben seni ol ķulumuñ lisānı üzre cārī ķılmadum illā anuñ-çün mağfīretüme īrādetüm
sebķ eyledükden şoñra diyü buyura.

Ķırķ ikincisi budur⁶⁰¹

⁵⁹⁴ İslām u: İslām'ıñuza ve S, M.

⁵⁹⁵ "Allāh'tan başka ilāh yoktur. Muhammed (a.s.) O'nun resülüdür."

⁵⁹⁶ te'ālā: -M.

⁵⁹⁷ Hikāye: -M, -A.

⁵⁹⁸ te'ālā 'anhümā: anh M, A.

⁵⁹⁹ "Allāh'tan başka ilāh yoktur."

⁶⁰⁰ iy: -M, -A.

⁶⁰¹ Ķırķ ikincisi budur: -M, -A.

Resūlu'llāh şalla'llāhu te'ālā⁶⁰² 'aleyhi [SB32b] ve sellemden mervīdür⁶⁰³ buyurur⁶⁰⁴ ki Allāh Sübhānehu ve te'ālā buyurdi⁶⁰⁵-ki benüm mü'min kulum kırk yaşına irince⁶⁰⁶ anı üç dürlü belādan hıfz idüp 'āfiyetde kılarum-ki anlar baras u cüzzām u cünündür ve elli yaşına varınca⁶⁰⁷ āhıretde aña hisābda [A29b] münākaşa itmeyüp kolay hisāb ile hisāb iderüm ve altmış yaşına irişince baña inābet ü tevbe itmesini aña⁶⁰⁸ sevdürürüm ve yitmiş yaşına irişince anı [E25b] meleklerüm sevüp esirgerler ve seksen yaşına irişince⁶⁰⁹ her ne hasene iderse defter-i a'māline yazılup seyyi'atı mahv olunur⁶¹⁰.

وإذا بلغت تسعين سنة⁶¹¹ قالت الملائكة أسير الله في أرضه فاعفر له ما تقدم من ذنبه وما تأخر ويشفع في أهل بيته وجيرانه

Terceme⁶¹² Ve⁶¹³ toksan yaşına irişince⁶¹⁴ melā'ike [B27b] 'alā nebiyyinā ve 'aleyhimü's-selām dirler ki bu pīr-i şālih Allāh te'ālānuñ arzında esīri ve muṭī' ü münkādīdur [S28a] yā Allāh bu kuluñuñ geçen günāhların ve gelecek günāhların⁶¹⁵ yarlığa ya'nī anı günāhdan [M12b] hıfz eyle ve daḥı ol pīr kıyāmet güninde hem ehl-i beytine ve hem koñşıları ḥaḳlarında şefā'at idüp şefā'ati maḳbūl ola.

Hikāye⁶¹⁶ Vehb bin Münebbih raḥmehu'llāhi te'ālā buyurmuşdur ki 'inda'llāhi te'ālā peygamberlerden soñra 'aleyhimü's-selām İslām içinde pīr olmuşlarıñ [SB33a]

⁶⁰² şalla'llāhu te'ālā: -M.

⁶⁰³ mervīdür: mervīdür ki SB, E.

⁶⁰⁴ buyurur: -S, -E, -A, -M.

⁶⁰⁵ buyurdi: buyurur E.

⁶⁰⁶ irince: irişince M, A, B, SB, E.

⁶⁰⁷ varınca: irişince M, B, SB, E.

⁶⁰⁸ aña: -M, -A.

⁶⁰⁹ anı meleklerüm sevüp esirgerler ve seksen yaşına irişince: -SB.

⁶¹⁰ olunur: olur S.

⁶¹¹ سنة: -S.

⁶¹² Terceme: -M, -A.

⁶¹³ Ve: -M, -A.

⁶¹⁴ irişince: irince M, A.

⁶¹⁵ ve gelecek günāhların: -S, -M, -A, -E.

⁶¹⁶ Hikāye: -M, -A.

hürmeti gibi hürmet bilmem ya'nî şālīḥ [A30a] pīrleruñ⁶¹⁷ ihtirāmı ziyādedür ve dahı Allāh te'ālā seksen yaşına yitişen pīr mü'minden bir günāhın işbāt itmege yāḥūd bir cerīmesini yazmağa istiḥyā ider.

Kırk üçüncisi budur⁶¹⁸

من ولي من أمور المسلمين شيئاً فحسنت سيرته رزق الهيبة في قلوبهم وإذا بسط يده بالمعروف رزق منهم المحبة وإذا وفر عليهم أموالهم وفر الله عليه ماله وإذا أنصف⁶¹⁹ الضعيف من القوي [E26a] قوى الله سلطانه و إذا عدل مد الله في عمره

Terceme⁶²⁰ Şol kimesne kim Müslümānlaruñ⁶²¹ umūrından ƙalīl yā keşīr bir nesneye vālī olup-da ya'nī anlaruñ üzerine vālī-i kebīr ve yāḥūd ḥākim-i şağīr olup-da aralarında muƙtezā-yı şer' üzre sīret-i ḥaseneye [B28a] mālīk ve tarīkat-ı müstaḥseneye sālīk ola anlaruñ gōñülleri içre heybet ile merzūk ola ya'nī mehābet ü şevketi ziyāde ola ve dahı elini kerem ü 'atā [S28b] ile açup düşince ya'nī luṭf [u] iḥsān ile ma'rūf ve merḥamet ü şefkat ile mevşūf olunca anlardan maḥabbet ile merzūk olur. Hāşılı [A30b] ol ḥākimi re'āyā vü berāyā cān u dilden sevüp aña alkış iderler ve dahı anlaruñ⁶²² üzerine mālārın ve mülklerin vāfir kılınca ya'nī anlardan [SB33b] alınacak nesnelerde müsāmaḥa ve müsāhele idince Allāh te'ālā dahı anuñ mālını gāyetle çok idüp hıızānesi toptolu ola ve dahı za'ife inşāf idüp ƙavīden aña ḥaƙķını alıvirince Allāh te'ālā anuñ ḥükümetini ve saltanatını dahı ziyāde ƙavī vü muḥkem kıla ve re'āyā vü

⁶¹⁷ şālīḥ pīrleruñ: pīr-i şālīḥüñ E.

⁶¹⁸ Kırk üçüncisi budur: -M, -A.

⁶¹⁹ “أنصف” ifadesi M ve A nüshalarında mükerrerdur.

⁶²⁰ Terceme: -M, -A.

⁶²¹ Müslümānlaruñ: Müslümānlar E.

⁶²² anlaruñ: anlar E.

berāyā arasında ‘adl ü dād idince Allāh te‘ālā ‘ömrini uzadup anı devlet içre pīr-i tuvānā eyleye.

Hikāye⁶²³ İbn ‘Abbās raḍıya’llāhu te‘ālā ‘anhümā⁶²⁴ buyurmuşdur ki ḥazret-i ‘Ömer raḍıya’llāhu te‘ālā ‘anh nās üzre çıkup anlara görünince şöyle korqarlar idi-ki korqularından **[E26b]** nereye şaklanacakların bilmezlerdi ve bu ḥālī ise anuñ serīret⁶²⁵-i ḥasene vü sīret-i marziyyesinden bilürler idi ve ol ḥazret-i **[B28b]** ‘Ömer ise va’llāhi ve bi’llāhi Müslümānlara analarından ve babalarından ziyāde şefkatli ve merḥametli **[A31a]** idi raḍıya’llāhu te‘ālā ‘anh.

Kırk dördincisi budur⁶²⁶

تداركوا الغموم والهموم بالصدقات يكشف الله ضرركم وينصركم على عدوكم

Terceme⁶²⁷ **[S29a]** Hemm ü ğamlara ve şiddet ü elemle şadaqalar **[M13a]** ile yitişüñ ve aḥzān u şedā’idi şadaqa vü ‘atā vü keremle qarşulayup def itmege sa’y u ihtimām idiñüz tā kim Allāh te‘ālā şiddetüñüzi **[SB34a]** ve ḥālüñüz yaramazlığını keşf ü izāle idüp ve size düşmenüñüz üzre yardım eyleyüp def-i ğam u ref-i elem itmekle hoş ḥāle ve sürür-i bāle vāşıl olasuz⁶²⁸.

Hikāye⁶²⁹ Şöyle rivāyet olunur ki bir kişi Ebū Hureyre raḍıya’llāhu te‘ālā⁶³⁰ ‘anh ḥuzūrına varup oğlum deryā yüzindedür korqaram-ki furtunaya rāst gelüp helāk ola. İmdi luṭf idüp bir du‘ā idüñ ola kim oğlum ‘āfiyetle gele diyince anlar daḥı buyurdılar ki saña bir ‘azīm menfa‘atli nesne ta’līm ideyüm-ki saña benüm du‘āmdan daḥı ziyāde

⁶²³ Hikāye: -M, -A.

⁶²⁴ te‘ālā ‘anhümā: anh M, A.

⁶²⁵ serīret: sīret SB.

⁶²⁶ Kırk dördincisi budur: -M, -A.

⁶²⁷ Terceme: -M, -A.

⁶²⁸ olasuz: olasin S, B.

⁶²⁹ Hikāye: -M, -A.

⁶³⁰ te‘ālā: -M.

nāfi' olup hıŝul-i murāduñda takŝir itmeye. **[A31b]** Pes ol kiŝi dağı buyuruñ nedür diyüp Ebū Hureyre Һazretleri dağı var bir⁶³¹ ŝadaķa eyleyüp anuñla ođluñuñ **[E27a]** necāt u Һalāŝını **[B29a]** ve yanınca olanlaruñ selāmetini ķaŝd eyle diyüp ol kiŝi⁶³² dağı fevrī varup bir sā'il eline bir aķķe ķoyup

اللهم هذا فداء ولدى زيد و ما معه

didi ya'nī yā Allāh bu Һelāl mālumdan⁶³³ virdüğüm bir aķķe benüm Zeyd adlı ođlumuñ ve yanınca olanlaruñ fidāsıdur luţf u keremüñle ķabül eyle. Pes ol kiŝi böyle didügi sā'atda deryāda ođlumuñ ve gemide **[S29b]** olanlaruñ ķulađına bir nidā geldi-ki **[SB34b]** ol fidā maķbül oldu ve dağı hem Zeyd ve hem yanınca olan ehl-i sefine feryād-res bulup Һalāŝ u necātları Һaŝıl oldu dir. Pes ol kiŝinüñ oğlı selāmetle gelüp biribiriyle görüşince oğlına baŝuña ne Һāl geldi diyü su'al idüp ol dağı benüm pederüm biz deryāda iken falān günde ve falān sā'atda gāyetle furtuna olup gemimüz ğarķ olacak maħalle varup kendümüzden me'yūs olduk idi. **[A32a]** Pes biz⁶³⁴ bu Һāl içre iken bir münādī iŝitdük kim Zeyd içün virilen fidā maķböldür ve Zeyd Һalāŝ u necāt bulur diyü nidā ider ve anı gördük⁶³⁵ kim aķlar giymiŝ bir niķe erenler gelüp gemimüze yapıŝup çekerek kenāra bırağup hem ben ve hem gemide olanlaruñ cümlesi gemiden çıkup ayađumuzu⁶³⁶ ķuruya **[B29b]** baŝup selāmet bulduk didi.

Ķırķ bişincisi budur⁶³⁷

⁶³¹ bir: -M.

⁶³² kişi: -M.

⁶³³ mālumdan: mālдан M, A.

⁶³⁴ biz: -S, -E, -M, -A.

⁶³⁵ gördük: gördüm E.

⁶³⁶ ayağumuzu: ayağumuz S, B, SB, M, A.

⁶³⁷ Ķırķ bişincisi budur: -M, -A.

لم يزل البلاء بالمؤمن والمؤمنة في النفس والمال والولد حتى يلقي الله [E27b] وما عليه خطيئة وإن أهل العافية
ليوادون يوم القيامة لو كانت لحومهم قرضت بالمقاريض في الدنيا لما يرون من ثواب ذلك يوم القيامة

Terceme⁶³⁸ Mü'min olan ba'zı er kişiye ve hatun kişiye nefsinde [SB35a] yā mālında
yā veledinde belā vü muşibet irişmekden zā'il olmaz tā kim āhiretde Allāh te'ālānuñ
dīvānına hīç bir günāhı olmaduğı hālde vāşıl [S30a] ola. Ve dağı⁶³⁹ taḥkīk ehl-i 'āfiyet
olan ya'nī⁶⁴⁰ dünyāda başına bir 'aẓīm [M13b] belā gelüp muşibet-zede olmayan
mü'minler kıyāmet güninde [A32b] n'olaydı-ki dünyāda iken etleri maķaşlar ile
kırkılup pāre pāre olup ve şabr u taḥammül ü ḥamd idüp-de ehl-i belāya virilen
sevāblar bize de⁶⁴¹ virileydi diyü ārzū iderler⁶⁴² zīrā⁶⁴³ görürler ki⁶⁴⁴ kıyāmetde ehl-i
belāya katı çok sevāb virilür. Mütercim-i faķīr⁶⁴⁵ raḥmetu'llāhi te'ālā⁶⁴⁶ 'aleyhi
raḥmeten ve vāsi'aten⁶⁴⁷ dir ki ehl-i 'āfiyetüñ bu temennā ve ārzūsı henüz cennete
girmedin rüz-ı maḥşerde olur yohsa cennet dār-ı selāmetdür anda ḥüzn ü nedāmet
olmaz.

Hikāye⁶⁴⁸ Ebā Bekr 'İsā el-Maşışī raḥmetu'llāhi te'ālā⁶⁴⁹ 'aleyhi⁶⁵⁰ raḥmeten [B30a]
vāsi'aten⁶⁵¹ evliyā'ullāh olan 'abdāldan idi. Ve bir 'aẓīm marāza mübtelā olup altmış
yıl kadar şiddet ü zaḥmet çekerci. Pes bir gün şiddeti ğāyetle artup ḥālī diger-gün oldu
ve kendüsi ise şabr u taḥammül idüp yine ḥamd u şükr iderdi. Pes [E28a] anuñ bu⁶⁵²

⁶³⁸ Terceme: -M, -A.

⁶³⁹ Ve dağı: ve S, SB, E, M; -A.

⁶⁴⁰ ya'nī: -S, -E, -M, -A.

⁶⁴¹ de: -M.

⁶⁴² iderler: iderdi E.

⁶⁴³ zīrā: zīrā kim M; -S.

⁶⁴⁴ ki: kim M.

⁶⁴⁵ Mütercim-i faķīr: Mütercim E; -M, -A.

⁶⁴⁶ te'ālā: -M.

⁶⁴⁷ 'aleyhi raḥmeten ve vāsi'aten: 'aleyh B; -E.

⁶⁴⁸ Hikāye: -M, -A.

⁶⁴⁹ te'ālā: -E, -M, -A.

⁶⁵⁰ 'aleyhi: -M.

⁶⁵¹ 'aleyhi raḥmeten ve vāsi'aten: -E.

⁶⁵² bu: -S, -E, -M, -A.

hāline ehli ve⁶⁵³ ehibbāsı acıyup aña maražuñ gidüp şıhhat [SB35b] u ‘āfiyet bulmağ istemez misin diyüp ol dağı şıhhat istemem didi. Pes tekrār yā ölmek ister misin didiler ölmek-de istemem didi. Pes çünkü ne şıhhat istersin [A33a] ve ne mevt yā ne istersin didüklerinde buyurdı-ki ben neyüm-ki kendü kendüme şıhhatüm [S30b] yā mevtüm isteyem Allāh te‘ālānuñ bendelerinden bir za‘īf kulam ve Seyyid ü Mālik olan ise bendesine ne dilerse anı ider. Hüküm ü irādet anuñdur. Hıç ben Allāh te‘ālā hılāfını murād eyledügi nesneyi ister miyem. Kūl anuñ irādet anuñ. Kazāsına rızām kemālindedür. El-hükmu’llāhi te‘ālā.

Kırk altıncısı budur⁶⁵⁴

كلكم راع وكلكم مسؤول عن رعيته وما من أمير على عشرة إلا ويؤتى به يوم القيامة ويده مغلولة إلى عنقه حتى يكون عمله هو الذي يطلقه أو يوبقه

Terceme⁶⁵⁵ Sizüñ her biriñüz [B30b] hıfz u himāyet idicidür. Ya’nī gerek hākim oluñ⁶⁵⁶ ve gerek maḥkūmun ‘aleyhi her biriñüzden her ne maṭlūb ise anuñ hıfz u himāyetini iltizām idicisiñüz. Pes vālī ve hākim olanlar ‘adl ü dāduñ hıfzını iltizām idüp der-‘uhde kılmışlardur ve ra‘iyye ve maḥkūmun ‘aleyh olanlar vālī ve hākimlerine hıç bir nesnede⁶⁵⁷ hıyānet itmemegi iltizām idüp boyunlarına almışlardur [SB36a] ve dağı her biriñüz [A33b] ra‘iyye [E28b] sinden elbette su’āl olunur⁶⁵⁸ ya’nī her biriñüz ol iltizām eyledügi nesneden kıyāmet güninde su’āl olunur. Hāşılı bu ḥadīs-i şerīf *Miškāt-i Meşābih*’de mufaşşalan yazıldığı üzre imām ya’nī hākim-i kebīr rā’idür ki ra‘iyyesinden su’āl olunur ve her kişi ehl-i [S31a] beyti üzre rā’idür ki ol

⁶⁵³ ehli ve: ehl ü M.

⁶⁵⁴ Kırk altıncısı budur: -M, -A.

⁶⁵⁵ Terceme: -M, -A.

⁶⁵⁶ oluñ: olur E.

⁶⁵⁷ hıç bir nesnede: bir nesnede A.

⁶⁵⁸ olunur: olup S, M, A, E.

ra'ıyyesinden su'āl olunur ve h̄atun kiři dağı zevcinüñ evi ve evlādı üzre **[M14a]** rā'ıdūr ki anlardan su'āl olunur ve kiřinüñ kölesi dağı efendisinüñ mālı üzre rā'ıdūr ki⁶⁵⁹ andan su'āl olunur. İşte bunlar ol umürdan hep kıyāmet güninde mes'ül olurlar. Ve dağı on kimesne üzre vālī ve h̄ākim olmış h̄iç bir emīr yokdur illā kıyāmet güninde elleri boynına bağlı **[B31a]** getürilür hattā anı 'ameli yā ıtlāk ider yāhūd ihlāk ya'nī eger 'adl ü inřāf üzre cārī olmış ise bu eyü 'ameli anı kırtarur ve eger zılm ü te'addī itmiş ise bu kem 'ameli anı ihlāk ider.

Hikāye⁶⁶⁰ 'Ömer bin⁶⁶¹ el-Hattāb rağıya'llāhu te'ālā⁶⁶² 'anh h̄azretlerinden hikāyet olunur ki zemān-ı h̄ilāfetinde aḥvāl-i nāsa ittılā' **[A34a]** içün Medīne'-i münevvre şoşaklarında gezerken bir řavt işitdi-ki va'y 'Ömer'e kim ben **[SB36b]** açlığımdan gice řabāḥa dek gözüme uyḥu gelmeyüp bu guşsa ile ölmege yağlaşdum ḥālbuki 'Ömer umūr-ı Müslimīne tevellī eyleyüp h̄ākimü'l-vaktdur diyü ağlayı ağlayı söyler. H̄azret-i 'Ömer dağı kapusını kaçup ve içerüden birisi kimdür ol diyü çağırınca **[E29a]** 'Ömer h̄azretleri dağı

عمر المقصر فی شان رعیتہ

didi. Ya'nī kapu kaçan kişi re'āyāsı **[S31b]** umürında taķřırāt iden 'Ömerdür. Pes ol böyle diyince içerüden bir şaçı karışık h̄atun kişi çıkup kapuda tırdı. Pes h̄azret-i 'Ömer aña⁶⁶³ behey kıız karındaşum çünki⁶⁶⁴ faķr u fāķatuñ var-ı mış ben evleri içre sākin olanlaruñ ḥālını ne bilürem n' içün baña ḥālīni bildirmediñ diyince ol h̄atun dağı iy⁶⁶⁵ 'Ömer eger Allāh te'ālā **[B31b]** senden bu 'özri kabül iderse necāt u ḥalāř bulduñ didi ve h̄atun bu sözi söyledügi gibi h̄azret-i 'Ömer'üñ yüregi oynayup ınckırmağa

⁶⁵⁹ ki: -M.

⁶⁶⁰ Hikāye: -M, -A.

⁶⁶¹ bin: -M.

⁶⁶² te'ālā: -M.

⁶⁶³ h̄azret-i 'Ömer aña: 'Ömer h̄azret M.

⁶⁶⁴ çünki: -SB.

⁶⁶⁵ iy: yā E.

başladı ve fî'l-hāl [A34b] uşşı gidüp yıkılıp yire düşdi. Ba'de zemānın⁶⁶⁶ ifākat bulup ol hātuna hālinden su'āl eyleyince küççük yetimlerinim vardır ki açluğdan ölmeğe qarīb oldılar diyüp hāzret-i 'Ömer dahı varup arkasıyla bir yük un ve bir kab tolusu hūrmā alup getürdi ve ol hātuna [SB37a] hezār [u] i'tizār eyledi. Pes ol hātuna bükā galebe idüp ağlamağa başlayup iy 'Ömer Müslümānların derdine dermān senden şöıra kim idebilür Allāh te'ālā Müslümānlara senün hayātını yitürtmesün diyü du'ālar eyledi rağıya'llāhu te'ālā 'an 'Ömere ve 'an cemī'i's-şahābih.

Kırk yidincisi budur⁶⁶⁷

سيكون في آخر الزمان علماء يزهدون الناس

[S32a]

في الدنيا ولا يزهدون ويرغبون الناس⁶⁶⁸ في الآخرة ولا يرغبون ويقربون الأغنياء [E29b] ويبعدون الفقراء أولئك أعداء الرحمن

Terceme⁶⁶⁹ Āhır zemānda bir niçe 'ulemā şüretinde eşhāş gelse gerekdür ki nāsı zāhidlige kındırıp dünyādan ı'rāz [B32a] itdürürler ammā kendüleri zāhid olmazlar [A35a, M14b] ve nāsı āhırete meyl itdürürler ammā kendüleri rağbet itmezler ve kendüleri baylara yakın olup yohsullardan ırağ olurlar işte bunlar Allāhu'r-Raḥmān'ın celle ve 'alā a'dāsıdır.

Hikāye⁶⁷⁰ Şöyle hikāyet olunur ki bir kişi Ebi'l-Kāsım el-Hakīm'e raḥmetu'llāhi te'ālā ne 'acebdür ki zemānumuzda 'ulemā geçinenler nāsa va'z u naşīḥat itmezler nitekim 'ulemā'-yı selef raḥimehümü'llāhi te'ālā zemānları ḥalkına dā'imā umūr-ı dīnlerinde

⁶⁶⁶ zemānın: zemān M, A, E.

⁶⁶⁷ Kırk yidincisi budur: -M, -A.

⁶⁶⁸ في الدنيا ولا يزهدون ويرغبون الناس -M.

⁶⁶⁹ Terceme: -M, -A.

⁶⁷⁰ Hikāye: -M, -A.

va‘z u naşīhat iderler idi diyü su‘āl olındukda aşlı budur ki ‘ulemā’-yı selef cümle uyanık [SB37b] olup ol zemānıñ halkı uyurlar idi. Pes ol uyanıklar ol uyuyanları uyıkudan uyarırlar⁶⁷¹ idi. Ammā zemānumuzda ‘ulemā geçinenler kendüleri uyıkuda ve ğafletdedür ve nās ise ölülerdür. Pes hīç uyuklayan ölüyi uyarabilür mi diyü buyurdılar⁶⁷².

Kırk sekizincisi budur⁶⁷³

إذا كان يوم القيامة يقول الله للعابدين

[S32b]

والمجاهدين أدخلوا الجنة فيقول العلماء إلها إن هؤلاء عبدوك بفضل علمنا وجاهدوا فيقول الله [A35b] أنتم عندي كملانكتي إشفعوا ثم أدخلوا [E30a] الجنة

Terceme⁶⁷⁴ Kıyāmet güninde⁶⁷⁵ Allāh te‘ālā ‘ābidlere ve mücāhidlere ve⁶⁷⁶ [B32b] ğāzilere cennete girüñ diyü emr idince ‘ulemā diyeler ki iy bizüm Tañrımız senüñ bu ‘ābid ü mücāhid kulların ‘ibādet ü cihādı bizüm ‘ilmimiz berekātıyla eylediler eger biz anlara ‘ibādet ü cihādın tarīķını beyān itmeyeydik anlar niçe ‘ibādet ü cihād idebilürler idi. Pes anlar ne aceb cennete bizden öñdin girirler deyince Allāh te‘ālā buyura ki iy benüm ‘ulemā kullarum siz benüm ‘indümde melā’ike kullarum gibisüz ben sizi şefā‘at içün alıkodum. İmdi⁶⁷⁷ istedikleriñüz içün şefā‘at idüñ ba‘de cennete girüñ⁶⁷⁸ dāhıl oluñ.

⁶⁷¹ uyarırlar: uyarır S.

⁶⁷² buyurdılar: buyurdi S, B, SB, E.

⁶⁷³ Kırk sekizincisi budur: -M, -A.

⁶⁷⁴ Terceme: -M, -A.

⁶⁷⁵ Kıyāmet güninde: Kıyāmetde S.

⁶⁷⁶ mücāhidlere ve: mücāhid ü S, B, M, E.

⁶⁷⁷ İmdi: -S, -M, -E, A.

⁶⁷⁸ girüñ: gidüñ S, B, M, E, A.

Hikāye⁶⁷⁹ Ebi'd-Derdā radıya'llāhu te'ālā 'anhdan hikāyet olunur [SB38a] buyurmuş-
ki benüm 'ilmden bir mes'ele öğrenmekligim baña bütün gıceyi sā'ir 'ibādetle ihyā
itmegümden efḍal ü evlādur zīrā kim meṣelā bir ḥasta ekl ü şürb ü devādan men' olinsa
ölür kezālik ḳalb daḥı 'ilmden ve ḥikmetden üç gün men' olınacak olursa [A36a]
ḳillet-i 'ilm ü ḥikmet belāsiyla fī'l-ḥāl ölür. Hāşılı bedenüñ ḳıvām u ḥayātı ekl ü şürb
ile [S33a] olduğu gibi ḳalbüñde medār-ı ḥayātı 'ilm ü 'irfān iledür.

Kırk tokuzuncısı budur⁶⁸⁰

يقول الله عز و جل عدي استطعمتك فلم تطعمني واستسقيتك فلم تسقني واستكسيتك فلم تكسني فيقول
العبد يا رب وكيف ذلك وأنت رب العزة فيقول الله [E30b] مر بك فلان الجائع وفلان الضمان [M15a] وفلان
العارى فلم يعد عليهم شيء من فضلك فلأمنعك اليوم من فضلي كما منعتك من فضلك

Terceme⁶⁸² Hāzret-i Resūlu'llāh şalla'llāhu te'ālā⁶⁸³ 'aleyhi ve sellemden⁶⁸⁴ mervīdür
ki bu ḥadıṣ-i ḳudsīde beyān olınuğı üzre Allāh Sübhānehu ve⁶⁸⁵ te'ālā ḳıyāmet
güninde ba'zı 'ibādına ḥıṭāb idüp iy ḳulum sen dünyāda iken ben senden ta'am taleb
itdüm idi ammā virmediñ ve daḥı şu taleb itdüm idi ammā virmediñ ve giysi taleb
itdüm idi ammā virmediñ diyince ol [SB38b] bende daḥı ḥayrete varup yā Rabbī⁶⁸⁶
bunlar nice olur ḥālbuki sen Rabbü'l-'izzetsin [A36b] yimeden ve içmeden geymeden
ḳuşanmadan ve bi'l-cümle maḥlūk şıfatlarından münezzehsin diyüp Allāh Sübhānehu
ve⁶⁸⁷ te'ālā daḥı bunuñ ma'nāsı budur ki dünyāda iken⁶⁸⁸ fülān aç ve fülān şusuz ve

⁶⁷⁹ Hikāye: -M, -A.

⁶⁸⁰ Kırk tokuzuncısı budur: -M, -A.

⁶⁸¹ فلم: -E.

⁶⁸² Terceme: -M, -A.

⁶⁸³ te'ālā: -E, -A.

⁶⁸⁴ şalla'llāhu te'ālā 'aleyhi ve sellemden: 'aleyhi's-selāmdan M.

⁶⁸⁵ Sübhānehu ve: -M.

⁶⁸⁶ Rabbī: Rabb S, SB.

⁶⁸⁷ Sübhānehu ve: -M.

⁶⁸⁸ iken: -M.

fülân çıplak senüñ yanuña uğrayup **[S33b]** sen anlarıñ hâllerine muṭṭali‘ olduñ ammā anlara yüregiñ acıyup-da faẓluñdan ve saña virdügüm ni‘metlerden hıç bir şeyiñ rāci‘ olmadı. **[B33b]** İmdi ben daḥı elbette bugün seni kendü faẓlımdan men‘ iderim. Nitekim sen anları faẓluñdan men‘ eylediñ idi.

Hikāye⁶⁸⁹ Ḥasan-ı Baṣrī raḥmetu’llāhi te‘ālā⁶⁹⁰ buyurmuş-ki eger Allāh te‘ālā murād ideydi sizüñ cümleñüzi ber-ā-berce ğanī kılup içiñizde aṣlā bir⁶⁹¹ faķır **[E31a]** kalmazdı ve eger dileyeydi sizüñ hepiñüzi ‘ale’s-seviyye faķır kılup içiñüzde hıç bir ğanī kalmazdı ve lâkin Allāh te‘ālā kimiñüzi ğanī ve kimiñüzi faķır kıldı-ki ğanīleri⁶⁹² faķırlerini görüp gözedirler mi diyü imtiḥān içün

فاغتنمو الأمكان قبل أن يقال فلان كان

Terceme⁶⁹³ Pes imdi imkān u fursatı ğanīmet bilüp fülân kimse **[A37a]** fülân zemān ‘ālemde **[SB39a]** var olup emlāk u erzāķı bī-ḥadd ü şumār idi dinmedin nīk-nām kesbine sa‘y u ihtimām idüp erbāb-ı ihtiyāc ḥātırdan iḥrāc olınmasun⁶⁹⁴.

Ellincisi budur⁶⁹⁵

لا صلوة لجار المسجد إلا في المسجد

Terceme⁶⁹⁶ Mescide koñşı olanuñ namāzı yokdur illā mescid içre murād-ı kemāli⁶⁹⁷ nefydir zīrā ricāl ḥaķķında cemā‘atle kılınan namāz yalıñız **[S34a]** kılınan namāzdan yigirmi biş kat faẓiletliḍür diyü ḥadīṣ-i şerīfde vāķı‘dır. Ḥazret-i Resūlu’llāh

⁶⁸⁹ Hikāye: -M, -A.

⁶⁹⁰ te‘ālā: -M.

⁶⁹¹ bir: -M.

⁶⁹² ğanīleri: ğanīler SB.

⁶⁹³ Terceme: -M, -A.

⁶⁹⁴ iḥrāc olınmasun: olınmasun iḥrāc S.

⁶⁹⁵ Ellincisi budur: -M, -A.

⁶⁹⁶ Terceme: -M, -A.

⁶⁹⁷ kemāli: kemāl M.

şalla'llāhu te'ālā 'aleyhi ve sellem⁶⁹⁸ ol cār-ı mescid ile murād kimdür [B34a] diyü su'al olınduklarında

من اسمعه المنادى

buyurdılar diyü mervîdür ya'nî mescidiñ koñşısı şol Müslimândur ki mü'ezzîn nidâsını aña işitdürür ya'nî ezânı işiden cār-ı mesciddür.

Hikāye⁶⁹⁹ Ebū Hureyre rağıya'llāhu te'ālā 'anhudan hikāyet olınur buyurmuş-ki ibn Ādem'ün 'alā nebiyyinā ve 'aleyhi's-selām kulağı arınmış kurşun ile toptolu olmak yegdür [A37b] ezânı işidüp-de icābet itmemeginden⁷⁰⁰ [E31b] icābet-i mü'ezzîn ile maşşud-ı akşā ise mescide varup namāzı cemā'atle kılmakđur. Ve dağı Müslümān [M15b] kişiniñ veledi ölmek aña ehven ü āsāndur namāzı⁷⁰¹ cemā'atle kılması fevt eylemekden diyü buyurmuş. [SB39b]

Elli birincisi budur⁷⁰²

يقول الله إن بيوتي في أرض المساجد وإن زواري فيها عمارها فطوبى لعبد تطهر في بيته ثم زارني في بيتي فحقيق على المزور أن يكرم زائره

Terceme⁷⁰⁴ Allāh Sübhānehu ve⁷⁰⁵ te'ālā buyurur ki benüm arzımda evlerüm mescidlerdir ya'nî benim içün 'ibādet olınup şalāvat-ı hams kılınacak evler mesāciddür. Ve taḥkīk beni ol [S34b] mesācid içre ziyāret idenler ol mescidleri ma'mūr kılanlardur ya'nî mesācid içre namāz kılanlar ve⁷⁰⁶ tilāvet-i Kūr'ān-ı 'azīm ve

⁶⁹⁸ şalla'llāhu te'ālā 'aleyhi ve sellem: 'aleyhi's-selām M.

⁶⁹⁹ Hikāye: -M, -A.

⁷⁰⁰ itmemeginden: itmemekden M, A.

⁷⁰¹ namāzı: namāzını B, M.

⁷⁰² Elli birincisi budur: -M, -A.

⁷⁰³ أرض: أرضي E, B, SB.

⁷⁰⁴ Terceme: -M, -A.

⁷⁰⁵ Sübhānehu ve: -M.

⁷⁰⁶ ya'nî mesācid içre namāz kılanlar: ve E; -M.

dağı niçe ‘ibādet idenlerdür. Pes imdi **[B34b]** ‘ākıbet-i ḥüsnā şol ‘abdiñdür ki ḥāşılı ne muṭlı şol kula kim⁷⁰⁷ evinde⁷⁰⁸ pāk āb-dest alup-da şöıra **[A38a]** beni evümde ziyāret ide ya’nī mescide gelüp baña namāz kılup niçe ‘ibādet eyleye. İmdi⁷⁰⁹ lāyık u sezā-vār olan budur ki ziyāret olınan ziyāret idicisini i‘zāz u ikrām idüp ḥātırın hoş kıla.

Hikāye⁷¹⁰ Sa‘īd bin el-Müseyyeb’den raḥmetu’llāhi te‘ālā ‘aleyhi raḥmeten vāsi‘aten⁷¹¹ rivāyet olınur ki aşḥābına dā’imā naşīḥat u vaşiyyet idüp dir idi-ki mescid içre oturan kişi gūyā ki Rabb te‘ālāsının dīvānında тұrur. İmdi aña lāyık olan budur ki ḥayrdan ğayrı söz **[SB40a]** söylemeye.

Elli ikincisi budur⁷¹² **[E32a]**

يأتي في آخر الزمان من أمتي ناس يأتون المساجد يقعدون فيها حلقا حلقا ذكرهم الدنيا فلا تجالسوهم فليس لله بهم حاجة وما منزل ينزله قوم إلا أصبح ذلك المنزل يصلي عليهم أو يلعنهم

Terceme⁷¹³ Āḥır zemānda ümmetümden bir nice kimesne gelse gerekdür ki mescidlere gelüp ḥalka ḥalka olup oturup anda zikirleri **[S35a]** ve kelāmları umūr-ı dünyā ola. İmdi **[A38b]** iy ümmetümüñ şālihleri şakınıñ öyle yaramazlar ile oturup muşāḥabet itmeñüz zīrā Allāh te‘ālānuñ anlarla hīç **[B35a]** bir mu‘āmele’-i ḥayrı yokdur ya’nī⁷¹⁴ anlaruñ Allāh te‘ālā rızāsına muvāfiḳ ‘amelleri yokdur ve dağı dünyā menzillerinden hīç bir menzil ü mekān yokdur ki aña bir qavm nāzil olurlar illā ol menzil anda qonup qalkānlara yā şalavāt ider yāḥūd la’net ya’nī eger ol menzilde ḥayr ‘amel iderlerse

⁷⁰⁷ kim: ki M.

⁷⁰⁸ evinde: -M, -A.

⁷⁰⁹ “İmdi” M nüshasında mükerrerdür.

⁷¹⁰ Hikāye: -M, -A.

⁷¹¹ raḥmeten vāsi‘aten: -E.

⁷¹² Elli ikincisi budur: -M, -A.

⁷¹³ Terceme: -M, -A.

⁷¹⁴ ya’nī: -M.

anlar için hayr du‘ā ve istiğfār ider ve eger yaramaz ‘amel iderlerse anlara la‘net okur⁷¹⁵.

Hikāye⁷¹⁶ Enes bin Mālik raḍıya’llāhu te‘ālā ‘anhdan hikāyet olunur buyurmuş-ki dünyāda hīç bir buḡ‘a vü mekân yokdur ki anda namāz kılınmağ-ıla yā zıkr ü tesbīh ü tehlīl [SB40b] olunmağla Allāh te‘ālānuñ ism-i şerīfi yād olına illā ol buḡ‘a kendü üstinde olınan zıkrı’llāhi [M16a] te‘ālā ile sevinüp eṭrāfında olan buḡ‘alara ve mekānlara tā yidi kat yirlere dek iftiḥār idüp ‘arz-ı sürür ider.

Elli üçüncisi budur⁷¹⁷

من بنى مسجدا [E32b] بنى الله له بيتا في الجنة [A39a] ومن علق فيه قنديلا صلى عليه سبعون ألف ملك حتى يرجع القنديل إليه ومن بسط فيه حصيرا صلى عليه سبعون ألف ملك حتى [S35b] ينقطع ذلك الحصير

Terceme⁷¹⁸ Şol kimesne kim bir mescid binā eyleye Allāh te‘ālā anuñ-çün cennet içre bir köşk binā eyler ve şol kimesne kim aydınlık [B35b] olmağ için mescidde bir kandīl aşakor anuñ-çün yitmiş biñ melek⁷¹⁹ du‘ā ve istiğfār eyler tā ol kandīl kendüsine rücū‘ idinceye dek. Ya’nī mādām-ki kandīl yanar aña ol kadar şevāb gelür ve daḡı şol kimesne kim mescid içre bir ḥaşır döşer anuñ için daḡı yitmiş biñ melek⁷²⁰ du‘ā ve istiğfār eyler tā ol ḥaşır oradan kesilinceye dek.

⁷¹⁵ okur: olur A.

⁷¹⁶ Hikāye: A.

⁷¹⁷ Elli üçüncisi budur: -M, -A.

⁷¹⁸ Terceme: -M, -A.

⁷¹⁹ melek: melā’ike M.

⁷²⁰ melek: melā’ike M.

Hikāye⁷²¹ Ebī Bekrū'ş-Şiddīk raḍıya'llāhu te'ālā⁷²² 'anhdan hikāyet olunur ki şol kimesne kim mescid içre bir çerāğ yağa ol kişiniñ rūhı dünyādan çıkmaz illā şehādet [SB41a] ile ve istirāhat-ı imān ile diyü buyurmuş.

Elli dördincisi budur⁷²³

Ḥazret-i 'Ā'īşe raḍıya'llāhu te'ālā⁷²⁴ 'anhā buyurur ki⁷²⁵ [A39b] bir kerre bir kişi kapuya gelüp Resūlu'llāh şalla'llāhu te'ālā⁷²⁶ 'aleyhi ve sellemden buluşmağa izn taleb idüp ol Sultān-ı 'ālī-şān dahı ol kişi kabīlesiniñ katı yaramazı ve bed-ḥūyıdır izn virün içerü gelsün diyü buyurup ba'de ol kişi gelüp anlar ile buluşınca aña mülāyemet ü mülātefet gösterüp [S36a] ḥüsn-i kelām ile mu'āmele eylediler. Pes [E33a] ben ḥazretün aña böyle⁷²⁷ luṭf ile mu'āmelesinden ta'accüb idüp ol kişi gitdikden sonra yā Resūla'llāh siz demīn ol kişi içün katı yaramaz [B36a] kimesnedir diyü buyurdıñuz idi ammā şimdi aña leyyin/līn?-i kelām u ḥüsn-i ta'bīr ile söyleyüp güler yüz gösterdiñüz aşı ne ola didüm. Pes baña cevāb virüp

إن شر الناس عند الله يوم القيامة من أكرمه الناس أتقاء فحشه

buyurdılar.

Terceme⁷²⁸ Kıyāmet güninde 'inda'llāhi te'ālā şirār-i nāsuñ en yaramazı ya'nī sā'ir bed-ḥūy olan yaramazlardan yaramaz kişi şol kimesnedir ki⁷²⁹ nās aña fuḥşından korkup ri'āyet ü ikrām ideler. Fuḥş [A40a] diyü kavlen ve fi'len ḥadden⁷³⁰ aşuru bed-

⁷²¹ Hikāye: -M, -A.

⁷²² te'ālā: -M.

⁷²³ Elli dördincisi budur: -M, -A.

⁷²⁴ te'ālā: -M.

⁷²⁵ buyurur ki: buyurdu-ki M, A.

⁷²⁶ şalla'llāhu te'ālā: şalla'llāhu A; -M, -E.

⁷²⁷ böyle: -S, -M, -A, -E.

⁷²⁸ Terceme: -M, -A.

⁷²⁹ ki: -M, -A.

⁷³⁰ ḥadden: -M.

hüyülük ve dil-âzârlük **[SB41b]** eylemege dinür. Hâşılı her yaramaz haşlete⁷³¹ fuşş dinür. Pes eger ağzından fuşşıyyât u türrehât çıkarar yâve-güya mahallinde mülâyemet ve hüsn-i ta'bîr ile mu'âmele olunmazsa yaramaz hüyn eline alup diline geleni söyler. *Mütercim-i fakîr*⁷³² ğafara'llāhu te'ālā lehü dir ki rivāyet-i uhṛāda bu ḥadîs-i şerîfdeki

اكرمه الناس

yirine

تركه الناس

vâkı'dur. Pes bu taḳdîrce **[M16b]** ma'nā demek olur ki yaramazların eñ ziyāde yaramazı şol bed-hüy **[S36b]** u bed-fi'âldür ki nās anuñ ile⁷³³ mücālese ve muşāhibetini terk idüp fuşşından ihtirāz içün anuñla muḥālaṭa itmezler yāhūd ḳazā vü ḳaderle aña rāst gelüp anuñla muşāhabete **[B36b, E33b]** muṭtarr olurlarsa bed-aḳvālını ve ḳabîḥ ef'ālını redd ü inkār itmeye ağız açmaz ḳorḳar tā kim hun-fesā' böcegi gibi taḥrîk olununca⁷³⁴ daḥı ziyāde⁷³⁵ bed-rāyiḥa virmeye deyü⁷³⁶. Şöyle ma'lûm-ı ṭab'-ı çālāk ve mefhûm-ı ḥaṭır-ı pāk ola ki Resûlu'llāh şalla'llāhu te'ālā⁷³⁷ 'aleyhi ve sellemüñ ol recülün ğıybetinde söyledügi ğıybet degüldür. **[A40b]** Zîrā dimişler ki ol kişi 'Uyeyne bin Hışn olup ol günde kāfir idi yāhūd İslām'ını za'f üzre ızhār itmiş idi. Ve lâkin ol Hâzret-i 'âliyye anuñ 'âkıbeti **[SB42a]** neye müncerr olacağını nûr-ı nübüvvetle bilüp aḥvālını ḥalka beyân eyledi tā kim herkes andan ihtirāz üzre ola ve hem fi'l-vâkı' buyurduḳları gibi zuḥûr idüp anlardan soñra mürtedd olup ḥâzret-i

⁷³¹ haşlete: ḥaḳḳında M.

⁷³² Mütercim-i fakîr: -M, -A.

⁷³³ ile: -S, -B, -M, -A, -E.

⁷³⁴ olunca: olinca M, E.

⁷³⁵ ziyāde: -B.

⁷³⁶ deyü: -S, -A, -B, -M, -E.

⁷³⁷ şalla'llāhu te'ālā : şalla'llāhu A, E; -M.

Ebā⁷³⁸ Bekr'ün⁷³⁹ rağıya'llāhu te'ālā⁷⁴⁰ 'anh hılāfeti zemānı Mürteddīn Vaq'ası'nda esīr alup ḥalīfenün ḥuzūrına eli bağlu getürdiler. Ve yāḥūd ol kiři yaramaz ef'ālını ızḥār idici fāsıķ idi ve fısqını ızḥār iden fāsıķı gā'ibāne ḳabīḥ fi'li ile añmak ցıybet degüldür.

Hikāye⁷⁴¹ [S37a] Ebī'd-Derdā rađıya'llāhu te'ālā⁷⁴² 'anhdan ḥikāyet olunur dimiř-ki bir niçe kimesne vardur ki biz anlaruñ yüzine ḳarřu güler yüz [B37a] gösterüp anlara żarūrī maḥabbet ü meveddet 'arz iderüz ḥālen⁷⁴³ ki ḳalbimiz anlara buğz idüp bed-du'ā oḳur murād budur ki

الحب الله و البعض الله⁷⁴⁴

muḳtezāsınca anlar Allāh te'ālā [E34a, A41a] içün⁷⁴⁵ sevilmege lāyık degüllerdür buğz olınmağa lāyıḳdur ve lākin mařlaḥatumuz bizüm anlara zāhiren maḥabbet ü meveddet gösterüp müdārā ṭarīḳına gitmegimizdedür⁷⁴⁶.

Elli bişincisi budur⁷⁴⁷

إن الشيطان يجري من ابن آدم مجرى الدم

Mervīdür ki bir kerre Resūlu'llāh şalla'llāhu te'ālā 'aleyhi [SB42b] ve sellem⁷⁴⁸ Mescid-i řerīflerinde i'tikāfda iken Ümmehāt-ı mü'minīnden rağıya'llāhu te'ālā⁷⁴⁹ 'anhın zevceleri şafiyye rağıya'llāhu te'ālā 'anhā anları ziyārete varup bir miḳdār

⁷³⁸ Ebā: Ebū E.

⁷³⁹ Bekr'ün: Bekr A.

⁷⁴⁰ te'ālā: -M.

⁷⁴¹ Hikāye: -M, -A.

⁷⁴² te'ālā: -M, -E.

⁷⁴³ ḥālen: ḥālā A.

⁷⁴⁴ “Allāh için sevmek, Allāh için kin tutmak.”

⁷⁴⁵ “içün” ifadesi A nüshasında takibede mevcut olup sayfaya yazılmamış.

⁷⁴⁶ gitmegimizdedür: gitmeñüzdedür S.

⁷⁴⁷ Elli bişincisi budur: -M, -A.

⁷⁴⁸ şalla'llāhu te'ālā 'aleyhi ve sellem: 'aleyhi's-selām M; şalla'llāhu 'aleyhi ve sellem E.

⁷⁴⁹ te'ālā: -M.

muşāḥabet ü mükāleme eylediler. Ba‘de Şafīyye gitmek istedükde ol Ḥazret-i ‘āliyye daḥı kılķup anuñla bile gidüp mescid ķapusına varduķları gibi enşārdan iki kimesne geķüp Ḥazret’e selām virdiler ve eglenmeyüp tızcek geķüp sür‘atla yürimege başladılar. Pes ol Ḥazret-i muķaddese anlara yap⁷⁵⁰ yap gidüñ ne kaçarsız bu benüm yanumdaki ḥatun yād ḥatun degüldür benüm zevcem Şafīyye’dir diyü [S37b] buyurdılar⁷⁵¹. Pes ol kişiler daḥı Sübhāna’llāh yā Resūla’llāh hīķ biz saña sū’-i zann ider miyüz [B37b] diyüp ol Mefḥar-ı enbiyā ‘aleyhi [A42b] ve ‘aleyhimü’s-selām daḥı ol ḥadīṣ-i şerīfi buyurdılar.

Terceme⁷⁵² Taḥķīķ şeyṭānuñ keyd ü mekri [M17a] insānuñ a‘zāsında ķan gibi cārī olur. Ya’nī insānuñ a‘zāsında ķan⁷⁵³ rıfķ-ıla aķup duyulmaduķı gibi şeyṭānuñ-da vesvesesi insānuñ a‘zāsı içinde cereyān ider. Yāḥūd ma’nā böyle demek olur ki insān ḥayātda olduķça a‘zāsında ķan münfekk [E34b] olmaduķı gibi vesvese’-i şeyṭān [SB43a] daḥı andan ayrılmaz. Pes ol Ḥazret-i a‘lā-menzilet buyurur ki iy kişiler şeyṭān insāna vesvese itmekden ḥālī olmaz ben⁷⁵⁴ tebādür idüp bunuñ Şafīyye olduķın size anuñ-ķün bildürdüm-ki şeyṭān ķalbiñüze sū’-i zandan bir nesnenüñ vesvesesini ilkā idüp-de helāk olmaģıñuz lāzım gelmeye.

Hikāye⁷⁵⁵ Şöyle hikāyet olunur ki Loķmān-ı ḥakīm raḥmetu’llāhi te‘ālā ‘aleyhi⁷⁵⁶ bed-ḥāl olana muşāḥabet ü muķārenet iden sālīm olmaz ve lisānını ḥıfz idemeyen peşimān olur diyü buyurmışdur.

⁷⁵⁰ yap: -S, -M, -E, -A.

⁷⁵¹ buyurdılar: buyurdı S, B, M, E, SB.

⁷⁵² Terceme: -M, -A.

⁷⁵³ gibi cārī olur ya’nī insānuñ a‘zāsında ķan: -E.

⁷⁵⁴ “ben” M nüshasında mükerrerdır.

⁷⁵⁵ Hikāye: -M, -A.

⁷⁵⁶ ‘aleyhi: ‘anh M, A.

Elli altıncısı budur⁷⁵⁷

من أعطي [A43a] شيئاً من غير مسئلة فليأخذه فانما هو رزق من الله

Terceme⁷⁵⁸ Şol [S38a] kimesne kim kendü⁷⁵⁹ istemeksizin aña azdan yā çokdan bir nesne i‘tā olına anı redd itmeyüp [B38a] alsun zīrā ki ol Allāh celle ve ‘alādan bir rızkdur ki aña sevķ eyledi.

Hikāye⁷⁶⁰ ‘Alī ibn⁷⁶¹ Ebī Tālib rađıya’llāhu te‘ālā ‘anhdan hikāyet olunur buyurmuş-ki pādīşāh olan gāh olur ki helālden-de harāmdan-da alup cem‘ ider. İmdi saña her ne virürse alup kabūl eyle zīrā saña virmez illā helālden⁷⁶².

Elli yidincisi budur⁷⁶³

ما ملأ أبن آدم وعاء شراً من بطنه فإن كان لا بد فتألت للطعام و تألت⁷⁶⁴ للشراب و تألت⁷⁶⁴ للنفس [SB43b]

Terceme⁷⁶⁵ Ādem oğlu hīç ķarnından yaramaz bir ķab taldurmaz. İmdi eger⁷⁶⁶ elbette yimek⁷⁶⁷ yimek lāzım gelürse mi‘desiniñ üç bölüğinden birini yimek içün ve birini dağı [E35a] şu içün ve birini dağı nefes almaķ içün ta‘yīn eylesün.

Hikāye⁷⁶⁸ Yaḥyā bin Zekerıyyā’dan ‘alā nebiyyinā ve ‘aleyhime’s-selām hikāyet olunur ki bir kerre arpa etmeginden ķarnı tıoyup uyķusı gelmegin ol gice ḥāba varup [A43b] virdini edā idemedi. Pes Allāh te‘ālā aña vahy idüp buyurdı-ki iy Yaḥyā hīç saña benüm dārumdan ḥayrlı dār bulduñ-mı yāḥūd benüm civārımdan ḥayrlı ķoñşı

⁷⁵⁷ Elli altıncısı budur: -M, -A.

⁷⁵⁸ Terceme: -M, -A.

⁷⁵⁹ “kendü” M nüshasında mükerrerdır.

⁷⁶⁰ Hikāye: -M, -A.

⁷⁶¹ ibn: bin M.

⁷⁶² helālden: helālden virür SB.

⁷⁶³ Elli yidincisi budur: -M, -A.

⁷⁶⁴ فتألت: و تألت S.

⁷⁶⁵ Terceme: -M, -A.

⁷⁶⁶ eger: -S.

⁷⁶⁷ yimek: -E.

⁷⁶⁸ Hikāye: -M, -A.

bulduñ-mı benüm ‘izzetüm ve celālüm haqqı-çün eger [S38b] Firdevs-i a‘lā’ya bir yol muṭṭali‘ olup anı seyr ideydüñ taḥkīk Firdevs’e iştıyākuñdan cismüñ şu gibi eriyüp rūḥuñ çıkar giderdi [B38b] ve eger bir kerre cehenneme muṭṭali‘ olaydın kanlı yaşlar ağladuğundan sonra sarı şular ağlamağa başlarduñ.

Elli sekizincisi budur⁷⁶⁹

ما وقر شاب شيخا [M17b] إلا قبض الله له من يوقره في كبيره ومن لم يوقر كبيرا ولا يرحم صغيرا فليس منا

Terceme⁷⁷⁰ Hîç bir yigit bir pîre tevķîr ü ihtirām itmedi illā Allāh te‘ālā ol yigit için pîr olduğı zemān aña ta‘zîm [SB44a] ü tekrîm ider. Pes⁷⁷¹ bir kimesne taķdîr idüp gönderir ve dahı büyüge tevķîr ü ihtirām itmeyen ve küçüge merḥamet ü şefkat itmeyen bizden degüldür ya‘nî bizim sünnetümüz ile ‘āmil degüldür.

Hikāye⁷⁷² Meşāyih-ı kibārdan Leyṣ bin⁷⁷³ Ebî Süleym dir ki bir kerre Ṭalḥa bin Muṭarraf ile giderken ol benüm öñüme geçüp [A44a] yürüdi ve baña iy Leyṣ eger sen benden bir gice büyük olduğunu bileydüm öñüñe aṣlā taķaddüm eylemezdüm [E35b] diyü buyurdi rahimehümü’llāhi te‘ālā.

Elli toķuzuncısı budur⁷⁷⁴

لا تكوني فاحشة فإن الفحش لو كان رجلا لكان رجل سوء وإنكم لن تسعوا الناس بأموالكم فليسعهم منكم بسط وجهه

[S39a]

⁷⁶⁹ Elli sekizincisi budur: -M, -A.

⁷⁷⁰ Terceme: -M, -A.

⁷⁷¹ Pes: -S, -B, -A, -M, -SB.

⁷⁷² Hikāye: -M, -A.

⁷⁷³ bin: ibn A.

⁷⁷⁴ Elli toķuzuncısı budur: -M, -A.

Terceme⁷⁷⁵ Mervîdür ki Resûlu'llâh şalla'llâhu te'âlâ 'aleyhi ve sellem⁷⁷⁶ 'Â'îşe radıya'llâhu te'âlâ⁷⁷⁷ 'anhâya naşîhat idüp buyurdı-ki şakın fuḥş söyliyici olma ya'nî onı bunı âzârlama zîrâ kim **[B39a]** eger fuḥş bir er kişi olaydı katı yaramaz kişi olurdu. Ve taḥkîk siz nâsa mâllarınıñuz bezl itmek-ile gönüllerin hoş idemeziñüz ya'nî mâluñuz aña el virmez. Pes hemân a'lâya ve ednâya güler yüz ve ḥüsn-i ḥulḳ gösterüp bu ḥaşlet-i cemîle ile imâle'-i ḳulûb ḳılup herkesi **[SB44b]** kendiñüzden hoşnûd ḳılmağa sa'y idiñüz. Hâşılı eliñüzden geldiği kadar nâsı bezl-i mâl ile 'abîd-i iḥsân ḳılduğuñuzdan soñra itdüğüñüz eylükleri başlarına⁷⁷⁸ ḳaḳmayup 'alâ külli ḥâl herkes ile güler yüz ve ḥüsn-i ḥulḳla **[A44b]** mu'âmele eyleñüz. Ve eger içlerinden birisi küfrân-ı ni'met iderse cezâsın bulmaḳ muḳarrer ü muḥaḳḳaḳdur⁷⁷⁹ demekdür.

Hikâye⁷⁸⁰ 'Ömer bin el-Ḥaṭṭâb radıya'llâhu te'âlâ⁷⁸¹ 'anh buyurur ki şol kimesne kim kendüsine ḳarındaşınıñ ve dostınıñ maḥabbet ü meveddeti sâfî olup kudûret-i ḡıll ü ḡışdan ḥâliş olmasını ister hemân anı eñ ziyâde sevdiği **[E36a]** adı ile çağırısın. Ya'nî eger kem⁷⁸² laḳablardı var ise anlar ile **[S39b]** çağırmayup eñ ziyâde ḳanḳısından ḥazḫ iderse anuñla yâd eylesün. Ve daḫı aña⁷⁸³ râst geldükçe sünnet üzre selâm vîrsün. Ve daḫı bir meclisde otururken üzerine çıkagelürse⁷⁸⁴ aña yir göstêrsün.

Altmışıncısı budur⁷⁸⁵ **[B39b]**

⁷⁷⁵ Terceme: -M, -A.

⁷⁷⁶ şalla'llâhu te'âlâ 'aleyhi ve sellem: 'aleyhi's-selâm M.

⁷⁷⁷ te'âlâ: -M, -A.

⁷⁷⁸ başlarına: başına M.

⁷⁷⁹ muḳarrer ü muḥaḳḳaḳdur: muḳarrerdür ve muḥaḳḳaḳdur A.

⁷⁸⁰ Hikâye: -M, -A.

⁷⁸¹ te'âlâ: -M.

⁷⁸² kem: kim SB, M.

⁷⁸³ aña: -SB.

⁷⁸⁴ çıkagelürse: çıkagelse SB.

⁷⁸⁵ Altmışıncısı budur: -M, -A.

في البطيخ عشر خصال هو طعام و شراب و ريحان وفاكهة وأشنان ويغسل البطن ويكثر ماء الظهر و يزيد في
الجماع ويقطع الإبردة وينقي البشرة

Terceme⁷⁸⁶ Kāvunda on dürlü haşlet ü menfa‘at vardır. İmdi ol kāvun ta‘āmdur ki
anuñla [SB45a] gıdā hāşıl olur. Ve şarābdur ki anuñla [M18a] şusuzluğ gider. Ve
reyhāndur ki [A45a] güzel kōkar. Ve yimişdür. Ve çoğān didükleri ot gibi şiyābı pāk
itmekde şābūn gibi ‘amel idüp insānıñ içini yaykayup siler. Ve hem şu yolını ve hem
baṭnı ğasl idüp arıdır. Ve arka şuyını ya‘nī menīyi çoğaldur. Ve cimā‘ kuvvetin arturur.
Ve bil şoğukluğundan hāşıl olup cimā‘a za‘f u fütür getüren ‘illeti kesüp izāle ider. Ve
beşereyi ya‘nī hem⁷⁸⁷ cildi⁷⁸⁸ ve hem yüzi pāk ider.

Hikāye⁷⁸⁹ Ebī ‘Alī el-Ḳureyşī’den rahmetu’llāhi te‘ālā hikāyet olunur dimişdür ki⁷⁹⁰
bir kerre şu yoluma taş tırup baña gāyetle elem ü zaḥmet virdi tā şuña vardum⁷⁹¹-ki
ölümümi⁷⁹² istemege [S40a] başladum. Pes ben bu hālde iken bir gice düşümde
gördüm-ki [E36b] bir kişi baña kandasın n’içün kāvun yimezsün ki şu derdün zā’il
olup ‘āfiyet bulasın dir. Pes ben dahı uyanup kāvun yimege başlayup [B40a] bir kaç
eyyām yidükde bi-izni’llāhi te‘ālā baña şifā hāşıl oldu.

Altmış birincisi budur⁷⁹³

من ولاة الله شياً من أمر المسلمين فاحتجب دون⁷⁹⁴ حاجتهم وختلهم وقرهم احتجب الله دون حاجته وختله وقره

[A45b]

⁷⁸⁶ Terceme: -M, -A.

⁷⁸⁷ hem: -M.

⁷⁸⁸ cildi: cildi zāhirī M, SB, B.

⁷⁸⁹ Hikāye: -M, -A.

⁷⁹⁰ dimişdür ki: dimiş-ki M, A.

⁷⁹¹ vardum: vardı S.

⁷⁹² ölümümi: ölümü E.

⁷⁹³ Altmış birincisi budur: -M, -A.

⁷⁹⁴ “دون” M nüshasında mükerrerdur.

Terceme⁷⁹⁵ Şol kimesneyi-ki Allāh te‘ālā **[SB45b]** Müslümānlarıñ umūr-ı muşālihinden⁷⁹⁶ kalīl yā keşīr bir nesne üzre vālī vü hākim kılup-da ol dahı Müslümānlarıñ hācetlerinden ve ihtiyāc u fakırlarından ihticāb idüp⁷⁹⁷ şaklansa ya‘nī kendü⁷⁹⁸ ‘āleminde olup umūr-ı Müslimīne ve muşālih-i halka⁷⁹⁹ muqayyed olmasa hāşılı ra‘iyyetini ne kendüsi ve ne vekīli görüp gözetmese Allāh te‘ālā dahı anuñ hācet ü şiddet ü ihtiyāc ü fakırdan ihticāb idüp me‘ālīb ü havāyicini virmeyüp anı ihtiyāc u fakrı üzre alıkoşa. Mervīdür ki Mu‘āviye rağıya’llāhu te‘ālā ‘anh⁸⁰⁰ bu hadīs-i şerīfi işitdügi gibi şikātından⁸⁰¹ birini havāyic-i nās üzre naşb eyledi-ki her⁸⁰² kimiñ ihtiyāc⁸⁰³ u fakır u fākası var ise gelüp andan **[S40b]** işini bitürsün diyü.

Hikāye⁸⁰⁴ Şöyle hikāyet olunur ki Süleymān bin Dāvud ‘alā nebiyyinā ve ‘aleyhime’s-selām bir kerre üç gün miqdārı nāsdan ihticāb idüp kendü zikrine ve ‘ibādetine meşgūl olup kimsenüñ maşlahatına **[E37a, B40b]** muqayyed olmadı. Pes Allāh te‘ālā aña vahy idüp **[A46a]** buyurdu-ki yā Süleymān ben⁸⁰⁵ seni ‘ibādum üzre bundan ötürü naşb eylemedüm-ki nāsdan şaklanup-da⁸⁰⁶ kendü hazz-ı nefsüñ üzre ikbāl ü teveccüh idesin ‘izzetüm **[SB46a]** ve celālüm hākkı-çün saña zillet sevbini giydürüp senden⁸⁰⁷ bu mülk ü devleti selb idüp seni muhtāc koyup kapular üzre vākıf u sâ’il kılarım var anlardan şaklanup hiç bir nesne isteme. Pes vaqtā ki **[M18b]** Allāh te‘ālā andan mülkini selb

⁷⁹⁵ Terceme: -A, -M.

⁷⁹⁶ umūr-ı muşālihinden: umūrından ve muşālihinden SB.

⁷⁹⁷ idüp M nüshasında mükerrerdur.

⁷⁹⁸ kendü: -M.

⁷⁹⁹ ve muşālih-i halka: -M.

⁸⁰⁰ B nüshasında “rağıya’llāhu te‘ālā ‘anh” ifadesinin üzeri karalanarak onun yerine “la‘netu’llāhi ‘aleyh mel’ün Mu‘āviye” yazılmıştır.

⁸⁰¹ şikātından: şikātdan SB.

⁸⁰² her: -M.

⁸⁰³ ihtiyāc: ihtiyācı SB, M, E, B, A.

⁸⁰⁴ Hikāye: -A, -M.

⁸⁰⁵ ben: bin Dāvud S.

⁸⁰⁶ şaklanup-da: şaklanup E.

⁸⁰⁷ senden: -SB.

eyledi şöyle muhtâc oldu-ki aç ve çıplak kapu kapu tolanurdı hattâ ba'zı aķârîbî kapusına varup anlardan küt idinmek için bir nesne taleb eyleyüp ben Süleymānam didüğinde anı hâşâ sen Süleymān⁸⁰⁸ degülsin diyü inkâr idüp bu sözi söyledüğü için anı ururlar idi diyü mervîdür.

*Altmış ikincisi budur*⁸⁰⁹

[S41a] لا یرد دعوة الإمام العادل والصائم حين يفطر ودعوة المظلوم على من ظلمه فإنها ترفع الغمام و ينظر إليها الرب سبحانه فيقول وعزتي وجلالي لأنصرك ولو بعد حين

Terceme⁸¹⁰ Şer'-i şerîf [A46b] mukteżāsınca 'adl ü dād iden pâdişāhuñ du'āsı redd olunmayup müstecāb olur. Ve dahı şā'imiñ oruç⁸¹¹ iftār idecegi vaķtda eyledüğü du'āsı redd olunmayup [B41a] maķbūl⁸¹² olur. Ve dahı⁸¹³ maẓlūmuñ zālîmî üzre⁸¹⁴ eyledüğü bed-du'āsı redd olunmayup⁸¹⁵ kabūl olur zîrâ ki maẓlūmuñ du'āsı hicābları [E37b] ve perdeleri kıaldurup semāya [SB46b] 'urūc ider ve aña Rabbü'l-'izzet naẓar idüp ya'nî ol du'âyı kabūl idüp buyura ki 'izzetüm ve celālüm haķķı-çün taħķîķ saña yardım idüp bir nice zemāndan soñra olursa da⁸¹⁶ zālîmden haķķıñı alıvırürüm.

Hikāye⁸¹⁷ Şöyle hikāyet olunur ki Semerķand selāţininden Nūh nām bir pâdişāh ehl-i Semerķand üzre ba'zı sālîyāne vaẓ' idüp Semerķand begine hıţāben emr yazup bir ulak ile irsāl idüp Semerķand hāķîmî dahı yanına Semerķand'ıñ cemî' 'ulemā vü meşâyihîni ve a'yānını cem' idüp anlara pâdişāhıñ emrini okuyup beyān eyledi ve ol

⁸⁰⁸ sen Süleymān: Süleymān sen E, B, A, M.

⁸⁰⁹ Altmış ikincisi budur: -M, -A.

⁸¹⁰ Terceme: -M, -A.

⁸¹¹ oruç: orucı S, SB, E.

⁸¹² maķbūl: kabūl E.

⁸¹³ dahı: -E.

⁸¹⁴ üzre: üzerine M.

⁸¹⁵ zālîmî üzre eyledüğü bed-du'āsı redd olunmayup: zālîm üzerine du'āsı E.

⁸¹⁶ da: -A.

⁸¹⁷ Hikāye: -M, -A.

cem'iyetde imām-ı fakīh Ebū Mansūr Mātūrīdī dahı rahmetu'llāhi te'ālā⁸¹⁸ 'aleyhi rahmeten vāsi'eten⁸¹⁹ hāzır [A47a] idi. Pes ol gelen ulağa didi-ki işte sen [S41b] pādīşāhın emr ü hükmini edā vü teslīm eyleyüp 'uhdesinden çıkdın imdi varup bizden ol⁸²⁰ pādīşāhuña söyle kim Semerķand 'ulemāsı saña dirler⁸²¹ ki iy pādīşāh bizüm üzerimüze zulm ü te'addīni istediğin kadar ziyāde eyle tā kim biz de gice du'ālarımız⁸²² ziyāde ideyüz ve bu sözi söyledikten soñra ol [B41b] meclisden cümle 'ulemā vü meşāyih kalkup girdiler ve bunun [SB47a] üzerine çok zemān geçmedi illā⁸²³ ol pādīşāhuñ başına bir 'azīm belā nüzül idüp anı şehir içre maqtül buldılar ve karnına sancılı bir mızrak demürini buldılar ki üzerinde bu iki beyt [E38a] yazılmış idi:

بغى وللبغي سهام تنتظر

دمع عيون باكيات في السحر

ya'nī bu zālīm tamām bağy u fesād u zulm ü 'inād eyledi hālbuki zulm için ya'nī zālīmün haqqından gelmek için intizār olınmış oğlar vardur ya'nī anı nişāne almağa fırsatı gözedilür oğlar vardur ki ol oğlar haqīkat gözle görünür oğlar degüldür belki [M19a] anlardan ziyāde te'sīr eyleyen şol gözlerün [A47b] yaşı oğlarıdır ki ol gözler giceleri şabāha dek ağlayı ağlayı uyanık geçürür.

أصابع المظلوم في وقت السحر

أنفذ في الأضلاع من وخز الإبر

⁸¹⁸ te'ālā: -M.

⁸¹⁹ rahmeten vāsi'eten: -E.

⁸²⁰ ol: -M, -A, -S.

⁸²¹ dirler: didiler B.

⁸²² du'ālarımız: du'āların A, S, E.

⁸²³ illā: -M.

[S42a] mazlūmuñ parmakları seher vaktında zālīmūñ eyegüsi kemüklerine incecek ignelerūñ sancılup geçmesinden ziyāde sancup geçicidür ya'nī mazlūmuñ seher vaktında zālīmī hakkında eyledügi bed-du'ālar silāhlardan ziyāde te'sīr idicidir.

Altmış üçüncisi budur⁸²⁴

يقول الله تعالى حقت محبتي [B42a] للمتحابين من أجلي [SB47b] وللمتزا ورين من أجلي وللمتناصرين من أجلي

Terceme⁸²⁵ Allāh Sübhānehu ve⁸²⁶ te'ālā bu ḥadīṣ-i kudsīde buyurur ki benüm maḥabbetüm ḥaqq u lāyık oldı benim-çün sevişenlere ve benim-çün biribirin ziyāret idenlere ve benüm-çün yardımlışanlara ya'nī dünyā ğarażı veyā 'ivażı içün olmayup-da ancak Allāh te'ālānuñ rızā'-yı şerīfī içün dostluk idüp biribiriyle sevişen ve gāhice biribirini ziyāret [E38b] iden ve düşdükçe biribirine māl yā el⁸²⁷ yā dil ile yardım iden Müslümānlar⁸²⁸ Allāh Sübhānehu ve⁸²⁹ te'ālānuñ [A48a] 'avn u 'ināyetine ve irāde'-i ḥayr u iṣāl-i berekātına mazḥar olmağa lāyık u sezādur.

Hikāye⁸³⁰ Rivāyet olunur ki bir kişi bir dīn qarındaşını ziyāret itmege giderken anı yolda⁸³¹ bir melek Ādemī şüretinde istiḳbāl idüp nereye gidersin didi. Ol kişi daḥı Allāh te'ālā içün sevdüğüm dostum ve qarındaşum vardur anı [S42b] ziyāret itmek isterim diyüp melek daḥı yā arañuzda bir qarābet var mıdır diyüp ol kişi daḥı hışımlığımız yokdur ve lākin anı Allāh te'ālā içün severim anuñ-çün ḥāl ü ḥatırın

⁸²⁴ Altmış üçüncisi budur: -M, -A.

⁸²⁵ Terceme: -M, -A.

⁸²⁶ Sübhānehu ve: -M.

⁸²⁷ el: el ile E.

⁸²⁸ Müslümānlar: Müslümān M, A.

⁸²⁹ Sübhānehu ve: -M.

⁸³⁰ Hikāye: -M, -A.

⁸³¹ yolda: -E.

şormağa ve dīdār görüşmege giderüm diyüp melek daḥı iy kişi ben Allāh te‘ālānuñ saña gönderilmiş resūliyem bilmiş ol-ki Allāh te‘ālā [B42b, SB48a]⁸³² saña selām gönderüp iy kulum siz benim ol şālīḥ kulumı sevdigiñ gibi ben daḥı seni sevdüm didi diyüp⁸³³ ol recūli tebşīr eyledi.

Altmış dördincisi budur⁸³⁴

Mervīdür ki Resūlu’llāh şalla’llāhu te‘ālā⁸³⁵ ‘aleyhi ve sellem⁸³⁶ baña Cebrā’il gelüp

لا تحقرن عبدا أتاه الله علما فان الله قد أجله حين علمه ولعالم واحد أحب إلى الله من سبعين عبدا

didi diyü buyurdılar. [A48b]

Terceme⁸³⁷ İy qarındaşum Muḥammed Allāh te‘ālānuñ ‘ilm ü ‘irfānı⁸³⁸ virdügi kulu ḥaḳīr görme ya’nī böyle bende’-i Ḥudā katı ḥürmetli bende [E39a]lerindendür zīrā ki Allāh te‘ālā aña ‘ilm ta’līm eyledükde i’zāz u ikrām eyledi. Ve taḥḳīḳ bir ‘ālim Allāh te‘ālāya yitmiş ‘ābiddē sevgüliüdür. Ya’nī Allāh te‘ālānuñ ‘ulemā’-yı dīn-i Muḥammediyye’den bir ‘ālime olan in‘ām u iḥsānı ve i’tā eyledügi ecr ü şevāb-ı bī-pāyānı yitmiş ‘ābide virdüğinden artuḳdur.

Hikāye⁸³⁹ Şöyle ḥikāyet olunur ki ḥulefā’-yı ‘Abbāsiyye’den [S43a] Me’mūn-ı ḥalīfe ba’zı evlādınuñ [M19b] odasına varup anı ‘ilm ü ādāb kitāblarından birine nazar u muṭāla’a ider görüp aña oḡlum kitābuñda ne yazar diyüp oḡlı daḥı bu kitāb içre lafz u lisānı ve ta’bīr ü beyānı güzel [SB48b] idüp ḥūzn ü vaḥşeti ve ḥayret ü dehşeti giderüp

⁸³² B nüshasında 42b ve 43a sayfaları eksiktir.

⁸³³ diyüp: diyü S, B, SB, E.

⁸³⁴ Altmış dördincisi budur: -M, -A.

⁸³⁵ te‘ālā: -E.

⁸³⁶ şalla’llāhu te‘ālā ‘aleyhi ve sellem: ‘aleyhi’s-selām M.

⁸³⁷ Terceme: -M, -A.

⁸³⁸ ‘irfānı: ‘irfān M, A.

⁸³⁹ Hikāye: -M, -A.

gözleri lezzetli ve insānı kıymetli iden nesneler vardır diyüp babası Me'mūn ḫalīfe daḫı oḡlunuñ bu ḫareketin 'aẓīm-i ni'met bilüp

الحمد لله الذي رزقني ذرية ترى بعين قلبه أكثر مما يرى بعين جسمه

diyüp ḫamd u şükr eyledi. Ya'nī ḫamd u şükr ü sipāsum Allāh Sübhānehu ve⁸⁴⁰ te'ālānuñdur ki [A49a] ben ḫulını şol veled ile rızıklandurdı-ki ḫalbi göziyle gördüḡi cismi göziyle gördüḡinden ziyāde ve çokdur.

*Altmış bişincisi budur*⁸⁴¹

خلق الله العقل مظلما ثم كخله بنوره فأبصر ثم قال له من أنا فقال أنت الله لا إله إلا أنت ثم قال له أقبل فأقبل ثم قال له أدبر فأدبر فقال وعزتي وجلالي ما خلقت خلقا أحب إلي منك بك [E39b] أخذ وبك أعطي

*Terceme*⁸⁴² Allāh Sübhānehu ve⁸⁴³ te'ālā 'aqlı ibtidā hīç bir nesneyi görmez⁸⁴⁴ gözsüz yaratdı. Şoñra anı kendü nūrı ile sürmelendürdi. Pes gözi açılup görmege [S43b] başladı. Şoñra Allāh te'ālā aña ben kimem diyü buyurup 'aql daḫı

انت الله لا اله الا انت⁸⁴⁵

didi. Şoñra yine Allāh te'ālā aña ilerü gel diyüp 'aql daḫı ilerü geldi şoñra girü [SB49a] git diyüp 'aql daḫı girü çekildi. Pes Allāh te'ālā 'aqla buyurdı-ki 'izzetüm ve celālüm ḫaḫkı-çün baña senden sevgüli ḫalk yaratmadum alduḡımı senüñle aluram ve virdüḡimi senüñle virürem.

⁸⁴⁰ Sübhānehu ve: -M.

⁸⁴¹ Altmış bişincisi budur: -M, -A.

⁸⁴² Terceme: -M, -A.

⁸⁴³ Sübhānehu ve: -A.

⁸⁴⁴ görmez: görmezden S.

⁸⁴⁵ “Sen Allāh'sın, Senden başka ilāh yoktur.”

Hikāye⁸⁴⁶ Me'mūn Ḥalīfe'den hikāyet olunur dimiş-ki 'aql bir ma'nādur ki her şey'ün hayātı anuñladur. Pes her ne⁸⁴⁷ ki 'aqlıdan ḥālī vü 'ārī [A50b] ola ol meyyitdür ve 'aql herkesün kıymetidir. Ya'nī her kişinün kıymet ü i'tibārı 'aqlı miqdārıncadur. Gizlū ma'nalar 'aql ile bilinüp⁸⁴⁸ baṣīret ü rāy-ı bā-ṣavāb 'aql ile ma'lūm olur. Ve daḥı 'aql her kişinün vücūdı mīzānı ve mi'yāridur ki dā'imā her nesneyi 'aql terāzūsı ile dartup her ma'nāda 'aqlı 'ayār ider ve daḥı 'aql her şey'ün mihekkīdür ki altun ve gümüşin⁸⁴⁹ eyülügi ve kemlūgi mihekk daşıyla bilendūgi gibi nā-ma'lūm olan ma'nalar daḥı 'aql u tecrübe mihekkı ile bilenür. Ve daḥı 'aql hıṭāb u teklīfün medārı ve sebebidür. Ve daḥı 'aql ḥall ü 'aḳd [E40a] ve taṣrīf ü taḥrīfün ve 'āleme intizām virmegin āletidir.

فمن خلا منه [S44a] نزل عن رتبة الأنعام واستحق أن ينزل في أحسن المقام

Ya'nī pes imdi 'aqlıdan ḥālī vü 'ārī olan kişi [SB49b] ḥayvānāt mertebesinden bile⁸⁵⁰ aṣağı olup nuḥūsetli maḳāma ḳonmağa müsteḥaḳḳ olur. Ya'nī 'aqlı olan⁸⁵¹ bī-'aql ḥāşılı 'aqlı var iken ḥareket ü sūkūnı [M20a] mü'minler gibi 'āḳıl-āne olmayup-da kendü hevāsına ve hevesine tābi' olup Allāh te'ālānuñ⁸⁵² evāmirene imtişālī [A51a] ve menāḥīsinden ictinābı olmayan bed-ḥāl ü bed-me'al kimesne cehenneme müsteḥaḳḳ olur. Pes öyle kimesne bu cihetden ḥayvānātdan daḥı kemdür.

Alltmış altıncısı budur⁸⁵³

Resūlu'llāh ṣalla'llāhu te'ālā 'aleyhi ve sellemden mervīdür ki bir gün aṣḥābına rıdvānu'llāhi te'ālā 'aleyhim ecma'in dilerseñüz Allāh te'ālā ḳıyāmet güninde ibtidā

⁸⁴⁶ Hikāye: -M, -A.

⁸⁴⁷ ne: nesne S, E, M, A.

⁸⁴⁸ bilinüp: bilenür E.

⁸⁴⁹ gümüşin: gümüş SB.

⁸⁵⁰ bile: -M.

⁸⁵¹ olan: olmayan E, B.

⁸⁵² te'ālānuñ: te'ālā A.

⁸⁵³ Alltmış altıncısı budur: -M, -A.

ne diyeceğinden ve mü'minlerüñ dağı aña ne diyeceğinden size haber vireyüm diyü buyurup anlar dağı buyuruñ yā Resūla'llāh didükleri gibi buyurdılar ki

إن الله يقول للمؤمنين هل أحببتم لفائي فيقولون نعم فيقول ما رجوت من ذلك فيقولون رجونا رحمتك و مغفرتك فيقول الله وجبت لكم رحمتي ومغفرتي

Terceme⁸⁵⁴ Tahkik Allāh te'ālā kıyāmet güninde [S44b] mü'minlere benüm liķāmı sever miydiñüz diyü buyurup mü'minler dağı evet yā Rabbī⁸⁵⁵ diyüp ba'de Allāh te'ālā yā liķām ile ne recā eylediñüz diyü buyurup mü'minler dağı yā Rabbenā [SB50a] rahmetüñi ve mağfiredüñi umarduk diyeler. Pes Allāh [B43b] te'ālā dağı imdi [E40b] iy kullarum size rahmetüm ve mağfiredüm vācib ü lāyık oldı diyü buyura.

Hikāye⁸⁵⁶ Şöyle hikāyet olunur ki [A51b] meşāyih-i 'izāmdan Ebū Bekr Verrāk bir gün evinde tenhā oturup üzerine kapuyı kapadı ve kendü kendüsine ağlamağa başladı bir miqdārdan soñra kapuyı açup dıhk-ıla gülmeğe başladı. Pes bu iki hālne vākıf olanlar aña ne 'acebdür ki biribirine münākız u muhālif iş eylediñ demīn ağlayı ağlayı tamām olduñ şimdi ise gülersin diyüp aña i'tirāz eyledüklerinde buyurdılar ki aşlı budur ki 'acebā nihāyet-i emrim ve 'aķıbet-i hālīm neye mūncerr olur soñ nefesde yine sa'īd mi olurum⁸⁵⁷ yohsa şakī mi diyü bu⁸⁵⁸ fikr ile kendü hālūme ağlamağa şürü' itdüm idi. Şoñra kendü nefsūme bir güzel cevāb virüp şafāmdan gülmeğe başladum. Pes ol böyle diyince aña ol cevāb nedür beyān idüñ didüklerinde buyurdılar ki hātırıma geldi-ki iy nefis eger 'aķıbet-i hālīñ ne olacağını⁸⁵⁹ bilmezseñ [S45a] āhırını hemān evveline kıyās eyle Allāh te'ālā seni ibtidāñda imān ile bilā-su'āl ve tevḥīd ile [SB50b] bilā-şefī' ve Qur'ān ile bilā-tazarru' rızqlandurdu. [B44a] Ya'nī seni andan

⁸⁵⁴ Terceme: -M, -A.

⁸⁵⁵ Rabbī: Rabb A.

⁸⁵⁶ Hikāye: -M, -A.

⁸⁵⁷ olurum: olur S.

⁸⁵⁸ bu: -A.

⁸⁵⁹ olacağını: olacağın A.

istemeksizin ĩmān u ĩslām ile ve aña **[A52a]** ŧefā‘atci koŧmaksızın tevĥĩd ile ve aña du‘ā vü tazarru‘ itmeksizin Kŧur‘ān-ı ‘azĩm ile merzŧk eyledi. ĩmdi seni bunlar ile ibtidā’-yı ħālũñde rızķlandırıp **[E41a]** saña bu ķadar in‘ām u iĥsān eyleyen yā ŧoñũnda eylemez mi va’llāhi ve bi’llāhi ŧoñında da⁸⁶⁰ bŧyle ider belki recā itdũĝĩñden daĥı ķat ķat ziyāde iĥsān ider.

*Altmıŧ yidincisi budur*⁸⁶¹

إن الله باها بالمهاجرين والأنصار أهل السماوات السبع وبأها بعلي وعباس حملة العرش

Terceme⁸⁶² Mervĩdŧr ki Resŧlu’llāĥ ŧalla’llāhu te‘ālā ‘aleyhi ve sellem buyurur ki baña Cebrā’ĩl ĥaber virŧp didi-ki taĥķķ Allāĥ te‘ālā muĥācirĩn ve enŧār ile yidi ķat gŧĝũñ ehline ve melā’ikesine mŧbāĥāt u iftiĥār ider. Ya’nĩ Allāĥ te‘ālā muĥācirlerũñ ve enŧārũñ meķārim-i aĥlāķların ve meĥāsin-i evŧāfların ehl-i semāvāta ‘add u beyān idŧp bildŧrŧr ve daĥı ĥāzret-i ‘Alĩ ve ĥāzret-i ‘Abbās-ile ‘arŧı gŧtŧren meleklerle mŧbāĥāt ider raķıya’llāhu te‘ālā ‘anhũm ecma’ĩn. **[S45b]**

Hikāye⁸⁶³ ‘Alĩ bin Ebĩ Tālib’den raķıya’llāhu te‘ālā ‘anh ĥikāyet **[SB51a]** olunur buyurmuŧ⁸⁶⁴-ki ĥāzret-i Resŧlu’llāĥ **[A52b]** ŧalla’llāhu te‘ālā ‘aleyhi ve sellem bir meclisde oturduķları zemān **[B44b]** Ebŧ Bekrŧ’ŧ-ŧıddķķ ħaraf-ı yemĩnlerinde ve ‘Ömerŧ’l-Fārŧķ cānib-i yesārlarında ve ‘Oŧmān bin ‘Affān⁸⁶⁵ ŧñlerinde diz ķŧkŧp otururlar idi. Pes anlar bu minvāl ŧzre otururken ĥāzret-i ‘Abbās daĥı ol meclis-i ŧerĩfe

⁸⁶⁰ da: -A.

⁸⁶¹ Altmıŧ yidincisi budur: -M, -A.

⁸⁶² Terceme: -M, -A.

⁸⁶³ Hikāye: -M, -A.

⁸⁶⁴ buyurmuŧ: dimiŧ S.

⁸⁶⁵ bin ‘Affān: -E.

dāhıl olmağa geldükde Ebā Bekrū’ş-Şıddīk̄ ḥāzretleri aña yir eyleyüp ve ḥāzret-i ‘Abbās daḥı gelüp anuñ mekânına oturur idi raḍıya’llāhu te‘ālā ‘anhüm ecma‘ın.

Altmış [E41b] sekizincisi budur⁸⁶⁶

‘Ā’iṣetü’ş-şıddīk̄a raḍıya’llāhu te‘ālā ‘anhādan mervīdür buyurmuş-ki bir kerre Resūlu’llāh şalla’llāhu te‘ālā ‘aleyhi ve sellem ḥāzret-i ‘āliyelerine yā Resūla’llāh

أكل الناس يقفون يوم القيامة في الحساب

didüm. Ya’nī kıyāmet günü ḥisāb içün cemī’ nās tırup ḥisāb olınmağa katanurlar mı yoḥsa ba’zı ‘ibād mevķif-i ḥisābda tırmayup toğrı cennete gider mi didüm. Pes

نعم ما خلا أبا بكر فإنه يقال له إن شئت فاجلس واشفع في الناس وإن شئت فادخل الجنة

buyurdılar.

Terceme⁸⁶⁷ Yā ‘Ā’iṣe evet babañ Ebā Bekr’den ğayrısı ḥisāb olunur. **[A53a]** Ve lākin herkes **[SB51b]** ‘ameline göre **[S46a]** ḥisāb olunup⁸⁶⁸ kiminüñ ḥisābı güç ve kiminüñ kolay olur. Pes Ebū Bekr’e eger dilerseñ otur nāsdan istedüğüñ içün şefā‘at **[B45a]** eyle ve dilerseñ hıç eglenmeyüp hemān toğrı cennete gir dinür. Ve bir āḥar ḥadīs-i şerīfde⁸⁶⁹ daḥı böyledür ki kıyāmet günü olup ehl-i cennet cennetde ve ehl-i nār cehennemde karar itdüklerinden soñra ehl-i nār üzre bir rāyiḥa’-i kerīhe gele kim ol bed-rāyiḥa ehl-i nāruñ ‘azābı üzre yitmiş kat ziyāde şiddetli ola ve bundan ğāyetle muṣṭarib olup iy bizüm İlāh’ımız ve Ḥālīk u Mālik’ümüz bu bed-rāyiḥa nedür ki bizi ol bir ‘azāblarumuzdan katı ziyāde şiddete düşürdi diyü feryād eyledüklerinde bu bed-

⁸⁶⁶ Altmış sekizincisi budur: -M, -A.

⁸⁶⁷ Terceme: -M, -A.

⁸⁶⁸ olunup: olunur E, M, A, S.

⁸⁶⁹ ḥadīs-i şerīfde: ḥadīsde S, SB.

rāyiḥa Ebā Bekr'e [E42a] ve 'Ömer'e buğz u 'adāvet idenlerüñ rāyiḥasıdır diyü cevāb alalar raḍia'llāhu te'ālā 'anhümā ve 'an cemī'i's-şahābi⁸⁷⁰.

Hikāye⁸⁷¹ Şöyle hikāyet olunur İsmā'īl bin Aḥmed nām bir pādīşāh var idi-ki ḥazret-i Ebā⁸⁷² Bekr'e ve 'Ömer'e raḍia'llāhu te'ālā 'anhümā buğz u 'adāvet eyleyüp kuvvet-i saltanatı olmağın [M21a] bunı nāsa ızhār idüp [A53b] Rāfiżilük iderdi. Pes Rafiżi eyyāmında bir gice düşinde Resūlu'llāh şalla'llāhu te'ālā⁸⁷³ 'aleyhi ve sellemi şöyle gördi-ki [SB52a] şāğında Ebā⁸⁷⁴ Bekr ḥazretī ve şolında ḥazret-i 'Ömer⁸⁷⁵ ve sā'ir şahābe önlerinde ve eṭrāfında otururlar raḍia'llāhu [S46b] te'ālā 'anhüm ecma'ın. Pes Resūlu'llāh şalla'llāhu te'ālā [B45b] 'aleyhi ve sellem⁸⁷⁶ aña İsmā'īl benüm aşḥābumdan ne istersin diyü bir heybetli şayḥa idüp tehdīd eyleyince bu kōrkudan uyanup ditremege başlayup kāmīl yidi yıl maḥmūm oldı ve her gün gitdükçe sıtması ve derdi artardı. Pes bu eşnāda qarındaşı Naşr bin Aḥmed yanına gelüp ḥālın ve ḥātırın⁸⁷⁷ şorup behey birāderüm bu maražuñ katı çok sürdi eger bir 'avrata yā kıza 'āşık olduñsa utanma söyle dermānuñı araşdurup derdüñe devā kılayım diyü vāfir yalvardı. Pes İsmā'īl daḥı qarındaşınıñ bu iḳdāmına dayanmayup keşf-i rāz idüp didi-ki ben aşlā kimseye 'āşık degülüm ve lākin fülān sene bir vākı'a görüp anuñ heybet ü ḥavfından [E42b] ḥummāya uğradum idi işte henüz daḥı şavamayorum [A54a] diyü ol vākı'ayı beyān eyledi. Pes qarındaşı Naşr bu sözinden gāyetle sevinüp aña pādīşāhum benden bir 'azīm kürbet ü ḥüzni def eyledüñ iş āsāndur hemān tevbe vü istiğfār idüp buğz-ı şahābeyi ḥātırdan çıkarup [SB52b] yirine maḥabbetlerini қо tā kim

⁸⁷⁰ raḍia'llāhu te'ālā 'anhümā ve 'an cemī'ü's-şahābih: -S.

⁸⁷¹ Hikāye: -M, -A.

⁸⁷² Ebā: Ebū E.

⁸⁷³ şalla'llāhu te'ālā: şalla'llāhu E; -M.

⁸⁷⁴ Ebā: Ebū E.

⁸⁷⁵ Ḥazret-i 'Ömer: 'Ömer ḥazret E; 'Ömer S, A.

⁸⁷⁶ şalla'llāhu te'ālā 'aleyhi ve sellem: 'aleyhi's-selām M.

⁸⁷⁷ ḥālın ve ḥātırın: ḥālını ve ḥātırını E.

anların bereketleriyle Allāh te‘ālā saña ‘an-ķarīb şifā vire diyü aña naşīhat idüp ol [S47a] dağı fī’l-ḥāl inşāfa gelüp [B46a] cān u dilden tevbe’-i naşūḥ idüp aşḫābuñ cümlesine ehl-i sünnet ve cemā‘at gibi⁸⁷⁸ maḥabbet ü meveddet eyleyüp bunun üzerine⁸⁷⁹ bir hafta geçmedin Allāh te‘ālā aña şifā virüp ol yidi yılluk marazdan kurtuldu.

*Altmış toközuncısı budur*⁸⁸⁰

عمر نور الإسلام في الدنيا وسراج اهل الجنة⁸⁸¹

Terceme⁸⁸² Mervīdür ki bir kerre Ḥasan u Ḥüseyn ḥazretleri ḥazret-i ‘Ömer’üñ ḥılāfeti zemānı ḥuzūrlarına varup raḍıya’llāhu te‘ālā⁸⁸³ ‘anhüm gördiler ki Ḥalīfe ḥazretleri kendü merākibesinde şuḡl üzredür. Pes ikisi-de ḥuzūrında oturdukları gibi başın kaldurup bunları görince hemān ayaḡ üzre ḳalkup anları taḳbīl idüp [A54b] i‘zāz u ikrām eyledi ve her birine biñer altun baḡışlayup ve anlara luṭf idüp ḥātırınıza bir nesne gelmesün zīrā sizüñ içerü geldüḡiñüzü duymadum idi [E43a] diyü i‘tizār eyleyüp ve tamām muşāḥabet ü ḥüsn-i mu‘āşeret eyledüklerinden soñra ikisi-de ḳalkup Ḥalīfe’nüñ ḥarekāt-ı pür-berekātından şükr iderek vālid-i mācidleri [SB53a] ‘Alī bin Ebī Ṭalīb raḍıya’llāhu te‘ālā⁸⁸⁴ ‘anh ḥazretlerinüñ yanına [S47b] varup Ḥalīfe’nüñ ḥüsn-i mu‘āmelesinden sürür ile ḥaber virdüklerinde Peder-i ferḥunde-eşerleri [B46b] dağı ben ḥazret-i ‘Ömer’üñ fezā’ili beyānında bir nesne bilürüm-ki [M21b] anı benden

⁸⁷⁸ gibi: -M, -A.

⁸⁷⁹ üzerine: üzre E, SB, B.

⁸⁸⁰ Altmış toközuncısı budur: -M, -A.

⁸⁸¹ في اهل الجنة S.

⁸⁸² Terceme: -M, -A.

⁸⁸³ te‘ālā: -M.

⁸⁸⁴ te‘ālā: -A, -S, -SB, -B, -M.

ğayrı kimesne ne işitmişdür ve ne ma'lûm idinmişdür. Ol ma'lûmum olan budur ki habîbüm hazret-i Resûlû'llâh şalla'llâhu te'âlâ⁸⁸⁵ 'aleyhi ve sellemi işitdüm-ki

عمر نور الإسلام في الدنيا وسراج أهل الجنة

diyü buyururlar⁸⁸⁶ idi diyüp Hasan u Hüseyin hazretleri dağı bu hadîs-i şerîfî işitdükleri gibi gâyetle ferağ-nâk u şâd-mân olup ve Halîfe'ye bu beşâretten özge hediye olmaz diyüp tekrâr kâküp Halîfe [A55a] huzûrına gelüp Halîfe dağı anlaruñ kapudan içeri girdüklerin gördüğü gibi⁸⁸⁷ fî'l-hâl ayağ üzre kâküp hoş geldiñüz ehlen ve sehlen hiç bir sâ'at olmaya kim sizün cemâlünüzi görmeyem⁸⁸⁸ hiç bir hâcetünüñ var mıdır ki anı cân u dilden göreyüm⁸⁸⁹ diyüp anlara hüsn-i iltifât u kemâl-i ikrâm eyledi. Pes anlar dağı babalarından işitdükleri hadîs-i şerîfî beyân idüp ve Halîfe hazretleri dağı bu beşâret üzre hamd u şükr idüp oğlu 'Abdu'llâh'a tîz devât⁸⁹⁰ getür diyüp bir kâğıda [E43b, SB53b] bunı

بسم الله الرحمن الرحيم حدثنا سيد اشباب [S48a] أهل الجنة عن أبيهما عن جدتهما رسول الله صلى الله تعالى⁸⁹¹

عليه وسلم أنه قال عمر بن الخطاب نور الإسلام في الدنيا [B47a] و سراج أهل الجنة

yazdı. Ba'de oğlu 'Abdu'llâh'a buyurdı-ki iy oğul bu kâğıdı pek şaklayup vefât itdüğim zemân kefenüm içre göğsüm üzre ko tâ kim bu şehâdetle Allâh Sübhânehu ve te'âlâya mülâkî vü vâsıl olam diyü buyurup oğlu dağı ol kâğıdı hıfz eyleyüp vefât itdüklerinde vaşıyyet itdükleri gibi ol kâğıdı [A55b] kefen içre göğsi üzre koyup anuñla bile defn eylediler. Pes irtesi gün olduğı gibi kabır-i şerîfleri üzre bunı

⁸⁸⁵ şalla'llâhu te'âlâ: -M.

⁸⁸⁶ buyururlar: buyurdılar E.

⁸⁸⁷ gördüğü gibi: görüp S.

⁸⁸⁸ görmeyem: görmeyüp SB.

⁸⁸⁹ göreyüm: görem SB, B.

⁸⁹⁰ devât: divît M, A.

⁸⁹¹ صلى الله تعالى: E, B; -M, -A.

صدقاً و صدق أبوهما و صدق جد هما⁸⁹² رسول الله صل الله تعالى⁸⁹³ عليه و سلم⁸⁹⁴ في قوله عمر نور الإسلام
في الدنيا وسراج أهل الجنة

yazılmış buldılar. Ya'nî İmām-ı Hasan u Hüseyin şadıklarur ve babaları da⁸⁹⁵
şadıklarur ve dedeleri Resūlu'llāh 'aleyhi's-şalavātu ve't-teslīmāt hazretleri⁸⁹⁶ da⁸⁹⁷
şadıklarur 'Ömer dünyāda İslām'ın nūri ve ehl-i cennetūn sirācudur didüklerinde
radıya'llāhu te'ālā⁸⁹⁷ 'anhüm ecma'in⁸⁹⁸.

Hikāye⁸⁹⁹ Şöyle hikāyet olunur ki [SB54a] hazret-i 'Ömer vefāt itdüklerinde hazret-i
'Alī radia'llāhu te'ālā⁹⁰⁰ 'anhümā re's-i şerīfleri ucında oturup vāfir ağladı ve ağlayı
ağlayı dir idi-ki va'llāhi ve bi'llāhi taḥḫīk [S48b] Allāh te'ālā dīni senūn sebebüñle
i'lān [E44a] u ızhār idüp Müslümānları mü'eyyed ü kavī kıldı [B47b] yir yüzinde
senden gayrı kimse şahīfesiyle Allāh te'ālāya varmağa lāyık degüldür ancak saña
lāyıkdur yā 'Ömer Allāh te'ālā senden hayāt u memātuñda rāzı ve hoşnūddur
radıya'llāhu te'ālā 'anhümā ve 'an cemī'ü's-şahābih⁹⁰¹. [A56a]

Yitmişincisi budur⁹⁰²

يبرق في الجنة برق تضيء به الجنة فيقول أهل الجنة⁹⁰³ ما هذا وليس هذا موضع برق فيقال لهم هذا نور عثمان
بن عفان لبس نعليه ليذهب من حجرة إلى حجرة

⁸⁹² -S, -A, -E, -M. :و صدق جد هما

⁸⁹³ -S, -A, -E. :تعالى

⁸⁹⁴ M. عم :صل الله تعالى عليه و سلم

⁸⁹⁵ da⁸⁹⁵: -M, -E.

⁸⁹⁶ Resūlu'llāh 'aleyhi's-şalavātu ve't-teslīmāt hazretleri: -S, -M.

⁸⁹⁷ te'ālā: -M, -A.

⁸⁹⁸ ecma'in: -E.

⁸⁹⁹ Hikāye: -M, -A.

⁹⁰⁰ te'ālā: -SB, -M.

⁹⁰¹ ve 'an cemī'ü's-şahābih: ecma'in M.

⁹⁰² Yitmişincisi budur: -M, -A.

⁹⁰³ M. أهل الجنة فيقول أهل الجنة :الجنة فيقول أهل الجنة

Terceme⁹⁰⁴ Ehl-i cennet cennetde karar itdikleri esnada cennet içre bir şimşek oynayup **[M22a]** anuñla cennetüñ ziyası arta. Pes ehl-i cennet diyeler ki bu ne şimşekdür menzilümüz hod şimşek yiri degüldür. Pes anlara dinile kim bu şimşek degüldür ve lakin ‘Osmān bin ‘Affān na‘līn giyüp bir hücrelerinden ol⁹⁰⁵ bir hücreesine gitmek istedi işte bu nūr andan zühūr eyledi raḍıya’llāhu te‘ālā⁹⁰⁶ ‘anh.

Hikāye⁹⁰⁷ Şöyle hikāyet olunur ki **[SB54b]** İbn Selām raḍıya’llāhu te‘ālā⁹⁰⁸ ‘anh buyurur ki karındaşum ‘Osmān bin ‘Affān’ı a’dası ortaya alup mahşūr olduğında huzūr-ı şerīflerine vardum beni görince baña merhabā yā āhī diyüp buyurdu-ki bu gice **[S49a]** Resūlu’llāh şalla’llāhu te‘ālā⁹⁰⁹ ‘aleyhi ve sellemi düşümde görüp baña yā ‘Osmān seni düşmenlerüñ muḥāşara mı itdiler diyüp ben daḥı evet yā Resūla’llāh didüm **[B48a]** tekrār buyurdılar ki seni şusuz **[E44b]** komışlar gel berü diyüp bir şu ile tolu koğa gösterüp andan kanıncaya dek içdüm. Ve daḥı **[A56b]** iy ‘Osmān eger isterseñ saña yardım idüp seni bu vartadan kurtaralum ve isterseñ yarın bizüm yanumuzda iftār idesin diyü buyurup⁹¹⁰ ben daḥı orucumı varup anlaruñ huzūr-ı şerīflerinde⁹¹¹ bozmağı ihtiyār eyledüm didi. Pes ol⁹¹² gün çok geçmeyüp anı şehīd eylediler raḍıya’llāhu te‘ālā ‘anh.

Yitmiş birincisi budur⁹¹³

⁹⁰⁴ Terceme: -M, -A.

⁹⁰⁵ ol: o E; -A.

⁹⁰⁶ te‘ālā: -M.

⁹⁰⁷ Hikāye: -M, -A.

⁹⁰⁸ te‘ālā: -M.

⁹⁰⁹ şalla’llāhu te‘ālā: şalla’llāhu A; -M.

⁹¹⁰ diyü buyurup: diyüp buyurdu E.

⁹¹¹ huzūr-ı şerīflerinde: huzūrında M, A.

⁹¹² ol: o M.

⁹¹³ Yitmiş birincisi budur: -M, -A.

أنا مدينة العلم وعلي بابها

Terceme⁹¹⁴ Ben ‘ilm ü hikmet medīnesiyem ve ol şehruñ kapısı ‘Alī bin Ebī Ṭālib’dür.

Mütercim-i fakīr rahmetu’llāhi te’ālā⁹¹⁵ dir ki āḥar ḥadīṣ-i şerīfde

أنا دار الحكمة وعلي بابها

vākı’dur. Ya’nī ben hikmet sarāyiyam ve ‘Alī ol sarāyuñ kapısıdır. İmdi bunların [SB55a] taḥkīki budur ki Resūlu’llāh şalla’llāhu te’ālā⁹¹⁶ ‘aleyhi ve sellem⁹¹⁷ buyurur ki ben cāmi’ ü cemī’-i ‘ulūm u hikemim ve ḥāne’-i ‘ilm ü hikmetümün kapısı ‘Alī’dür ki benüm ifāde’-i ‘ulūmuma sā’ir aşḥāb-ı ‘izāmum gibi ‘Alī bin Ebī Ṭālib daḥı mazhar olmuştur. Ma’lūm ola ki [S49b] ol ḥadīṣ-i şerīfi ba’zı ‘ulemā taḥrīc ü taḥkīk idüp dir ki ol tamām ḥadīṣ degüldür belki ba’zısıdır. Pes tamāmı budur.

أنا مدينة الصدق وأبو بكر بابها وأنا مدينة العدل وعمر بابها وأنا مدينة [A57a] الحياء وعثمان بابها وأنا مدينة [E45a] العلم وعلي بابها

Ya’nī ben toḡruluk ve gerçeklük medīnesiyem Ebū Bekr anuñ kapısıdır. Ve ben ‘adl ü dād medīnesiyem ‘Ömer anuñ kapısıdır. Ve ben Ḥaḳ’dan utanmak medīnesiyem ‘Osmān anuñ kapısıdır. Ve ben ‘ilm ü hikmet medīnesiyem ‘Alī anuñ kapısıdır. Pes taḥkīki budur ki her ḥānenün temeli ve dīvārı ve ṭamı ve kapısı olduğı gibi Resūlu’llāh şalla’llāhu te’ālā⁹¹⁸ ‘aleyhi ve sellem⁹¹⁹ daḥı ‘ilm ü hikmet dārı olup ol sarāyuñ temeli ḥazret-i Ebā Bekr ve dīvārı ḥazret-i ‘Ömer ve ṭamı ḥazret-i ‘Osmān ve kapısı ḥazret-i ‘Alī olmuştur. Pes ol umūr-ı erba’a olmayınca hīç bir ḥāne ḥāşıl olmaduğı gibi ol

⁹¹⁴ Terceme: -M, -A.

⁹¹⁵ te’ālā: ‘aleyh M.

⁹¹⁶ te’ālā: -E.

⁹¹⁷ şalla’llāhu te’ālā ‘aleyhi ve sellem: ‘aleyhi’s-selām M.

⁹¹⁸ te’ālā: -E.

⁹¹⁹ şalla’llāhu te’ālā ‘aleyhi ve sellem: ‘aleyhi’s-selām M.

aşhāb-ı güzīnūñ birisini **[SB55b]** hāşā sevmeyenūñ⁹²⁰ dahı nızām-ı dīni müstakīm ve dūrūst olmaz rađıya’llāhu te’ālā⁹²¹ ‘anhüm ecma’ın.

Hikāye⁹²² Rivāyet olmur ki **[M22b]** Resūlu’llāh şalla’llāhu te’ālā ‘aleyhi ve sellem⁹²³ Mekke’-i Mükerrema’dan çıkup Medīne’-i Münevvere’ye hicret itmek murād-ı şerīf eyledüklerinde Ebā Bekr’i rağıya’llāhu te’ālā⁹²⁴ **[S50a]** ‘anh yanınca bile alup ‘Alī’ye kerrema’llāhu vechehu ḥāb-gāhlarında yatmağa emr⁹²⁵ idüp **[A57b]** ḥazret-i ‘Alī dahı ol **[B49a]** Sultān-ı ‘ālī-şānuñ firāşları⁹²⁶ üzre yatınca Allāh te’ālā Cebrā’il’e⁹²⁷ ve Mīkā’il’e ‘alā nebīyyinā ve⁹²⁸ ‘aleyhime’s-selām iy Cebrā’il ve Mīkā’il ikiñüzi-de biribiriñüze qarındaş u muḥibb-i şādık kılup biriñüzüñ ‘ömrini uzun kıldum. İmdi kışa ‘ömri kanķıñuz ihtiyār idüp uzun ‘ömri qarındaşına bağışlar diyü buyurup her birisi-de **[E45b]** uzun ‘ömri ihtiyār idüp ol birinden kışa ‘ömlü olmağa kâ’il olmadı. Pes Allāh te’ālā anlara vahy idüp buyurdı-ki iy Cebrā’il ve Mīkā’il ‘Alī bin⁹²⁹ Ebī Tālib gibi olamadıñuz zīrā ‘Alī ile Ḥabībüm Muḥammed arasında uḥuvvet-i şādıka kılduğımız içün ‘Alī kendü ḥayātından geçüp Ḥabībüm Muḥammed’üñ ḥayātını kendü ḥayāt u⁹³⁰ beķası üzre ıśār u ihtiyār eyleyüp **[SB56a]** anı küffār-ı Mekke katl itmek istedüklerinde varup anuñ firāşında yatdı tā kim küffār kendüsini Muḥammed zann idüp katl itsünler de⁹³¹ tek hemān Muḥammed ḥalāş u necāt bulsun diyü. İmdi tiz oluñ ikiñüz de yire inüp anı küffār u a’ dādan hıfz u ḥirāset idüñ. Pes Cebrā’il ve Mīkā’il

⁹²⁰ sevmeyenūñ: sevmeyen kişinūñ M, SB, A.

⁹²¹ te’ālā: -M.

⁹²² Hikāye: -M, -A.

⁹²³ şalla’llāhu te’ālā ‘aleyhi ve sellem: ‘aleyhi’s-selām M.

⁹²⁴ te’ālā: -M.

⁹²⁵ emr: murād M.

⁹²⁶ firāşları: firāşı S, E, M, A.

⁹²⁷ Cebrā’il’e: Cebrā’il S.

⁹²⁸ ‘alā nebīyyinā ve: -M.

⁹²⁹ bin: ibn SB.

⁹³⁰ ḥayāt u: ḥayātı ve M; -E.

⁹³¹ de: -S, -E, -M, -A.

ikisi-de⁹³² fî'l-hâl hâzret-i [A58a] 'Alî'nün ol yatduğı menzile hübûṭ [S50b] u nüzûl idüp Cebrâ'il başı yanında ve Mîkâ'il ayağı yanında ṭurup anı a'dâdan hıfz u hîrâset eylediler. [B49b] Ve Cebrâ'il hâzret-i 'Alî'ye hıṭâben iy 'Alî âferîn⁹³³ âferîn ancak ola bu senün itdüğüni kim idebilürdi ne muṭlı saña kim Allâh te'âlâ senünle melâ'ikesine mübâhât eyledi diyü buyurur idi⁹³⁴.

*Yitmiş ikincisi budur*⁹³⁵

من أكل درهما من حرام فكأنما زنا ومن أكل درهما من الربا فكأنما زنا بأمة سبعين مرة

Terceme⁹³⁶ Hârâmdan bir dirhem kadar yiyen kişi gŷyâ kim zînâ eyledi. Ve dağı ribâdan bir dirhem yiyen kimesne gŷyâ kim anası ile yitmiş kerre zînâ eyledi.

Hikâye⁹³⁷ İbrâhîm [E46a] bin Edhem'den raḥmetu'llâhi te'âlâ hikâyet olunur ki bir kerre ğaflet ile bir cündînün mıṭharasından şu içmiş oldum idi işte [SB56b] hâlâ kırkıncı yıldır ki anuñ zulmet ü küdüretini ḳalbümde bulayorum diyü buyurmuş.

*Yitmiş üçüncüsü budur*⁹³⁸

إذا كان يوم القيامة يقول الله أين أعداء فيقول الملائكة إلهنا من أعدائك فيقول الله الذين شربوا الخمر في الدنيا

ثم ماتوا ولم يتوبوا [A58b]

⁹³² ikisi-de: -M.

⁹³³ âferîn: -E.

⁹³⁴ diyü buyurur idi: diyü buyurdı M; diyü buyururdu A; -B.

⁹³⁵ Yitmiş ikincisi budur: -M, -A.

⁹³⁶ Terceme: -M, -A.

⁹³⁷ Hikâye: -M, -A.

⁹³⁸ Yitmiş üçüncüsü budur: -M, -A.

Terceme⁹³⁹ Kıyāmet günü olunca Allāh te‘āla düşmenlerüm kãdadur diyü buyurup melā’ike daḥı iy Tañrımız düşmenlerüñ kimlerdür diyüp Allāh te‘ālā celle ve ‘alā⁹⁴⁰ daḥı⁹⁴¹ şunlardur ki dünyāda ḥamlar ve ḥarām şarāblar içüp [S51a] tevbesüz öldiler diyü buyura.

Hikāye⁹⁴² Ba‘zı meşāyıḥdan ḥikāyet olunur buyurmuş-ki [B50a] bir kerre ḥacda gördüm-ki bir yigit hem tavāf ider ve hem ağlayup şol kadar tazarru‘lar ider ki aña yüregüm acıyup iy yigit [M23a]⁹⁴³ nedür aşlı ne pek giryān u nālān olursın didüm. Pes ol daḥı ḥasb-i ḥālın beyāna başlayup ben kefen şoyucılardan olup açduğım kubūrdan yüz miḳdār kabr şāḥibini kıble’-i İslām’dan ğayrı tarafa dönmiş bulup bunlar ‘acabā ne günāḥ itdiler kim yüzleri kıbleden dönmiş diyü su’āl itdügümde baña cevāb virilüp bunlar hep dünyāda iken ḥamr içüp dünyādan tevbesüz gitdiler anuñ-çün bu ‘ikāba müsteḥakk oldılar dinildi. [SB57a] Pes ben daḥı gözüm açup ol fi‘l-i kabīḥden fāriğ ü tevbe-kār [E46b] olup Allāh te‘ālādan günāḥlarımıñ ‘afvın taleb idüp ağlarum diyü⁹⁴⁴ söyledi.

Yitmiş dördincisi budur⁹⁴⁵

Mervīdür ki bir kerre Resūlu’llāh şalla’llāhu⁹⁴⁶ [A59a] te‘ālā ‘aleyhi ve sellem size eñ büyük günāḥ ne olduğın diyüvireyüm-mi diyü buyurup ḥāzırlar daḥı buyuruñ yā Resūla’llāh diyince

الشرك بالله و عقوق الوالدين

⁹³⁹ Terceme: -M, -A.

⁹⁴⁰ celle ve ‘alā: -S, -B, -SB, -M, -A.

⁹⁴¹ daḥı: -M.

⁹⁴² Hikāye: -M, -A.

⁹⁴³ M nüshasında 23a ve 23b sayfaları eksiktir.

⁹⁴⁴ diyü: diyüp A.

⁹⁴⁵ Yitmiş dördincisi budur: -M, -A.

⁹⁴⁶ şalla’llāhu: -E.

didiler.

Terceme⁹⁴⁷ Ol kebâ'iriñ birisi şirkdür ya'nî Allāh te'ālāya hāşā şerîk koşmağdur ve birisi dahı babaya ve anaya 'uķūķ eylemekdür ya'nî anları bî-huzūr [S51b] itmekdür.

Hikāye⁹⁴⁸ Hāsan-ı Başrî'den rahmetu'llāhi te'ālā hikāyet olunur ki babasını [B50b] ve anasını rencide idenüñ dostluğına aślā i'timād eylemem zīrā kendüsine dahı yakın olanı bî-huzūr iden ğayrısıñ⁹⁴⁹ hātırına baķar mı dimiş.

Hikāye'-i diğer⁹⁵⁰ Meşāyih-ı kibārdan İbrāhīm el-Havāş nām 'azīzden rahmetu'llāhi te'ālā hikāyet olunur buyurmuş-ki bir kerre berr ü beyābānda gezdüğüm ešnāda gördüm-ki yanuma bir kişi çıkagelüp benümle bile yürümege başladı. Pes kendü kendüme ğālibā bu kişi Hızır'dur diyüp aña siz Hızır degül-misüz diyü su'āl eyledüm⁹⁵¹ evet ben⁹⁵² Hızır'um [SB57b] didi. Ba'de aña yā Hızır İmām Şāfi'î ve İmām Aħmed bin Hānbel ve Bişr-i Hāfi rahimehümü'llāhi te'ālā hāķlarında ne dirsün diyü su'āl eyledüm buyurdu-ki İmām Şāfi'î evtād olan evliyādandur ve İmām [A59b] Aħmed bin Hānbel [E47a] şiddīķlardandur ve Bişr-i Hāfi bir veli idi-ki andan soñra bir dahı anuñ gibi hāķ olunmadı. Tekrār yine⁹⁵³ aña ben seni görüp senüñle āşinā olmağıma⁹⁵⁴ ne vesile ve ne⁹⁵⁵ sebeble lāyık oldum diyü su'āl eyledüm. İy İbrāhīm anañuñ hātırın ğāyetle gözleyüp aña dā'imā birr ü ihsān-ı keşir idüp hızmecinde olup ve hātırına ri'āyet itmekde kuşūr itmeyüp anı kendüñden hoş-nūd eyledüĝiñ [S52a] içün saña maħabbet idüp yārān oldum diyü buyurdu.

⁹⁴⁷ Terceme: -M, -A.

⁹⁴⁸ Hikāye: -M, -A.

⁹⁴⁹ ğayrısıñ: ğayrısıñ B.

⁹⁵⁰ Hikāye'-i diğer: -A.

⁹⁵¹ eyledüm: itdüm SB.

⁹⁵² ben: -A.

⁹⁵³ yine: -B.

⁹⁵⁴ olmağıma: olmağa A.

⁹⁵⁵ ne: -B.

Yitmiş bişincisi budur⁹⁵⁶ [B51a]

تحياء أطفال المسلمين يوم القيامة عند عرض الخلائق للحساب فيقول الله لجبريل اذهب بهؤلاء الى الجنة فيقفون على أبواب الجنة ويسئلون عن آبائهم وأمهاتهم فيقول لهم الخزنة أبائكم وأمهاتكم ليسوا أكما لكم لهم ذنوب و سيئات يطالبون بها فيصيحون صيحة واحدة فيقول الله وهو أعلم يا جبرائيل ما هذه الصيحة فيقول إلهي أنت أعلم هؤلاء أطفال المسلمين يقولون لا ندخل الجنة [SB58a] حتى تدخل أبوانا وأمهاتنا فيقول الله يا جبرائيل خلل الجمع وخذ آباءهم وأمهاتهم وأدخلهم معهم الجنة

Terceme⁹⁵⁷ Kıyāmet güninde cümle halk [A60a] hisāba ‘arz olınduklarında Müslümānların eṭfālī ya’nī nā-bāliḡ iken ölen evlādı daḡı ol mecma’a gelince Allāh te’ālā Cebrā’il’e ‘alā nebiyyinā ve ‘aleyhi’s-selām yā Cebrā’il şu eṭfālī alup cennete ḡo diyü buyurup⁹⁵⁸ ol daḡı alup anları cennete [E47b] iletüp anlar daḡı cennet ḡapısına vardukları gibi⁹⁵⁹ babalarından ve analarından ötüri cennete girdiler mi diyü su’āl idüp anlara cennet ḡāzinleri diyeler ki anlar sizüñ gibi degüldür anların günāhları [S52b] vardır ki anuñla muṭālebe olınup cezāsın bulsalar gerekdür. Pes ol eṭfāl ḡāzīne’-i cennetden bu sözi işitdikleri gibi bir ‘azīm şayḡa vü fiḡān ideler. [B51b] Pes Allāh te’ālā anların murādların bilürken yine Cebrā’il’e bu şayḡa nedür diyü su’āl idüp Cebrā’il daḡı yā Rabbī sen A’lem’sin bunlar Müslümānların eṭfālīdür ki feryād idüp biz⁹⁶⁰ cennete girmezüz tā ebā ve ümmehātumuz girmeyince diyorlar diyüp Allāh te’ālā daḡı yā Cebrā’il var cem’-i ḡalāyıkı aralayıp içlerinden anların babaların ve anaların [SB58b] alup cümlesini anlar ile ma’an cennete ḡo diyü buyura.

⁹⁵⁶ Yitmiş bişincisi budur: -M, -A.

⁹⁵⁷ Terceme: -S, -A.

⁹⁵⁸ diyü buyurup: diyüp E.

⁹⁵⁹ vardukları gibi: varduklarında E.

⁹⁶⁰ biz: -B.

*Hikāye*⁹⁶¹ Kaffāl-i Şāṣī'den rahmetu'llāhi te'ālā hikāyet olunur buyurmuş-ki bizüm bir⁹⁶² koñşımız **[A60b]** var idi ki evlenmekden ve cāriye dutmağdan pek ibā vü ihtirāz iderdi⁹⁶³. Pes bu eṣnāda bir gice

زوجوني زوجوني

diyerek ya'nī beni evlendürüñ evlendürüñ diyerek uykusından uyanup aşlından ve sebebinden su'āl olınduğda cevāb virdi-ki şimden soñra anuñ-çün evlenmek isterüm-ki ola kim Allāh te'ālā⁹⁶⁴ beni bir veled ile rızqlandurup ba'de bāliḡ olmadın tıfl iken benüm sağlıgumda rūhını qabz eyleye⁹⁶⁵ zīrā **[E48a]** bu gice düşümde gördüm-ki gūyā kıyāmet kopup cümle ḥalāyık maḥşerde тұrup **[S53a]** ben daḥı içlerinde iken baña ḡāyetle şusuzluḡ ḡalebe idüp nice idecegim bilmedüm anı gördüm-ki bir niçe eṭfāl zāhir olup ellerinde ağızları nūrdan **[B52a]** mendiller ile örtülü gūmişden ibriḡler var ve ol cem'-i 'azīmi aralayup içinde bulduḡları ba'zı kimesneleri birer birer şuvarurlar. Pes⁹⁶⁶ benüm-de qarārum qalmayup anlaruñ birisine elim uzadup meded şusuzluḡdan ölüyorum baña da şu vir didüm. Bana didiler ki **[SB59a]** behey kişi bizüm içimüzde senüñ veledüñ yoḡdur biz bunlardan vormeyüz illā babalarımıza **[A61a]** ve analarımıza⁹⁶⁷. Pes ben daḥı anlara siz kimlersüz diyüp işte biz Müslümānlaruñ nā-bāliḡ iken ölen eṭfāliyüz didiler.

*Yitmiş altıncısı budur*⁹⁶⁸

⁹⁶¹ Hikāye: -M, -A.

⁹⁶² bir: -A.

⁹⁶³ iderdi: ider A.

⁹⁶⁴ te'ālā: -B.

⁹⁶⁵ eyleye: ide E.

⁹⁶⁶ Pes: Pes imdi E.

⁹⁶⁷ ve analarımıza: -A.

⁹⁶⁸ Yitmiş altıncısı budur: -M, -A.

Terceme⁹⁷⁰ Günāhından tevbe iden **[M24a]** hıç günāh işlemeyen gibidür. Ya'nī cān u gönülden tevbe idüp ol zenbi bir dahı irtikāb itmemeği niyyet-i cāzime ile niyyet idüp andan rücu' eyleyenün şuçı 'afv olunup ol⁹⁷¹ günāhı hemān işlememiş gibi olur. Ve dahı Allāh te'ālāya tevbe-kār olan yigitden sevgülü hıç bir nesne yokdur. Ya'nī pırlukde olan tevbe vü tāt'at u 'ibādetden tazelükde olan 'iffet ü zühd ü şalāh **[S53b]** ziyādesiyle maqbıldür.

Hikāye⁹⁷² Meşāyih-ı kibārdan Ebī 'Alī ed-Dekḳāk⁹⁷³ nām 'azīzden **[E48b]** rahmetu'llāhi te'ālā⁹⁷⁴ hikāyet olunur ki mürīdlerden ba'zısı tevbe idüp sonra aña bir **[B52b]** fetret ve nakz vākı' olup kendü kendüsine 'acabā bir dahı tevbe eylesem tevbe vü istiğfārum kabūl olur mı ola diyü fikrlenürken kulağına hātifden bir nidā geldi-ki **[SB59b]** iy kişi sen bize itā'at eyledün biz de saña ecr ü şevāb **[A61b]** virdük ve tevbe eyledün tevbeñi-de kabūl eyledük ve sonra itā'atını terk idüp günāhı yine irtikāb itdün biz de saña mühlet virüp seni bir uğurdan mu'aheze eylemedük. İmdi eger yine⁹⁷⁵ istiğfār u tevbe idüp bize itā'at iderseñ yine tevbeñi kabūl idüp tāt'atıñuñ ecr ü şevābını virürüz dir. Pes ol yigit kişi yine fi'l-hāl tevbe vü itā'at idüp tevbesi maqbūl olup ve inābeti hayyiz-i şihhate vuşul buldı. *Mütercim-i fakīr* rahmetu'llāhi te'ālā dir ki *Şifā'ül-Mü'min* kitabumuzuñ ikinci bābıñuñ yigirmi ikinci faşlunda tevbe vü istiğfāruñ şurūt u keyfiyyatını mufaşşalān zikr itmiş idük eger irāde'-i ferhunde ifāde olınsa nazar-ı mübārek-eşer ta'alluk ider.

⁹⁶⁹ الشاب: -S, -E, -A.

⁹⁷⁰ Terceme: -M, -A.

⁹⁷¹ ol: o A.

⁹⁷² Hikāye: -M, -A.

⁹⁷³ ed-Dekḳāk: Dekḳāk SB; M nüshasında mükerrerdır.

⁹⁷⁴ te'ālā: -SB.

⁹⁷⁵ eger yine: yine eger S, B.

*Yitmiş yidincisi budur*⁹⁷⁶

اتقوا الله حق تقاته واسعوا إلى مرضاته وأيقنوا من الدنيا بالفناء ومن الآخرة [S54a] بالبقاء واعملوا لما بعد الموت أيها الناس إن من في الدنيا ضيف وما في يده عارية وإن الضيف مرتحل والعارية مردودة ألا [B53a] وإن الدنيا عرض حاضر يأكل منها [E49a] البر والفاجر والآخرة [SB60a] وعد صادق يحكم فيها ملك قادر [A62a] فرحم الله إمرأ نظر لنفسه ومهد لرمسه مادام رسنه مرخيا وحبله على غاربه ملقيا قبل أن ينفد أجله ويبطل عمله

*Terceme*⁹⁷⁷ İy nās Allāh te‘ālādan taqṽa-yı haḳla ḳorḳuñuz ve Allāh te‘ālānuñ rızāsına sa‘y idiñüz. Ya‘nī ḳādir olduğıñuz ḳadar Allāh te‘ālādan ḳorḳup evāmırine imtisāl ü inḳıyād ve menāhīsinden⁹⁷⁸ ictināb u ihtirāz idüp dā‘imā rızā’-yı şerīfini taḥşıl itmege sa‘y-yı cemīl ü teḳayyud-ı celīl⁹⁷⁹ idiñüz ve dünyāyı fenā ile ve āḫireti beḳā ile biliñüz. Ya‘nī aña göre ‘ibādāt u t̄a‘at idiñüz ve daḫı mevtden soñra lāzım olacaḳ ‘amelleri [M24b] işleñüz. İy nās dünyāda olan hemān bir ḳonuḳdur ve elinde olan ‘āriyyetdür ve muḥaḳḳaḳdur ki⁹⁸⁰ ḳonuḳ olan ḳonduğı yirden göçüp elindeki ‘āriyetler hep⁹⁸¹ mālīkine redd olınur āgāh olup mütenebbih olıñuz kim taḥḳıḳan dünyā bir ḥāzır metā‘dur ki andan şāliḫ olan-da yir fāsıḳ olan-da yir⁹⁸². Ve daḫı āḫiret va‘d-ı şādıḳdur ya‘nī āḫirete şübhe yoḳdur ve āḫiretten [S54b] her ne va‘de vü beyān⁹⁸³ olındıysa hep muḳarrer ü muḥaḳḳaḳdur ki anda her neyi murād iderse icrāsına ḳādir ü tuvānā [SB60b] olan melik-i müte‘āl [A62b] ḥükm ider. Pes [B53b] imdi Allāh te‘ālā şol kişiye raḥmet eyleye kim kendü nefesine baḳup āḫiretde lāzım olanlara muḳayyed

⁹⁷⁶ Yitmiş yidincisi budur: -M, -A.

⁹⁷⁷ Terceme: -M, -A.

⁹⁷⁸ menāhīsinden: nevāhisinden A.

⁹⁷⁹ ü teḳayyud-ı celīl: -M.

⁹⁸⁰ ki: -S, -SB, -E.

⁹⁸¹ hep: -M.

⁹⁸² yir: -S, -SB, -B, -M, -A.

⁹⁸³ vü beyān: -M.

[E49b] olup kabri için temhîd ider. Ya'nî kabri içini a'mâl-i şâliha ile döşemege takayyüd idüp rûz [u] şeb ıslâh-ı umûrına sa'y ider. Mâdâm-ki ipi uzanmış ve yuları omuzu ile boyunı arasına atılmışdur ya'nî istediği gibi 'ibâdet ü tâ'at itmege kâdir iken a'mâl-i şâlihiye sa'y u ikdâm ider eceli deginüp 'ameli bozulmadın ya'nî eceli gelüp-de 'amelden mu'a'ttal olmadın sağlığında 'ibâdât u tâ'at ider.

Hikāye⁹⁸⁴ Hâzret-i 'Alî'den rağıya'llāhu te'ālā⁹⁸⁵ 'anh hikāyet olunur şöyle buyurmuş-ki cennete müştāk olan hayrâta ve hasenâta sa'y u ikdâm ider ve nârdan korkan harâmlardan el çeker⁹⁸⁶ ve zâhid olana dünyâ muşîbetleri hâkîr görinüp⁹⁸⁷ âsân gelür ve mevti gözleyen hayrlu işlere tebâdür ü sür'at ider ve nefsine şehveti üzre sehet idüp öykelenmeyen Tañrı te'ālâsını tâ'atı ile hoşnûd kılamaz ve tenhâsında Allāh te'âlâdan korkmayan aşikâresinde [S55a] tecellî ve tezeyyün [A63a] eylediği ile [SB61a] ya'ni zâhirde zînet-i şalâhı olan a'mâl ile müteneffî' olmaz. İmdi sizi bu lezzet-i 'âcile aldamasun ve dünyâdan [B54a] hiç bir kişi bir ni'mete nâ'il olmaz illâ bir âhar ni'metüñ firâkı ile. Pes imdi iy 'âkıllar şol dârıñ idrâkinden i'râz idüñ kim anuñ üzerine fenâ yazılup bekâ yazılmadı ve şol dâra girmege [E50a] sa'y idüñ kim anuñ üzerine bekâ yazılup fenâ yazılmadı. Ve dahı sizi hâzır olan dünyâ gâ'ib olan âhiretten aldamasun ve tûl-i emeli kışa ecele def' idinüz. Ya'nî eceliñüzi yakın⁹⁸⁸ i'tikâd idüp uzun⁹⁸⁹ uzun şanulardan ferâğat idinüz.

Yitmiş sekizincisi budur⁹⁹⁰

⁹⁸⁴ Hikāye: -M, -A.

⁹⁸⁵ te'ālā: -B, -M.

⁹⁸⁶ çeker: çeküp E.

⁹⁸⁷ görinüp: görünür E.

⁹⁸⁸ yakın: yakın bilünüz S.

⁹⁸⁹ uzun: -E.

⁹⁹⁰ Yitmiş sekizincisi budur: -M, -A.

إن من ضعف اليقين أن ترضي الناس وتسخط الله وأن تحمدهم على رزق الله لا يجره حرص حريص ولا يرده كراهية كاره وإن الله جعل الروح والفرح في الرضا واليقين وجعل الهم والحزن في الشك والسخط إنك لن تدع شيأ تقربا إلى الله إلا أجرك لك [M25a] الثواب عنه فاجعل همك وشغلك الآخرة فلا ينفد منها ثواب المرضي عنه ولا ينقطع عنها عقاب المسخوط [A63b] عليه

Terceme⁹⁹¹ Taḥkīk yakīn ü imānuñ za'īflügindendür nāsı [S55b] hoşnūd [SB61b] kılup-da Allāh te'ālāyı gāzāblandurmak ya'nī Allāh te'ālānuñ rızāsı olmayup hışmı olduğı nesnede nāsuñ ḥātırına bakmak yakīnün noḡsānundandır. Ve dağı Allāh te'ālānuñ saña virdüğü [B54b] rızık üzre aña ḥamd u şükr itmeyüp-de nāsa ḥamd itmek yakīnün za'findandır. Mütercim-i⁹⁹² faḳīr rahmetu'llāhi te'ālā⁹⁹³ dir ki bunuñ taḥkīki budur ki her kim-ki eline bir ni'met gire ol ni'meti maḥlūḳdan bilmeyüp Ḥālīk'dan bilüp ol ni'met üzre Allāh te'ālāya ḥamd u şükrler eyleyüp vāsıta için dağı ya'nī ol ni'met⁹⁹⁴ kimiñ sebebiyyeti ile ḥāşıl [E50b] oldıysa anuñ-çün dağı ḥayr du'ā ve medḥ [ü] şenā itmek gerekdür. Zīrā ki ḥadīs-i şerīfde

من لم يشكر الناس لم يشكر الله

vākı'dur. Ya'nī nāsuñ iyilüğine mazḥar olup-da māl yā hıżmet veyā⁹⁹⁵ ḥüsn-i şenā ile anuñ şükrini edā kılmayan kişi Allāh celle ve 'alānuñ-da ni'meti üzre şükr ü sipās eylemedi. Ve ḥadīs-i āḥarda

من أنعم على عبد نعمة فلم يشكرها فدعا عليه استجيبت له

gelmişdür. Ya'nī bir kişi 'ibādu'llāhdan [A64a] birine⁹⁹⁶ bir ni'met in'ām eyleyüp-de ḥāşılı bir eylük eyleyüp-de ol eylük olınan kişi anuñ şükrin itmeyüp küfrān-ı ni'met

⁹⁹¹ Terceme: -M, -A.

⁹⁹² Mütercim-i: -M, -A.

⁹⁹³ te'ālā: -M.

⁹⁹⁴ ol ni'met: -E.

⁹⁹⁵ veyā: yā SB, S, B, E.

⁹⁹⁶ birine: -E.

itmegin [S56a] ol eylūgi [SB62a] iden kiři anuñ űzerine bed-du‘ā eylese icābet olınup ol nānkör cezāsını bula. Ve ḥadīṣ-i şerīf-i āḥarda daḥı böyledür ki bir kiřiye āhar kiři iḥsān idince gerek ol eylūk şūrī olsun [B55a] māl gibi ve gerek ma‘nevī olsun ‘ilm gibi ol iḥsān olınan aña iḥsān idene

جزاك الله تعالى خيرا⁹⁹⁷

diyü du‘ā eylese anuñ ṣenā vü şükride mübālağa idüp ‘uhde’-i şükride çıkmış ola.

Pes imdi ma‘lüm oldu-ki ol ḥadīṣ-i şerīfdeki

و أن تحمدهم على رزق الله⁹⁹⁸

ile murād ancak nāsa şükri ü ṣenā olınup-da Allāh te‘ālāya ḥamd u şükri olınmamaḥdur.

Geldük yine terceme’-i baḳıyye’-i ḥadīṣe ve daḥı rızkı hıç bir ḥarīṣūñ hırşı çeküp

getüremez [E51a] ve daḥı rızkı bir mekrūh görüp andan ḥazṣ itmeyenüñ kerīh görmesi

daḥı redd idemez. Ya’nī gerek ṭaleb⁹⁹⁹ itsün ve gerek itmesün muḳadder¹⁰⁰⁰ olan lā-

büdd gelür. Bu da ma‘lüm ola ki çünki baña taḳdīr olınan gelür¹⁰⁰¹ [A64b] diyüp-de

ṭalebden ve kesbden ferāḡat cā’iz degüldür. Elbette sa’y u ṭaleb lāzımdur ve tevekkül

daḥı bundadır. Ve daḥı Allāh te‘ālā rāḥatı ve feraḥı taḳdīre rızā virüp ḳazā vü ḳadere

yaḳīn ve i’tikād űzre olmaḥda [S56b, SB62b] ḳıldı. Ve hemm ü ḡamı ve ḥüzn ü elemi

şekk [M25b] ü reybd¹⁰⁰² ve ḳazāya rızā virmeyüp-de darılıp öykelenmekde ḳıldı. Ve

daḥı Allāh te‘ālāya taḳarrüb içün hıç bir nesneyi terk eylemezsin illā andan ötürī saña

ecr ü ṣevāb virür. İmdi ḳaşduñı ve iştigālūñı āḥirete ḳıl ya’nī naḡar-ḡāhuñ [B55b]

⁹⁹⁷ “Yüce Allāh sizi mükāfātlandırsın.”

⁹⁹⁸ “Ve Allāh ‘ın verdiḡi rızık için onlara teşekkür etmek.”

⁹⁹⁹ gerek ṭaleb: ṭalebi gerek E.

¹⁰⁰⁰ muḳadder: muḳayyed M, A.

¹⁰⁰¹ gelür: gelüre A, S, SB, B, M.

¹⁰⁰² reybd: reybden S.

hemān āhıret umūrı olup anuñ-çün sa'y-ı firāvān eyle zīrā ki āhıretde ne marzī 'anhūñ
şevābı ve ni'meti dūkenür ve ne meshūṭ'aleyhūñ 'ikāb u 'azābı dūkenir. Ya'nī āhıretde
Allāh te'ālānuñ hoşnūd olduğı kılınıñ şevābı dūkenmedügi gibi mağzūbu 'aleyh¹⁰⁰³
olan kılınıñ dahı 'azābı dūkenmez.

Hikāye¹⁰⁰⁴ Vehb bin Münebbih'den rahmetu'llāhi te'ālā hikāyet olunur dimiş-ki Allāh
te'ālā ḥazret-i¹⁰⁰⁵ Dāvud'a 'alā nebiyyinā ve¹⁰⁰⁶ 'aleyhi's-selām¹⁰⁰⁷ vahy idüp buyurdi-
ki yā Dāvud taḥkīk her kim-ki bir maḥbūbı **[A65a]** sever lā-büdd anuñ sözini taşdıķ
ider. Ya'nī her ne söylerse inanur.¹⁰⁰⁸ Ve her kim-ki bir maḥbūb ile üns tutup anı
eglence idinür ol maḥbūbı¹⁰⁰⁹ **[E51b]** her ne işlerse rāzı olup cemī' ef'ālını maḥbūl
tutar ve her kim-ki bir maḥbūb¹⁰¹⁰ ile 'ahd u peymān ve 'aķd-ı maḥabbet eyler aña
i'timād **[SB63a]** ider¹⁰¹¹. Ve her kim-ki bir maḥbūba müştāk olur aña vāşıl olmağa ve
esbāb-ı **[S57a]** liķāsı ḥāşıl olmağa sa'y u ihtimām-ı tamām ider. İy Dāvud benüm
zıkrüm zākırlerüñdür ve ḥubbum münķaṭı'lerüñdür ve ziyāretüm müştākılarınıdır. Ve
ben muḥib kullarımıñ ḥāşşasıyam ya'nī cān u dilden zıkr idenleri ben-de zıkr idüp
envā'-ı iḥsānātuma mazhar iderüm. Ve ḥalkdan ya'nī māsivādan **[B56a]** kesilüp-de
ancaķ baña teveccüh idenleri severüm ya'nī anlara irāde'-i ḥayr ve īşāl-i feyz iderüm.
Ve baña müştāk olup ḥatırı dā'imā baña çekinüp beni ārzū idenleri envā'-ı kerāmātum
ve inşāf-ı ḥasenātım¹⁰¹² ile behre-mend iderüm. Ve muḥibb-i şādık ve muḥabbetime
lāyık kullarımıñ ḥāşşasıyam ya'nī anları ni'am-ı keşire'-i ğayr-ı mütenāhiye ile is'ād

¹⁰⁰³ 'aleyh: 'anh S.

¹⁰⁰⁴ Hikāye: -M, -A.

¹⁰⁰⁵ ḥazret-i: -M.

¹⁰⁰⁶ 'alā nebiyyinā ve: -M.

¹⁰⁰⁷ selām: selāma S.

¹⁰⁰⁸ inanur: inanup S, A, E.

¹⁰⁰⁹ maḥbūbı: maḥbūb S.

¹⁰¹⁰ maḥbūb: maḥbūbı S, A.

¹⁰¹¹ ider: eyler S.

¹⁰¹² inşāf-ı ḥasenātım: eşnāf-ı iḥsānātum SB.

idüp her birine iki cihānda [A65b] maḥşûş-ı ‘ināyetümle imdād iderüm. El-
ḥākana’llāhu te‘ālā bizümretihim āmīn.

Yitmiş toközuncısı budur¹⁰¹³

تكون أمتي في الدنيا على ثلاثة أطباق وأما الطبق الأول فلا يرغبون في جمع المال وادخاره وانما رضاهم من
الدنيا ما سد جوعة وستر عورة وعناهم فيما بلغ الآخرة فأولئك لا خوف عليهم [SB63b] ولا هم يحزنون وأما
الطبق الثاني فيحبون جمع المال من أطيب سبيله وصرفه في أحسن وجوهه [E52a] يصلون به
[S57b] أرحامهم ويبرون به إخوانهم ويواسون به فقراءهم ولعضع أحدهم على الرضف أسهل عليه أن يكسب
درهما من غير حله وأن يضعه في غير وجهه وأن يمنعه في حقه وأن يكون خازنا له إلى حين موته فأولئك
الذين إن نوقشوا عذبوا وإن عفي عنهم [B56b] سلموا وأما الطبق الثالث فيحبون جمع المال مما حل وحرم
ومنعه فيما افترض [M26a] ووجب وإن أنفقوا أنفقوه إسرافا وبدارا وإن أمسكوا أمسكوه بخلا واحتكارا أولئك
الذين ملكت الدنيا أئمة قلوبهم حتى أوردتهم النار بذنوبهم

Terceme¹⁰¹⁴ Mervîdür ki Resûlu’llāh şalla’llāhu te‘ālā¹⁰¹⁵ [A66a] ‘aleyhi ve sellem¹⁰¹⁶
buyurur ki dünyāda ümmetüm üç tabaka ve mertebe üzredür. Ammā evvelki tabaka
şunlardır ki dünyādan el çeküp māl ü mülk cem’ idüp yığmağa ragbet itmezler ve
anların dünyādan razı oldukları miqdār ancak kifāf-ı nefis olup açlıktan ve
şusuzluktan sedd idüp ‘avret yirlerini örtüp bürüdet ü ḥarāretten şakınacak kadar giysi
[SB64a] giymek olmuştur ve onların aḡleb-i himmetleri ve ekser-i meşakḡatleri
āḡirete ve cennāt-ı ‘āliyāta iṣāl eyleyen şeylerdedür. Pes işte [S58a] şunlar Allāh
Sübḡānehu ve¹⁰¹⁷ te‘ālānuñ şol maḡbûl kullarıdır ki onların üzerlerine āḡiretde ḡavf
yoḡdur ve maḡzûn daḡı olmazlar¹⁰¹⁸. Ammā ikinci mertebe şunlardır ki [E52b] māl

¹⁰¹³ Yitmiş toközuncısı budur: -M, -A.

¹⁰¹⁴ Terceme: -M, -A.

¹⁰¹⁵ te‘ālā: -E.

¹⁰¹⁶ şalla’llāhu te‘ālā ‘aleyhi ve sellem: ‘aleyhi’s-selām M.

¹⁰¹⁷ Sübhānehu ve: -M, -A.

¹⁰¹⁸ olmazlar: olmaz M.

eñ gökcek ve helâl yolından kazanup cem' itmegi ve eñ güzel olan semte şarf u infāk itmegi severler. Hāşılı hem helâlinde kazanurlar ve hem hayr yollarına şarf idüp anuñla [B57a] akrabā vü eşdiķalarına vāşıl olup ihvānlarına daķı ihsān iderler ve fuķarā vü muhtācīni kayırup gözedürler. Ve anlaruñ şānı budur ki āteşde yanup kızaran taş [A66b] dişleri ile ısırmak anlara bir akçeyi helâl olmayan tarīkdan kazanup harām olan mahalle şarf itmekden ve haķķını ya'nī zekāt u şadaķasını men' itmekden ve¹⁰¹⁹ ol mālī ölineye dek şaklamakdan daķı āsān u kolay gelür. İşte bunlar şol şālīh kullardur ki eger hisāblarında münāķaşa olınurlarsa¹⁰²⁰ ya'nī āhiretde inceden ince hisāb olınursa ta'zīb olınurlar. Ve eger anlardan 'afv olınursa [SB64b] sālīm olup toğrı cennete giderler inşā'llāhu te'ālā böyle kullar hisāb-ı yesīr ile hisāb olınurlar. Ve ammā üçinci mertebe şunlardur ki mālī helâlden-de ve harāmdan-da¹⁰²¹ cem' itmegi severler [S58b] ve üzerlerine farz ve vācib olan huķūķı men' iderler ve eger infāk u harc itmek isterlerse isrāf yire harc iderler ve eger imsāk iderlerse buhl u ihtikār için şaklarlar. İşte bunlar şol¹⁰²² azğunlardur ki dünyā anlaruñ tamām gönülleri yularlarına mālīk olup kabza'-ı [E53a] taşarrufına almışdur. Hattā anları yedüp günāhları ucından [B57b] nāra iletür. E'āzena'llāhu te'ālā min zalik. [A67a]

*Hikāye*¹⁰²³ Şöyle hikāyet olunur ki Huzeyfe İbnü'l-Yemānī kim ađniyā'-yı şahābeden¹⁰²⁴ idi radıya'llāhu te'ālā¹⁰²⁵ 'anh ve 'anhüm vefātları karīb olup mevt eşerleri zuhūr idince buyururlar imiş ki merhabā şol habībūme ki baña geldi hoş geldi şafā geldi¹⁰²⁶ anuñ gelmesi için nedāmet çeken felāh u necāt bulmaz hāşılı ben öldüğüme acımam ve elem [M26b] çekmem diyüp va'llāhi ben dünyāyı bağlar ve

¹⁰¹⁹ haķķını ya'nī zekāt u şadaķasını men' itmekden ve: -M.

¹⁰²⁰ olınurlarsa: olınursa A.

¹⁰²¹ helâlden-de ve harāmdan-da: helâlden ve harāmdan SB.

¹⁰²² şol: -E.

¹⁰²³ Hikāye: -M, -A.

¹⁰²⁴ şahābeden: aşhābeden M, A.

¹⁰²⁵ te'ālā: -M.

¹⁰²⁶ şafā geldi: -E.

bostānlar yapup ırmağlar akıdup anı ma‘müre¹⁰²⁷ kılmak için sevmedüm. Dünyāy¹⁰²⁸ şunuñ-çün cem‘ eyledüm-ki ihvān u ehibbāma infāk [SB65a] u şarf eyleyem ve fuqarā vü ğurebānıñ hācetlerin bitürem ve beni dünyāda yaşayup eglenmege ārzū-mend iden degül idi illā giceleri şabāha dek ‘ibādetle ihyā itmek ve gündüzleri Hicāz’uñ ışıcağ günlerinde şavm-ıla [S59a] geçirüp şusuzluk şiddetin çekmek ve gicede gündüzde çok çok rükū‘ u sücūd u zikru’llāhi te‘ālā itmek ve meclisümde ‘ulemānuñ diz çöküp oturmağlarınuñ müzāhame vü ğalebesi idi diyü buyururmuş.

Seksenincisi budur¹⁰²⁹

بسطة الامل متقدم حلول الاجل [A67b] والمعاد مضمار العمل فمغتبط بما احتقب من العمل غانم و مبتئس [B58a] بما فاة من العمل نادم [E53b] ايها الناس ان الطمع فقر ولياس غنى والقناعة راحة والعزلة عبادة والعمل كنز والدنيا معدن انه والله ما يسترنى مامضى من دنياكم هذه باهداب بردى هذا ولما بقى منها اشبه بما مضى من الماء بالماء وكل الى نفاد وشيك وزوال قريب فبادر و او انتم فى مهل الا نفاس وجد الا ختلاس قبل ان يؤخذ بالكظم ولا يعنى الندم

Terceme¹⁰³⁰ Ārzūları düşmek ya‘nī¹⁰³¹ uzun uzak şanular şanmağa başlamak ecel gelüp duḡūl itmesiniñ muḡaddimesidür. Hāşılı kurb-ı [SB65b] ecelüñ ‘alāmetidür. Ve mī‘ād u āḡiret a‘mālūñ meydānidur ki her kimiñ eyü ‘ameli var ise ol esb-i ‘ameli ile meydān alup tā cennāt-ı ‘āliyāta dek segirdür. İmdi a‘māl-i şāliḡadan cem‘ idüp āḡireti için alıḡoduğı ḡayrāt u ḡasenātı sebebi ile reşk olınan kişi sa‘ādet-i ebediyye [S59b] ḡanīmetine nā’il olmışdur ve āḡiret sa‘ādetinden me’yūs u nā-ümīd olan kendüsini fevt iden a‘māl-i şāliḡa sebebi ile peşīmāndur. [A68a] İy nās taḡkīk ṡam‘a-kārluk faḡrdur

¹⁰²⁷ anı ma‘müre: ma‘mūr M.

¹⁰²⁸ Dünyāy: -M.

¹⁰²⁹ Seksenincisi budur: -M, -A.

¹⁰³⁰ Terceme: -M, -A.

¹⁰³¹ ya‘nī: -M.

ve halk elinde olandan ümîdi kesmek ğınâdur ve kifâf-ı nefis ile iktifâ vü kanâ'at itmek râhatdur ve dîn ü dünyâsına zarar u ziyânı olanlardan ayrılıp gûşe-nişîn olmak 'ibâdetdür **[E54a]** ve 'amel-i **[B58b]** şâlih gizlû hazînedür ki âhîretde lâzım olur ve dünyâ ma'dendür ki her ne 'amel olursa dünyâda hâşıl olur va'llâhi sizûn şu dünyâñuzdan geçen zemân baña şu giydüğim bürdeniñ saçağı ucı kadar sürür virmez. Ya'nî ol-çadar i'tibâr itmem zîrâ geçdi gitdi bir dahı girü gelmez ve dünyâñuzdan girü kalan zemân geçüp giden zemâna cereyân iden şuyiñ geçüp¹⁰³² gideniniñ ardı sıra gelen şuya beñzemesinden ziyâde beñzer ya'nî ol **[SB66a]** dahı serî'ü'z-zevâldür ve cümlesinüñ 'âkıbeti tîz dükenüp 'an-ķarîb zâ'il olmağa rücû' ider. Pes imdi a'mâl-i şâlihaya uyup segürdişin nefesleriñüzün **[M27a]** mühletinde ve fırsat gözedüp uğurlayın iş becermegiñ sa'yında iken nefsiñüz dutulup cânunuz çıkmadın ve bu vakıtda ise nedâmet fâ'ide virmez ya'nî henüz mühlet ü şıhhat u **[S60a]** 'âfiyetde fırsat **[A68b]** el virürken 'ibâdet ü tâ'ata sa'y u iķdâm idiñüz zîrâ nefesiñüz dutulup bir dahı çıkamaz¹⁰³³ olinca soñ peşimânlugı aşşı itmez.

*Hikâye*¹⁰³⁴ Şöyle hikâyet olunur ki bir zemân niçe kimse ârzü-yı nefse ve hevâ vü hevese tâbi' olmağın yiyüp¹⁰³⁵ yiyüp içmelerine iştiğâl ve kesüp biçmelerine iķbâl idüp muharremâtı mürtekib ve mekrûhâtı mürtekib **[B59a]** olup anları tûl-i emel mağrûr ve mühlet-i ecel firîfte **[E54b]** ve mesrûr kılop rûz u şeb 'ayş u nûşa takayyud itmegin cûş u hurûşa gelüp bağı-ı tarabda her ân serv-i revân gibi hırâmân ve gül-zâr-ı sürûrda gül gibi handân ve bûlbûl gibi şādân olup hây u hüylarını âs-mâna ve kâl ü kılllerini fark-ı Ferķādân'a çıkarurlar idi. Pes anlar bu hâlde iken ğaybdan bir hâtifi **[SB66b]** işitdüler ki anlara hıtab idüp bu iki beyti okur

¹⁰³² giden zemâna cereyân iden şuyiñ geçüp: -M.

¹⁰³³ çıkamaz: çıkmaz B, SB.

¹⁰³⁴ Hikâye: -M, -A.

¹⁰³⁵ yiyüp: -A, -B.

يا أهل لذة عيش لا تدوم لهم

إن المنايا تبید اللهو والطربا

Ya'nī iy bu 'ayş-ı teşvīşüñ lezzeti şāhibi olanlar ki ol lezzet anlara dā'im¹⁰³⁶ kalmayup lā-büd bir gün geçer gider. Bilüñ ve āgāh oluñ kim taḥkīkan ölümler lehv ü lu'bı ve cümle şenlügi **[A69a]** helāk idüp zevāle irgürürler.¹⁰³⁷ Hāşılı **[S60b]** iy gāfiller

أكثر واذكر هاذم اللذات¹⁰³⁸

muḳtezāsınca dünyānuñ lezzet ü zevk u şafāsını kesüp¹⁰³⁹ unutturucı ölümü çok çok añup bu hevā vü hevesden fāriğ oluñ dimekdür.

كم رأيناه مسرورا بلذته

أمسى فريدا من الأهلين مغتربا

Ya'nī çok kimesneyi gördük kim ḳabri içinde ehl-i vefāsından ve ihvān-ı şafāsından mehcūr u ġarīb olduğı ḥâlde giceledi. Hāşılı niçe kimesneyi gördük kim **[B59b]** ecelleri gelinceye dek hevā vü hevesden el çekmeyüp dünyā ile mağrūr olduğı ḥâlde ölüp ḳabrinde aña enīs ü celīs olacak 'amel-i şāliḥi olmamağın ġarīb **[E55a]** ü nā-çār ḳaldı dimekdür. Pes ol kendü hevālarına meşğül olan kişiler hātifden ol iki beyti işitdükleri gibi gönülleri gözin açup **[SB67a]** biribirine bakışup didiler ki vāy bizüm¹⁰⁴⁰ ḥālümüze bu ḳadar zemāndur ki meṭāyā-yı a'mālimizi mefāviz-i lehv ü lu'bda ifnā idüp eyyām-ı 'ömrümüzü Allāh te'ālānuñ rızāsı olmayan işlerde geçürüyoruz. Ya'nī yazıklar bize ki ol bī-bedel olan 'ömrümüz günlerinüñ binitlerini¹⁰⁴¹ ārzü-yı **[A69b]** nefsümüz yazularında yeldüre yeldüre ihlāk idüp 'ömr-i

¹⁰³⁶ dā'im: -M, -A.

¹⁰³⁷ irgürürler: irgürür M, A.

¹⁰³⁸ "Bütün lezzetleri yok eden ölümü çokça anın."

¹⁰³⁹ kesüp: -M, -A.

¹⁰⁴⁰ bizüm: -S, -M, -A, -B, -E.

¹⁰⁴¹ binit:binet (metinde).

gīrān-māyemüzüñ [S61a] kadr ü kıymetüni bilmedük diyüp cümlesi tā'ib ü istiğfāra
rāğīb oldılar raḥimehümü'llāhi te'ālā.

Seksen birincisi budur¹⁰⁴²

إياكم و فضول المطعم فإنه يسم القلب بالقسوة ويبطئ الجوارح عن الطاعة ويصم الهمم عن استماع الموعظة
وإياكم وفضول المنظر فإنه يبذر الهوى ويولد الغفلة وإياكم واستشعار [M27b] الطمع فإنه يشرب القلوب شدة
الحرص ويختتم على القلوب بطايع حب الدنيا وهو مفتاح كل سينة و سبب احباط¹⁰⁴³ كل حسنة

Terceme¹⁰⁴⁴ Şaķınıñ artuķ yimek [B60a] yimekden zīrā çok yimek ķalbi ķatılıķ ile
zehirler ve a'zāyı tātadan girü alıķor ve himmetlerüñ ķulakların va'z u naşīḥat
diñlemekden şağır ider ya'nī naşīḥatı [SB67b] tutamaz itdürür. Ve daķı [E55b] şaķınıñ
aña buña çok¹⁰⁴⁵ çok baķmaķdan ḥāşılı size nazarı ḥelāl olmayanlara baķmağa ķorķuñ
zīrā ki¹⁰⁴⁶ ḥarām nazār gōñle hevā toḥumların eküp ğaflet ḥāşıl ider. Ve daķı şaķınıñ
kendüñüzde tama'-kārluk tutmayuñuz ya'nī tama'-kār olmaķdan [A70a] ķorķuñuz
zīrā tama' gōñüllere şiddet-i hırşı işrāb ider ve gōñüller üzre dünyā maḥabbeti mühri
ile mühürler ḥubb-ı dünyā ise her bir günāhıñ miftāḥıdur ve her bir ḥasene vü şevābuñ
sebeb-i [S61b] ibtālīdür.

Hikāye¹⁰⁴⁷ Şöyle ḥikāyet olunur ki iblīs 'aleyhi mā-yesteḥaķ bir kerre ḥazret-i Yahyā
bin Zekerıyyā'ya 'alā nebiyyinā ve 'aleyhime's-selām temessül idüp insān şüretinde
görindi. Pes ḥazret-i Yahyā anuñ şeytān olduĝın bilüp andan yüzün çevirüp baķmadı.
Pes Allāh te'ālā ḥazret-i Yahyā'ya vahy idüp yā Yahyā aña ne isterseñ su'al eyle diyü

¹⁰⁴² Seksen birincisi budur: -M, -A.

¹⁰⁴³ احباط: -S.

¹⁰⁴⁴ Terceme: -M, -A.

¹⁰⁴⁵ çok: -S.

¹⁰⁴⁶ ki: -M.

¹⁰⁴⁷ Hikāye: -M, -A.

buyurup¹⁰⁴⁸ ol daḥı iblīse ba‘zı nesneler şordı. Cümleden birisi budur ki iblīse hīç baña bir nesne itmege qādir olabildüñ-mi diyüp ol daḥı evet ancaḥ bir gice fırsat buldum-ki ol gice qarnuñı ta‘āmdan tıldurup uyquñ galebe itmegin **[B60b]** ol gice uyuklayup **[SB68a]** virdüñi alıqoduñ didi. Pes ḥazret-i Yaḥyā¹⁰⁴⁹ şimden soñra bir daḥı tıyınca yimeyüm diyü buyurup iblīs-i pür-telbīs daḥı ‘ahd olsun-ki **[E56a]** bir daḥı hīç kimseye naşīhat eylemeyem diyüp gitdi. **[A70b]**

Seksen ikincisi budur¹⁰⁵⁰

من أهان وليا لي فقد بارزني بالمحاربة وما تقرب العبد ألي بمثل أداء ما¹⁰⁵¹ افترضت عليه ما زال عهدي يتقرب إلي¹⁰⁵² بالنوافل حتى أحببته فكنت سمعه الذي يسمع به وبصره الذي يبصر به ويده الذي يبطش بها ورجله التي يمشي بها ولئن سألني لأعطينه **[S62a]** وإن استعاذني لأعيذنه

Terceme¹⁰⁵³ Mervīdür ki Resūlu’llāh şalla’llāhu te‘ālā ‘aleyhi ve sellem bu ḥadıṣ-i qudsīde Allāh te‘ālā celle ve ‘alādan iḥbār idüp dir ki Allāh te‘ālā buyurur ki benüm evliyāmdan birine ihānet ü ‘adāvet idüp anı rencīde vü bī-ḥuzūr kılan taḥkīk baña muḥārebe ile mübāreze vü ḥamle eyledi zīrā ki Allāh Sübhānehu ve te‘ālā¹⁰⁵⁴ evliyā kullarınuñ nāşırıdur. Pes şol kimesne ki anuñ yardımcısı Allāh te‘ālādur her kim aña ihānet ü ‘adāvet idüp anı¹⁰⁵⁵ incidürse hemān Allāh te‘ālā ile muḥārebe itmege qarşu tırmuş olur. Ma‘lūm ola ki evliyā **[SB68b]** Allāh te‘ālānuñ muṭī‘ ü münkād olan kullarıdur ḥāşılı her bir mütteḳī bu ḥadıṣ-i şerīfde dāḥıldür. Ve daḥı buyurur ki baña **[B61a]** ‘abd üzerine farz kılduqlarımı edāsı ile taḥarrübi gibi hīç bir gayrı **[A71a]**

¹⁰⁴⁸ diyü buyurup: diyüp M, A.

¹⁰⁴⁹ -i Yaḥyā: -M.

¹⁰⁵⁰ Seksen ikincisi budur: -M, -A.

¹⁰⁵¹ ما: -M.

¹⁰⁵² إلي: -M.

¹⁰⁵³ Terceme: -M, -A.

¹⁰⁵⁴ ve te‘ālā: -M.

¹⁰⁵⁵ anı: -M.

‘ibâdet ile takarrüb eylemedi **[M28a]** ya’nî ferâ’izi edâ eylemek nâfileleri edâdan efḍaldür ve daḥı ‘abdüm **[E56b]** baña nâfile ‘ibâdet ile takarrüb eylemekden zâ’il olmaz hattâ ol kulumı severim. Pes ben anı sevince ya’nî maḥbûb ve maḥbûl kullarumdan olunca anuñ işidecegi kulağı ve görecegi gözi ve tutacağı eli ve yürüyecegi ayağı olurum. Murâd budur ki Allâh te’âlâ böyle **[S62b]** bendesinüñ ol a’zâsını râzı olmadığı nesnelerden hıfz ider ve bu a’zâ zıkr olunup gayrısı añılmadı zîrâ ki insânüñ sa’yı bunlar ile ḥâşıl olur işte bu zâhir ma’nâsıdır. Ma’nâ-yı bâtını budur ki Allâh te’âlâ öyle kulu üzerine kendü sultân-ı hubbını gâlib kılar¹⁰⁵⁶ tâ şöyle kim ol bendesi dâ’imen Rab te’âlâsını mülâhazada olup mâ-sivâdan külliyyet ile münkaṭı’ olur dimişler ki bu mertebe sâliklerüñ âḥır derecâtı vâsıllaruñ evvel derecâtıdır. Ve ba’zı ‘ulemâ ol ḥadîs-i qudsîniñ ma’nâsını böyle **[SB69a]** virdi ben ol kulumı sevince cemî’ ḥavâ’icini kazâ itmege ol a’zâsından daḥı ziyâde sür’at iderüm. Ḥâşılı **[A71b]** görmekte ve işitmekte ve tutmakta ve yürümekte gözünüñ ve kulağınuñ ve elinüñ **[B61b]** ve ayağınuñ sür’atlerinden ziyâde tîz virürüm ve eger ol kulum benden isterse virürüm ve baña neden şıgınsa anı hıfz iderüm. Ḥâşılı cemî’ meṭâlibini virürüm ve anı cemî’ maḥâvifden hıfz iderüm¹⁰⁵⁷ dimekdür.

Hikâye¹⁰⁵⁸ Şöyle **[E57a]** hikâyet olunur ki ḥazret-i Hızır’a hîç senden mertebesi yüce veliyu’llâha râst geldüñ-mi diyü su’âl olındukda buyurdı-ki evet bir kerre Medîne’-i münevvere’de Resûlu’llâh şalla’llâhu te’âlâ¹⁰⁵⁹ **[S63a]** ‘aleyhi ve sellem ḥazretlerinüñ¹⁰⁶⁰ Mescid-i şerîflerine girüp gördüm-ki ‘ulemâ-yı ‘izâmdan ‘Abdü’r-rezzâk ḥadîs-i şerîf nakl idüp etrâfında niçe cemâ’at cem’ olup diñlerler ve mescidüñ bir güşesinde ise bir fakîr başını dizleri üzre kırmış oturur aña yakın varup ve anı

¹⁰⁵⁶ kılar: kıla A.

¹⁰⁵⁷ Ḥâşılı cemî’ meṭâlibini virürüm ve anı cemî’ maḥâvifden hıfz iderüm: -M.

¹⁰⁵⁸ Hikâye: -M, -A.

¹⁰⁵⁹ şalla’llâhu te’âlâ: -M, -A.

¹⁰⁶⁰ ve sellem ḥazretlerinüñ: ve sellemüñ S, SB, A, M, B.

ayağumla dürtüp behey yigit görmez misin-ki cemā‘at ‘Abdü’r-rezzāk’dan ehādīs-i nebeviyye ‘alā şāhibihe’l-āfū taḥiyyāt¹⁰⁶¹ diñlerler sen-de varup istimā‘ itseñ olmaz mı didüm. Pes ben böyle diyince [SB69b] ol yigit baña ne başın kaldurup bakdı ve ne i‘tibār [A72a] itdi ve lākin şu kadar söyledi-ki orada olanlar ‘Abdü’r-rezzāk’dan işidürler ammā burada tūran Rezzāk’dan celle ve ‘alā¹⁰⁶² işidür yoḥsa ‘abdinden işitmez. Pes [B62a] andan bu cevābı alınca aña eger söyledüğün sözde gerçek iseñ ben kimem bilecek ol didüm. Hemān başın kaldurup ve baña bakup eger firāset ḥaqq ise sen Hızır’sın didi. Pes ben-de bildüm-ki Allāh te‘ālānuñ niçe evliyā kulları vardır ki ‘ālī mertebede oldukları içün ben anları bilemem.

Seksen üçüncisi budur¹⁰⁶³

أيها الناس إن [E57b] الرزق مقسوم لن يتعدى أمرؤ ما كتب له فاتقوا الله وأجملوا في الطلب فإن العمر محدود [S63b] لن تجاوز أحد ما قدر له فبادروا قبل [M28b] نفاذ الأجل والأعمال محصية لن تهمل منها صغيرة ولا كبيرة فأكثرُوا من صالح الأعمال أيها الناس إن في القناعة لسعة وإن في الاقتصاد لبلغة وإن في الزهد لراحة ولكل عمل جزاء وكل ما هو أت قريب

Terceme¹⁰⁶⁴ İy nās taḥkīkan rızq kısmet olınmuşdur ki hīç bir kimesne kendüsine taqđır olınan nesneyi tecāvüz [A72b] idemez. İmdi [SB70a] Allāh te‘ālādan qorqup rızquñuzı taleb itmekde fi‘l-i cemīl ile kesb idinüz ya‘nī ṭarīk-ı ḥarāmdan iktisāb itmeyüp cihet-i ḥelālden kesb idinüz¹⁰⁶⁵. Zīrā ‘ömür de rızq gibi maḥdūd u mu‘ayyendür ki hīç¹⁰⁶⁶ bir kimesne kendüsine taqđır ü ta‘yīn olınan ‘ömr ü rızqını geçüp gidemez. İmdi ecelünüz dükenüp nihāyet bulmadın a‘māl-i şāliḥa taḥşiline

¹⁰⁶¹ “Onun ashābına binlerce selām olsun.”

¹⁰⁶² ve ‘alā: ve ‘alādan E; Celālühü A.

¹⁰⁶³ Seksen üçüncisi budur: -M, -A.

¹⁰⁶⁴ Terceme: -M, -A.

¹⁰⁶⁵ ya‘nī ṭarīk-ı ḥarāmdan iktisāb itmeyüp cihet-i ḥelālden kesb idinüz: -S.

¹⁰⁶⁶ hīç: -M.

musāra‘at [B62b] idüp eyü ‘amelleri kazanmağa segirdişüñ ve cemī‘ a‘mālīñüz ise hep sayılıp hisāb olınmışdur ki andan ne küçük ‘amel ve ne büyük ‘amel ihmāl ü terk olunur şāhib-i hayrdan ve şerden azdan ve çokdan her ne ise cezāsın bulsa gerekdür. İmdi çünki böyledür hemān şālih ‘amelleri çoğaldığörün. İy nās Allāh te‘ālānuñ rüzī kılduğı [E58a] rızkla iktifā vü kanā‘at itmekde vüs‘at vardır ya‘nī istediğünüz kadar kanā‘at [S64a] idün ve dahı vasa‘at hālde olmağınuzda ma‘āşuñuza kifāyet vardır ya‘nī ifrāt yā¹⁰⁶⁷ tefrīt cānibine meyl itmeyüp-de yazdan ve kışdan ve ھا̇rāretten ve bürüdetten ve açlukdan ve şusuzlukdan [A73a] korunacak kadar nesneler ile kanā‘at itmekde size kifāyet vardır. Ve dahı taḥḳīḳan zühd [SB70b] ü taḳvāda rāḥat vardır ya‘nī dünyādan kifāyet miḳdārı nesne ile iktifā idüp-de¹⁰⁶⁸ ziyādeyi talebden el çekmede tamām istirāḥat vardır. Ve dahı¹⁰⁶⁹ her bir ‘amel için cezā vardır ki eger ḥayr ise cezā’-yı ḥayr ve eger şer ise cezā’-yı şer vardır. Ve dahı her bir nesne ki¹⁰⁷⁰ muḳadder olmağla lā-büd gelecekdür yaḳındur meşelā ecel gibi. Pes anı hemān yaḳlaşmış bilüp-de aña göre ‘amel idiñüz.

*Hikāye*¹⁰⁷¹ Maḳsūm u muḳadder olan şāhibine [B63a] elbette vāşıl olması beyānında şöyle ḥikāyet olunur ki erbāb-ı devletden cūd u keremle mevşūfe¹⁰⁷² Ümmü Ca‘fer nām ḥatunuñ geçidi ve uğrağı olan yol üzre iki kör dilenci oturup birisi dā‘imā

اللهم ارزقني من فضلك¹⁰⁷³

diyüp ya‘nī yā Rab beni sen kendü faḳl u keremüñden rızqlandır.¹⁰⁷⁴ Ve ol birisi

اللهم ارزقني من فضل أم جعفر

¹⁰⁶⁷ yā: -S.

¹⁰⁶⁸ de: -A.

¹⁰⁶⁹ dahı: -M.

¹⁰⁷⁰ ki: kim M.

¹⁰⁷¹ Hikāye: -M, -A.

¹⁰⁷² mevşūfe: mevşūf SB.

¹⁰⁷³ من فضلك: -E, -A, -S, -M.

¹⁰⁷⁴ diyüp ya‘nī yā Rab beni sen kendü faḳl u keremüñden rızqlandır: -S, -A, -E, -M.

dir idi. Ya'nī yā Rabbī¹⁰⁷⁵ beni Ca'fer anasınıñ faẓl u iḥsānından rızķlandur. Ve Ümmü Ca'fer daḥı her gün ol Allāh te'ālānuñ faẓlından **[S64b]** isteyen faķīre iki aķçe gönderüp kendü **[A73b]** faẓlından isteyen köre iki **[E58b]** bazlama etmegi içre bişmiş tavuķ içine on altun daḥı koyup gönderür idi. **[SB71a]** Ve ol kör dilenci ise tavuķ içre altun konıldıǵından ğāfil olmağın ol¹⁰⁷⁶ Allāh te'ālānuñ faẓlını¹⁰⁷⁷ taleb iden faķīre gel saña virilen **[M29a]** iki aķçeyi baña vir ben-de saña şu iki etmekle tavuğı vireyüm var evlāduña nafaķa eyle diyüp aña şatardı. Ve bunun üzerine¹⁰⁷⁸ on gün geçince Ümmü Ca'fer ba'zı huddāmına var şu bizüm faẓlumuzdan taleb iden dilenciye saña bu kadar göndürüvirdüğümüz 'aṭiyye ile ğınā ḥāşıl olmadı-mı di gör ne söyler diyüp¹⁰⁷⁹ hıẓmet-kār daḥı varup aña **[B63b]** ḥatunuñ kelāmın teblīğ idince dilenci didi-ki baña on gündür iki etmekle bir pişmiş tavuķ virürsünüñ anı-da şu yanumdaki yoldaşum faķīre ikişer aķçeye şatarum. İrsāl olınan kişi daḥı behey aḥmak saña biz her gün onar altun gönderürdük ki cem'an yüz altun ider sen ise cehāletle altunları iki aķçeye şatarmışsın didi. Ba'de bu kışşayı **[A74a]** varup Ümmü Ca'fer'e beyān idince gerçekdür ol faķīr-i dānā **[S65a]** Allāh te'ālānuñ faẓlından taleb iderdi¹⁰⁸⁰ Allāh te'ālā anı ummaduğı yirden rızķlandurup ğanī kıldı ve bu aḥmak dilenci bizüm faẓlumuzdan taleb eyledi anuñ-çün Allāh te'ālā **[SB71b]** anı¹⁰⁸¹ bizüm 'aṭiyye'-i keşīremüzden mahrūm kıldı didi.¹⁰⁸²

Seksen dördincisi budur¹⁰⁸³

¹⁰⁷⁵ Rabbī: Rab S.

¹⁰⁷⁶ ol: -M.

¹⁰⁷⁷ faẓlını: faẓlından M.

¹⁰⁷⁸ üzerine: üzre S, A, E, M.

¹⁰⁷⁹ diyüp: diyü E.

¹⁰⁸⁰ iderdi: ider daḥı M, A.

¹⁰⁸¹ anı: -M.

¹⁰⁸² didi: -SB.

¹⁰⁸³ Seksen dördincisi budur : -M, -A.

أكثرُوا ذكر هاذم¹⁰⁸⁴ [E59a] اللذات فإنكم إن ذكرتموه في ضيق وسعه عليكم فرضيتم به فاجرتم وإن ذكرتموه في غناء بغضه إليكم فجدتم به فأنبتم به إن المنايا¹⁰⁸⁵ قاطعات الأمال والليالي مدنيت الأجل وإن المرأ بين يومين يوم قد مضى أحصي فيه عمله فختم عليه ويوم يأتي وهو لا يدري لعله لا يصل إليه وإن العبد عند خروج نفسه وحلول رمسه يرى جزاء ما أسلف وقلة ما خلف ولعله لا يدري¹⁰⁸⁶ [B64a] من باطل جمعه أو من حق منعه

*Terceme*¹⁰⁸⁷ Lezzetleri kaç' idicinün zikrini çok idünüz ya'nī ölümü çok çok yād idünüz zīrā siz ölümü¹⁰⁸⁸ darluğda ve fakr u meşakkatde olduğunuzda añarsañuz ölüm ol¹⁰⁸⁹ darluğ [A74b] size vüs'atlendürür ya'nī size āsān gösterür. Pes ol zīk-i hāle ve fakr u melāle şabr u taḥammül idüp Allāh te'ālānuñ każā vü kaderine rāzı olursuz. Pes każāya rızā [S65b] virmekle me'cūr olursuz. Ve eger ölümü ğınāñuz ve zevk u şafāñuz zemānında añarsañuz dünyāyı sevmez olup eliñüzde olanı kādır olduğunuz kadar infāk idüp cūd u seḥā [SB72a] ehli olursuz ve bu eyü¹⁰⁹⁰ 'amellerün şevāb u cezāsın bulursuz. Taḥkīkan ölümler ya'nī ölümleri añmak tūl-i emelleri kesicidür ve giceler ecelleri yaklaşıdırıcıdır ya'nī¹⁰⁹¹ gicelerün ve gündüzlerün geçüp gitmesi ḥalkuñ ecelini yakın ider. Hāşılı mürür-ı eyyām ve kürür-ı [E59b] a'vām¹⁰⁹² ile 'ömürlerimiz geçer. Ve daḥı kişi iki gün arasındadır ki birisi dünki gün ve birisi daḥı yarınki gündür. Pes dünki gün geçüp gitdi ve kişinün 'ameli o günde her ne ise üzerine 'add ü ḥisāb olınmış ve defteri ḥatm olup mühürlenmişdür. Ve gelecek gün ise kişi bilmez ki aña vāşıl olabilür mi belki [B64b] umulur ki [M29b] vāşıl olmaya. Ve daḥı kul rūḥı çıkup kabrine girdüğü [A75a] zemān geçürdüğü 'amelün cezāsını ve girü alıkoğuğı māl ü mülküñ kıllat ü noḳşanın görür ve umulur ki dünyāya ḥarīş olan kişi hırşından bilmez

¹⁰⁸⁴ S nüshasının derkenar notunda "hāzim hāzim kaç' itmek." ifadesi kayıtlıdır.

¹⁰⁸⁵ E. الميائيا: المنايا

¹⁰⁸⁶ A. يدري

¹⁰⁸⁷ Terceme: -M, -A.

¹⁰⁸⁸ çok çok yād idünüz zīrā siz ölümü: -M.

¹⁰⁸⁹ ol: -SB.

¹⁰⁹⁰ eyü: -M, -A.

¹⁰⁹¹ ya'nī: -E.

¹⁰⁹² "a'vām" A nüshasında mükerrerdır.

ki mālını bātıl yirlerden kazanup cem' eyledi-mi ve yāhūd zekāt u şadağa gibi haqqından men' eyledi-mi pes āhıretde ma'lūmı olur.

Hikāye¹⁰⁹³ [S66a] Şöyle hikāyet olunur ki Hārūnū'r-Reşīd vefātı hāzır olduğı vaktde yanuma kül ve kefen getürüñ diyü emr idüp vāfir kül getürüp döşediler [SB72b] ve kefenlerin dağı yanına¹⁰⁹⁴ kodılar. Pes halīfe dağı ağlayı ağlayı ol kül üzerine¹⁰⁹⁵ yuvarlanup yüzini gözini ve cemī'-i endāmını küllere kardı ve kül üzre yuvarlanduğça ellerini kefeni üzre sürüp būka'-yı şedīd ile ağlayarak

ما أغنى عني ما ليه هلك عني سلطانيه

يا من لا يزول ملكه ارحم من قد زال ملكه

dir idi. Ya'nī māl ü mülküm benden mevt ü 'azāb u 'ikābdan hīç nesneyi def' [E60a] idemedi ve mülk ü kuvvetüm dağı hālik ü zā'il oldı. İy mülki zā'il olmayan pādīşāh-ı bī-zevāl bu mülki ve devleti zā'il olan günāh-kār kuluñı esirgeyüp luṭf u [A75b] keremūñle şuçlarını [B65a] 'afv eyle raḥmetu'llāhi te'ālā.

Seksen bişincisi budur¹⁰⁹⁶

لا تسبوا الدنيا فنعمت مطية الراكب¹⁰⁹⁷ عليها بها يبلغ الخير وبها ينجوا من الشر

Terceme¹⁰⁹⁸ Dünyāya sögmeñüz zīrā dünyā ne güzel merkebdür ki aña süvār olan anuñ sebebiyle hayra irişüp¹⁰⁹⁹ şerden necāt u halāş bulur ya'nī dünyādan ḥelāl emvāl ü emlāk şāhibi [S66b] olan niçe ḥayrāt u ḥasenāt idüp anuñ sebebiyle sa'adet-i

¹⁰⁹³ Hikāye: -M, -A.

¹⁰⁹⁴ yanına: -M.

¹⁰⁹⁵ üzerine: üzre S, SB, M, A.

¹⁰⁹⁶ Seksen bişincisi budur: -M, -A.

¹⁰⁹⁷ الراكب B.

¹⁰⁹⁸ Terceme: -M, -A.

¹⁰⁹⁹ irişüp: irişür M, A.

ebediyye'-i uhreviyyeye vâsıl olur ve māl-dār olması sebebiyle niçe şürûr u âfâtdan sâlim olur.

Hikāye¹¹⁰⁰ Şöyle hikāyet olunur ki Şāh-ı **[SB73a]** Kirmānī Kirmān vilāyetiniñ pādişāhı iken bir gün ava çıkup şikār araşdururken askerden taşra bir ovaya düşüp yalnız giderken bir tāze yigit kişiye rāst geldi-ki ol yigit bir sırtlan üzre binmiş turur ve etrāfında niçe yırtıcı hayvānāt cem' olup anuñla bile giderler. Pes¹¹⁰¹ ol yırtıcı hayvānāt¹¹⁰² Şāh-ı Kirmānī gördükleri gibi aña hücum itmek istediklerinde ol yigit anları azarlayup andan **[A76a]** men' eyledi ve Şāh-ı Kirmān'ıñ yanına yaklaşup ve selām virüp didi-ki iy Kirmān pādişāhı nedür bu sehv-i ğafletüñ kim **[E60b]** Allāh te'ālādan ğāfil olup hemān dünyāña ve lezzāt-ı **[B65b]** nefsüne iştiğāl üzre olursun Allāh te'ālā saña¹¹⁰³ bu saltanat u mükneti ve bu devlet ü kudreti virmedi illā bunuñ sebebiyle anuñ hızmetine isti'ānet idüp üzeriñe farz u lāzım olanlara muqayyed olasun diyü ve sen ise bu devleti Allāh te'ālādan i'rāza ve hızmətinden **[S67a]** ğaflet itmege sebep kılduñ. Pes ol yigit pādişāha **[M30a]** bu naşihatda iken bir pīr hatun kişi zāhir olup elinde bir maşraba şu var ol şuyı ol¹¹⁰⁴ yigide virüp ol dahı içdi ve baqiyyesini Şāh-ı Kirmān'a şunup ol-dahı içdi **[SB73b]** Şāh-ı Kirmānī dir ki va'llāhi ve bi'llāhi ol şudan elezz ve ahlā ve ebred şu görmüş degül idüm. Pes ben şuyı içdüğüm gibi ol hatun maşrabasın alup¹¹⁰⁵ fi'l-hāl ğā'ib oldı. Pes ol şābbe bu saña şu getüren pīr hatun kimdür diyü su'āl eyledüm cevāb virüp didi-ki işte bu gördüğün pīr hatun dünyādur ki Allāh te'ālā anı **[A76b]** baña müvekkel eyleyüp her ne istersem hemān hātırıma geldügi gibi hāzır getürür hıç sen bu hadīs-i şerīfi işitmedüñ-mi ki Allāh te'ālā dünyāyı halk

¹¹⁰⁰ Hikāye: -M, -A.

¹¹⁰¹ Pes: -M.

¹¹⁰² hayvānāt: hayvānlar M, A.

¹¹⁰³ saña: -E.

¹¹⁰⁴ ol: -M.

¹¹⁰⁵ maşrabasın alup: -S, -E, -A, -M.

eyledüğünde aña yâ dünyâ her kim baña hıẓmet iderse sen aña hıẓmet-kâr ol ve her kim saña hıẓmet iderse sen anı kendüñe hıẓmet-kâr kıl diyü buyurmışdur.¹¹⁰⁶ Pes Şâh-ı Kirmânî bu hâle **[B66a]** vâkıf olunca mâ-mezâlardan **[E61a]** tevbe idüp ve bi'l-küllîye dâr-ı âhırete ikbâl ü teveccüh eyleyüp¹¹⁰⁷ siyâdet-i ebediyye ve sa'âdet-i sermediyye ile seyyid-i¹¹⁰⁸ sa'îd oldu.

Seksen altıncısı budur¹¹⁰⁹ **[S67b]**

إن العبد لا يكتب في المسلمين حتى يسلم الناس من يده ولسانه ولا ينال درجة المؤمنين حتى يأمن جاره بوائقه ولا يعد من المتقين حتى يدع ما لا بأس به حذارا من البأس أيها الناس إنه من خاف البيات أدلج ومن أدلج¹¹¹⁰ في المسير **[SB74a]** وصل وإنما تعرفون عواقب أعمالكم إذا طويت صحائف أجالكم أيها الناس نية المؤمن خير من عمله

Terceme¹¹¹¹ Tahkîkan¹¹¹² kul Müslümânlar defterine yazılmaz ya'nî kişi kâmil Müslümânlardan 'add olunmaz **[A77a]** tâ sâ'ir Müslümânlar anuñ elinden ve dilinden¹¹¹³ sâlim olıncaya dek. Pes hemân nâsı şerrinden emîn kılduğı gibi ol kişi kâmil Müslümânlar defterine yazılır ya'nî İslâm'ında kâmil olur ve dağı kul¹¹¹⁴ kâmil mü'minler derecesine nâ'il olmaz tâ mü'minler anuñ miñnet ü belâsından ve cevır ü cefâsından emîn olıncaya dek. Pes nâsı te'addisinden emîn ü sâlim kılduğı gibi kâmil mü'minler mertebesine yitişür ve dağı kul hâkkı takvâ ile müttekî olanlardan hisâb

¹¹⁰⁶ E Nüshasının derkenar notunda

”إن الله عز وجل وحى الدنيا يا دنيا احرم الحريص عليك و ابتغى الزاهد فيك واستخدم الحيف عليك واخدم الزاهد فيك

ḥadîs-i kudsî” ifadesi vardır. “Allâh Teâlâ dünyaya vayhetti ki: Sana harîs olanı mahrum et! Sana karşı zâhid olanı ise mahrum etme. Sana düşkün olanı kendine hizmetçi kıl ve sana düşkün olmayana hizmetçi ol.”

¹¹⁰⁷ eyleyüp: idüp B.

¹¹⁰⁸ seyyid-i: -S, -SB, -E.

¹¹⁰⁹ Seksen altıncısı budur: -M, -A.

¹¹¹⁰ ومن أدلج: -M.

¹¹¹¹ Terceme: -M, -A.

¹¹¹² Tahkîkan: Tahkîk A.

¹¹¹³ ve dilinden: -M.

¹¹¹⁴ kul: -E.

olalmaz tā lā-be'se bih olanı be's ü şiddete düşmek havfindan terk itmeyince hâşılı bu fi'li işlemekle be's ya'nī meşakkāt u zarar¹¹¹⁵ yokdur dinilen nesneleri **[B66b, E61b]** ihtimālī **[S68a]** var¹¹¹⁶ ki ziyānı ola diyü terk itmeyen kāmīl ü müttekī olmaz dimekdür. Ve daḥī iy nās nüzūl itdūgi menzilde a'dānuñ başkun itmesinden qorqan kişi hemān andan göç idüp anda yatmaz ve aḥşamdan şabāḥa dek konak sürüp menzil-i emn ü emāna **[SB74b]** yitişür. Ve daḥī iy nās a'mālūñüzüñ 'ākıbeti ne olacağını bilmezşüñüz illā ecelleriñüz defterleri dūrülünce **[A77b]** ya'nī 'ākıbeti ne olduğunu öldükden şoñra bilürsüz. **[M30b]**

Hikāye¹¹¹⁷ Şöyle hikāyet olunur ki Rābi'a'-ı 'Adeviyye rahmetu'llāhi te'ālā dā'imēn yıl orucın tutardı ve gice olunca yine giceyi¹¹¹⁸ tā¹¹¹⁹ şabāḥa dek 'ibādetle ihyā iderdi. Pes aña bir miqdāristirāḥat itseñüz olmaz mı didiler cevāblarında buyurdi-ki ben şıyām-ı nehārdan ve kıyām-ı leylden ferāḡat idemem zīrā baña ecelüm gele de ben ḡaflet içre bulunam diyü qorqaram. İmdi ben dā'imā Rabb'üme 'ibādet ü tā'at üzre oluram añsızın mevtüm gelüp-de ḡaflet ile ölmekden qorqduğumdan didi. Bu kerre aña behey 'ābide vü zāhide ḡatun kişi buña tākāt-ı beşeriyye el virmez ba'zı evkātda bārī nefşüñe rāḡat getürseñ olmaz mı didiler buyurdi-ki ḡayır didügiñüzü idemem zīrā ol rāḡatum **[S68b]** zemānına maḡrūr iken mu'aḡze olunmaḡdan qorqarum rahmetu'llāhi te'ālā 'aleyhi rahmeten **[B67a]** vāsi'aten¹¹²⁰.

Seksen yidincisi budur¹¹²¹

¹¹¹⁵ havfindan terk itmeyince hâşılı bu fi'li işlemekle be's ya'nī meşakkāt u zarar: -B.

¹¹¹⁶ var: vardur M.

¹¹¹⁷ Hikāye: -M, -A.

¹¹¹⁸ yine giceyi: -E.

¹¹¹⁹ ta: -S, -SB, -M, -A.

¹¹²⁰ rahmeten vāsi'aten: -E.

¹¹²¹ Seksen yidincisi budur: -M, -A.

لا يكمل [E62a] إيمان العبد بالله حتى تكون فيه خمس خصال التوكل على الله والتفويض إلى الله [SB75a]

والتسليم لأمر الله والرضا بقضاء الله والصبر [A78a] على بلاء الله¹¹²² إنه من أحب الله و أبغض الله¹¹²³

وأعطى الله ومنع الله فقد استكمل الإيمان

Terceme¹¹²⁴ Kuluñ ĩmānı kāmıl olmaz anda biş haşlet olıncaya dek. Pes hemān-ki ol biş haşleti cem' eyleye kāmıl mü'min olur ki ol haşletlerüñ evvelkisi Allāh te'ālāya tevekküldür. İkincisi kişi kendüsini ve umūrını Allāh te'ālāya ısmarlamakdur. Üçincisi Allāh te'ālānuñ emrine kendüsini teslīm idüp aña muṭī' u münkād olmağdur. Dördincisi Allāh te'ālānuñ kaẓā¹¹²⁵ vü qaderine rızā virmekdür. Bişincisi Allāh te'ālānuñ indürdügi belālara şabr u taḥammül itmekdür. Taḥkīkan şol kimesne kim sevdüğini¹¹²⁶ Allāh te'ālā için sevüp ve buğz u 'adāvet itdüğünü¹¹²⁷ Allāh te'ālā için buğz idüp ve virdüğünü Allāh te'ālā için virüp ve men' eyledüğünü Allāh te'ālā için men' eyleye ve ol kişi ĩmānını istikmāl idüp kāmıl [S69a] mü'min olur bu ḥadīs-i şerīfün ma'nāsı ḥikāyesinden ziyāde zāhir ü rüşen olur.

Hikāye¹¹²⁸ Feṭḥ-i Mevşılī raḥmetu'llāhi te'ālādan¹¹²⁹ şöyle ḥikāyet olunur [A78b] buyurmuş-ki¹¹³⁰ bir kerre hac yolında bir sahrāda [B67b] giderken bir nā-bāliğ [SB75b] oğlāna rāst geldüm-ki ol gulām hem yürür ve hem başını [E62b] ve dudaklarını taḥrīk ider. Pes aña selām virdüm¹¹³¹ selāmumı alduğı gibi aña su'al idüp nereye gidersin ve dudaklarını niye oynadursın didüm Beytu'llāh'ı tavāfa giderem ve Qur'an okurum¹¹³² didi. Pes aña behey oğul daḥı senüñ üzeriñe teklīf qalemi cārī olmamışdur yā nedür bu

¹¹²² الله: -E.

¹¹²³ الله: -E.

¹¹²⁴ Terceme: -M, -A.

¹¹²⁵ kaẓā: kaẓāsına E.

¹¹²⁶ sevdüğünü: sevdüğün A, SB, B.

¹¹²⁷ itdüğünü: itdüğün A, SB, B.

¹¹²⁸ Hikāye: -M, -A.

¹¹²⁹ te'ālādan: te'ālā S

¹¹³⁰ olunur buyurmuş-ki: olunur ki buyurmuş E.

¹¹³¹ virdüm: virüp A.

¹¹³² okurum: okuyorum S, SB.

yol zahmeti didüm. Cevāb virüp didi-ki gördüm-ki mevt benden daḥı küçük yaşlıları alıyor anuñ-çün ölmedin tedārük üzre olmağa sa'y iderüm diyüp ben daḥı behey oğulcuğum senüñ adımlaruñ küçükdür ve gidecek yoluñ ise qatı ırakdur **[M31a]** diyüp ol daḥı baña düşen ancak¹¹³³ Hāq te'ālā¹¹³⁴ yolında adım atmaqdur¹¹³⁵ beni menzil-i maqşūduma irgüren oldur diyüp ben daḥı yā zād u rāḥiletüñ kanı diyüp ol daḥı zādum kemāl-i yakīnūmdür ve rāḥiletüm Allāh te'ālādan recāmdur didi. Pes **[S69b]** ol böyle diyince ben daḥı anı imtiḥān itmek qaşd idüp imdi getür¹¹³⁶ baña etmek **[A79a]** ve şu vir didüm. Ol daḥı behey 'ammī hīç gördüñ-mi ki bir maḥlūk bir dostını kendü ḥānesine ziyāfete da'vet idince aña etmegüñ¹¹³⁷ ve şuyuñ **[SB76a]** alup bile¹¹³⁸ gel dir mi¹¹³⁹ ben daḥı yok **[B68a]** didüm. Pes didi-ki benüm efendim kullarını kendü beytine da'vet idüp evini ziyāret itmege izn virdi ammā anlaruñ za'f-ı yakīnleri kendülerini boş gitmeyüp zād u rāḥile götürmege ḥaml eyledi ve ben ise böyle **[E63a]**¹¹⁴⁰ itmegi¹¹⁴¹ kabīḥ görüp edebi ḥıfz eyledüm. İmdi hīç beni Allāh te'ālā zāyi' kılar mı ben daḥı ḥāşā ve kellā didüm ve hemān-ki ben böyle didüm gözüm ucından gā'ib olup bir daḥı göremedüm illā Mekke'-i mükەرreme'de. Pes beni görince baña ḥıṭāb idüp didi-ki iy şeyḥ sen daḥı henüz za'f-ı yakīn üzresün ancak diyüp yanumdan gitdi.

Seksen sekizincisi budur¹¹⁴²

¹¹³³ ancak: -M, -A.

¹¹³⁴ te'ālā: -M.

¹¹³⁵ atmaqdur: atmak M, A.

¹¹³⁶ getür: -S, -A, -E, -M.

¹¹³⁷ etmegüñ: etmek S, A.

¹¹³⁸ alup bile: bile alup M.

¹¹³⁹ mi: -S, -M, -A, -E.

¹¹⁴⁰ E nüshasının derkenar notunda

"قال رسول الله صلى الله عليه وسلم لو توكلتم على الله حق التوكل لكنتم كالطير تاتون خماصا و تغدون بطانا صدق رسول الله" ifadeleri kayıtlıdır. "Allāh Resûlü sallallāhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur: Eğer Allāh'a gereği gibi tevekkül etmiş olsaydınız, kuşlar gibi aç gider, tok gelirdiniz. Allāh Resûlü sıdk üzere söyler."

¹¹⁴¹ itmegi: itmegimi M, A, SB.

¹¹⁴² Seksen sekizincisi budur: -M, -A.

رحمة الله على خلفائي قالوا و من خلفاؤك يا رسول الله قال الذين يحيون سنتي و يعلمونها عباد الله و من حضره الموت وهو يطلب العلم ليحيي به الإسلام فيبينه وبين الأنبياء درجة وجلس ساعة عند عالم أحب إلى الله و أفضل عنده [S70a] من عبادة [A79b] ألف سنة لا يعصى الله فيها طرفة عين

*Terceme*¹¹⁴³ Mervîdür ki bir kerre ھاẓret-i¹¹⁴⁴ Resûlu'llâh şalla'llâhu te'âlâ¹¹⁴⁵ 'aleyhi ve sellem

رحمة الله على خلفائي

buyurup ya'nî Allâh te'âlânuñ rahmet-i mütekâsiresi [SB76b] ve ref'et-i mütevâfiresi benüm ھاẓîfelerüm üzre dâ'imâ nüzûl eyleye meclis-i 'âlîde ھاẓır olanlar dağı yâ Resûla'llâh [B68b] ھulefâñuz kimlerdür diyü su'âl eyledüklerinde buyurdılar ki benüm ھاẓîfelerüm şunlardur ki benden sonra imâte olınan sünnetümi ihyâ idüp anı Allâh te'âlânuñ kullarına öğredürler ya'nî nâs sünnetlerümden birisini terk idüp anuñla 'amel itmez olduklarında ol sünnetümi âşikâre kılup anuñla hem kendüleri 'amel eyleyüp [E63b] ve hem sâ'ir Müslümânları dağı anuñla 'amel itmek üzre delâlet ü terğîb idenlerdür ھاẓîfelerüm diyü buyurdılar. Ve dağı şol Müslümân-ki ihyâ'-yı İslâm u ibkâ'-yı şerî'at içün niyyet idüp-de 'ilm talebinde olduğu hâlde aña eceli yitişüp vefât eyleye anuñla enbiyâ 'aleyhimü's-selâm arasında ancak bir mertebe vardır ki ol mertebe'-i nübüvvedür ve bir 'âlim yanında bir sâ'at oturmak ya'nî 'ilm-i şerî'atı ve aḥkâm-ı İslâm'ı [A80a] taḳrîr ü beyân iden bir ehl-i 'ilmüñ yanında bir miḳdâr [S70b] oturup anı istimâ' etmek Allâh Sübhânehu ve¹¹⁴⁶ te'âlâya göz açup yumuncaya dek hîç 'ışyân olunmadık biñ yılluk 'ibâdetden sevgüli ve efḍaldür zîrâ ki imân u İslâm ve bunlar üzre devr eyleyen 'ibâdât u aḥkâm 'ilmsüz [M31b] olmaz [SB77a] anuñ-çün meclis-i 'ilmde oturmak efḍal 'ibâdetdür ma'lûm ola ki tefsîr ü ḥadîs ve fıkḥı taḳrîr ü

¹¹⁴³ Terceme: -M, -A.

¹¹⁴⁴ ھاẓret-i: -M.

¹¹⁴⁵ şalla'llâhu te'âlâ: -M.

¹¹⁴⁶ Sübhânehu ve: -M.

beyān iden mu'allimleri ve müderrisleri ve kürsī [B69a] meşāyihini keşerrehehumu'llāhi te'ālā istimā' itmek bu bābda dāhıldır.

Hikāye¹¹⁴⁷ Şöyle hikāyet olunur ki hulefā'-yı 'Abbāsiyye'den birisi ba'zı¹¹⁴⁸ aşhābı ile ma'an ders-hāneye varup gördiler ki niçe tālib-i 'ilm müctemi' olup her gūşede müzākere'-i 'ilm iderler. Pes hālīfe yanında olanlardan birisine didi-ki şunların hakkında ne dirsın ol dağı pādīşāhum ancak ola ihyā'-yı sūnnete vü ibkā'-yı şerī'ate sa'y idenler işte bunlardır neyleyelüm [E64a] evā'il-i sūnnetümüzde tefrīt idüp yigitlüğümüzün güzel eyyāmını hebā kılduk ve şimdi ise pīr olup 'ilm öğrenmekden [A80b] 'āciz kalduk didi. Pes hālīfe yine aña yā n'icūn öğrenmege sa'y eylemezsün şimden¹¹⁴⁹ sonra da¹¹⁵⁰ ta'līm eyleseñ yine tahşīl idersün va'llāhi ve bi'llāhi benüm 'ilm öğrenmege sa'y iderken vefāt itmegüm Allāh [S71a] te'ālāya cehl ile dirilmegimden sevgülüdür diyüp ol kişi dağı hālīfeden bunu işidince yā ne zemāne dek 'ilme sa'y idelüm diyüp hālīfe hāzretleri dağı mādāmki hayātdasın hemān 'ilm öğrenmege çalış [SB77b] diyü¹¹⁵¹ buyurdu.

Seksen toközuncısı budur¹¹⁵²

أتمشي أمام من هو خير منك في الدنيا والآخرة والذي نفسي بيده ما طلعت الشمس ولا غربت بعد النبيين والمرسلين

على أحد أفضل من أبي بكر¹¹⁵³

¹¹⁴⁷ Hikāye: -M, -A.

¹¹⁴⁸ ba'zı: -E.

¹¹⁴⁹ şimden: şimdiden E.

¹¹⁵⁰ da: -E.

¹¹⁵¹ diyü: diyüp M.

¹¹⁵² Seksen toközuncısı budur: -M, -A.

¹¹⁵³ M nüshasının derkenar notunda "nefāset-i fażl-ı Ebā Bekr" ifadesi kayıtlıdır.

Terceme¹¹⁵⁴ Mervîdür ki Ebû'd-Derdâ **[B69b]** rağıya'llāhu te'ālā¹¹⁵⁵ 'anh dir ki bir gün Ebî Bekr rağıya'llāhu te'ālā¹¹⁵⁶ 'anhuñ¹¹⁵⁷ öñi şıra yürüyüp giderken Resûlu'llāh şalla'llāhu te'ālā¹¹⁵⁸ 'aleyhi ve sellem¹¹⁵⁹ beni görüp iy¹¹⁶⁰ Ebû'd-Derdâ dünyāda ve āhıretde senden hayr u¹¹⁶¹ efđal olanuñ öñi şıra ne¹¹⁶² yürürsin şol Allāh te'ālānuñ haqqı-çün ki Muḥammed'ün zātı anuñ yedindedür güneş enbiyā vü mürselinden şoñra Ebî Bekr'den **[A81a]** efđal hıç bir kimsenüñ üstine toğmadı diyü buyurdı şalla'llāhu te'ālā¹¹⁶³ 'alā seyyidinā Muḥammed ve 'alā cemī' ihvānehu mine'l-enbiyā' ve'l-mürselin ve sellem teslīmen keşīran dā'imen.¹¹⁶⁴ **[E64b]**

Hikāye¹¹⁶⁵ Ebû'l-Kāsım Naşrābādī rahmetu'llāhi te'ālā şöyle hikāyet ider ki bir kerre Mekke'-i mükerreme şehri içre giderken gördüm-ki bir kişi yire düşüp cinnī çarpmış **[S71b]** mecnūn¹¹⁶⁶ gibi debelenüp turur. Pes anı maşrū' zann idüp yanına vardum tā kim üzerine Qur'ān-ı 'azīm'den bir āyet okuyam ola ki ifākat bula diyü. Pes hemān yanına varduğum **[SB78a]** gibi anuñ içinden bir ses işitdüm-ki efendi gel muḳayyed olma қо şu köpegi öldüreyüm zīrā bu ḥabīs dā'imen ḥazret-i Ebî Bekr'e rağıya'llāhu te'ālā 'anh 'adāvet üzredür diyü söyler. Pes ben daḥı el çeküp cezāsın buldı.

¹¹⁵⁴ Terceme: -M, -A.

¹¹⁵⁵ te'ālā: -S, -SB, -A.

¹¹⁵⁶ te'ālā: -M.

¹¹⁵⁷ te'ālā 'anhuñ: 'anh SB.

¹¹⁵⁸ te'ālā: -E.

¹¹⁵⁹ şalla'llāhu te'ālā 'aleyhi ve sellem: 'aleyhi's-selām M.

¹¹⁶⁰ iy: yā S, E.

¹¹⁶¹ hayr u: hayrlu E.

¹¹⁶² ne: -SB.

¹¹⁶³ te'ālā: -M.

¹¹⁶⁴ S nühasının derkenar notunda "Resûlu'llāh şalla'llāhu ve sellem efendimiz Cebrā'ıl 'aleyhi's-selāma di-ki yā Cebrā'ıl baña bir nesne öğret-ki anı benüm ümmetüm işleme ile 'azāb-ı kabrden kıtula. Cebrā'ıl ayıtdı yā Muḥammed ümmetüñe emr eyle ki her Cum'a gicesi altı rek'at namāz kılalar her rek'atda bir Fātiḥa ve üç izā zülzeleti'l-arzu sūresin okuyalar bu namāz Allāh te'ālādan ümmetüñe armağandır. Bu namāz kılan kişiden 'azāb-ı kabır def' ola ve kıyāmet güninde yüzi aḳ [ola] aslā rüsvāy olmaya kaçan kabırden ba'is ola Allāh te'ālā bir melek göndere elinde bir ṭabaḳ yaş ḥurmā tolu ve mā'-i selsebilden bir bardaḳ şu kıyāmet güninde aña getüreler eger ki anuñ imāni arpa kadar ve yā buğday kadar veyā zerre kadar veyā ḥardal kadar veyā sivri siñek kanadı kadar ise daḥı imāndan ve şevābdan didi. Min Ravzatü'l-'ulemā." ifadeleri kayıtlıdır.

¹¹⁶⁵ Hikāye: -M, -A.

¹¹⁶⁶ mecnūn: -M, A.

¶*Toksanıncısı budur*¹¹⁶⁷

[B70a] إذا دعي أحدكم فليجب فإن كان صائما فليصل وإن كان مفطرا فليطعم [M32a]

Terceme¹¹⁶⁸ Sizden biriñüz ziyāfete da‘vet olunınca icābet idüp varsun. Pes eger şā‘im ise anda ta‘ām şāhibine du‘ā’-yı hayr eylesün yāhūd kılķup iki rek‘at namāz [A81b] kılsun ve eger oruçlu degülse yimek yisün ma‘lūm ola-ki “فليصل” ‘ibāreti iki ma‘nāya muhtemeldür. Biri budur ki da‘vete icābet idüp vara ve lākin yimek yimeyüp da‘vet şāhibine du‘ā’-yı hayr eylesün dimekdür. Biri dahı budur ki maḥall-i ta‘āma varınca cemā‘at yimek yirken bu şā‘im kılķup eḳallī iki rek‘at namāz kılsun dimekdür. Bu da ma‘lūm ola ki mezhebümüzde böyledür ki nāfile oruçlu olan [S72a] kişı ta‘āma da‘vet [E65a] olunınca aña icābet idüp varmak lāzımdur ve lākin muḳaddemce ben şā‘imüm diyü haber vire. Pes varduķdan soñra eger şāhib-i da‘vet buña ilḥāḥ idüp [SB78b] iftār itmedügi şüretde rencide olursa orucın bozup soñra yirine bir gün kazā eylesün ve eger şāhib-i ta‘ām incinmezse iftār itmesün ve bu şüretler de¹¹⁶⁹ hep zevālden muḳaddem olıncadur ammā zevālden¹¹⁷⁰ soñra be-her-hāl iftār itmesün meger kim ba‘de’z-zevāl iftār itmemek-de ‘uḳūḳ-ı vālideyn ola. Pes bu taḳdīrce iftār idüp soñra kazā ider ammā şavm-ı kazāda iftār itmek ‘alā külli [B70b] hāl mekrūhdur.

¶Hikāye¹¹⁷¹ Ma‘rūf-ı Kerḫī‘den [A82a] rahmetu’llāhi te‘ālā şöyle hikāyet olunur ki ekser eyyāmını şavmıla geçürür idi. Pes şā‘im olduğı günlerden birinde şoķaķda giderken her kim baña yaklaşıp suyumdan içerse Allāh te‘ālā aña¹¹⁷² rahmet eylesün diyü du‘ā ider bir saḳķāya rāst gelüp şeyḫ ḥazretleri dahı ol du‘āya mazḥar olmağı

¹¹⁶⁷ Toksanıncısı budur: -M, -A.

¹¹⁶⁸ Terceme: -M, -A.

¹¹⁶⁹ de: -S, -SB, -E, -A, -B.

¹¹⁷⁰ muḳaddem olıncadur ammā zevālden: -S.

¹¹⁷¹ Hikāye: -M, -A.

¹¹⁷² aña: -B.

ġanīmet bilüp vardı¹¹⁷³ saḳḳādan şu isteyüp biraz içdi ve bu hāl ise ikindiden soñra idi. Pes anda hāzır olan aşḥābı şeyḥ ḥazretlerine şabāḥdan berü bu ana dek oruç tutdıñuz yā şimdi n‘aceb bozdıñuz diyü söyledüklerinde [S72b] anlara cevāb virüp saḳḳānuñ du‘āsın¹¹⁷⁴ ġanīmet bilüp anuñ du‘ası sebebiyle Allāh te‘ālā¹¹⁷⁵ baña rahmet ü mağfıret ide diyü [SB79a] recā eyledüğümde [E65b] orucum bozdum diyü buyurdılar ve şeyḥ ḥazretlerini vefātlarından soñra ba‘zı meşāyih düşinde görüp iy Ma‘rūf-ı Kerḥī Allāh te‘ālā senüñle ne mu‘āmele eyledi diyü su‘āl eyledi cevābda Allāh te‘ālā benden ol saḳḳānuñ du‘ası berekātıyla rāzı oldı diyü buyurmuş¹¹⁷⁶.

Toḳsan birincisi budur¹¹⁷⁷

لكل شيء مفتاح ومفتاح الجنة [A82b] حب المساكين وإن الفقراء ليدخلون الجنة قبل الأغنياء بخمس مائة عام [M32b]

Terceme¹¹⁷⁸ Her bir nesnenüñ anahtarı vardır ki anuñla fetḥ olunur. [B71a] Cennetüñ anahtarı fuḳarāyı sevmekdür ya‘nī faḳīrleri ve muḥtācları görüp gözedüp ḥācetlerin bitürmekdür işte bunuñ-çündür ki cennāt-ı ‘āliyāta müştāk olan aḡniyā vü aşḥāb ü devlet fuḳarā vü mesākīne ve ġurabā vü muḥtācīne merḥamet ü şefḳat idüp anlara in‘ām-ı firāvān ve iḥsān-ı hezārān idegelmişlerdür. Ve dahı taḥḳīḳān şābir olan fuḳarā’-yı Müslimīn cennete şākir olan aḡniyālarından dünyā ḥisābınca biş yüz yıl muḳaddem girerler zīrā ki aḡniyā’-yı şākirīn ḥisāb için [S73a] eglenürler ammā fuḳarā böyle degüldür.

¹¹⁷³ vardı: varup E.

¹¹⁷⁴ du‘āsın: du‘āsını SB:

¹¹⁷⁵ te‘ālā: -A.

¹¹⁷⁶ buyurmuş: buyurdi M, A.

¹¹⁷⁷ Toḳsan birincisi budur: -M, -A.

¹¹⁷⁸ Terceme: -M, -A.

Hikāye¹¹⁷⁹ Şöyle hikāyet olunur ki şūfīlerden bir cemāʿat nāsdan kesilüp ve ırāğ olup ve halkaʿ-ı bāb-ı **[SB79b]** tevekküle yapışup bir gūşede qarār itdiler. Pes bunların üzerine bir nice leyl ü nehār geçdi ammā bunlara hīç bir feth-i bāb hāşıl olmadı yaʿnī hīç bir mertebe ilerü gidemediler. **[E66a]** Pes bunların¹¹⁸⁰ gāyetle **[A83a]** güçlerine gelüp içlerinden birisi didi-ki şu taşra çıkup āb-deste giden¹¹⁸¹ yoldaşumuzuñ zāviyesinde gālibā dünyālukdan nesne var ancak zīrā bize gāyetle keder geldi diyüp ve ol fakīrūñ olduğu gūşeyi araşdurup anda yarım eski akçe buldılar. Pes birbirine didiler ki bize nice feth-i bāb ola ki bu yoldaşumuzda dünyālukdan bir geçmez akçenūñ nışfi vardır **[B71b]** diyüp anı yine yirine koyup şakladılar ve sūkūt itdiler. Pes ol āb-deste giden kişi gelüp zāviyesine gayrı kimse girüp qarışdurup ol nışf dirhemi bulduklarını bilüp anlara bī-ḥuzūr oldu ve zāviyesinden çıkup gitmek istedi. Pes aña yārānı saña ne oldu niye gidersin diyüp ol-daḥı sizden nice mufāraḳat itmeyem ki benüm ḥacetūmi ifsād itdiñüz **[S73b]** zīrā ben bu yarım akçeyi anuñ-çün şaklardum-ki kıyāmet güninde Allāh teʿālā ḥalāyıkı ihzār idüp herkesi ḥāline göre ḥisāba çekdüğinde ben-de bu¹¹⁸² yarım akçeyi ortaya getürüp **[SB80a]** yā Rabbī baña dünyādan cemīʿ ʿömrümde bundan gayrı bir nesne feth ü hāşıl olmadı ancak **[A83b]** buña mālīk oldum. İmdi yā Rabbī sen ḥisābuma kifāyet idüp beni cennete erkence ko direm diyü. Pes ol yārānı bunuñ ḥüsn-i fakrına ve cemīl-i şabrına taʿaccüb eyleyüp işte fakīrlük olunca böyle gerekdür didiler.

Ṭoḳsan ikincisi budur¹¹⁸³

¹¹⁷⁹ Hikāye: -M, -A.

¹¹⁸⁰ Pes bunların: -M.

¹¹⁸¹ içlerinden birisi didi-ki şu taşra çıkup āb-deste giden: -E.

¹¹⁸² bu: -M.

¹¹⁸³ Ṭoḳsan ikincisi budur: -M, -A.

السخي قريب من الله قريب من الجنة قريب من الناس بعيد [E66b] من النار والبخل بعيد من الله بعيد من الجنة
بعيد من الناس قريب من النار ولجاهل سخي أحب إلى الله من عابد بخيل

Terceme¹¹⁸⁴ Cömerd olan kişi Allāh te‘ālānuñ rahmetine yaqındur ve cennetine¹¹⁸⁵ de
yaqındur¹¹⁸⁶ [B72a] ve¹¹⁸⁷ nāsa da yaqındur ve nār-ı cehennemden ırakdur. Ve bāhil ü
nā-kes olan kimesne Allāh te‘ālānuñ rahmetinden ırakdur ve cennetden-de ırakdur¹¹⁸⁸
ve nāsdan-da ırakdur ve cehennem āteşine yaqındur ya’nī [M33a] şehāvet bir haşlet-i
maḥmūde ve bir şīme’-i cemīledür ki anuñla muttaşif olan kişi ‘inda’llāhi te‘ālā ve
‘inde’n-nās maḥbūb u maḥbūl olup [S74a] Allāh te‘ālānuñ re’fet-i keşiresine ve
rahmet-i vāfresine qarīb ü vāşıl ve ḥalkuñ ḥüsni-şenā vü zikr-i cemīline nā’il olur
ammā buhl ü imsāk ile muttaşif olan kimesne ol berekāt-ı [SB80b] celīleden ve
eşniyye’-i cemīleden [A84a] dūr u mehcūr olur. Ve daḥı taḥkīkan Allāh te‘ālāya bir
cāhil cömerd kişi bāhil olan¹¹⁸⁹ ‘ābidden sevgüli dūr ya’nī ancak ferā’izini edā kılop
nāfile ‘ibādetler itmeyüp ve lākin cömerd olup nāsa bezl-i māl ü in‘ām u iḥsān iden
kişi¹¹⁹⁰ ferā’izini edādan ğayrı niçe niçe nāfile¹¹⁹¹ ‘ibādetler idüp ve lākin mālīk olduğı
emvāl ü erzākdan buhl ü imsāk idüp kimseye ‘atā vü kerem itmeyen ‘ābidden efḍal ü
evlādur zīrā “حب الدنيا رأس كل خطيئة” [E67a] buyurulmuşdur. Pes dünyāya ḥarīş olan
çok¹¹⁹² ḥaṭā ider.

Hikāye¹¹⁹³ Şöyle hikāyet olunur ki Şeyḥ Şiblī’ye rahmetu’llāhi te‘ālā zemānesi
kibārından birisi [B72b] kırk altın hibe idüp ol daḥı alup kabūl idüp giderken gördi-

¹¹⁸⁴ Terceme: -M, -A.

¹¹⁸⁵ cennetine: cennete S, SB, E.

¹¹⁸⁶ ve cennetine de yaqındur: -M.

¹¹⁸⁷ cennetine de yaqındur ve: -A.

¹¹⁸⁸ ırakdur: -S, -M, -E.

¹¹⁸⁹ olan: -S, -M, -E.

¹¹⁹⁰ ferā’izini edā kılop nāfile ‘ibādetler itmeyüp ve lākin cömerd olup nāsa bezl-i māl ü in‘ām u iḥsān iden kişi: -M.

¹¹⁹¹ nāfile: SB.

¹¹⁹² çok: -M, -A.

¹¹⁹³ Hikāye: -M, -A.

ki bir fakîr şûfî bir haccâma li'llâhi te'âlâ başumı tırâş eyle diyüp berber dahı tırâş eyledi. Pes Şiblî hâzretleri ol kırk altını berbere virüp ol fakîri tırâş itdüğüñ [S74b] ücretine tuta al şunları diyüp haccâm dahı ben fakîri Allâh te'âlânuñ rızâ'-yı şerîfî-çün tırâş eylemege niyyet itmiş idüm. Pes Allâh te'âlâ ile 'ağd eyledüğüm bâzârı kırk altunla bozmam diyü altunları kabûl itmedi. [SB81a, A84b] Pes Şiblî hâzretleri berberden bu kelâmı işidine kendü başına bir tabanca urup iy Şiblî cemî' nâs senden ef'aldür hattâ haccâm bile senden yegdür diyü buyurdu.

Ṭoksan üçüncisi budur¹¹⁹⁴

لا يدخل الجنة من كان في قلبه مثقال ذرة من كبر فقال رجل إن الرجل يحب أن يكون ثوبه حسنا ونعله حسنا قال
إن الله جميل يحب الجمال الكبر بطر الحق وغمط الناس

Terceme¹¹⁹⁵ Kalbinde kibrden küçücük ve ufacuk kızıl karınca ağzınca olan kimesne cennete giremez. Pes Resûlu'llâh şalla'llâhu te'âlâ 'aleyhi ve sellem¹¹⁹⁶ böyle buyurınca hâzırlardan birisi yâ Resûla'llâh kişi giysileri ve pâ-püşı yeñi ve güzel olduğın sevüp giyinür ve kuşanur [E67b] yâ bu¹¹⁹⁷ da kibrden-midür diyü su'âl idince

ان الله جميل يحب الجمال [B73a]

buyurdılar. Ya'nî Allâh te'âlâ şıfât-ı cemâl ile mevşûfdur cemî' ef'âlî hüsn ü cemîldür ve hüsn-i cemâli sever ya'nî Allâh te'âlâ gayra ızhâr-ı ihtiyâc itmemekde tecemmül idüp [S75a] hüsn-i semte rağbet eyleyüp Allâh te'âlânuñ virdüğü ni'metler üzre şükr ideni sever. Yâhûd ma'nâ böyle dimek ola ki Allâh te'âlâ halkına hâcetlerin [A85a] bitürmekle güzel işlidür ki sizden dahı bu şıfatı [SB81b] sever ya'nî sizün-de kuvvet-

¹¹⁹⁴ Ṭoksan üçüncisi budur: -M, -A.

¹¹⁹⁵ Terceme: -M, -A.

¹¹⁹⁶ şalla'llâhu te'âlâ 'aleyhi ve sellem: 'aleyhi's-selâm M.

¹¹⁹⁷ yâ bu: -M.

i māliyyeñüz var iken ihvān u eḥibbāñuzuñ ve fuḳarā vü muḥtācānuñ ḥavāyicin bitürñ
[M33b] ki sizñ hüsni cemālñüz bunuñla ḥāşıl olur dimekdür. Resūlu'llāh
şalla'llāhu¹¹⁹⁸ te'ālā 'aleyhi ve sellem¹¹⁹⁹ öyle buyurduḳdan soñra kibr ne olduḡın
beyān idüp

الكبر بطل الحق و غمط الناس

didiler ya'nī büyüklenmek 'inād idüp ḥaḳḳı def' ü inkār itmekle Allāh te'ālānuñ
evāmīr-i nevāḥīsini taẓyī' idüp iltifāt itmemekdür. Ve daḡı nāsı ḥaḳīr görüp anları
ta'yīb itmekdür ma'lūm ola ki

لا يدخل الجنة من كان في قلبه مثقال ذرة من كبر

ḥadīs-i şerīfnde iki vechle ma'nā virilür. Birisi budur ki ol kibr ile murād-ı Ḥaḳ'dan
tekebbür idüp imān u İslām'ı ḳabūl itmemekdür. Pes muḥaḳḳaḳdur ki kāfir cennete
girmez. Ve birisi daḡı budur ki küfri olmayan [B73b] kibr şāḥibini ḳalbindeki kibr
ta'zīb ile yā 'afv ile andan nez' ü ihṛāc [E68a] olınmayınca cennete girmez. Pes
kibrinñ 'azābını [S75b] gördüḳden soñra yāḥud ḳable'l-'azāb [A85b] andan 'afv
olınduḳdan soñra cennete kibrden 'ārī olduḡı ḥāḷde dāḡil olur.

Hikāye¹²⁰⁰ Şöyle ḥikāyet olınur ki Hārūnū'r-Reşīd¹²⁰¹ İmām Mālik'ñ [SB82a]
raḥimeḥümü'llāhi te'ālā¹²⁰² eḥādīs-i şerīfe beyānında cem' ü te'lif eyledüḡi ḳitābı
kendüsinden işitmek ve oḡmak isteyüp İmām Mālik'i sarāyına da'vet eyledi. İmām
Mālik daḡı cevābında yā Emīrū'l-mü'minīn

العلم يؤتى ولا يأتي

¹¹⁹⁸ “şalla'llāhu” ifadesi SB nüshasında mükerrerdur.

¹¹⁹⁹ şalla'llāhu te'ālā 'aleyhi ve sellem: 'aleyhi's-selām M.

¹²⁰⁰ Hikāye: -M, -A.

¹²⁰¹ Hārūnū'r-Reşīd: Hārūn E.

¹²⁰² te'ālā: -S, -SB, -B.

ḥadīṣ-i şerīfī muḳteżāsınca ‘ilme varılır yohsa ‘ilm kimseye gelmez diyüp Reşīd dahı imdi iy¹²⁰³ İmām biz sizūñ eviñūze varalum diyüp binüp gitmege at istedi İmām dahı aña yā Emīrū’l-mū’minīn ben ṭaleb-i ‘ilm fażīletinde

من خطأ خطوة في طلب العلم كتب الله له بها ألف حسنة وإن الملائكة لتضع أجنحتها لطالب العلم رضى بما صنع
ḥadīṣ-i şerīfīni işitmişümdür diyüp Reşīd dahı çünki ‘ilm içün yayan yürimekte bu kadar fażīlet vardır imdi ata binmem diyüp İmām’uñ menziline yayan gitdi ve oturmak istedükde altına bir kürsī ḳodılar ol-dahı varup oturdı. Pes aña¹²⁰⁴ [A86a] İmām [B74a] yā Emīrū’l-mū’minīn

من تواضع لله¹²⁰⁵ رفعه الله

ḥadīṣ-i şerīfī ile ‘amel yegdür diyüp Reşīd dahı [S76a] fī’l-ḥāl kürsīden inüp sā’ir nās gibi aşağıda oturup ol kitāb-ı fāḥiri İmām’dan ḳırā’at ve istimā’ eyleyüp İmām fāriğ olduğı gibi [E68b] Reşīd aña yā şeyḥ [SB82b] bu kitāba ne ad ḳoduñ diyüp şeyḥ ḥazretleri dahı yā Emīrū’l-mū’minīn şimdiye dek dahı buña ad ḳomadum idi ve lākin şimdi bunuñ adını *Muvaṭṭā* ḳodum zīrā ki size her ne didükse bize muvāfaḳat eyledüñüz ma’lūm ola ki Reşīd ḥalīfe raḥmetu’llāhi te’ālā zemān-ı¹²⁰⁶ ḥilāfetinde sekiz kerre ḥac ve sekiz kerre de¹²⁰⁷ ḡazā eyleyüp ḥattā Rūm diyārına kendüsi¹²⁰⁸ gelüp Bilecik Ḳal’ası’nı feth eyledi. Ve şöyle naḳl olınur ki Hārūn-ı Reşīd zemānında cemī’-i eḳālimde kefereden hīç kimse ḳalmadı illā aña cizye gönderürler¹²⁰⁹ idi. Ve ḥilāfetüñ sekizinci yılında yine ‘ādeti üzre ḥacca varup menāsikini bitürdükden şoñra [M34a] Medīne’-i münevvere’ye gelüp İmām Mālik’dan ol *Muvaṭṭā* kitābını okuyup ta’allūm

¹²⁰³ iy: -M.

¹²⁰⁴ aña: -M.

¹²⁰⁵ الله: -E.

¹²⁰⁶ zemān-ı: -S, -E, -M, -A.

¹²⁰⁷ de: dahı M.

¹²⁰⁸ kendüsi: kendü M, A.

¹²⁰⁹ gönderürler: gönderdiler E.

eyledi. Ve bir ‘ādet-i ḥasenesi dahı bu idi-ki gicede ve gündüzde dā’imen [A86b] yüz rek’at namāz kılop fuḳarāya her gün yüz biñ dirhem taṣadduḳ iderdi raḥmetu’llāhi te‘ālā.

Ṭoḳsan dördincisi budur¹²¹⁰

إعلم إن الجزع [B74b] لا يرد ميتا ولا يدفع حزنا

Terceme¹²¹¹ Bil-ki taḥḳıḳan [S76b] şabrsuzluḳ idüp feryād ü zārılükler eyleyüp ağlamak ölüyi şağaldup girü getürmez ve ḥüzn ü tāsayı dahı gidermez. Bu ḥadīs-i şerīfün rivāyeti budur ki Mu‘āz bin Cebel raḍıya’llāhu [SB83a] te‘ālā¹²¹² ‘anhuñ bir oğlu vefāt eyleyüp maḥzūn olduğında Resūlu’llāh şalla’llāhu te‘ālā ‘aleyhi ve sellem¹²¹³ aña ta’ziyye-nāme yazdurup gönderdiler ki içinde yazılanuñ tercemesi [E69a] budur¹²¹⁴. İy Mu‘āz bin Cebel saña selāmım vuşulinden soñra ma’lūm olsun-ki¹²¹⁵ du‘āmuz budur ki Allāh te‘ālā ecr ü şevābuñı büyük idüp saña şabr u taḥammülleri ilhām eyleye ve bizi-de seni-de ḥamd u şükr ile rızḳlandura. Ve bu da ma’lūmuñ¹²¹⁶ olsun-ki bizüm nefsümüz ve mālumuz ve ehl ü¹²¹⁷ evlādumuz hep Allāh te‘ālānuñ bize güzel baḥşışlerindendür ve bizüm yanumuzda emānet ḳonılmuş ‘āriyetlerdür ki Allāh te‘ālā bizi anlar ile istedügi zemāne dek metā’landurup murād itdügi vaḳt yine alır. Bize¹²¹⁸ i’tā eyledügi nesneler üzre şükr itmeñüzi [A87a] ve bizi mübtelā kılduḳı şeylere şabr u taḥammül itmegümüzü üzerimüze farz kıldı. Şu vefāt

¹²¹⁰ Ṭoḳsan dördincisi budur: -M, -A.

¹²¹¹ Terceme: -M, -A.

¹²¹² te‘ālā: -M.

¹²¹³ şalla’llāhu te‘ālā ‘aleyhi ve sellem: ‘aleyhi’s-selām M.

¹²¹⁴ budur: budur ki M.

¹²¹⁵ olsun-ki: ola ki E.

¹²¹⁶ ma’lūmuñ: ma’lūm SB.

¹²¹⁷ bu da ma’lūmuñ olsun-ki bizüm nefsümüz ve mālumuz ve ehl ü: -M.

¹²¹⁸ bize: -S.

iden oğluñ dağı Allāh te‘ālānuñ saña virdügi bağışlardan ve emānetlerden idi. [B75a] Seni bir zemān anuñla metā‘landurup anı [S77a] sürür ü şafā ile eglence idindüñ idi. Ve şimdi ise kabz idüp anuñ yerine saña çok ecr virdi. İmdi eger şabr idüp cez‘ eylemezseñ ecrüñi dağı çok [SB83b] ider. Şakın cez‘ ü feryād u zārī idüp-de ecrüñi ibtāl itmeysin¹²¹⁹ soñra muşibetüññ¹²²⁰ sevābından dūr olup peşimān olursın. Zīrā şöyle bil ki cez‘ idüp hadden aşuru ağlayup inlemek ölüyi girü dirildüp getürmez ve hüznüñi-de gidermez ve’s-selām. Hāzret-i Mu‘āz dir ki Resūlu’llāh şalla’llāhu te‘ālā¹²²¹ ‘aleyhi ve sellemüñ bu mektüb-ı şerīfi baña geldügi gibi [E69b] gūyā kim depemden ayağuma varınca baña şabr libāsın giydürdi-ki andan soñra hīç bir nesne üzre cez‘ itmedüm.

Hikāye¹²²² Serīyy-i Saḡatī rahmetu’llāhi te‘ālādan hikāyet olunur ki bir meclisde тұrup nāsa şabr bābında vāfir naşihatlar iderdi. Bu hālde iken bir ‘akreb gelüp ayağını şokardı ve şeyh hāzretleri ise sūkūt idüp aślā [A87b] ıztırāb itmezdi ve ayağını çekmezdi. Pes aña hāzırlar ayağunuzı çekiñüz işte ‘akreb şokıyor diyüp şeyh hāzretleri dağı anlara cevāb virüp ben size şabr bābında naşihat [S77b] iderken bir ‘akreb şokmasına şabr u taḡammül itmemegüme Allāh te‘ālādan [B75b] istiḡyā iderüm [M34b] anuñ-çün ıztırāb itmem diyü buyurdı.

Ṭoḡsan bişincisi budur¹²²³

ما تجرع عبد جرعتين أحب [SB84a] إلى الله من جرعة مصيبة فردها بصبر وحسن عزاء وجرعة غضب فردها بحلم وعفو وما قطرت من عبد قطرة أحب إلى الله من قطرتين قطرة دمع في سواد الليل وهو ساجد وقطرة

¹²¹⁹ itmeysin: eylemeyesin M.

¹²²⁰ muşibetüññ: muşibetüñ S.

¹²²¹ şalla’llāhu te‘ālā: şalla’llāhu E; -M.

¹²²² Hikāye: -M, -A.

¹²²³ Ṭoḡsan bişincisi budur: -M, -A.

دم في سبيل الله وما خطا عبد خطوة أحب إلى الله من خطوتين خطوة إلى الصلاة الفريضة يؤديها خطوة إلى زيارة ذي رحم والصبر ثلاثة صبر على المصيبة و صبر على الطاعة وصبر عن المعصية فمن صبر على المصيبة حتى يردّها بحسن عزاء كتب الله له ثلاثمائة درجة ما بين الدرجة إلى الدرجة كما بين [E70a] تخوم الأرض إلى منتهى¹²²⁴ العرش ومن صبر على الطاعة كتب الله له ستمائة درجة ما بين الدرجة إلى الدرجة ما بين تخوم الأرض إلى منتهى¹²²⁵ العرش ومن صبر عن¹²²⁶ المعصية كتب الله له ألف درجة ما بين [A88a] كل درجتين كما بين تخوم الأرض إلى منتهى العرش

Terceme¹²²⁷ Hiç bir kul Allāh te‘ālāya şabr-ı cemīl ve hüsn-i [S78a] tesellī ile redd olınan muşībet cūr‘asından sevgüli ve dahı hilm ü ‘afv ile redd olınan gāzab cūr‘asından sevgüli iki cūr‘a içmedi. Ya‘nī bunları yudkınıp şabr u [B76a] taḥammül idenlere Allāh te‘ālā çok [SB84b] ihsān ider. Ve dahı kıldan Allāh te‘ālāya sevgüli iki katreden ziyāde tamlā tamlamadı ki anuñ birisi kişinüñ gice karañuluğında secdede iken ağlayup gözinden dökdügi yaşlaruñ tamlasıdır. Ve birisi dahı Allāh te‘ālānuñ yolında gāzīlerden ve şehīdlerden dökilen kan tamlasıdır. Ve dahı kul Allāh te‘ālāya iki adımdan sevgüli adım atmadı ki¹²²⁸ anuñ birisi farz namāzı kılup edā itmek için atduğı adımdır. Ve birisi dahı kendü hışımlarını ziyāret için alduğı adımdır. Ve dahı şabr üçdür ki evvelkisi muşībet ve belā üzre şabr itmekdür. İkincisi tā‘at üzre şabr itmekdür. Üçüncüsü ma‘şiyetden¹²²⁹ şabr itmekdür. İmdi muşībeti üzre şabr idüp anı hüsn-i tesellī ile redd eyleyen için Allāh te‘ālā cennet içre üç yüz derece vire kim bir dereceden ol birinüñ [A88b] arası arzuñ nihāyetinden tā‘arş-ı [S78b] a‘lānuñ intihāsı kadar ola. Ve tā‘at u ‘ibādet üzre şabr idüp me‘mūr olduğı ‘ibādātı [E70b] şerā’i ile edā¹²³⁰ kılana Allāh te‘ālā altı yüz derece vire kim bir dereceden ol birinüñ arası

¹²²⁴ SB. منتهى: منتهى

¹²²⁵ -E. :العرش ومن صبر على الطاعة كتب الله له ستمائة درجة ما بين الدرجة إلى الدرجة ما بين تخوم الأرض إلى منتهى

¹²²⁶ M. على: عن

¹²²⁷ Terceme: -M, -A.

¹²²⁸ ki: -S.

¹²²⁹ ma‘şiyetden: ma‘şiyet üzre M.

¹²³⁰ edā: -M.

intihā'-yı 'arżdan ğāye-i 'arş kadar ola. Ve ma'şiyetden şabr idüp fırsat el virdügi [SB85a] zemān [B76b] Allāh te'ālānuñ havfindan anı terk idene Allāh te'ālā biñ derece vire kim her bir dereceden ol birinüñ arası arzuñ ğāyetinden 'arşuñ müntehāsı kadar ola.

Hikāye¹²³¹ Mālik bin Dīnār'dan rahmetu'llāhi te'ālā hikāyet olunur şöyle buyurmuş-ki bir hatun kişi var idi ki dā'imen meclisüme gelüp va'z u naşihatlerümi diñlerdi. Pes ol eşnāda bir gün baña [M35a] yā şeyh Allāh te'ālā şābir kullarına ne kadar şevāb virür diyü su'āl eyledi. Ben dahı şevāb-ı şabr¹²³² ne mertebede olduğın hadīs-i sābık muktezāsınca beyān u 'ayān eyledüm. Pes hatun benden cevāb alınca iy şeyh gel evüme gidelüm saña bir nesne göstereyüm diyüp beni evine da'vet eyledi. Ben dahı anuñla bile evine¹²³³ varup gördüm-ki haşır üzre şagır ve kör ve çolak [A89a] hemān et pāresi gibi bir heykeli a'ceb [S79a] ve şüreti ğarīb veledi yatur. Pes baña yā şeyh işte şuña gice gündüz hizmet ve şabr u taḥammül idüp aslā şikāyet itmem diyüp ben dahı hatuna hiç hātırına n'olaydı ki şu oğlum 'āfiyetde olup a'zāsı mütenāsib ü mevzūn olaydı diyü gelmiş midür didüm. Ol dahı evet didi. Tekrār didüm-ki imdi [E71a] iy hatun sen henüz [SB85b] şābirlerden degülsün. Pes ben hemān böyle didüğüm gibi hatunı [B77a] bir incķırıķ tutup hayķırdı ve fi'l-hāl yire düşüp teslim-i rūḥ eyledi. Ve anı defninden bir kaç gün geçince düşümde gördüm-ki cennet libāsların giyüp bir taht üzre oturur yanına varup iy hatun bu sa'ādete ne sebeble nā'il ü¹²³⁴ vāşıl ü mālīk olduñ didüm. Ol-dahı veledümüñ belāsına şabr u taḥammül eyledüğümle nā'il oldum diyü cevāb virdi.

¹²³¹ Hikāye: -M, -A.

¹²³² şevāb-ı şabr: şevāb-ı şabrı A.

¹²³³ anuñla bile evine: evine anuñla bile M, A.

¹²³⁴ nā'il ü: -S, -SB, -B, -E, -A.

üstindeki şiyābı ve bindügi dābbesi [M35b] üzerinde olan şeyleri ne deger diyü tahmîn idüp ol [S80a] zemānuñ iri altunı ile kāmīlū'l-‘ayār biñ dāne filorī bahā biçmişler. Pes ol kādī efendi bu tecemmül ü kerr ü ferr ile bir gün yolda giderken aña pāre pāre eskiler giymiş bozğun çihreli üsti başı kirli paşlu yalın ayak ve başında bir tabak içre et yağı gezdirüp etmek pārelerine [SB86b] şatar bir Yahūdī rāst gelüp hemān efendinüñ atı çılıbırına yapışup iy efendi biz sizden işidürüz ki Peyğamber'inüzden 'aleyhi's-şalātu ve's-selām rivāyet idüp

[B78a]¹²⁴⁴ الدنيا سجن المؤمن وجنة الكافر

dirsünüz. Pes sen bu devletde vü 'izzetde iken dünyā saña niçe zindān olur ve ben bu derd ü¹²⁴⁵ meşakḳatde iken baña nice cennet olur didi. Pes¹²⁴⁶ [E72a] kādī efendi dahı ol ḥadīs-i şerīfün ma'nāsın beyān idüp buyurdı-ki iy kâfir dünyāda benüm mālīk olduğum ni'met ü devlet Allāh te'ālānuñ benüm-çün āḥiretde cennāt-ı 'āliyat içre i'dād u ihzār eyledügi nihāyetsüz in'āmlarına ve gāyetsüz ihsānlarına göre baña zindāndur zīrā¹²⁴⁷ bunlar fānīdür tīz geçer ammā anlar bākīdür [A90b] ebedīdür¹²⁴⁸. Ve şimdi senün girif-tār olduğun bed-ḥālün ve meşakḳat u melālün Allāh te'ālānuñ senden ötüri [S80b] cehennem içre ḥāzırladügi 'azāb-ı elīme vü 'ikāb-ı muḳīme göre senün cennetüñdür zīrā dünyāda her ne deñlü meşakḳatün var ise qalmaz geçer. Hāşılı bu derd ü belādan mevt ile bārī kurtulursın ammā cehennemde ölüm yokdur anuñ 'azābı ebedīdür ol 'azāblara göre saña dünyā meşakḳati cennet gibi gelür kādī ḥazretleri böyle beyān eyledügi gibi Yahūdī fi'l-ḥāl

وَأَنَا أَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَأَشْهَدُ أَنَّ مُحَمَّدًا رَسُولُ اللَّهِ وَدِينُهُ حَقٌّ وَأَنَا بَرِيءٌ مِمَّا خَالَفَهُ [SB87a]

¹²⁴⁴ “Dünya mü'minin zindanı, kâfirin ise cennetidir.”

¹²⁴⁵ derd ü: -S, -M, -A.

¹²⁴⁶ Pes: -B.

¹²⁴⁷ zīrā: -M.

¹²⁴⁸ ebedīdür: didi M.

diyüp ĩmān u Ĩslām'a geldi.

Toksan yidincisi budur¹²⁴⁹

من قال عند هم يهमे عشر مرات حسبي الله لا إله إلا هو عليه [B78b] توكلت وهو رب العرش العظيم أذهب
الله همه ومن سلم علي عشر مرات فكأنما أعتق رقبة

Terceme¹²⁵⁰ Ziyādesiyle elem ü ıztırāb viren hüzni qatında ol [E72b] kelimātı on kerre
diyen kimesneden Allāh te'ālā hūzn ü şiddetini ve tāsā vü miḥnetini giderüp anı mesrūr
ü feraḥ-nāk eyleye. Ma'lūm ola ki bu zıkr-i şerīf gāyetle [A91a] mücerrebdür ki buña
iştigāl üzre olanuñ lā-büdd hūznı feraḥa ve şiddeti feraḥa tebdīl olınur. Ve baña on
kerre selām viren Müslümān kişi gūyā ki¹²⁵¹ li'lāhi te'ālā¹²⁵² on kul [S81a] āzād itmiş
gibi olur ya'nī on bende āzād itmegüñ şevābına nā'il olur. Meşelā

السلام عليك

yāḥūd

عليه السلام

dimek gibi ammā efḍal olan selāma şalātı қоşmaқdur. Meşelā

الصلوة والسلام عليك يا رسول الله¹²⁵³

dimek gibi.

Hikāye¹²⁵⁴ Mālik bin Dīnār'dan raḥmetu'llāhi te'ālā hikāyet olınur şöyle buyurmuş-ki
dīvānelerden Sa'dūn [M36a] nām mecnūnı gördüm-ki anı¹²⁵⁵ şehir oğlancuqları

¹²⁴⁹ Toksan yidincisi budur: -M, -A.

¹²⁵⁰ Terceme: -M, -A.

¹²⁵¹ ki: -SB.

¹²⁵² li'lāhi te'ālā: Allāh te'ālāya SB.

¹²⁵³ -E. يا رسول الله

¹²⁵⁴ Hikāye: -M, -A.

¹²⁵⁵ anı: -S, -M, -E.

daşlayup başını ve çihresini [SB87b] yaralamışlar ve ol dīvāne¹²⁵⁶ ise güler. Pes yanına varup aña yerhamūke'llāh te'ālā seni nās daşlayup rencide iderler de sen gülersin didüm. Cevāb virüp didi-ki anuñ-çün hażz u hażm? idüp anlaruñ gōñülleri hoş olduğın [B79a] isterüm-ki ola ki bunlaruñ baña böyle itmekleri ile sevindükleri sebeble Allāh te'ālā baña mağfiret eyleyüp beni muḳarrib ḳullarından ḳıla. Ve ol sözden şoñra

حسبي الله وإتكالي على الله

diyüp ḥatm-i kelām eyledi ya'nī cemī' [E73a] mühimmātumda¹²⁵⁷ [A91b] ḥāşılı umūr-ı dünyā vü āḥiretümde Allāh te'ālā baña kifāyet idicidür. Mā-sivādan hīç bir nesne recāsında degülüm. Ol baña kāfīdür ve tevekkülüm daḥı añadur ki cemī' umūr-ı mühimmātumı [S81b] aña tefvīz ü teslīm itmişümdür. Pes üzerime her ne ile ḳazā vü ḥükm iderse rāzı vü hoşnūdam aşlā bir nesneden¹²⁵⁸ cez' ü fez' eylemem.

Ṭoḳsan sekizincisi budur¹²⁵⁹

إن في الجنة منازل لا ينالها العباد بأعمالهم ليس لها علاقة من فوقها ولا عمد من تحتها قيل يا رسول الله وكيف يدخلها أهلها فقال يدخلونها شبه الطير فسنل من أهل هذه المنازل فقال أصحاب البلاء والهموم والأمراض في الدنيا

Terceme¹²⁶⁰ Taḥḳīḳan cennet içre niçe menziller vardır ki [SB88a] aña ḳullar 'amelleri ile nā'il olımazlar ve ol maḳāmlaruñ ne üstinde 'alāḳası vardır ve ne altında diregi vardır hemān şöyle havāda ṭurur. Pes ol meclis-i sa'ādet-medārlarında ḥāzır olanlar yā Resūla'llāh ol menāzile ehli niçe dāḥil olurlar diyü [B79b]¹²⁶¹ su'āl

¹²⁵⁶ dīvāne: -SB, -B, -E, -M, -A.

¹²⁵⁷ mühimmātumda: mühimmātumdan S.

¹²⁵⁸ nesneden: nesne S, SB, B.

¹²⁵⁹ Ṭoḳsan sekizincisi budur: -M, -A.

¹²⁶⁰ Terceme: -M, -A.

¹²⁶¹ B nüshasında 79b ve 80a sayfaları eksiktir.

itdüklerinde kuş gibi uçup giderler diyü¹²⁶² buyurdi. Ba'de yā Resūla'llāh bu menāzilūñ ehli kimlerdür diyü su'āl itdiler cevābında dünyāda [A92a] beliyye vü miḥnetlere ve ğam u tāsalarā ve marāz u derdlere uğrayup şabr u şükr idenlerdür diyü buyurdılar¹²⁶³.

Hikāye¹²⁶⁴ Ka'bu'l-Aḥbār'dan ḥikāyet olunur raḍıya'llāhu [E73b] te'ālā 'anh buyurmuş-ki Mūsā bin 'İmrān 'alā nebiyyinā ve 'aleyhi's-selām münācātında [S82a] dimişdür ki yā Rabbī baña¹²⁶⁵ şol 'ameli göster ki anı işledüğümde rızā'-yı şerīfūñe nā'il olam. Pes Allāh te'ālā aña¹²⁶⁶ vaḥy idüp yā Mūsā sen¹²⁶⁷ aña tākāt getüremezsın zīrā benüm rızām senūñ ğāyetle kerīh görüp güclendüğün nesnedür ve sen ise aña dayanamazsın diyü buyurup¹²⁶⁸ ḥazret-i Mūsā daḥı bunı işidince secdeye varup ağladı ve didi-ki İlāhī kelāmuñı baña maḥşüş idüp beni Kelīm'ün kılduñ yā n'içün baña rızāña nā'il olacağum 'amel üzre delālet itmezsin. Pes Allāh te'ālā aña [SB88b] vaḥy idüp yā Mūsā bilmiş ol-ki¹²⁶⁹ benüm rızām senūñ üzeriñe każā eyledüklerime rāzı olmağūñdadur diyü buyurdi.

Ṭoḡsan ṭoḡzuncısı budur¹²⁷⁰

من ستر أخاه المسلم في الدنيا ستر الله له في الدنيا والآخرة ولا يرحم الله من لا يرحم الناس ولا يعفو عمن لا يعفو

Terceme¹²⁷¹ Şol kimesne ki bir Müslümān qarındaşınıñ [A92b] bir gizlü rāzına ve 'ayb u noḡşānına muṭṭali' olunca anı setr idüp ḥalkā fāş eylemez Allāh te'ālā daḥı anuñ

¹²⁶² su'āl itdüklerinde kuş gibi uçup giderler diyü: -M.

¹²⁶³ diyü buyurdılar: diyüp buyurdi M, A.

¹²⁶⁴ Hikāye: -M, -A.

¹²⁶⁵ baña: -M.

¹²⁶⁶ aña: -M, -A.

¹²⁶⁷ sen: -S, -A.

¹²⁶⁸ diyü buyurup: diyüp buyurdi M, A.

¹²⁶⁹ ol-ki: ol-kim M, A.

¹²⁷⁰ Ṭoḡsan ṭoḡzuncısı budur: -M, -A.

¹²⁷¹ Terceme: -M, -A.

[M36b] ‘uyubını dünyāda vü āhıretde setr idüp anı rüsvāy eylemez. Ve şol kişi kim nāsa yüregi acıyup anlara merḥamet ü şefkat üzre olmaz Allāh te‘ālā daḥı aña merḥametli [S82b] ve şefkatli kullarına itdügi in‘ām u iḥsānı¹²⁷² eylemez. Ve daḥı nāsdan ‘afv [E74a] itmeyen kişiden Allāh te‘ālā daḥı ‘afv eylemez ve ḥadīs-i şerīf-i āḥarda

من لا يرحم لا يرحم¹²⁷³

vākı‘dur. Ve birinde daḥı

الراحمون يرحمهم الرحمن ارحموا من في الأرض يرحمكم من في السماء¹²⁷⁴

gelmişdür. Ve daḥı¹²⁷⁵

خيركم من يرجى خيره ويؤمن شره و شرکم من لا يرجى خيره ولا يؤمن شره¹²⁷⁶

ve birisi daḥı¹²⁷⁷

من اغاث ملهو فا كتب الله له ثلثا و سبعين مغفرة و احدة فيها صلاح امره كله و ثنتان و سبعون له

درجات [SB89a] يوم القيمة¹²⁷⁸

ve biri daḥı

الخلق عيال الله فأحب الخلق إلى الله من أحسن إلى عياله¹²⁷⁹

dür.

¹²⁷² in‘ām u iḥsānı: iḥsān u in‘āmı SB, E.

¹²⁷³ “Merhamet etmeyene merhamet edilmez.”

¹²⁷⁴ “Merhametli olana en merhametli olan merhamet eder. Siz yerdekilere merhamet edin göktekiler de size merhamet etsin.”

¹²⁷⁵ Ve daḥı: Ve birinde daḥı E.

¹²⁷⁶ “En hayırlınız, iyiliği umulan ve şerrinden emin olunandır; en kötüsü ise, iyiliği umulmayan ve şerrinden emin olunmayandır.”

¹²⁷⁷ daḥı: -M.

¹²⁷⁸ “Kim bir sıkıntıya düşene yardım ederse, Allāh ona kıyamet gününde yetmiş iki derece sevap yazmak ve biri de bütün işlerinin düzelmesi olmak üzere yetmiş üç kere mağfiret eder.”

¹²⁷⁹ “Yaratılanlar Allāh'ın çocuklarıdır, öyleyse yaratılanların Allāh'a en sevimlisi, çocuklarına şefkatle davranandır.”

Hikāye¹²⁸⁰ Ka‘bū‘l-Aḥbār’dan hikāyet olunur raḍıya’llāhu te‘ālā¹²⁸¹ ‘anh buyurmuş-ki İncıl’de yazılmışdur ki¹²⁸² iy Adem oğlu sen merḥamet ü şefkat eyledüğüñ gibi merḥamet [A93a] olınursun. İmdi sen Allāh te‘ālānuñ ‘ibādına ve ḥalkına merḥamet [B80b] itmeyince Allāh te‘ālādan¹²⁸³ nice recā idersün ki seni esirgeye. Ve daḥı ‘Ömer bin ‘Abdü‘l-‘azīz ḥazretleri raḥmetu’llāhi te‘ālā ‘aleyh buyurmuşdur ki Allāh te‘ālāya cemī‘ umūrıñ eñ ziyāde sevgülisi üçdür ki evvelkisi ‘uḳūbet ü ta‘zīr itmege ḳādir iken ‘afv [S83a] itmekdür. Ve ikincisi ḥızmet ü ‘ibādetde iḳtişād¹²⁸⁴ üzre olup ya‘nī vasaṭ ḥālī gözleyüp tefrīt yā ifrāt cāniblerine meyl itmemekdür. Üçüncisi Allāh te‘ālānuñ ḳullarına rıfḳ u mülāyemet itmekdür. Ve Allāh [E74b] te‘ālānuñ ḳullarına hīç kimse rıfḳ u mülāyemet itmedi illā Allāh te‘ālā daḥı anuñla rıfḳ ile mu‘āmele idüp aña umūrında şiddet virmedi.

Yüzüncisi budur¹²⁸⁵

إذا كان آخر الليل يقول الله تعالى هل من داع فأجيبه هل من سائل فأعطيه سؤله هل من مستغفر فأغفر له هل من

تائب فأتوب عليه [SB89b]

Terceme¹²⁸⁶ Her gicenüñ āhırını olınca ya‘nī sülüs-i āhırında Allāh te‘ālā dir ki hīç bir¹²⁸⁷ du‘ā idici var mıdır ki du‘āsın ḳabūl idem. Ve hīç bir nesne ister var mıdır ki istediğini virem. Ve hīç bir¹²⁸⁸ yarlığanmak ister var mıdır ki günāhların [A93b]

¹²⁸⁰ Hikāye: -M, -A.

¹²⁸¹ te‘ālā: -M.

¹²⁸² yazılmışdur ki: yazılmış-ki SB.

¹²⁸³ Allāh te‘ālādan: -M.

¹²⁸⁴ iḳtişād: iḳtiżā M.

¹²⁸⁵ Yüzüncisi budur: -M, -A.

¹²⁸⁶ Terceme: -M, -A.

¹²⁸⁷ bir: -SB.

¹²⁸⁸ Ve hīç bir: Ve hīç M; bir SB.

yarlıgayam. Ve hîç bir günâhından tevbe ider var mıdur ki tevbesini qabûl idüp aña tevbe'-i naşûh virem.

Hikāye¹²⁸⁹ İmām Şāfi'î'den rahmetu'llāhi te'ālā hikāyet olunur ki dā'imā gicenün [B81a] nışf-ı āhırında teheccüde kalkup 'ibâdet ü tã'at idüp gāhıce vaqt-ı seher [S83b] olunca cemî' a'zâsı ditremege başlayup ve levnî mutegayyır olup bayılup düşerdi ve tã güneş toğıncaya dek ifâkat bulmayup yaturdı. Ve bundan su'âl olınduklarında eger siz benüm ol vaqtda işitdügümi işideydiñüz yürekleriñüz päre päre olup ecsāmuñuzdan cüdā düşerdi diyü buyururlar¹²⁹⁰ imiş rahmetu'llāhi te'ālā 'aleyhi rahmeten vâsi'aten.¹²⁹¹

Yüz birincisi budur¹²⁹²

يقول الله تعالى¹²⁹³ من أحدث ولم يتوضأ فقد جفاني ومن¹²⁹⁴ [E75a] أحدث وتوضأ ولم يصل ركعتين [M37a] فقد جفاني ومن أحدث و صلى ركعتين ولم يدعني لدينه ودنياه فقد جفاني ومن أحدث وتوضأ وصلى ركعتين [SB90a] ودعاني بما شاء فلم أجبه فقد جفوته ولست برب جاف

Terceme¹²⁹⁵ Allāh Sübhānehu ve¹²⁹⁶ te'ālā bu ḥadîs-i kudsîde buyurur ki şol mü'min-ki ḥadeş getürüp tekrârına āb-dest [A94a] almadı taḥkîk baña cefâ eyledi. Ve daḥı şol mü'min-ki ḥadeşinden soñra āb-dest aldı ve lâkin ol āb-dest ile iki rek'at namāz kılmadı taḥkîk baña cefâ eyledi. Ve daḥı şol mü'min-ki ḥadeşinden soñra āb-dest alup

¹²⁸⁹ Hikāye: -M, -A.

¹²⁹⁰ buyururlar: buyurdılar M.

¹²⁹¹ S nühasının derkenar notunda “Çün (?) oldı şabāh namāzı yarı (?) şabāhı kıldur-da soñra yapılsun (?)” ifadesi kayıtlıdır.

¹²⁹² Yüz birincisi budur: -M, -A.

¹²⁹³ تعالى: -S, -B, -SB, -A.

¹²⁹⁴ لم من: M, A.

¹²⁹⁵ Terceme: -M, -A.

¹²⁹⁶ Sübhānehu ve: -M.

iki rek'at namāz kıldı ve lākin 'aḳabince baña **[S84a]** dīn ü dünyāsı içün du'ā itmedi taḥḳīḳ baña cefā eyledi. Ve daḥı şol mü'min-ki ḥadesinden şoñra āb-dest **[B81b]** alup ve iki rek'at namāz kılp şoñunda murādāt-ı dünyeviyye vü uhreviyyeden diledügi nesne ile du'ā eyledi-de ben anuñ du'āsını ḳabūl eylemedüm taḥḳīḳ aña cefā eyledüm ve ben ḥod cefā ider Tañrı degülem. *Mütercim-i faḳīr*¹²⁹⁷ rahmetu'llāhi te'ālā dir ki şöyle ma'lūm-ı erbāb- zekā ve mefhūm-ı aşḫāb-ı şafā ola ki muḳarrer ü muḥaḳḳaḳdur ki Allāh Sübhānehu ve¹²⁹⁸ te'ālā kendüsine cefā vü te'addī olunmaḳdan ve kendüsi daḥı cefā vü ḫulm itmekden muḳaddes ü münezzeḥdür. Pes ḥadīs-i mezkūrda ol a'mālī itmeyen kimesnenüñ cefāsı ile **[E75b]** murād Allāh celle ve 'alānuñ **[SB90b]** ḥudūdına ve a'māl-i şāliḥa içün va'de eyledügi ecr ü şevāblara cefā idüp anları te'addī eylemekdür. Ve Allāh te'ālānuñ ḥudūdını te'addī eyleyen ise¹²⁹⁹ zālīm olmaḳ **[A94b]** muḳarrerdür. Meşelā āb-dest almaḡıñ faẓīleti bābında gelen eḥādīşdendür ki

إذا توضأ العبد المسلم فغسل وجهه خرج من وجهه كل خطيئة نظر إليها بعينه مع الماء أو مع آخر قطر الماء فإذا غسل يديه خرج من يديه كل خطيئة كان¹³⁰⁰ بطشتها يداه مع الماء أو مع آخر قطر الماء **[S84b]** فإذا غسل رجليه خرج كل خطيئة مشتها رجليه و¹³⁰¹ مع الماء أو مع آخر قطر الماء حتى يخرج نقيا من الذنوب

buyurmuşdur. Ya'nī 'abd-i mü'min āb-dest almaḳ murād idüp-de yüzini yayḳayınca ḥarāma **[B82a]** gözi ile baḳmaḡla ḳazandügi her bir günāhı yüzinden dökilen şu ile yāḥūd eñ şoñra ṭamlayan şu ile çıḳup gider¹³⁰². Ve ellerini yayḳayınca ḥarāma elleri ile yapışmaḡla ḳazandügi her bir günāhı ellerinden dökilen şu ile yāḥūd eñ şoñra ṭamlayan şu ile çıḳup gider. Ve ayaklarını yayḳayınca ḥarāma ayakları ile yürüyüp

¹²⁹⁷ Mütercim-i faḳīr: -M, -A.

¹²⁹⁸ Sübhānehu ve: -M.

¹²⁹⁹ ise: -M, -A.

¹³⁰⁰ كان: -B, -M, -A, -E.

¹³⁰¹ و: -M, -A, -E.

¹³⁰² gider: -E.

varmağla kazandığı her bir günāhı ayaklarından dökilen şu ile yāhūd eñ soñra tamlayan şu ile çıkup [SB91a] gider. Hattā ol kişi günāhlarından pāk olduğu [E76a] hālde çıkup [A95a] kurtıla. Ve bu da ol eḥādīs-dendür ki

من توضأ فأحسن الوضوء خرجت خطاياہ من جسده [M37b] حتى تخرج من تحت أظفاره

buyurmuşdur. Ya'nī şol kişi kim āb-dest almak murād idüp-de āb-destini güzel eyler ya'nī farzlarına ve sünnetlerine ve edeblerine cemī'en ri'āyet iderek āb-dest alur anuñ günāhları cesedinden [S85a] çıkup gider hattā tırnakları altından bile çıkar¹³⁰³. Hāşılı ol kişi mağfıret olınup günāhlarından pāk olur. Ve daḥı āb-destden soñra kılup namāz kılmağın faẓileti beyānında gelen ḥadīs-i şerīflerdendür ki

ما من مسلم يتوضأ فيحسن وضوءه ثم يقوم فيصلّي ركعتين مقبل عليهما بقلبه و وجهه [B83b] إلا وجبت له الجنة

ya'nī āb-dest almak murād idüp-de ferā'iz ü sünen ü ādābına ri'āyet iderek güzel āb-dest alup ve andan soñra iki rek'at namāz kılmağa kılup ol rek'atlar üzre qalbi ve zātı ile hāşılı¹³⁰⁴ zāhiri ve bātını ile iḳbāl ü teveccüh idüp ḥuṣū' u ḥuẓū' ile kılar hıç bir Müslümān yoḳdur illā aña cennet vācib olur. Ya'nī Allāh te'ālā böyle şerā'iti ile 'ibādet [SB91b] idenlerün 'ibādetlerin luṭfı¹³⁰⁵ ile [A95b] kabül idüp anı cennete idḥāl ider. Ve daḥı du'āya tergībün beyānında gelen eḥādīs-i şerīfedendür ki

سلوا الله من فضله فإن الله يحب أن يسأل

buyurmuşdur. Ya'nī [E76b] Allāh te'ālāya tazarru' idüp faẓl u kereminden isteñüz Allāh te'ālā sizi maḥrūm ḳomaz lā-büdd size iḥsān ider. Zīrā ki Allāh te'ālā [S85b] su'al olındığını sever ya'nī sā'il ḳullarına mes'ul ü maṭlūbların virür. Ve daḥı

¹³⁰³ çıkar: çıkup M, A.

¹³⁰⁴ hāşılı: -S, -M, -A, -E.

¹³⁰⁵ luṭfi: luṭf M, A.

إن ربكم حي كريم يستحي من عبده إذا رفع يديه إليه أن يردهما صفرا

buyurmuşdur. Ya'nī taḥkīkan sizūn Ḥālīk'unuz ve Mālik ü¹³⁰⁶ Rāzık'unuz Ḥayy [u] Kerīmdür. Qulı aña ellerin qaldurup cān u gōñülden şartı ile tazarru' u du'ā eyleyince ellerini boş döndürmege andan istiḥyā ider ya'nī aña maqşūdını yāḥūd andan daḥı¹³⁰⁷ yegini virür yāḥūd andan bir 'aẓīm belāyı **[B84a]** def' ider. Ḥaşılı Allāh te'ālā mü'min kullarınun du'alarını redd eylemez lā-büdd anları sevindürür. İmdi çünki Allāh Sübhānehu ve¹³⁰⁸ te'ālā öyle āb-dest alanlara ve namāz kılanlara ve du'ā idenlere bu kadar ecr ü şevāblar ki va'ad eylemişdür va'dinde ḥulf yokdur elbette virüp ol 'ābidleri me'cūr ve muşāb **[A96a]** eyler. Pes imdi ol 'ibādātı itmeyen kişi **[SB92a]** Allāh te'ālānun virecegi şevāblardan maḥrūm ve ırağ olmağın kendüsine zulm idüp nokşān getürmiş olur. Ve ol ḥadīs-i şerīfün āḥırında¹³⁰⁹

ولست برب جاف

buyurduğı

إِنَّ اللَّهَ لَا يَظْلِمُ مِثْقَالَ ذَرَّةٍ وَإِنْ تَكَ حَسَنَةً يُّضَاعِفْهَا **[S86a]** وَيُؤْتِ مِنْ لَدُنْهُ أَجْرًا عَظِيمًا

āyet-i kerīmesine işāretdür. Ya'nī taḥkīkā Allāh¹³¹⁰ celle ve a'lā küçücük qarınca ağırınca 'amele zulm itmez ya'nī ḥayruñ **[E77a]** şevābından **[M38a]** hīç zerre kadar eksiltmez ve şerrün 'ikābın-da ziyāde itmez ve eger ol miskāl-i zerre olan 'amel ḥasene olursa anun şevābını ez'āf-ı muẓā'afa kılar. Ve daḥı ol ḥasenenuñ muḳābelesinde

¹³⁰⁶ Mālik ü: Mālikinüz ve E.

¹³⁰⁷ daḥı: -M, -S.

¹³⁰⁸ Sübhānehu ve: -M.

¹³⁰⁹ āḥırında: -M.

¹³¹⁰ Allāh: Allāh te'ālā M.

şāhibine va‘de eyledüğinden mā‘adā tefazzul idüp kendü ‘indinden ‘azīm şevāb u i‘tā virür.

Hikāye¹³¹¹ Şeyh Ebī ‘Alī rahmetu’llāhi te‘ālādan hikāyet olunur ki vefātları qarīb olduğda mürīdine üç nesneye müdāvemetele vaşiiyet [B84b] eylemiş ki her cum‘a günü gusl eylemek ve āb-dest ile yatmak ve her hālde Allāh celle ve a‘lānuñ zikrinde olmağdur.

Yüz ikincisi budur¹³¹²

احفظ الله يحفظك احفظ تجده تجاهك فإذا سألت فاسأل الله وإذا استعنت فاستعن بالله [A96b] واعلم أن الأمة لو اجتمعت على أن ينفعوك بشيء لم ينفعوك إلا بشيء قد كتبه الله لك ولو اجتمعوا على أن يضروك بشيء لم يضروك إلا بشيء قد كتبه الله¹³¹⁴ عليك رفعت الأ قلام¹³¹⁵ وجفت الصحف

Terceme¹³¹⁶ Mervīdür ki bir kerre İbn ‘Abbās rağıya’llāhu te‘ālā¹³¹⁷ ‘anhümā [S86b] Resūlu’llāh şalla’llāhu te‘ālā¹³¹⁸ ‘aleyhi¹³¹⁹ ve sellemün cānib-i haleflerinde yürüyüp bile¹³²⁰ giderken aña hıttāb idüp iy gulām saña birkaç kelime naşihat ideyüm diñle kim tutup fā’idesin bulasın¹³²¹ diyüp buyurdu-ki Allāh te‘ālāyı hıfz eyle ol-da seni hıfz ider. Allāh celle ve a‘lāyı hıfz eyle kim ‘avn u ‘ināyetini hemān [E77b] karşıñda hāzır bulasın ya’nī Allāh Sübhānehu ve¹³²² te‘ālānuñ saña emr eyledüklerini tutup menāhīsinden kaç kim ol dağı seni iki cihānda hıfz ide. Ve dağı andan haqq-ı taqvā vü

¹³¹¹ Hikāye: -M, -A.

¹³¹² Yüz ikincisi budur: -M, -A.

¹³¹³ با: -S, -M, -A.

¹³¹⁴ الله: -S, -A, -E.

¹³¹⁵ B. قدام: قلام

¹³¹⁶ Terceme: -M, -A.

¹³¹⁷ te‘ālā: -M.

¹³¹⁸ şalla’llāhu te‘ālā: -M.

¹³¹⁹ ‘aleyhi: -SB.

¹³²⁰ bile: -M.

¹³²¹ bulasın: bula M.

¹³²² Sübhānehu ve: -M.

kemāl-i ḥavf ile k rk p buyuru klarını¹³²³ t t kim her ne isterse  matl bu nı h z r bulas n. İmdi sa na bir nesne istemek l z m gel rse **[B85a]** hem n andan iste ve yardım t leb itmek l z m gel rse andan¹³²⁴ t leb eyle. Ve da ı bil-ki cem  -i  mmet bir yire gel p sa na bir nesne ile nef  virmek isteseler hi  bir nesne viremezler ill  **[A97a]** All h te  l n   sen     n yazup ta    r eyled   i nesneyi vir p andan  ayrıya k  dir olamazlar. Ve da ı **[SB93a]** eger cem   halk bir yire gel p sa na bir zarar  rg rmek isteseler hi  bir nesne ile zarar idemeyeler ill  All h te  l  sen   **[S87a]**  zeri ne yazup ta    r eyled   i  ey ile ziy n eyley p andan  ayrı bir nesneye k  dir olımayalar m k    ri yazan k lemler ref  olınp  ayrıdan ve  erden herkes  n ba ına gelicek nesne yazılan     fe ve kit blar  n yazuları k rıyup defterler d r ldi.

Hik ye¹³²⁵   yle hik yet olınr ki H r n-ı **[E78a]** Re  d zem nında ehl-i  al hdan bir yigit var idi-ki emr-i ma  r f ve nehy-i m nker itmegin H r n  n   cine gel p emr eyledi-ki anı bir darac   ev i re koyup kapus n ve penceresin berkid p t   linceye dek  abs ideler. Pes anı did   i gibi **[M38b]**  abs eylediler. Ve  abs eyled  kleri   nden    ra bi  nci   nde Re  d e birisi gel p didi-ki p       m  e en   n  abs ile ve  zerine sedd-i b bla ferm n eyled   i  z kimesneyi   rd m-ki fal n b    de gez p teferr c   seyr n ider. Pes **[B85b]** Re  d emr id p anı fi l-  l **[A97b]**   z rına get rd p¹³²⁶ seni kim  ı kardı diy  su  l id p ol yigit da ı beni ol beyte id   l iden i r c itdi diy p Re  d da ı y  seni id   l iden kimd r diy p yigit da ı beni andan¹³²⁷ **[SB93b]** i r c idend r diy ¹³²⁸ cev b virdi. Pes Re  d bunu  s zinden **[S87b]** ta  acc b id p behey yigit k t   ar b       b s zler s ylersin diyince yigit da ı p       m sen  n

¹³²³ buyuru klarını: buyurdu klarını B.

¹³²⁴ t leb itmek l z m gel rse andan: -M, -A.

¹³²⁵ Hik ye: -M, -A.

¹³²⁶ get rd p: get r p S, M, E.

¹³²⁷ andan: -M.

¹³²⁸ diy : diy p M.

Rabb'ünñ umūr¹³²⁹ 'acībe degüldür sen ne şanursın didi. Reşīd andan bu kelāmı işitdügi gibi ağlamağa başladı ve ol kişiye 'azīm in'ām u ihsān eyledi ve anı kendüsinüñ hāş atlarından birisine bindürüp huzūrında at üzre tūrurken nidā itdürdi-ki işte şu yigit şol kişidür ki Allāh te'ālā anı 'azīz ü muhterem kıldı. Ve Reşīd anı izlāl [E78b] idüp aña ihānet ü haķāret itmek murād eyledi ammā ķādir olımayup āhırü'l-emr aña ikrām u ihtirām itmegi cānına minnet bildi.

Yüz üçüncisi budur¹³³⁰

مثل الجليس الصالح وجليس السوء كمثل حامل المسك ونافخ الكير فحامل المسك إما أن يعطيك وإما أن تبتاع منه¹³³¹ وإما أن تجد منه ريحا طيبا ونافخ الكير [A98a] إما أن تحترق منه ثيابك وإما أن تجد منه ريحا منتنة

Terceme¹³³² [B86a] Şālih yārān ile yaramaz yārān hemān müşk getüren ile körük üfüren gibidür. Zīrā müşk getüren üçden hālī degüldür ki yā saña virür yāhūd andan [SB94a] şatun alursın ve yāhūd [S88a] andan bir güzel rāyiha koķlarsın hāşılı anuñla intifā'ından hālī olmazsın. Ve demürce körüğini üfleyen yanında tūrursañ yā āteşinden¹³³³ çıkan kıgılcımdan üstüne şıçrayup eşvābuñ yanar yāhūd andan bir rāyiha'-ı kerīhe tıyarsın hāşılı lā-büdd bir¹³³⁴ mazarratın görürsin.

Hikāye¹³³⁵ Hākīm Ebi'l-Kāsım'dan rahmetu'llāhi te'ālā hikāyet olunur buyurmuş-ki yüz dāne sırtlan bir yire gelüp-de bir süri koyuna hamle eyleseler şeytānuñ bir sā'atde insāna irgürdügi zarar u fesād ķadar zarar u ziyān irgüremezler. Ve daķı yüz dāne mu'ānid ü mütemerrid şeytān bir yire gelüp-de bir aya dek bir insānı azdurup anı

¹³²⁹ umūrı: umūrıñ M.

¹³³⁰ Yüz üçüncisi budur: -M, -A.

¹³³¹ منه: -B.

¹³³² Terceme: -M, -A.

¹³³³ āteşinden: āteşden SB.

¹³³⁴ bir: -E.

¹³³⁵ Hikāye: -M, -A.

[E79a] ifsād itmege sa'y eyleseler bir sâ'at içre bir yaramaz yoldaşuñ ifsâdı kadar zarar u fesâd¹³³⁶ irgüremezler. Ve dağı yüz dâne yaramaz yoldaş bir ayda¹³³⁷ insânı ıdlâl [A98b] idüp azdurmağa sa'y eyleseler bir sâ'atde [M39a] nefsinüñ ifsâd u ezrârı gibi zarar u fesâd getürmege kâdir olımaızlar.

Yüz dördincisi budur¹³³⁸ [B86b]

ما فيكم من يدخل الجنة بعمل قليل ولا أنت يا رسول الله قال ولا أنا إلا أن يتغمدني الله برحمته وإن سبعين ألفا من أمتي يدخلون الجنة [SB94b] بغير حساب فقام عكاشة بن محصن فقال يا رسول الله أدع الله¹³³⁹ أن يجعلني منهم فقال رسول الله صل الله تعالى عليه و سلم¹³⁴⁰ أنت منهم فقام رجل آخر فقال¹³⁴¹ يا رسول الله أدع الله لي فقال عليه الصلاة والسلام¹³⁴² سبقك بها عكاشة

Terceme¹³⁴³ Mervîdür ki Resûlu'llâh şalla'llâhu te'âlâ 'aleyhi ve sellem¹³⁴⁴ sizüñ içiñüzde mücerred 'ameli¹³⁴⁵ ile cennete girür kimesne yokdur diyü buyurup¹³⁴⁶ huzzâr-ı meclis-i sa'âdetlerinden birisi yâ Resûla'llâh siz de mi öylesüz diyüp Resûlu'llâh 'aleyhi's-şalavâtu ve's-selâm¹³⁴⁷ dağı ben-de öyleyüm meger kim Allâh te'âlâ beni rahmeti ile örte ya'nî Allâh te'âlânuñ rahmeti ile girürem diyü buyurduklarından soñra ümmetümden yitmiş biñ kişi cennete hisâbsuz girür diyü buyurup Muḥşen oğlu 'Ukāşe raḍıy [E79b] a'llâhu [A99a] te'âlâ 'anh bunı işitdügi gibi ḥâzırlardan muḳaddemce ayağ üzre kâlkup yâ Resûla'llâh benüm-çün Allâh te'âlâya

¹³³⁶ fesâd: ifsâd E.

¹³³⁷ ayda: ay kadar E.

¹³³⁸ Yüz dördincisi budur: -M, -A.

¹³³⁹ الله: -SB.

¹³⁴⁰ M. عم: صل الله تعالى عليه و سلم.

¹³⁴¹ فقال: -M.

¹³⁴² M. عم: عليه الصلاة والسلام.

¹³⁴³ Terceme: -M, -A.

¹³⁴⁴ şalla'llâhu te'âlâ 'aleyhi ve sellem: 'aleyhi's-selâm M.

¹³⁴⁵ 'ameli: 'amel A.

¹³⁴⁶ buyurup: buyurdu M, A.

¹³⁴⁷ 'aleyhi's-şalavâtu ve's-selâm: 'aleyhi's-selâm E, M.

du‘ā idiñüz-ki beni-de cennete¹³⁴⁸ hisābsuz girenlerden kıla diyü yalvarup¹³⁴⁹ hāzret-i¹³⁵⁰ Resūlu‘llāh ‘aleyhi’s-şalavātu ve’t-teslīmāt¹³⁵¹ dahı yā ‘Ukāşe sen-de **[B87a]** anlardansın diyü buyurup **[S89a]** bundan şöıra bir āharı dahı ayağ üzre ƙalkup yā Resūla‘llāh benüm-çün-de du‘ā eyleñüz ki beni-de anlardan **[SB95a]** kıla diyince Resūlu‘llāh şalla‘llāhu te‘ālā ‘aleyhi ve sellem¹³⁵² ol faẓīlete nā’il olmağa seni ‘Ukāşe geçdi diyü buyurdılar.

Hikāye¹³⁵³ Şöyle hikāyet olunur ki zemān-ı evvelde benī İsrā’il içre bir ‘ābid kişi var idi-ki Allāh te‘ālāya yitmiş yıl ƙadar ‘ibādet idüp göz açup yumuncaya dek ‘ibādetden ve Allāh te‘ālānuñ zikrinden hālī olmazdı. Pes Allāh te‘ālā ol zemānuñ peygamberine vahy idüp buyurdu-ki var ol falān ƙuluma söyle kim Allāh te‘ālā saña dir kim iy ƙulum gerçi sen benüm ‘ahduma vefā idüp ‘ömrüñi hıẓmet ü ‘ibādetümde ifnā eyledüñ ammā seni cennete ƙomam illā kendü faẓlum ve rahmetüm ile diyü buyurup ol nebī dahı ‘ālā nebiyyinā ve ‘aleyhi’s-selām **[A99b]** varup ol ‘ābide diyüvirince ‘ābid bir miƙdār başın aşığı bırağup fikre vardı. Ba‘de başın ƙaldurup çünki cennete Allāh te‘ālānuñ rahmeti ile **[E80a]** girürem yā yitmiş yıllık ‘ibādetüñ fā’ide vü nef’i nedür didi ve henüz bu sözi tamām olmadın Allāh te‘ālā aña bir göz ağrısı virdi-ki meded **[S89b]** yā Rabbī¹³⁵⁴ diyü feryāda başladı. Pes Allāh te‘ālā yine ol peygambere vahy idüp var aña söyle kim yitmiş **[B87b]** yıllık ‘ibādetüñüñ şevābını saña ‘ilāc idüp ol elemi gidermege değışür-misün **[SB95b]** di¹³⁵⁵ diyü buyurup ol dahı varup öyle diyince ‘ābid dahı benden bu elemi Allāh te‘ālādan ğayrı kim gidermege ƙādir olabilür diyüp ol

¹³⁴⁸ cennete: -S, -SB, -B.

¹³⁴⁹ yalvarup: yalvardı A.

¹³⁵⁰ hāzret-i: -M.

¹³⁵¹ ‘aleyhi’s-şalavātu ve’t-teslīmāt: ‘aleyhi’s-selām M.

¹³⁵² şalla‘llāhu te‘ālā ‘aleyhi ve sellem: ‘aleyhi’s-selām M.

¹³⁵³ Hikāye: -M, -A.

¹³⁵⁴ Rabbī: Rabb S, B, E.

¹³⁵⁵ di: didi M.

peygambere daħı Allāh te‘ālā buyurur ki eger yitmiş yıllık ‘ibādetini şu elemini¹³⁵⁶ [M39b] def itmege tebdıl iderse aña şifā vireyüm diyüp ‘ābid daħı¹³⁵⁷ tebdıl itdüm diyince Allāh te‘ālā aña şifā virüp anı¹³⁵⁸ ‘āfiyetine irgürdi. Pes imdi kişiye lāzım olan budur ki dā’imen Allāh te‘ālānuñ emrine imtişāl idüp kâdir olduğı kadar ‘ibādāt u tã‘āt eyleye ve lâkin ‘ibādetine i‘timād itmeyüp Allāh te‘ālānuñ [A100a] faẓl u rahmetine dayana.

Yüz bişincisi budur¹³⁵⁹

فضل العالم على العابد كفضلي على ادناكم ومن جاءه الموت وهو يطلب العلم ليحيى به الاسلام فيبينه وبين النبيين درجة واحدة في الجنة ومثل الذي يتعلم في صغره كالنقش في الحجر والذي يتعلم في كبره كالذي يكتب على الماء وليس من اخلاق المؤمن التملق [S90a]¹³⁶⁰ الا في طلب العلم

Terceme¹³⁶¹ Mervîdür ki bir kerre Resûlu’llāh şalla’llāhu te‘ālā¹³⁶² ‘aleyhi ve sellem ḥazretlerinüñ¹³⁶³ ḥuzûr-ı [E80b] sa‘ādetlerinde ‘ālim ile ‘ābid eglenüp¹³⁶⁴ āyā kanķısı efḍaldür dinildükde ‘ālimüñ ‘ābid üzre faẓileti benüm sizüñ ednāñuz üzre olan faẓiletüm [B88a] gibidür didiler. [SB96a] Ba‘de bu ḥadîs-i şerîfün āhırında buyurdılar ki Allāh Sübhānehu ve¹³⁶⁵ te‘ālā ve melā’ikesi ve ehl-i semavāt ve ehl-i arz ḥattā karıncalar yuvalarında ve ḥattā balıklar şu içinde nāsa ḥayr ta‘līm idenler içün taşliye iderler ya’nī Allāh te‘ālā aña rahmet idüp ol birileri anuñ-çün istiğfār u du‘ā iderler.

¹³⁵⁶ elemini: ele mi M.

¹³⁵⁷ tebdıl iderse aña şifā vireyüm diyüp ‘ābid daħı: -E.

¹³⁵⁸ anı: -S, -M, -A, -E.

¹³⁵⁹ Yüz bişincisi budur: -M, -A.

¹³⁶⁰ التملق: الملئ B, SB.

¹³⁶¹ Terceme: -M, -A.

¹³⁶² şalla’llāhu te‘ālā: şalla’llāhu E; -M.

¹³⁶³ ve sellem ḥazretlerinüñ: ve sellemün S, B, SB, M, A.

¹³⁶⁴ eglenüp: gelüp M.

¹³⁶⁵ Sübhānehu ve: -M.

Ve dahı İslām'ı ihyā itmek niyyetiyle¹³⁶⁶ 'ilm taleb iderken vefāt iden kişi ile¹³⁶⁷ enbiyā 'alā nebiyyinā ve 'aleyhimü's-selām¹³⁶⁸ arasında fark **[A100b]** cennetde bir derecedür ki ol derece-i nübüvvedür. Ve dahı küçüklük ve tazelük zemānında 'ilm öğrenmek insānuñ¹³⁶⁹ demi vü lahmı ile şöyle mahlūt olur ki hemān taşda kazılan nakş u yazı¹³⁷⁰ gibi berkişüp ašlā zā'il olmaz ve büyüklük ve pīrlük zemānında 'ilm öğrenmek hemān şu üzre yazmak gibidür meşelā buz üzre mürekkeble yazılan yazı karar itmeyüp tiz bozulduğı gibi pīrlükde de öğrenilen 'ilm sebāt bulmaz murād tazelük zemānında **[S90b]** ta'allüm-i 'ilme sa'y itmege terğibdür yohsa pīr olduğdan sonra 'ilm öğrenmeñüñ hīç fā'idesi yokdur demek degüldür. Zīrā kişi kendüsine lāzım olan 'ilm-i hālını¹³⁷¹ öğrenmek ve bilmek yüz yaşında olursa da¹³⁷² farz u lāzımdur. Ve dahı temellük itmek mü'minüñ **[E81a]** ahlākından degüldür illā taleb-i 'ilmde ya'nī **[B88b]** temellük¹³⁷³ ki¹³⁷⁴ haddēn **[SB96b]** aşuru tevāzu'a dinür hīç bir nesne talebi içün cā'iz degüldür illā kişi 'ilm öğrenmek içün her ne-kadar temellük iderse lāyıkdur.

Hikāye¹³⁷⁵ İmām Şāfi'ī'den rahmetu'llāhi te'ālā hikāyet olunur¹³⁷⁶ buyurmuş-ki Qur'ān öğrenüp **[A101a]** 'ilm-i kırā'atda kāmil olanuñ kıymeti büyük olup ağır bahālī olur. Ve 'ilm-i fikhı ta'līm idüp faḫīh-i kāmil olanuñ miqdārı 'ālī vü 'aẓīm olur. **[M40a]** Ve hadīs-i şerīf yazup zabt u hıfz eyleyenüñ hücceti ve bürhānı kavī ve muḥkem olur. Ve 'ilm-i hisābı ta'allüm idüp öğrenenüñ re'yi ve¹³⁷⁷ fikri eyü olur. Ve ırzını kendü

¹³⁶⁶ niyyetiyle: içün SB.

¹³⁶⁷ ile: -S.

¹³⁶⁸ 'aleyhimü's-selām: 'aleyhi's-selām B, SB; 'aleyhim S.

¹³⁶⁹ insānuñ: insānuñ dahı M.

¹³⁷⁰ u yazı: -SB.

¹³⁷¹ 'ilm-i hālını: 'ilm-i hālın M; 'ilm [ü] hikmeti SB.

¹³⁷² yaşında olursa da: yaşında da olursa M, A.

¹³⁷³ ya'nī temellük: -M.

¹³⁷⁴ ki: kim B.

¹³⁷⁵ Hikāye: -M, -A.

¹³⁷⁶ olunur: olunur ki M, A.

¹³⁷⁷ re'yi ve: re'y ü S.

nefsiyle şıyānet ü himāyet itmeyene dünyāda ve āhıretde ‘ilmi nef’ virmez. Zīrā mücerred ‘ilm ile iş bitmez ve ba’zı ‘ulemā dahı kendü oğlına vaşıyyet ü naşīhat idüp buyurmuş-ki iy oğul bir sâ‘at kadar ta‘allümüñ mezelletine taḥammül itmeyen ya’nī ‘ilm öğrenmekde çekdügi zill ü **[S91a]** ḥaḳārete dayanmayan kişi cehālet mezelletinde niçe yıllar ḳalup gide zīrā ṭālib-i ‘ilm olan müte‘allim ‘ilm öğrenürken üstādına temelluḳ u tezellül ızhār itmesi lâzımdır. Pes eger anları isti‘māl iderse ḡānim ü ‘ālim olup terk iderse maḥrūm u nādım olur zīrā ki ‘ālime ve üstād-ı ‘ilme temelluḳ itmek anuñ gizlü ve şaḳlu olan ‘ilmini **[B89a]** ızhār **[SB97a]** itdürür ve aña tezellül idüp meskenet ü mezellet **[A101b, E81b]** ızhār itmek seni istedüğüñ vaḳtlarda¹³⁷⁸ ta‘līm itmege şabr u taḥammül itmesine sebep olur. İmdi ol saña şaḳlu ‘ilmini ızhār itmekle niçe fā‘ide’-i celīle ḥāşıl olup seni şıḳ şıḳ okutmağa şabr u taḥammül itmesi ile ‘ilmüñ çoğalur. Akẓā’l-Kuzāt-ı Māverdi’den raḥmetu’llāhi te‘ālā şöyle ḥikāyet olunur ki kendüsinüñ bir maḳbül şākirdine vaşıyyet ü naşīhat idüp buyurmuş-ki iy oğul elbette ve elbette ‘ilm ü kemāle ḡāyetle sa’y u ikdām idüp taḥşīl-i ‘ilm eyle zīrā ‘ilm cemī’ lezzātuñ ‘ivaızıdur ve şāhibine cemī’ shehevātın gınā getüricidir. Pes her kimüñ ki¹³⁷⁹ ṭaleb-i ‘ilmde niyyet ü ḳaşdı şādıḳ ola lezzāt-ı dünyeviyye vü shehevātında himmet ü ḳaşdı ancak kendüsine mühimm ü lâzım olacaḳ kadar olur ya’nī böyle olan ṭālib-i ‘ilmüñ **[S91b]** dünyāya nazarı ancak mesken ü melbes ü me’kel gibi mā-lā-büddi olan nesne kadar olup mezīd-i himmeti ve ihtimām-ı ṭaviyyeti hemān taḥşīl-i ‘ulūma olur. İmdi iy ṭālib-i ‘ilm nefsüñi mekāsib şübhelerinden tenzīh idüp cemī’ meṭālib-i dünyeviyyeden ḳolay¹³⁸⁰ ve az nesne ile ḳanā‘at eyle **[A102a]** zīrā mekāsib şübhesi günāhdur ve cemī’-i meṭālib-i dünyā mezelletdür ve ‘amelden ḥāşıl **[SB97b]** olan ecr

¹³⁷⁸ vaḳtlarda: vaḳtda M, A.

¹³⁷⁹ kimüñ ki: kim-ki A; kim kim M.

¹³⁸⁰ ḳolay: -M.

ü şevāb saña kifāyet **[B89b]** idüp¹³⁸¹ anuñ ‘izz ü sa‘ādeti ile i‘tizāz u istis‘āduñ dünyā
vü mā-fī-hādan yegdür.

Yüz altıncısı budur¹³⁸²

أطلبوا المعروف **[E82a]** عند الرحماء من أمتي تعيشوا في أكنافهم والخلق عيال الله فأحب الخلق إلى الله من
أحسن إلى عياله

Terceme¹³⁸³ Eylügi ve luṭf u iḥsānı ümmetümden ziyādesiyle merḥamet ü şefkātli
olanlar yanında ṭaleb idüñüz tā kim anlaruñ ketf-i ḥimāyetlerinde ve cenāb-ı **[M40b]**
‘ināyetlerinde āsūde-ḥāl olup dünyāda eyü dirlük ile dirilesüz ve cemī‘ ḥalk Allāh
te‘ālānuñ ‘ıyālīdür ya‘nī cümlesi āña muḥtācdur. Pes Allāh te‘ālāya ḥalkuñ ziyāde
sevgülisi¹³⁸⁴ ya‘nī Allāh te‘ālānuñ mezīd-i ‘ināyetine ve ziyāde-i raḥmetine mazḥar
olan Allāh te‘ālānuñ ‘ıyāline ve maḥlūkātına iḥsān idüp anlara merḥamet ü şefkāt
[S92a] üzre olan kişidür.

Hikāye¹³⁸⁵ Ba‘zı kibār-ı meşāyih evlādına vaṣiyyet ü naṣīḥat idüp buyurmuş-ki iy oğul
şakın ḥavāyic ü meşālīḥüñi nā-ehl olanlardan isteme ya‘nī ḥayrı ve eylügi miftāḥü’l-
ḥayr olan şāḥib- **[A102b]** keremlerden iste kim işüñ bite. Ve daḥı iy oğul şakın
müstehakk u lāyık olmaduğın nesneyi ṭaleb itme ḥāşılı ḥaddüñden aşuru olanuñ
ṭalebinde **[SB98a]** olma zīrā sen böyle ṭaleb-i nā-ma‘kūl iderseñ ḥirmān u redde lāyık
olursın.

¹³⁸¹ idüp: ider M.

¹³⁸² Yüz altıncısı budur: -M, -A.

¹³⁸³ Terceme: -M, -A.

¹³⁸⁴ sevgülisi: sevgülisidür S.

¹³⁸⁵ Hikāye: -M, -A.

Yüz yidincisi budur¹³⁸⁶

قال رجل [B90a] يا رسول الله أوصني فقال عليك باليأس مما في أيدي الناس وإياك والطمع فإنه فقر حاضر
وإذا صليت صلاة فصل صلاة [E82b] مودع وإياك وما يعتذر منه

Terceme¹³⁸⁷ Mervīdūr ki Resūlu'llāh şalla'llāhu¹³⁸⁸ te'ālā¹³⁸⁹ 'aleyhi ve sellemūñ
hūzūr-ı sa'adet-baḥşlarına bir kişi gelüp yā Resūla'llāh baña vaşiyyet ü naşīḥat
eyleñüz¹³⁹⁰ didüğünde aña buyurdılar¹³⁹¹ ki iy kişi dā'imen nās ellerinde olanlardan nā-
ümīd olmağa mülāzım u müdāvīm olup kimseden nesne umma ve ṭama'-kār olmağdan
pek şaḳın zīrā ṭama' ḥāzırlanmış yohsulluğdur. Murād budur ki ḥubb-ı dünyā ile
mübtelā olup cem'-i mālā ve iddiḥārına ḥarīş olanuñ [S92b] gitdükçe ṭam'ı artup her
ne deñlü māl-ı firāvāna mālīk olursa da aña ğınā'-yı kalb ḥāşıl olmaz. Pes bu cihetden
[A103a] dā'imen faḳīrlükden kurtulmaz ammā cem'-i mālā ḥarīş ü ṭama'-kār
olmayana kifāf¹³⁹² miḳdārı ile ḳanā'at gelüp belā-yı faḳrdan ḥalāş u necāt bulur. Ve
daḥı iy kişi namāz kılmak murād eyledüğünde ehl ü eḥibbāsı ile vidā'laşanuñ namāzı
gibi kılmurād budur ki diyārından ğayrı yirlere sefer [SB98b] itmegi ḳaşd idüp ehli
ve dostları ile esenleşüp anlardan ayrılacağı zemān menziline iki rek'at namāz kılan
müsāfir gibi şöyle kılm kim gūyā dünyā [B90b] menziline eñ soñra kılduğın namāz
budur ḥāşılı dā'imen āḥiret fikrinde ve tedārükünde ol dimekdür. Ve daḥı iy kişi şaḳın
i'tizār olınacak nesnelerden ya'nī zinhār ve zinhār şol [E83a] işleri işleme kim
soñunda peşimān olup-da anuñ 'özrini dilemege muḥtāc olasın.

¹³⁸⁶ Yüz yidincisi budur: -M, -A.

¹³⁸⁷ Terceme: -M, -A.

¹³⁸⁸ şalla'llāhu: -E.

¹³⁸⁹ şalla'llāhu te'ālā: 'aleyhi's-selām M.

¹³⁹⁰ eyleñüz: idiñüz M, A.

¹³⁹¹ buyurdılar: buyurup didiler M, A.

¹³⁹² kifāf: kifāyet M.

Hikāye¹³⁹³ Faḳīh Meḥāmilī'den raḥmetu'llāhi te'ālā¹³⁹⁴ şöyle hikāyet olunur ki bir bayrām günü şol hâlde idi-ki yanında yarım etmekden ğayrı nafağa idecek hîç bir nesnesi yok **[M41a]** idi. Pes bunuñ hâline ba'zı eḥibbāsı muṭṭali' olmağın **[S93a]** üç yüz altun ve dahı vāfir ta'ām alup ḳapusına vardı. Ve ḳapu ḳaḳup şunları alıñuz didi **[A103b]** ve lâkin ol 'azîz ne ḳapusın açdı ve ne anları ḳabûl eyledi. Pes ol dostı elbette bunları alursın diyü yemîn eyleyüp faḳīh dahı almam diyü yemîn eyledi. Pes ol dostı behey efendi n'îçün almazsın ben yemîn itdüm eger ḳabûl eylemezseñ ḥāniş oluram luṭf idüp ḳabûl eyle diyüp faḳīh dahı ben anları n'eylerüm baña her gün yarım etmek kifāyet **[SB99a]** ider bugün ḥod vardır yarın îçün ḥāzırlamak lâzım degüldür diyüp dostı dahı eger almazsañ ḥāniş oluram zîrā ki ḳabûl idesüz diyü yemîn eyledüm diyüp faḳīh dahı eger sen anduñı **[B91a]** bozarsañ keffāret idecek nesne bulursın ya'nî keffāret-i yemîne ḳādirsın ammā ben yemînimi bozacaḳ olursam keffāretin bulamam diyüp dostı dahı iy şeyḫ senüñle bu ḳadar zemāndur dostluḳ iderüm pes bu¹³⁹⁵ şadāḳatümüzden ve li'llāhi te'ālā olan maḥabbetümüzden ḥayā vü ḥicāb itmez misin diyüp faḳīh dahı istiḥḳāḳum **[E83b]** ve ihtiyācum olmayan nesneyi almağa Allāh te'ālādan utanmağım senden utanmaḳdan yegdür diyü buyurdı.

Yüz sekizincisi budur¹³⁹⁶

من أصبح ولم يفكر في ظلم أحد **[A104a]** غفر له ما اجترم وإن شر الناس من أكرمه الناس اتقاء لسانه

¹³⁹³ Hikāye: -M, -A.

¹³⁹⁴ te'ālā: -M.

¹³⁹⁵ bu: -SB, -M.

¹³⁹⁶ Yüz sekizincisi budur: -M, -A.

Terceme¹³⁹⁷ Maḥlūkātđan hıç bir¹³⁹⁸ kimseye zılm u te‘addı itmegi fıkrılenmedügi hālde şabāha çıķan kişinüñ kazandığı cürm ü günāhı mağfıret olına. Ve dağı nāsuñ eñ ziyāde yaramazı şol kişidür ki nās anuñ yaramaz dilinden kórķduķları içün anı¹³⁹⁹ i‘zāz u ikrām ideler ya‘nı fāhiş sözlerinden ihtirāz içün anuñla müdārā idüp aña bi‘z-zarūrı¹⁴⁰⁰ hürmet ü ‘ızzet iderler. **[SB99b]**

Hikāye¹⁴⁰¹ Şöyle hikāyet olınur ki Hārūn-ı Reşid bir kimesneyi bir niçe müddet habs eyledükden şoñra zindāndan çıķardup¹⁴⁰² huzūrına getürtdi ve aña nicesin yirüñden hazz u şafā itdüñ-mi diyüp ol dağı ben zindānı pek eyü menzil buldum zırā ‘ında’llāhi **[B91b]** te‘ālā¹⁴⁰³ refi‘ü’l-kadr¹⁴⁰⁴ maķāmdur diyüp Reşid dağı ne yüzden ‘ālī-kadr maķāmdur diyüp ol kişi dağı zırā sen baña zılm idüp beni¹⁴⁰⁵ habs-i medid ile habs itdüñ ve ben şabr u taḥammül idüp hıç cez‘ ü feryād itmedüm. Ve muḥaķķaķdur ki Allāh te‘ālānuñ ‘avn u ‘ināyeti şābir kulları iledür diyüp Reşid dağı ister misin saña vāfir eylük **[A104b]** ideyüm diyüp ol dağı kendü nefsine eylük **[S94a, E84a]** şanmayanunı ne ḥayrını ve ne eylugini umarum diyüp Reşid dağı kendüme ne yüzden ḥayr şanmam diyüp ol dağı zılm u cevruñ sebebiyle kendü nefsüne la‘net itdürmegi ihtiyār eyledügiñ cihetden saña ḥayr olmasın istemezsin zırā ki Allāh te‘ālā Kır‘ān-ı ‘azīm’de

أَلَا لَعْنَةُ اللَّهِ عَلَى الظَّالِمِينَ¹⁴⁰⁶

¹³⁹⁷ Terceme: -M, -A.

¹³⁹⁸ bir: -A.

¹³⁹⁹ anı: -M, -A.

¹⁴⁰⁰ bi‘z-zarūrı: bi‘z-zarüre B, SB, E.

¹⁴⁰¹ Hikāye: -M, -A.

¹⁴⁰² çıķardup: çıķarup S, M, E.

¹⁴⁰³ te‘ālā: -M.

¹⁴⁰⁴ kadr: -M.

¹⁴⁰⁵ beni: -M.

¹⁴⁰⁶ 11/Hûd/18: “Bilmiş olun ki Allāh’ın laneti zalimlerin üzerinedir.” meâlindeki âyet-i kerîmeden iktibastır.

buyurdi [M41b] diyince bu söz Reşîd'e te'sîr eyleyüp ağlamağa başladı ve andan 'afvın taleb idüp helâlleşdi ve niçe in'âm u ihsân idüp âzâd eyledi.

Yüz toközuncısı budur¹⁴⁰⁷ [SB100a]

نعم المال الصالح مع الرجل الصالح ونعم الولد الصالح مع الرجل الصالح

Terceme¹⁴⁰⁸ Şâlih kişi ile olan helâl māl ne güzeldür ya'nî ne güzeldür ol helâldan kesb olınan māl kim şāhibi şālih kişi olup anı harām yirlere şarf itmeyüp tarîk-ı Hâk'da harc u infāk ider. Ve dahı şālih kişi ile şālih veled ne güzeldür [B92a] ya'nî ne güzeldür şol baba ki kendüsi şālih olmağın veledine dahı¹⁴⁰⁹ hüsni-i te'dîb eyleyüp tarîk-ı şalāha sevķ [A105a] itmekle anuñ a'māl-i şālihasından buña da hisse-i 'ā'id olur ve ne güzeldür şol şālih veled ki şālih babası sebebiyle kendüsi-de şālih olup babasına hayr [S94b] du'ā okutdurur.

Hikāye¹⁴¹⁰ Şöyle hikāyet olunur ki Serīyyi's-Sakaṭī kim Cüneyd-i Bağdādī'nüñ dayısıdır rahimehumu'llāhi te'ālā¹⁴¹¹ Cüneyd [E84b] henüz yidi yaşında iken anı alup bilesince Ka'be'-i mükerremeye götürdi. Ve ol yılda Serīyy-i Sakaṭī hazretleri ekābir-i¹⁴¹² şūfiyyeden dört yüz miqdārı şeyḥ ile hem-meclis olup şükr bābında vāfir tekellüm ü müzākere eyleyüp şükri her birisi bir güne beyān eyledi ve ol meclis-i 'ālīde Cüneyd hazretleri dahı hāzır idi. Pes ol meşāyihdan birisi Cüneyd'e nazar-ı himmet ile bakup iy şabī [SB100b] bu bābda sen-de bir nesne söyle diyüp ve Cüneyd dahı bir miqdār başın aşāğı egüp fikrlendi ba'de başın kaldurup

¹⁴⁰⁷ Yüz toközuncısı budur: -M, -A.

¹⁴⁰⁸ Terceme: -M, -A.

¹⁴⁰⁹ dahı: de M, A.

¹⁴¹⁰ Hikāye: -M, -A.

¹⁴¹¹ te'ālā: -M.

¹⁴¹² ekābir-i: aña M.

الشكر أن لا تعصي الله بنعمه

diyü buyurdı. Ya'nī şükr oldur ki Allāh te'ālānuñ saña¹⁴¹³ virdügi ni'metler sebebi ile aña 'ısyān itmeyesin. Pes ol böyle diyince cümlesi anuñ sözünü taşdıķ [A105b] ü istihsān idüp¹⁴¹⁴

أحسن يا قرة عين الصديقين¹⁴¹⁵

didiler.

Yüz onuncısı budur¹⁴¹⁶ [B92b]

عليك بذات الدين تربت يداك وإياك بالرغبة في ذات اليسار

Terceme¹⁴¹⁷ Mervīdür ki Resūlu'llāh şalla'llāhu te'ālā¹⁴¹⁸ 'aleyhi ve sellem [S95a] hāzretleri¹⁴¹⁹ Cābir'e rağıya'llāhu te'ālā 'anh evlen diyü buyurduķlarında dīn-dār hatun almağa iķdām u ihtimām eyle ya'nī şāliha ve mütedeyyine olan hatunı al kim Allāh te'ālā elüñe bereket virüp ğınāñı artura ve şaķın dīn-dār u şāliha olmayan māl-dār hatunuñ ğınāsına ve mālı çokluğına alda [E85a] nup-da anı tezevvüc itme. Hādīs-i şerīf-i āḥar da böyledür ki kişi tezevvüc idecegi hatunuñ diyānet ü şalāhına muķayyed olmayup-da ancak māl ü cemālī içün alınca mālından-da cemālinden-de maḥrūm olup dīn-dār u şāliha olduğı-çün alınca Allāh te'ālā anı ol şāliha hatunuñ [SB101a] hem mālı ve hem cemālī¹⁴²⁰ [M42a] ile merzūk eyleye ve müttefikün 'aleyh olan hādīs-i şerīf bu 'unvān ile vāķı'dur.

¹⁴¹³ saña: -E.

¹⁴¹⁴ taşdıķ ü istihsān idüp: taşdıķ idüp ve ihsān idüp M.

¹⁴¹⁵ “Aferin ey sadıkların gözbebeğı.”

¹⁴¹⁶ Yüz onuncısı budur: -M, -A.

¹⁴¹⁷ Terceme: -M, -A.

¹⁴¹⁸ te'ālā: -E.

¹⁴¹⁹ Resūlu'llāh şalla'llāhu te'ālā 'aleyhi ve sellem hāzretleri: Resül 'aleyhi's-selām M.

¹⁴²⁰ “cemālī” kelimesi M nüshasında mükerrerdur.

تتكح المرأة لأربع لمالها ولحسبها ولجمالها ولدينها فاظفر بذات الدين تربت يداك [A106a]

Terceme¹⁴²¹ H̱atun kiűi ḏort haűlet iĉ̱un tezevv̱uc olunur ki ol ḏort ma' ṉa m̱alı ve haűebi ve cem̱alı ve ḏiniḏur. İmdi iy evlenmek isteyen m̱u'min kiűi sen hem̱an ḏin-ḏar ve űalıha olan haűatuna zafer bulup anı iĉ̱tiy̱ar eyle Allāh te'ālā eḻūne bereket viṟup seni ğanī kılar. Ẕirā ol [B93a] űalıha haűatun [S95b] sebebiyle saña iki ciẖan menfa'atleri haűıl olur. Haűılı ṉas arasında 'adet budur ki evlenmek isteyen kiűi alacaĝı haűatunuñ yā m̱alına yā aűıl-zāde olmasına yā ẖusn ü cem̱aline yā ḏin-ḏar u űalıha olmasına baĝup alır. Pes űaĝib-i m̱üṟvvet ve ehl-i űalāh u ḏin-ḏar olan kiűi alacaĝı haűatunuñ űalāhına ve ḏin-ḏarlugına naĝar iḏup ol bir ma'ṉalar olmazsa da¹⁴²² ĝaḇul ider. Ve eger ol ma'ṉalar ḏin ü űalāhına muĝārin olursa ne ĝuzel kim [E85b] c̱ümlesi ile m̱üstefid olur fi'l-ẖaűıl tezevv̱uc olınan haűatunda maĝűudun bi'z-ẕāt olan hem̱an űalāh u taĝv̱asıdur.

Hikāye¹⁴²³ űöyle ĝikāyet olunur ki Kirmān [SB101b] p̱adiűāhı űāh űücā'-ı Kirmānī'ṉuñ kıızını zevceḻuge taleb eyley̱up [A106b] űāh űücā' daĝı ol p̱adiűāhdan üĝ ĝün m̱ühlet istey̱up hem̱an ol ĝünden mescidler iĉ̱ini tolanup bir űalıh kiűi araűdurmaĝa baűladı. Pes ol eűnāda ĝördi-ki bir yigit ĝuzel¹⁴²⁴ namāz kılar hem̱an yanında ṯurup namāzdan selām virḏüĝi ĝibi aña iy yigit evli misin diy̱up ol daĝı ĝayır heṉuz¹⁴²⁵ ergeṉum diy̱up űücā' daĝı yā bir haűatun ister misin-ki [S96a] hem ĝur'an oĝur ve hem namāz kılar ve hem oruc ṯutar ve hem ĝāyetle cem̱ile ve laĝfeḏur ki ẖiĉ degme evde öyle [B93b] ĝuzel kıız bulunmaz diy̱up yigit daĝı beni kim evlenḏuṟur ẕirā űimdi yanumdaki üĝ aĝçeden ĝayrı bir nesneye ĝādir deg̱ilem diy̱up űücā' daĝı iűte ben kızumı saña tezevv̱uc ideṟum. İmdi ol üĝ aĝçeṉuñ birisiyle etmek al ve birisiyle de etmek ĝatıĝı al ve birisiyle de bir ĝuzel ĝoĝulu nesne al diy̱up ba'de 'aĝd-ı nikāh iḏup

¹⁴²¹ Terceme: -M, -A.

¹⁴²² da: -M.

¹⁴²³ Hikāye: -M, -A.

¹⁴²⁴ yigit ĝuzel: ĝuzel yigit S.

¹⁴²⁵ heṉuz: heṉuz daĝı SB.

anları gerdege kodı. Pes kız ol kişi yanına gelince gördi-ki bir desti ağzına kurumuş yarım¹⁴²⁶ bazlama etmegi komuş. Pes kız bu nedür diyüp ol kişi dahı bu etmek¹⁴²⁷ [A107a] pāresi dünden qalmışdur ki aḥşām anuñla oruc açsam gerek [E86a] diyüp kız anuñ bu sözünü [SB102a] işitdügi gibi girü dönüp gitdi. Ve ol kişi aña giderken didi-ki besbellü ki Şāh-ı Kirmān’uñ kızını benüm faḫruma rāzī olmaduğı-çün beni erlüge qabül itmeyüp gideyor. Pes kız dahı aña didi-ki [M42b] va’llāhi Şāh-ı Kirmānī’nüñ kızını senüñ menzilüñden çıkup gitmesi faḫruñ içün degüldür belki za’f-ı yakīnüñ içündür ki tevekkülde olmayup-da aḥşām¹⁴²⁸ [S96b] oruc açmağa dünden yimek alıqorsun ben senden ta’accüb itmem babamdan ta’accüb iderüm-ki baña iy kızum seni bir şālih ü perhīz-kār kişiye tezevvüc eyledüm dir bilsem-ki ‘iffet ile nice vaşf ider şol kimesneye-kim Allāh te’ālāya i’timād eylemez illā etmek [B94a] iddiḥār idüp evinde alıqomağla. Pes ol yigit dahı kıza saña i’tizār iderem ‘özümi qabül eyle bir dahı itmeyelüm diyüp kız dahı imdi yā varup ol etmek pāresini taşadduḫ eyle yāḥūd ben bir evde ki bir ma’lūm nafaqa iddiḥār olına anda eglenmem diyüp zevci dahı varup¹⁴²⁹ ol nān pāresin bir faḫīre taşadduḫ idüp ve evine [A107b] gelüp kız ile mu’āşeret ve üns ü ülfet eyledi.

Yüz on birincisi budur¹⁴³⁰

استوصاه رجل فقال عليه الصلاة والسلام¹⁴³¹ لا تكذب فقال زدني فقال لا تغضب وما من شيء أبغض [SB102b] إلى الله وإلى رسوله من الكذب وإن الرجل ليكذب الكذبة الواحدة فلا يزال يرى ذلك في وجهه حتى [E86b] يعلم أن الله أحدث له توبة

¹⁴²⁶ yarım: -A.

¹⁴²⁷ etmek: nān E.

¹⁴²⁸ aḥşām: aḥşāma M.

¹⁴²⁹ varup: -M.

¹⁴³⁰ Yüz on birincisi budur: -M, -A.

¹⁴³¹ M. عم: عليه الصلاة والسلام

Terceme¹⁴³² Mervîdür ki Resûlu'llâh şalla'llâhu te'âlâ¹⁴³³ 'aleyhi ve sellem hazretlerinin¹⁴³⁴ huzûr-ı şerîflerine bir kişi gelüp vaşîyyet ü naşîhat **[S97a]** taleb eyleyince buyurdılar ki zinhâr yalan söyleme ba'de ol kişi dahı ziyâdece naşîhat idüñ diyüp anlar dahı şaķın nâ-haķ yire hîç kimseye ğaζab itme zîrâ ki Allâh te'âlâya ve Resûl'ine yalancılığdan ziyâde mebgûz nesne yokdur ya'nî yalancı olanı ne Allâh te'âlâ sever ve ne Resûl'i 'aleyhi's-şalavâtu ve's-selâm¹⁴³⁵. Ve dahı gâh olur ki yalancı kişi bir yalan peydâ idüp söyler ve ol kizbi **[B94b]** yüzinde zâhir olmağdan zâ'il ü hâlî olmaz hâşılı kizbi¹⁴³⁶ vechinde lâylı u zâhir olur tâ Allâh te'âlâ anuñ-çün tevbe ihdâş u halk idinceye dek. Pes Allâh te'âlâ aña tevfiķ idüp tevbe-kâr olduğı gibi yüzinden şıdķ **[A108a]** u şafâ nûrları âşikâre olmağa başlar.

Hikâye¹⁴³⁷ Meşâyıķ-ı kibârdan Şeyh Ebû Sa'îd nâm 'azîze rahmetu'llâhi te'âlâ¹⁴³⁸ bir kişi şütüm-ı¹⁴³⁹ ğalîze ile sögüp bre şöyle bre böyle diyü sebbinde vâfir mübâlağa eyledi. Pes ol 'azîz aña iy kişi beni **[SB103a]** kendü 'uyûbum üzre vâķıf kılmağında nefsüne vâfir zaħmet virdüñ ben¹⁴⁴⁰ bu eylüge degmezdüm luţf idüp helâl eyle diyüp ba'de kendü şaķalını tutup ve nefsine hıţâb **[S97b]** idüp didi-ki iy nefis vâ y hâlüne saña kaç **[E87a]** kerre didüm-ki şaķın hîç bir nesneñe aldanma senüñ qadr u kıymetüñ yokdur toptolu 'aybsın ne oldum şanursın ammâ sen benüm¹⁴⁴¹ sözümü inkâr idüp baña kulak urmaduñ **[M43a]** ve sözümü diñlemedüñ imdi işte şimdi şol Müslümân qarındaşumdan işit gör ki ne hâlde ve ne şıfatda imişsin.

¹⁴³² Terceme: -M, -A.

¹⁴³³ şalla'llâhu te'âlâ: şalla'llâhu E; -M.

¹⁴³⁴ ve sellem hazretlerinin: ve sellemüñ S, SB, A, B, M.

¹⁴³⁵ 'aleyhi's-şalavâtu ve's-selâm: 'aleyhi's-selâm M.

¹⁴³⁶ kizbi: kizb E; -SB.

¹⁴³⁷ Hikâye: -M, -A.

¹⁴³⁸ te'âlâ: 'aleyh M, A.

¹⁴³⁹ şütüm-ı: şöyle M.

¹⁴⁴⁰ ben: -M, -A.

¹⁴⁴¹ benüm: -M.

Yüz on ikincisi budur¹⁴⁴²

لما خلق الله آدم اشتكت الأرض إلى الله لما أخذ منها فوعدها أن يرد فيها ما أخذ منها فما أحد يموت إلا ويدفن في التربة التي خلق منها [B95a]

Terceme¹⁴⁴³ Allāh te‘ālā Ādem’i ‘alā nebiyyinā ve¹⁴⁴⁴ ‘aleyhi’s-selām halk eyledükde yir kendüsinden alınan topraktan [A108b] ötüri Allāh te‘ālāya şikāyet eyledi. Pes Allāh Sübhānehu ve¹⁴⁴⁵ te‘ālā arza va‘de eyledi-ki her ne kim andan alındıysa yine aña redd eyleye. İmdi hīç bir ölüp defn olunur insān yoğdur illā toprağı nereden alınup¹⁴⁴⁶ halk olındıysa oraya defn olunup¹⁴⁴⁷ kabri ol olur.

Hikāye¹⁴⁴⁸ Şeyh Ebī ‘Alī’den raḥmetu’llāhi te‘ālā¹⁴⁴⁹ [SB103b] hikāyet olunur buyurmuş-ki pādīşāhlardan her kim tūl-i ‘ömr ü saltanat ile ta‘āzüm ü tekebbür idüp ḥadem ü [S98a] ḥaşem ile iftiḥār u tecebbür iderse aña semādan bir münādī nidā ider ki iy tūrābdan halk olunup merci’ ü me‘ābı yine toprak olan kişi nefsüñ belāsıyla ‘ucb u gürūra düşme ve mülk ü devletüñ ile nāzlanma zīrā sen-de ve mālīk olduğıñ-da zevāle [E87b] ve nihāyete varsañuz gerekdür. Pes şoñı yoğluğa çıkan nesne ile ne tefāḥür idersin.

Yüz on üçüncisi budur¹⁴⁵⁰

¹⁴⁴² Yüz on ikincisi budur: -M, -A.

¹⁴⁴³ Terceme: -M, -A.

¹⁴⁴⁴ ‘alā nebiyyinā ve: -M.

¹⁴⁴⁵ Sübhānehu ve: -M.

¹⁴⁴⁶ alınup: -S, -SB, -A, -B, -M.

¹⁴⁴⁷ olunup: olunur M, A.

¹⁴⁴⁸ Hikāye: -M, -A.

¹⁴⁴⁹ te‘ālā: -M.

¹⁴⁵⁰ Yüz on üçüncisi budur: -M, -A.

أن ملوك الجنة كل أشعث أغبر إذا استأذنوا في الدنيا لم يؤذن لهم وإذا خطبوا النساء لم ينكحوا وإذا قالوا لم ينصف
لقولهم ولو قسم نور أحدهم بين أهل الأرض لوسعهم

Terceme¹⁴⁵¹ Ehl-i cennetüñ pâdişāhları yaʿnī cennetde kemāl-i mertebe [A109a] kām-rānlux eyleyenler dünyāda iken¹⁴⁵² faqr u fākaluk [B95b] ihtiyār idüp ve kifāflarından ve mā-lā-büddlerinden artuğı terk idüp üsti başı kirlü paşlu tozlu topraklı olan kişiler ola ancılayın kişiler ki dünyāda bir yire varmağa nāsdan izn taleb itdüklerinde anlara izn virmezler idi. Ve evlenmek içün bir hatun taleb itdüklerinde faqr-i bī-çāredür diyü anlara kız virmezlerdi. [SB104a] Ve bir söz söyledüklerinde sözlerine inşāf idüp kulaq urmazlardı¹⁴⁵³. [S98b] İşte anlar Allāh teʿālānuñ şol maqbūl kullarıdur ki eger birisinüñ nūrı ehl-i arza kısmet olunaydı cümlesine kifāyet iderdi.

Hikāye¹⁴⁵⁴ Ebī Muḥammed el-Ḥarīrīʾden hikāyet olunur buyurmuş-ki ittifāk zemānla bir kerre bir beyāz toğan zāhir olup anı şayd itmek kaydını gördüm ve lākin şikār idemedüm. Ve şimdi anı görelden berü¹⁴⁵⁵ kāmil kırk yıldur ki hālā yine keʿl-evvel ağıımı kurup bolay-ki anı yāḥūd anuñ mislini [E88a] elegetüreydüm diyü etrāf u eknāfi gözedürüm ammā göremeyorum. Pes aña ol aq toğan didüğüñ nedür didiler buyurdı-ki¹⁴⁵⁶ bir kerre baʿdeʿl-ʿaqr tekyemüze bir beñzi şararmış şolmuş kirlü paşlu yalın ayak [A109b] başı kaba[k] bir yigit çıkagelüp ve fiʿl-hāl [M43b] āb-dest alup ve namāz kılup ferāğından soñra başını [B96a] dizleri üzre koyup ve kendü ʿāleminde oturup hīç kimseye qarışmadı. Bu eşnāda bize ḥalīfeden bir kimesne gelüp buyuruñ pâdişāh sizi fuḡarāñuzla maʿan taʿāma daʿvet eyledi diyüp ben¹⁴⁵⁷ daḡı ol ḡarīb kişiye gel bizümle

¹⁴⁵¹ Terceme: -M, -A.

¹⁴⁵² iken: -E.

¹⁴⁵³ urmazlardı: urmazlar S, A.

¹⁴⁵⁴ Hikāye: -M, -A.

¹⁴⁵⁵ anı görelden berü: -M, -A.

¹⁴⁵⁶ buyurdı-ki: -A.

¹⁴⁵⁷ ben: biz M.

bile¹⁴⁵⁸ pādişāh sarāyına ziyāfete gidelüm didüm. Benüm pādişāh sarāyında işüm yokdur [S99a] ve lākin gönlüm şıcağ [SB104b] ‘aşide yimegi ister didi. Ammā ben anuñ bu sözine iltifāt itmeyüp bu dağı henüz sülük-ı tarīkatda mübtedīye beñzer ki bize muhālefet idüp kendü ārzūsına muqayyed olur diyüp¹⁴⁵⁹ ve anı zāviyede bırağup hālīfe sarāyına varduğ. Ve anda murād üzre ziyāfetlenüp ve va‘z u tezķir ü istimā‘ olunup girü menzilümüze geldük gördüm-ki ol yigit dağı ol halı üzre başın aşığı egmiş oturur. Pes varup mekānumda oturup bunuñ hālīne fıkrlenürken gözümü uyku alup bir miğdār ımızgandüğüm¹⁴⁶⁰ gibi düşümde gördüm-ki Resūlu’llāh şalla’llāhu te‘ālā¹⁴⁶¹ ‘aleyhi ve sellem¹⁴⁶² bir mecma‘da [A110a] oturup yanında dağı niçe enbiyā var ‘alā nebiyyinā ve¹⁴⁶³ ‘aleyhimü’s-selām. Pes huzūr-ı şerīflerine yaqın vardum [E88b] beni gördükleri gibi rüy-ı mübāreklerin benden öte yaña çevirüp baña iltifāt itmediler¹⁴⁶⁴. Pes bundan ğāyetle havfa düşüp yā Resūla’llāh [B96b] ‘acabā ne kabāhat eyledüm-ki benden i‘rāz idersüz diyü yalvardum. Buyurdılar ki benüm ümmetümden bir faķır yanuña gelüp senden bir nesne ārzūlaya ve sen anuñ hācetin bitürmege ķādir olasuñ-da anuñ işin bitürmeysin. [S99b] Pes anlaruñ heybetlerinden fī’l-hāl uyanup ol yigide bağdum gördüm-ki yirinde [SB105a] yok hemān ayağ üzre şıçrayup tış kapuya dek segirtidüm gördüm-ki kapudan taşra çıkup gideyor. Pes aña yalvarup iy yigit gel bir sehel dağı otur istedüğün aş pişüreyüm¹⁴⁶⁵ yi¹⁴⁶⁶ didüm. Baña bağup¹⁴⁶⁷ bir faķır yanuña gelüp senden bir nesnecük ārzū idüp-de sen anuñ¹⁴⁶⁸ hācetin bitürmege ķādir iken

¹⁴⁵⁸ bile: -S, -SB, -M, -E, -A.

¹⁴⁵⁹ olur diyüp: olup E.

¹⁴⁶⁰ ımızgandüğüm: mızgandüğüm A.

¹⁴⁶¹ te‘ālā: -E.

¹⁴⁶² şalla’llāhu te‘ālā ‘aleyhi ve sellem: ‘aleyhi’s-selām M.

¹⁴⁶³ ‘alā nebiyyinā ve: -M.

¹⁴⁶⁴ itmediler: itmedi M, A.

¹⁴⁶⁵ pişüreyüm: bişürdeyüm S, E, B.

¹⁴⁶⁶ yi: -S, -M, -A, -E.

¹⁴⁶⁷ bağup: bağup didi-ki S.

¹⁴⁶⁸ anuñ: aña E.

görivirmeyesin hattā anuñ-çün hażret-i Resūlu'llāh şalla'llāhu te'ālā¹⁴⁶⁹ 'aleyhi ve sellem¹⁴⁷⁰ ve yanınca daḥı niçe enbiyā 'alā nebiyyinā ve¹⁴⁷¹ 'aleyhimü's-selām saña şefā'at [A110b] idüp şunuñ istedüğini vir didiler şimden şoñra istemem andan gönölüm şoğudı diyüp ve beni terk idüp gitti ve ilā-el-ān anı bir daḥı göremedüm.

Yüz on dördincisi budur¹⁴⁷²

بدلاء أمتي أربعون اثنان و عشرون بالشام وثمانية عشر بالعراق كلما مات منهم واحد أبدل الله مكانه آخر فإذا جاء الأمر قبضوا

Terceme¹⁴⁷³ Ümmetümün abdālı [E89a] kırkıdur ki yigirmi ikisi Şām diyārında ve on sekizi 'Irāq vilāyetinde olup anlardan [B97a] birisi fevt olunca Allāh [S100a] te'ālā anuñ yirine nāsdan [M44a] istedüğü kılını bedel kılar ve emr-i İlāhī gelince cümlesi kabz olunur. Mütercim-i faķır¹⁴⁷⁴ beddela'llāhü te'ālā seyyi'atı ḥasenātın¹⁴⁷⁵ dir ki Kāmūs'da ve Muḥtār-ı Şihāḥ'da yazıldığı üzre [SB105b] rivāyeti budur ki abdāl didükleri Allāh te'ālānuñ şol şālih kullarıdır ki dünyā anlardan ḥālī olmaz. Ya'nī şol evliyādur ki anlaruñ vücūd-ı şerīfleri kıyāmete dek dükenmez ve anlaruñ cümlesi yitmişdür ki kırkı Şām diyārında ve otuzı sâ'ir diyārda olur ki içlerinden birisi fevt olunca Allāh [A111a] Sübhānehu ve¹⁴⁷⁶ te'ālā sâ'ir nāsdan birini anuñ yirine bedel kılar ce'alna'llāhü te'ālā fī zümreti 'ibādihi's-şālihīn¹⁴⁷⁷. Fetāvā-yı Şūfiyye'de meşṭurdur ki her bir farz namāzuñ ardınca bu biş kelime

¹⁴⁶⁹ te'ālā: -A.

¹⁴⁷⁰ hażret-i Resūlu'llāh şalla'llāhu te'ālā 'aleyhi ve sellem: Resūl 'aleyhi's-selām M.

¹⁴⁷¹ 'alā nebiyyinā ve: -M.

¹⁴⁷² Yüz on dördincisi budur: -M, -A.

¹⁴⁷³ Terceme: -M, -A.

¹⁴⁷⁴ Mütercim-i faķır: -M, -A.

¹⁴⁷⁵ "Allāh onun günahlarını sevaba tebdil etsin."

¹⁴⁷⁶ Sübhānehu ve: -M.

¹⁴⁷⁷ "Allāh bizi salih kulları zümresinden eylesin."

اللهم أصلح لأمة محمد اللهم ارحم امة محمد اللهم سلم أمة محمد اللهم فرج عن أمة محمد اللهم أغفر لأمة محمد
ولجميع من آمن بك اللهم صل على سيدنا محمد وعلى آله وصحبه¹⁴⁷⁸

ile du‘ā eyleyen kişi abdāldan olup anlaruñ defterine yazıla.

Hikāye¹⁴⁷⁹ Cüneyd-i Bağdādī’den hikāyet olunur rahmetu’llāhi te‘ālā şöyle buyurmuş-
ki [S100b] bir kerre mescidüñ bir bucağında otururdum anı gördüm-ki bir kişi gelüp
ve iki rek‘at namāz¹⁴⁸⁰ [E89b] kılop ve mescidüñ bir cānibinde uzanup yatdı ve baña
gel diyü işāret [B97b] eyledi. Yanına vardum buyurdı-ki iy Ebā el-Kāsım şimden soñra
vaqtumuz yaqlaşup ehibbāya kavuşmamuz yaqın oldı. İmdi ben vefāt [SB106a] idüp
benüm ğasl ü tekfīn¹⁴⁸¹ ü¹⁴⁸² techīzüm görüp işümi bitürdüğünden soñra ol sā‘atde saña
muğannīlerden bir yigīt gelse gerekdür benüm murakka‘amı ve seccādemı ve ‘aşāmı
ve āb-dest ibrīkümü [A111b] aña teslīm eyle. Ben-de ‘acabā muğannī didüğü kimdür
ve bunuñ yirine bedel olmağa ne lāyıkdur diyü fikre vardum. Pes ol¹⁴⁸³ ‘azīz baña
bakup ol muğannī benüm rütbeme ve maqāmuma yitişdi didi ba‘de vefāt eyledüğü gibi
techīzini itmām idüp işinden fāriğ olduğumuzdan soñra gördüm-ki anuñ vaşf eyledüğü
tāze yigīt çıkagelüp baña iy Ebā el-Kāsım xanı sendeki emānet diyüp ben-de işte¹⁴⁸⁴
hāzırdur ve lākin bunuñ aşlından baña haber vir ki hālūñ ne olduğı ma‘lūmum olsun
ba‘de saña teslīm¹⁴⁸⁵ ideyüm didüm. Pes ol dağı hālını beyān itmege başlayup¹⁴⁸⁶
ben¹⁴⁸⁷ niçe yārān ile falān kimesnenüñ çār-dāğında çalup çağırup [S101a] zevk u şafā
iderken kulağuma bir hātif nidāsı geldi-ki Cüneyd’e varup selām virüp andan falānuñ

¹⁴⁷⁸ “Allāh’ım ümmet-i Muhammed’i ıslah eyle. Allāh’ım ümmet-i Muhammed’e merhamet eyle. Allāh’ım ümmet-i Muhammed’e selametler ver. Allāh’ım ümmet-i Muhammed’i sevindir. Allāh’ım sana iman eden cümle ümmet-i Muhammed’e mağfıret eyle. Allāh’ım Efendimiz Muhammed’e (s.a.v.) ve O’nun ailesi ve ashābına salāt eyle.”

¹⁴⁷⁹ Hikāye: -M, -A.

¹⁴⁸⁰ namāz: -M.

¹⁴⁸¹ ğasl ü tekfīn: ğaslim ve tekfīni M.

¹⁴⁸² tekfīn ü: tekfīnüm ve SB.

¹⁴⁸³ ol: -B.

¹⁴⁸⁴ işte: -SB.

¹⁴⁸⁵ teslīm: -S.

¹⁴⁸⁶ başlayup: başladı M.

¹⁴⁸⁷ ben: bir M.

hırkasını ve seccāde ve ‘aşā ve ibrīkini al zīrā sen¹⁴⁸⁸ anuñ yirine kâ’im olup abdāldan olduñ dir diyü cevāb [E90a] virdi. [B98a] Pes ben dahı aña ol ‘azīzūñ [M44b] emānetlerin teslīm eyledüğim gibi tevbe vü istiğfār idüp¹⁴⁸⁹ ve kılğup iğtisāl eyledi ve ol hırkayı giyüp Şām’a [A112a] toğrı çekilüp [SB106b] gitdi.

Yüz on bişincisi budur¹⁴⁹⁰

إذا أحب الله عبدا نصب في قلبه نائحة من الحزن وإذا أبغض الله عبدا جعل في قلبه مزمارا من الضحك وإن الله يحب كل قلب حزين

Terceme¹⁴⁹¹ Allāh Sübhānehu ve¹⁴⁹² te‘ālā bir bendesini sevince ya‘nī aña āhıretde bī-hadd u hisāb¹⁴⁹³ in‘ām u ihsān itmegi¹⁴⁹⁴ murād idince anuñ kalbinde hüznden bir nevha idüp ağlayıcı bir ma‘nā naşb ider ya‘nī dā’imen āhıret fikrinde olup Allāh te‘ālānuñ havf u haşyetinden hālī olmayup hemīşe a‘māl-i şālīha tedārükünde olur. Ve dahı Allāh celle ve ‘alā bir kılını sevmeyüp aña buğz idince ya‘nī şol kılına kim ol maḥbūbı olan ‘abdına eyledügi in‘ām u ihsān gibi in‘ām murād eylemeye anuñ kalbine¹⁴⁹⁵ ḥadden aşuru [S101b] gülmekden bir duduk naşb ider ki ekşer evkātı ‘abeş yire gülüp şenlük itmekle geçer. Ve dahı taḥkīk Allāh te‘ālā her bir maḥzūn kalbi sever ya‘nī āhıret içün tasalanan göñül şāhibi Allāh te‘ālānuñ maḥbūb u maḥbūl kullarındandır.

¹⁴⁸⁸ sen: siz SB.

¹⁴⁸⁹ tevbe vü istiğfār idüp: -S, -SB, -A, -B, -M.

¹⁴⁹⁰ Yüz on bişincisi budur: -M, -A.

¹⁴⁹¹ Terceme: -M, -A.

¹⁴⁹² Sübhānehu ve: -M.

¹⁴⁹³ hisāb: bī-hisāb A, S.

¹⁴⁹⁴ itmegi: itmek SB, E, B, M.

¹⁴⁹⁵ kalbine: kalbinde SB, E, B, A.

*Hikāye*¹⁴⁹⁶ Şöyle hikāyet olunur ki meşâyih-ı **[A112b]** kibārdan birisi müsāfir olan mürīdlerine dā’imen vaşiyyet idüp ısmarlardı-ki her nerede kim bir maḥzūna rāst **[B98b]** geleler **[E90b]** andan¹⁴⁹⁷ aña selām teblīg ideler. Pes bir mürīdi andan icāzet **[SB107a]** alup sefer itmek istedi şeyḫ ḥazretleri¹⁴⁹⁸ daḥı aña izn virüp¹⁴⁹⁹ ‘ādeti üzre aña her kanda bir maḥzūnı görürseñ benden selām idüp ḥāl ü ḥatırın şor diyüp mürīdi daḥı şeyḫini tevdī’ idüp gitdi ve bir şehre uğrayup içinde giderken gördi-ki bir yol kenārında şeyḫi vaşf itdügi gibi bir maḥzūn oturur. Pes¹⁵⁰⁰ yanına varup şeyḫüm¹⁵⁰¹ falān ‘azīz size vāfir selāmlar eyleyüp mizāc-ı şerīfünüz su’āl ider didi ammā ol maḥzūn kişi bu mürīde aşlā iltifāt itmedi ve sözine kulaḫ urmadı ol mürīd şöyle dir ki ol maḥzūn baña iltifāt itmeyüp cevāb virmedüğinden ben-de maḥzūn olup yanında bekledüm ve elbette **[S102a]**¹⁵⁰² bunuñ ḥaḳīkatine¹⁵⁰³ irerüm diyüp¹⁵⁰⁴ yanından ayrılmadum. Pes aḥşām yaklaşup güneş batarken güneşe ḥıṭāb idüp iy güneş ‘acabā gözleri **[A113a]** kanlu yaşla tolu bir maḥzūn gönüllü kimesne üzre gurūb itdün-mi ola diyüp ağlamağa başladı ve bu kelāmı niçe kerre tekrār idüp ağlayı ağlayı söylerdi ve daḥı¹⁵⁰⁵ niçe sözler¹⁵⁰⁶ söylerdi ve lākin fehmi idemezdüm. Pes ol giceyi yanında giceleyüp şabāḥ olduğu gibi yine yanında **[B99a]** turup söyledügi sözlere kulaḫ urup ḥālī neye mūncerr **[SB107b]** ola diyü muntazır oldum. Pes güneş toğduğı gibi yine güneşe **[M45a]** ḥıṭāb idüp iy güneş **[E91a]** ‘acabā hıçbir ḳalb-i maḥzūn şāḥibi üzre doğduñ-mı ola diyüp bükā-yı şedīd ile ağladı ve şol mertebe cūş u ḥurūş eyledi-ki rūḥı

¹⁴⁹⁶ Hikāye: -M, -A.

¹⁴⁹⁷ andan: -S.

¹⁴⁹⁸ ḥazretleri: -M.

¹⁴⁹⁹ virüp: virdi M.

¹⁵⁰⁰ Pes: -M.

¹⁵⁰¹ şeyḫüm: şeyḫ M.

¹⁵⁰² S nühasının derkenar notunda “İy derd [ü] ḥüzn zevḳından ... olsan yārān ma’lūm ola ki kanlu yaşla .. olunan maḥal bir derd ricālī ol maḥalli okurken gözü yaşumdan ol maḥalle ṭamla ṭamladur. Sene 119 Şeyḫ Sulṭān Vahyī Efendi” ifadeleri kayıtlıdır.

¹⁵⁰³ ḥaḳīkatine: taḥḳīkine S.

¹⁵⁰⁴ diyüp: didüm M.

¹⁵⁰⁵ daḥı: -E.

¹⁵⁰⁶ sözler: sözler daḥı A.

cesedinden mufāraḳat itdi. Pes ben-de müteḥayyir olup bu meyyiti nice ğasl ü tekfīn idebilürüm diyü fikrlenürken anı gördüm-ki bir niçe erenler çıkagelüp baña girü dur biz anuñ maḥzūn olan ihvān-ı şafāsıyuz diyüp anı techīz ü ğasl eyledüklerinden soñra namāzını kılup ve defn idüp gitdiler. Pes¹⁵⁰⁷ ben ‘azīm fikre ve ḥayrete düşüp [S102b] bunuñ ḥāl ü şānına ta‘accüb üzre iken¹⁵⁰⁸ ol günüñ [A113b] gicesinde¹⁵⁰⁹ ol vefāt iden maḥzūnı Ebū Ca‘ferü’l-Ḥaddād nām ‘azīz düşinde şöyle görür ki riyāz-ı cinān içre serv-i revān gibi ḥırāmān ve ḳahḳaha ile ḥandān olup gezer. Pes ol ‘azīz aña bu sa‘ādete neden müsteḥaḳḳ u nā’il olduñ diyüp ol-daḥı Allāh Sübhānehu ve¹⁵¹⁰ te‘ālā dünyāda çekdügüm ḥavfi emne ve ḥüzni feraḥa tebdīl eyledi diyü buyurdı.

Yüz on altıncısı budur¹⁵¹¹

إن الله يباهي الملائكة¹⁵¹² بالشاب التائب ومن تاب قبل طلوع الشمس من مغربها [B99b] تاب الله عليه [SB108a]

Terceme¹⁵¹³ Taḥḳīḳ Allāh te‘ālā melā’ikeye tevbe-kār olan yigit ile mübāḥāt ider. Ya’nī ḳuvvet-i şehveti ğālib ve nefsi hevāya raġīb iken nefsinı zabt idüp ve hevā vü hevesden el çeküp menhiyyātı irtikāb itmekden iḥtirāz üzre olan civānuñ ef‘āl-i marziyyesini ve aḥlāk-ı ḥasenesini melā’ike’-i semāya i‘lām [E91b] ider. Ve daḥı güneş¹⁵¹⁴ maġribinden doğmadın cān u gönülden tevbe idenüñ tevbesini Allāh te‘ālā ḳabūl idüp anı maġfiret eyleye.

¹⁵⁰⁷ Pes: -M, -A.

¹⁵⁰⁸ üzre iken: idüp M, A.

¹⁵⁰⁹ gicesinde: gicesi M, A.

¹⁵¹⁰ Sübhānehu ve: -M.

¹⁵¹¹ Yüz on altıncısı budur: -M, -A.

¹⁵¹² الملائكة يباهي: يباهي الملائكة M.

¹⁵¹³ Terceme: -M, -A.

¹⁵¹⁴ güneş: -S.

*Hikāye*¹⁵¹⁵ Vezīr-i ḥalīfe ‘Alī bin ‘Īsā’dan ḥikāyet [A114a] olunur ki bir gün itbā’ı arasında vāfir ihtīşām [S103a] u heybetle giderken anuñ kim olduḡın bilmeyen ba’zı ġurebā ‘acabā bu kimdür diyüp ve yol üzre duran seyircilerden bir ḥatun kişi niçeye dek şu kimdür dirler bu bir bendedür ki Allāh te‘ālānuñ ‘ayn-ı ‘ināyetinden sākıt olmaḡın anı işte şu gördüğünüñ devlet-i ‘ācile ile mübtelā kılmışdur diyüp ve ‘Alī bin ‘Īsā dahı ol ḥatunuñ kelāmını işidüp ve hemān dönüp sarāyına girüp ba’de ḥalīfeden isti‘fā idüp beni vezīrlükden ‘azl ü taḥlīş idüñ diyü yalvarup ve kendüsini ‘azl itdürüp ve cemī‘ ḥadem ü ḥaşem ve devletden el çeküp mā-meżādan [SB108b] tevbe [B100a] ve dār-ı āḫirete inābet ü rücū‘ idüp ve Mekke’-i mükerreme’ye varup anda mücāvır olup ḥattā baḳiyye’-i ḥayātı anda geçüp mevti ḥāzır olınca ġāyetle giryān u nālān olup Allāh te‘ālāya tazarru‘lar¹⁵¹⁶ eyledi. Ve ol bu ḥāl içre iken eṭrāfında eḥibbā vü ihvānı bir ḥātifi işitdiler ki iy ‘Alī bin ‘Īsā ne ağlarsın sen¹⁵¹⁷ bizi evā’ilüñde terk eyledüñ biz de¹⁵¹⁸ saña mühlet virüp [M45b, A114b] seni ta‘cilen mu’āḥız¹⁵¹⁹ kılmaduḡ soñra itdüklerünüñden peşimān olup bize inābet ü ‘avd¹⁵²⁰ eyledüñ biz de¹⁵²¹ senüñ [E92a] ‘özrüñi [S103b] kabül eyleyüp suçlarını baḡışladuḡ ba’de bize tamām itā‘at eyledüñ biz de saña ecr ü şevāb i‘tā vü iḥsān eyledük. İmdi iy¹⁵²² ‘Alī muştuluk saña kim işte bize geliyorsun hīç bir kimesneyi gördüñ-mi ki maḥbūbına ve dostına varurken ağlayı ağlayı gide diyü söyler raḥmetu’llāhi te‘ālā.

*Yüz on yidincisi budur*¹⁵²³

¹⁵¹⁵ Hikāye: -M, -A.

¹⁵¹⁶ tazarru‘lar: tazarru‘ S, E.

¹⁵¹⁷ sen: -M.

¹⁵¹⁸ de: -A.

¹⁵¹⁹ mu’āḥız: mu’āḥze E.

¹⁵²⁰ ü ‘avd: -M, -A.

¹⁵²¹ biz de: biz M; ve E.

¹⁵²² iy: -M.

¹⁵²³ Yüz on yidincisi budur: -M, -A.

Ḥazret-i ‘Ömerü’l-Fārūḳ raḍıya’llāhu te‘ālā ‘anh rivāyet idüp buyurur ki bir kerre Resūlu’llāh şalla’llāhu te‘ālā ‘aleyhi ve sellem¹⁵²⁴ ḥazret-i ‘aliyyelerinüñ¹⁵²⁵ yanında niçe aşḥābla otururken üzeremüze aklar giymiş siyāh şaḳallu üsti başı pāk bir ġarīb kişi çıkagelüp Resūlu’llāh ‘aleyhi’s-şalavātu ve’s-selām¹⁵²⁶ ḥazretlerine baña [SB109a] İslām’dan ḥaber vir İslām neye dinür¹⁵²⁷ diyü su’āl [B100b] idüp anlar daḥı İslām budur ki

اشهدان لا اله الا الله و ان محمدا رسول الله¹⁵²⁸

diyü şehādet idesin. Ve daḥı giceli ve gündüzli biş vaḳt namāzı cemī‘-i şerā’iṭi ve levāzımı ile vaḳtlarında [A115a] kılup edā idesin. Ve daḥı zekātını viresin. Ve daḥı Ramazān orucın tutasın. Ve daḥı Beytu’llāhi te‘ālānuñ yolına ḳudretüñ olınca ḥacc u tavāf idesin. İşte İslām bunlardur diyü buyurup ol recül-i ġarīb¹⁵²⁹ [S104a] daḥı

صدق

diyüp¹⁵³⁰ ya’nī gerçeksın İslām bunlardur diyüp¹⁵³¹ ba’de ĩmāndan su’āl idüp baña ĩmāndan ḥaber vir ki ĩmān neye dinür diyüp¹⁵³² anlar daḥı [E92b] ĩmān budur ki Allāh te‘ālā Vāḥid-i ḳadīm-i ezelīdür zāt-ı ‘aliyyesine lāyık şıfāt-ı kemāl ile muttaşıfdur diyü i’tikād-ı kāmīl ile i’tikād idüp bilesin. Ve daḥı meleklerine i’tikād idüp meleklerüñ cümlesi Allāh te‘ālānuñ ḳulları olup¹⁵³³ aşlā ‘ibādetinden¹⁵³⁴ bir laḥza ḥālī olmazlar diyü bilesin. Ve daḥı kitāblarına i’tikād idüp cümlesi Allāh te‘ālānuñ kelāmı

¹⁵²⁴ şalla’llāhu te‘ālā ‘aleyhi ve sellem: ‘aleyhi’s-selām M.

¹⁵²⁵ ḥazret-i ‘aliyyelerinüñ: ḥazretlerinüñ M, A.

¹⁵²⁶ ‘aleyhi’s-şalavātu ve’s-selām: ‘aleyhi’s-selām M.

¹⁵²⁷ İslām neye dinür: -M.

¹⁵²⁸ “Şahitlik ederim ki Allāh’tan başka ilāh yoktur. Ve yine şehadet ederim ki Muhammed (s.a.v.) O’nun kulu ve elçisidir.”

¹⁵²⁹ -i ġarīb: -M.

¹⁵³⁰ diyüp: diyü buyurdu M.

¹⁵³¹ diyüp: -SB.

¹⁵³² ba’de ĩmāndan su’āl idüp baña ĩmāndan ḥaber vir ki ĩmān neye dinür diyüp: -M.

¹⁵³³ ḳulları olup: ḳullarıdır M.

¹⁵³⁴ ‘ibādetinden: ‘ibādetden SB.

olduđına¹⁵³⁵ inanup bilesin dimişler ki cümle kitāblar yüz dördtür ki anlardan on şahīfe
 Һazret-i¹⁵³⁶ Ādem'e ve elli şahīfe Һazret-i¹⁵³⁷ Şīt'e ve otuz şahīfe Һazret-i¹⁵³⁸ İdrīs'e ve
 on [SB109b] şahīfe Һazret-i¹⁵³⁹ İbrāhīm'e ve Tevrāt Һazret-i¹⁵⁴⁰ Mūsā'ya [B101a] ve
 Zebūr Һazret-i¹⁵⁴¹ Dāvūd'a ve İncİL Һazret-i 'İsā'ya¹⁵⁴² inzāl olınup [A115b] Furķān-ı
 Kerīm Һātemü'n-nebiyyīn Muḥammedü'l-Muṣṭafā'ya¹⁵⁴³ inzāl olındı şalavatu'llāhi
 te'ālā¹⁵⁴⁴ 'alā seyyidinā Muḥammedin ve 'alā cemī' ihvānehu mine'l-enbiyā'i ve'l-
 mürselīn. Ve daḥı Allāh te'ālānuñ resüllerine ve peygamberlerine ĩmān getürüp
 anlaruñ ḥalka meb'ūs olduklarını [S104b] i'tikād idüp bilesin. Ve daḥı āḥırki güne
 ya'nī kıyāmet günine i'tikād idüp Allāh te'ālā ḥalkı mevtlerinden soñra yine dirildüp
 kıyāmet günü 'Araşāt'a götürüp 'adl ü ḥaḳḳ-ıla ḥisāb idüp kimini kendü fazlı ile
 cennete ve kimini 'adli¹⁵⁴⁵ ile nāra ḳosa gerek diyü inanup bilesin. Ve daḥı ḥayr u şer
 Allāh te'ālānuñ taḳdīri ile olduğına i'tikād idüp hep andan bilesin işte ĩmān bunlara
 inanmaḳdur diyü [E93a] buyurduklarından soñra yine ol ğarīb ḳışı

صدقت¹⁵⁴⁶

diyüp ba'de baña iḥsāndan ya'nī Allāh te'ālāya 'ibādetde iḥlāş itmekden ḥaber vir ki
 iḥsān neye dinür diyü su'āl idüp anlar daḥı cevābında

أن تعبد الله كأنك تراه فإن لم تكن تراه فإنه يراك

¹⁵³⁵ olduğına: olduğını SB, M, A.

¹⁵³⁶ Һazret-i: -M.

¹⁵³⁷ Һazret-i: -M.

¹⁵³⁸ Һazret-i: -M, -A.

¹⁵³⁹ Һazret-i: -M.

¹⁵⁴⁰ Һazret-i: -M.

¹⁵⁴¹ Һazret-i: -M.

¹⁵⁴² İncİL Һazret-i 'İsā'ya: İsā'ya İncİL M; Һazret-i 'İsā'ya İncİL A.

¹⁵⁴³ Һātemü'n-nebiyyīn Muḥammedü'l-Muṣṭafā'ya: Һazret-i Muḥammedü'l-Muṣṭafā ki Һātemü'n-nebiyyīndür aña E.

¹⁵⁴⁴ te'ālā: -M.

¹⁵⁴⁵ 'adli: 'adl E.

¹⁵⁴⁶ "Doğru söyledin."

buyurdılar¹⁵⁴⁷.

Terceme¹⁵⁴⁸ İhsān ya'nī 'amelde ihlāş senüñ Allāh te'ālāya şöyle **[A116a]** 'ibādet **[SB110a, M46a]** itmegiñdür¹⁵⁴⁹ ki gūyā sen 'ibādet iderken anı görürsün. **[B101b]** Pes eger¹⁵⁵⁰ sen anı görmezseñ-de ol seni görür. Pes kişi beni Rabbüm celle ve 'alā görür ve müşāhede ider diyü i'tikād idüp 'ibādet idince şübhe yokdur ki 'ibādetini muhliş-āne idüp ašlā riyā vü šekk ü şübhe karışdurmaz. Pes ol Sultān-ı kevneyn **[S105a]** böyle buyurınca ol recül-i ğarīb yine

صدقت¹⁵⁵¹

didi. Ba'de ol kişi su'allerin itmām idüp cevābların aldukdan soñra çıkup gitdi. Pes Resūlū'llāh şalla'llāhu te'ālā¹⁵⁵² 'aleyhi ve sellem¹⁵⁵³ baña hıṭāb idüp yā 'Ömer ol ğarīb kişi şüretinde gelüp bu su'alleri eyleyen karındaşum Cebra'il idi-ki size diniñüzü ta'līm içün geldi idi diyü buyurdılar.

Hikāye¹⁵⁵⁴ Ba'zı meşāyihdan şöyle hikāyet olınur ki bir kâbiliyyeti ve isti'dādı kâmil mürīdi olup anı sâ'ir mürīdleri üzre taḳdīm idüp kendüsine ḥāş itmiş idi. Pes ol bir¹⁵⁵⁵ mürīdler buña ḥased idüp şeyḥümüz anı n'ichün bizüm üzerimüze taḳdīm ü tercih idüp mezīd-i himmetine ve ziyāde iltifātına **[E93b]** maḫhar **[A116b]** ider didiler şeyḫ ḥazretleri bunlaruñ kıl ü kâllerinden āġāh olmağın anları imtiḥān itmek isteyüp her birisine birer kuş virüp varuñ **[SB110b]** şunları hıç kimesne görmedin boğazlañuz ba'de baña getüriñüz diyüp anlar daḫı varup her biri¹⁵⁵⁶ kuşını zebḥ idüp **[B102a]**

¹⁵⁴⁷ buyurdılar: -SB.

¹⁵⁴⁸ Terceme: -M, -A.

¹⁵⁴⁹ itmegiñdür: itmekdür M.

¹⁵⁵⁰ eger: -M, -A.

¹⁵⁵¹ "Doğru söyledin."

¹⁵⁵² te'ālā: -E.

¹⁵⁵³ şalla'llāhu te'ālā 'aleyhi ve sellem: 'aleyhi's-selām M.

¹⁵⁵⁴ Hikāye: -M, -A.

¹⁵⁵⁵ bir: -M.

¹⁵⁵⁶ her biri: -S, -M, -E, -A.

şeyhüñ huzûrına getürdiler illâ ol mazhar-ı iltifât olan mürîd-i hâş aldugı kuşu zebh itmeyüp sağ getürdi. Pes¹⁵⁵⁷ şeyh hazretleri aña n'îçün [S105b] zebh itmedün diyüp mürîd-i mezkur dağı benüm 'azîzüm şunu var bir yirde boğazla ki aşı kimesne görmesün diyü buyurdıñuz idi. Pes ben fakîr hiç bir yir bulamadum illâ Allâh te'âlâ¹⁵⁵⁸ beni anda olduğumı görür ve bilür işte bunuñ-çün boğazlamayup sağ getürdüm didi. Pes şeyh hazretleri ol bir mürîdlerine hıfâb idüp anı işte bundan ötüri tahşîş idüp sizün üzeriñüze tercîh eyledüm diyü buyurup ve anları dağı inşâf idüp şeyh anı hâş mürîdi eyledüğine râzı oldılar.

Yüz on sekizincisi budur¹⁵⁵⁹

إن دعامة البيت أساسه وإن دعامة الدين [A117a] المعرفة بالله واليقين والعقل القامع قالت عائشة رضي الله تعالى عنها وما العقل القامع فقال الكف عن معاصي الله والحرص على طاعة الله

Terceme¹⁵⁶⁰ Tahkîkan her evün¹⁵⁶¹ diregi anuñ kıyâminuñ [E94a] temelidür ve dîn ü İslâm'uñ diregi Allâh celle ve 'alâyı [SB111a] ma'rifet ü yakîndür ve hem 'aql-ı kâmi'dür. Ya'nî Allâh te'âlâyı Kitâb-ı kerîminde vaşf u beyân eylediği gibi şekk ü şübhesüz yakîn ile bilüp i'tikâd itmekdür. Ve dağı kâmi' olan 'aql¹⁵⁶² dînüñ diregidür. [B102b] Pes anlar böyle buyurınca hazret-i 'Â'îşe [S106a] radıya'llâhu te'âlâ¹⁵⁶³ 'anhâ yâ Resûla'llâh 'aql-ı kâmi' buyurduğıñuz nedür diyü su'al eyledi cevâbında 'aql-ı kâmi' şol 'akldur ki nefsi bir mertebe kahr u izlâl ider ki şâhibi hemîşe kendüsini

¹⁵⁵⁷ Pes: -S, -E.

¹⁵⁵⁸ te'âlâ: -M.

¹⁵⁵⁹ Yüz on sekizincisi budur: -M, -A.

¹⁵⁶⁰ Terceme: -M, -A.

¹⁵⁶¹ evün: murâduñ SB.

¹⁵⁶² 'aql: -S, -M, -E, -A.

¹⁵⁶³ te'âlâ: -SB, -M.

me'āşiden men' idüp Allāh te'ālānuñ 'ibādet ü tã'atı üzre ħarīş [M46b] olur diyü buyurdılar.

Hikāye¹⁵⁶⁴ Akzā'l-Ḳudāt-ı Māverdi'den rahmetu'llāhi te'ālā¹⁵⁶⁵ hikāyet olunur buyurmuş-ki şehvet 'aқılları aldayıcı ve 'uқalāya ġadr idici ve қabāhatleri taḥsīn ü tezyīn idicidir [A117b] insānı ihlāk ider hīç bir nesne yokdur illā şehvet aña sebebdür ve şehveti maḡhūr u maġlūb kılup mehālikinden қurtulmaқ üç nesne ile ḡaşıl olur. Evvelkisi kişi gözini şehvet eşerlerinden ya'nī şehveti taḡrīk iden nesnelerden gözini yumup anı şehvete yardım itmesinden men' eylemekdür zīrā қalbe şehvet toḡumların eken gözdür. Ve ikincisi kişi şehvet-i nefsinı ḡelāle terġīb idüp anı [SB111b] mübāḡ ile қanā'atlandurmaktadır zīrā ki Allāh te'ālā bir nesneyi taḡrīm itmedi [E94b] illā andan bir mübāḡ ile iġnā idüp anı ḡarāmdan müstaġnī kıldı tā kim ol mübāḡ tã'atı üzre yardım eyleyüp muḡālefetinden [S106b] ḡaciz ü māni' ola. Ve üçüncisi nefse Allāh te'ālānuñ taқvāsını iş'ār idüp anı [B103a] dā'imen tã'atına mülāzım kılup ma'şiyetinden men' itmekdür ve nefse Allāh te'ālādan қorқmaġı i'lām itmegiñ tarīkı budur ki Allāh te'ālāya hīç kimsenüñ zamīri ḡafī vü pūşīde degüldür gizlüyi ve āşikāreyi hep bilür ve muḡsin ü şāliḡ olanları cezā-yı ḡayr ile cezālandurup [A118a] musī vü ġünāh-kār olanlara kem 'amelleri cezāsın virür. İmdi kişi nefesine bu ma'nāyı iş'ār u i'lām idince me'āşiden el çekmege inқiyād idüp tã'ata ve 'ibādete meyl ider. Pes ol nefis şāḡibinüñ daḡı dīni āfātadan sālīm olup mürüvveti zāḡir olur.

Yüz on toқuzuncısı budur¹⁵⁶⁶

¹⁵⁶⁴ Hikāye: -M, -A.

¹⁵⁶⁵ te'ālā: -M.

¹⁵⁶⁶ Yüz on toқuzuncısı budur: -M, -A.

كن في الدنيا كأنك غريب أو كأنك عابر سبيل وعد نفسك في أصحاب القبور اتق المحارم تكن أعبد الناس وارض
بما قسم الله لك تكن أغنى الناس وأحسن إلى جارك تكن مؤمنا وأحب للناس ما تحب لنفسك تكن مسلما ولا تكثر
الضحك [SB112a] فإن كثرة الضحك تميت القلب

Terceme¹⁵⁶⁷ Dünyāda hemān bir ġarīb gibi ol ya'nī kendü nefsüñde ḥā'if ü zelīl olup
nāsla [E95a] çokluk ihtilāt [S107a] idüp keşrete düşme belki hemān bir¹⁵⁶⁸ yolcu gibi
olup dünyāda mekān tutup qarār itmege maḥabbet itme ya'nī dār-ı qarār āḥiretdür
dünyā degüldür belki dünyā āḥirete geçüp gidecek yoldur. İmdi dünyāyı böyle bilüp
buña göre baṣiret üzre ol ve daḥı kendü nefsüñi aşḥāb-ı kubūr [B103b] içre 'add
eyle¹⁵⁶⁹ ya'nī [A118b] kendüñi ölümlere qarışmış şay zīrā ki saña ānen-feānen ecelüñ
gelüp yitişür. Pes¹⁵⁷⁰ imdi āḥiret tedārükün görmege sa'y u ihtimām eyle. Ebū Hureyre
raḍıya'llāhu te'ālā anı dir ki bir kerre Resūlu'llāh şalla'llāhi te'ālā 'aleyhi ve sellem¹⁵⁷¹
baña ḥıṭāb idüp buyurdu-ki Allāh te'ālānuñ ḥarām kılduğı şeylerden kork ya'nī
anlardan ictināb u ihtirāz eyle tā kim nāsuñ eñ ziyāde 'ibādet idicisi olasın ve daḥı
Allāh te'ālānuñ saña kısmet eyledüğü ile rāzı olup kanā'at eyle tā kim nāsuñ eñ ziyāde
ġanīsı olasın zīrā kanā'at dükenmez ḥazīnedür ve koñşıña iḥsān ve eylük¹⁵⁷² idüp ve
anı rencide kılmayup kendüñden emīn ü sālīm kıl [M47a] tā kim kāmīl mü'min olasın
[SB112b] ve daḥı kendü nefsüñe¹⁵⁷³ ne severseñ nāsa da anı sev ya'nī kendüñe ne
şanarsañ nāsa da anı şan tā kim [S107b] kāmīl Müslümān olasın ve çok gülici olma
zīrā çok gülmek ḳalbi öldürür ya'nī gönli katı idüp aña va'z u naṣīḥat geçmez olur.
[E95b]

¹⁵⁶⁷ Terceme: -M, -A.

¹⁵⁶⁸ bir: -SB.

¹⁵⁶⁹ eyle: eyleye B.

¹⁵⁷⁰ Pes: -SB.

¹⁵⁷¹ şalla'llāhi te'ālā 'aleyhi ve sellem: 'aleyhi's-selām M.

¹⁵⁷² iḥsān ve eylük: eylük ve iḥsān M.

¹⁵⁷³ kendü nefsüñe: kendüñe M.

Hikāye¹⁵⁷⁴ Ba'zı kibār-ı meşāyihdan hikāyet olunur dimiş-ki bir kerre Bağdād Cāmi'inde Semnūn Muḥibb'īn meclisine **[A119a]** hāzır idüm ma'rifet ü maḥabbetden tekellüm idüp bu bābda vāfir taḥkīkāt **[B104a]** eyleyüp ve biz daḥı sözlerin fehmi iderdük¹⁵⁷⁵ sonra şol-kaḍar tedkīk eyledi-ki ašlā fehmi idemez olduk ve taḥrīrī şol ḥadde vardı-ki mescidüñ kandilleri şöyle vecde geldiler ki birbirine çarpılup kırıldılar ve ol meclis-i şerīfde Vāsītī Ḥazretleri daḥı hāzır olmağın va'llāhi kandillerüñ bu ḥālinden ta'accüb itmeme belki şu¹⁵⁷⁶ direklerden ta'accüb iderüm-ki bu taḥrīre nice dayanabilüp yirlerinden kopmadılar diyü buyurdu işte Allāh te'ālānuñ kemāl mertebe maḥabbetde şādık olan muḥiblerüñ ḥāl-i sa'adet-me'ālī böyle olur.

Yüz yigirmincisi budur¹⁵⁷⁷

[SB113a] لا تتبع النظرة النظرة فإن لك الأولى وليست لك الأخيرة وإن أحب العفاف إلى الله عفاف البطن والفرج
ومن وقى شر دبدبه ولفلقه و قبقبه فقد وقى

Terceme¹⁵⁷⁸ Evvelki nazarına ikinci nazarını tābi' kılma ya'nī nazarı ḥarām olan **[S108a]** nesneye ibtidā bilā-kaşdın aḥsızın baḥduğından sonra bir daḥı bakma zīrā ki¹⁵⁷⁹ ḥāşılı gözüne rāst geldiği gibi andan **[A119b]** fī'l-ḥāl¹⁵⁸⁰ yüzünü çevirüp bir daḥı bakma. Zīrā ki evvelki nazaruñ kaşd u ihtiyāruñla olmaduğı-çün andan **[E96a]** saña günāḥ ḥāşıl olmaz ammā ikinci nazar ihtiyāruñla olduğı-çün andan ötürü işm olursun.

Yāḥūd ol ḥadīşüñ ma'nāsı ḳalbüñüñ nazarını gözüñüñ nazarına tābi' **[B104b]** kılma ya'nī gözüñ gördüğü gibi aña ḳalbüñden meyl ü maḥabbet¹⁵⁸¹ ızhār itme demek ola. Ve

¹⁵⁷⁴ Hikāye: -M, -A.

¹⁵⁷⁵ iderdük: idüp E.

¹⁵⁷⁶ şu: şol E.

¹⁵⁷⁷ Yüz yigirmincisi budur: -M, -A.

¹⁵⁷⁸ Terceme: -M, -A.

¹⁵⁷⁹ zīrā ki: -SB, -M, -E, -A.

¹⁵⁸⁰ fī'l-ḥāl: -M, -A.

¹⁵⁸¹ maḥabbet: -M, -A.

dağı tahkik Allāh te‘ālāya ‘afāf-ı şalāhuñ eñ ziyāde sevgülisi batn u fercüñ ‘afāfidur ya‘nī kişi karnını ve fercini harāmdan şakınması gāyetle maḳbūldür. Ve dağı fercinüñ ve lisānıñ ve karnıñ şerrinden maḥfūz olan sâ‘ir şürürdan dağı maḥfūz¹⁵⁸² olur zîrâ bu a‘zānuñ zararı sâ‘irinden çokdur. Pes bunları harāmdan ve zararlı olan nesnelerden hıfz iden çok belādan maḥfūz olur ol ḥadīs-i şerīfde ki ¹⁵⁸³”دببه“ ile ferc ve ¹⁵⁸⁴”لقلقه“ ile lisān ve ¹⁵⁸⁵”قبقبه“ ile batn murāddur.

Hikāye¹⁵⁸⁶ Ḥazret-i¹⁵⁸⁷ Mu‘āviye¹⁵⁸⁸ [SB113b] ‘Amr bin el-‘Āş’a mürüvvet nedür diyü su‘āl idüp ol dağı mürüvvet taḳvā ve şıla’-i rahmdür [S108b] diyüp ve muḡayyireye dağı su‘āl [A120a] idüp¹⁵⁸⁹ ol dağı kişi kendüsini Allāh te‘ālānuñ harām kılduğı nesnelerden hıfz itmekdür didi raḍıya’llāhu te‘ālā ‘anhüm¹⁵⁹⁰. Ve ḥazret-i ‘Alī bin Ebī Tālīb raḍıya’llāhu te‘ālā ‘anh buyurmuşdur ki gözini zabt itmege kâdir olmayan yanında ḳalbinüñ kıymeti yokdur ya‘nī gözini harāmdan yummayup-da hemān rāst [M47b] geldüğine diḳkatle [E96b] baḳan kişi lā-büdd gözi ucından ḳalbini bir belāya uğradur. Pes bu cihetden kıymet-i ḳalbini bilmemiş olur ve dīn ü dünyānuñ medārı ise ḳalb üzredür ya‘nī dünyā ve āḫıret menāfi‘i ḳalb üzre devr ider ve ḳalbün efkārı ve eṣḡālī [B105a] ve şalāh u fesādı ekşeriyyā göz tarafından ḥāşıl olur.

Yüz yigirmi birincisi budur¹⁵⁹¹

¹⁵⁸² olan sâ‘ir şürürdan dağı maḥfūz: -M.

¹⁵⁸³ دببه: دببه E.

¹⁵⁸⁴ لقلقه: لقلقه E.

¹⁵⁸⁵ قبقبه: قبقبه E.

¹⁵⁸⁶ Hikāye: -M, -A.

¹⁵⁸⁷ B nüshasında “Ḥazret-i” ifadesi sonradan karalanmış ve üzerine “mel’ün” ifadesi yazılmıştır.

¹⁵⁸⁸ SB nüshasında “Ḥazret-i Mu‘āviye” ifadesi silinmiştir.

¹⁵⁸⁹ ol dağı mürüvvet taḳvā ve şıla’-i rahmdür diyüp ve muḡayyireye dağı su‘āl idüp: -B.

¹⁵⁹⁰ B nüshasında “raḍıya’llāhu te‘ālā ‘anhüm” ifadesinin üzeri çizilmiştir.

¹⁵⁹¹ Yüz yigirmi birincisi budur: -M, -A.

من عامل الناس فلم يظلمهم وحدثهم فلم يكذبهم ووعدهم فلم يخلفهم فهو ممن كملت مروته وظهرت عدالته ووجبت أخوته

Terceme¹⁵⁹² Şol kimesne ki nās ile mu‘āmele vü mu‘āşeret eyledükde anlara zulm eylemez ve anlar ile söyleşdükde anlara yalan söylemez ve anlara bir nesnede va‘de eyledükde va‘desine hılāf itmez [SB114a] işte ol kişi mürüvvet-i insāniyyeti [A120b] kāmīl ve ‘adālet ü şalāhı zāhīr olmağın [S109a] uḥuvveti ve dostluğı vācib olan mü’mīnlerden olur.

Hikāyet¹⁵⁹³ Ba‘zı şüleḥā’-yı ‘ulemādan¹⁵⁹⁴ hikāyet olınur buyurmuş-ki mürüvvet-i insāniyyet didükleri ma‘nā faẓl ü kemālūñ şāhidlerinden ve luṭf u keremūñ delīllerindendür ve ol mürüvvet nüfūsuñ ḥilyesi ve himemūñ rütbesi olup iḥvān u aşdaḳānuñ mürā‘ātına ve ḥussād u a‘dānuñ müdārātına bā’is olur.

Yüz yigirmi ikincisi budur¹⁵⁹⁵

استعينوا على حوايجكم بالكتمان فإن كل ذي نعمة محسود

Terceme¹⁵⁹⁶ Havāyic [E97a]¹⁵⁹⁷ ü meşālīḥūñüzī taḥşīl itmek üzre anı gizleyüp ağıyarı andan āgāh itmemekle yardım taleb idūñüz zīrā her ni‘met şāḥibi ba‘zı nāsuñ maḥsūdıdır. Ya‘nī ḥuşūl-i ḥācetūñüze sebep olanlardan ve anuñ taḥşīli [B105b] tarīḳına irşād u delālet içün müşāvere olunanlardan mā‘adā hīç bir kimesneye keşf-i

¹⁵⁹² Terceme: -M, -A.

¹⁵⁹³ Hikāyet: -M, -A.

¹⁵⁹⁴ şüleḥā’-yı ‘ulemādan: ‘ulemā-yı şüleḥādan M, A.

¹⁵⁹⁵ Yüz yigirmi ikincisi budur: -M, -A.

¹⁵⁹⁶ Terceme: -M, -A.

¹⁵⁹⁷ E nüshasının derkenar notunda

“Sırrıñı şakla derūnuñda tolāb gibi

Her kimseye açılma sakın bāb gibi

Eger ‘izzet isteriseñ ‘ālemde

Herkesin pāyına var sür yüzüñi āb gibi”

mısraları kayıtlıdır.

rāz itmeñüz tā kim murāduñuz āsān vechle hāşıl ola zīrā ki eger hāsūdlar duyacak olurlarsa ayak bağı olurlar.

Hikāye¹⁵⁹⁸ Ba‘zı hükemā kendü oğlına [A121a] eylediği naşihatlardandır ki iy oğul mālîk olduğıñ māl ile Allāh te‘ālānuñ rızāsı olan yirlere cūd u seḥā [SB114b] itmegi ve esrārı keşf itmekde cemī‘ halkdan [S109b] ziyāde bahıl olmağı ‘ādet eyle zīrā kişinüñ eñ eyü cömerdlüğü mālını vücūh-ı ḥayrātda infāk eylemek olup aḥvālınüñ daḥı eñ eyüsi vāqıf olduğı gizlü rāzı şaklayup anı ağıyāra keşf itmekden buḥl ü imsākı kemālinde olmaḳdur dimiş.

Yüz yigirmi üçüncisi budur¹⁵⁹⁹

بالصبر يتوقع الفرج ومن يد من قرع الباب ولج

Terceme¹⁶⁰⁰ Şabr ile ferec ve feth-i bāb umulur. Ve bir kapuyı feth için kaçup beklemekle mülāzemet iden ol kapuyı açup içerüsine girer.

Hikāye¹⁶⁰¹ Şöyle hikāyet olunur ki Reşīd Ḥalīfe bir kimesneyi ḥabs [E97b] idüp bir kaç günden şoñra aña ḥālın su‘āl itmege bir kişi gönderüp var gör ne söyler didi. Pes resūli daḥı ol kişiye varup buluşınca aña didi-ki var¹⁶⁰² Emīrū‘l-mü‘minīn’e [M48a] benden söyle kim iy [B106a] pādīşāhum senüñ tena‘‘um u zevk u şafāñdan kaç gün geçdiyse benüm-de şiddet-i ḥālümden ol kadar gün geçdi [A121b] ve “küllü ātin ḳarīb”¹⁶⁰³ muḳteżāsınca ikimüzüñ-de ḡāyet-i emri yakındur hüküm Allāh te‘ālānuñdur

الحمد لله الواحد القهار¹⁶⁰⁴

¹⁵⁹⁸ Hikāye: -M, -A.

¹⁵⁹⁹ Yüz yigirmi üçüncisi budur: -M, -A.

¹⁶⁰⁰ Terceme: -M, -A.

¹⁶⁰¹ Hikāye: -M, -A.

¹⁶⁰² var: -M.

¹⁶⁰³ “Her gelecek yakındır.”

¹⁶⁰⁴ “Hamd Vāhid ve Kāhhār olan Allāh içindir.”

Pes bu söz Reşîd'e irişince aña itdüği te'addiye peşimân olup ve andan 'afv eyleyüp [S110a] vâfir ihsân eyledi. İmdi [SB115a] şöyle ma'lûm ola ki kişi cemî'-i umûrını Allâh te'âlâya tefvîz idüp andan¹⁶⁰⁵ şalâh u halâşî nede ise anı taleb itse meşelâ Allâh te'âlâdan hayr taleb idüp

اللهم خلى واخترلى ولا تكنلى الى اختيارى

dise. Ya'nî yâ Allâh benüm hâlûme aşlah ve hayr ne ise benüm-çün anı ihtiyâr idüp vir. Ve beni kendü nefsüme ve ihtiyâruma bilgüme teslîm itme ben kendümi saña tapşurmuşumdur baña hemân hayr ne ise anı vir. Pes kişi böyle dise hayrdan gayrı nesne görmeye ya'nî Allâh¹⁶⁰⁶ Rabbü'l-'âlemîn celle ve 'alâya tefvîz itdüğü emrinde her ne zühûr iderse aña ol hayrludur zîrâ cemî' umûrîñ 'âkıbetleri bize göre mübhem ve nâ-ma'lûmdur. Çok şerr ü fesâd [E98a] vardır ki bize şûret-i hayr u şalâhda görünür. Ve çok hayr vardır ki [A122a] bize şûret-i şerde görünür ammâ Allâh te'âlâ cümlesini bilür. Pes 'âkıll olan umûrını [B106b] dâ'imen ol minvâl-i meşrûh üzre Allâh te'âlâya tefvîz ü teslîm ider.

*Yüz yigirmi dördincisi budur*¹⁶⁰⁷

المستشار مؤتمن والمشاورة حصن من الندامة وامان من الملامة فاستشيروا العقلاء ترشدوا ولا تخالفوا فتندموا

*Terceme*¹⁶⁰⁸ Müşâvere olınan [S110b] kişi i'timâd olınmuşdur ya'nî müşâvere olınan kişi elbette [SB115b] 'aql-ı kâmilinde ve re'y-i şâmilinde ve emânet-i diyânetinde ve esrârı ketm idüp fâş itmemekde i'timâd olınacak kimesne olmak lâzımdur. Ve dahı müşâvere peşimânlukdan şaklayıcı ve rüsvâyılukdan emîn ü şalim kılcıdır. Pes imdi

¹⁶⁰⁵ andan: -S.

¹⁶⁰⁶ Allâh: -M.

¹⁶⁰⁷ Yüz yigirmi dördincisi budur: -M, -A.

¹⁶⁰⁸ Terceme: -M, -A.

‘ākıllar ile ya‘nī umūr-dīde vü mücerreb-i rüzgār olan ‘aqlı kāmiller¹⁶⁰⁹ ile müşāvere idüp anlaruñ işāret ü delāletleri ile ‘amel eyleñüz tā kim rüşād u šalāḥ-kārıñuza zafer bulasuz. Ve ol müşāvere itdügiñüz ‘aqlı kāmilleruñ gösterdükleri işde anlara muḥālefet itmeñüz ve illā soñra peşīmān olursuz.

Hikāye¹⁶¹⁰ Ḥazret-i Lokmān’dan şöyle ḥikāyet olunur ki oğlına vaşıyyet ü naşīḥat idüp dimiş-ki **[A122b]** iy oğulcuğum umūrı tecrübe idüp vākıf-ı aḥvāl olan ile müşāvere eyle **[E98b]** zīrā ki ol mücerrib-i ‘ālim olan ‘aqlı kişi kendüsine ağır bahā ile tūran re’yini senden dirīğ itmeyüp saña virür ve sen ise¹⁶¹¹ **[B107a]** andan müft alursun. Ve bunı-da dimişler ki kişi her¹⁶¹² ne deñlü ‘aqlı ve zīrek olursa da yine ‘aql-ı kāmīl¹⁶¹³ ve re’y-i şā’ib ü mücerrib olanlar ile müşāvereden müstağni **[M48b]** olıma elbette meşveret **[S111a]** itmesi lāzımdur. Ḥasan-ı Baṣrī raḥmetu’llāhi te‘ālā dimişdür ki nās üçdür ki biri bütün ve biri yarım ve biri hīçdür. **[SB116a]** Pes bütün olan recül şol kişidür ki hem şāḥib-i re’ydür ve hem ‘aqlına mağrūr olmayup sā’ir ‘aqlılı dostları ile müşāvere ider. Ve yarım olan recül şol¹⁶¹⁴ nākış kişidür ki gerçi re’y ü fikri eyüdü ve lākin kimesneye tenezzül idüp müşāvere eylemez. Ve hīç olan ya‘nī lā-şey’ olan recül şol kişidür ki ne kendüsünüñ bir eyüce re’y ü fikri var ve ne kimesne ile meşveret eyler.

Yüz yigirmi bişincisi budur¹⁶¹⁵

من كانت له مظلمة لأخيه من عرضه أو شيء فليستحله منه اليوم **[A123a]** قبل أن لا يكون دينار ولا درهم إن كان له عمل صالح أخذ منه بقدر مظلمته وإن لم تكن له حسنات أخذ من سيئات صاحبه فحمل عليه

¹⁶⁰⁹ ile ya‘nī umūr-dīde vü mücerreb-i rüzgār olan ‘aqlı kāmiller: -M.

¹⁶¹⁰ Hikāye: -M, -A.

¹⁶¹¹ ise: -S, -M, -A, -E.

¹⁶¹² her: -M.

¹⁶¹³ ‘aql-ı kāmīl: ‘aqlı kāmīl S, E, SB.

¹⁶¹⁴ şol: şu S.

¹⁶¹⁵ Yüz yigirmi bişincisi budur: -M, -A.

Terceme¹⁶¹⁶ Şol Müslümānuñ kim¹⁶¹⁷ bir dīn qarındaşına ‘ırzından¹⁶¹⁸ yā ğayrı nesnesinden zulm ü te‘addīsi ola hāşılı şol kişi kim [E99a] üzerinde bir Müslümānuñ haqqı ola andan ol haqqını helāl itmesini dīnār ve dirhem bulunmayacak günden öñdin bugün taleb eylesün. Zīrā ki [B107b] āhıretde eger ol zālīmūñ eyü ‘ameli var ise andan anuñ haqqı kadar alınur ve eger hasenātı yoğ-ısa [S111b] ol mazlūmuñ günāhlarından alınup ol zālīm üzre yükledinilür.

Hikāye¹⁶¹⁹ [SB116b] Meymūn bin Mihrān’dan hikāyet olunur buyurmuş-ki zālīm olan kişi Qur’ān-ı ‘azīm oqur hālbuki kendü kendüsine la‘net ider. Zīrā ki zālīm olan kimesne meşelā

أَلَا لَعْنَةُ اللَّهِ عَلَى الظَّالِمِينَ¹⁶²⁰

āyetin oqur ve kendüsi ise zālīm olmağın ol zālīmleñ tahtında dāhil olur. E‘azenā’llāhu te‘ālā min zalik¹⁶²¹.

Yüz yigirmi altıncısı budur¹⁶²²

Mervīdür ki Resūlu’llāh şalla’llāhu te‘ālā ‘aleyhi ve sellem¹⁶²³ cihād u ğazādan dönüp Medīne’-i münevvere’ye [A123b] geldükleri zemān aşhābına hıttāb idüp

قدمتم من الجهاد الأصغر إلى الجهاد الأكبر

buyururlar idi.

¹⁶¹⁶ Terceme: -M, -A.

¹⁶¹⁷ Müslümānuñ kim: Müslümān-ki A.

¹⁶¹⁸ ‘ırzından: ‘ırzdan S.

¹⁶¹⁹ Hikāye: -M, -A.

¹⁶²⁰ 11/Hūd/18: “Bilin ki, Allāh’ın lâneti zalimlerin üzerine olacaktır.” meâlindeki âyet-i kerîmeden iktibastır.

¹⁶²¹ “Böylelerinden olmaktan Allāh’a sığınırız.”

¹⁶²² Yüz yigirmi altıncısı budur: -M, -A.

¹⁶²³ şalla’llāhu te‘ālā ‘aleyhi ve sellem: ‘aleyhi’s-selām M.

Terceme¹⁶²⁴ Küçük cihâddan dönüp büyük cihâda geldiñüz. Pes yâ Resûla'llâh cihâd-ı ekber buyurduğunuz nedür diyü su'âl eyledüklerinde

جهاد النفس

buyurdılar. Ya'nî büyük cihâd nefisle ceng ü cidâl eylemekdür nefisle ceng eylemek cihâd-ı ekber olduğunun aşlı budur ki düşmen-i zâhirimiz olan küffâr [E99b] ile ceng idenlerimize küffâr gâlib olurlarsa yine ol Müslümânlar şehîd-i me'cûr olup âhîretüñ sa'âdet-i ebediyyesiyle mes'ûd olurlar ammâ şol Müslümân¹⁶²⁵ ki düşmen-i bâtını [B108a] olan [S112a] şeytân nefisle yek-cihet olup-da galebe ide ol kişi [SB117a] tarîd ve sa'âdet-i âhîretten ba'îd olur. Pes dâr-ı âhîrete zararı olan düşmenler ile ceng ü cidâl eylemek muğarrerdür ki cihâd-ı ekber olur.

Hikâye¹⁶²⁶ Yahyâ bin Mu'âz Râzî'den rahmetu'llâhi te'âlâ hikâyet [M49a] olunur¹⁶²⁷ buyurmuş-ki iy ihvân-ı sa'âdet-cüyânım nefsünüzle riyâzet kılıçların elüñüze alup cihâd u ceng idüñüz ki ol riyâzet kılıçları dördür ki anlar az yimek ve az uyumak ve zarûretten [A124a] artuk söylememek ve cemî' nâsuñ izâ vü cefâsına şabr eylemekdür zîrâ ki kılllet-i ta'âmdan mevt-i shevât ve kılllet-i nevmden irâdet-i kalbün şafâsı ve kılllet-i kelâmdan âfâtdan selâmet ve halkuñ cefâ vü ezâsına taḥammülden gâyyât-ı merâtibe bâliğ olmak ḥâşıl olur.

Yüz yigirmi yidincisi budur¹⁶²⁸

ركعتان یركعهما العبد في جوف الليل خير من الدنيا وما فيها

¹⁶²⁴ Terceme: -M, -A.

¹⁶²⁵ Müslümân: Müslümâna A.

¹⁶²⁶ Hikâye: -M, -A.

¹⁶²⁷ “olunur” ifadesi M nüshasında takibede yazılmış ancak sayfada yazılmamıştır.

¹⁶²⁸ Yüz yigirmi yidincisi budur: -M, -A.

Terceme¹⁶²⁹ Şol iki rek‘at nāfile namāz ki kıl dūn yarusında kılqup-da anları kılar dūnyādan ve içinde olan metā‘lardan yegdūr bunuñla murād kıyām-ı leyle tahrīzdūr hattā bir ḥadīṣ-i şerīfde dahı

أشراف أمتي حملة [S112b] القرآن وأصحاب الليل

[E100a] vākı‘dur. Ya‘nī ümmetümün şerīfleri ḥāmil-i Qur‘ān olanlar ya‘nī Qur‘ān-ı ‘azīmün nazm-ı şerīfin ve ma‘nā-yı [B108b] laṭīfin bilüp mukteziyātı [SB117b] ile ‘āmil olanlar ve hem gice nās yaturken kılqup ‘ibādet idenlerdür.

Hikāye¹⁶³⁰ Rābi‘atü’l-‘Adeviyye‘den raḥimehümu’llāhi te‘ālā şöyle ḥikāyet olunur ki her gice yatsu namāzın kılduqdan soñra nās yaturken evinün tamı üzre çıqup ve Allāhu te‘ālāya [A124b] tazarru‘ idüp İllāhī güneş dolanup ve gözler uyuklayup ve mülük-i ‘ālem kapuların kapayup ve her bir ḥabīb kendü sevdügiyle ḥalvetine dāḥil olup herkes kendü rāḥatına meşgūl oldı. İşte ben za‘īfe cāriye maḳām-ı ‘ibādet ü tã‘atda olup gözümeye uyku getüremem diyüp namāza başlardı. Ve tā seḥer vaktına dek ‘ibādet idüp vakt-ı¹⁶³¹ seḥerde yine evvel-i leyldeki gibi tazarru‘ itmege başlayup İllāhī işte bu gice de nihāyet bulup şabāḥ olmağa başladı kāşki bu gice ki ‘ibādetüm maḳbūl olduğın bileydüm tā kim bu sa‘ādetle tehniye olunup baña dostlarum mübārek-bād diyü beni sevindürelerdi. Yāḥūd maḳbūl olmaduğın bileydüm-ki ta‘ziye olunup¹⁶³² baña dostlarum¹⁶³³ tesellī virelerdi. [S113a] Yā Rabbī mādām-ki beni ḥayātde qorsun benüm de’büm sözüm¹⁶³⁴ budur yā Rabbī ‘izzet ü celālün ḥaḳḳı-çün eger ben za‘īfeyi kapuñdan tãrd u redd ideydün yine andan aşlā mufāraḳat [SB118a] itmezdüm zīrā

¹⁶²⁹ Terceme: -M, -A.

¹⁶³⁰ Hikāye: -M, -A.

¹⁶³¹ vakt-ı: -S.

¹⁶³² baña dostlarum mübārek-bād diyü beni sevindürelerdi yāḥūd maḳbūl olmaduğın bileydüm-ki ta‘ziye olunup: -A.

¹⁶³³ dostlarum: -M.

¹⁶³⁴ sözüm: -A, -S, -M, -B, -E.

[E100b] bilürüm-ki Kerīm'sin ve Cevād u Muṭlaḳ'sın dostlarını [B109a] mahrūm
komazsın.

*Yüz yigirmi sekizincisi budur*¹⁶³⁵

من التمس [A125a] رضى الله بسخط الناس كفاه الله مؤنة الناس ومن التمس رضى الناس بسخط الله¹⁶³⁶ وكله
الله إلى الناس

*Terceme*¹⁶³⁷ Şol kimesne ki Allāh te'ālānuñ rızāsını nāsuñ öykelenmesiyle taleb ider
ya'nī nās ile mu'āmelede anların hoşnūd olmasına olmamasına¹⁶³⁸ bakmayup-da
ancaḳ Allāh te'ālānuñ rızā-yı şerīfine naẓar iden Müslümān'a Allāh te'ālā nāsuñ aña
irgürecekleri zahmet ü meşakḳati def' itmekde kifāyet ider ḥāşılı Allāh [M49b] te'ālā
anı nāsdan hıfz u ḥirāset ider. Ve şol kişi kim nāsuñ hoşnūdluḡını Allāh¹⁶³⁹ te'ālānuñ
maḳt u ḡaẓabı ile iltimās eyler Allāh te'ālā anı nāsa teslīm¹⁶⁴⁰ ider¹⁶⁴¹ ya'nī Allāh
te'ālānuñ rızāsı olduḡına naẓar itmeyüp-de nāsuñ hoşnūdluḡın taleb iden kimesneyi
Allāh te'ālā ol rızāsına baḳduḡı nāsa teslīm ider ya'nī Allāh te'ālā [S113b] aña 'avn ü
'ināyet-i kifāyet eylemez. Ve ḥadīṣ-i¹⁶⁴² āḥarda daḡı

من شر الناس منزلة يوم القيامة عبد أذهب آخرته بدنيا غيره

vāḳı'dur. Ya'nī kıyāmet güninde 'inda'llāh te'ālā menzile ve mertebe cihetinden nāsuñ
yaramazlarındandır şol bende ki [SB118b] āḫiretini [A125b] ḡayrısınıñ dünyāası
sebebiyle gidere.

¹⁶³⁵ Yüz yigirmi sekizincisi budur: -M, -A.

¹⁶³⁶ بسخط الله: -SB.

¹⁶³⁷ Terceme: -M, -A.

¹⁶³⁸ olmamasına: -S, -M, -A, -E.

¹⁶³⁹ te'ālā anı nāsdan hıfz u ḥirāset ider. Ve şol kişi kim nāsuñ hoşnūdluḡını Allāh: -M.

¹⁶⁴⁰ teslīm: ta'līm S, M, A, B.

¹⁶⁴¹ Allāh te'ālā anı nāsa ta'līm ider: -S.

¹⁶⁴² ḥadīṣ-i: daḡı M, A.

Hikāye¹⁶⁴³ Şöyle hikāyet [E101a] olunur ki hāzret-i ‘Ā’īşe’-i Şiddīka’ya¹⁶⁴⁴ rağıya’llāhu te‘ālā¹⁶⁴⁵ ‘anhā Mu‘āviye rağıya’llāhu te‘ālā ‘anh [B109b] bir mektüb gönderüp anlardan va‘z u naşihat taleb eyledi. Pes hāzret-i ‘Ā’īşe dahı aña yazdı-ki iy Mu‘āviye i‘tā vü men‘ünde ve emr ü nehyünde ve bi’l-cümle nās ile mu‘āmelede Allāh te‘ālādan pek kōrk zīrā sen Allāh te‘ālādan kōrkarsañ Allāh te‘ālā saña anlardan gelen nesnelerde kifāyet idüp seni hemişe hıfz u hırāset ider ve eger Allāh te‘ālānuñ rızası olmayan yirde nāsdan kōrkup-da anlaruñ gönüllerince olursañ anlar saña Allāh te‘ālādan gelen kazā vü belāya aslā siper olmazlar Allāh te‘ālā saña neden hāzer eyle didi ise andan pek ihtirāz eyle ve seni neden tahvīf itdi ise andan pek havf üzre ol ve şimdi mālīk olup taşarrufında [S114a] olduđuñ şeylerden alup saña gelecek zemān içün alıkoyup hāzırla fi’l-hāşıl saña öldüğüñ vaktde yakīn ü muḥakkaḳ haber gelüp ḥaḳīkat ḥālī görürsün ve’s-selām. [A126a]

Yüz yigirmi tokuzuncısı budur¹⁶⁴⁶

من مات في أحد الحرمين بعثه الله [SB119a] يوم القيامة من الأمنين وما بين بيتي و منبري روضة من رياض الجنة ومنبري على حوضي

Terceme¹⁶⁴⁷ İki Harem-i şerīfden her kankısı olursa birisinde ölen Müslümānı Allāh te‘ālā kıyāmet güninde [E101b] ‘azāb u ‘ikābdan esen¹⁶⁴⁸ olan kullarından olduğı ḥālde kōpara. Ve dahı ḥadīş-i şerīf-i¹⁶⁴⁹ āḥarda buyurur ki benüm [B110a] evümle minberüm arası cennet bāğçelerinden bir ‘azīm bāğcedür ve benüm minberüm ḥavzum

¹⁶⁴³ Hikāye: -M, -A.

¹⁶⁴⁴ ‘Ā’īşe’-i Şiddīka’ya: ‘Ā’īşe’ye M.

¹⁶⁴⁵ te‘ālā: -M.

¹⁶⁴⁶ Yüz yigirmi tokuzuncısı budur: -M, -A.

¹⁶⁴⁷ Terceme: -M, -A.

¹⁶⁴⁸ esen: emīn S.

¹⁶⁴⁹ şerīf-i: -B.

üzredür. Ya'nî ol mevzi'-i mübârekde namâz kılmak ve zikr ü tesbîh itmek gibi 'ibâdet riyâz-ı cennetden bir 'azîm ve a'lâ bâğçe vü bostâna nâ'il olmağa mü'eddî olur. Ve dahı minber-i şerîfleri yanında 'ibâdete mülâzemet itmek âhıretde havz-ı şerîfinden içmek sa'âdetine vuşûle bâ'is olur.

Hikāye¹⁶⁵⁰ Ebî Hafş el-Haddād'dan rahmetu'llāhi te'ālā hikāyet olunur buyurmuş-ki Medīne'-i münevvere'de mücāveretüm eyyāmında bir kerre **[S114b]** gāyetle acıgup on biş gün miqdārı yicek nesne¹⁶⁵¹ bulmamağın ol Hāzret-i 'aliyyenüñ Ravza'-ı muṭahharalarına **[M50a]** varup yā Resūla'llāh niçe eyyāmdur ki **[A126b]** bu buḳ'a'-ı¹⁶⁵² mübârekede Rabbümüñ hızmanınde yüm ve helāl loḳma bulmamağın hîç bir nesne yimeyüp gāyetle acıkdum didüm. Ve bu hâlde gözümü uyku alup ımızgandüğüm gibi düşümde gördüm-ki **[SB119b]** ol Hāzret-i 'aliyye baña bir etmek virüp ben-de alup yimege başladum ve yirken uykudan uyanup ḳarnımı toymış ve etmegiñ nısfını elümde ḳalmış buldum.

Yüz otuzuncısı budur¹⁶⁵³

Mervîdür ki bir kerre Hāne-i sa'âdetlerinnden¹⁶⁵⁴ ṭaşra çıkup sevinerek aşhâbı yanına **[E102a]** gelüp buyurdılar ki şimdi baña karındaşum Cebrâ'il gelüp muştulayup didi-ki

لا يصلي عليك أحد من أمتك صلاة **[B110b]** إلا صل الله عليه عشرا و إن أولى الناس بك يوم القيامة أكثرهم صلاة عليك ومن صلى عليك صلت عليه الملائكة ما صلى فليقل من الصلاة أو ليكثر ومن صلى عليك في كتاب لم تزل الملائكة يستغفرون له مادام اسمك في ذلك الكتاب

¹⁶⁵⁰ Hikāye: -M, -A.

¹⁶⁵¹ nesne: -S, -M, -A, -B, -E.

¹⁶⁵² buḳ'a'-ı: ravza-ı A.

¹⁶⁵³ Yüz otuzuncısı budur: -M, -A.

¹⁶⁵⁴ Hāne-i sa'âdetlerinden: Sa'âdet-hānelerinden S.

Terceme¹⁶⁵⁵ Yā Muḥammed senüñ üzeriñe ümmetüñden hîç bir **[S115a]** kimesne şalavât itmez illā Allāh te‘ālā anuñ üzerine on şalavât ider ya‘nī Allāh te‘ālā aña eñ azdan on dürlü rahmet ider. Ve dahı **[A127a]** tahkîk yā Muḥammed saña kıyāmet güninde nāsuñ eñ ziyāde yakîni ya‘nī şefā‘atüñe sâ‘irinden ziyāde yakîn olanı saña çok çok şalavât getürendür. Ve dahı yā Muḥammed saña bir kerre şalavât getürene melā’ike şalavât idüp anuñ-çün mağrifet taleb ideler. İmdi çünki saña **[SB120a]** şalavât virmekte bu kadar faẓīlet vardır kişi saña şalavât getürmegi isterse az itsün ve isterse çok itsün¹⁶⁵⁶ kendüsi bilür. Ve dahı yā Muḥammed bir kitāb içre senüñ ismiñi yazan anuñ ardınca şalla’llāhu te‘ālā ‘aleyhi ve sellem demek gibi şalavâtı dahı yazınca melā’ike anuñ-çün istiğfār itmekden zā’il olmazlar mādām-ki ismüñ ol kitābda bāķīdür.

Hikāye¹⁶⁵⁷ ‘Abdu’llāh bin Zeyd’den rahmetu’llāhi **[E102b]** te‘ālā¹⁶⁵⁸ hikāyet olunur buyurmuş-ki zemānumuzda sehv ü gaflet ile mevşūf **[B111a]** bir kimesne var idi düşümde gördüm-ki Resūlu’llāh şalla’llāhu te‘ālā ‘aleyhi ve sellem¹⁶⁵⁹ anuñ elini tutup gider. Pes böyle gördüğüm gibi yā Resūla’llāh bu yaramaz bende Allāh te‘ālānuñ ‘ibādetinden i‘rāz idenlerdendür **[S115b]** yā¹⁶⁶⁰ aşlı nedür ki anuñ elini mübārek eliñüze almışsuñuz buyurdılar ki ben anuñ müsrif **[A127b]** ü günāh-kār olduğımı bildüğüm için şimdi elini yapışup Allāh te‘ālāya bunuñ-çün şefā‘at itmege gideyorum. Pes ben dahı yā Resūla’llāh bu kişi sizden bu luṭf u şefā‘ate ne vesīle ve ne sebeble nā’il oldu didüm buyurdılar ki baña çok çok şalavât ider hattā¹⁶⁶¹ her¹⁶⁶² gice döşegine girince baña biñ kerre şalavât getürmeyince **[M50b]** yatmaz ve şimdi **[SB120b]**

¹⁶⁵⁵ Terceme: -M, -A.

¹⁶⁵⁶ itsün: -B, -A, -SB,-E.

¹⁶⁵⁷ Hikāye: -M, -A.

¹⁶⁵⁸ rahmetu’llāhi te‘ālā: -M.

¹⁶⁵⁹ şalla’llāhu te‘ālā ‘aleyhi ve sellem: ‘aleyhi’s-selām M.

¹⁶⁶⁰ yā: -M, -A.

¹⁶⁶¹ hattā: -S, -M, -A.

¹⁶⁶² her: -B.

umarum-ki Allāh te‘ālā bunuñ¹⁶⁶³ hakkında şefā‘atümi kabûl eyleye. Pes şabāh olunca mescidde aşhābumla oturup anlara bu rū’yâyı söylerken ol kişi ağlayarak mescide girüp ve bizüm meclisümüze toğrılıp ve yanumuza gelüp selām virüp önümde oturup yā ‘Abdu’llāh eliñi baña uzat zīrā beni saña Resūlu’llāh şalla’llāhu te‘ālā ‘aleyhi ve sellem¹⁶⁶⁴ gönderüp var ‘Abdu’llāh’uñ elinde tevbe eyle didi diyüp ben dañı aña tevbe vü istiğfārı telkīn ü ta‘līm eyleyüp ol dañı cān u gönülden **[E103a]** tevbe eyledi. Ba‘de aña rū’yāsından su‘āl eyleyüp **[B111b]** düşünde ne gördüñ didüm şöyle beyān eyledi-ki bu gice rū’yāmda Resūlu’llāh şalla’llāhu te‘ālā ‘aleyhi ve sellem¹⁶⁶⁵ gelüp **[S116a]** elümi tıtdı ve baña **[A128a]** gel gidelüm seni Rabbümden şefā‘at ideyüm zīrā baña çok çok şalavāt getirürsün diyü buyurup ve ben dañı anlarla bile gitdüm. Pes şefā‘at eyleyüp şefā‘atı maqbûl oldu. Ba‘de baña buyurdı-ki şabāh olunca ‘Abdu’llāh’a varup anuñ eli üzre tevbe idüp ba‘d-ez-în ‘alā-ğadrü’t-ğāğat¹⁶⁶⁶ istikāmet üzre ol diyü buyurdılar.

Yüz otuz birincisi budur¹⁶⁶⁷

قومي إلى أضحيّتك فإن الله تعالى¹⁶⁶⁸ يرفع عنك ذنوبك عند أول قطرة من دمها

Terceme¹⁶⁶⁹ Mervîdür ki Resūlu’llāh **[SB121a]** şalla’llāhu te‘ālā ‘aleyhi ve sellem¹⁶⁷⁰ hāzret-i Fāṭıma’ya radıya’llāhu te‘ālā¹⁶⁷¹ ‘anhā hıṭāb idüp buyurdı-ki iy Fāṭıma kurbān bayrāmındaki kurbānuñ boğazlanurken var yanına hāzır ol zīrā ki eger böyle iderseñ Allāh te‘ālā senden günāhlarıñı andan dökilen evvelki tamlı katında ref‘ ü izāle ider.

¹⁶⁶³ bunuñ: -A.

¹⁶⁶⁴ şalla’llāhu te‘ālā ‘aleyhi ve sellem: ‘aleyhi’s-selām M.

¹⁶⁶⁵ şalla’llāhu te‘ālā ‘aleyhi ve sellem: ‘aleyhi’s-selām M.

¹⁶⁶⁶ “bundan sonra gücünün ettiğı kadar.”

¹⁶⁶⁷ Yüz otuz birincisi budur: -M, -A.

¹⁶⁶⁸ تعالى: -S, -B, -SB, -E, -A.

¹⁶⁶⁹ Terceme: -M, -A.

¹⁶⁷⁰ şalla’llāhu te‘ālā ‘aleyhi ve sellem: ‘aleyhi’s-selām M.

¹⁶⁷¹ te‘ālā: -M.

Pes ol Sultān-ı kevneyn böyle diyince ‘İmrān bin Hūşayn yā Resūla’llāh bu şimdi buyurduğıñuz size ve ehl-i beytiñüze mi maḥşūşdur yoḥsa ‘āme’-i Müslimīne mi diyüp anlar daḥı cemī’ Müslimānlara maḥşūşdur diyü buyurdılar. Pes her kim-ki uḍḥiyye ḳurbānını boğazladurken **[A128b]** yanına ḥāzır ola ol **[E103b]** raḥmet ü maḡfirete nā’il olur. **[B112a]**

Hikāye¹⁶⁷² **[S116b]** Mālik bin Dīnār’dan raḥmetu’llāhi te‘ālā ḥikāyet olunur buyurmuş-ki bir kerre ḥac niyyetiyle çıkup Ka’be’-i mükerrremeye giderken yolda bir yigit gördüm-ki gice olunca ref’-i şavt idüp

يا من تسره الطاعات ولا تضره المعاصي هب لي ما يسرك واغفر لي ما لا يضرك

dir. Ya’nī iy ḳullarınun ‘ibādāt u tā‘ātını seven ya’nī ‘ibādet ü tā‘at idenleri raḥmet-i vāfiresi ve ni‘met-i mütekāşiresi ile mes‘ūd eyleyen ve daḥı aña ‘āşī ḳullarınun ma‘şiyetleri zarar u ziyān **[SB121b]** eylemeyen Rabbü’l-‘ālemīn celle ve ‘alā kendü luḥf u keremünle ‘ibādāt u tā‘ātümi ḳabül idüp baña cezā’-yı celīl ve şevāb-ı cemīl bağışlayup şimdiye dek cehāletle ḳazandugum cürm ü günāhları kendü ‘ināyet ü raḥmetünle maḡfired idüp cümlesini benden ‘afv eyle. Ve bir kaç günden soñra herkes Mīḳāt’de iḥrām eyleyüp telbiye itmege **[M51a]** başladuklarında anı ḡayrılar gibi telbiye itmez görince aña n’içün¹⁶⁷³ telbiye itmezsın didüm baña cevāb virüp behey şeyḥ benüm

ليبيك¹⁶⁷⁴

diyü çağırmağum geçen günāhlarımı izāle eylemez. Ḳorḳaram-ki ben

ليبيك **[A129a]** اللهم ليبيك¹⁶⁷⁵

¹⁶⁷² Hikāye: -M, -A.

¹⁶⁷³ telbiye itmez görince aña n’içün: -M.

¹⁶⁷⁴ “Buyurunuz.”

¹⁶⁷⁵ “Buyurunuz, ey Allāh’ımız buyurunuz.”

diyince baña

لا لبيك ولا سعديك لا أسمع كلامك ولا أنظر إليك¹⁶⁷⁶

diyü cevāb gele didi. [S117a] Ve bundan soñra anı göremedüm illā Minā'da. Pes anda gördüm-ki yine tazarru' idüp

اللهم [B112b, E104a] أن الناس قد ذبحوا وتقربوا إليك وليس لي شيء أتقرب به إليك إلا نفسي فتقبلها مني

diyüp ya'nī yā Allāh taḥkīk nās kurbānların boğazlayup herkes anuñla saña taḥarrüb ve zülfi kesüp eylediler.¹⁶⁷⁷ Ve ben faḳrūñ ise nefsumden ğayrı kurbān idüp saña taḥarrüb idecek hīç bir nesnecügüm yokdur. İmdi yā Rabbī luṭf u keremüñle nefsumi benden ḳabūl eyle işte anı saña teslīm eyledüm diyüp [SB122a] ve 'aḳṭince bir kerre inçkırup ve yire düşüp teslīm-i rūḥ eyledi raḥmetu'llāhi te'ālā.

Yüz otuz ikincisi budur¹⁶⁷⁸

من حج لله فلم يرفث ولم يفسق رجع كيوم ولدته أمه والعمره إلى العمرة كفارة لما بينهما والحج المبرور ليس له جزاء إلا الجنة

Terceme¹⁶⁷⁹ Ka'be'-i mükerrerremeyi ḥacc u ziyāret itmegi ancak Allāh te'ālānuñ rızā'-yı şerīfī içün ve cenneti recā idüp cehennemden ḥalāş içün [A129b] niyyet idüp ṭarīḳında yaramaz sözler ve hem-nisā ḥuzūrında taḳbīl ü cimā'a müte'alliḳ sözler söylemedin ve daḥı fışk u cidāl idüp ḥadd-i¹⁶⁸⁰ istiḳāmetden çıḳmadın ḥaşılı yoldaşları ve ḥızmet-kārları [S117b] ve ṭavarını kirāya tıtuḡı kimesneleri ile çekişmedin ḥaccını itmām eyleyen Müslümān kişi günāhlarından çıḳup anı anası zünūbdan pāk olduḡı

¹⁶⁷⁶ “Buyurmuyorum! Seni mes'ūd etmiyorum! Senin sözlerini duymuyorum! Ve sana nazar etmiyorum!”

¹⁶⁷⁷ zülfi: zülf S.

¹⁶⁷⁸ Yüz otuz ikincisi budur: -M, -A.

¹⁶⁷⁹ Terceme: -M, -A.

¹⁶⁸⁰ ḥadd-i: -M.

hâlde doğurduğu **[E104b]** gündeki gibi ola. **[B113a]** *Mütercim-i fakîr*¹⁶⁸¹ rahmetu'llâhi te'âlâ¹⁶⁸² şöyle takrîr ü beyân ider ki hacc-ı mebrûr şâhibi olanuñ beyne ve beyne Allâh te'âlâ¹⁶⁸³ olan günâhları¹⁶⁸⁴ mağfîret olunur ve lâkin mezâlim ya'nî hûkûk-ı 'ibâd mağfîret olunur mı olunmaz mı diyü ihtilâf olunup 'arefe gicesi ve irtesi şabâh Müzdelife'de hacc iden ümmetinüñ cemî' günâhları **[SB122b]** mağfîret olunmak için Allâh celle ve 'alâya du'â vü tazarru'lar idüp kemâl-i mertebede cidd ü sa'y itmegin du'âsı müstecâb olduğu rivâyet üzre haccı mebrûr u maqbûl olan¹⁶⁸⁵ kişi kebâ'irden ve şagâ'irden ve hûkûk-ı 'ibâddan cemî'en kurtulup anadan dogma olur dimişler. Ve ol rivâyetüñ beyânı budur ki 'Abbâs bin Mirdâs **[A130a]** rağıya'llâhu te'âlâ¹⁶⁸⁶ 'anh rivâyet idüp dir ki Resûlu'llâh şalla'llâhu te'âlâ¹⁶⁸⁷ 'aleyhi ve sellem¹⁶⁸⁸ 'arefe gicesinde ümmeti için mağfîret ile du'â eyleyüp ve tahkîk ben ümmetüñ için mezâlimden mâ'adasını mağfîret itdüm zîrâ ben zâlimden mazlûma haqqın¹⁶⁸⁹ alıvirürem diyü icâbet **[S118a]** olunup tekrârına yâ Rabbî eger murâd-ı şerîfün olursa mazlûma cennetden niçe derece virüp zâlimine mağfîret idersin diyüp¹⁶⁹⁰ yine du'âlar eyledi ve lâkin bunda icâbet olunmayup irtesi şabâh Müzdelife'de yine giceki du'âyı i'ade eyleyüp kemâl-i **[M51b]** mertebede tazarru'lar itmegin du'âsı **[B113b]** icâbet olunup anlaruñ cümle günâhlarını yarlıgadum¹⁶⁹¹ hattâ mezâlim ü hûkûk-ı **[E105a]** 'ibâdı dağı mağfîret eyledüm dinilince Resûlu'llâh 'aleyhi's-şalavâtu ve't-teslimât¹⁶⁹²

ما لى حاج و دعا وما طاف البيت طائف وسعى¹⁶⁹³

¹⁶⁸¹ Mütercim-i fakîr: -M, -A.

¹⁶⁸² te'âlâ: 'aleyh M.

¹⁶⁸³ te'âlâ: -M.

¹⁶⁸⁴ günâhları: günâhı SB.

¹⁶⁸⁵ olan: -M, -A.

¹⁶⁸⁶ te'âlâ: -M.

¹⁶⁸⁷ te'âlâ: -E, -A.

¹⁶⁸⁸ şalla'llâhu te'âlâ 'aleyhi ve sellem: 'aleyhi's-selâm M.

¹⁶⁸⁹ haqqın: -M, -S, -E, -A.

¹⁶⁹⁰ diyüp: diyü S.

¹⁶⁹¹ yarlıgadum: -M, -A.

¹⁶⁹² 'aleyhi's-şalavâtu ve't-teslimât: 'aleyhi's-selâm M.

¹⁶⁹³ "Hiçbir hacı dualarını kabul etmedi. Ve Kâbe'yi tavaf etmedi, sa'y yapmadı."

Ḥazret-i ‘āliyeleri **[SB123a]** sürürından tebessüm eyleyüp ve Ebū Bekr ve ‘Ömer raḍıya’llāhu te‘ālā ‘anhümā yā Resūla’llāh atamız ve anamız hep saña fidā olsunlar bu sâ‘atlerde güldüğünüz yoğ-ıdı. Pes ‘acabā şimdi gülmeñüze sebep ne oldı diyüp cevāblarında buyurdılar ki Allāh te‘ālānuñ **[A130b]** düşmeni iblīs vaḳtā ki Allāh te‘ālā benüm ümmetüm ḥaḳḳında eyledüğüm du‘āmı icābet idüp cemī‘ günāhların mağfıret itdüğün bildi ise hemān bir avuç toprak alup ve yüzine gözine saçup vāy vāy dimege başladı ve şol mertebe cez‘ eyledi-ki anuñ feryād u zārı kılduğundan güldüm şallā’llāhu te‘ālā¹⁶⁹⁴ ‘alā seyyidinā **[S118b]** Muḥammed ve ‘alā ālihi ve şaḥbihi ecm‘aīn¹⁶⁹⁵. Ve daḥı bir ‘umre ol¹⁶⁹⁶ bir ‘umreye dek arasında olan şağā’ir-i zünūbuñ kefāretidür. Ve ḥacc-ı mebrūr u maḳbūl için cennetden ğayrı cezā yokdur ya’nī ḥaccı maḳbūl olanuñ me’vā vü maḳāmı cennet olur. ‘Umre neye dinildügi ve keyfiyyeti kütüb-i fıkıhda mübeyyen ü meşrūḥdur icmālî budur ki ‘umre diyü dört nesneye dinür ki iḥrām ve tavāf ve sa’y **[B114a]** ve ḥalaḳdur. Ve daḥı ‘umre cemī‘ sine de cā’izdür illā yevm-i ‘arefe ve yevm-i naḥr ve eyyām-ı teşriḳde anı istiḳlālen **[E105b]** işlemek cā’iz degüldür mekrūhdur **[SB123b]** zīrā bu eyyām-ı ḥamse eyyām-ı ḥacc olup aña müte‘ayyin olmışdur.

Hikāye¹⁶⁹⁷ Ebū’l-Kāsım Bişr’den rahmetu’llāhi te‘ālā hikāyet olunur dimiş-ki **[A131a]** tavāfda iken bir pīr-i nā-tuvān gördüm-ki ‘ibādetden aña tamām za’f gelüp elinde ‘aşāsına dayanarak tavāf ider. Pes bunuñ ḥāline ta’accüb idüp āyā bu pīr yakın vilāyetden-mi ola diyüp aña ne yirdensüz¹⁶⁹⁸ diyü su’āl itdüm aḳsā-yı Ḥorāsān’danum¹⁶⁹⁹ diyüp ol-da baña yā senüñ vilāyetünden buraya kaç konak vardur

¹⁶⁹⁴ te‘ālā: -A.

¹⁶⁹⁵ şallā’llāhu te‘ālā ‘alā seyyidinā Muḥammed ve ‘alā ālihi ve şaḥbihi ecm‘aīn: şallā’llāhu ‘aleyh ve ‘ālihim ecm‘aīn M.

¹⁶⁹⁶ ol: o SB.

¹⁶⁹⁷ Hikāye: -M, -A.

¹⁶⁹⁸ yirdensüz: yirdensin SB.

¹⁶⁹⁹ Ḥorāsān’danum: Ḥorāsān vilāyetindenem SB.

diyüp ben-de iki üç ayluk yol vardur didüm. Benden bu sözi işidine siz bu beyte bu kadar yakın konuşu olasunuz da her sene hacc itmeyesünüz diyüp¹⁷⁰⁰ [S119a] beni ta'zır eyledi ve ben-de aña ya siziñ vilāyetünüzden buraya ne kadar günlük yoldur didüm biş yılluk yoldur didi. Pes biz dağı aña va'llāhi ve bi'llāhi işte tamām cehd ü sa'y u maḥabbet-i şādika budur diyüp ol ihtiyār-ı baḥtiyārı taḥsīn eyledüm.

Yüz otuz üçüncisi budur¹⁷⁰¹

باكروا بالصدقة فإن البلاء لا يتخطاها وإن الصدقة وصلة الرحم يزيد بهما العمر وتدفع بهما منية السوء

Terceme¹⁷⁰² Şabāḥ olduğu gibi şadaka virünüz zīrā belā vü kazā ol şadakayı [B114b] tecāvüz eylemez ḥāşılı [SB124a] şabāḥ [E106a] olduğda erkence taşadduk eylemek ol günün [A131b] belā vü kazāsını bi-izni'llāhi te'ālā def' ider. Ve dağı taḥkīk şadaka virmekle ve şıla'-i raḥm itmekle 'ömr ziyāde olup uzanur [M52a] ve hem yaramaz ḥālde ölmegi def' ider. Ve āḥar ḥadīs-i şerīfde dağı

إن الصدقة لتطفئ غضب الرب وتدفع منية السوء

vākı'dur. Ya'nī zekātdan ğayrı nāfile şadaka virmek Allāh te'ālānuñ ğaḫabı āteşin söyündürür¹⁷⁰³ ya'nī Allāh te'ālānuñ raḥmet-i keşīresini celb ider ve yaramaz ölüm ile ölmegi def' ider yaramaz ölüm ile murād bu du'āda vākı' olanlardır.¹⁷⁰⁴

اللهم إني أعوذ بك من الهدم [S119b] وأعوذ بك من التردى وأعوذ بك من الغرق والحرق والهرم وأعوذ بك من أن يتخبطني الشيطان عند الموت وأعوذ بك أن أموت في سبيلك مدبرا وأعوذ بك أن أموت لديغا

¹⁷⁰⁰ diyüp: diyü S, SB.

¹⁷⁰¹ Yüz otuz üçüncisi budur: -M, -A.

¹⁷⁰² Terceme: -M, -A.

¹⁷⁰³ söyündürür: söyündürüp SB.

¹⁷⁰⁴ du'āda vākı' olanlardır: du'ādur B.

Ya'nī yā Allāh saña şığınurum yıkık altında kalmakdan ve yukarudan aşağı yuvalanup¹⁷⁰⁵ düşmekden ve dağı yā Allāh saña şığınurum şuya boğulmakdan ve ateşe yanmakdan ve haddenden aşuru tā herkes benden yigrenecek kadar kocayup pīr-i nā-tuvān olmakdan ve dağı **[A132a]** yā Allāh saña şığınurum mevtüm katında şeytānlar yanuma gelüp baña zarar u ziyānları tōkınup beni ifsād **[SB124b]** itmeklerinden ve dağı yā Allāh saña şığınurum senūn **[B115a]** yoluında ya'nī cihād u gāzāda kāfīrler ile cengden **[E106b]** yüz döndürüp kaçarken ölmekden ve dağı yā Allāh saña şığınurum yılān ve 'akreb gibi haşerātuñ şokmasıyla ağulanup ölmekden işte şadağa vü ihsān itmege mu'tād olanlar niçe niçe fevā'id-i 'ācile vü ācilesin bulduklarından gayrī öyle yaramaz hāl ile ölmekden hālāş u necāt bulurlar.

Hikāye¹⁷⁰⁶ Şöyle hikāyet olunur ki bir yigit ile bir kız oğlan¹⁷⁰⁷ Süleymānū'n-nebī 'alā nebiyyinā ve¹⁷⁰⁸ 'aleyhi's-selām hūzūrına varup aralarında 'akd-i nikāh itmesini **[S120a]** murād eylediler. Pes ol dağı anlara nikāh kıyup işleri tamām olduğı gibi hūzūrından sürūr-ı hātırla çekilüp gıtdiler. Ve ol vakt ise Melekū'l-mevt anda¹⁷⁰⁹ hāzır olmağın hāzret-i Süleymān'a 'alā nebiyyinā ve 'aleyhi's-selām¹⁷¹⁰ yā Nebīya'llāh bunlaruñ¹⁷¹¹ sevindüklerine ta'accüb eyleme şu genç yigidüñ biş günden-şoñra rūhını kabz itmege emr olunmuşdur¹⁷¹² diyüp **[A132b]** hāzret-i Süleymān 'alā nebiyyinā ve¹⁷¹³ 'aleyhi's-selām dağı biş günden şoñra ölür diyüp¹⁷¹⁴ ol yigidüñ hālne nazar iderdi. Pes bunuñ üzerine biş gün degüle¹⁷¹⁵ biş ay geçüp ve ol yigit ölmeyüp yine eski

¹⁷⁰⁵ yuvalanup: yuvarlanup M.

¹⁷⁰⁶ Hikāye: -M, -A.

¹⁷⁰⁷ oğlan: -M.

¹⁷⁰⁸ Süleymānū'n-nebī 'alā nebiyyinā ve: Süleymān M.

¹⁷⁰⁹ anda: -S.

¹⁷¹⁰ 'alā nebiyyinā ve 'aleyhi's-selām: -M.

¹⁷¹¹ yā Nebīya'llāh bunlaruñ: -S.

¹⁷¹² bunlaruñ sevindüklerine ta'accüb eyleme şu genç yigidüñ biş günden-şoñra rūhını kabz itmege emr olunmuşdur: dağı biş günden şoñra ölür diyü ol yigidüñ sevindüklerine ta'accüb eyleme şu genç yigidüñ biş günden şoñra rūhını kabz itmege emr alınmışdur S.

¹⁷¹³ 'alā nebiyyinā ve: -M.

¹⁷¹⁴ diyüp: diyü E, A.

¹⁷¹⁵ degüle: degile SB.

hâli üzre ta'ayyüş ü zevk u şafâ ider. Pes bu ta'accüb ü fıkırde iken **[SB125a]** yine Melekü'l-mevt anı ziyârete **[B115b]** gelüp anuñla esenleşdükden soñra Süleymānū'n-nebī aña¹⁷¹⁶ sen ol kişi içün biş günden soñra rūhını **[E107a]** qabz itsem gerek didüñ idi ve ol ise bişinci aydur ki henüz dañı şağdur diyüp Melekü'l-mevt dañı yā Nebīya'llāh size naql eyledüğüm gibi anuñ rūhını biş günden soñra qabz itmege me'mūr idüm ve lākin **[M52b]** ol yigit ol gün sizüñ yanuñuzdan¹⁷¹⁷ çıqup giderken aña bir sâ'il rāst gelüp ol faķire bir nesnecük ihsān eyleyüp **[S120b]** ol dilenci dañı buña Allāh te'ālā 'ömr ü beķāñı arturup uzun eylesün diyü du'ā eyledi. Pes du'āsı maķbūl olmağın şadaķası berekātıyla ecelini te'hīr itmegümle¹⁷¹⁸ emr olındum.

*Yüz otuz dördincisi budur*¹⁷¹⁹

كل عمل ابن آدم يضاعف الحسنة بعشر أمثالها إلى سبع مائة ضعف قال الله إلا الصوم **[A133a]** فإنه لي و أنا أجزي به يدع شهوته وطعامه من أجلي للصائم فرحتان فرحة عند فطره وفرحة عند لقاء ربه ولخلاف فم الصائم أطيب عند الله من ريح المسك والصيام جنة فإذا كان يوم صوم أحدكم فلا يرفث ولا يصخب فإن سابه أحد أو قاتله فليقل إني أمرؤ صائم¹⁷²⁰

Terceme¹⁷²¹ Ādem oğlınıñ her bir 'ameli ya'nī her bir ḥasenesi **[SB125b]** on mişli ile muzā'af olur tā yidi yüz qata varıncaya dek ḥāşılı Allāh te'ālā güzel **[B116a]** 'amel iden qullarına her bir 'ameli muķābelesinde eñ azdan on ḥasene vü şevāb virür ve ba'zı 'ibādına gāh olur ki bir ḥasene muķābele **[E107b]** sinde yidi yüz qat şevāb virür ve bu

¹⁷¹⁶ Süleymānū'n-nebī aña: Süleymān 'aleyhi's-selām M.

¹⁷¹⁷ sizüñ yanuñuzdan: senüñ yanuñdan S, B, E.

¹⁷¹⁸ itmegümle: itmekle B.

¹⁷¹⁹ Yüz otuz dördincisi budur: -M, -A.

¹⁷²⁰ E nüshasının derkenar notunda "Bu ḥadīs-i şerīf meşāliḥ -i(?) şerīfde mezkūrdur." ifadesi kayıtlıdır.

¹⁷²¹ Terceme: -M, -A.

ḥasenâtı melâ'ikeye bildürüp defter-i ḥasenâtına yazmağı anlara tefvîz ü teslîm¹⁷²² ider illâ oruç öyle degüldür zîrâ ki orucuñ şevâbı ne miqdâr olduğunu **[S121a]** bilmege ve ḥisâb u ihşâ itmege hîç bir melek kâdir olımaz anı ancak Allâh te'âlâ bilür anuñ-çün hadîs-i şerîflerinde Allâh te'âlâ kelâm-ı kudsîde

الا الصوم

buyurdu didiler. Ya'nî şavm sâ'ir 'ibādât gibi degüldür zîrâ şavmuñ cezâ vü şevâbını ihşâya **[A133b]** ve miqdârını bilmege ancak ben kâdirem ya'nî şâ'im kulum virdüğüm ecr ü şevâb ne kadar olduğın ancak¹⁷²³ ben bilürem anı hîç bir kimseye bildürmemişemdür. Ve şavmuñ bu fazîlete ihtîşâsınuñ¹⁷²⁴ sebebi iki nesnedür. Evvelkisi budur ki¹⁷²⁵ sâ'ir 'ibādâta 'ibâduñ itlâ'ı ve ma'rifeti ta'alluk eyler ammâ oruç öyle degüldür zîrâ ki oruç şâ'imle Allâh te'âlânuñ beyninde bir sır-ı hafîdür ki anı 'abd ḥâlişan li-vechi'llâhi te'âlâ idüp anuñla rızasını tâlib olduğu **[SB126a]** hâlde mu'âmele ider ki bu söze

فانه لى

kavli ile işâret buyurur. İkincisi budur ki sâ'ir 'amel ü ḥasene kişi mālını tarîk-ı Hakk'a şarf itmege ve bedeni Allâh te'âlânuñ rızası **[B116b]** olan nesneler ile meşğul kıılmağa râci'dür ammâ şavm kesr-i nefse ve nokşan-ı bedene ve buḥûl¹⁷²⁶-i cisme sebebdür ya'nî şavmda açlığın **[E108a]** şiddet ü zahmetine ve şusuzluğun yankunluğuna şabr u **[S121b]** taḥammül olınmağın nefse tamâm inkisâr gelür. Pes bu cihetden şavmla sâ'ir 'ibādât arasında katı çok mesâfe'-i ba'ide vardır ve buña **[A134a]**

¹⁷²² ü teslîm: -B.

¹⁷²³ ancak: -S, -B.

¹⁷²⁴ ihtîşâsınuñ: ihtîşâsuñ S, M.

¹⁷²⁵ budur ki: -M.

¹⁷²⁶ buḥûl: taḥavvül SB.

ile işāret buyurmuşdur. Ya'nī şavminuñ cezā vü şevābına ben tevellī idüp anuñ-çün i'dād u ihzār itdügüm ücür¹⁷²⁷ u meşübātı ancak kendüm bilürem anı melā'ikeye [M53a] tefvīz eylemem zīrā ki şā'im benden ötürü göñli ārzūların ve ekl ü şürbin terk idüp sā'ir nās tena'um idince bu nefsinin ol lezzātdan imsāk idüp şabr ider. Ve dahı şā'im içün iki kerre ferahlanmak ve şād-mān olmak vardur ki evvelkisi iftārı katında ekl ü şürb itmesiyle ve şavmını itmām idüp 'uhdesinden çıkmāğa muvaffak olmasıyla sevindüğinden gayrı ol vaktde eyledüğü¹⁷²⁸ du'āsı müstecāb [SB126b] olduğıyla şād-mān olmasıdır zīrā şā'im

عند الإفطار مستجاب الدعوة

olmak hadīs-i şerīfle şābitdür. Ve dahı şā'imüñ ağızı rāyihası müteğayyır olup ağızınıñ bir gayrı dürlü koxması [B117a] 'inda'llāhi te'ālā müşk rāyihasından dahı ziyāde gökçekdür. İmdi şā'imden istikrāh olınan rāyiha'-yı femi 'inda'llāhi te'ālā¹⁷²⁹ müşk koxusından gökçek olınca var [E108b] kıyās eyle ki bunuñ [S122a] fevkinde olan āşār-ı [A134b] şavmı ne mertebede maqbūl olurmuş. Ve dahı şavm siperdür ki kalkan kendüsine dokınan okları kesr idüp şāhibinden zararı def eyledüğü gibi şavm dahı şāhibinüñ nefsinin ve shevātını kesr idüp andan ma'siyetleri def ü men eyledüğinden gayrı andan cehennem āteşin dahı def ider. İmdi sizden biriñüz oruçlu olınca kelām-ı fāhiş ya'nī herze vü nā-sezā sözler söylemeyesün ve hīç bağırup çağırmasun ve eger bir nā-sezā kişi gelüp aña kağıyup sögerse yāhūd anuñla döğüşmek isterse aña¹⁷³⁰ gel kerem eyle var git ben bir oruçlu kişiyem ve şā'im olana ise düşmez ki anuñla bunuñla

¹⁷²⁷ ücür: ecr E.

¹⁷²⁸ eyledüğü: itdüğü M.

¹⁷²⁹ te'ālā: -M.

¹⁷³⁰ aña: -M.

çekişüp mā-lā-ya'nī söyleye diyüp aña mülātefe vü mülāyemetle cevāb vire ba'zı muḥakkıķın [SB127a] dir ki

فليقل انى امرؤ صائم

ile murād dil ile söylenen kelām degüldür belki kelām-ı nefsidür. Ya'nī kendü kendüsine fikrilenüp ben oruçluyam pes oruçluya öykelenmek ve hezeyān söylemek ve aña buña sögmek düşmez diyüp şabr u taḥammül eyleye. [A135a]

Hikāye¹⁷³¹ Ḥasan-ı Başrī'den raḥmetu'llāhi te'ālā [B117b] 'aleyh¹⁷³² hikāyet olunur ki 'ömrini şıyāmıla geçürdügi eyyāmda göñli tāze ḥurmā istedi ammā muḳayyed [S122b] olmadı illā nice yıllardan soñra murād itdi-ki nefsinüñ bu¹⁷³³ ārzūsını vire. [E109a] Pes bir miḳdār tāze ḥurmā şatun alup ve i'tikāf niyyetiyle mescide girdi-ki ol ḥurmāyı ekl ide ve mescide girince gördi-ki iki kişi biribiriyle bir nesnede münāza'a idüp birisi ol birine şā'imlerüñ ḥakkı-çün bu şey' şöyledür¹⁷³⁴ dir. Pes hemān Ḥasan-ı Başrī ḥazretleri bu sözi işitdügi gibi nefsine ḥıṭāb idüp vāy saña vāy saña¹⁷³⁵ iy nefs sen¹⁷³⁶ ḳatı yaramaz kimesnesin Allāh te'ālāya senüñ ḥakkıñla¹⁷³⁷ ḳasem olına da sen şimdi bunı iştihā idüp yiseñ gerek¹⁷³⁸ bu istedüğüñ ebeden¹⁷³⁹ vücūda gelicek degüldür diyüp ḥurmāyı yimekten fāriğ olup [M53b] şavmına muḳayyed oldı.

Yüz otuz bişincisi budur¹⁷⁴⁰

من أودع معروفًا فلينشره ومن نشره فقد شكره ومن كتمه فقد كفره [SB127b]

¹⁷³¹ Hikāye: -M, -A.

¹⁷³² 'aleyh: -S, -B, -SB, -E.

¹⁷³³ bu: bir S, E; -A.

¹⁷³⁴ şöyledür: böyledür A.

¹⁷³⁵ vāy saña: -M, -SB, -E, -A.

¹⁷³⁶ sen: -S.

¹⁷³⁷ senüñ ḥakkıñla: senüñle M, A.

¹⁷³⁸ yiseñ gerek: -M.

¹⁷³⁹ ebeden: ebedī M, A.

¹⁷⁴⁰ Yüz otuz bişincisi budur: -M, -A.

Terceme¹⁷⁴¹ Şol kimesneye ki bir eylük olına [A135b] anı neşr eylesün ve anı neşr iden tahkîk ol eylügün şükriñ itmiş olur ve anı ketm idüp inkâr iden tahkîk küfrân-ı ni'met ider bunuñ tafşılı yitmiş sekizinci hadîsde mürûr itmişdür.

Hikāye¹⁷⁴² Akzâ Kudât-ı Mâverdî'den rahmetu'llâhi te'âlâ hikāyet olunur buyurmuş-ki¹⁷⁴³ şol kimesne kim [S123a] kendüsine eylük idenün [B118a] eylügünü setr idüp ol kendüsine vâşıl olan ni'mete vâşıta vü sebep olana du'â vü şenâ itmeye ve Allâh te'âlâya dahı hamd u şükr [E109b] itmeye küfrân-ı ni'met idüp ol eylügeni inkâr itmiş olur ve¹⁷⁴⁴ eylügeni inkâr idüp kâfir olanuñ hod cezâsı hırmân u belâsı hızlân olur. Ve İmām¹⁷⁴⁵ Şâfi'î rahmetu'llâhi te'âlâ dahı buyurmuşdur¹⁷⁴⁶ ki kendü nefesine zulm idenlerün eñ ziyâde zâlimi şol kişidür ki kendüsine ikrâm u ri'âyet ü ihtirâm itmeyenlere tevâzu' eyler ve bilmedügi görmedügi kimesnenün medhine aldanup inanur ve nef' ü fâ'idesin görmedügi kimesnenün¹⁷⁴⁷ kırı maḥabbetine rağbet ü meyl idüp [A136a] bî-behre qalır.

Yüz otuz altıncısı budur¹⁷⁴⁸

ازهد في الدنيا يحبك الله وازهد فيما أيدي الناس يحبك الناس

Terceme¹⁷⁴⁹ Mervîdür ki bir kerre [SB128a] Resûlu'llâh şalla'llâhu te'âlâ 'aleyhi ve sellem¹⁷⁵⁰ Hazretlerine bir kişi yâ Resûla'llâh baña bir 'amelden haber vir ki anı işledüğümde beni hem Allâh te'âlâ seve ve hem nâs didi. Pes anlar dahı buyurdılar ki

¹⁷⁴¹ Terceme: -M, -A.

¹⁷⁴² Hikāye: -M, -A.

¹⁷⁴³ buyurmuş-ki: dimiş-ki E.

¹⁷⁴⁴ idüp ol eylügeni inkâr itmiş olur ve: olup ol M.

¹⁷⁴⁵ Ve İmām: Ve ammā S, SB; -B.

¹⁷⁴⁶ buyurmuşdur: buyurmuş M, A.

¹⁷⁴⁷ medhine aldanup inanur ve nef' ü fâ'idesin görmedügi kimesnenün: -E.

¹⁷⁴⁸ Yüz otuz altıncısı budur: -M, -A.

¹⁷⁴⁹ Terceme: -M, -A.

¹⁷⁵⁰ şalla'llâhu te'âlâ 'aleyhi ve sellem: şalla'llâhu te'âlâ 'aleyhi S, SB, B; 'aleyhi's-selâm M.

dünyāda zāhid ol ya'nī dünyādan kifāf-ı ma'īşetiñden artuķ māla ve mülke raġbet itmeyüp ekber-i **[S123b]** himmetüñ ve ekşer-i kaşduñ dār-ı āhıret olsun. Pes böyle iderseñ Allāh te'ālā seni sever ya'nī saña āhıretde ummaduġuñ şanmaduġuñ **[B118b]** derecāt-ı 'āliye virür ve daġı nāsuñ ellerinde olanlara raġbet itme ve kimseden hiç bir nesne recāsında olmayup anlara istignā yüzün göster. Pes böyle iderseñ cem' nās seni sevüp maķbül-i hāş **[E110a]** u 'ām olursun.

Hikāye¹⁷⁵¹ Hasan-ı Başrī'den raġmetu'llāhi te'ālā hikāyet olunur buyurmuş-ki saña aşlā inşāf itmedi şol kimesne ki üzeriñe aña iclāl ü ta'zīm itmegi teklif eyler ve lākin **[A136b]** seni gözetmeyüp mālını senden dirġ ider¹⁷⁵² ve saña şol kişi ihsān eyler ki sen andan hiçbir nesne istemeksizin ol saña kendü karīhasından in'ām u luţf u kerem ider ve bunuñ birle yine saña hediyemüzi qabül itmekle bizi minnetüñüz altında kodıñuz diyü saña i'tizār ider ve daġı kendü nefsine kemlük itmekde tamām **[SB128b]** mübālaġa eyledi şol kimesne ki kendüsinden zā'il olacaķ māl ile buġl ü imsāk idüp ölmedin māl ü mülki ile zād¹⁷⁵³-ı āhıreti qazanup cem' itmedi. Pes ne sa'ādetlüdür şol **[M54a]** kişi ki **[S124a]** Rab te'ālāsınuñ rızāsını ihtiyār idüp elinde olan māl ü mülk ile seġāvet ü cömerdlük eyleyüp āhıretde umduġından ziyāde sa'ādete ve 'izzete nā'il olur. Ve Bişr bin el-Hāriş'den raġmetu'llāhi te'ālā rivāyet olunur ki baġıl olana baķmaķ qalbi katı ider diyü **[B119a]** buyurmuş.

Yüz otuz yidincisi budur¹⁷⁵⁴

¹⁷⁵¹ Hikāye: -M, -A.

¹⁷⁵² ider: eyler SB.

¹⁷⁵³ zād: dār E.

¹⁷⁵⁴ Yüz otuz yidincisi budur: -M, -A.

اضمنوا لي ستا من أنفسكم أضمن لكم الجنة اصدقوا إذا حدثتم وأوفوا إذا وعدتم وأدوا إذا أتمتم واحفظوا
فروجكم [A137a] وعضوا أبصاركم وكفوا أيديكم

Terceme¹⁷⁵⁵ [E110b] Siz baña kendü nefsüñüzden altı nesneyi muḥāfaẓa itmek için
baña zāmin ü keḫl oluñuz ben-de sizüñ-çün cennete zāmīn olup elbette cennete
duḫūlūñuzı iltizām ideyüm. Evvelā bir nesneden ḫaber virüp söylemek istediğüñüzde
toğru söyleñ. Ve ṣāniyen va‘de itdiğüñüzde va‘deñüze ve sözüñüze¹⁷⁵⁶ ṭurup va‘deye
vefā idiñüz. Ve ṣālisen size i‘timād olıñup yanuñuzda bir nesne emānet vaz‘ olıñduḫda
ḫıyānet itmeyüp [SB129a] emāneti ehline edā idiñüz. Ve rābi‘an gözleriñüzü nazarı
ḫarām olanlara bakmaḫdan yumuñuz ya‘nī ḫarāma bakmañuz. Ve ḫāmisen fercleriñüzü
ḫarāmdan ḫıfz idiñüz. Ve sādisen eliñüzü zulm ü te‘addiden men‘ idiñüz.

Hikāye¹⁷⁵⁷ Şaḫīḫ-i Belḫī‘den raḫmet [S124b] ‘ullāhi te‘ālā şöyle¹⁷⁵⁸ ḫikāyet olunur ki
bir gün kendü nefesine ‘itāb u ḫıṭāb idüp vāfir vaṣiyyet ü naṣīḫat eyleyüp didi-ki iy
Şaḫīḫ Allāh te‘ālāya ‘ıṣyān eyleme illā ‘azābına ṭāḫat getürecek ḫadar ve āḫıretüñ için
‘amel eyle Allāh te‘ālāya ḫavāyicüñ olduğı ḫadar ve Allāh te‘ālādan [A137b] rızḫuñı
ṭaleb idüp [B119b] iste dünyāda eglendiğüñ ḫadar ve ṣol dār için ‘amel eyle kim anuñ
dükenüp nihāyet bulması yokdur. Pes imdi şöyle ma‘lūmuñ olsun-ki aradan toz ḫalkup
cihān rüşen olıñca bilürsen-ki altuñdaki binit feres-midür yoḫsa ḫimār mı. Ebū Ḥātem
raḫmetu’llāhi te‘ālā dimişdür ki iki ḫaşlet vardır ki [E111a] her kim anuñla ‘amel
iderse taḫḫīḫ ḫayruñ hepsini cem‘ ider. Evvelkisi budur ki kişi kendü nefsinüñ sevüp
ārzūladuğı nesneyi Allāh te‘ālānuñ kerīḫ gördüğini bilince anı terk idüp yanına
yöresine uğramaya. İkincisi budur ki kişi kendü nefsinüñ kerīḫ görüp [SB129b]
‘amelinden güclendiğı nesneyi Allāh te‘ālānuñ sevüp anuñ ‘āmaline raḫmetler

¹⁷⁵⁵ Terceme: -M, -A.

¹⁷⁵⁶ ve sözüñüze: -E.

¹⁷⁵⁷ Hikāye: -M, -A.

¹⁷⁵⁸ şöyle: -M.

itmesini bilince anı işleyüp Allāh te‘ālānuñ envā‘-ı rahmetine nā‘il olmağa isti‘dād [u] taḥṣīl eyleye. [S125a]

Yüz otuz sekizincisi budur¹⁷⁵⁹

يا عبادي إني حرمت الظلم على نفسي وجعلته بينكم محرماً فلا تظالموا يا عبادي كلّم ضال إلا من هديته فاستهدوني أهدكم يا عبادي كلّم جائع إلا من أطعمته فاستطعموني [A138a] أطعمكم يا عبادي كلّم عار إلا من كسوته [M54b] فاستكسوني أكسكم يا عبادي إنكم تخطؤون بالليل والنهار وأنا أغفر الذنوب جميعاً فاستغفروني أغفر لكم يا عبادي إنكم لن تبلغوا ضري فتضروني ولن تبلغوا نفعي فتنفعوني [B120a] يا عبادي لو أن أولكم وأخركم وإنسكم وجنكم كانوا على أتقى قلب رجل واحد منكم ما زاد ذلك في ملكي شيئاً يا عبادي لو أن أولكم وأخركم وإنسكم وجنكم كانوا على أفجر قلب رجل واحد منكم ما نقص ذلك من ملكي شيئاً يا عبادي [E111b] لو أن أولكم وأخركم وإنسكم وجنكم قاموا في صعيد واحد فسألوني فأعطيت كل إنسان مسألته ما نقص ذلك مما عندي إلا كما ينقص المحيط إذا أدخل البحر يا عبادي إنما هي أعمالكم [SB130a] أحصيتها عليكم ثم أوفيتكم إياها فمن وجد خيراً فليحمد الله ومن وجد غير ذلك فلا يلومن إلا نفسه [S125b]

Terceme¹⁷⁶⁰ Bu ḥadīṣ-i ḳudsīde Resūlu’llāh ṣalla’llāhu te‘ālā ‘aleyhi ve sellem¹⁷⁶¹

Allāh Sübhānehu ve¹⁷⁶² te‘ālādan rivāyet ü iḥbār idüp dir ki Allāh celle ve ‘alā buyurdu-ki iy ḳullarum taḥḳīḳ [A138b] ben ḳulmi kendü nefṣüm üzre ḥarām ḳıldum. Ya’nī ben ḳulmden muḳaddes ü müte‘ālī vü münezzehüm ma‘lūm ola-ki Allāh te‘ālādan ḳulm ü te‘addī müsteḥīl ü mümteni‘ümdür zīrā ḳulm ḡayruñ mülkinde taṣarrufdur yāḥud ḥaddi tecāvüz eylemekdür. Pes bunlaruñ ikisi-de Allāh te‘ālānuñ ḥaḳḳında müsteḥīldür zīrā cemī‘ ‘ālem anuñdur ve daḥı ḳulmi arañuzda ḥarām ḳıldum. İmdi ṣaḳınuñ biribiriñüze ḳulm itmeñüz. İy ḳullarum sizüñ hepüñüz ṣhevēāta ve rāḥat-ı dünyāya tevaḡḡul ü

¹⁷⁵⁹ Yüz otuz sekizincisi budur: -M, -A.

¹⁷⁶⁰ Terceme: -M, -A.

¹⁷⁶¹ Resūlu’llāh ṣalla’llāhu te‘ālā ‘aleyhi ve sellem: -M.

¹⁷⁶² Sübhānehu ve: -M.

rağbet cihetiyle **[B120b]** toğru yoldan çıkup dāl ü hālikdür illā benüm hidāyet itdügüm dāl¹⁷⁶³ degüldür. İmdi benden

إِهْدِنَا الصِّرَاطَ الْمُسْتَقِيمَ¹⁷⁶⁴

diyüp hidāyet ü tevfiķ taleb idiñüz **[E112a]** size hidāyet ü tevfiķ iderüm. İy kullarum sizüñ hepüñüz açdur ve şāhib-i kıllat ü muhtācdur illā¹⁷⁶⁵ benüm it‘ām idüp ta‘āmını vüs‘atlı kılduğum aç degüldür. İmdi benden ziyāde ni‘met ü vüs‘at taleb idiñüz sizi it‘ām iderüm ya‘nī ta‘āmuñuzı **[SB130b]** vüs‘atlı kılarum. İy kullarum sizüñ hepüñüz çıplağdur illā benüm giysi virdüğüm. **[S126a]** İmdi benden ziyāde giysi taleb idiñüz **[A139a]** size ziyāde giysiler virürem. İy kullarum taḥķīķ siz gice vü gündüz ḥaṭā vü günāh idersiz ve ben ise cemī‘ günāhları yarlıgarum. İmdi benden mağfired-i zünūbuñuzı ve setr-i ‘uyūbuñuzı taleb idüñüz sizüñ-çün mağfired idüp günāhlarıñuzı yarlıgarum. İy kullarum taḥķīķ siz baña zarar irgürmege kâdir olımazsıñuz ki baña zarar idesüz ve baña nef‘ irgürmege kâdir olımazsıñuz ki baña nef‘ viresüz ḥāşılı baña zarar u nef‘ virmege kâdir degülsüñüz. İmdi eger iḥsān iderseñüz nef‘i yine size rāci‘dür andan baña hīç bir nesne ‘āid olmaz ve eger isā’et iderseñüz zarar u ziyānı yine size rāci‘dür¹⁷⁶⁶ andan baña hīç bir nesne yokdur iy kullarum eger evvelüñüz ve āḫıruñuz ya‘nī emvāt **[B121a]** u iḥyāñuz ve insüñüz vü cinnüñüz sizden bir kişinüñ aḥvāl-i kalbinden eñ ziyāde taḳvālī ḥāl¹⁷⁶⁷ üzre olsalar ḥāşılı gāyet taḳvāda **[E112b]** ve nihāyet-i ittikāda **[M55a]** olsalar¹⁷⁶⁸ benüm mülkümde hīç bir nesne ziyāde eylemezler. İy kullarum eger evveliñüz vü āḫırıñuz ya‘nī mürdeleriñüz vü zindeleriñüz ve insüñüz vü cinnüñüz sizden bir kişinüñ aḥvāl-i kalbinden eñ ziyāde fucūr u günāhlı

¹⁷⁶³ dāl: -A.

¹⁷⁶⁴ 1/Fatiha/6: “Bizi istikamet üzere bir yola hidayet et.” meâlindeki âyet-i kerîmeden iktibasır.

¹⁷⁶⁵ illā: -E.

¹⁷⁶⁶ rāci‘dür: rāci‘ olur SB, B, E.

¹⁷⁶⁷ taḳvālī ḥāl: taḳvā-yı ḥāl E.

¹⁷⁶⁸ olsalar: olanlar E.

hāl üzre olsalar ya'nī eñ ziyāde fācir [A139b] ü günāh-kār [S126b, SB131a] olsalar ol benüm mülkümden hīç bir nesneyi eksiltmege kādır olımazlar. İy kullarum eger evvelinüz ve āhırinüz ya'nī ölülerinüz ve dirilerinüz ve insünüz ve cinnünüz hep bir yire gelüp müctemi' olup benden maṭlūbların isteseler de ben daḥı her bir insāna mes'ul ü maḫşūdını virsem ol virdüğüm nesneler benüm 'indümde ya'nī deryā-yı bī-pāyān-ı rahmetümde olandan hīç bir nesne eksiltmez illā farzan bir küçüçük igne deryāya idhāl olındukda andan eksiltdüğü kadar hāşılı ol baḥr-ı bī-gāyete aṣlā nokşān gelmez. İy kullarum a'mālünüzi üzerinüze şayarum ya'nī a'mālünüz gerek ḥayr u gerek şer her ne ise cümlesi 'add u ḥisāb idüp 'indümde sizün-çün ḥıfz iderüm ve soñra anları size 'ale't-tamām edā iderüm ya'nī size a'mālünüzün cezāsını i'tā iderüm. Pes imdi ḥayr bulan Allāh te'ālāya ḥamd [B121b] eylesün ya'nī ol ḥayr Allāh te'ālānün fazlından olup tevfiği ile işledüğünü bilüp aña ḥamd u şükr eylesün [E113a] ve ḡayr-ı ḥayrı bulan ya'nī şer' 'ameli bulan melāmet itmesün illā [A140a] kendü nefesine zīrā kendüsinden şādır oldı.

*Hikāye*¹⁷⁶⁹ Ba'zı kibārdan ḥikāyet olınur dimiş-ki ba'zı esfārda [S127a] gezerken nafaḫa ve ḥarçlugum dükenüp ḡāyetle ihtiyacum zuḥūr itmegin ba'zı [SB131b] ekābir-i ümerānün kapusına¹⁷⁷⁰ varup andan yol ḥarçlugu istemek fikrinde iken ba'zı aḥbābum baña ne fikirlerürsün diyüp ben-de aña aṣlını beyān eyledüm. Pes ol dostum bu sözümde bī-ḥuzūr olup ben taḥkīk ile bilürem-ki ol senün ḥācetünı bitürecek degöldür hemān yok yire varup anı taṣdī' itme zīrā ba'zı kütüb-i münzilede görmişümdür ki Allāh Sübhānehu ve¹⁷⁷¹ te'ālā buyurur ki 'izzet ü celālüm ḥaḫḫı-çün varup benden ḡayrıdan¹⁷⁷² bir nesne umup ḥācetünün ḥuşūlin andan¹⁷⁷³ taleb idenün recāsını ye's ile

¹⁷⁶⁹ Hikāye: -M, -A.

¹⁷⁷⁰ "kapusına" ifadesi A nüshasında mükerrerdır.

¹⁷⁷¹ Sübhānehu ve: -M.

¹⁷⁷² ḡayrıdan: ḡayrı E.

¹⁷⁷³ andan: -E.

kaṭ' iderüm ve aña nās arasında mezellet ü haḳāret şevbini giydürürem zīrā şedāidüñ nüzül ü zehābı benüm yedümdedür. Pes şiddet ü miḥnetde iken izāle'-i şiddetini benden recā¹⁷⁷⁴ itmeyüp-de aḡyārdan recā ideni ye's ü ḥırmān ile mübtelā iderüm ben Ḥayy u Kerīm olam-da benden recā itmeyüp¹⁷⁷⁵ ḡayrıdan **[A140b]** recā eyleye ve baña du'ā vü tazarru'¹⁷⁷⁶ idenlere bāb-ı icābetüm meftūḥ **[B122a]** ola da benüm ḳapuma gelmeyüp ḡayrılarıñ ḳapuların ḳar' **[E113b]** u daḳḳ eyleye. Pes kimdür ol kim başına bir nā'ibe vü şiddet gelince ref' ü izālesini benden umup-da **[S127b]** anuñ recāsını kaṭ' idüp maḥrūm ḳodum. Ve kimdür ol kim benüm bābumı ḳar' eyledi-de **[M55b]** aña fetḥ-i bāb eylemedüm. Pes andan bunları işitdügüm gibi Allāh Sübhānehu **[SB132a]** ve¹⁷⁷⁷ te'ālāya tevekkül idüp ol ḥuşul-i maşlahatum için varacağum kimesneden fāriğ olup menzilüme toḡrı gıtdüm. Ve yolda giderken beni bir ḳāfile istikbāl idüp ol yolcularuñ içinden bir kişi gelüp baña selām virüp ve içinde yüz altun baḡlu bir çıḳın uzadup al şunu ḥarçluḳ eyle didi. Pes ben daḡı aña neden iḳtizā eyledi-ki ben bildüğün ve gördüğün kişi degülin¹⁷⁷⁸ baña bu ḳadar iḥsān ideyorsun didüm. Ol daḡı ben-de seni¹⁷⁷⁹ bilmem ve lākin gözüm saña rāst geldügi gibi Allāh te'ālā¹⁷⁸⁰ ḥāṭıruma saña yüz altun baḡışlamaḡı ilkā eyledi. İmdi alup ḳabül eyle ben senden hıç nesne ummam hemān Allāh te'ālāya ḥamd u şükr eyle **[A141a]** diyü buyurdı. Pes andan altunları alup Allāh te'ālāya şükr eyledüm.

Yüz otuz tokuzuncısı budur¹⁷⁸¹

¹⁷⁷⁴ recā: -M.

¹⁷⁷⁵ aḡyārdan recā ideni ye's ü ḥırmān ile mübtelā iderüm ben Ḥayy u Kerīm olam-da benden recā itmeyüp: -M.

¹⁷⁷⁶ du'ā vü tazarru': tazarru' u du'ā M.

¹⁷⁷⁷ Sübhānehu ve: -M.

¹⁷⁷⁸ degülin: degül iken M, A.

¹⁷⁷⁹ seni: -SB, -B, -E, -M, -A.

¹⁷⁸⁰ te'ālā: -M.

¹⁷⁸¹ Yüz otuz tokuzuncısı budur: -M, -A.

من صلى ليلة النصف من شعبان مائة ركعة يقرأ في كل ركعة فاتحة الكتاب مرة وقل هو الله أحد عشر مرات
نظر الله إليه سبعين مرة و [B122b] قضى له بكل ركعة [S128a] سبعين [E114a] حاجة أدناها المغفرة
وأعلاها دخول الجنة

Terceme¹⁷⁸² Şa‘bān ayının on bişinci gicesinde yüz rek‘at nāfile namāz kılmāğa şürū‘
idüp her bir rek‘atında sūre’-i Fātiḥa’yı bir kerre ve sūre’-i [SB132b] İhlāş’ı on kerre
okuyup bu minvāl üzre yüz rek‘at namāzı itmām iden kişiyē Allāh te‘ālā nazar-ı
raḥmetle yitmiş kerre nazar idüp her rek‘at başına yüz ḥācetini kaẓā eyleye kim anuñ
ednāsı mağfıret ve a‘lāsı duḥūl-i cennetdür. İşte bu rivāyete göre bu namāzı kılmak
isteyen cemā‘atle kılmayup kendüsi¹⁷⁸³ bir ḥālī yirde yalnız başka başına kılar.

Hikāye¹⁷⁸⁴ Serıyy-i Saḳatī raḥmetu’llāhi te‘ālādan ḥikāyet olunur buyurmuş-ki¹⁷⁸⁵ bir
gün çār-sūya varup ḥızmetüm için bir cāriye şatun aldum¹⁷⁸⁶. Pes ol cāriye daḥı bize
niçe yıllar ḥızmet idüp kendü ḥālını bildürmezdi ve anuñ [A141b] bir tenhāca yiri var
idi-ki ekşeriyyā varup anda namāz kılardı. Bu eṣnāda bir gice anı gördüm-ki gāh namāz
kılar ve gāh münācāt ider. Aña münācātı ne ola diyü kulaḳ urup işitdüm-ki
münācātında yā Allāh beni sevdüğün ḥaḳḳı-çün dir. Pes aña nidā idüp şaḳın öyle dime
ve lākin yā Allāh ben seni sevdüğüm ḥaḳḳı-çün diyü [S128b] du‘ā eyle didüm. Pes
ben böyle diyince baña cevāb virüp iy efendim eger Allāh [B123a] te‘ālā¹⁷⁸⁷ [E114b]
beni sevmeyeydi seni uyḳuda yaturup-da beni ‘ibādet ü münācātında uyanuḳ ḳomazdı
didi. Anı şabāḥ yanuma çağırup iy ḥatun şimden soñra sen baña ḥızmet itmek
[SB133a] olmaz hemān Rabbüñe ḥızmet ü ‘ibādet eyle var nereye isterseñ git seni

¹⁷⁸² Terceme: -M, -A.

¹⁷⁸³ kendüsi: -SB.

¹⁷⁸⁴ Hikāye: -M, -A.

¹⁷⁸⁵ buyurmuş-ki: dimiş-ki SB.

¹⁷⁸⁶ aldum: alup E.

¹⁷⁸⁷ Allāh te‘ālā: -M.

livechi'llāhi te'ālā āzād eyledüm diyü¹⁷⁸⁸ aña mālumdan ba'zı nesne virüp gitmesine gerçi icāzet virdüm ammā andan ayrıldığıma çok peşīmān oldum. [M56a]

Yüz kırkıncısı budur¹⁷⁸⁹

من قال عند غروب الشمس يوم عرفة بسم الله ما شاء الله لا قوة إلا بالله ما شاء الله كل نعمة من الله ما شاء الله الخير كله بيد الله ما شاء الله [A142a] لا يصرف السوء إلا الله عصمه الله وحرسه من الشيطان

Terceme¹⁷⁹⁰ 'Arefe güninde güneş batarken ol kelimātı diyen kimesneyi Allāh te'ālā şeytāndan maḥfūz u maḥrūs kıla ve ol vaḳtda Allāh te'ālādan ne isterse mes'ūline nā'il ola.

Hikāye¹⁷⁹¹ Ba'zı 'ubbād bir gice şöyle niyyet eyledi-ki ḳalḳup ṭam üzre teheccüd eyleyüp şabāḥa dek namāz kıla. Pes cev-v-i semādan ya'nī yir ile gök arasından bir hātif [S129a] üni işitdi-ki iy 'ābidler ve zāhidler 'ibādet üç kısım ḳılınup evveli ḳıyām-ı leyl ṣānīsı şıyām-ı nehār ṣālīsı du'ā vü istiḡfār u tesbīḥdür ve şu size ḥayrlı kısmetdür [E115a] imdi bunlardan [B123b] vāfir naşīb almağa sa'y idüp hemān birisi üzre iḳtişār itmeñüz dir¹⁷⁹².

Yüz kırk birincisi budur¹⁷⁹³

Şöyle rivāyet olunur ki [SB133b] Ebū'd-Derdā raḍıya'llāhu te'ālā 'anh ḥazretlerine bir kişi yelerek gelüp maḥalleñüze āteş düşüp eviñüz yandı diyüp anlar daḥı ḥayır Allāh te'ālā benüm evümi yakmaz diyü buyurup ašlā muḳayyed olmadı. Ve birazdan şöıra

¹⁷⁸⁸ diyü: diyüp B.

¹⁷⁸⁹ Yüz kırkıncısı budur: -M, -A.

¹⁷⁹⁰ Terceme: -M, -A.

¹⁷⁹¹ Hikāye: -M, -A.

¹⁷⁹² dir: -M, -A.

¹⁷⁹³ Yüz kırk birincisi budur: -M, -A.

bir kişi dağı gelüp didi-ki¹⁷⁹⁴ yanķun hemān sizũn eve yaķlařduđı gibi fı'l-hāl sũyũnũp [A142b] sākin oldu diyũp Ebũ'd-Derdā ĥazretleri dağı evũm yanmayacağını ben bilũrdũm diyũp anda olanlar dağı neden bilũrsin gāhıce ġarĩb ũ 'acĩb sũzler sũylersin-ki hĩĉ olacaķ degũldũr didũklerinde ben Resũlu'llāh şalla'llāhu te'ālā 'aleyi ve sellemden¹⁷⁹⁵ iřitdũm-ki her kim-ki bu kelimātı gicede yā gũndũzde diye aña ol gicede ve gũndũzde hĩĉ bir nesne zarar u ziyān virmeye diyũ buyurur idi. Ve ben ise bugũn anları dimiş idũm didi. Ve ol kelimāt bunlardur [S129b]

اللهم أنت ربي لا إله إلا أنت عليك توكلت وأنت رب العرش العظيم ما شاء الله كان وما لم يَشَأْ لم يكن أعلم أن الله على كل شيء قدير وأن الله قد أحاط بكل شيء علما اللهم إني أعوذ بك من شر نفسي ومن شر كل دابة أنت أخذ بناصيتها إن ربي [E115b] على صراط مستقيم

*Hikāye*¹⁷⁹⁶ [B124a] Ĥaberistān vilāyetinde bir zālīm ĥākim zuhũr eyleyũp niĉe mũnkerātı irtikāb idũp [SB134a] ef'āl-i řenĩ'asından taĥt-ı ĥũkminde olanlar feryād u nālĩřler iderlerdi. Ĥattā şehirde falān pĩr ĥatunuñ ġāyetle cemĩle kıızı vardur diyũ aña vařř [A143a] itdũklerinde murād-ı bed-nihādı bu oldu-ki varup ol faķĩreye zulm ũ te'addĩ eyleye. Pes ol pĩr ĥatun bu kışşadan āġāh olmağın ol zemānuñ meřāyılıından řeyĥ Ebĩ Sa'ĩdũ'l-Ĥařřāb ĥazretlerine varup ağladı ve didi-ki iy řeyĥ benũm feryāduma yitiş-ki ĥālũm pek mũkedder olmuşdur zĩrā bir henũz yitişmiş cemĩle vũ 'afife kızum vardur şimdi ol zālīm beg baña ĥaber ġõnderdi-ki kızını ĥāzĩrlasun varayum der-āġũř ideyũm diyũ. İmdi benũm sultānum luťf idũp bir du'ā idũn ola ki Allāh te'ālā bizi¹⁷⁹⁷ [M56b] ol zālĩmũñ şerrinden ķurtara didi. Pes řeyĥ ĥazretleri bir miķdār murāķabeden [S130a] řõnra başın ķaldurup iy ĥatun şimdi şağlarda bir du'ası mũstecāb kimesne ķalmadı ve lākin muķābir-i Mũslũmĩne varup orada bařuñı secdeye

¹⁷⁹⁴ didi-ki: -M, -A.

¹⁷⁹⁵ şalla'llāhu te'ālā 'aleyi ve sellemden: 'aleyhi's-selām M.

¹⁷⁹⁶ Hikāye: -M, -A.

¹⁷⁹⁷ bizi: beni B.

koyup Allāh te‘ālāya tazarru‘ eyle inşāa’llāhu te‘ālā anda işüñ biter diyüp ve hatun dağı çekilüp muḳābire giderken güzel şüretli pāk [E116a] giysili gökcek hoşulı bir tāze yigide rāst gelüp aña selām virdi ve ol yigit dağı hatunuñ selāmın alup [B124b] iy hatun [SB134b, A143b] hācetüñ nedir diyüp hatun dağı ol zālīmüñ aḥvālını ve şeyḫ ḥazretlerinüñ maḳālını beyāñ idince ol yigit buyurdi-ki iy hatun dönüp yine şeyḫ Ebī Sa‘īd ḥuzūrına varup aña söyle ki du‘ā eylesün du‘āsı müstecāb olur. Pes hatun andan bu sözi işidince beni iḥyā-yı emvāta gönderüp ölüler ise sağlara gönderirler ammā hīç birisi feryāduma yitişmiyor yā dağı kanda gideyüm diyüp ol yigit dağı yūri var şeyḫ Ebū Sa‘īd’e git taḥḳīk anuñ du‘āsıyla hācetüñ ḳazā olunur diyüp hatun yine tekrār Şeyḫ Ebū Sa‘īd’e gelüp ol yigit ne didiyse hep şeyḫe diyüvirüp şeyḫ ḥazretleri dağı başın aşāğı birağup vāfir murāḳabe ve tefekkür eyledi [S130b] hattā ‘ālem-i istiḡrāḳa varup bir ‘azīm heybetlü şayḫa eyleyüp yire düşdi ve hemān şeyḫ ḥazretleri şayḫa eyledügi gibi şehir içre bir āvāz peydā oldı-ki vilāyet ḥākimi ata binüp falān ‘acūzuñ evine kızını ḳaşdına giderken atından düşüp boynı altında ḳalup helāk olup¹⁷⁹⁸ [A144a] Allāh te‘ālā ol hatundan-da sā’ir Müslümānlardan-da şiddet ü belāyı Şeyḫ Ebū Sa‘īd’üñ [E116b] du‘āsı berekātiyla def‘ ü ref‘ eyledi dinür. [SB135a] Ve şeyḫ ḥazretlerine ol istiḡrāḳdan ifāḳat bulduḳdan soñra ne ‘aceb ibtidā du‘ā itmeyüp hatunı muḳābire ḥavāle itdiñüz diyü su‘āl olınduḳda [B125a] ol emīrūñ ḳanını kendü du‘ām ile dökmeḡi kerīḥ görmegin anı ḳarındaşum Hızır’a iḥāle eyledüm. Pes anlar dağı ḥāle vāḳıf olmaḡın ol emīr üzre bed-du‘ā itmeñüz cā’izdür diyü bize fetvā virüp ta’rīf eyledi. Pes ben-de Hızır’uñ fetvāsıyla bed-du‘ā eyledüm diyü buyurdi.

*Yüz kırk ikincisi budur*¹⁷⁹⁹

¹⁷⁹⁸ helāk olup: -S.

¹⁷⁹⁹ Yüz kırk ikincisi budur: -M, -A.

Mervîdür ki Resûlu'llâh şalla'llâhu te'âlâ¹⁸⁰⁰ 'aleyhi ve sellem¹⁸⁰¹ 'Â'îşetü's-Şiddîka rağıya'llâhu te'âlâ 'anhâya yâ 'Â'îşe cevâmi'ü'l-kelim olan du'âlara mülâzemet idüp ekşer evkâtuñda Rabb te'âlâña anlar ile du'â eyle diyü¹⁸⁰² buyurup bu du'âyı ta'lîm eylediler

اللهم إني أسألك [S131a] من الخير كله عاجله وأجله ما علمت منه وما لم أعلم وأعوذ بك من الشر كله عاجله وأجله ما علمت منه وما لم أعلم اللهم [A144b] أني أسألك الجنة وما قرب إليها من قول أو عمل وأعوذ بك من النار وما قرب إليها من قول وعمل وأسألك من خير ما سألك [M57a] منه عبدك ورسولك محمد عليه الصلاة والسلام وأستعيذك مما استعاذك منه عبدك [SB135b] ورسولك محمد عليه [E117a] الصلاة والسلام وأسألك ما قضيت لي من أمر أن تجعل عاقبته رشدا

Terceme¹⁸⁰³ Yâ Allâh senden cemî' hayruñ dünyeviyye ve uhreviyyesinden vâfir naşîb isterüm bildüğüm hayrı ve bilmedüğüm hayrı isterüm. Ve dahı yâ Allâh saña şıgınurum şerrüñ [B125b] hepsinden dünyevîsinden ve uhrevîsinden bildüğümnden ve bilmedüğümnden. Ve dahı yâ Allâh senden cenneti ve beni kavlden yâ 'amelden cennete yakın kılan aqvâl ü a'mâli isterüm. Ve dahı yâ Allâh saña şıgınurum nârdan ve beni aña kavlden yâ 'amelden yakın kılan nesnelerden. Ve dahı yâ Allâh senden isterüm şol nesneleri-ki anı senden Kuluñ ve Resûlüñ Seyyidümüz Muḥammedü'l-Muştafâ 'aleyhi's-şalavātu ve't-teslîmât istedi. Ve dahı yâ Allâh saña [S131b] şıgınurum şol nesnelerden-ki saña anlardan [A145a] 'Abdüñ ve Resûlüñ Seyyidümüz Muḥammedü'l-Muştafâ 'aleyhi efḍalü's-şalavât ve ekmelü't-taḥiyyât şıgındı. Ve dahı yâ Allâh senden benüm-çün takdîr ü kaẓâ eyledüğün emrün 'âkıbeti reşâd u ḥayr u güzel kılmağunı isterüm. Ma'lûm ola-ki bu du'â'-yı şerîf bir du'âdur ki cemî' meşâlih-i dünyâyı ve menâfi'-i âḥireti câmi'dür. Pes bunuñla du'â eyleyen Allâh te'âlâdan iki

¹⁸⁰⁰ te'âlâ: -E.

¹⁸⁰¹ şalla'llâhu te'âlâ 'aleyhi ve sellem: 'aleyhi's-selâm M.

¹⁸⁰² diyü: diyüp SB.

¹⁸⁰³ Terceme: -M, -A.

cihân menfa‘at u hayrın istemiş olur. [SB136a] cāmi‘ü’-d-da‘vāt şol du‘āya dinür ki dünyā vü āhıret menāfi‘inüñ [E117b] su‘āline şāmil ola bu du‘ā gibi ve dağı

اللهم رَبَّنَا آتِنَا فِي الدُّنْيَا حَسَنَةً وَفِي الْآخِرَةِ حَسَنَةً وَقِنَا عَذَابَ النَّارِ¹⁸⁰⁴

gibi¹⁸⁰⁵.

Hikāye¹⁸⁰⁶ Yahyā bin Mu‘āz’dan rahmetu’llāhi te‘ālā hikāyet olunur buyurmuş-ki mü’minüñ recāsı havfından ziyādedür ya’nī recāsı cānibi gālibdür. Zīrā ki eger böyle olmayaydı mü’min gāyetle ıztırāb u şiddet-i [B126a] havf içre olup aña ne yidügi siñerdi ve ne içdügi ve bunun beyān [u] taḥkīki budur ki havfuñ müstesķisi baḥr-ı gāzabdandır. Ve recānuñ müstesķisi baḥr-ı rahmetdendir. Ve Allāh te‘ālānuñ rahmeti ḥod gāzabını sebķ [A145b] eylemişdür ya’nī rahmeti keşire [S132a] ve şāmiledür.¹⁸⁰⁷

Yüz kırk üçüncisi budur¹⁸⁰⁸

إذا مات ولد العبد قال الله لملائكته أقبضتم ولد عبدي فيقولون نعم فيقول قبضتم ثمرة فؤاده فيقولون نعم فيقول ماذا قال عبدي فيقولون حمدك واسترجعك فيقول الله ابنوا لعبدي بيتا في الجنة وسموه بيت الحمد

Terceme¹⁸⁰⁹ Mü’min kuluñ bir veledi ölince Allāh Sübhānehu ve¹⁸¹⁰ te‘ālā kabz-ı ervāḥa müvekkel olan meleklere kulumuñ veledi rūḥın kabz itdünüz mi diyü buyurup melekler dağı evet yā Rabbī [SB136b] diyüp yine Allāh te‘ālā anuñ göñli bağınuñ mīvesini kabz itdünüz diyü buyurup¹⁸¹¹ anlar dağı evet yā Rabbī diyüp yine Allāh

¹⁸⁰⁴ 2/Bakara/201: “Rabbimiz bize dünyada da güzellik ahirette de güzellik ver ve bizi ateşin azabından koru.” meâlindeki âyet-i kerîmeden iktibastır.

¹⁸⁰⁵ gibi: -E, -M, -A.

¹⁸⁰⁶ Hikāye: -M, -A.

¹⁸⁰⁷ ya’nī rahmeti keşire ve şāmiledür: -B.

¹⁸⁰⁸ Yüz kırk üçüncisi budur: -M, -A.

¹⁸⁰⁹ Terceme: -M, -A.

¹⁸¹⁰ Sübhānehu ve: -M.

¹⁸¹¹ diyü buyurup: diyüp SB.

te‘ālā [E118a] yā kulum ne didi diyü buyurup¹⁸¹² melā’ike daḥı yā¹⁸¹³ Rabbenā ol
kuluñ hıç cez‘ ü zārī itmeyüp saña ḥamd eyleyüp¹⁸¹⁴

إِنَّا لِلّٰهِ وَإِنَّا إِلَيْهِ رَاجِعُونَ¹⁸¹⁵

didiler. Ba‘de Allāh te‘ālā imdi varup ol ‘abdüm içün cennetde bir köşk yapup adını
ḥamd evi koyuñ diyü buyura.

Hikāye¹⁸¹⁶ Ba‘zı meşāyihdan şöyle hikāyet olunur ki Süfyān-ı Şevrī ḥazretlerini vefāt
[M57b] larından soñra düşinde görüp aña yā ‘Abdu’llāh mevti nice [B126b] gördüñ
diyü su‘āl idüp Süfyān [S132b] ḥazretleri daḥı [A146a] hele mevtden ve şiddet-i
‘azametinden şorma didi. Ba‘de aña kanḳı ‘ilmi ziyāde fā’ideli bulduñ diyü su‘āl idüp
ol daḥı her bir ‘amel-i şāliḥa eyüdü ve lākin ḥisābdan necāt bulmadum illā veledüm
öldügi demde anuñ acısına şabr u taḥammül idüp istircā‘ itmegümle zārā ki Allāh te‘ālā
beni ḥisāb idüp şiddete düşdügüm gibi baña buyurdu-ki sen dünyāda iken veledüñ
öldügi zemān cez‘ ü feryād itmeyüp ve şabr u taḥammül idüp istircā‘ u ḥamd
eyledüğüñi unutduñ-mı var cümle günāḥlarıñı yarlıgādum ve ḥasenātuñı umduğıñdan
ziyāde kat [SB137a] kat eyleyüp derecātuñı katı yüce kıldum.

Yüz kırk dördincisi budur¹⁸¹⁷

إن حسن¹⁸¹⁸ الخلق يذيب الخطايا كما تذيب الشمس الجليد وإن سوء الخلق يفسد العمل كما يفسد الخل

العسل وإن أكمل المؤمنين إيماناً أحسنهم خلقاً

¹⁸¹² anlar daḥı evet yā Rabbī diyüp yine Allāh te‘ālā yā kulum ne didi diyü buyurup: -M, -A.

¹⁸¹³ daḥı yā: -M.

¹⁸¹⁴ eyleyüp: idüp SB.

¹⁸¹⁵ 2/Bakara/156: “Doğrusu biz Allāh’a aidiz ve kuşkusuz O’na döneceğiz.” meâlindeki âyet-i
kerîmeden iktibastır.

¹⁸¹⁶ Hikāye: -M, -A.

¹⁸¹⁷ Yüz kırk dördincisi budur: -M, -A.

¹⁸¹⁸ الحسن حسن: SB, E.

Terceme¹⁸¹⁹ Tahkik güzel hūy şāhibinūñ haṭā vü günāhlarını güneş kırağuyı eritdügi gibi eridüp maḥv ider. Ve sirke balı bozduğı gibi yaramaz hūy daḥı eyü ‘ameli bozup ibṭāl ider ve mü’münlerūñ imān u İslām cihetinden eñ ziyāde [A146b] kāmili eyü hūylu olanıdır.

Hikāye¹⁸²⁰ Mücāhid rahmetu’llāhi te’ālādan [S133a] hikāyet olunur ki¹⁸²¹

”خُذِ الْعَفْوَ“¹⁸²²

āyet-i kerīmesinde ‘afv ile nāsuñ aḥlāk u a’mālinden [B127a] ‘afv idüp anlaruñ aḥvālını tecessüs itmemek ve i’tizārların qabūl itmek ve ḥadd iktizā itmeyen suçların ‘afv itmek ve anları rıfḫ u mülāyemetle tutmaḥdır diyü buyurmuş ve şol vaktde ki ol

”خُذِ الْعَفْوَ وَأْمُرْ بِالْعُرْفِ وَأَعْرِضْ عَنِ الْجَاهِلِينَ“¹⁸²³

āyet-i kerīmesi nāzil oldı Resūlu’llāh şalla’llāhu te’ālā¹⁸²⁴ ‘aleyhi ve sellem¹⁸²⁵ Cebrā’il’e ‘alā nebiyyinā ve ‘aleyhi’s-selām¹⁸²⁶ bunuñ ma’nāsından su’āl idüp ol daḥı ben-de bilmem ve lākin varayum Rabbüm celle ve ‘alādan su’āl ideyüm diyüp gitdi ve fi’l-hāl gelüp yā Muḥammed Rabbūñ celle ve ‘alā [SB137b] saña buyurdı-ki¹⁸²⁷ senden āşinālugı kaṭ’ idene sen eylük eyle ve ḥüsn-i ḥulḫ ile vāşıl olup seni bir nesneden men’ idüp maḥrūm kılmaḥ isteyene sen i’tā vü iḥsān eyle ve saña zulm idenūñ suçına [E119a] bakmayup andan ‘afv eyle diyü buyurur didi. Ca’fer-i Şādık rahmetu’llāhi te’ālā daḥı Allāh te’ālā peygamberine ‘aleyhi’s-şalavātu [A147a] ve’s-

¹⁸¹⁹ Terceme: -M, -A.

¹⁸²⁰ Hikāye: -M, -A.

¹⁸²¹: Mücāhid rahmetu’llāhi te’ālādan hikāyet olunur ki: Ba’zı meşāyihdan şöyle hikāyet olunur ki Mücāhid rahmetu’llāhi te’ālā S.

¹⁸²² 7/Araf/199: “Affedici ol.” meālindeki āyet-i kerīmeden iktibastır.

¹⁸²³ 7/Araf/199: “Affedici ol, iyiliğı emret, cahillerden yüz çevir.” meālindeki āyet-i kerīmeden iktibastır.

¹⁸²⁴ te’ālā: -E.

¹⁸²⁵ şalla’llāhu te’ālā ‘aleyhi ve sellem: ‘aleyhi’s-selām M.

¹⁸²⁶ ‘alā nebiyyinā ve ‘aleyhi’s-selām: -M.

¹⁸²⁷ buyurdı-ki: emr ider ki M.

selām mekārīm-i ahlāk ile emr eyledi dimişdür. Ve hadīs-i şerīfde dahı Allāh te‘ālā beni tamām-ı mekārīm-i ahlāk ve tamām-ı meḥāsin-i ef‘āl [S133b] içün ba’s eylemişdür diyü vākı’dur. Ve bir āḥar hadīs-i şerīfde dahı böyledür ki ḥüsn-i ḥulḳ şāḥibinüñ burnında Allāh te‘ālānuñ raḥmetinden bir zimāmdur ve ol yularuñ ucı bir melek elinde [B127b] dūr ki anı dā’imā ḥayra çeker ve ḥayr dahı anı cennete çeker ve sū’-i ḥulḳ ya’nī yaramaz ḥūy [M58a] şāḥibinüñ burnında Allāh te‘ālānuñ ‘azābından bir yulardur ve ol yularuñ ucı bir şeyṭān elindedür ki anı dā’imā şerre çeker ve şer dahı anı nāra çeker diyü buyurmışdur.

Yüz kırk bişincisi budur¹⁸²⁸

إن أشرف الناس في الجنة رجل دعتة نفسه إلى معصية أو أمر من أمور الدنيا فكان عقوبته نفسه الجوع¹⁸²⁹
والعري يقال له يوم القيامة تمتن على الله ما شئت

Terceme¹⁸³⁰ Tahkīḳ cennetde nāsuñ eñ ziyāde şerīfi [SB138a] şol kişidür ki anı nefsi bir ma’siyete yāḥūd umūr-ı dünyādan bir nesneye da’vet idüp kandurdu ḥāşılı bunlardan birisine göñli çekinüp ārzūladı ammā ol nefis şāḥibi [A147b] anuñ ārzūsını virmeyüp [E119b] nefsinı aç ve şusuz ve çıplaḳ ḳomasıyla ḥāşılı anı dünyā lezzetlerinden men’ itmesiyle aña ‘uḳūbet ü ‘azāb eyledi işte ol kişiye kıyāmet günü Allāh te‘ālādan her ne temennā iderseñ hemān [S134a] iste saña istedüğüñ virilür dinile.

Hikāye¹⁸³¹ Ba’zı şüleḥādan ḥikāyet olunur ki yaz gicelerinden birinde göñli gāyetle şu isteyüp elini bardaḡa uzatdı-ki şuyından içe. Pes ağzına alduğı gibi gördi-ki içindeki

¹⁸²⁸ Yüz kırk bişincisi budur: -M, -A.

¹⁸²⁹ الجوع: -E.

¹⁸³⁰ Terceme: -M, -A.

¹⁸³¹ Hikāye: -M, -A.

şu şovukdur hemān ol şuyı [B128a] döküp bir gayrı bardağda kim sıcak şu var idi anı alup içdi ve bunun bu¹⁸³² işine vālidesi ırakdan bakup ta'accüb iderdi. Pes irte olunca aña anası iy oğulcuğum bu gice ol şovuk şuyı döküp sonra sıcak şu alup içidüğüne sebep nedür elbette baña haber vir diyüp ol-dağı cevāb virüp 'ömrümde bir kerre bir yād hatuna nazar itmiş oldum sonra 'akabince peşimān olup bunu baña itdüren nefsumdür. İmdi aña dünyāyı guşşalı kılup ölmeyecek [SB138b] kadardan ziyāde ekl ü şürb ve libāsa müte'allik nesne [A148a] virmem¹⁸³³ diyü and içmiş-idüm anuñ-çün ısıcak eyyāmda şovuk şu virmedüm¹⁸³⁴ didi.

*Yüz kırk altıncısı budur*¹⁸³⁵

Mervīdür ki Mu'āz bin Cebel rağıya'llāhu te'ālā 'anh bir öksüzi oğşayup kendüsine zamm eyledi. Pes anuñ böyle itdüğini Resūlu'llāh şalla'llāhu te'ālā 'aleyhi [E120a] ve sellem¹⁸³⁶ [S134b] görüp aña yā Mu'āz neden böyle eyledüñ diyüp ol-dağı yā Resūla'llāh bu yetime yüregüm acıduğundan teraḥḥum idüp göñlini ele aldum diyüp ol Ḥazret-i 'āliye dağı

والذي نفسي بيده ما من عبد مسلم يضم إليه يتيما فيحسن ولايته فيه ويمر بيده على رأسه إلا جعل الله له بكل شعرة عشر حسنات ورفع له عشر درجات وغفر له عشر سيئات

buyurdi¹⁸³⁷. [B128b]

Terceme¹⁸³⁸ Şol Allāh te'ālānuñ ḥaqqı-çün-ki benüm zātumda taşarruf u ḥükm anuñ yedindedür hıç bir 'abd-i mü'min yokdur ki rızā'en-li'llāhi te'ālā¹⁸³⁹ bir öksüzi

¹⁸³² bu: -S, -SB, -B, -E, -A.

¹⁸³³ virmem: virmeyüm B, E, M, A.

¹⁸³⁴ diyü and içmiş-idüm anuñ-çün ısıcak eyyāmda şovuk şu virmedüm: -M, -A.

¹⁸³⁵ Yüz kırk altıncısı budur: -M, -A.

¹⁸³⁶ şalla'llāhu te'ālā 'aleyhi ve sellem: 'aleyhi's-selām M.

¹⁸³⁷ buyurdi: -M.

¹⁸³⁸ Terceme: -M, -A.

¹⁸³⁹ te'ālā: -M.

kendüsine zamm eyleyüp ya'nî ihsân idüp anı bir hoşca görüp gözedür ve anı oḥşayup eliyle başını şıgar illā Allāh te'ālā aña anuñ başındaki kılların 'adedince on ḥasene virüp ve anuñ-çün on derece ref' idüp on günāhını daḥı mağfıret eyleye.

Hikāye¹⁸⁴⁰ Ba'zı **[SB139a]** meşāyihdan **[A148b]** hikāyet olunur **[M58b]** dimiş¹⁸⁴¹-ki benüm tevbeme sebep bu olmışdur ki evā'il-i 'ömrde niçe gāfil ü batṭallar ile yārān olup eyyāmumuzu fışkla geçürdük. Pes ol eşnāda Müslümānlaruñ¹⁸⁴² yetīm evlādlarından bir yetimi gördüm-ki 'uryān u yalın ayak gezer aña yüregim acıyup **[S135a]** alup pāk yayḳadum ve yeñice şiyāb giydürüp ḥatırın tatıyb eyledüm. Pes ol gicede düşümde gördüm-ki gūyā kıyāmet ḳopup **[E120b]** ḥalāyık cümle iḥzār olunup ḥisāblarında münāḳaşa ve diḳḳat olunur ve ben daḥı ol 'arşada inceden ince ḥisāb olunmağın nāra gitmege emr olunup ḥālüm mükedder oldı. Pes ben nāra giderken yolda ol yetime rāst geldüm hemān beni gördüğü gibi zebāniye didi-ki iy benüm Rabb te'ālāmuñ melekleri bu kişi baña dār-ı dünyāda ihsân itmiş-idi bir miḳdār eglenüñüz varayum anı **[B129a]** Rabbümden¹⁸⁴³ şefā'at ideyüm. Pes melekler aña iy ḡulām biz buña mühlet virmekle emr olunmaduḳ elbette götürürüz didiler. Pes anlar bu sözde iken bir nidā geldi-ki anı şalıvirüñ ol yetimüñ şefā'ati sebebiyle **[A149a]** anı āzād idüp andan suçların 'afv eyledük dir. Pes¹⁸⁴⁴ bu sevinç ile düşümnden uyanup hemān ḳalḳup iḡtisāl itdüm ve cümle günāḥlarumdan tevbe eyleyüp ve tarıḳ-ı hüdāya sālİK olup cehd **[SB139b]** ü tāḳatümi eytām-i Müslimīne rāḥat iṣāl itmege bezl eyledüm.

¹⁸⁴⁰ Hikāye: -M, -A.

¹⁸⁴¹ dimiş: -SB.

¹⁸⁴² Müslümānlaruñ: -M.

¹⁸⁴³ anı Rabbümden: Rabbümden anı M.

¹⁸⁴⁴ Pes: -SB.

Yüz kırk yidincisi budur¹⁸⁴⁵

من لبس ثوبا جديدا فقال الحمد لله الذي كساني ما أوارني به عورتني وأتجمل به [S135b] في حياتي ثم عمد إلى الثوب الذي أخلق فتصدق به كان في كنف الله وفي حفظ الله وفي ستر الله حيا وميتا

Terceme¹⁸⁴⁶ Bir yeñi giysi giyüp-de ‘aķabince öyle ĥamd eyleyüp ba‘de andan [E121a] evvel eskitdügi şevbi bir muĥtāca iĥsān itmegi ķaşd idüp taşadduķ eyleyen kiři ĥayātında da memātında da Allāh te‘ālā kenef-i ĥimāyetinde ve ĥıfz u viķāyetinde ve setr-i ‘ināyetinde olup iki cihānda da¹⁸⁴⁷ maĥfūz ola.

Hikāye¹⁸⁴⁸ Erbāb-ı tecrīd olan meşāyıĥdan Muĥammed bin Dāvud raĥmetu’llāhi te‘ālā buyurmuşdur ki bir kerre elūme vāfir aķçe girüp ve içinden yanumda üç aķçe alıķoyup mā‘adāsını hep taşadduķ eyledüm. Pes [A149b] ol gice uykuya varduğumda [B129b] düşümde gördüm-ki gūyā ki kıyāmet ķopup ĥalāyık ‘Arasāt’da tūrur. Pes beni-de ol mecma‘a çağırdılar anda ĥāzır olduğum gibi gördüm-ki bilümde üç dāne siyāh¹⁸⁴⁹ zünnār vardur bunı gördüğüm gibi müteĥayyir ü ser-gerdān olup vāy ĥālūme ben ‘ömrümde zünnār giymiş degül idüm ‘acabā baña ne ĥāl oldu ve bilūme bunları kim bağladı diyüp nālān u giryān [SB140a] oldum ve ben taĥayyürde iken birisi baña ĥıṭāb idüp sen bu gice [M59a] yatduğunda bilünde bağlu üç dāne aķçe var [S136a] idi işte bu zünnārlar anlardur didi. Pes bu ĥavf ile uyanup ve fī’l-ĥāl ol aķçeleri bilümden çıkarup taşadduķ eyledüm ve bu şeyĥ ĥāzretleri bu vāķı‘ay ı ańduķça el-amān el-amān diyü feryād iderdi.

¹⁸⁴⁵ Yüz kırk yidincisi budur: -M, -A.

¹⁸⁴⁶ Terceme: -M, -A.

¹⁸⁴⁷ da: -B.

¹⁸⁴⁸ Hikāye: -M, -A.

¹⁸⁴⁹ siyāh: -M.

Yüz kırk sekizincisi budur¹⁸⁵⁰

خير أصحابك [E121b] المعين لك على دهرك فليل يا رسول الله أي الإخوان خير قال الذي إذا ذكرت أعانك
وإذا نسيت ذكرت

Terceme¹⁸⁵¹ Senün qarīblerinün ve yoldaşlarıñuñ yegregi ve enfa'ısınun üzeriñe nevāzil-i dehrden ve şedā'id-i zemāndan bir nesne nüzül [A150a] idince saña mu'in ü nāşır olandur hāşılı hayrlu dostuñ¹⁸⁵² şol kişidür ki ol¹⁸⁵³ saña buñ deminde bulına. Pes ol Sultān-ı 'ālī-şān böyle diyince yā Resūla'llāh ihvān u yārānuñ kanķısı hayrludur diyü su'al [B130a] olıñup cevābında buyurdılar ki hayrlu olup saña dünyā vü āhıretde nef'i doķınan dostuñ ve yārānuñ şol kişidür umūrıñdan bir nesneyi hātıra getürüp taḥşilin murād itdükde saña yardım eyleyüp işinün bitmesine sa'y-ı cemil eyler ve daḥı sen [SB140b] meşāliḥüñden birisini ferāmüş idüp ol seni fevt itmek lāzım geldükde anı hātırıña getürüp saña añdurur.

Hikāye¹⁸⁵⁴ Şöyle hikāyet [S136b] olıñur ki 'uķalā-yı mülükdan ba'zısı oğlına vaşıyyet ü naşīḥat idüp dimiş-ki iy oğul ihvān u yārān ittiḥāz eylemek murād itdügünde dīn-dār u şālih olanı ve ḥaseb ü neseb ve rāy u ādet şāḥibi olanları yārān idin zīrā¹⁸⁵⁵ böyle ķurenā ve yārān saña ḥācetün ve maşlahatuñ zemānında [E122a] 'avn u nevā'ib-i dehrden bir nā'ibe vü belıyye zuḥūr u nüzül itdükde kuvvet ve fūrķat u vaḥşetün [A150b] zemānında üns ü 'āfiyet ve selāmetün vaķtında zīnet olur.

Yüz kırk toķuzuncısı budur¹⁸⁵⁶

¹⁸⁵⁰ Yüz kırk sekizincisi budur: -M, -A.

¹⁸⁵¹ Terceme: -M, -A.

¹⁸⁵² dostuñ: dostuñ saña A.

¹⁸⁵³ ol: -S, -SB, -B, -E.

¹⁸⁵⁴ Hikāye: -M, -A.

¹⁸⁵⁵ zīrā: zīrā ki A.

¹⁸⁵⁶ Yüz kırk toķuzuncısı budur: -M, -A.

قال لأبي بردة السلمى الا أعلمك كلمات من أراد الله به خيرا علمه إياهن ثم لا ينساهن قال بلى يا رسول الله فقال
قل اللهم إني ضعيف فقوني و اني ذليل فأعزني وإني فقير فأغنني

Terceme¹⁸⁵⁷ Mervîdür ki Resûlu'llâh şalla'llâhu te'âlâ¹⁸⁵⁸ 'aleyhi ve sellem¹⁸⁵⁹
hâzretleri Ebî Bürde'-i Sülemî'ye **[B130b]** rağıya'llâhu te'âlâ 'anh iy Ebî Bürde saña
bir kaç kelimât-ı şerîf ta'lîm ideyüm-ki Allâh te'âlâ şol kûlına kim hayr murâd ider
anları aña öğredür ba'de ol kişi anları aşlâ **[SB141a]** ferâmüş eylemez diyüp muhâtab
dahı yâ Resûla'llâh buyuruñ diyince aña

اللهم¹⁸⁶⁰

ilh. di diyü ta'lîm eylediler ya'nî yâ Allâh ben kûluñ za'îf-i nâ-tuvānam senden meded
ü yārî olmayınca kuvvet ü kudret bulınam. **[S137a]** İmdi yâ Rabbî baña lutf u
keremünle kuvvet-i kāmile virüp beni kavî kullaruñdan 'ad¹⁸⁶¹ kıl ve dahı yâ Allâh ben
kûluñ zelîl ü sefîl ü haķîrem. İmdi beni e'izze-i mü'minîn kullaruñdan 'add idüp 'azîz
kıl ve yâ Allâh ben gāyetle faķîr ü muhtācam imdi beni ğinā'-yı hissî ve¹⁸⁶² ğinā'-yı
[A151a] ma'nevî ile ğanî vü tuvān-ger kıl ma'lûm ola ki bu du'â'-yı **[E122b]** şerîf
dahı dünyâ vü âhîret menâfî'ini cāmî' du'âdur.¹⁸⁶³ **[M59b]**

Hikāye¹⁸⁶⁴ 'Abdü'r-raḥîm Şāmî'den raḥmetu'llâhi te'âlâ şöyle hikāyet olunur ki bir
gice dün yarusında kendü maşlahatına giderken kol¹⁸⁶⁵ dolaşan 'aseslere râst gelüp
kendüsini rencîde itmeklerinde havf itmegin¹⁸⁶⁶ anlardan kaçup bir semte doğru gitdi
ve anlar dahı anuñ ayağı sesinden duyup anı kıvarak ardına düşdiler hattâ bir harâb

¹⁸⁵⁷ Terceme: -M, -A.

¹⁸⁵⁸ te'âlâ: -E, -A.

¹⁸⁵⁹ şalla'llâhu te'âlâ 'aleyhi ve sellem: 'aleyhi's-selâm M.

¹⁸⁶⁰ "Allâh'ım."

¹⁸⁶¹ 'ad: -S, -SB, -B, -M, -A.

¹⁸⁶² ğinā'-yı hissî ve: -M.

¹⁸⁶³ cāmî' du'âdur: cāmî'dür M.

¹⁸⁶⁴ Hikāye: -M, -A.

¹⁸⁶⁵ kol: kol ile M, A.

¹⁸⁶⁶ itmegin: idüp M.

mekân içre yitişüp dutdılar meger orada bir kimesneyi henüz öldürmişler de anlaruñ hengāme **[B131a]** lerin işitdükleri gibi kaçmışlar. Pes imdi ol¹⁸⁶⁷ ‘asesler anı ol katıl yanında bulınca **[SB141b]** taḥkīk bunı sen katl itmişsin diyü dutdılar ve irtesi maḳtele iletüp katl itmek istediler. Pes ol daḥı anlara luṭf idüñ baña bir miḳdār mühlet virüp şabr idüñ iki rek‘at namāz kılayum diyüp ḳalkup iki rek‘at **[S137b]** namāz kılup fāriğ olduḡı gibi du‘āya başlayup İlāhī sen Furḳān-ı kerīmünde ḳullarıña şehādeti ketm itmeñüz diyü buyurduñ ve şimdi ise **[A151b]** benüm senden ḡayrı şāhidüm yokdur benüm ḥālūmi ancak¹⁸⁶⁸ sen bilürsin benüm imdi¹⁸⁶⁹ bu günde ki za‘f u ‘aczūme¹⁸⁷⁰ nazar idüp baña ḥalāş u necāt vir didi. Pes ol du‘ā iderken seyirciler arasından bir kişi çıkup ve şubaşı yanına gelüp **[E123a]** ol maḳtūli öldüren benüm bunuñ andan ḥaberi ve āḡāhı¹⁸⁷¹ yokdur diyüp¹⁸⁷² ‘asesler daḥı fī’l-ḥāl anı şalıvirüp ol iḳrār ideni dutdılar. Pes imdi¹⁸⁷³ aña neden iḳtizā itdi-ki seni¹⁸⁷⁴ burada hīç¹⁸⁷⁵ bir insān bilmezken ve hīçbir kimse seni görmiş degil iken¹⁸⁷⁶ gelüp iḳrār idüp katl olınmaḡı ihtiyār idersin¹⁸⁷⁷ didüklerinde ben şimdi bu cemā‘at içre turup ol maḳlūmuñ ḥāline bakup ta‘accüb iderken ḡüyā ki baṭınımda baña dinür ki iy falān kişi işte ol maḳlūm bizden şehādet taleb eyledi. İmdi eger meydāna çıkup iḳrār iderseñ ne güzel elem çekme biz seni ḳurtaruruz¹⁸⁷⁸ **[SB142a, B131b]** ve illā seni şimdi ızḥār idüp rüsvāy iderüz. Pes ḥātıruma bu ma‘nā geldüḡı gibi ḳarārım ḳalmayup gelüp iḳrār eyledüm¹⁸⁷⁹ didi. Pes

¹⁸⁶⁷ imdi ol: -S, -SB, -B, -E.

¹⁸⁶⁸ ancak: -E; ḥod M, A.

¹⁸⁶⁹ imdi: -S, -SB, -B, -E.

¹⁸⁷⁰ za‘f u ‘aczūme: ‘aczūme ve za‘fuma M, A.

¹⁸⁷¹ ve āḡāhı: -S, -SB, -B, -E.

¹⁸⁷² diyüp: didi ve M, A.

¹⁸⁷³ imdi: -S, -SB, -B, -E.

¹⁸⁷⁴ seni: -S, -SB, -B, -E.

¹⁸⁷⁵ hīç: -A.

¹⁸⁷⁶ ve hīçbir kimse seni görmiş degil iken: -S, -SB, -B, -E.

¹⁸⁷⁷ idersin: itdüñ M, A.

¹⁸⁷⁸ ḳurtaruruz: ḥalāş iderüz M, A.

¹⁸⁷⁹ eyledüm: itdüm M.

ol [A152a] maḥalde maḳtülün oğlu anda ḥāzır idi¹⁸⁸⁰ bu kişiye baḳup¹⁸⁸¹ yüregi acıyup merḥamet idüp¹⁸⁸² ḳātilden ‘afv eyledüm diyüp [S138a] ‘ases başi daḥı anı şalıvirüp ḳatlden ḳurtulup¹⁸⁸³ gitdi.

*Yüz ellincisi budur*¹⁸⁸⁴

يا بنية إنه ما أوقد نار في بيت أبيك منذ شهراً

Terceme¹⁸⁸⁵ Mervîdür ki ḥāzret-i Fāṭıma raḍıya’llāhu te‘ālā ‘anhā Resūlu’llāh şalla’llāhu te‘ālā¹⁸⁸⁶ ‘aleyhi ve sellemün¹⁸⁸⁷ ḥuzūr-ı şerīflerine varup yā Resūla’llāh bu şabāḥ beyt-i ‘Alī’de ta‘āmdan aşlā bir nesne yoḳdur ve biş gündür ki anuñ aḡzına ta‘āmdan hıç bir nesne¹⁸⁸⁸ girmedi diyüp¹⁸⁸⁹ ol Faḥr-i cihāniyān daḥı eyitdi¹⁸⁹⁰ iy [E123b] Fāṭıma daḥı yaḳın gel saña ne göstereyüm baḳ diyüp ve ol [M60a] daḥı¹⁸⁹¹ yaḳın varınca iki elüñi ḳarnuma şoḳ diyüp ol daḥı elini¹⁸⁹² mübārek ḳarnına uzadup gördi-ki baṭn-ı laṭīfi üzre bir taş koyup anı bir şaruḳ pāresi ile mübārek biline¹⁸⁹³ bağlamış ḥāzret-i Fāṭıma bunu görince feryād idüp aḡladı. Pes ol Sultān-ı dü-cihān ‘aleyhi’ş-şalavātu ve’s-selām¹⁸⁹⁴ aña ḥiṭāb idüp iy kızcaḡazum Fāṭıma senün [SB142b] babañ evinde bir¹⁸⁹⁵ aydan berü aşlā [A152b] āteş yanmadı diyü buyurdi. Ma‘lüm ola ki ol Faḥr-i dü-cihānuñ [B132a] ol Sultān-ı ‘ālī-şānuñ ‘aleyhi efḍalü’ş-şalavāt ve

¹⁸⁸⁰ idi: bulındı M, A.

¹⁸⁸¹ bu kişiye baḳup: buña S, SB, B, E.

¹⁸⁸² merḥamet idüp: -S, -SB, -B, -E.

¹⁸⁸³ ḳurtulup: ḥalāş olup M, A.

¹⁸⁸⁴ Yüz ellincisi budur: -M, -A.

¹⁸⁸⁵ Terceme: -M, -A.

¹⁸⁸⁶ te‘ālā: -A.

¹⁸⁸⁷ şalla’llāhu te‘ālā ‘aleyhi ve sellemün: ‘aleyhi’s-selām M.

¹⁸⁸⁸ hıç bir nesne: bir şey’ hıç M, A.

¹⁸⁸⁹ diyüp: didi A.

¹⁸⁹⁰ eyitdi: -S, -SB, -B, -E.

¹⁸⁹¹ daḥı: -M.

¹⁸⁹² elini: -M.

¹⁸⁹³ biline: yanına M.

¹⁸⁹⁴ ‘aleyhi’ş-şalavātu ve’s-selām: ‘aleyhi’s-selām M.

¹⁸⁹⁵ bir: üç SB, E; üç aydan ziyāde ya’nı M, A.

ekmelü't-teslīmāt¹⁸⁹⁶ bu mertebede açlık ihtiyār itdükleri kıllat ü yohsulluk cihetinden degül idi belki dünyāya rağbeti [S138b] ve i'tibārı olmaduğı cihetden idi. Zīrā mervīdür ki 'Ā'īşe'-i şiddīka rağıya'llāhu te'ālā 'anhā buyururlar¹⁸⁹⁷ ki Hicāz'ıñ şıcağ günlerinde gāhice mübārek karnı üzre yüregi şalınmasun diyü taş bağladuğı günlerde yā Resūla'llāh Rabb'ün celle ve 'alādan istiṭ'ām itseñüz olmaz mı idi-ki size ta'ām īşāl ide didüm baña hıṭāb idüp¹⁸⁹⁸

يا عائشة والذي نفسي بيده لو سألت ربي أن يجري معي جبال الدنيا ذهباً لأجراها حيث شئت من الأرض ولكني اخترت جوع الدنيا على شبعها [E124a] وفقر الدنيا على غناها وحزن الدنيا على فرحها يا عائشة إن الدنيا لا ينبغي لمحمد ولا لأل محمد يا عائشة إن الله لم يرض لأولي العزم من الرسل إلا الصبر على مكروه الدنيا والصبر عن محبوبها

buyurdılar. Ya'nī iy 'Ā'īşe şol Rabbü'l-'ālemīn celle ve 'alā haqqı-çün-ki [A153a] benüm nefis ü zātumda¹⁸⁹⁹ hükm ü taşarruf anuñ yedindedür [SB143a] eger Rabbümden celle ve 'alā dünyā tağlarını benümle bile altun oldukları hālde cārī olmağların isteyeydüm yir yüzinde her nereye dileyüp [B132b] teveccüh idersem cümlesini altun kılup benümle bile¹⁹⁰⁰ icrā idüp yürüdürdi ve lākin anı istemeyüp dünyānuñ açluğunu tokluğu üzre [S139a] ve faķırluğunu gānīlūğı üzre ve hüzn ü tasasını¹⁹⁰¹ feraḥ u şād-mānlugı üzre ihtiyār eyledüm. Yā 'Ā'īşe dünyā-yı fāniyye ne Muḥammed'e yaraşur ve ne āl-i Muḥammed'e. Yā 'Ā'īşe taḥkīk Allāh te'ālā ulü'l-'azm olan peygamberler içün rāzı olmadı illā dünyānuñ mekrūhları ve şiddet ü miḥnetleri¹⁹⁰² üzre şabr idüp ve dünyānuñ maḥbūblarından ve lezzetlerinden daḥı şabr idüp anlara aślā maḥabbet ü rağbet¹⁹⁰³ itmemeklerine. İmdi anlar nice şabr u taḥammül

¹⁸⁹⁶ 'aleyhi efḍalü's-şalavāt ve ekmelü't-teslīmāt: 'aleyhi's-şalavāt ve's-selām SB.

¹⁸⁹⁷ buyururlar: buyurur S, SB, B, E.

¹⁸⁹⁸ idüp: idüp didi-ki M, A.

¹⁸⁹⁹ nefis ü zātumda: nefsumde ve zātumda M.

¹⁹⁰⁰ bile: -E.

¹⁹⁰¹ tasasını: elemi ve kaşāveti M.

¹⁹⁰² mekrūhları ve şiddet ü miḥnetleri: mekrūh u şiddet ü miḥnetleri A.

¹⁹⁰³ maḥabbet ü rağbet: rağbet ü maḥabbet M, A.

eyledilerse ben daḥı şabr-ı cemīl ü taḥammül-i celīl iderüm. Ve bu daḥı mervīdür ki Rabbüm celle ve ‘alā baña Mekke’nüñ deresini toptolu altun kıлмаğı ‘arz eyledi ben didüm-ki yā Rabbī anı istemem [E124b] ve lākin bir gün aç tururram ve bir gün tok. Pes aç turduğum gün [M60b] saña [A153b] tazarru’ u du‘ā iderüm ve tok turduğum gün saña ḥamd u ṣenā iderüm diyü buyurmuşdur. Ve bu daḥı mervīdür ki bir gün Cebrā’il ile ma‘an Şafā üzre çıkup turdukları [SB143b] esnāda İsrāfīl gelüp yā Resūla’llāh beni saña Allāh te‘ālā ḥazā’in-i ‘arzuñ miftāhları ile gönderüp buyurdı-ki eger Ḥabībüm dilerse nebiyy-i melik olmağı ihtiyār itsün-de [B133a] Tihāme tağların zümürüt ü yāḳūt ve altun u gümüş ideyüm-de her kanda teveccüh iderse anlar bilesince [S139b] gitsünler ve dilerse yine kendü ḥālī üzre nebī [vü] ‘abd olmağı ihtiyār itsün didükde ol ḥazret-i ‘āliye daḥı ben dünyā vü mā-fi-hāyı istemem ben Rabbümün peygamber [ü] bendesiyem didi üç kerre. Pes anlaruñ mübārek batn-ı şerīfleri üzre taş bağladuqları bulmaduqlarından degül idi anuñ-çün Kasīde’-i Bürde şāḥibi raḥmetu’llāhi te‘ālā buyurur¹⁹⁰⁴

ورأوته الجبال الشم من ذهب

عن نفسه فأراها أيما شمم

ya’nī ol ḥazret-i ‘ulyāyı yüce yüce tağlar altundan oldukları ḥalde gel bizi qabūl eyle diyü taleb idüp yalvardılar ammā ol [A154a] Faḥr-ı cihāniyān¹⁹⁰⁵ ‘aleyhi’ş-şalavātu ve’s-selām¹⁹⁰⁶ fi-küllī ḥīn ve ān ḥazretleri anlara şöyle [E125a] terfi’ u istignā gösterdi-ki künhine ve miḳdārına irilmez ḥāşılı anlara aşlā iltifāt u i’tibār itmedi.

وأكدت زهده فيها ضرورته

¹⁹⁰⁴ buyurur: buyurup SB.

¹⁹⁰⁵ cihāniyān: ‘ālem M.

¹⁹⁰⁶ ve’s-selām: -SB, -B.

[SB144a] ya'nī ol¹⁹⁰⁷ altun olup görünen tağlarda zühkini ya'nī anlara hīç meyl ü rağbet itmemesini zarūreti te'kīd eyledi hāşılı anlara ve dünyāya rağbet itmeyüp i'rāz u istiğnā yüzün göstermesini¹⁹⁰⁸ zarūreti dağı ziyāde muhkem ü kavī kıldı bu kelām üzre gūyā kim bir su'āl vārid olup kıyās budur ki şiddet-i [B133b] hāceti [S140a] ve fakr u fākası olan kimesneye dünyāluk 'arz olındukda anı zarūreti kendü hāline kıomayüp lā-cerem aña rağbet ü meyl itdürür dinilmegin şeyh hāzretleri ol su'ālī def idüp buyurur ki¹⁹⁰⁹ ol senün didüğün ma'sūm olmayanlara göredür ammā ki ol hāzret-i risālet-menzilet ma'sūmdur ve efḍal-i mevcūdāt ve ekmel-i maḥlūkātudur. Pes zarūret ü şiddet-i hācet ma'sūmlara galebe vü tecāvüz idemez her ne deñli zarūreti olursa dünyādan i'rāzı dağı ziyāde olur.

وكيف تدعو إلى الدنيا ضرورة من [A154b]

لولا له لم تخرج الدنيا من العدم

Şeyh hāzretleri ol cenāb-ı 'ālīnün kemāl-i zühkini dağı ziyāde [M61a] beyān idüp buyurur ki dünyāya nice da'vet idüp aña rağbet itmek üzre [SB144b] ḥaml idebilür şol zāt-ı güzīde'-i [E125b] mevcūdātuñ zarūreti kim eger anuñ vücūdunuñ taḳdīri sābit olmayaydı dünyā ketm-i 'ademden şahrā-yı vücūda gelimezdi. Sa'īd bin el-Müseyyeb rahmetu'llāhi te'ālā İbn 'Abbās'dan raḍıya'llāhu te'ālā 'anhümā rivāyet idüp dir ki Allāh te'ālā hāzret-i 'İsā'ya 'alā nebiyyinā ve 'aleyhi's-selām vaḥy idüp buyurdu-ki yā 'İsā Ḥabībüm Muḥammed'e imān u [S140b] taşdīk getür ve hem ümmetünden aña vāşıl olacaḳlara emr eyle kim anı işidüp gördükleri gibi aña imān getürsünler [B134a]

¹⁹⁰⁷ ol: -M.

¹⁹⁰⁸ göstermesini: gösterüp M.

¹⁹⁰⁹ buyurur ki: buyurdu-ki M.

فلولا محمد ما خلقت آدم ولو لا محمد ما خلقت الجنة والنار وقد خلقت العرش فاضطرب فكتبت عليه لا إله إلا

الله محمد رسول الله فسكن

ya'nī zīrā ki eger Muḥammed olmayaydı Ādem'i ḥalk eylemezdüm¹⁹¹⁰ 'alā nebiyyinā ve 'aleyhi's-selām ve eger Muḥammed olmayaydı cenneti ve cehennemi ḥalk eylemezdüm ve taḥkīk ben¹⁹¹¹ 'arşı ḥalk eyledüğümde ıztırāb u harekete gelüp diñlenmedi. Pes hemān üzerine lā ilāhe illā'llāh [A155a] Muḥammed Resūlu'llāh yazduğum gibi ıztırābı sākin oldu. İmdi şol efḍal-i māsivā Allāh te'ālā ki dünyā¹⁹¹² anuñ reşḥa'-i feyz ü deymi ve ḳatre'-i biḥār-ı ni'amı ola anı dünyāya zarūreti nice [SB145a] da'vet idüp rağbet itdürebilür ve ḥāceti anuñ bāzū-yı şabrına ve pençe'-i taḥammüline ve ihtimāline nice zaḥmet ü meşakḳat virmege kādir olabilür şalla'llāhu te'ālā 'aleyhi [E126a] ve sellem¹⁹¹³ dā'imen ü sermeden.

Hikāye¹⁹¹⁴ Şöyle hikāyet olınur ki şāliḥa ve müte'abbide ḥatunlardan birisi müte'abbid ü şāliḥ kişilerden birinüñ yanına uğrayup gördi-ki gāyetle güzel namāz kılup [S141a] 'ibādete¹⁹¹⁵ meşgūl olur. Pes¹⁹¹⁶ ḥatun bir miḳdār eglenüp ol kişi namāzdan fāriğ olınca¹⁹¹⁷ aña iy kişi eger evlenmek isterseñ gel beni al zīrā namāzuñ ve 'ibādet ü niyāzuñ gāyetle eyü olduğın gördüğümden¹⁹¹⁸ saña meyl ü¹⁹¹⁹ maḥabbet eyledüm diyüp ol kişi daḥı şu anaḥtārı [B134b] alup ve evümi açup gör ki ev içre ne vardur diyüp ve¹⁹²⁰ ḥatun daḥı evin açınca gördi-ki içerde¹⁹²¹ yarım arpa etmegi ve üzerinde

¹⁹¹⁰ eylemezdüm: itmezdüm SB.

¹⁹¹¹ ben: -M.

¹⁹¹² dünyā: cihān M, A.

¹⁹¹³ şalla'llāhu te'ālā 'aleyhi ve sellem: 'aleyhi's-selām M.

¹⁹¹⁴ Hikāye: -M, -A.

¹⁹¹⁵ 'ibādete: 'ibādet üzre M.

¹⁹¹⁶ Pes: Pes imdi M.

¹⁹¹⁷ olınca: olıcaḳ M.

¹⁹¹⁸ gördüğümden: görüp M.

¹⁹¹⁹ meyl ü: meyl itdüm ve M, A.

¹⁹²⁰ anaḥtārı alup ve evümi açup gör ki ev içre ne vardur diyüp ve: miftāḥı al ve ol ev içine girüp benüm evümi gör didi içinde ne-vardur didi ol M, A.

¹⁹²¹ içerde: ev içinde M.

bir miqdār tuz vardır. Pes bunı gördüğü gibi anahtarı¹⁹²² ol kişi [A155b] üzre¹⁹²³ atup iy baṭṭāl kişi eger Allāh te‘ālāya ḥubbuñ ve tevekkülün şādık olaydı hīç evünde yarım etmek bile alıkor mı idün diyüp gitdi.

Yüz elli birincisi budur¹⁹²⁴

ما من مسلم أطعم أخاه حتى يشبعه [SB145b] وسقاه حتى يرويه إلا بعده الله من النار وجعل بينه وبينها سبع خنادق ما بين كل خندقين مسيرة خمسمائة عام

Terceme¹⁹²⁵ Hīç bir Müslümān yokdur ki bir qarındaşı Müslümāna [M61b] toyurıncaya dek yimek virür ve qandırıncayı dek¹⁹²⁶ şu virür illā Allāh te‘ālā anı nārdan ırāğ idüp anuñla nār-ı cehennem arasında yidi ḥendeḳ kıla ki bir ḥendeḳ [E126b] ile ol bir¹⁹²⁷ ḥendeḳuñ arası biş yüz yılluḳ menzil ola [S141b]

Hikāye¹⁹²⁸ Şöyle hikāyet olunur ki bir gün bir ḥatun kişi bir dilenciye bir etmek virüp soñra tarlada ekin biçen erine şabāḥ yimeğini götürüp yanınca bir şabī oḡlancuğı ile bile giderken bāğ kenārına geldükleri gibi bir sırtlan gelüp oḡlancuğı bir loḳma gibi kapdı ḥatun daḥı¹⁹²⁹ feryād itmege başlayınca anı gördi-ki bir el zuhūr idüp ve sırtlana bir ṭapanca urup¹⁹³⁰ aḡzından oḡlancuğı [B135a, A156a] bıraḳdurdı ve ḥatuna şahşı görünmez bir münādī çağırup iy ḥatun veledüñi al getir taḥḳīḳ bu loḳmayı ol sâ’ile virdüğüñ loḳma ile mücāzāt eyledük ya’nī ol faḳīre olan¹⁹³¹ iḥsānuñ sebebiyle veledüñi kırtarduk dir. [SB146a]

¹⁹²² Pes bunı gördüğü gibi anahtarı: Pes ol ḥatun anı görüp ol miftāhı M, A.

¹⁹²³ üzre: üzerine M, A.

¹⁹²⁴ Yüz elli birincisi budur: -M, -A.

¹⁹²⁵ Terceme: -M, -A.

¹⁹²⁶ dek: deḡin M.

¹⁹²⁷ bir ḥendeḳ ile ol bir: birbirinden ol M, A.

¹⁹²⁸ Hikāye: -M, -A.

¹⁹²⁹ daḥı: daḥı anı görüp M, A.

¹⁹³⁰ urup: urdı M, A.

¹⁹³¹ olan: -S, -B, -SB, -E.

Yüz elli ikincisi budur¹⁹³²

صدقة السر تطفئ غضب الرب وصلة الرحم تزيد في العمر وصنائع المعروف تقي مصارع السوء وإن قول لا إله إلا الله و لا حول ولا قوة إلا بالله العلي العظيم يدفع عن قاتلها سبعة وسبعين بابا من البلاء أدناها الهم ومن أهان مسلما فقيرا من أجل فقره واستخف به استخف الله به يوم القيامة ولم يزل في غضب الله حتى يرضيه

Terceme¹⁹³³ Nāsdan gizlice virilen şadaқа Rabb te‘ālānuñ ğazb u maqtını [S142a] söyündürüp teskīn ider ya‘nī belāyı def ider. [E127a] Muhtāca gizlice virilen şadaқанuñ efḍal olduğı riyādan ḥālī ve berī olduğı-çündür. Ve şıla’-i rahm ya‘nī kişi aḳāribine eylük itmek ‘ömri ziyāde ider ve ma‘rūf-ı şanī‘aları ya‘nī nāsa in‘ām u ihsān ve daḥı niçe niçe eylük eylemek şāḥibini mehālikden [A156b] ve şedāid ü beliyyātdan ḳoruyup şaḳlar¹⁹³⁴ ve daḥı lā ilāhe illā’llāh Muḥammed Resūlu’llāh¹⁹³⁵ ḳavli ya‘nī bu kelimāt-ı şerīfeyi oḳumak ḳā’ilinden yitmiş yidi dürlü belāyı def [B135b] ider ki anlaruñ ednāsı hemm ü ğamdur. Ve bir Müslümān faḳīre faḳr u mezzelleti ve ecilinden ihānet ü istiḥfāf eyleyen kimesneyi [SB146b] Allāh te‘ālā yevm-i ḳıyāmetde istiḥfāf eyleye ve ol faḳīre¹⁹³⁶ istiḥfāf iden kişi Allāh te‘ālānuñ ğazabında olmaḳdan zā’il olmaz tā anuñ göñlini taṭyīb idüp anı kendüsinden hoşnūd¹⁹³⁷ ḳılıncaya dek.

Hikāye¹⁹³⁸ Şöyle ḥikāyet olunur ki ‘İsā ‘alā nebiyyinā ve¹⁹³⁹ ‘aleyhi’s-selām münācātında İlāhī baña ehl-i şafvet ü ḥulūş olan ḳuluñı göster diyü niyāz idüp ve Allāh te‘ālā aña falān vīrāneye var anda benüm şafvet ü ḥulūş şāḥibi olan bendemi bulursın

¹⁹³² Yüz elli ikincisi budur: -M, -A.

¹⁹³³ Terceme: -M, -A.

¹⁹³⁴ şaḳlar: ḥıfz eyler M, A.

¹⁹³⁵ Muḥammed Resūlu’llāh: ilā āḥirihi B; ilḥ. SB.

¹⁹³⁶ ve ol faḳīre: -M, -E, -A.

¹⁹³⁷ anı kendüsinden hoşnūd: ve ḥātırın hoş M, A.

¹⁹³⁸ Hikāye: -M, -A.

¹⁹³⁹ ‘alā nebiyyinā ve: -M.

diyü vaḥy idüp¹⁹⁴⁰ ve ol daḥı ol [S142b] mevzi'e¹⁹⁴¹ [M62a] varup¹⁹⁴² anda uzanmış yatur kemükler ve pāre pāre olmuş eski giysiler¹⁹⁴³ bulup aşlına vākıf olmamağın¹⁹⁴⁴ Allāh te'ālā yine aña vaḥy idüp iy¹⁹⁴⁵ 'İsā işte¹⁹⁴⁶ ehl-i şafvetüm bu kişi idi-ki bu vīrāne [E127b] yirde ḥasta olup yatdı [A157a] ammā bunuñ¹⁹⁴⁷ ḥāline nās¹⁹⁴⁸ vākıf olmamağın¹⁹⁴⁹ ne ḥasta iken ḥālī şorıldı ve ne mevtine ḥāzır olındı ve ne ğasl olındı ve ne namāzı kılındı ve ne defn olındı. Ve ben¹⁹⁵⁰ anı¹⁹⁵¹ acından öldürdüm ve anı aç öldürmegüm¹⁹⁵² zelīl ü faķīr olduğı-çün degül idi belki kerāmeti kemālinde olduğı-çün [B136a] idi-ki bu şiddete [SB147a] taḥammül ü şabr ile olduğı-çün¹⁹⁵³ anı mükerrem ü mu'azzez 'ibādumdan kılmışamdur diyü buyurdı.

Yüz elli üçüncisi budur¹⁹⁵⁴

من بنى فوق عشرة أذرع ناداه مناد من السماء يا عدو الله إلى أين تريد

Terceme¹⁹⁵⁵ Evi dīvārını on arşundan ziyāde¹⁹⁵⁶ yüksek yapan kimesneye semādan bir münādī iy düşmen-i Ḥudāyī te'ālā ṭamuñı¹⁹⁵⁷ nereye dek¹⁹⁵⁸ uzatsañ gerekdür diyü çağırur.

¹⁹⁴⁰ idüp: eyledi M, A.

¹⁹⁴¹ mevzi'e: mevzi'de M, A.

¹⁹⁴² varup: olan vīrāneyi bulup ve M, A.

¹⁹⁴³ giysiler: eşvāblar M, A.

¹⁹⁴⁴ olmamağın: olmamağla M, A.

¹⁹⁴⁵ iy: yā M, A.

¹⁹⁴⁶ işte: işte benüm A.

¹⁹⁴⁷ bunuñ: bu M; ki bu A.

¹⁹⁴⁸ nās: nāsdan kimse M; nāsdan bir kimse A.

¹⁹⁴⁹ olmamağın: olmadı M, A.

¹⁹⁵⁰ ben: biz M, A.

¹⁹⁵¹ anı: anı ol eskiler içinde M, A.

¹⁹⁵² öldürmegüm: öldürmegimüz M, A.

¹⁹⁵³ idi-ki bu şiddete taḥammül ü şabr ile olduğı-çün: -M, -A.

¹⁹⁵⁴ Yüz elli üçüncisi budur: -M, -A.

¹⁹⁵⁵ Terceme: -M, -A.

¹⁹⁵⁶ ziyāde: -M.

¹⁹⁵⁷ ṭamuñı: ṭamuñı ve evüñi M, A.

¹⁹⁵⁸ dek: degin M.

Hikāye¹⁹⁵⁹ Şöyle hikāyet olunur ki bir gün hāzret-i ‘İsā ‘alā nebiyyinā ve ‘aleyhi’s-selām¹⁹⁶⁰ aşhābı yanına şol hālde vardı-ki üzerinde şūfdan kaftān olup yalın ayak başı açık ve açluğdan levni mütegayyir ve şusuzluğdan **[S143a]** dudakları şolmuş idi. Pes anlara hıṭāb idüp iy benī İsrā’īl işte ben ol kimesneyem-ki dünyāyı bī-izni’llāhi te‘ālā tamām menzilesine indürdüm **[A157b]** ya’nī dünyāya tamām ḥaḳāret eyledüm ammā yine fahrlanamam hīç bilür misüz ki evüm nerededür benüm evüm mesciddür ve ṭībüm ya’nī güzel¹⁹⁶¹ rāyihālu nesnem **[E128a]** zikrūmdür ve ḳatıgum açluğdur ve binecek binitüm¹⁹⁶² iki ayağumdur ve gice ile sirācum aydur ve yiyeceğüm¹⁹⁶³ hemān ölmeyecek ḳadar bulduğumdur¹⁹⁶⁴ ve dahı yimişim ve reyḥānum yirden vuḥūş u ḥayvānātuñ yidükleri otlardur ve libāsum **[SB147b]** şūfdur ve şī‘arum ya’nī şūfum altında olan gönlegüm Allāh te‘ālādan ḥavfumdur¹⁹⁶⁵ ve cülesā vü yārānum **[B136b]** fuḳarā vü mesākīndür dünyāda binā yapmak içün taşı taş üzre aślā ḳomadum ve kendüm içün ‘aḳār ittiḥāz itmedüm ve dünyāda ticāret itmedüm yanumda hīç bir ḳūt idinecek nesne yoğ-iken şabāḥ ve aḥşām¹⁹⁶⁶ dāḥil olurum ḥāşılı baña şabāḥda ve aḥşāmda gerek olur diyü yanumda ḳūt alıḳomadum ve ḥālbuki ben yine ṭayyib-i nefsi i ḡanī olup dā’imā mesrūr u şād-mān olurum şöyle ki dünyāda benden ziyāde ḡanī¹⁹⁶⁷ ve müsterīḥ kimesne yokdur. Ma’lūm ola-ki ol **[S143b]** geçen ḥadīs-i şerīf zīnet-i dünyāya¹⁹⁶⁸ ve ebniye-i bī-ma’nā yapmağa rāḡīb ve heves-nāk olup āḥiretlerin ḥarāb **[A158a]** idenlerūñ ḥaḳḳında tehdīd-i belīğdür.

¹⁹⁵⁹ Hikāye: -M, -A.

¹⁹⁶⁰ hāzret-i ‘İsā ‘alā nebiyyinā ve ‘aleyhi’s-selām: ‘İsā ‘aleyhi’s-selām M.

¹⁹⁶¹ güzel: güzel rāḥiyam ya’nī M.

¹⁹⁶² binitüm: atum A.

¹⁹⁶³ yiyeceğüm: ḳūtum M, A.

¹⁹⁶⁴ bulduğumdur: bulduğum A.

¹⁹⁶⁵ şūfdur ve şī‘arum ya’nī şūfum altında olan gönlegüm Allāh te‘ālādan ḥavfumdur: -M, -A.

¹⁹⁶⁶ şabāḥ ve aḥşām: şabāḥa ve aḥşāma A.

¹⁹⁶⁷ olup dā’imā mesrūr u şād-mān olurum şöyle ki dünyāda benden ziyāde ḡanī: olup dā’imā mesrūr u şād-mān olurum şöyle ki dünyāda benden ziyāde SB; -E.

¹⁹⁶⁸ benden ziyāde ḡanī ve müsterīḥ kimesne yokdur ma’lūm ola-ki ol geçen ḥadīs-i şerīf zīnet-i dünyāya: -M.

Yüz elli dördüncüsü budur¹⁹⁶⁹

إن الله يباهي ملائكته بالشاب النائب وينادي في كل يوم عند غروب الشمس حبيبي قد غفرت لك ما تقدم من ذنبك
وما تأخر

Terceme¹⁹⁷⁰ Tahkīk Allāh te‘ālā [M62b] melā’ikesine tevbe-kār olan yigit ile mübāhāt
ider ya‘nī anuñ hışāl¹⁹⁷¹-i marziyyesini¹⁹⁷² [E128b] ve ef‘āl-i pesendidesini melā’ikeye
i‘lām ider. Ve dahı her gün güneş [SB148a] batarken aña nidā idüp iy benüm
habībüm¹⁹⁷³ tahkīk senüñ geçen günāhlarıñı ve gelecek günāhlarıñı yarlıgadam
dır¹⁹⁷⁴.

Hikāye¹⁹⁷⁵ Ba‘zı meşāyihdan hikāyet olunur buyurmuş-ki bir kişi var idi-ki kendü nefsi
üzre me‘āşī ile isrāf [B137a] idüp gāyetle ‘āşī olmuş idi. Pes tuğyānı kemālin bulduğı
eşnāda inşāfa gelüp kendü hālinde tefekkür eyleyüp vāy hālüme ki ‘ömrümüñ şühūr u
sālını fışk u ‘ısyān içre geçürüp eyyām-ı ‘ömri hebā kıldum ve şimdi ise ecelüm gelüp
bu hāl üzre ölice olursam¹⁹⁷⁶ hālüm nice olur diyü ‘azīm [A158b] havfa düşüp ve
tüyleri ürperüp ve ditreyüp [S144a] ağlamağa başladı. Ve bu hayret ü ser-gerdānluk
ile şahrāya togru çıkup berr ü beyābānda gezerken aña ādemī şüretinde bir melek gelüp
iy yigit nereye gidersün diyüp¹⁹⁷⁷ ol dahı işüm tamām olup hālüm yaman oldu bir velī
ere erem-ki anuñ elinde tevbe idüp anı Rabbüme şefā‘atçı қоşam¹⁹⁷⁸ ola ki tevbemi

¹⁹⁶⁹ Yüz elli dördüncüsü budur: -M, -A.

¹⁹⁷⁰ Terceme: -M, -A.

¹⁹⁷¹ hışāl: haşālet S.

¹⁹⁷² marziyyesini: razıyyesini M.

¹⁹⁷³ benüm habībüm: habībüm benim E.

¹⁹⁷⁴ günāhlarıñı ve gelecek günāhlarıñı yarlıgadam dir: günāhların ya‘nī günāhlarıñı ve geçen
günāhlarıñdan mā‘adā gelecek günāhlarıñı yarlıgadam M, A.

¹⁹⁷⁵ Hikāye: -M, -A.

¹⁹⁷⁶ ölice olursam: ölürsem M.

¹⁹⁷⁷ diyüp: diyü su‘āl itdi M.

¹⁹⁷⁸ қоşam: idem M.

kabûl idüp benden bu kürbet ü hüzni gidere diyüp¹⁹⁷⁹ melek dahı¹⁹⁸⁰ vâsıta aramak ne
 lâzım hemân sen Allâh te‘âlâya yalvarup tazarru‘lar eyle Allâh te‘âlâ Kerîm’dür
 tevbeñi kabûl ve du‘âñı **[SB148b]** müstecâb ider **[E129a]** diyüp¹⁹⁸¹ yigit dahı gerçek
 öyledür ve lâkin benüm kabâhatüm hadden aşurudur¹⁹⁸² elbette baña¹⁹⁸³ ‘inda’llâhi
 te‘âlâ bir şâhib-i menzile ve maqbûl kimesne gerekdür ki anuñ muķâreneti berekâtıyla
 işüm bite didi. Pes Allâh te‘âlâ ol melege vahy idüp ol kulum gerçek söyledi aña
 falân¹⁹⁸⁴ velîye var ol istedüğün gibidür di diyü buyurup¹⁹⁸⁵ melek dahı anı **[B137b]**
 tağ başında halkdan münkaṭi‘ olup¹⁹⁸⁶ Allâh te‘âlânuñ ‘ibâdetine¹⁹⁸⁷ **[A159a]** muķbil
 ü müteveccih olmış bir velî üzre delâlet idüp¹⁹⁸⁸ yigit¹⁹⁸⁹ dahı ol ‘azîzüñ yanına varup
 ‘azîz anı gördüğü gibi iy günâhlarından tevbe idüp itdüklerine **[S144b]** peşimân olan
 Hâbîbu’llâh te‘âlâ¹⁹⁹⁰ merhabâ hoş geldün muştuluk saña kim tevbe vü istiğfârüñ
 maqbûl olup senden suçlarıñ ‘afv olındı diyüp yigit dahı tevbemün kabûl¹⁹⁹¹
 olduğınun ‘alâmeti nedür diyüp ‘azîz dahı¹⁹⁹² ‘alâmeti budur ki şu karşındaki tağı
 kendüñe çağırup gel berü¹⁹⁹³ diyesin. Pes yigit dahı ol tağa hıṭâb idüp iy tağ eger Allâh
 te‘âlâ tevbemi kabûl idüp¹⁹⁹⁴ günâhlarımı yarlıgadıysa baña toğrı gel diyü çağırup ol
 tağ dahı fî’l-hâl **[SB149a]** ıztırâb u harekete gelüp aña toğrulduğı gibi iy tağ gerü¹⁹⁹⁵

¹⁹⁷⁹ diyüp: didi M, A.

¹⁹⁸⁰ dahı: ayıtdı M.

¹⁹⁸¹ diyüp: didi M, A.

¹⁹⁸² aşurudur: mütecâvîzdür A.

¹⁹⁸³ aşurudur elbette baña: mütecâvîzdür ve lâkin M.

¹⁹⁸⁴ falân: falân yirde falân M, A.

¹⁹⁸⁵ ol istedüğün gibidür di diyü buyurup: di-ki varsun ol kimesne senün isteyüp aradüğün gibidür didi ol M, A.

¹⁹⁸⁶ olup: olmış M, A.

¹⁹⁸⁷ ‘ibâdetine: bir kulu var idi A.

¹⁹⁸⁸ idüp: eyledi M.

¹⁹⁸⁹ yigit: -S.

¹⁹⁹⁰ te‘âlâ: -M.

¹⁹⁹¹ kabûl: ‘inda’llâhi te‘âlâ maqbûl M, A.

¹⁹⁹² dahı: ayıtdı M.

¹⁹⁹³ çağırup gel berü: da‘vet eyle gelsün M, A.

¹⁹⁹⁴ idüp: eyleyüp M.

¹⁹⁹⁵ iy tağ gerü: yine yiriñe M, A.

[M63a] dönüp var yeriñe git¹⁹⁹⁶ taḥkīk bildüm-ki Allāh te‘ālā [E129b] tevbemi qabūl eyledi¹⁹⁹⁷ didi ve ol mekānda tā vefāt idinceye dek ‘ibādet eyledi.

Yüz elli bişincisi budur¹⁹⁹⁸

خمسة غضب الله عليهم إن شاء أمضى عليهم غضبه في الدنيا وإلا يؤتى بهم يوم القيامة إلى النار أمير [A159b] قوم يأخذ حقه من رعيته ولا ينصفهم من نفسه ولا يدع الظلم عنهم و زعيم قوم يطيعونه ولا يساوي بين القوي والضعيف [B138a] ولا¹⁹⁹⁹ يتكلم بالهوى و رجل لا يأمر أهله وولده بطاعة الله²⁰⁰⁰ ولا يعلمهم أمر [S145a] دينهم و رجل استأجر أجيرا ولم يوفه أجرته ورجل ظلم امرأة في مهرها

Terceme²⁰⁰¹ Biş tã'ife vardır ki Allāh te‘ālā anlara ğazb eyleyüp dilerse ğazabını dünyāda²⁰⁰² imzā idüp²⁰⁰³ anları dünyāda ta‘zīb ider ve eger ‘azāblarını dünyāda dilemezse anlar kıyāmet güninde ihzār olunup nāra getirilüp idhāl olunur. Evvelkisi bir qavmüñ şol²⁰⁰⁴ begidür ki re‘āyāsından ‘öşr ü harāc gibi cem‘ itmesi ḥaqqı olan²⁰⁰⁵ nesneleri alur ammā anlara kendü nefsinden inşāf idüp anları ḥıfz u ḥimāyet²⁰⁰⁶ eylemez ve anlardan te‘addī [SB149b] vü zulmi gidermez²⁰⁰⁷. Ve ikincisi bir qavmüñ başları olan şol ulularıdır ki ol qavm aña inqıyād idüp sözine muḥālefet itmezler ammā ol qavī ile za‘īf [E130a] arasını yeksān tutmayup kendü hevāsı ile söyler. Ve üçüncisi şol kişidür ki [A160a] ehline ve veledine ḥaşılı taht-ı ‘ıyālinde olanlara Allāh te‘ālānuñ²⁰⁰⁸ tã‘atı ile emr eylemez ve anlara umūr-ı dīnlerini daḥı öğretmez. Ve

¹⁹⁹⁶ yeriñe git: didi M.

¹⁹⁹⁷ eyledi: itdi M, A.

¹⁹⁹⁸ Yüz elli bişincisi budur: -M, -A.

¹⁹⁹⁹ لا: -B, -SB.

²⁰⁰⁰ بطاعة الله: -M.

²⁰⁰¹ Terceme: -M, -A.

²⁰⁰² dünyāda: ziyāde SB.

²⁰⁰³ idüp: ider ya‘nī M, A.

²⁰⁰⁴ şol: -B.

²⁰⁰⁵ olan: olduğu M, A.

²⁰⁰⁶ ḥimāyet: ḥirāset M, A.

²⁰⁰⁷ gidermez: def‘ itmez M, A.

²⁰⁰⁸ Allāh te‘ālānuñ: Allāh te‘ālā ḥazretlerinüñ A.

dördüncüsü şol kişidür ki bir hizmet-kârı ve ırgadı ücret ile tutar ammā zemānı geldükde²⁰⁰⁹ ücretin vefā vü edā itmez. Ve bişincisi **[S145b]** şol kişidür ki nikāhla alduğı hatunun mehrini vermeyüp aña zulm ider. E'āzena'llāh **[B138b]** te'ālā min hazihi'l-hālāt.

Hikāye²⁰¹⁰ Şöyle hikāyet olunur ki bir kerre Süleymān bin Dāvud 'alā nebiyyinā ve²⁰¹¹ 'aleyhime's-selām uyurken bir karınca gelüp gögsi üzre çıkup hareket itmekle uykusından uyanup karıncayı alup atdı. Ve²⁰¹² karınca dağı yire düşdüğü gibi başın kaldurup yā Süleymān neden bu²⁰¹³ satvet ü qahrūn²⁰¹⁴ bilmez misün-ki sen kimün 'abdi iseñ ben-de anuñ cāriyesiyem ben böyle za'ıf kemüklince ve yufka derilince bir bî-çārecük olam-da sen hālūme merhamet itmeyesin-de beni götürüp yabana atasun yakında **[SB150a]** varup ol zālinden mazlūma hakkını **[A160b]** istediğı gibi alıvirmege kadir olan Allāh te'ālānuñ dīvānında turduğı zemān görürsün didi. Ve hāzret-i Süleymān 'aleyhi's-selāma²⁰¹⁵ karıncanın sözi gāyetle te'sir itmegin²⁰¹⁶ bayılıp **[M63b]** düşdi ve ba'de zemān ifākat bulup şu karıncacığı baña **[E130b]** getürün didi. Pes²⁰¹⁷ karıncayı yanına getürdükleri gibi aña iy karınca lutf idüp saña merhamet itmeyüp zulm ü te'addi idene sen merhamet idüp **[S146a]** 'afv eyle diyüp²⁰¹⁸ karınca dağı²⁰¹⁹ yā Süleymān eger ben saña nār gelüp seni yakacağını göreydüm bu za'f-ı cismüm ile çalışup senden āteşi def itmege ikdām iderdüm yā hīç ola-mı-ki ben senden intikāma sebep olam ve lākin saña **[B139a]** helāl itmem illā üç nesneyi zāmin

²⁰⁰⁹ geldükde: tamām olduqda anuñ M, A.

²⁰¹⁰ Hikāye: -M, -A.

²⁰¹¹ 'alā nebiyyinā ve: -M.

²⁰¹² Ve: Ol M, A.

²⁰¹³ neden bu: nedür bu sende ola M, A.

²⁰¹⁴ qahrūn: qahr yā sen M, A.

²⁰¹⁵ 'aleyhi's-selāma: -S, -B, -SB, -E.

²⁰¹⁶ itmegin: itdi ve M, A.

²⁰¹⁷ Pes: Ol M, A.

²⁰¹⁸ diyüp: diyince A.

²⁰¹⁹ dağı: didi-ki A.

olup edāsını iltizām iderseñ ol üç nesne budur ki evvelā devlet-i dünyāya vüçüd virüp kemāl-i sürür u neşāt ile çok-da gülüci olma. Ve s̄aniyen senden her ne istenürse s̄ā'ili boş döndirme²⁰²⁰. Ve s̄ālisen senden 'adl [A161a] ü merḥamet isteyenlerden 'adālet ü inşāfuñı men' itme²⁰²¹. Pes ḥazret-i Süleymān icābet idüp n'ola böyle ideyüm diyüp²⁰²² kırınca²⁰²³ daḥı aña du'ā idüp meskenine gitdi. [SB150b]

Yüz elli altıncısı budur²⁰²⁴

من كثر همه فليقل اللهم إني عبدك وابن عبدك وابن أمتك ناصيتي بيدك ماض في حكمك عدل في قضاؤك أسألك بكل اسم هو لك سميت به نفسك أو أنزلته في كتابك وعلمته أحدا من خلقك أو استأثرت به في علم الغيب عندك أن تجعل القرآن ربيع قلبي وجلاء حزني [E131a] وذهب همي وغمي ما قالها عبد قط إلا أذهب الله غمه وأبدل به فرحا

[S146b]

Terceme²⁰²⁵ Şiddet-i ḥüzni ve kürbet ü²⁰²⁶ ğuşşası çoğalup tamām ıztırāba düşen maḥzūn²⁰²⁷ kişi hemān

اللهم إني عبدك

²⁰²⁰ döndirme: gönderme M, A.

²⁰²¹ itme: itmeyesin A.

²⁰²² diyüp: didi M, A.

²⁰²³ kırınca: kırincacuk M, A.

²⁰²⁴ Yüz elli altıncısı budur: -M, -A.

²⁰²⁵ Terceme: -M, -A.

²⁰²⁶ kürbet ü: -M, -A.

²⁰²⁷ maḥzūn: maḥzūn olan M, A.

ilh.²⁰²⁸ disün ya‘nī bu du‘ā’-yı şerīfeye mülāzemet idüp okusun²⁰²⁹. Zīrā bu bir du‘ādur ki bunı hīç bir maḥzūn olan bende dimedi illā Allāh te‘ālā ġamını²⁰³⁰ giderüp ḥūznini feraḥa ve şiddetini ferece tebdīl eyledi.

Hikāye²⁰³¹ Ba‘zı meşāyīḥdan [A161b] şöyle [B139b] ḥikāyet olunur ki aşḥābına buyurmuş-ki sizden biriñüze muşḫibetsüz ve eziyyetsüz bir hemm ü tasa²⁰³² işābet idince²⁰³³ ya‘nī hīç bir cihetden elemi ve güclenme olmayup²⁰³⁴ āsūde ḥāl iken hemān ḥātırına bir ‘azīm ġam gelüp ġuşşaya batsa bilmiş olsun-ki ol ġamm Allāh te‘ālānuñ²⁰³⁵ mü‘min ḫalınıñ ḫalbine ziyāfetdür tā kim ḫalbine²⁰³⁶ ol sebebsüz ġam ḥuṭūr u zuḥūr itmesi [SB151a] mezīd-i ḥasenātına ve ref‘-i derecātına bā’iş ola ve gāḥ olur ki öyle hemm ü ġam mü‘min ü müte‘abbidūñ ḫalbine Allāh te‘ālānuñ zikrinden ve ṭā‘atinden ġaflet itmesiyle gelür²⁰³⁷. Pes [M64a] Allāh te‘ālā aña ol ġamı datdırır tā kim ol ġafletden bīdār olup yine eski ḥāline ya‘nī kemāl-i zikr ü ṭā‘atına rücū‘ eyleye.

Yüz elli yidincisi budur²⁰³⁸

إن العبد [S147a] لبيكي من [E131b] خشية الله فتبتل جفونه من دموع عينيه فما ينشفان إلا قد أوجب الله له الجنة وإن الدمعة لتجري من عين العبد ليعلم الله صدقه بها فيعطيه [A162a] بها أنواع الثواب

²⁰²⁸ ilh.: ilā āḫirihi B.

²⁰²⁹ okusun: okuya A.

²⁰³⁰ Allāh te‘ālā ġamını: ġamını Allāh te‘ālā M, A.

²⁰³¹ Hikāye: -M, -A.

²⁰³² tasa: ġam A.

²⁰³³ idince: eyleye M, A.

²⁰³⁴ olmayup: yok iken M, A.

²⁰³⁵ gelüp ġuşşaya batsa bilmiş olsun-ki ol ġamm Allāh te‘ālānuñ: irāş itse ġuşşa vü elem ‘arız ola bilmiş olsun-ki ol ġam ‘inda’llāhi te‘ālādandur ki ol A.

²⁰³⁶ ḫalbine: -SB.

²⁰³⁷ gelür: gelür ḥāşıl olur A.

²⁰³⁸ Yüz elli yidincisi budur: -M, -A.

Terceme²⁰³⁹ Tahkîk ‘abd Allāh te‘ālānuñ havf u haşyetinden ağlayup yaşlarından gözi kapaqları ıslanınca dahı gözlerinden yaş dökilmedin Allāh te‘ālā aña cenneti vācib kıla ya‘nī rahmet ü luṭfı ile anı cennete idhāl eyleye ve dahı²⁰⁴⁰ tahkîk şol göz yaşı-ki ‘abdüñ gözinden akar Allāh te‘ālā **[B140a]** anuñ gerçekden ağladuğunu bilüp aña envā‘-ı şevāb i‘tā ider.

Hikāye²⁰⁴¹ Şābitü’l-Bünānī rahmetu’llāhi te‘ālā²⁰⁴² vefāt idüp ve defn olunup üzerine kerpiçleri kemer gibi yapılırken kerpiciñ birisi kırılup laḥdi içre düşer ve anı yapan ise Ca‘fer bin el-Ḥasan rahmetu’llāhi **[SB151b]** te‘ālā idi. Pes bu ‘azīz buyurur ki ol kırılan kerpici çıkarmağ-içün elümi laḥdi içre uzadup gördüm-ki ol şeyḫ ḥazretleri laḥdinde yokdur. Pes bundan müteḥayyir olup ‘aceb nice oldı-ki kabrinde yokdur diyüp²⁰⁴³ ‘azīm-i ḥayret ü fikre düşdüm ammā bu sırrı hīç kimesneye dimeyüp evine varup kızını ta‘ziye idüp **[S147b]** aña vāfir tesellī virdüm ve babañ ḥāl-i ḥayātında **[A162b]** ekşeriyā ne du‘ā okurdı diyü su‘āl itdüm **[E132a]** cevāb virüp gördüm-ki²⁰⁴⁴ ekşer evkātında ağlayup

رَبِّهِ رَبِّ لَا تَذَرْنِي فَرْدًا وَأَنْتَ خَيْرُ الْوَارِثِينَ²⁰⁴⁵

dir idi didi. Pes²⁰⁴⁶ kızından bu haberi alınca bildüm-ki şeyḫ ḥazretlerinüñ du‘ası müstecāb olup murādına irişmişdür.

²⁰³⁹ Terceme: -M, -A.

²⁰⁴⁰ dahı: -M, -A.

²⁰⁴¹ Hikāye: -M, -A.

²⁰⁴² te‘ālā: ‘aleyh A; -M.

²⁰⁴³ diyüp: pes bundan M, A.

²⁰⁴⁴ virüp gördüm-ki: virdi-ki M.

²⁰⁴⁵ 21/Enbiyâ/ 89: “Rabbim! Beni tek başıma bırakma. Sen varislerin en hayırlısısın.”

²⁰⁴⁶ Pes: Pes imdi M; -SB.

*Yüz elli sekizincisi budur*²⁰⁴⁷

إذا بلغ أحدكم مصيبة نزلت بأخيه فاتاه فعزاه خاض في الرحمة ذاهبا وحاضرا وراجعا وكتب له بكل خطوة عشر حسنات ومحيت عنه عشر سيئات ورفع له عشر درجات

Terceme²⁰⁴⁸ Sizden biriñüze bir qarındaşı Müslümānuñ **[B140b]** başına bir muşibet nāzil olduğu irişince²⁰⁴⁹ varup anı²⁰⁵⁰ ta'ziye vü tesliye eylese ya'nī muşibet şāhibine²⁰⁵¹ tesellī getürür sözler söylese²⁰⁵² varduğı²⁰⁵³ hālde ve hāzır olduğu hālde **[SB152a]** ve andan gitdüğü hālde²⁰⁵⁴ Allāh te'ālānuñ rahmeti deryāsına talup²⁰⁵⁵ şevāb-ı celile ve cezā-yı cemile müstağrak olur. Ve dahı anuñ defter-i hasenātına her bir adımı **[A163a]** muqābelesinde on hasene vü şevāb yazılup defter-i seyyi'ā'tından on günāhı mahv u izāle olunup cennāt-ı **[M64b]** 'āliyāt içre anuñ-çün **[S148a]** on derece dahı ref' olunup yücele²⁰⁵⁶.

Hikāye²⁰⁵⁷ Şöyle hikāyet olunur ki Süleymān bin Dāvud 'alā nebiyyinā ve 'aleyhime's-selām mülk ü salṭanata qadem başduqda aña cemī' hayvānāt mübārek bād dimege varup tehniye'-i salṭanat **[E132b]** eylediler illā qarınca varmadı. Pes qarınca²⁰⁵⁸ sen n'içün varup qutlı olsun diyü du'ā itmezsin dinildükde cevāb virüp²⁰⁵⁹ ben şübhesüz bilürüm-ki Allāh te'ālā bir kulını sevince ya'nī āhiretde aña akrān-ı emşālınden ziyāde

²⁰⁴⁷ Yüz elli sekizincisi budur: -M, -A.

²⁰⁴⁸ Terceme: -M, -A.

²⁰⁴⁹ irişince: hālde M, A.

²⁰⁵⁰ anı: anuñ hātırın su'āl idüp M, A.

²⁰⁵¹ şāhibine: işābet iden kimesneye hātırına M, A.

²⁰⁵² muşibet nāzil olduğu irişince varup anı ta'ziye vü tesliye eylese ya'nī muşibet şāhibine tesellī getürür sözler söylese: muşibet şāhibine tesellī getürür sözler söylese ve muşibet nāzil olduğu irişince varup ta'ziye vü tesliye eylese E.

²⁰⁵³ getürür sözler söylese varduğı: virür söz ve kelāmlar idüp söylese teselli idici olduğu M, A.

²⁰⁵⁴ hālde: hālde ol kişi M.

²⁰⁵⁵ talup: gāk olup M, A.

²⁰⁵⁶ yücele: mürtefi' olma M, A.

²⁰⁵⁷ Hikāye: -M, -A.

²⁰⁵⁸ Pes qarınca: Su'āl itdiler ki yā M, A.

²⁰⁵⁹ varup qutlı olsun diyü du'ā itmezsin dinildükde cevāb virüp: gitmedün varup qutlu olsun dimedün ve du'ā itmezsün dinildi-ki cevāb virüp didi-ki M.

ni‘met-i firāvān u²⁰⁶⁰ bī-pāyān virmek isteyince andan dünyāyı ve devletini kabz idüp aña āhıreti ve anda²⁰⁶¹ olanları sevdürür. Pes hāzret-i Süleymān bir nesne ile mübtelā oldu-ki ‘ākıbeti ne olacağını bilmez. İmdi ol ta‘ziye olunmağa tehniyeden ziyāde evlā ve elyağdur **[B141a]** didi. Murād budur ki dünyānuñ el virmesi haţır-nākdur. Pes andan yā nebī yā velī²⁰⁶² yāhūd benī Ādemūñ **[SB152b, A163b]** şālih u ‘ākılı necāt u ḥalāş bulur.

Yüz elli tokuzuncısı budur²⁰⁶³

من أصابته مصيبة فخرق جييا أو لطم خدا حرم الله عليه النظر إلى وجهه الكريم ولا ينظر إليه يوم القيامة ليس
منا من ضرب الخدود وشق الجيوب **[S148b]** ودعا بدعوى الجاهلية

Terceme²⁰⁶⁴ Şol kimesne ki kendüsine bir muşibet işābet idüp-de yağasın yırtar yāhūd yüzine ṭapanca urur Allāh te‘ālā ol kişi üzerine kendüsinüñ vech-i kerīmine nazarı ḥarām kılop aña kıyāmet güninde nazār-ı²⁰⁶⁵ rahmetle nazār itmez ya‘nī başına gelen muşibete şabr u taḥammül idüp Allāh te‘ālādan ecr ü şevāb **[E133a]** ihtisāb itmeyüp ‘ādet-i cāhiliyye üzre cez‘ ü feryād idüp ve şağular şağup yağasın yırtup yüzine ṭapancalar uran kimesneyi azāb-ı elīm ile ‘uḫūbet eyleye ve daḥı bizden degüldür ya‘nī bizüm sünnetümüze tābi‘ olanlardan yāhūd ümmetümüñ kāmillerinden degüldür meyyiti üzre aḡlarken yüzini ṭapanca ile urup ve yağasın yırtup **[A164a]** cāhiliyyet zemānınıñ bāṭıl da‘vāları ile bağırup çağıran kişi da‘vā-yı cāhiliyye ile murād-ı

²⁰⁶⁰ ni‘met-i firāvān u: ni‘met virmeyince ve M.

²⁰⁶¹ anda: āhıretde M.

²⁰⁶² yā velī: -M.

²⁰⁶³ Yüz elli tokuzuncısı budur: -M, -A.

²⁰⁶⁴ Terceme: -M, -A.

²⁰⁶⁵ nazār-ı: -A.

meyyitüñ hayâtındaki²⁰⁶⁶ evşâfın zıkr idüp ide ide hem kendüsi ağlayup ve hem ğayrısını [SB153a] ağlatmağdur.

Hikāye²⁰⁶⁷ [B141b] Şöyle hikāyet olunur ki Bişr-i Hāfî rahmetu'llāhi te'ālā ḥazretlerine sizden ve ehliñüzden ne ḥaber dinilüp ya'nî siz ve ehlüñüz ne ḥāldesüz²⁰⁶⁸ diyü su'āl [S149a] olındukda benüm ḥālüm budur ki leyl ü nehār eyyām-ı 'ömrümi nehb ü ğāret idüp alup gideyorurlar²⁰⁶⁹ ve ehlümün ḥālî budur ki anlardan geçüp gidenler girü dönüp gelmiyorlar ve bākîleri daḥî birer birer çekilüp anlara lâḥıḳ oluyorlar. Pes anlar bu cevāb-ı mev'iza²⁰⁷⁰-yı nişābı virince yine ol sâ'il aña luṭf idüp baña va'z u naşîḥat eyle diyüp Bişr-i Hāfî daḥî iy kişi leyl ü nehār sende 'amellerini tenfîz ideyorlar sen-de anlar da diledüğün 'ameli nāfîz kıldı. Ya'nî gice [M65a] vü gündüz mürûr itdükce 'ömrün azalup [E133b] nihāyetine ireyor. İmdi aña göre ğaflet [A164b] itmeyüp ölmedin tedārük üzre ol ve illā soñ peşimānluğı aşsı²⁰⁷¹ itmez. Ve daḥî buyurdı-ki iy kişi şaḳın nevā'ib ü meşā'ib üzre cez' idüp şabırsuzluğ itme zîrā belāya şabr u taḥammül itmemek ecr ü şevābı ibtāl idüp niçe günāhları celb ü cerr ider.

Yüz altmışıncısı budur²⁰⁷²

أحب الأعمال إلى الله من أطعم مسكينا من جوع أو دفع عنه مغرما [SB153b] أو كشف عنه كربة ومن كف لسانه عن أعراض الناس أقال الله عشرته وستر عورته يوم القيامة [B142a] ومن أطعم أخاه المسلم شهوته حرم الله على النار

[S149b]

²⁰⁶⁶ hayâtındaki: hayâtında iken olan M, A.

²⁰⁶⁷ Hikāye: -M, -A.

²⁰⁶⁸ ne ḥāldesüz: ne aḥvāl üzresüz M.

²⁰⁶⁹ gideyorurlar: gideyorlar E.

²⁰⁷⁰ mev'iza: mev'izat SB, M, E.

²⁰⁷¹ peşimānluğı aşsı: peşimānluğ fā'ide M, A.

²⁰⁷² Yüz altmışıncısı budur: -M, -A.

Terceme²⁰⁷³ Allāh Sübhānehu ve²⁰⁷⁴ te‘ālāya fezā’il-i a‘mālūn eñ ziyāde sevgülisi şol kişinūn ‘amelidür ki bir faķire ta‘ām virüp anı açluķdan ıoyura yāhūd borcını ödeyivirüp andan deyni def eyleye²⁰⁷⁵ yāhūd andan bir ‘azīm ğamm u ğuşşayı def eyleye²⁰⁷⁶ ve daķı nāsuñ ‘ırzlarından lisānını men’ idüp hīç kimesnenūn ‘ırzına doķunmayan Müslümānuñ Allāh te‘ālā kıyāmet ğüninde zillet ü haķālarını iskāt u ‘afv eyleye ve ‘uyübını setr idüp **[A165a]** dünyā vü āķiretde keşf itmeye. Ve daķı şol kimesne ki bir Müslümān ķarındaşını ğöñli istedüği ta‘ām ile yimeklendüre Allāh te‘ālā anı nār-ı cehennem üzre ħarām kıla.

Hikāye²⁰⁷⁷ **[E134a]** Şöyle ħikāyet olınur ki bir kerre Ħasan-ı Başrī rahmetu’llāhi te‘ālā ħāzretlerine²⁰⁷⁸ bir sā’il gelüp²⁰⁷⁹ bir nesne²⁰⁸⁰ dilendi. Pes şeyĥ ħāzretleri fi’l-ĥāl ayaĝ üzre ķalkup üstindeki şiyābdan ba’zısını çıkarup aña virdi. Ve şeyĥūñ böyle itdüğine yanında ħāzır olanlar **[SB154a]** ta‘accüb idüp iy imām bir miķdār şabr idüp ve eviñüze varup bu dilenciye bir ğayrı nesne virseñüz olmaz mı idi didüklerinde şeyĥ ħāzretleri daķı buyurdılar ki böyle ta‘cīl itdügümüñ aslı budur ki bir kerre yine **[B142b]** böyle mescidümüzde **[S150a]** otururken²⁰⁸¹ yanumuza bir sā’il gelüp ķarnumuñ ğāyetle açluğı vardır diyü açluğından şikāyet eyledi ve biz ise ğaflet idüp aña muķayyed olmaduk ve anı mescidde²⁰⁸² koyup evlerimizde gitduk ve irtesi ğün şabāĥ namāzı içün mescide geldügümüzde²⁰⁸³ gördük ki ol kişi vefāt eylemiş²⁰⁸⁴ yatur. Pes **[A165b]** anı ğasl ü tekfīn idüp defn eyledük ve irtesi ğün yine mescide şabāĥ namāzın kıлмаğa

²⁰⁷³ Terceme: -M, -A.

²⁰⁷⁴ Sübhānehu ve: -M.

²⁰⁷⁵ eyleye: idivire A.

²⁰⁷⁶ yāhūd andan bir ‘azīm ğamm u ğuşşayı def eyleye: idüp-de M; -S, -E, -A.

²⁰⁷⁷ Ħikāye: -M, -A.

²⁰⁷⁸ rahmetu’llāhi te‘ālā ħāzretlerine: ħāzretlerine rahmetu’llāhi te‘ālā S.

²⁰⁷⁹ gelüp: geldi M, A.

²⁰⁸⁰ bir nesne: -S.

²⁰⁸¹ otururken: otururduk A.

²⁰⁸² mescidde: mescid içinde M, A.

²⁰⁸³ mescide geldügümüzde: geldük A.

²⁰⁸⁴ eylemiş: itmiş A.

varınca aña giydürdügümüz kefeni mihrāb içre²⁰⁸⁵ birağılmış üzerinde kefenüñüzi aluñ Allāh te‘ālā bunı²⁰⁸⁶ kabūl itmedi diyü yazılmış gördük. Pes ol sâ‘at şimden soñra baña bir sâ‘il gelüp bir nesne isterse anı boş göndermeyem ve ‘aṭāmı dañı te’hīr itmeyem diyü yemīn eyledüm idi [E134b] işte anuñ-çün ta‘cīl iderüm.

*Yüz altmış birincisi budur*²⁰⁸⁷

إن لله عبادا في الأرض قلوبهم أنور من الشمس وفضلهم كفضل [M65b] الأنبياء وهم عند الله أفضل من الشهداء وليس لهم [SB154b] في الدنيا قليل ولا كثير راضون بقسم الله والله عنهم راض وهم راضون بما هم فيه قال عمر من هم يا رسول الله قال هم الزاهدون في الدنيا الراغبون في الآخرة الراضون بقضاء الله وقدره

*Terceme*²⁰⁸⁸ Tahkīk Allāh te‘ālānuñ [S150b] yirde²⁰⁸⁹ niçe kulları vardır ki anlaruñ gönülleri güneşden [B143a] ziyāde ziyālı ve nūrlıdır²⁰⁹⁰. Ve anlaruñ [A166a] faẓīleti²⁰⁹¹ enbiyā ‘aleyhimü’s-selāmuñ faẓīletine yakındır ya’nī cennetde enbiyā ‘aleyhimü’s-selāmuñ derecātlarına bunlaruñ derecātlarından yakın hīç kimesnenüñ derecesi yokdur ki

من جاءه الموت وهو يطلب العلم ليحيي به الإسلام فيبينه وبين النبيين درجة واحدة في الجنة

ḥadīṣ-i şerīfi²⁰⁹² buña şāhid-i ‘adıldür. Ve dañı anlar ‘inda’llāhi te‘ālā şühedādan efḍaldür ve anlaruñ dünyāda azdan ve çokdan hīç nesneleri yokdur hemīşe kemāl-i ıḳān ve ḥaḳḳ-ı tevekkül üzre olup Allāh te‘ālānuñ kısmet itdügine rāzılardur ve anlardan Allāh te‘ālā anlardan²⁰⁹³ rāzıdır ve²⁰⁹⁴ anlar dañı Allāh te‘ālādan her ne

²⁰⁸⁵ içre: içinde M.

²⁰⁸⁶ bunı: anı B.

²⁰⁸⁷ Yüz altmış birincisi budur: -M, -A.

²⁰⁸⁸ Terceme: -M, -A.

²⁰⁸⁹ yirde: yir yüzünde M.

²⁰⁹⁰ ziyālı ve nūrlıdır: ziyālıdır A.

²⁰⁹¹ ziyālı ve nūrlıdır. Ve anlaruñ: ziyālıdır ve anlaruñ M.

²⁰⁹² ḥadīṣ-i şerīfi: imdi ḥadīṣ A.

²⁰⁹³ anlardan: -S.

²⁰⁹⁴ anlardan Allāh te‘ālā anlardan rāzıdır ve: -E.

gelürse şābirler ve hāllerinden hoşnūdlardur. [E135a] Hāzret-i ‘Ömer rađıya’llāhu te‘ālā ‘anh yā Resūla’llāh ol vaşf itdügiñüz kimlerdür diyü su’āl eyledi buyurdılar ki ol [SB155a] ‘ibād şunlardur²⁰⁹⁵ kim²⁰⁹⁶ dünyāda zāhid olup ya’nī dünyā ve metā’ından i’rāz idüp hemān āhırete meyl ü rağbet eyleyüp Allāh te‘ālānuñ każā vü kaderi ile rāzı olmışlardur.

Hikāye²⁰⁹⁷ Şöyle hikāyet olunur ki [A166b] ba’zı kibār bir gulām-ı esved şatun alup hıżmetine koşdı ve ol [S151a] gulām gicelerde aşlā uyuklamayup şabāhlara dek²⁰⁹⁸ ‘ibādāt u tā’at iderdi. Pes efendisi anuñ bu hāline vākıf olup saña ne oldı-ki gicelerde [B143b] aşlā²⁰⁹⁹ gözüne uyku gelmeyüp şabāha dek²¹⁰⁰ tā’at idersün diyü su’āl idüp gulām dahı aña iy efendim gice gelüp cihānı karañuluk başınca hemān hātıruma şırāt köprisi üzre geçmek gelüp guşsa vü gamum müştedd olup ıztırāba düşerem ve kıyāmet günü dīvān-ı Hāk te‘ālāda turmağumı fikr idüp tāsā vü elem²¹⁰¹ dahı ziyāde kat kat olur ve cehennemün zulmetini²¹⁰² añup olanca uyku uçar gider ve cennet ü na’īmını yād idüp ‘ışkum²¹⁰³ eż‘āf u mużā’afa ziyāde olup anuñ esbābını²¹⁰⁴ tahşıl itmege şevkum kat kat artuk olur. Pes baña bu efkār içinde uyku gelmek hıç yaraşur mı diyü cevāb virdi efendisi andan bu kelimātı guş idince [SB155b] uşşı gidüp düşdi [E135b] ve birazdan [A167a] soñra ‘aklı²¹⁰⁵ başına gelüp iy gulām benüm gibi kimesneye sen bende olmak lāyık degüldür seni livechi’llāhi te‘ālā azād eyledüm diyüp anı i’zāz u ikrām eyledi. [M66a]

²⁰⁹⁵ ol ‘ibād şunlardur: -B.

²⁰⁹⁶ kim: -S, -B.

²⁰⁹⁷ Hikāye: -M, -A.

²⁰⁹⁸ dek: degin A.

²⁰⁹⁹ aşlā: -A.

²¹⁰⁰ dek: degin A.

²¹⁰¹ tāsā vü elem: elem ü kasāvetüm M; elem ü kasāvetüm A.

²¹⁰² zulmetini: karañuluğı ve zulmetini M, A.

²¹⁰³ ‘ışkum: ‘ışk u şevkum ziyāde A.

²¹⁰⁴ olup anuñ esbābını: oldukça sen dahı esbāb içün M, A.

²¹⁰⁵ ‘aklı: uşşı B, SB.

*Yüz altmış ikincisi budur*²¹⁰⁶

أيعجز أحدكم أن يتخذ كل صباح ومساء [S151b] عند الله عهدا قالوا وكيف قال يقول عند كل صباح ومساء اللهم فاطر السماوات والأرض عالم الغيب والشهادة إني أعهد إليك بأني أشهد أن لا إله إلا أنت وحدك لا شريك لك وأن محمدا عبدك ورسولك وأنت إن تكلمي [B144a] إلى نفسي تقربني من الشر وتباعدني من الخير ولا أثق إلا برحمتك فاجعل لي عندك عهدا توفينيهِ يوم القيامة أنك لا تخلف الميعاد فإذا قال ذلك طبع عليه بطايع و وضع تحت العرش فإذا كان يوم القيامة نادى مناد أين الذين كان لهم عهد عند الله عهد فيدخلون الجنة

*Terceme*²¹⁰⁷ Bir kerre Resūlu'llāh şalla'llāhu te'ālā 'aleyhi ve sellem²¹⁰⁸ meclis-i şerīflerinde hāzırlara hīç biriñüz şabāhda ve aḥşāmda 'inda'llāhi te'ālā bir 'ahd ittiḥāz itmekden 'āciz olur mı diyü buyurup hāzırlar daḥı nice²¹⁰⁹ didüklerinde buyurdılar ki [A167b] şabāh u aḥşām

اللهم فاطر السماوات و الارض

ilh.²¹¹⁰ [SB156a] disün. Pes²¹¹¹ bunı diyince bu kelāmı bir nesne içre važ' olunup [E136a] ol nesne mühürlenüp ve ol memhūr²¹¹² 'ahdnāme 'arş altında konilup tā kıyāmete dek bozılmaz ya'nī anuñ şāḥibi küfrden maşūn olur. Pes kıyāmet [S152a] günü olunca²¹¹³ bu 'ahdnāme şāḥiblerini²¹¹⁴ bir münādī xanı şunlar ki 'inda'llāhi te'ālā²¹¹⁵ 'ahdleri var idi diyü çağırup cümlesi cennete idḥāl olunurlar Allāh te'ālā bunı bize de müyesser eyleye amīn²¹¹⁶.

²¹⁰⁶ Yüz altmış ikincisi budur: -M, -A.

²¹⁰⁷ Terceme: -M, -A.

²¹⁰⁸ şalla'llāhu te'ālā 'aleyhi ve sellem: 'aleyhi's-selām M.

²¹⁰⁹ nice: nice dir yā Resūla'llāh A.

²¹¹⁰ ilh.: ilā aḥirihi B.

²¹¹¹ Pes: -M, -A.

²¹¹² memhūr: memhūr olan A.

²¹¹³ Pes kıyāmet günü olunca: Pes imdi kıyāmet gününe varınca M, A.

²¹¹⁴ şāḥiblerini: şāḥiblerine nidā idüp M.

²¹¹⁵ te'ālā: -M.

²¹¹⁶ bunı bize de müyesser eyleye amīn: bu ḥālī bize müyesser ide amīn M, A.

Hikāye²¹¹⁷ Aşma‘ī‘den rahmetu‘llāhi te‘ālā²¹¹⁸ hikāyet olunur buyurmuş-ki ‘Arafāt’da bir A‘rābīye rāst gelüp işitdüm-ki du‘asında İlāhī vaţanumdan çıkup bu maķāmlara hemān senüñ-çün²¹¹⁹ **[B144b]** geldüm ve beni bu yirlere getüren yine sensin eger senüñ ‘avn u ‘ināyetüñ olmayaydı gelmege²¹²⁰ kâdir olımazdum İlāhī ben saña senüñ maḥabbet ü minnetüñ ile itā‘at idüp emrüne imtişāl ü inkıyād eyledüm ve beni böyle maḥabbet ü rızāñ olan a‘māle tevfiķ eyleyen **[A168a]** yine sensün İlāhī benüm cemī‘ me‘āşī vü zünūbum senüñ ‘ilmüñledür ki kazandüğüm cürm ü günāhları²¹²¹ hep bilürsün ḥālbuki benüm ma‘şiyet işlemegümde hīç bahāne vü ‘özüüm yokdur. İmdi yā İlāhī yine kendü lutf u iḥsānuñ²¹²² ile bu ana dek **[SB156b]** cehāletle işledüğüm günāhlarımı yarlıgayup beni daḥı bu günlerde mağfūrūn-leh kılduğūñ kullaruñdan eyle diyüp tazarru‘lar ider. Pes ol A‘rābī böyle tazarru‘ u niyāz **[E136b]** iderken bir hātifi işitdüm-ki aña nidā kılup eger senüñ günāhlaruñ yağmur tamlaları **[S152b]** kadar ve ağaçlar yaprakları kadar ve kımlar şağışınca var ise de bu tazarru‘ u du‘āñ sebebiyle hepsini²¹²³ mağfıret idüp senden ‘afv eyledüm dir idi.

Yüz altmış üçüncisi budur²¹²⁴

كان رجل ممن كان قبلكم لم يعمل قط خيرا الا التوحيد فقال الاله له اذا انامت فاحر قونى و استحقونى ثم ذر و انصفى فى البر ونصفى فى الجر فى يوم ربح عاصف فلمامات فعلو اذلك **[M66b]** فقال **[B145a]** الله للريح

²¹¹⁷ Hikāye: -M, -A.

²¹¹⁸ te‘ālā: -M.

²¹¹⁹ senüñ-çün: senüñ rızāñ içün A.

²¹²⁰ olmayaydı gelmege: olmasa gelmezdüm ve gelmede daḥı M; olmasa gelmezdüm ve gelmege daḥı A.

²¹²¹ günāhları: günāhı A.

²¹²² yine kendü lutf u iḥsānuñ: lutf u iḥsān u keremüñ M, A.

²¹²³ hepsini: cümlesini A.

²¹²⁴ Yüz altmış üçüncisi budur: -M, -A.

ادی مالخذت فاذا هو قائم بین یدی الله قال له کن فکان ثم قال له [A168b] عبدی ماحمک علی ما صنعت قال
استحياء منك فقال الله الیس انک قد لقیتنی موحد اقال بلی یارب فقال سبحانه اذهب فقد غفرت لك

Terceme²¹²⁵ Sizden ilerü gelen ümmetden bir kişi var idi-ki cemî‘ ‘ömrinde²¹²⁶ îmān
u tevḥīdden ġayrı hīç bir ‘amel-i şāliḥi yoġ-ıdı. Pes ol kişi kendü cürm ü ḳabāḥatin
[SB157a] bilüp ehline şöyle vaşiyyet eyledi-ki ben öldüğüm zemān beni āteşe
koyup²¹²⁷ tamām kömür olıncaya dek yaḳuñuz²¹²⁸ ba‘de kömürümi döġüp ve ezüp bir
şedīd yilli²¹²⁹ ġünde külümün nişfini ḳuruya ve nişfini deryāya şavurıñuz. Pes ehli daḥı
vaşiyyetini yirine getürüp itmām itdüklerinden [E137a] soñra Allāh te‘ālā anuñ külini
şavuran yile alduġuñ²¹³⁰ [S153a] küli hep bir yire cem‘ eyle diyü emr idüp cümlesi
dīvān-ı Hāḳ te‘ālāya geldükde aña ke‘l-evvel ḥayāt virüp ol daḥı ayaġ üzre tırınca
Allāh te‘ālā aña ḥıṭāb idüp iy ḳulum bu işledüğün iş üzre seni ḥaml iden nedür ya‘nī
böyle itmege sebep nedür²¹³¹ diyü su‘āl idüp²¹³² ve ol kişi daḥı²¹³³ [A169a] yā
Rabbī²¹³⁴ senden utandüğumdan öyle itdüm diyüp²¹³⁵ Allāh te‘ālā daḥı²¹³⁶ iy ḳulum
sen baña [B145b] mü‘min ü muvaḥḥid olduğun ḥalde yitişmedün-mi diyü buyurup ol
daḥı evet yā Rabbī²¹³⁷ diyüp Allāh te‘ālā daḥı imdi iy mü‘min ḳulum senün ġünāḥlarını
hep yarlıġadum diyü buyurdı.

²¹²⁵ Terceme: -M, -A.

²¹²⁶ ‘ömrinde: umūrında SB.

²¹²⁷ koyup: yaḳuñ E; yaḳup M.

²¹²⁸ yaḳuñuz: -E.

²¹²⁹ yilli: rūzgārly M, A.

²¹³⁰ alduġuñ: emr eyledi-ki ol alup şavurduğun A.

²¹³¹ işledüğün iş üzre seni ḥaml iden nedür ya‘nī böyle itmege sebep nedür: bu işi böyle itmege sebep
ne ola M, A.

²¹³² idüp: eyledi M, A.

²¹³³ daḥı yā: eyitdi A.

²¹³⁴ yā Rabbī: yā Rabb A.

²¹³⁵ diyüp: didi A.

²¹³⁶ daḥı: eyitdi A.

²¹³⁷ Rabbī: Rabb A.

Hikāye²¹³⁸ Mimşād Dīneverī'den rahmetu'llāhi te'ālā hikāyet olunur dimiş-ki bir gün tekyemüze bir fakīr çıkagelüp baña²¹³⁹ yā Mimşād hīç sizün tekyeñüzde bir fakīr ölicecek pāk mevzi' var mıdur diyüp²¹⁴⁰ ben-de **[SB157b]** anuñ bu sözini istihfāf u istihzā ider gibi olup bizüm tekyemüzün her mevzi' pākdür hemān var her neresinde isterseñ öl didüm. Pes ol fakīr tekyemüze girüp ve ğusl-ḥāneye varup iġtisāl eyledi ba'de iki rek'at namāz kılup²¹⁴¹ kıbleye karşı arkası üzre yatdı. Pes ben daḥı bunun ḥāl ü şānına **[S153b]** ta'accüb idüp şıçrayup yanına varup **[E137b]** gördüm-ki sekerātü'l-mevte düşmiş ve gözlerinden ise yaşları tolu gibi dökilürdi ridāmın ucıyla gözinün yaşların silmege başladum²¹⁴² **[A169b]** gözin açup ve baña bakup yā Mimşād luṭf²¹⁴³ idüp gözüm yaşların²¹⁴⁴ silme қо kim Rabbüme celle ve 'alā baña ğam üzre ḥasret yaşları akarken varayam diyüp ben daḥı aña iy qarındaşum hīç vaşıyyet ü ḥācetün²¹⁴⁵ var mıdur didüm buyurdı-ki **[B146a]** iy Mimşād hemān himmet ü du'ā eyle ola kim tevḥīd üzre ḳabz olınam diyüp ba'de yine iy Mimşād ridāmuñ bir tarafında **[M67a]** bir filori vardur anı alup şakla ve tevḥīd üzre öldüğüm vaktde anuñla şeker ü bādām alup Müslümānların etḫāline tefriḳa idüp üleşdür ve anlara işte size bahş itdüğüm nesne falān fakīrün imānla gitdiğinin nişāridur diyü söyle diyüp²¹⁴⁶ **[SB158a]** ben daḥı aña iy qarındaşum tevḥīd ü imān gönülde olur ve dil anuñ tercemānidur. Pes senün dilün dutılup söyleyemez olduğunda tevḥīd ile gitdiğünü nice bileyüm²¹⁴⁷ didüm buyurdı-ki iy Mimşād gerçeksün böyledür ve lākin beni defn eyledigün ğünün gicesi uyumayup baña **[S154a]** muntazır ol ben seni gelüp **[A170a]** yoklaram ve cevāb virürem diyüp

²¹³⁸ Hikāye: -M, -A.

²¹³⁹ baña: baña didi-ki A.

²¹⁴⁰ diyüp: didi M, A.

²¹⁴¹ kılup: kıldı ve A.

²¹⁴² başladum: başladı A.

²¹⁴³ luṭf: luṭf u kerem M.

²¹⁴⁴ yaşların: yaşlarum S, B; yaşın M.

²¹⁴⁵ ḥācetün: yā bir ḥācetün A.

²¹⁴⁶ diyüp: didi A.

²¹⁴⁷ bileyüm: bilelüm A.

bir miqdardan sonra vefât eyledi. Pes anuñ işini bitürüp ve defninden fâriğ olup ol gice oturup ve anı kıatlanup hîç **[E138a]** uyumadum. Pes vaqt-ı seher olduğu gibi yanuma çıkagelüp²¹⁴⁸ bir miqdâr kevni mütebeddil ve levni mütegayyır olmuş. Pes baña es-selâmu ‘aleyk yâ Mimşâd diyüp ve ben-de selâmın alup aña n’aceb bu kadar eglendiñüz didüm buyurdu-ki aşlı budur ki vefât itdügümde Allâh te‘âlâ baña ‘itâb idüp **[B146b]** benden utanmadın Mimşâd’a nice şikâyet idüp ço beni Rabbüme yüzüm üzre hasret yaşları aırken varayum dîrsün kankı hasretdür ki seni muvaḥḥid kılduğumdan sonra anı senüñ üzerüñde alıkomış-mıdur diyü buyurdu. Pes ben daḥı Rabbümünden utanup bu hacâletle başum aşağı egüp tâ vaqt-ı sehere dek²¹⁴⁹ ol hâl üzre kaldum ve seher vaqtı olunca Rabbüme niyâz idüp İlâhî Mimşâd **[SB158b]** kuluñ bu gice baña muntazır olup uyanuḵ kalmışdur yâ Rab²¹⁵⁰ baña izn vir aña varup buluşayum didüm. Pes **[A170b]** Allâh Sübhânehu ve²¹⁵¹ te‘âlâ imdi²¹⁵² var Mimşâd’a benden selâm eyleyüp di-kim biz saña müştâkuz yâ sen-de bize müştâḵ mısun **[S154b]** baña ebrâr u şüleḥânuñ iştiyâkı her ne deñli ziyâde ise ben anlara daḥı artuḵ²¹⁵³ müştâḵam diyü²¹⁵⁴ buyurdu. Buña delîl-i şâfi

من أحب لقاء الله أحب لقاءه²¹⁵⁵

ḥadîs-i şerîfinüñ emsâlidür.

Yüz altmış dördincisi budur²¹⁵⁶

²¹⁴⁸ çıkagelüp: çıkageldi B, SB; çıkageldi ve lâkin M, A.

²¹⁴⁹ dek: degin M, A.

²¹⁵⁰ Yâ Rab: -S, -B, -SB, -M, -E.

²¹⁵¹ Sübhânehu ve: -M.

²¹⁵² imdi: buyurdu-ki A.

²¹⁵³ artuḵ: ziyâde M, E, A.

²¹⁵⁴ diyü: diyüp A.

²¹⁵⁵ “Kim Allâh’a kavuşup O’nu görmeyi arzu ederse, Allâh da ona kavuşup görmeyi sever.”

²¹⁵⁶ Yüz altmış dördincisi budur: -M, -A.

عن أبي بكر الصديق رضي الله تعالى عنه أنه قال قلت لرسول الله علمني دعاء أدعو به [E138b] في صلواتي
قال قال²¹⁵⁷ اللهم إني ظلمت نفسي ظلما كثيرا ولا يغفر الذنوب إلا أنت فاغفر لي مغفرة من عندك وارحمني أنك
أنت الغفور الرحيم

Terceme²¹⁵⁸ Ebī Bekrū's-şiddīk²¹⁵⁹ raḍıya'llāhu te'ālā 'anhdan rivāyet olunur
buyurmuş-ki [B147a] bir kerre Resūlu'llāh şalla'llāhu te'ālā 'aleyhi ve sellem²¹⁶⁰
ḥazretlerine yā Resūla'llāh baña bir du'ā öğrediñüz ki namāzumda teşehhüdün
'aḳḱbince anuñla du'ā idem didüm²¹⁶¹. İy Ebā Bekr

اللهم انى ظلمت نفسى²¹⁶²

ilh. diyü buyurdılar.

Hikāye²¹⁶³ Yaḥyā bin Mu'āz-ı Rāzī'den raḥmetu'llāhi te'ālā hikāyet olunur ki
münācātında [M67b]

يا من الزمنا طاعة [A171a] لا حاجة له إليها لا [SB159a] تحرمنا مغفرة لا غناء لنا عنها

dir idi. Ya'nī iy bizüm üzerimüze şol tã'atı lâzım kılan Rabbü'l-'alemîn celle ve 'alā
ki anuñ ol tã'atlara hıç ihtiyācı yokdur bizi şol mağfiretten [S155a] mahrūm kıılma ki
bizüm ol mağfiretten ğınāmuz yokdur ya'nī aña hep muḥtācuz. Ba'zı kibār-ı meşāyih
dimişdür ki Allāh te'ālā hıç bir mü'min ḳulınuñ lisānını ma'zeret ü ṭaleb-i mağfiret ile
açmaz illā aña bāb-ı raḥmet ü mağfiretini küşāde kıılar.

Yüz almış bişincisi budur²¹⁶⁴

²¹⁵⁷ قال: -M, -E.

²¹⁵⁸ Terceme: -M, -A.

²¹⁵⁹ Bekrū's-şiddīk: Bekr E.

²¹⁶⁰ şalla'llāhu te'ālā 'aleyhi ve sellem: 'aleyhi's-selām M.

²¹⁶¹ didüm: -SB.

²¹⁶² 28/Kasas/16: "Muhakkak ben nefsimi zulmettim." meâlindeki âyet-i kerîmeden iktibastır.

²¹⁶³ Hikāye: -M, -A.

²¹⁶⁴ Yüz almış bişincisi budur: -M, -A.

إن الله ليرضى عن العبد يأكل الأكلة فيحمده عليها ويشرب الشربة فيحمده عليها وقال عليه الصلاة والسلام²¹⁶⁵
أربعة من أعطيهن فقد [E139a] أعطي خير الدنيا والآخرة لسانا ذاكرا وقلبا شاكرا وبدنا صابرا وزوجة صالحة
تعيّنه على دنياه وآخرته

*Terceme*²¹⁶⁶ Taḥkīk Allāh te‘ālā şol ʔuldan rāzı olur ki bir loḡma [B147b] yimek
yiyince anuñ üzre aña ḥamd ider ve daḡı bir yudum şu içince anuñ üzerine aña ḥamd
ider²¹⁶⁷. Ve daḡı buyurdılar ki dört nesne vardır ki anlar her kime i‘tā olındı ise ol
[A171b] kişıye dünyā vü āḫıret ḥayrı i‘tā olınmışdır. Evvelā ekşer evḡātde zākir olan
[SB159b] dil ve şāniyen şākir olan ʔalb ve şālisen me‘āşiden şabr idici beden ve
rābi‘an şol şāliḡa ḡatun-ki kişıye dünyā vü āḫıret umūrında yardım idici ola. İşte bunlar
her kime i‘tā olınursa taḥkīk aña [S155b] dünyā vü āḫıret ḡayrları i‘tā olınmış olur.

*Hikāye*²¹⁶⁸ Ebī ‘Abdü’l-a‘lā bin Ḥammād-ı Türsī’den raḡmetu’llāhi te‘ālā şöyle²¹⁶⁹
ḡikāyet olunur ki bir gūn Mütevekkil Ḥalīfe’ye varup muşāḡabet itdüklerinde aña
Ḥalīfe buyurdı-ki size bir ‘aẓım eylük eylemek murād itdük idi ve lākin māni‘ zuhūr
idüp te’ḡır olındı diyüp ol daḡı didi-ki²¹⁷⁰ yā Emīrū’l-mü’mīnīn Müslim bin Ḥalid el-
Mekkī’den işitdüm dir idi-ki Muḡammed bin Ca‘ferü’ş-Şādık’dan raḡmetu’llāhi te‘ālā
işitdüm-ki

من لم يشكر الهمة لم يشكر النعمة

buyurur idi. [E139b] Ya‘nī in‘ām u iḡsān itmegi niyyet ü ʔaşd itmek üzre şükr itmeyen
bi‘l-fi‘l ḡāşıl olan ni‘met üzre de şükr eylemez.

²¹⁶⁵ M. عم: عليه الصلاة والسلام.

²¹⁶⁶ Terceme: -M, -A.

²¹⁶⁷ ider: eyleye A.

²¹⁶⁸ Hikāye: -M, -A.

²¹⁶⁹ te‘ālā şöyle: -M.

²¹⁷⁰ didi-ki: -B.

*Yüz altmış altıncısı budur*²¹⁷¹

من توضاً نحو [B148a] وضوئي هذا ثم قام فرقع ركعتين لا يحدث نفسه [A172a] فيهما بشيء غفر له ما تقدم من ذنبه

Terceme²¹⁷² Mervîdür ki hâzret-i ‘Osmân radıya’llâhu te‘âlâ ‘anh âb-dest almağa şürû‘ idüp ibtidâ iki eli üzre üç kerre şu döküp bileklerine dek [SB160a] ğasl itdi ve mażmaza vü istinşâk idüp âb-destini kütüb-i fıkhiyyede beyân olunduğı üzre itmâm eyledükden soñra didi-ki Resûlu’llâh şalla’llâhu te‘âlâ ‘aleyhi ve sellem²¹⁷³ işte [S156a] benüm şimdi âb-dest alduğum gibi âb-dest alup itmâm eyledükden soñra buyurdılar ki şol kişi ki benüm âb-destüm gibi ferâ’iz ü sünen ü âdâbına ri‘âyet [M68a] iderek âb-dest alup ba‘de kalkup farz yâ nâfile her ne ise iki rek‘at namâz kılup ve namâzı içre umûr-ı dünyâdan hâşılı namâza müte‘allik olmayan efkârdan hîç bir nesnede gönli ile söyleşmese ya‘nî şevâğil-i dünyâyı hâtırından bi‘l-küllîye nefy idüp hemân hâzret-i ‘Ulyâ’ya teveccüh-i tām ile teveccüh eylese günâhından geçenleri ya‘nî ol namâza dek işledügi günâhları²¹⁷⁴ mağfîret olına.

Hikâye²¹⁷⁵ Şöyle hikâyet²¹⁷⁶ olunur ki Esved ibn Yezîd rahmetu’llâhi te‘âlâ be-ğâyet ehl-i şalâh u ‘ibâdet üzre²¹⁷⁷ [E140a] olmağın rûz u şeb ‘ibâdetde [A172b] ictihâd u sa‘y-ı belîğ iderdi. Hattâ [B148b] ğâyetle sıcağ günlerde gölgelenmeyüp güneş altında ‘ibâdet itmegin harâret-i şemsden cesedi bozarup levni şararurdu. Pes aña bu eyyâmda nefsüñi bir miqdâr sühûletle dutup cesedüñi tâ böyle ta‘zîb [SB160b] itme²¹⁷⁸ didüklerinde anlara cevâb virüp benüm şimdi cesedümi ta‘zîb itmekle aña kerâmet²¹⁷⁹

²¹⁷¹ Yüz altmış altıncısı budur: -M, -A.

²¹⁷² Terceme: -M, -A.

²¹⁷³ şalla’llâhu te‘âlâ ‘aleyhi ve sellem: -M.

²¹⁷⁴ günâhından geçenleri ya‘nî ol namâza dek işledügi günâhları: günâhlarından E.

²¹⁷⁵ Hikâye: -M, -A.

²¹⁷⁶ hikâyet: rivâyet M, A.

²¹⁷⁷ üzre: -S, -B, -SB, -E.

²¹⁷⁸ itme: itmese idüñ A.

²¹⁷⁹ kerâmet: ikrâm M, A.

ü ihtirām hāşıl olmağı murād iderem emr-i dīnümüz cedd ü sa'y [S156b] ister. İmdi hemān siz dağı ictihād u sa'y-ı belīg itmege ikdām idüñüz diyü buyururdu.

Yüz altmış yidincisi budur²¹⁸⁰

عن أبي عبيدة بن الجراح رضي الله تعالى²¹⁸¹ عنه أنه قال قلت لرسول الله صل الله تعالى عليه و سلم²¹⁸² أي الناس أشد عذابا يوم القيامة قال رجل قتل نبيا أو رجلا أمر بالمعروف ونهى عن المنكر

Terceme²¹⁸³ Ebī 'Ubeyde el-Cerrāh rađıya'llāhu te'ālā 'anh hāzretlerinden mervīdür buyurur ki²¹⁸⁴ Resūlu'llāh 'aleyhi's-şalavātu ve't-teslīmāt²¹⁸⁵ hāzret-i 'āliyyelerine kıyāmet güninde sā'ir mu'azzebīnden ziyāde ta'zīb olınan kişi nāsuñ kanķısıdur diyü su'al eyledüm buyurdılar ki şol kişidür ki enbiyā 'aleyhimü's-selāmdan [A173a] birisin katl eyledi yāhūd emr-i ma'rūf ve nehy-i münker iden kimesneyi katl eyledi.

Hikāye²¹⁸⁶ Ebū Ca'fer-i Bağdādī rahmetu'llāhi [E140b] te'ālā [B149a] dimişdür ki altı haşlet vardur ki altı kimesneye şālih ü lāyık degüldür. Evvelā 'ulemāda tama' ve şāniyen ümerāda 'acele ve şālisen ađniyāda şuħh u buħl ve rābi'an fuķarāda kibr ve hāmisen meşāyihda ya'nī [SB161a] pīrlerde sefāhet ve sādisen haseb ü neseb şāhibi olanlarda hāşılı aşıl-zāde olanlarda levm ya'nī onı bunı²¹⁸⁷ zemm ü ta'n idüp rüsvāy eylemek. [S157a] İşte ol altı kişide bu altı bed-haşlet olmaķ aşlā lāyık u sezā-vār degüldür.

²¹⁸⁰ Yüz altmış yidincisi budur: -M, -A.

²¹⁸¹ تعالى: -M.

²¹⁸² M. عم: صل الله تعالى عليه و سلم

²¹⁸³ Terceme: -M, -A.

²¹⁸⁴ mervīdür buyurur ki: mervīdür ki buyurur S, A.

²¹⁸⁵ 'aleyhi's-şalavātu ve't-teslīmāt: -M.

²¹⁸⁶ Hikāye: -M, -A.

²¹⁸⁷ onı bunı: ğayrıları M.

*Yüz altmış sekizincisi budur*²¹⁸⁸

كان يلقي جبرائيل رسول الله صل الله تعالى²¹⁸⁹ عليه و سلم²¹⁹⁰ كل ليلة من شهر رمضان فيدارسه القرآن

Terceme²¹⁹¹ İbn ‘Abbās’dan rađıya’llāhu ‘anh mervīdūr buyurmuş-ki Cebra’ıl ‘alā nebiyyinā ve²¹⁹² ‘aleyhi’s-selām şehr-i Ramażān’uñ her gicesinde nāzil olup Resūlu’llāh şalla’llāhu te’ālā²¹⁹³ ‘aleyhi ve sellem²¹⁹⁴ hāzretlerine mülākī olduğda Qur’ān-ı ‘azīmi müdārese iderlerdi ya’nī Cebra’ıl’uñ ‘aleyhi’s-selām²¹⁹⁵ hūzūrında kırā’at idüp aña **[A173b]** diñledürler idi.

Hikāye²¹⁹⁶ İbn Mes’ūd rağıya’llāhu te’ālā ‘anh hāzretinden hikāyet olunur buyurmuş-ki hāmil-i Qur’ān’a lāyık olan budur ki ya’nī Qur’ān-ı ‘azīmüñ hem nazm-ı **[M68b]** şerīfin ve hem ma’nā-yı münīfin bilüp hāqāyık u deķāyıkından haber-dār olana **[E141a]** münāsib **[B149b]** ü sezā-vār olan budur ki gicelerde nās uyuduğı zemān kıyām-ı leyline ve gündüzlerde nās ekl ü şürbe meşğül olduğ zemān şıyām-ı nehārına ve nās ferhān u şād-mān **[SB161b]** olduğ zemān hūznine ve fıkı-i āhıretine ve nās gülüp oynayup şenlükler eyledüğü zemān ağlmasına ve nās mā-lā-ya’nī **[S157b]** sözlere talup herkes bir dürlü kelām söyledüğü zemān ol şamt u sükūtuna ve nās ihtiyāl ü tekebbür idüp ögünüp sevildükleri zemān²¹⁹⁷ vaķār u huşū’ına muķayyed ü meşğül ola.

²¹⁸⁸ Yüz altmış sekizincisi budur: -M, -A.

²¹⁸⁹ تعالى: -SB, -A.

²¹⁹⁰ عم: صل الله تعالى عليه و سلم M.

²¹⁹¹ Terceme: -M, -A.

²¹⁹² ‘alā nebiyyinā ve: -M.

²¹⁹³ te’ālā: -A.

²¹⁹⁴ şalla’llāhu te’ālā ‘aleyhi ve sellem: ‘aleyhi’s-selām M.

²¹⁹⁵ ‘aleyhi’s-selām: -S, -B, -SB, -M, -E.

²¹⁹⁶ Hikāye: -M, -A.

²¹⁹⁷ sevildükleri zemān: ba’zı şeyler söyledüğü hālde M, A.

*Yüz altmış tokuzuncısı budur*²¹⁹⁸

ما حق أمرئ مسلم له شيء له يريد أن يوصي فيه يبيت ليلتين إلا وصيته مكتوبة عنده

Terceme²¹⁹⁹ Vaşıyyetin murād itdügi bir nesnesi olan Müslümān kişinüñ hāḳḳı iki giceyi hīç bir hālde gicelemek degüldür illā ol vaşıyyetin ḳaşd itdügi nesnede vaşıyyet-
[A174a] nāmesi yazılmış olduğı hālde ḥaşılı Müslümān kişinüñ ḥāline lāyık u sezā-
vār olan budur ki ihtiyāt u intibāh üzre olup mevti ekşer evḳātında ḥātırından
gidermeyüp ve ölmedin vaşıyyet eyleyüp aḥvālinden vereşe ve eḥibbāsını āgāh eyleye.

Ma'lūm ola cumhūr-ı 'ulemānuñ raḥimehumu'llāhi te'ālā mezhebi budur ki vaşıyyet
vācib degüldür müsteḥabdur. Ve ba'zı [E141b] 'ulemā raḥimehumu'llāhi [B150a]
te'ālā²²⁰⁰ tafşıl idüp dimiş-ki eger üzerinde kimsenüñ hāḳḳı var ise virün diye ve
eger²²⁰¹ yoğ-ısa ba'zı ḥayrāt u ḥasenāt için [SB162a] olan vaşıyyeti müsteḥabdur
ammā üzerinde dīn yāḥūd²²⁰² [S158a] reddi lāzım emānet olsa anlar için vaşıyyet
itmesi vācib olur bu da ma'lūm ola ki 'āmmē'-i 'ulemā raḥimehumu'llāhi te'ālā
ḳatında vaşıyyet-nāme içre yazılan ma'nālar üzre iki şāhidi muṭṭali' ḳılup her ne
yazarsa anlara bildürüp sizi bunların üzerine şāhid ḳıldum demek lāzımdur.

Hikāye²²⁰³ İbn 'Ömer'den raḍıya'llāhu te'ālā 'anhā ḥikāyet olunur ki ben bu ḥadīs-i
şerīfi Resūlu'llāh şalla'llāhu te'ālā 'aleyhi ve sellemden²²⁰⁴ işideli üzerümden bir gice
geçmiş degüldür illā vaşıyyet-nāmemi başum altında vaż' eyledüğüm hālde diyü
buyurmuşdur.

²¹⁹⁸ Yüz altmış tokuzuncısı budur: -M, -A.

²¹⁹⁹ Terceme: -M, -A.

²²⁰⁰ mezhebi budur ki vaşıyyet vācib degüldür müsteḥabdur. Ve ba'zı 'ulemā raḥimehumu'llāhi te'ālā:
-A.

²²⁰¹ hāḳḳı var ise virün diye ve eger: -S, -B, -SB, -E.

²²⁰² yāḥūd: -M.

²²⁰³ Hikāye: -M, -A.

²²⁰⁴ şalla'llāhu te'ālā 'aleyhi ve sellemden: 'aleyhi's-selāmdan M.

Yüz yitmişincisi budur²²⁰⁵

إنكم سترون [A174b] ربكم كما ترون هذا القمر لا تضامون في رؤيته فان استطعتم أن لا تغلبوا على صلاة قبل طلوع الشمس وقبل غروبها فافعلوا

Terceme²²⁰⁶ Cerîr bin ‘Abdu’llâh rağıya’llâhu te‘âlâ ‘anh rivâyet idüp dir ki şol vaqtda ki Resûlu’llâh şalla’llâhu te‘âlâ ‘aleyhi ve sellemün²²⁰⁷ huzûr-ı sa‘âdetlerinde²²⁰⁸ oturduk on dört gicelük aya nazar idüp buyurdılar ki taḥḳîk siz Rabbünñüzi [E142a] celle ve ‘alâ şu²²⁰⁹ bedr olmuş ayı şekk [B150b] ü şübhesüz [SB162b] gördüğünñüz gibi görürsüz. Ma‘lûm ola ki bunda ki [S158b] teşbîh degüldür²²¹⁰ ru’yeti ru’yete teşbîhdür yohsa mer’îyi mer’îye teşbîh degüldür ya’nî vâzıḥ u âşikâre olup şekk ü ihtilâl ve meşakḳatün zevâli ile şu bedr ayı görüp bildüğünñüz gibi görürsüz. Bu da [M69a] ma‘lûm ola ki “لا تضامون” kelimesi iki vech üzre rivâyet olunur ki evvelkisi tânuñ fethi ve mîmün teşdîd ile “tezâmmün”dur. Pes ma’nâsı²²¹¹ anı görmekde hilâle ya’nî yeñi aya baḳanlar gibi bir yire ictimâ idüp²²¹² ve biribirine zamm olunup kimisi işte işte diyüp²²¹³ kimisi dahı ḳanı ḳanı ben göremedüm diyüp ru’yetinde [A175a] ihtilâf itdükleri gibi siz anı görmekde öyle itmezsüz belki hemân bedr olmuş ayı görmekde şübheñüz olmaduğı gibi görürsüz dimekdür. İkincisi tânuñ zammı ve mîmün taḥḳîki ile “tuẓâmun”dur ki şulâsîsi meşakḳat u ta‘ab ma’nâsına olan zaymdur. Pes ma’nâsı anı görmekde size aṣlâ ta‘ab u meşakḳat lâḥıḳ olmaz tâ kim kimünñüz görüp kimünñüz

²²⁰⁵ Yüz yitmişincisi budur: -M, -A.

²²⁰⁶ Terceme: -M, -A.

²²⁰⁷ şalla’llâhu te‘âlâ ‘aleyhi ve sellemün: ‘aleyhi’s-selâm ḥazretlerinün M; ‘aleyhi ve sellem ḥazretlerinün A.

²²⁰⁸ -ı sa‘âdetlerinde: -ı şerîflerinde M, A.

²²⁰⁹ şu: şol SB.

²²¹⁰ teşbîh degüldür: -M, -A.

²²¹¹ ma’nâsı: ma’nâ demek olur ki M, A.

²²¹² idüp: olup M.

²²¹³ diyüp: -B.

görmemek lâzım gele. Pes hepünüz ‘ayānen görürsüz dimekdür. İmdi eger güneş
toğmadın ve dolınmadın namāzdan mağlūb olmamağa kâdirseñüz işleñ **[SB163a]**
ya’nī istiṭā‘at u **[E142b]** kudretünüz olduğça sa’y u ihtimām **[S159a]** idünüz kim şabāḥ
namāzın güneş **[B151a]** toğmadın ve ikindi namāzın güneş batmadın kılasuz ḥāşılı
vaḳt-ı fecrde rāḥat-ı nevme ve vaḳt-ı ‘aşrda çār-sūlarda mu‘āmelāta yā ğayrı
kārlarıñuza iştiğāl sebebiyle mağlūb olup-da ol iki namāzı geçürmekden ihtirāz idünüz
ve anlara müdāvemet iden ḥod sā’ir namāzları-da vaḳtlarında²²¹⁴ edā kılar. İmdi bu
namāzlara müdāvemet iderseñüz size Allāh te‘ālāyı görmek lāyık olur. Ma‘lūm ola ki
[A175b] mü’mīnlerūñ kendūleri cennet içre iken Allāh te‘ālāyı görmekleri
keyfiyyetsüzdür ya’nī mesāfe vü cihet ve mekān u ittişāl şu‘ā’suzdur ve bi’l-cümle
sā’ir görünen eşyā gibi degüldür Allāh te‘ālā maḥlūḳ şıfātlarından münezzehdür.

Hikāye²²¹⁵ İmām Şāfi’ī’den raḥmetu’llāhi te‘ālā hikāyet olunur²²¹⁶ buyurmuşlar ki²²¹⁷
aşḥāb-ı ḥadīşden bir kişi gördüğüm zemān hemān gūyā ki aşḥāb-ı Resūlu’llāh
şalla’llāhu te‘ālā²²¹⁸ ‘aleyhi ve sellemden birini görmüş gibi²²¹⁹ olurum. Ebī Eyyūb
Saḥtiyānī raḥmetu’llāhi te‘ālā demişdür ki ehl-i sūnnet ve cemā‘at ‘ulemāsından birisi
vefāt eyledüğü zemān hemān şanki ba’zı a’zām ölmüş gibi olurum. Ve daḥı iy ehl-i
sūnnet **[SB163b]** muştuluk size kim bu gün Allāh te‘ālānuñ **[S159b]** raḥmeti ve rıdvānı
[E143a] sizünledür ve yarın dār-ı āḥiretde cennetde qarār idüp tena‘‘um idersünüz
diyü buyururlar **[B151b]** imiş.

²²¹⁴ vaḳtlarında: vaḳtlarında geçürmeyüp M, A.

²²¹⁵ Hikāye: -M, -A.

²²¹⁶ raḥmetu’llāhi te‘ālā hikāyet olunur: bir kişi hakkında M, A.

²²¹⁷ buyurmuşlar ki: buyurmuş-ki S, B, SB, E.

²²¹⁸ şalla’llāhu te‘ālā: şalla’llāhu A; -M.

²²¹⁹ gibi: kadar SB.

*Yüz yitmiş birincisi budur*²²²⁰

إذا كان يوم القيامة دفع الله إلى كل مسلم يهوديا أو نصرانيا فيقول هذا فكاكك من النار

Terceme²²²¹ Kıyāmet günü olunca Allāh te‘ālā her bir Müslümāna bir Yahūdī yāhūd bir Naşrānī virüp **[A176a]** şu senüñ nārdan fikāk u fidākdur diyü buyurur. Ma‘lūm ola ki bunuñ ma‘nāsı her bir Müslümāna dinür ki senüñ cehennem içre bir menzilüñ vardır ki²²²² eger aña girmege müsteḥāk olayduñ işte oraya girerdüñ **[M69b]** ve lākin sen müsteḥāk olmayup şu kāfir müsteḥāk olduğı-çün senüñ yiriñe anı idḥāl eyleyüp ol mekānuñ aña müte‘ayyin olmağın hemān ol saña fidā olmuş gibi olur dimekdür. Yoḥsa Müslümānlaruñ kazandukları²²²³ günāhlar içün kāfirler ta‘zīb olunur demek degüldür ve bu ḥadīs-i şerīfde Yahūdī ve Naşrānī taḥşış ü zıkr olunup sā’ir kefare zıkr olunmadı Müslümānlara bu iki fırқа’-i ḍalāletüñ ‘adāvetleri²²²⁴ ve zıdd üzre olmaqları sā’irinden ziyāde iştihār üzre olduğı-çün. Ve bir āḥar ḥadīs-i şerīfde **[SB164a]** her bir Müslümāna **[S160a]** ehl-i ḍalālet olan milletlerden birer kimse fidā olunur diyü gelmişdür.

Hikāye²²²⁵ Fuḍayl **[E143b]** bin ‘Iyāz’dan raḥmetu’llāhi te‘ālā ḥikāyet olunur buyurmış-ki bir bid‘at u ḍalāl şāḥibini seven kimesnenüñ ‘amelini **[B152a]** Allāh te‘ālā²²²⁶ iḥbāt u ibtāl idüp ḳalbinden nūr-ı imānı iḥrāc ider. Ve mübtedi‘a **[A176b]** kız viren taḥḳīḳ ḳat‘-ı raḥm itmiş olur. Ve mü‘minüñ āḥar mü‘mine nazarı cilā’-yı ḳalb olup şāḥib-i bid‘at u ḍalāle bakması ḳalbi gözini kör itmege sebep olur. Mübtedi‘ ve ehl-i bid‘at ile murād ehl-i sünnet ve cemā‘atüñ i’tiḳādlarından ve aḥḳām-ı şerī‘atlarından ḥāric olup mezḥeb-i bāṭıl tütanlardır. Pes böyle ehl-i bid‘at u ḍalālī

²²²⁰ Yüz yitmiş birincisi budur: -M, -A.

²²²¹ Terceme: -M, -A.

²²²² vardır ki: var idi-ki SB.

²²²³ kazandukları: kazandığı M.

²²²⁴ ‘adāvetleri: ‘adāveti M, A.

²²²⁵ Hikāye: -M, -A.

²²²⁶ Allāh te‘ālā: -M, -A.

bâtıldan men' itmege kâdir olanlar men' eyleyüp kâdir olmayanlar anlardan eşedd-i firâr ile firâr itmek lâzımdur.

Yüz yitmiş ikincisi budur²²²⁷

إذا دعا الرجل لأخيه بظهر الغيب قالت الملائكة أمين ولك مثله

Terceme²²²⁸ Bir Müslümân kişi bir dîn qarındaşı için gâyib-âne hayr du'â eylese melekler²²²⁹ du'âsı üzre âmîn didüklerinden sonra Allâh te'âlâ anuñ-çün itdügün du'â gibi senüñ-de²²³⁰ hâcetüñi każâ vü du'ânı müstecâb eyleye dirler.

Hikâye²²³¹ Ba'zı 'ulemâdan hikâyet olunur dimiş-ki [S160b, SB164b] lisânuñuza tayyib ü hasen söylemegi 'âdet itdürüp mü'min' ü mü'minât için hayr du'âlar idüñüz tâ kim ol sebeble anlar için su'âl ü murâd itdügüñüz [E144a] nesnelere vâsıl ü nâ'il olasuz. Ve dahı [A177a] her kim-ki söyledügi sözler kendü 'amelinde olduğın bilür ya'nî hayrdan ve şerden her ne [B152b] söylerse cezâsın bulmasını bilen kişi mâ-lâ-ya'nîsi olan sözlerden ferâgat idüp söylemez illâ mâ-lâ²²³²-ya'nîsi ve kendüsine aşşısı olan kelimâtı söyler²²³³. Ve Zü'n-Nün-i Mısrî rahmetu'llâhi te'âlâ buyurmuşdur ki dört haşlet-i kabîha vardır ki her biri bir dürlü semere vü²²³⁴ netîce virür ki anlar 'acele vü 'ucb ve lecâce vü şerehdür. Pes 'acelenüñ semeresi nedâmetdür ya'nî şer'an yâ 'aqlen ta'cîl olunmayacak nesnede şabırsızlık ve ivedîlük itmegün 'âkıbeti peşimânluktur.

²²²⁷ Yüz yitmiş ikincisi budur: -M, -A.

²²²⁸ Terceme: -M, -A.

²²²⁹ melekler: melâ'ike anuñ M, A.

²²³⁰ gibi senüñ-de: mişlüñde M, A.

²²³¹ Hikâye: -M, -A.

²²³² lâ: -S, -B, -SB.

²²³³ söyler: -S, -B, -SB, -E.

²²³⁴ semere vü: semere vü māl ü A.

Ve dahı ‘ucb ya‘nī kendin görmegüñ şemeresi buğza vü²²³⁵ ‘adāvetdür²²³⁶ ya‘nī kendin görüp hālne mağrūr olan **[M70a]** gayrıları istiḥfāf u istiḥkār itmegin ‘adāvetlerin celb itmege bā’iş olur. Ve lecācenüñ ya‘nī bī-ma‘nī yirde²²³⁷ ‘inād itmegüñ şemeresi ḥasretdür ḥāşılı şonı maḥzūn u nā-çār olmağa çıkar. Ve şerehüñ **[S161a]** ya‘nī keşret-i ekle ve cem‘-i mālā hırşuñ şemeresi fakr u fākadur. **[SB165a, A177b]**

*Yüz yitmiş üçüncisi budur*²²³⁸

إذا طبخت فاكثر المرقّة و تعاهد جيرانك

Terceme²²³⁹ Mervīdür ki Resūlu’llāh şalla’llāhu te‘ālā²²⁴⁰ ‘aleyhi ve sellem²²⁴¹ Ebī Zerr’e raḍıya’llāhu te‘ālā ‘anh buyurdılar ki yimek **[E144b]** pişürmek murād eyledügüñde şuyını çokça koyup şūrbāñı ziyāde eyle. Ve senden artan ile koñşularıña ri‘āyet idüp gözet.

Hikāye²²⁴² Şöyle hikāyet **[B153a]** olunur ki eşhiyādan ‘Abdu’llāh bin Ca’fer rahmetu’llāhi te‘ālā bir gün kendü çiftlügüne giderken yolda²²⁴³ bir kimsenüñ bāğçesine yimeklüğe inüp bir miqdār eğlendi. Ve ol bāğçede ise bir gulām-ı esved bāğçe-vān olup anı²²⁴⁴ beklerdi. Ve bu eṣnāda ol gulām yanına bir kelb gelüp gulām anı gördüğü gibi kelbe bir etmek atdı kelb dahı yidi. Ba’de bir etmek dahı atdı anı-da yidi. Ba’de bir etmek dahı atdı anı-da yiyüp itmām itdi. Ve ‘Abdu’llāh ise gulāmuñ bu

²²³⁵ buğza vü: buğz ü E.

²²³⁶ ‘adāvetdür: ve ‘adāvete dālldür A.

²²³⁷ yirde: -SB.

²²³⁸ Yüz yitmiş üçüncisi budur: -M, -A.

²²³⁹ Terceme: -M, -A.

²²⁴⁰ te‘ālā: -A.

²²⁴¹ şalla’llāhu te‘ālā ‘aleyhi ve sellem: ‘aleyhi’s-selām M.

²²⁴² Hikāye: -M, -A.

²²⁴³ yolda: yol üzerinde M, A.

²²⁴⁴ anı: ol bāğçeyi A.

hâline nazar iderdi. Pes ol ğulāma su'āl idüp saña her gün²²⁴⁵ ne-kadar kıt virürler diyüp ğulām dağı işte şu gördüğün üç etmekden ziyāde [A178a] virmezler diyüp 'Abdu'llāh dağı çünkü saña [S161b] bugün nafağa olacak ta'āmuñ yokdur yā n' için etmegüñi hep kelbe virüp kendüñi aç koduñ diyüp [SB165b] ve ğulām dağı cevāb virüp bu mekân kelb yiri²²⁴⁶ degüldür bildüm-ki bu kelb ırak yirden gelüp karnı ziyāde acıkmışdur. Pes anı aç göndermegümi mürüvvet görmedüm bu günlük oruç tutarım tek hemān anuñ karcuğı [E145a] toysun didi 'Abdu'llāh²²⁴⁷ ğulāmdan bu sözi işidince²²⁴⁸ yanında hāzırlara hıtab idüp baña n' için tā bu kadar cömerdlük idüp mālūñ dağıdursun diyü melāmet iderler ammā [B153b] meger ben cömerd degülmüşem bu ğulām benden ziyāde²²⁴⁹ cömerddür diyüp ve ol köleyi-de ve bāğı-da²²⁵⁰ şahibinden şatun alup ve köleyi āzād idüp bāğçeyi²²⁵¹ aña bağışladı.

*Yüz yitmiş dördincisi budur*²²⁵²

اتقوا النار ولو بشق تمره فمن لم يجد فبكلمة طيبة

Terceme²²⁵³ Nārdan şakınuñuz egerçi yarım ħurmā ile olursa-da²²⁵⁴. Pes sā' ile virecek bir nesnecük bulmayan Müslümān [A178b] kişi nārdan tatlu ve²²⁵⁵ gökcek kelām ile şakınsun ya'nī sizden gelüp su'āl iden dilenciye azdan ve çokdan her neye kādirseñüz bir nesne virüp boş göndermeñüz²²⁵⁶ [S162a] ve aña²²⁵⁷ virecek nesne bulımayan kişi

²²⁴⁵ gün: yevm A.

²²⁴⁶ yiri: mekām A.

²²⁴⁷ 'Abdu'llāh: -M.

²²⁴⁸ işidince: işidince 'Abdu'llāh M.

²²⁴⁹ ziyāde: -A.

²²⁵⁰ bāğı-da: bāğçeyi-de A.

²²⁵¹ şahibinden şatun alup ve köleyi āzād idüp bāğçeyi: -A.

²²⁵² Yüz yitmiş dördincisi budur: -M, -A.

²²⁵³ Terceme: -M, -A.

²²⁵⁴ ile olursa-da: ise de M, A.

²²⁵⁵ ve: ve şersüz A.

²²⁵⁶ göndermeñüz: göndermeyesüz A.

²²⁵⁷ ve aña: -A.

anı azarlayup acı söz söylemesün belki rıfķ u mülāyemet ile datlı söz²²⁵⁸ söyleyüp
Allāh te‘ālā bize de size de ihsān [SB166a] ide diyüp [M70b] göndere ve ḥadīs-i şerīf-
i āḥarda

من استطاع منكم أن يستتر من النار ولو بشق تمره فليفعل

‘unvānı ile vāķı’dur. Ya’nī sizden her kim-ki nārdan istitāre kādır ola ḥāşılı nār-ı
cehennem ile kendüsinüñ [E145b] arasında bir perde ve ḥā’il taḥşıl itmege kādır
olanuñuz egerçi yarım ḥurmā ile olursa da hemān idegörsün bu ḥadīs-i şerīflerde²²⁵⁹
şadaķa vü ihsān üzre tamām ḥass-ı terġīb vardır.

Hikāye²²⁶⁰ Şöyle hikāyet [B154a] olunur ki Ḥātem-i Ṭayy’uñ kabīlesi esīr kılınup
Resūl’illāh şalla’llāhu te‘ālā²²⁶¹ ‘aleyhi ve sellemüñ ḥuzūr-ı şerīflerine
getürüldüklerinde Ḥātem’üñ kızı daḥı anlaruñ içinde olmaġın²²⁶² ilerü gelüp yā
Resūla’llāh [A179a] baña ‘Arab kabā’ilini²²⁶³ güldürme zīrā ben şol kimesnenüñ
kızıyam-ki ‘āleme nāmı cömerdlük ile çavlanup²²⁶⁴ işi dā’imā faķīrleri ve ġarībleri
görüp²²⁶⁵ gözetmek idi diyüp ol Ḥāzret-i ‘āliye daḥı senüñ babañ kimdür²²⁶⁶ diyü
buyurup ḥatun daḥı Ḥātem-i Ṭayy’dur diyince buyurdılar ki şu ḥatunı āzād itdüm
şalıvirüñ [S162b] zīrā ki babası mekārim-i aḥlākı sever kişi idi. Ḥatun daḥı yā
Resūla’llāh benümle bile esīr olanlar da bizüm kabīledendür anları-da āzād idüñüz
diyü [SB166b] dilek²²⁶⁷ eyledi. Pes ol Ḥāzret-i ‘aliyye²²⁶⁸ ‘aleyhi’l-āf şalavāt ve

²²⁵⁸ söz: kelām M.

²²⁵⁹ ḥadīs-i şerīflerde: ḥadīslerde S, SB, B, M, E.

²²⁶⁰ Hikāye: -M, -A.

²²⁶¹ şalla’llāhu te‘ālā: şalla’llāhu A; -M.

²²⁶² olmaġın: olmaġla A.

²²⁶³ ‘Arab kabā’ilini: kabā’il-i ‘Arab’ı M, A.

²²⁶⁴ çavlanup: şāyi’ olup anuñ M, A.

²²⁶⁵ görüp: şefkat ü merḥamet üzre M, A.

²²⁶⁶ kimdür: nice kimesne idi A.

²²⁶⁷ dilek: recā M, A.

²²⁶⁸ ‘aliyye: sultān M, A.

tahiyye dağı cümlesini-de senüñle bile²²⁶⁹ āzād itdüm diyü buyurdılar²²⁷⁰. Dimişler ki ol ħatunuñ yanınca²²⁷¹ āzād olanlar yidi yüz nefer imiş.

Yüz yitmiş bişincisi budur²²⁷²

إن الله لا يقبض العلم انتزاعا ينتزعه من الناس ولكن يقبض العلم [E146a] بقبض العلماء حتى إذا لم يترك عالما اتخذ الناس رؤسا جهالا ففسلوا فافتوا بغير علم فضلوا وأضلوا

Terceme²²⁷³ Tahkīk Allāh te‘ālā ‘ilmi nāsdan iħrāc eyledügi ħâlde kabz eylemez ya‘nī ‘ilmi şudūr-ı [A179b] ‘ulemādan çeküp çıkarmaz ve lākin [B154b] ‘ilmi kabz ider ‘ulemāyı kabz itmekle ya‘nī ‘ulemānuñ her birine eceli gelüp vefāt itmegin ve girüden hīç kimesne dağı ‘ilm-i şerī‘at taḥşiline muḳayyed olmamağın dünyāda hīç ehl-i ‘ilm kalmaz hattā bu tarīk ile ya‘nī tadrīc ile²²⁷⁴ dünyāda hīç bir ‘ālim alıḳomayınca nās varup aḥkām-ı şerī‘atdan ħaber-dār olmayan cāhilleri kendülere fetvā virmeleri içün aralarında kebīr ü re‘īs ittiḥāz [S163a] iderler. Pes ol cāhiller dağı su‘āl olındukları aḥkāmda ‘ilmsüz ve ḫılāf-ı şer‘ yañlış yañlış fetvālar virüp hem ḏāll ü hem muḏill olurlar. E‘āzena’llāhü [SB167a] te‘ālā min zālīke ve min cemī‘ü’l-mehālik āmīn.

Ḥikāye²²⁷⁵ ‘Ömer bin el-Ḥattāb raḏıya’llāhu te‘ālā²²⁷⁶ ‘anh ḫāzretlerinden ḫikāyet olınur buyurmuş-ki şol kimesne kim anı ḳavmi faḳḫ ya‘nī aḥkām-ı şerī‘atı ‘ālim ü dānā olduğı ħâlde aralarında uluları ve fetvāda mürāca‘at olınacak kebīrleri kılarlar ol kişi hem kendüsinüñ ve hem ḳavminüñ ḫayāt-ı ebediyyesine sebep olur. Ve şol kişi kim anı ḳavmi cāhil ü nādān olduğı ħâlde fetvāda [E146b] mürāca‘at olınacak kebīrleri ve

²²⁶⁹ senüñle bile: -A.

²²⁷⁰ itdüm diyü buyurdılar: eyledi A.

²²⁷¹ yanınca: yanınca ol ḳabīleden ol günde M, A.

²²⁷² Yüz yitmiş bişincisi budur: -M, -A.

²²⁷³ Terceme: -M, -A.

²²⁷⁴ ya‘nī tadrīc ile: -S, -M, -E, -A.

²²⁷⁵ Ḥikāye: -M, -A.

²²⁷⁶ te‘ālā: -A.

uluları kırlarlar [A180a] ol kişi hem kendüsinüñ ve hem kavminüñ [M71a] helākına bā'is olur.

Yüz yitmiş altıncısı budur²²⁷⁷

من أطاع الله فقد ذكره وإن قلت صلواته وصيامه وتلاوته [B155a] القرآن ومن عصى الله فقد نسيه وإن كثرت صلواته وصيامه وتلاوته القرآن

Terceme²²⁷⁸ Allāh te'ālāya itā'at iden ya'nī ma'siyetinden ihtirāz idüp me'mūr olduğı 'ibādātı şerā'iti ile edā itmekle Allāh te'ālāya muṭī' olan kiři tahkik Allāh te'ālāyı [S163b] dā'imā zākirdür egerçi nāfile-i şalāt u şavmı ve Qur'an-ı 'azīm okuması az olursa da ve Allāh te'ālāya 'ısyān idüp buyurduğın tutmayan 'āşī vü mücrim kiři Allāh te'ālāyı [SB167b] ferāmüş idüp aınmayıcıdur egerçi nāfile namāzı ve orucı ve tilāvet-i Qur'an'ı çok olursa da.

Hikāye²²⁷⁹ İmām 'Aṭā'dan rahmetu'llāhi te'ālā hikāyet olunur buyurmuş-ki mecālis-i zıkr hemān helāl ü harām²²⁸⁰ mecālisidür ki anlar da bey' ü şirā ve şalāt u şavm ve nikāh u talāk ve hac u 'umre ne keyfiyyetle olur diyü ta'līm ü te'allüm olunur. Ve Şeyh Muhammed Cezrī rahmetu'llāhi te'ālā hāzretleri dahı buyurmuşdur ki 'amelinde Allāh te'ālāya itā'at [A180b] üzre olanların her birisi Allāh te'ālāyı zākirdür ya'nī [E147a] meşī vü cülüs ve kıyām u nevm ve bey' ü şirā ve ekl ü şürb ve cimā'-i emsālinde Allāh te'ālāya muṭī' olup hemīşe rızā'-i şerīfī üzre hareket iden kişi zākirdür zīrā ki Allāh te'ālānuñ hükmüne tamām ri'āyet [B155b] ider²²⁸¹ amā 'ısyān iden²²⁸² ve günāha²²⁸³

²²⁷⁷ Yüz yitmiş altıncısı budur: -M, -A.

²²⁷⁸ Terceme: -M, -A.

²²⁷⁹ Hikāye: -M, -A.

²²⁸⁰ hemān helāl ü harām: harām u helāl A.

²²⁸¹ ider: itmiş olur ve ider A.

²²⁸² iden: iden kişi A.

²²⁸³ günāha: günāhına S, M, E.

muşirr olan kişi böyle degüldür. Pes mādām-ki ‘āşī cümle²²⁸⁴ günāhlarından el çeküp Allāh te‘ālāya bi’l-küllīye tevbe vü inābet itmeye aña hükmen zākir dinilmez isterse gicesi kâ’im [S164a] gündüzi şā’im olup rûz u şeb tesbîh ü tehlîl eylesün.

*Yüz yitmiş yidincisi budur*²²⁸⁵

جاء رجل إلى رسول الله صلى الله تعالى عليه وسلم²²⁸⁶ فقال يا رسول الله أي الناس [SB168a] أفضل قال مؤمن جاهد بنفسه وماله في سبيل الله قال ثم من فقال رجل معتزل في شعب من الشعب يعبد ربه

Terceme Mervîdür ki bir kişi Resûlu’llāh ‘aleyhi’s-şalavât ve’t-teslîmât hazret-i ‘aliyyeleri²²⁸⁷ huzûr-ı şerîflerine²²⁸⁸ gelüp yâ Resûla’llāh nâsuñ efđali kimdür diyü su’âl idince cevâbında buyurdılar ki şol mü’min kişidür ki fî-sebîli’llāh te‘ālâ kendü cānı ve mālı ile mücāhede eyler. Pes ol kişi yâ andan soñra efđal-i nās kimdür diyü tekrâr su’âl idince buyurdılar ki şol kişidür ki nâsdan münkaṭi’ olup ayrılır ve tağ içinde [A181a] bir kuytu yir bulup ve içine girüp anda tâ [E147b] ölineye dek Allāh celle ve ‘alāya ‘ibādet ider ma’lûm ola ki bu ḥadîs-i şerîf ol sâ’ilüñ ḥāline ve şânına münāsib-i vâkı’ olmışdur. Zîrâ ki âḥar ḥadîs-i şerîfde böyle vâkı’dur ki bir [B156a] kerre aşḥâbından birisi raḍıya’llāhu te‘ālâ ‘anhüm tağlarda gezerken bir mevzi’de bir tatlı şulı bîñar görüp²²⁸⁹ gâyetle beğenmegin murād eyledi-ki²²⁹⁰ [S164b] nâsdan münkaṭi’ olup ve ol maḥalli yurt idinüp orada sâkin ola. Pes bunı varup Resûlu’llāh

²²⁸⁴ cümle: bi’l-cümle M, A.

²²⁸⁵ Yüz yitmiş yidincisi budur: -M, -A.

²²⁸⁶ A. صلى الله تعالى عليه وسلم; M. عم: صلى الله تعالى عليه وسلم.

²²⁸⁷ hazret-i ‘aliyyeleri: -M.

²²⁸⁸ huzûr-ı şerîflerine: -S, -B, -SB, -E.

²²⁸⁹ görüp: gördi A.

²²⁹⁰ murād eyledi-ki: muradı şöyle idi-ki M, A.

şalla'llāhu te'ālā 'aleyhi ve sellem²²⁹¹ ḥazretlerine diyüvirüp²²⁹² anlardan²²⁹³ izn taleb idince²²⁹⁴ anı bu fikr ü fi'linden **[SB168b]** men' ü nehy idüp

لا تفعل فإن مقام أحدكم في سبيل الله أفضل من صلاته في بيته سبعين عاما الا تحبون أن يغفر الله لكم ويدخلكم الجنة أغزوا في سبيل الله و من قاتل في سبيل الله فواق ناقت وجبت **[M71b]** له الجنة

buyurdılar. Ya'nī iy kişi gel bu fikrden fāriğ olup ol işi işleme zīrā sizden biriñüzüñ fī-sebīli'llāhi te'ālā тұrup a'dāsı ile mücāhede itmesi tenhā evinde sākin olup yitmiş yıl başka başına namāz kılmasından **[A181b]** efḍal ü evlādur istemez misüz ki Allāh te'ālā günāhlarıñuzu yarlıgaya. İmdi eger mağfīret ü cennet isterseñüz hemān тұрмаñ fī-sebīli'llāhi te'ālā ġazā vü cihād idüñüz zīrā bir deve şağıncaya dek **[E148a]** fī-sebīli'llāhi te'ālā muḳātele idene cennet vācibe olur.

Hikāye²²⁹⁵ 'Abdü'l-vāhid bin Zeyd'den raḥmetu'llāhi te'ālā hikāyet olunur dimiş-ki bir kerre bir dere içre inüp gördüm-ki bir rāhib **[B156b]** ḥalkdan kesilüp kendüsini tağ arasında ḥabs idüp **[S165a]** kalmış. Pes anı gördüğüm gibi hey'etinden kōrḳup anı cinnī ḳann eyledüm ve sen cinnī misin yoḥsa insān-mısın didüm baña bakup ne kōrḳarsun hīç Allāh te'ālādan ġayrı kimseden ḥavf olunur mı **[SB169a]** imiş ben insānam cinnī degülem didi. Pes aña sen burada sākin olalı kaç yıldur didüm yigirmi dört yıldur didi aña yoldaşından ve eklinden su'āl eyledüm yoldaşum vaḥşī ḥayvānātdur ve yiyeceğüm tağda biten yimişlerdür ve otlardur didi nāsa müştāk olup hīç bir insān ile bulışmak ister misin didüm ben anlardan kaçup buraya geldüm yā bir daḥı anları ister miyem didi **[A182a]** İslām üzre misün didüm İslām'dan ġayrısın bilmem ve lākin bu mekānda yalñuzca sākin olmağa bā'is budur ki kitābda gördüm-ki

²²⁹¹ şalla'llāhu te'ālā 'aleyhi ve sellem: 'aleyhi's-selām M; şalla'llāhu 'aleyhi ve sellem A.

²²⁹² diyüvirüp: didi M, A.

²²⁹³ anlardan: ve A.

²²⁹⁴ idince: eyledi. Ḥazret-i Peyğamber A.

²²⁹⁵ Hikāye: -M, -A.

Mesîh ‘aleyhi’s-selâm bize ‘uzlet ü infirād ile emr itmiş. Pes ben daḥı nâsdan münkaṭi’ olup burada Rabbüm celle ve ‘alāya ‘ibādet iderüm didi.

*Yüz yitmiş sekizincisi budur*²²⁹⁶

العدة عطية ومن وعد وعدا [E148b] فكأنما عهد عهدا

*Terceme*²²⁹⁷ Bir nesne ile va‘de eylemek ‘aṭiyye vü iḥsāndur ve bir nesnede va‘de eyleyen gūyā ki ‘ahd itmiş gibi olur ya‘nī bir nesne iḥsān itmegi [S165b] himmet idüp virürem [B157a] diyü va‘de eylemek hemān ‘aṭiyye vü iḥsāndur zīrā va‘deye ḥılāf olmaz anuñ-çün āḥar ḥadīs-i şerīfde

عدة المؤمن دين

ya‘nī mü‘min-i kāmilüñ va‘desi borçdur [SB169b] ḥāşılı bir nesne ile va‘de idince kerem ü mürüvveti boynına borç olup aña vefā itmege sa‘y-ı belīg ider bunuñ-çün āḥar ḥadīs-i şerīflerinde daḥı

عدة المؤمن كالأخذ باليد

buyurmışdur. Ya‘nī mü‘min-i kāmil olanuñ va‘de itdügi nesne gūyā ki naḥd u ḥāzır olup anı mev‘ūdla olan kişi eliyle [A182b] aḥz itmiş gibi olur ve bir āḥar ḥadīs-i şerīfde daḥı tehdīd idüp

العدة دين ويل لمن وعد ثم أخلف ويل لمن وعد ثم أخلف ويل لمن وعد ثم أخلف

²²⁹⁶ Yüz yitmiş sekizincisi budur: -M, -A.

²²⁹⁷ Terceme: -M, -A.

vākı'dur. Ya'nī va'de eylemek borçdur hāşılı va'de idenüñ va'desine tırması mürüvveti boynına borçdur vāy şuña kim va'de idüp şöña va'deye hılāf eyledi bu kelāmı te'kīd içün üç kerre buyurmuşlar.

Hikāye²²⁹⁸ Şöyle hikāyet olunur ki **[M72a]** hāzret-i İsmā'īl 'alā nebiyyinā ve²²⁹⁹ 'aleyhi's-selām bir kerre bir kimesneye seni bu mekānda қatlanurum **[E149a]** tīz gel diyü va'de idüp ol dahı gelürem diyüp gitdi **[S166a]** ve itdügi va'desin unudup ol hāzrete²³⁰⁰ gelmedi illā bir niçe müddetden şöña ve ol Hāzret-i 'āliyye²³⁰¹ ise anı gelür diyü ol mekānda dahı **[B157b]** қatlanur idi. Bu da hikāyet olunur ki ba'zı şüleḥā nāfile oruç tutduğı **[SB170a]** günlerüñ birisinde aña tetavvu' orucın tutan kendü nefsinüñ emīridür dilerse ba'zı 'özü sebebiyle orucın yiyüp şöña қаzā ider dinildükde ben bu gün oruç tutaram diyü **[A183a]** niyyet idüp Allāh te'ālāya va'de eyledüğümden şöña va'deme tutmamağa Allāh te'ālādan utanurum dimiş. Bunı-da dimişler ki va'delerüñ eñ eyüsi şol va'dedür ki anı incāz ya'nī bilā-te'hīr tīzce yirine getürüp vefā itmek taşdıķ eyleye ve in'ām u iḥsānuñ eñ eyüsi şol in'āmdur ki anda müddet-i intizār az ola. Bunı dahı dimişler ki bir luṭf itmege va'de eylemek bir pāre bulutdur ve ol va'deyi bilā-te'hīr yirine getürmek ol bulıtuñ yağmurıdır. Bunı-da dimişler ki vefāsı te'hīr olınan va'deden buḥl dahı güzeldür zīra baḥīlden herkes me'yūs olmağın andan luṭf u kerem recāsı maḳtū'dur ammā va'de olınup-da vefāsı te'hīr olınınca ol te'hīr **[S166b]** recāyı mükedder ve recā idici kimesneyi **[E149b]** muḫtarib ü muğayyir kılar ve dahı va'dü'l-kerīm naḳd ü ta'cīl ve va'dü'l-le'im-i maṭl ü ta'līl dimişler ya'nī kerīmüñ va'desi hemān ta'cīl idüp tīzce virmekdür ve le'im ü nāsuñ va'desi te'hīr **[SB170b]** idüp **[B158a]** bahāneler қurmaқdur ve dahı zerre'-i menḳūde ile dürre'-i mev'ūde arasında

²²⁹⁸ Hikāye: -M, -A.

²²⁹⁹ 'alā nebiyyinā ve: -M.

²³⁰⁰ ol hāzrete: ḥātırına A.

²³⁰¹ 'āliyye: -S, -B, -SB, -M, -E.

muḥayyer kılınırsañ **[A183b]** va‘de olınan incüye bakmayup hâzırca olan zerreyi kabûl eyle dimişler. Murād naqd ü hâzır olan ihsân egerçi kalîl ise de intizâr olınan keşîrden çok eyüdüdür dimekdür.

Yüz yitmiş tokuzuncısı budur²³⁰²

الأمانة تجر الغنى والخيانة تجر الفقر

Terceme²³⁰³ Emānet ğināyı çeküp emīne getürür ve hıyānet ise fakrı çeküp hā‘ine getürür.

Hikāye²³⁰⁴ Hâzret-i Loḳmān’a ‘acabā bu kadar faẓl ü hıkmete neden nā‘il ü vāşıl oldıñuz diyü su‘āl olındukda toĝrı sözlülük ile ve emāneti edā itmekle ve mā-lā-ya‘nī olanları terk itmekle diyü buyurmuş. Ba‘zı ‘ulemā rahmetu’llāhi te‘ālā dimiş-ki edā’-yı emānet ğināya sebep olduĝunuñ aslı budur ki ticāret iden kişi emānet ü diyānet ile ma‘rûf olınca nās anuñla mu‘āmeleye meyl ü maḥabbet idüp **[S167a]** anuñ ğināsına ve keşret-i mālına sebep ü bā’iş olur.

Yüz seksenincisi budur²³⁰⁵

الخير عادة والشر لجاجة

Terceme²³⁰⁶ **[E150a]** Eylük ile söylemek ‘ādetdür ve kemlük ile söylemek ‘ināddur ya‘nī kişi lisānını eyü sözler söylemege **[A184a]** alışdurınca aña ḥayrlu sözler söylemek ‘ādet **[SB171a]** olup kalur ve bunuñla dünyā vü āḫiretde niçe niçe

²³⁰² Yüz yitmiş tokuzuncısı budur: -M, -A.

²³⁰³ Terceme: -M, -A.

²³⁰⁴ Hikāye: -M, -A.

²³⁰⁵ Yüz seksenincisi budur: -M, -A.

²³⁰⁶ Terceme: -M, -A.

menfa'atlar **[B158b]** bulur ammā kişi dilini hayrsuz ve yaramaz sözler **[M72b]** söylemege alışdırınca hemîşe anuñla bunuñla çekişüp dalaşup ve mu'ānede idüp yaramaz sözlerin çoğaldur. Pes yaramaz söz söylemek lecc ü 'ināda bā'is olur hattā bu bābda

اللجاج والضجرة توأمان والعناد والندامة أخوان

denmişdür. Lecc ü gavgā tārılığa düşüp gam-gīn olmağ iki ikizlerdür ve dağı 'inād u peşimānluk iki karındaşdur. Murād budur ki çekişgen olan kişi guşşadan kurtulmayup dā'imā gam-gīn olur ve mu'ānid olup bī-ma'nī yire kuru gavgā vü 'inād eyleyen hemîşe itdüğine peşimān olur ve ba'zıları dağı

اللجاج يوغر القلوب ويفتح الحروب

dimişdür. Ya'nī lecc eylemek gönülleri hışma getürüp harb u kitāl kapuların açar **[S167b]** ve dağı

الظفر لمن احتج لا لمن لج

dinilmişdür ya'nī fevz ü necāt ve murāda vuşul sözini huccet ü bürhān ile işbāt idenüñdür yoğsa qurı 'inād idenüñ degüldür.

*Hikāye*²³⁰⁷ Şöyle hikāyet **[A184b]** olunur ki 'İsā 'alā nebiyyinā ve²³⁰⁸ 'aleyhi's-selām bir kerre giderken yolu üzre bir kelbe **[E150b]** rāst gelüp aña

اذهب عافاك الله²³⁰⁹

²³⁰⁷ Hikāye: -M, -A.

²³⁰⁸ 'alā nebiyyinā ve: -M.

²³⁰⁹ "Git! Allāh seni affetsin."

didi. Ya'nī iy köpek geç git [SB171b] Allāh te'ālā seni 'āfiyetde kıla. Pes yanında olanlar yā Resūla'llāh bir köpek nedür ki aña hıṭāb idüp [B159a] böyle dirsüz didüklerinde

لسان عودته الخير فتعود

buyurdılar. Ya'nī benüm lisānum bir dildür ki anı ḥayr söylemege mu'tād kıldum. Pes ol daḥı mu'tād olup hemīşe eyü ve ma'ḳül sözler söyleyüp bī-hüde vü bī-ma'nī sözlerden ihtirāz ider. Ve daḥı ḥazret-i İdrīs 'alā nebiyyinā ve²³¹⁰ 'aleyhi's-selāmdan ḥikāyet olunur ki eyülere de kemlere de eylük idüp hepsini i'zāz u ikrām itmegi nefsüñüze 'ādet kıluñuz eyülere eyü oldukları içün ve yaramazlara şerlerinden ihtirāz içün diyü buyurmuş.

Yüz seksen birincisi budur²³¹¹

الحزم سوء الظن

Terceme²³¹² Ḥazm ya'nī kişi cevdet-i re'ye mālİK olup umūrını bir ḥoşca zabṭ itmek [S168a] hemān sū'-i zandur. Ya'nī kişi her neden-ki sū'-i zann idüp andan kendüsine [A185a] zarar u ziyān fehmi ider gibi ola kendüsini andan şakınıṭutup hemīşe ḥazer üzre olur. Pes bu cihetden sū'-i zanna ḥazm buyurmuşlardır.

Hikāye²³¹³ İmām A'meş'den raḥmetu'llāhi te'ālā ḥikāyet olunur buyurmuş-ki kişinüñ bir nesneden zannı yaramaz olunca [E151a] ya'nī kendüsine ziyānı tokunmasın aňlayınca andan hemīşe [SB172a] ḥazer idüp gāfil olmaz. Ve ḥazret-i 'Ömer raḍıya'llāhu te'ālā 'anh buyurmuşdur ki düşmeniñden ba'İd olup yanına yöresine

²³¹⁰ 'alā nebiyyinā ve: -M.

²³¹¹ Yüz seksen birincisi budur: -M, -A.

²³¹² Terceme: -M, -A.

²³¹³ Hikāye: -M, -A.

uğrama ve dostuñ olandan-da **[B159b]** hāzer üzre ol zīrā muhtemeldür ki senden yüz döndüre. Ve cemī' umūrında müşāvere eyleme illā emīn ve mu'temed olan Müslümān ile hīç kimse emīn kişi degüldür illā Allāh te'ālādan havf u haşyyet iden mü'min. Pes meşvere **[M73a]** idince mütedeyyin ü müttekī olan umūr-dīde vü mücerreb-i rüz-gār ile itmek gerekdür.

Yüz seksen ikincisi budur²³¹⁴

الدنيا كلها متاع وخير متاع الدنيا المرأة الصالحة

Terceme²³¹⁵ Dünyāda olanlar başdan başa hep intifā' olınacak metā'dur ve dünyā **[A185b]** metā'ınuñ yegregi şāliha vü mütedeyyine olan **[S168b]** hatun kişidür.

Hikāye²³¹⁶ Bir şāliha hatun kişiden hikāyet olunur ki kendü kızına vaşyyet ü naşīhat idüp dimiş-ki iy kızum eriñe dā'imā kendüñi şatun almış cāriyesi gibi tut tā kim ol-da saña bende ola. Ve dahı saña on haşlet-i²³¹⁷ cemīle beyān u 'ayān ideyüm cümlesini benden ahz idüp 'amel eyle tā kim niçe fā'ide bulasun. Evvelā zevcūñ ile hüsni müşāhabet itmek gereksün ya'nī huzūrında olduğıñ **[E151b]** zemān hātırın bir hoşca gözedüp **[SB172b]** i'zāz u ikrāmın kemāl üzre eyle kim rāhatü'l-kalb andadur. Sāniyen zevcūñle gökcek mu'āşeret idüp emrine sem' ü tāt'le inkıyād it ki Allāh te'ālānuñ rızası bundadur. Şālişen zevcūñüñ gözi doxinacak **[B160a]** yirleriñi bir hoşca pāk eyle tā kim senden bir istikrāh idecek nesneye gözi rāst gelmesün. Ve rābi'an kendüñi güzel rāyiḥalu nesnelerden²³¹⁸ ḥālī kıılma tā kim burnı senden bir bed-rāyiḥa tuymaya. Ve ḥāmisen zevcūñüñ mālını hüsni tedbīr ile hıfz idüp **[A186a]** rızası olmayan yirlere

²³¹⁴ Yüz seksen ikincisi budur: -M, -A.

²³¹⁵ Terceme: -M, -A.

²³¹⁶ Hikāye: -M, -A.

²³¹⁷ on haşlet-i: haşlet-i 'aşer ve E.

²³¹⁸ nesnelerden: nesneleri isti'mālden E.

tağıtmayasın. Ve sādisen ḥadem ü ḥašemini bir hoş tedbîr ü tedārük ile gözedüp ri'āyet
üzre ol **[S169a]** Ve sābi'an ta'āmı vaktını gözedüp anı aç tutma tā kim āteş-i cū'ı
alevlenüp seni yakmaya. Ve ṣāminen zevcūñ uyurken sūkūt idüp ses çıkarma zīrā
muḳarrerdür ki nā'ime keder virmek ḡaḡabını celbe bā'is olur. Ve tāsi'an sırrını ifşā
itme. Ve 'āşiren emrine aşlā 'ısyān itme zīrā eger sırrını fāş iderseñ ḡadrından emîn
olamazsın ve eger emrine 'ısyān iderseñ²³¹⁹ anı öykelendürüp 'āḳıbet anuñ zararını
çekersün.

*Yüz seksen üçüncisi budur*²³²⁰

الخمير جماع الإثم

*Terceme*²³²¹ Süci **[SB173a]** cemī' günāhları cem' idicidür ya'nī ol ümmü'l-ḡabā'ışı
nüş iden **[E152a]** sā'ir menhiyyâtı daḡı irtikāb ider.

*Hikāye*²³²² Şöyle ḡikāyet olunur ki bir fāsıḳ bir 'avratı kendüsine da'vet idüp 'avrat
daḡı ben kendümi saña teslīm itmem illā üç nesneden birin **[B160b]** ihtiyār iderseñ yā
kāfirlügi ḳabūl idersin yāḡūd bir insānı nā-ḡaḳ yire ḳatlı idersin yāḡūd ḡamr içersin
diyüp ol ḡerīf daḡı ḡamrı ihtiyār **[A186b]** idüp içdi. Ba'de hem ḳatlı-i nefis itdi ve hem
kāfir oldu. İşte bu cihetdendür ki ḡamra ümmü'l-ḡabā'ış dinilüp ba'zı rivāyātda
ümmü'l-fevāḡış dinilmişdür.

²³¹⁹ ḡadrından emîn olamazsın ve eger emrine 'ısyān iderseñ: -B, -E, -A.

²³²⁰ Yüz seksen üçüncisi budur: -M, -A.

²³²¹ Terceme: -M, -A.

²³²² Hikāye: -M, -A.

*Yüz seksen dördüncüsü budur*²³²³

[S169b] القناعة مال لا ينفد

Terceme²³²⁴ Kanā‘at ya‘nī Allāh te‘ālānuñ kısmet itdügine rāzı olmak bir ‘azīm māldur ki ašlā dükenmez.

Hikāye ‘Abdü’r-raḥman A‘rec’den raḥmetu’llāhi te‘ālā hikāyet olunur ki aña zemānı ümerāsından birisi bir nesne virdi ammā ol ḳabūl itmeyüp girü reddeyledi. Pes ol beg aña ‘acebdür ki hem faḳīrsün [M73b] ve hem yine ‘aṭiyyemüzi almazsın diyüp ol ‘azīz daḥı ḥāṣā ve kellā ki ben faḳīr olam benüm iki dürlü mālum vardır ki anlardan istediğüm ḳadar infāḳ u ḥarc iderüm ol iki mālūñ birisi [SB173b] Allāh te‘ālānuñ baña kısmet eylediği ile rāzı olmağum ve birisi daḥı nās elinde olanlardan ḳaṭ‘-ı ümīd idüp hīḳ bir kimesneden nesne²³²⁵ recā itmemegümdür [E152b] diyü buyurdı.

*Yüz seksen bişincisi budur*²³²⁶

المسجد بيت كل تقي

Terceme²³²⁷ Mescid her bir mütteḳi kişinüñ evidür ki [A187a] anda dār-ı āḫiretüñ tena‘‘um u rāḥatı esbābını taḥṣīl ider.

Hikāye²³²⁸ [B161a] Ka‘bü’l-Aḥbār’dan raḥmetu’llāhi te‘ālā hikāyet olunur buyurmuş-ki ba‘zı kütüb-i münzelede şöyle okudum-ki mescide mülāzemet iden Müslümān ḥaḳḳında Allāh te‘ālā buyurur ki her ḳanḳı mü‘min-ki ṣabāḥda ve aḥṣāmda ve bi’l-

²³²³ Yüz seksen dördüncüsü budur: -M, -A.

²³²⁴ Terceme: -M, -A.

²³²⁵ nesne: -S, -B, -A.

²³²⁶ Yüz seksen bişincisi budur: -M, -A.

²³²⁷ Terceme: -M, -A.

²³²⁸ Hikāye: -M, -A.

cümle evkāt-ı şalâtda mescide te'allum yâ ta'lîm yâ zîkr yâ sâ'ir [S170a] 'ibâdet için varup gele işte ol mü'min fî-sebîlî'llâhi te'âlâ mücâhid ü murâbiṭ gibidür.

Yüz seksen altıncısı budur²³²⁹

أفة الحديث الكذب

Terceme²³³⁰ Haber ü kelāmuñ âfeti vü zararî yalandur zîrâ yalancılık ile şöhret bulana kimse i'timād itmez olur.

Hikāye²³³¹ Ba'zî 'ulemā demişdür ki her bir kelām-ki aña yalan qarışa andan herkes ürküp ibā ider. Ve kızb bir yaramaz hūyudur ki şāḥibi kitābu'llāhi te'âlāda ve sünnet-i Resūlu'llāh şalla'llāhu te'âlā 'aleyhi ve sellemde mezmūm u maḥzūldur.

Yüz seksen yidincisi budur²³³² [SB174a]

الشتاء ربيع المؤمن طال ليله فقامه وقصر نهاره فصامه

Terceme²³³³ Kış eyyāmı mü'minūñ bahārıdır ki gicesi [A187b] uzanmağın [E153a] kalkup dün yarusında 'ibâdet ider ve gündüzi kışa olup eyyām-ı şayf gibi çok meşakkatî olmamağın gündüz oruç tutar. Pes gice vü gündüz envā'-ı 'ibâdet idüp cennāt-ı 'āliyāt içre tena'um itmegüñ esbābını taḥşîl ider.

Hikāye²³³⁴ Ba'zî şüleḥādan²³³⁵ hikāyet olunur ki [B161b] benüm yanumda cemī' eşyānuñ eñ ziyāde sevgülisi uzun gicelerdür ki anları şabāḥlara dek 'ibâdete kıyām ile

²³²⁹ Yüz seksen altıncısı budur: -M, -A.

²³³⁰ Terceme: -M, -A.

²³³¹ Hikāye: -M, -A.

²³³² Yüz seksen yidincisi budur: -M, -A.

²³³³ Terceme: -M, -A.

²³³⁴ Hikāye: -M, -A.

²³³⁵ Şüleḥādan: 'ulemādan M.

ihyâ iderüm ve andan şoñra **[S170b]** şol uzun günlerdür ki anları aḥşāma dek şavm ile
kaṭ' iderüm diyü buyurmuş.

Yüz seksen sekizincisi budur²³³⁶

الأرواح جنود مجندة فما تعارف منها ائتلف وما تناكر منها اختلف

Terceme²³³⁷ Rūḥlar hep bir yire ictimā' itmiş bir niçe cemā'atdur. Pes anlardan
biribiriyle bilişen rūḥlar ya'nī ma'rifetde müşāreket idenler biribiriyle üns ü ülfet tutup
ittihād eylediler ve anlardan biribirini bilmeyenler ya'nī ma'rifetde müşāreket
itmeyenler biribiriyle²³³⁸ aṣlā üns ü ülfet tutmayup ihtilāf eylediler. Bunuñ beyānı
budur ki Allāh te'ālā **[SB174b]** ervāḥı ḥalk idüp anlara zāt-ı **[A188a]** 'aliyyesini nu'ūt
ve şıfātı ile ta'rīf idüp bildürdi. Pes anı ba'zı ervāḥ kahr u celāl ile ve ba'zısı luṭf u
kemāl ile ve ba'zısı şabr ile bilüp ḥaşılı her birisi Allāh te'ālānuñ şıfātlarından murād-
ı şerīfi olduğı şıfat ile bilüp ba'de **[E153b]** anları

السُّنْتُ بِرَبِّكُمْ²³³⁹

[M74a] ile istinṭāk idüp cevābın söyletdürdi. Ba'de ervāḥı ecsāma idḥāl eyledi. Pes ol
ervāḥdan her kankıları kim ol ma'rifetde müşārik oldıysa anuñ ḳalbi ol birinüñ
[B162a] ḳalbine ülfet eyledi egerçi cismi biribirinden ırāğ ise de ve ol ma'rifetde
iştirāk itmeyen rūḥlar ihtilāf eylediler egerçi cesedleri **[S171a]** biribirine yakın ise de.
Pes itilāf u ihtilāf ḳulūba göredür. Bunda ba'zı 'ulemā dimişdür ki ervāḥ iki kısım
ḳılınmışdur ki biri sü'edā ve biri daḥı eşḳiyādur. Pes ecsāda vaz' olınduḳlarında

²³³⁶ Yüz seksen sekizincisi budur: -M, -A.

²³³⁷ Terceme: -M, -A.

²³³⁸ Biribiriyle: -S, -B.

²³³⁹ 7/Araf/172: "Ben sizin Rabbiniz değil miyim?" meâlindeki âyet-i kerîmeden ıktıbastır.

isti'ādlarına göre itlāf u ihtilāf eylediler işte bunuñ-çünkü eyüler kemlerden ve kemler eyülerden firār iderler.

Hikāye²³⁴⁰ İbn Mes'ūd'dan rağıya'llāhu te'ālā 'anh hikāyet olunur [A188b] buyurmuş-ki eger bir mü'min meşelā bir mescide gelse ki anda yüz münāfık olup [SB175a] ancak bir mü'min olsa ol içeri gelen mü'min oturmaz illā ol içerüde tūran mü'min yanında. Münāfık dağı bir yire gelse ki anda yüz mü'min ve bir münāfık olsa varup oturmaz illā kendü gibi münāfaķuñ yanında. *Bu da* hikāyet olunur ki Medīne'-i münevvere'de bir 'avrat var idi-ki sā'ir 'avratlara maşharaluk idüp anları güldürür idi. Ve Mekke'-i mükerreme'de dağı bir 'avrat var idi-ki er kişilere maşharaluk [E154a] idüp anları güldürür idi. Ve ol Mekkeli 'avrat Medīne'-i münevvere'ye gelüp ve birkaç günden sonra hażret-i 'Ā'işe'-i Şiddīķa'nuñ rağıya'llāhu te'ālā 'anhā yanına gelüp anuñla [B162b] esenleşdükden sonra kimüñ evine ķonduñ diyü su'al [S171b] eyledi falāne 'avratuñ evine ķondum didükde ol nisā'-yı Medīne'ye maşharluk iden 'avrat idi. Pes ol demde hażret-i Şiddīķa rağıya'llāhu te'ālā 'anhā şadaķa Resūlu'llāh şalla'llāhu te'ālā 'aleyhi ve sellem diyüp ol hadīs-i şerīfi zıkr eyledi. [A189a]

Yüz seksen toķuzuncısı budur²³⁴¹

الإيمان بالقدر يذهب الهمه والحزن

Terceme²³⁴² Każā vü ķadere imān getürüp hayırdan ve şerden cemī' eşyā Allāh te'ālānuñ taķdīri iledür diyü bilmek her ne ne-ķadar ğuşşā [SB175b] vü tāsā olursa da bu fikri idenden izāle idüp gider.

²³⁴⁰ Hikāye: -M, -A.

²³⁴¹ Yüz seksen toķuzuncısı budur: -M, -A.

²³⁴² Terceme: -M, -A.

Hikāye²³⁴³ Şöyle hikāyet olunur ki İmām Aḥmed bin Ḥanbel yanına raḥmetu’llāhi te’ālā²³⁴⁴ bir kişi varup²³⁴⁵ baña naşīḥat it diyüp İmām daḥı buyurdı-ki iy kişi eger Allāh te’ālānuñ senüñ rızķıña mütekeffil olduğunu bilürsüñ yā bu bī-ma’nī meşakḳatler çeküp ziyāde taḥşīline sa’y-ı bī-fā’ide itmegüñ n’içündür ve eger rızķ-ı maḳsüm olup herkes kısmetinden ziyāde ile intifā’ idemeyeceğini bilürsüñ yā bu hırş-ı şedīd n’içündür. Ve eger²³⁴⁶ Allāh te’ālā fī-sebīli’llāhi te’ālā infāk iden eşhiyāya ḥulf-ı ziyāde-i māl ? virmesini bilürsüñ yā bu buḥl ü imsāk n’içündür. Ve eger²³⁴⁷ cennetüñ ḥaḳḳ olduğunu [E154b] bilürsüñ yā bu deryā-yı [B163a] rāḥat u şafāya ṭalup ‘ibādeti sa’y itmemegüñ n’içündür. Ve eger nāruñ ḥaḳḳ olduğunu [S172a] bilürsüñ yā bu ma’şiyet n’içündür. Ve eger ḥisāb u cezānuñ ḥaḳḳ olduğunu bilürsüñ yā bu ḳadar māl cem’ eylemek n’içündür. Ve eger her şey’ Allāh te’ālānuñ ḳazā vü ḳaderi ile olduğunu [A189b] bilürsüñ yā bu ḥüzn ü tāsalar n’içündür. [M74b]

Yüz ṭoḳsanıncısı budur²³⁴⁸

اهل المعروف في الدنيا هم اهل المعروف في الآخرة

Terceme²³⁴⁹ Dünyāda luṭf u iḥsān ve kerem ü ‘aṭānuñ ehli [SB176a] olanlar āḥiretde daḥı ol itdükleri eylüklerin ecr ü şevābın bulmaḡuñ ehilleridür.

Hikāye²³⁵⁰ Ba’zı ‘ulemā raḥimeḥümü’llāhi te’ālādan hikāyet olunur ki dünyāda ma’rūfını ve iḥsānını bezl eyleyen seḥīlere Allāh te’ālā āḥiretde keremlerinin cezāsın

²³⁴³ Hikāye: -M, -A.

²³⁴⁴ raḥmetu’llāhi te’ālā: -SB.

²³⁴⁵ varup: gelüp SB.

²³⁴⁶ rızķ-ı maḳsüm olup herkes kısmetinden ziyāde intifā’ idemeyeceğini bilürsüñ yā bu hırş-ı şedīd n’içündür ve eger: -B, -M, -E, -A.

²³⁴⁷ Ve eger: -S, -B.

²³⁴⁸ Yüz ṭoḳsanıncısı budur: -M, -A.

²³⁴⁹ Terceme: -M, -A.

²³⁵⁰ Hikāye: -M, -A.

virüp dil-şād u ħurrem olalar. İbn ‘Abbās’dan rağıya’llāhu te‘ālā ‘anhümā ħikāyet olunur buyurmuş-ki ma‘rūf ya‘nī dünyāda iken ħalka olınan eylükler kıyāmet güninde şāhibine gelüp anuñ sebebiyle günāhları mağfıret olınup²³⁵¹ ve sâ’ir ħasenātları bāķi kalur. Pes²³⁵² anları seyyi’ātları ħasenātları üzre gālīb gelenlere ihsān iderler tā kim anlar da kendüleri gibi mağfūrunleh olalar. İşte dünyāda [E155a] ehl-i kerem olup luṭf u ihsāna mu’tād olanlar āḫıretde [B163b] bile ol ‘ādet-i ħasenelerini [S172b] icrā iderler. [A190a]

Yüz toḳsan birincisi budur²³⁵³

الويل كل الويل لمن ترك عياله بخير وقدم على ربه بشر

Terceme²³⁵⁴ Vāy ħāline külliyet ile vāy ħāline şunuñ kim kendüsi öldüğü zemān ‘ıyālını ve vārişlerini māl ile alıḳoyup-da kendüsi Rabb te‘ālāsına şerr ü günāh ile gide ħāşılı vāy anuñ ħāline kim kazandığı māl vārişlerine kala da kendüsi [SB176b] ‘azāb u ħisābın²³⁵⁵ göre.

Ĥikāye²³⁵⁶ Ba‘zı ‘ulemādan raḫimeḫumu’llāhi te‘ālā ħikāyet olunur buyurmuş-ki kişinüñ mālı ħaḳḳında iki muşībeti vardır ki anlar gibi muşībete hıç uğramamışdur. Birisi budur ki mevti ḳatında māl vārişlerine degüp kendüsine andan ‘ā’ide vü fā’ide olmaz. İkincisi budur ki ol māl ile ġayrısı intifā‘ idüp kendüsi andan ötüri rüz-ı kıyāmetde su’āl ü ħisāb olunur.

²³⁵¹ olınup: olunur SB.

²³⁵² Pes: -S.

²³⁵³ Yüz toḳsan birincisi budur: -M, -A.

²³⁵⁴ Terceme: -M, -A.

²³⁵⁵ ‘azāb u ħisābın: ħisāb u ‘azābın S.

²³⁵⁶ Ĥikāye: -M, -A.

Yüz toksan ikincisi budur²³⁵⁷

من اقترب من السلاطين افتتن وما من أحد ازداد عند السلاطين قربا إلا ازداد من الله بعدا

Terceme²³⁵⁸ Zālīm olan pādişāhlara yakın olan aldanur ve azar. Ve dahı hīç bir kimesne yokdur ki aḥkām-ı şerī‘atı tenfīz itmeyüp [A190b] kendü hevāsına tābi‘ olan [S173a] pādişāhlar yanında yakınlığı ziyāde olur [E155b] illā Allāh te‘ālānuñ rahmetinden ve āḥiretdeki derecāt-ı [B164a] ‘āliyeden dūr u mehcūr olur.

Hikāye²³⁵⁹ Ba‘zı ‘ulemā raḥimehümü’llāhi te‘ālā dimiş-ki ṭarīḳ-ı müstakīmden ḥāric olan mülūka ‘izz-i dünyāda müşāreket iden anlara zūll-i āḥiretde müşāreket eyleye. Ve ba‘zıları dahı dimiş-ki iy zāhidler ve ‘ābidler zinhār ve zinhār²³⁶⁰ fāsıḳ-ı aḡniyā’-yı feseḳa ḳapularına varmayuñuz zīrā [SB177a] anlar ile hem-şoḥbet olmaḳ saḥṭ-ı Rabbü’l-‘ālemīn celle ve ‘alāyı celb ider.

Yüz toksan üçüncisi budur²³⁶¹

من اشتاق إلى الجنة سارع إلى الخيرات ومن أشفق من النار كف عن الشهوات ومن ترقب الموت هانت عليه المصيبات

Terceme²³⁶² Cennete müştāk olan ḥayrāt u ḥasenāt itmege sa‘y ider. Ve cehennemden ḳorḳan şehevāt-ı nefsinden [M75a] ve bātıl ārzūlarından el çeker. Ve ölümünü gözleyen üzre dünyā muşībetleri ḳolay gelür.

Hikāye²³⁶³ Mu‘āz bin Cebel’den raḳıya’llāhu te‘ālā ‘anh ḥikāyet olunur ki [A191a] ehl ü ‘ıyāline ve evlādına ṭā‘ūn işābet idüp cümlesi vefāt itdükden soñra kendüsine dahı

²³⁵⁷ Yüz toksan ikincisi budur: -M, -A.

²³⁵⁸ Terceme: -M, -A.

²³⁵⁹ Hikāye: -M, -A.

²³⁶⁰ ve zinhār: -S.

²³⁶¹ Yüz toksan üçüncisi budur: -M, -A.

²³⁶² Terceme: -M, -A.

²³⁶³ Hikāye: -M, -A.

işābet itmegin merhabā şol sevdüğim mevte kim baña faqr u [S173b] fākam²³⁶⁴ hālinde geldi anuñ geldüğinden nādim olan aślā felāh bulmaz diyü buyururlar imiş. *Bu da* [E156a] hikāyet olunur ki bir kerre bir müte‘abbid ü zāhid hatun kişinüñ ayağını bir dābbe başup kırdı. Pes [B164b] anuñ yanına sā’ir hatunlar gelüp şabr [u] selāmet el-hükmu’llāhi te’ālā taqdīr böyle imiş diyü anı ta’ziye vü tesliye eyledüklerinde anlara hıttāb idüp iy hatunlar lutf idüñ sükūt eyleñ eger bu belā başuma gelmeyeydi kıyāmet güninde ‘Araşāt’a müflis giderdüm [SB177b] diyü söyledi.

Yüz toksan dördincisi budur²³⁶⁵

من اعتز بغير الله ذل ومن اعتز بالعبيد أذله الله

Terceme²³⁶⁶ Allāh te’ālādan ğayrı ile ‘izzet taleb iden zelīl ü haķır olur bendegān ve hadem ü haşemi ile i’tizāz ideni Allāh te’ālā zelīl ü sefīl kılar.

Hikāye²³⁶⁷ ‘Alī bin Ebī Tālib rağıya’llāhu te’ālā ‘anh hazretlerinden hikāyet [A191b] olunur ki nās mezelletden havf itdüklerinden ötüri mezellet ü haķārete düşüp zilletten kurtulımazlar. Ve hadīs-i şerīfde dağı ‘izz-i dārın isteyen ‘Azīz’e ya’nī Allāh te’ālāya itā‘at itsün diyü vāķı‘dur.

Yüz toksan bişincisi budur²³⁶⁸

من سره [S174a] أن يسلم فليلزم الصمت

²³⁶⁴ fākam: fākatum B, SB, E.

²³⁶⁵ Yüz toksan dördincisi budur: -M, -A.

²³⁶⁶ Terceme: -M, -A.

²³⁶⁷ Hikāye: -M, -A.

²³⁶⁸ Yüz toksan bişincisi budur: -M, -A.

Terceme²³⁶⁹ Başı sâlim olup aślâ²³⁷⁰ dağdağaya uğramamak isteyen kişi hemân sükûta mülâzemet idüp diline perhîz eylesün.

Hikāye²³⁷¹ Ba‘zı ‘ulemādan hikāyet olunur ki şumt u sükût eylemek ‘ālimüñ zīneti ve cāhilüñ setr ü **[E156b]** perdesidür dimiş. Ve Loḳmān-ı Hākīm oğluna eyitdi yā oğul her kim Hāk sözi söylemeye ḥor olur ve her kim dilini perhîz ide ḥürmetlü olur yā oğul dilüñ şaḳın kendüñi ağırla emr-i ma‘rûf ve nehy-i münker eyle ve eger sen ḥılāf-ı şer‘ söziyle seni kim ağırlaya yā oğul eger söz söylemek isterseñ evvel sözüñ cevābın bil andan söyle eger bî-mülāḥaza söylerseñ güyā ki sāmī‘ini oḳla urduñ amma oḳ ya[ra]sı oñulur dil yarası oñulmaz.²³⁷²

Yüz tokısan altıncısı budur²³⁷³

من خاف الله خاف منه كل شيء ومن لم يخف [B165a] من الله خوفه الله من كل شيء

Terceme²³⁷⁴ Allāh te‘ālādan ḳorḳup aña kemāl-i itā‘at idenden her nesne ḳorḳar ḥattā aña yırtıcı ḥayvānlar bile **[SB178a]** rām u ḥızmet-kār olur. Ve Allāh te‘ālādan ḳorḳmayanı Allāh te‘ālā her nesneden ḳorḳudur.

Hikāye²³⁷⁵ Şöyle hikāyet olunur ki ‘Abdu’llāh bin ‘Ömer raḍıya’llāḥu te‘ālā ‘anhümā bir yolda giderken gördi-ki nās yol üzre yığılup öteye gidemezler meger kim **[A192a]**

²³⁶⁹ Terceme: -M, -A.

²³⁷⁰ aślā: -E.

²³⁷¹ Hikāye: -M, -A.

²³⁷² Ve Loḳmān-ı Hākīm oğluna eyitdi yā oğul her kim Hāk sözi söylemeye ḥor olur ve her kim dilini perhîz ide ḥürmetlü olur yā oğul dilüñ şaḳın kendüñi ağırla emr-i ma‘rûf ve nehy-i münker eyle ve eger sen ḥılāf-ı şer‘ söziyle seni kim ağırlaya yā oğul eger söz söylemek isterseñ evvel sözüñ cevābın bil andan söyle eger söylerseñ güyā ki oḳla urduñ amma oḳ ya[ra]sı oñulur dil yarası oñulmaz: -S, -B, -SB, -M, -A.

²³⁷³ Yüz tokısan altıncısı budur: -M, -A.

²³⁷⁴ Terceme: -M, -A.

²³⁷⁵ Hikāye: -M, -A.

bunların yolın bir ‘azîm sırtlan²³⁷⁶ alup kimseye yol virmez hemân ilerü seb’ yanına varup ve kulağına bir tapanca urup geç git yol üzre tırma diyüp ve ol seb’ dağı it gibi kuyruğun şalarak hâşılı²³⁷⁷ ol [E157a] hâzrete dilkülenerek çekilüp gitdi. Ve nâs dağı [S174b] selâmetle geçüp gitdiler. Pes ol vâkıdta ‘Abdu’llâh hâzretleri şadağa Resûlu’llâh şalla’llâhu te’âlâ ‘aleyhi ve sellem²³⁷⁸ diyüp ol hadîs-i şerîfi zıkr eyledi.

Yüz toğsan yidincisi budur²³⁷⁹

من أقال نادما أقال الله عشرته يوم [M75b] القيامة

Terceme²³⁸⁰ Bey’inden yâ şirâsından peşimân olana bazarını bozup murâdın hâşıl kılanuñ Allâh te’âlâ dağı kıyâmet güninde zellât ü haţâyâsını izâle vü iskât eyleye.

Hikâye²³⁸¹ Ba’zı selefden hikâyet olunur ki bir kerre otuz biñ aqçelük bal şatun alup ve irtesi gün bal bahâya çıkup [B165b] dünkü günden iki kat ziyâde bahâ [SB178b] ider oldu. Pes bâyi’ bunu işitdüğü gibi balı dünkü gün şatduğundan peşimân olup ‘azîm mahzûn oldu ve bu eḡnâda ol bâyi’e ba’zı eḡibbâsı eger isterseñ-ki şeyḡ hâzretleri [A192b] balı bi’t-tamâm saña virüp aqçesini girü ala hemân yarın şabâḡ olduğu gibi var anuñla ma’ân mescidde şalât-ı fecri kıl ve şeyḡ hâzretleri namâzından ve du’âsından fâriḡ olduğdan soñra yanına varup dün size bal şatduğumdan peşimân oldum di [S175a] ammâ şaḡın bundan ziyâde söyleme diyü ta’lîm idüp ve ol dağı varup şeyḡe öyle didüğü [E157b] gibi şeyḡ hâzretleri dağı ḡızmet-kârına var şundan aldığımız ‘aseli hep girü buña teslîm eyle didi. Ve anda hâzır olanlar şeyḡe n’içün

²³⁷⁶ sırtlan: seb’ B, SB, M, E.

²³⁷⁷ hâşılı: -M, -A.

²³⁷⁸ şalla’llâhu te’âlâ ‘aleyhi ve sellem: ‘aleyhi’s-selâm M.

²³⁷⁹ Yüz toğsan yidincisi budur: -M, -A.

²³⁸⁰ Terceme: -M, -A.

²³⁸¹ Hikâye: -M, -A.

böyle idersüz şimdi bal iki bahāsına çıkdı diyüp şeyh hāzretleri dahı isterse andan dahı ziyāde bahāya çıksun ben ol ḥadīṣ-i şerīfī işidüp taṣdīk itmişemdür hīç āḥiretde ‘aṣerāt u zellātumuñ iḳāle vü ıṣḳātını otuz biñ aḳçe ile şatun almaz mıyam diyüp aña balın bi’t-tamām teslīm idüp aḳçesin girü aldı.

Yüz toḳsan sekizincisi budur²³⁸²

من كف لسانه عن أعراض [B166a] الناس أقال الله [SB179a] عثرته يوم القيامة

Terceme²³⁸³ Dilini nāsuñ ‘ırzlarına [A193a] toḳınmaḳdan²³⁸⁴ men’ idüp kimseye i’tirāz itmeyen kişinüñ ‘aṣerāt u ḥaṭāyāsını Allāh te‘ālā kıyāmet güninde izāle vü ıṣḳāt eyleye.

Hikāye²³⁸⁵ Ba’zı selefden hikāyet olunur ki benüm dilümi bir Müslümān qarındaşumuñ ‘aybından men’ eyleyüp aña aṣlā i’rāz itmemegim baña bir ḳabül olmış ḥacdan ziyāde sevgülidür diyü [S175b] buyurmuş.

Yüz toḳsan toḳuzuncısı budur²³⁸⁶

من أصبح معافا في بدنه أمنا في سربه²³⁸⁷ عنده قوت يومه فكأنما ملك الدنيا بحذاقيرها

Terceme²³⁸⁸ Şol kişi²³⁸⁹ kim bedeninde hīç bir ḥastaluk olmamağın ‘āfiyetde iken ve kendü [E158a] nefsinde emīn olup ‘ırzında ve mālında hīç kimseden pervāsı yoğ-iken

²³⁸² Yüz toḳsan sekizincisi budur: -M, -A.

²³⁸³ Terceme: -M, -A.

²³⁸⁴ toḳınmaḳdan: toḳınmaḳdan izāle vü A.

²³⁸⁵ Hikāye: -M, -A.

²³⁸⁶ Yüz toḳsan toḳuzuncısı budur: -M, -A.

²³⁸⁷ سربه: سربه B, SB; -M, -E.

²³⁸⁸ Terceme: -M, -A.

²³⁸⁹ kişi: -E.

ve yanında ol gününün kütü var iken şabāha çıktı gūyā ki ol kişi dünyāya başdan başa mālîk oldu.

Hikāye²³⁹⁰ Ba‘zı ‘ulemādan hikāyet olunur dimiş-ki şol kimesneye kim Allāh te‘ālā ‘āfiyet-i bedenini ve emn-i qalbini ve kifāf-ı ‘ayşını ve ehl-i cemā‘atinün selāmetini cem‘ itmiş ola işte aña şol ni‘metler hāşıl olmışdur ki dünyā anlar **[M76a]** için **[A193b]** murād olunur. Pes aña lāyık olan budur ki ol günde bu ni‘metlerün şükkrine **[SB179b]** meşğul olup anları ma‘şiyete şarf **[B166b]** itmeye.

İki yüzüncisi budur²³⁹¹

أبى الله أن يرزق عبده المؤمن إلا من حيث لا يحتسب²³⁹²

Terceme²³⁹³ Allāh te‘ālā mü‘min-i kāmîl olan bende’-i maqbūlini ummaduğı şanmaduğı cihetden gayrıdan rızıklandurmağdan ibā eyledi ya’nî öyle kulına rızkını ummaduğı yirden ışāl ider. **[S176a]** Bu hadîs-i şerîfün ma‘nāsını hikāyesi şerh u beyān ider.

Hikāye²³⁹⁴ Ba‘zı meşāyihdan rahîmehümu’llāhi te‘ālā hikāyet olunur buyurmuş-ki mü‘min kişi qalbini Allāh te‘ālādan gayra sükün u itmî’nāndan hıfz u şıyānet idüp ve sırr u bātınıni dağı Allāh te‘ālādan gayra i‘timād itmekden men‘ eyleyüp ve cevārih ü a‘zāsını dağı Allāh te‘ālānuñ ‘ibādeti üzre habs **[E158b]** idüp aña mülāzım olunca Allāh te‘ālā aña mükāfāt u mücāzāt eyleyüp ihtimām-ı rızkınıñ külfet ü meşakqatin ve rızkını tahşîl idecek esbābuñ cihetine intizār zahmetin çekmezsizin rızkını hıç

²³⁹⁰ Hikāye: -M, -A.

²³⁹¹ İki yüzüncisi budur: -M, -A.

²³⁹² E nüshasının derkenar notunda “maṭlab” ifadesi kayıtlıdır.

²³⁹³ Terceme: -M, -A.

²³⁹⁴ Hikāye: -M, -A.

ummaduğı [A194a] yirlerden gönderür zīrā ki Allāh te‘ālā mütteķī kullarını ummadukları şanmadukları²³⁹⁵ cihetlerden rızıklandırmağı zāmin olup

وَمَنْ يَتَّقِ اللَّهَ يَجْعَلْ لَهُ مَخْرَجًا وَيَرْزُقْهُ مِنْ حَيْثُ لَا يَحْتَسِبُ وَمَنْ يَتَوَكَّلْ [SB180a] عَلَى اللَّهِ فَهُوَ حَسْبُهُ²³⁹⁶

buyurdi.

*İki yüz birincisi budur*²³⁹⁷

الا وإنه من زهد [B167a] في الدنيا وقصر منها أمله أعطاه الله علما بغير علم وهدى بغير هداية الا وإنه من رغب في الدنيا وطال فيها أمله أعمى الله قلبه على قدر رغبته فيها

Terceme²³⁹⁸ [S176b] Āgāh olup bilüñüz ki taḥķīķ dūnyāya²³⁹⁹ meyl ü rağbet itmeyüp andan umusını ve ārzūsını eksildüp kışaldan kimesneye Allāh te‘ālā ta‘līm üstādsuz ve hidāyet ü irşādsuz ‘ilm ü ‘irfān ve reşād u īķān virür ki ol üstād u mu‘allimden aḥz olunmadın ḥāşıl olan ‘ilme ḥāşılı kişi bildügi ‘ilm ile ‘amel itdüğinden ḥāşıl olan ‘ilme yaķīn dinür. Ve yaķīnūñ tokuz maķāmı vardır ki mecmū‘ı ḥavf u recā ve tevbe vü şabr ve şükr ü²⁴⁰⁰ zühd ü tevekkül ve rızā vü maḥabbetdür. Ve zāhid diyü şol mü’ mine dinür ki nūr-i īmān [E159a] u īķān ile cemāl-i āḥireti müşāhede eyleyüp dūnyāyı [A194b] kabīḥ şüretde olduğın mu‘āyene vü āşikāre görüp zīnet ü muzāḥreflerine iltifāt itmekden rağbet ü teveccühini²⁴⁰¹ bi’l-küllīye döndürmişdür. Ve yine āgāh olup bilüñüz ki dūnyāya rağbet idüp anda ummaları ve şanmaları uzananuñ ḥāşılı dūnyāya tamām gönül virüp anda uzun [SB180b] uzak şanular şanan kimesnenüñ gönli gözini

²³⁹⁵ şanmadukları: -A.

²³⁹⁶ 65/Talak/2-3. “Kim Allāh için takva sahibi olursa, Allāh ona bir çıkış yolu ihsan eder. Ve ona beklemediği yerden rızık verir. Kim Allāh’a tevekkül ederse O, ona yeter.” meâlindeki âyet-i kerîmelerinden iktibastır.

²³⁹⁷ İki yüz birincisi budur: -M, -A.

²³⁹⁸ Terceme: -M, -A.

²³⁹⁹ dūnyāya: dūnyāda aña E.

²⁴⁰⁰ şükr ü: -A.

²⁴⁰¹ rağbet ü teveccühini: rağbetden M, A.

Allāh te‘ālā anuñ dünyāya **[B167b]** rağbeti olduğu kadar kör ider ve başireti gözi kör olanuñ ise hālî²⁴⁰² yaman olur. E‘āzena’llāhü te‘ālā min zālik.

Hikāye²⁴⁰³ Zekeriyyā-yı Teymī’den **[S177a]** rahmetu’llāhi te‘ālā hikāyet olınur ki Süleymān bin ‘Abdü’l-melik hilāfeti zemānında Mescid-i harām içre тұrurken hūzūrına bir yazulı taş getirilüp anı Vehb bin Münebbih’e rahmetu’llāhi **[M76b]** okıttırdı-ki taşda kazılan bu kelimāt-idi.

ابن آدم لو²⁴⁰⁴ رأيت قليل ما بقي من أجلك لزهدت في طول أملك ولرغبت في الزيادة من عملك ولقصرت عن جهلك وحيلك وإنما يلقاك غدا ندمك حين ذلت بك قدمك وبان عنك الزائر القريب ورفضك **[A195a]** الاهل والنسيب فلا انت الى اهلك عائد و لا فى حسناتك زائد فا عمل ليوم القيمة قبل الحسرة و الندامة

Ya’nī iy Ādem oğlu **[E159b]** eger ‘ömrüñden қалан аз miқdārı göreydün hāşılı-ki eger ecelinün yaklaşduğunu bileydün böyle uzun uzak şanulara ve ārzūlara rağbet ü meyl itmezdün zīrā ki ecelün yakın ve ārzū itdügün şeyler ırağ olmağın tūl-i emelden bi’z-zarūre ferāğat iderdün-de hemān **[SB181a]** dār-ı āhıret ‘amelin ziyāde kıılmağa sa’y iderdün. Ve dağı cehāletüñden ve dünyā tahşili için қorқduğıñ hīlelerden elün **[B168a]** çeküp kışaldurduñ ve yarın saña erişmez illā peşimānlıuğñ **[S177b]** ve şol zemān-ki mevtün gelüp ve ayağıñ sürçüp қabr çukurına düşersin seni şık şık ziyāret itmege gelen yakın dostlarıñ senden ayrılup ve ehl ü ‘ıyālün ve aқrabāñ dağı seni orada bırağıp giderler. Pes artuқ ne ehlüñe dönüp gelebilürsin ve ne bir ‘amel idüp hasenātuñı arturabilürsin. İmdi hemān тұрма hasret ü nedāmetden öñdin **[A195b]** kıyāmet günü için ‘amel eyle zīrā soñ peşimānlıuğı aşşı itmez. Pes Vehb bin Münebbih hāzretleri bunı okuyınca hālīfe şöyle ağıladı-ki şiddet-i бүkāsından nice zemān bayılup yatdı.

²⁴⁰² ise hālî: hālî ise S, M.

²⁴⁰³ Hikāye: -M, -A.

²⁴⁰⁴ ما: E.

*İki yüz ikincisi budur*²⁴⁰⁵

ما من مؤمن يدخل على مؤمن سرورا إلا خلق الله له من ذلك السرور ملكا يعبد الله فإذا مات العبد وصار في لحدّه أتاه فقال له أما تعرفني [E160a] فقال لا فيقول أنا سرورك الذي أدخلتني على قلب فلان بن فلان وأنا اليوم أونس وحشتك والقنك حجتك وأثبتك بالقول الثابت وأشهد معك مشاهد [SB181b] القيامة وأشفع لك في ذنبك وأريك منزلك في الجنة

*Terceme*²⁴⁰⁶ Bir mü'minün gönline [B168b] sürür idhāl ider hıç bir mü'min yokdur illā Allāh te'ālā ol sürürdan [S178a] anuñ-çün bir melek halk ider ki ol melek Allāh te'ālāya 'ibādet ider ve ol mü'mini sevindüren kişi vefāt idüp kabrine konılduğı zemān ol melek aña gelüp beni bilür misin diyüp ol dağı yok diyince işte ben şol sürürum-ki beni falān bin falān Müslümānuñ gönline koduñ idi [A196a] ben bugün tā kıyāmete dek saña muşāhib olup²⁴⁰⁷ vahşetüni ünse tebdıl idici enīs ü celīsüñ olurum ve saña hüccetüni telkīn idüp seni qavl-i şābit ile telbīs iderüm. Ya'nī saña her ne [M77a] su'āl olırsa cevābını telkīn iderüm ve kelime'-i şehādeti ve kabrüñ cevābını yaduña getürürüm ve senüñle ma'ān kıyāmet günü mecma'larına varup senüñ-çün günāhlarıñ haqqında şefā'at iderüm ve eñ soñra saña cennetdeki maqāmuñı gösterirüm.

*Hikāye*²⁴⁰⁸ Cābir'den rağıya'llāhu te'ālā 'anh hikāyet olunur buyurmuş-ki bir gice hażret-i 'Ömer rağıya'llāhu te'ālā 'anh tamām qarañuluk olduğı [E160b] gibi taşra çıkup giderken anları hażret-i Talha rağıya'llāhu te'ālā 'anh [SB182a] ırağdan gördi-ki varup bir eve girdi. Ba'de [B169a] andan çıkup bir ğayrı²⁴⁰⁹ eve dağı girdi. Pes şabāh olduğı gibi Talha [S178b] hażretleri 'acabā bunuñ aşlı ne ola diyü varup ol eve

²⁴⁰⁵ İki yüz ikincisi budur: -M, -A.

²⁴⁰⁶ Terceme: -M, -A.

²⁴⁰⁷ olup: olup E.

²⁴⁰⁸ Hikāye: -M, -A.

²⁴⁰⁹ ğayrı: -SB.

girüp gördi-ki bir kör ‘acüz ıarıcuı ıurur. Aña su’āl idüp bu gice eviñe giren kim idi ve niye geldi diyince ıarıcuı ayıtdı-ki ol kişi [A196b] nice zemāndur ki gice gice gelüp baña levāzımunı ve cemī‘ meşālihümi görivirür ve evimi silüp süpürüp ve süpürindileri götürüp giderdi. İşte ıazret-i ‘Ömer’ün kār-ı sa‘adet-medārı böyle idi rağıya’llāhu te‘ālā ‘anh ve ‘an cemī‘ ü’ş-şahābe.

İki yüz üçüncisi budur²⁴¹⁰

لا تجلسوا عند كل عالم إلا عالم يدعوكم من خمس إلى خمس من الشك إلى اليقين ومن الريا إلى الإخلاص ومن
الرغبة إلى الرهبة ومن الكبر إلى التواضع ومن العداوة إلى النصيحة

Terceme²⁴¹¹ Her bir ‘ālim geçinenün yanında oturmañ illā şol ‘ālim yanında ki sizi biş ıaşletden men‘ idüp²⁴¹² āıar biş ıaşlete da‘vet ider. Evvelā şekk ü şübheden yaııñe sāniyen riyādan ihlāşa sālisen raıbetden rehbete rābi‘an kibrden tevāzu‘a ıāmisen ‘adāvetden naşııhata da‘vet ider.

Hikāye²⁴¹³ [SB182b] Şöyle hikāyet olunur ki ıazret-i Ādem ‘alā nebiyyinā ve ‘aleyhi’s-selām evlādına [E161a] vaşıyyet ü naşııhat idüp buyurmuş-ki şakınıñ [B169b] ıalbünüz [S179a] fānī dünyāya muıma’inn olmasun zīrā ben bākī cennete muıma’inn olup anda dā’im bākī ıalam diyü tedbīr [A197a] eyledüm ammā baña zarar idüp beni andan iıhrāc eyledi. Ve daıı ‘avratlarıñuzuñ şer‘e muıālif sözleri ile şakınıñ ‘amel itmeñüz zīrā ben ıavvā’nuñ re’yi ile ‘amel eyleyüp ol şecereden yidüm ammā peşīmān oldum. Ve daıı her ne ‘ameli murād iderseñüz ‘ākıbetini gözleyiñüz zīrā ki eger ben itdügüm işüñ soñını fikr ideydüm başuma bu ıāller gelmezdi. Ve daıı

²⁴¹⁰ İki yüz üçüncisi budur: -M, -A.

²⁴¹¹ Terceme: -M, -A.

²⁴¹² idüp: -S.

²⁴¹³ Hikāye: -M, -A.

umûrîñuzda eyüler ile müşāvere idüñ zîrā ki eger ben melā'ike ile danışıkluk ideydüm baña bu işābet iden nesne aślā işābet itmezdi. Ve daħı kûlûbuñuz bir nesneden mużtarib olup güçlenürse ol nesneden ba'îd olup 'amele getürmeñüz zîrā ben ekl-i şecereyi murād itdügümde göñlüm mużtarib olup ve andan kerāhet gelüp güçlendi ammā muķayyed olmayup göñlüm çekinmez iken ekl eyledüm ve şöñra peşîmān oldum ammā ne çāre. Ve daħı şaķınıñ şeytān gibi kimse size yalan yemînler ile aldamasun zîrā ben hîç kimsenüñ yalan yire and [SB183a] içecegin bilmedügümünden şeytānuñ îmān-ı kâzibesine aldanup [S179b] bu işi işledüm. [M77b]

İki yüz dördöncisi budur²⁴¹⁴ [B170a]

من فتنة المراء أن يكون الكلام أحب إليه من الإستماع [A197b] وفي الكلام [E161b] تنميق وزيادة ولا يؤمن على صاحبه الخطاء وفي الصمت سلامة فعليك بالصمت فيه تغلب الشيطان وإياك والضحك من غير عجب أو تمشي من غير أدب

Terceme²⁴¹⁵ Kişinüñ meftûn u mağbûn olup zarar u ziyāna düşmesindendür aña sözi söylemek diñlemekden ziyāde sevgüli olmak ya'nî meclisde kimseyi söyletmeyüp yañşakluk iden çok sözli kişiye bu bed-ħūyı 'azîm fitnedür ki çok zararın çeker. Zîrā sözde keşret ü ziyāde vardır hāşılı

الكلام يجر الكلام²⁴¹⁶

muķtezāsınca gitdükçe söz uzanur 'ale'l-ħuşuş-ki mütekellim sözine revnaķ virerek baş-ı maķāl ide ve çok söz şāhibi üzre ise ħaţādan emn olmak²⁴¹⁷ yokdur. Ya'nî söyledügi ğıybet ve mesāvî degilse de saķat u ħaţādan ħālî olmaz. Zîrā hadîs-i şerîfde

²⁴¹⁴ İki yüz dördöncisi budur: -M, -A.

²⁴¹⁵ Terceme: -M, -A.

²⁴¹⁶ “Söz sözü çeker.”

²⁴¹⁷ olmak: -E, -A.

من كثر كلامه كثر سقطه ومن كثر سقطه كثر ذنوبه ومن كثر ذنوبه كانت النار أولى به²⁴¹⁸

vākı́'dur. Ve daḥı

رحم الله [SB183b] أمرءا امسك فضل لسانه وبذل ماله²⁴¹⁹

vākı́'dur. [A198a] Ve kibār-ı tābi'inden [S180a] İmām Neḥa'ī raḥmetu'llāhi te'ālā

إنما يهلك الناس فضول الكلام وفضول المال²⁴²⁰

buyurmuşdur. Ve daḥı selāmet vardır. Pes [B170b] iy 'ākı́l-ı dānā sen hemān sūkūta mülāzemet idüp ğayrılar [E162a] söyledükleri zemān sen epsem ol zīrā şeyṭāna anuñla ğālib olursun. Ḥazret-i Loḳmān'dan mervīdür ki

لكل شيء دليل ودليل العقل التفكير ودليل الصمت تكون الهيبة²⁴²¹

buyurmuşdur. Ve daḥı Ḥazret-i 'Alī raḍia'llāhu te'ālā 'anh

بكثرة الصمت تكون الهيبة²⁴²²

buyurmuşdur²⁴²³. Ve daḥı şaḳın ta'acübb olunmayacak nesneden ğülme. Ve daḥı şaḳın edebsüz yürüme ḥāşılı ādāb-ı şer'le müte'eddib olup cemī' aḥvālünde edīb-āne 'amel itdügüñ gibi meşyünde daḥı müte'eddib-āne ḥareket eyle. Ya'nī mādām-ki ḥaḳḳ u meşrū' söz olmaya yā sūkūt idüp açmazḳomaḳda ḥaṭā vü melāmetden ve zarar u ğarāmetden selāmet vardır zīrā ḥadīṣ-i şerīfde

إن الرجل ليتكلم بالكلمة من الشر ما يعلم مبلغها يكتب الله بها عليه سخطه إلى يوم يلقاه

²⁴¹⁸ “Çok konuşan çok düşer, çok düşenin günahı çok olur, günahı çok olana ateş daha çok yakışır.”

²⁴¹⁹ “Dilinin faziletini muhafaza edip malını veren kimseye Allāh rahmet eylesin.”

²⁴²⁰ “İnsanlar konuşma merakı ve mal merakı yüzünden helak oldu.”

²⁴²¹ “Her şeyin bir delili vardır ve aklın delili tefekkürdür ve tefekkürün delili de susmaktır.”

²⁴²² “Fazla susan kişiye heybet verilir.”

²⁴²³ Ve daḥı Ḥazret-i 'Alī raḍia'llāhu te'ālā 'anh

بكثرة الصمت تكون الهيبة

buyurmuşdur: -S, -SB, -M, -E, -A.

vākı'dur. Ya'nī kişi şerden bir söz söyler ki ol sözüñ nereye varacağını bilmez [SB184a] işte ol söz [A198b] sebebiyle Allāh te'ālā anuñ üzerine tā kıyāmete dek ğazabın ketb ü hükm ider şoñra cezāsını bulur. Ve ḥadīs-i [S180b] āḥarda

ويل لمن يحدث فيكذب ليضحك بها القوم ويل له ويل له

vākı'dur. Ya'nī cehennemde veyl didükleri mekân şunuñdur ki yāḥūd [B171a] vāy şuña kim²⁴²⁴ ḥalkı güldürmek için yalan²⁴²⁵ sözler söyler vāy aña vāy aña. Ve āḥar ḥadīsde daḥı

إذا أصبح ابن آدم فإن الأعضاء كلها تكفى [E162b] للسان فتقول اتق الله فينا فإننا نحن بك فان استقمتم استقمنا وان اعوججت [M78a] اعوججنا

vākı'dur. Ya'nī Ādem oğlu 'alā nebiyyinā ve 'aleyhi's-selām şabāḥa dāḥil olunca cemī' a'zāsı diline tezelliül idüp yalvarurlar ki iy dil Allāh te'ālādan kōrkup bizüm ḥaḫḫumuzda şaḫın bir nesne söyleme zīrā ki bizüm hepümüz senüñleyüz ve saña tābi'üz. Pes eger sen müstaḫīm olursañ biz de istiḫāmet buluruz ve eger sen egrilük iderseñ biz de hep egri oluruz. Ve bir ḥadīs-i şerīfde daḥı

من حسن إسلام المرء ترك ما لا يعنيه

vākı'dur. Ya'nī kişinüñ güzel Müslümānlugındandır bī-ma'nī sözlerini [A199a] terk itmesi mā-lā-ya'nī diyü fā'idesi ve zararlı olmayan söze dinür meşelā müsāfürüñ gezüp seyr [SB184b] eylediği taḡları bāḡları 'abeş yire yañşakluk idüp [S181a] ḥikāye²⁴²⁶ itmesi gibi ammā ğıybet oldur ki bir ḫarındaşuñ güçlendiği nesne ile ğā'ib-āne

²⁴²⁴ kim: -A.

²⁴²⁵ “yalan” A nüshasında mükerrerrdir.

²⁴²⁶ ḥikāye: ḥikāyet E.

söyleyesün. Pes eger ol söyledüğün nesne ile muttaşif ise ğıybet olup degilse bühtân olur.

Hikāye²⁴²⁷ [B171b] Şöyle hikāyet olınur ki bir kişi ĥazret-i Mūsā ‘alā nebiyyinā ve²⁴²⁸ ‘aleyhi’s-selām meclis-i şerīflerine mülāzemet idüp anlara ĥızmet iderdi. Ba‘de andan münkaṭi‘ olup gelmez oldu meger kim anlaruñ ĥuzūrından gidüp ve nāsa [E163a] niçe sözler naḳl idüp baña Mūsā Kelīmu’llāh öyle didi baña Mūsā Şafīyu’llāh böyle didi baña Mūsā Neciyu’llāh şöyle didi diyüp ve yanınca daḥı niçe yalanlar ḳatup tek hemān baña şunı bunı virsünler diyü ĥalka çok sözler söylermiş. Hattā ĥalka ḳıssa-ḥānluk ide ide buña şu ḳadar nesne virdiler ki mālī çoğaldı. Ve ĥazret-i Mūsā ‘alā nebiyyinā ve²⁴²⁹ ‘aleyhi’s-selām ise anı su’āl idüp araşdururdu ammā aşlā eşerini²⁴³⁰ bulamazdı Pes günlerden bir gün bir kişi [A199b] bir ĥinzīr²⁴³¹ boynına bir siyāh ip bağlayup ḳıkarığötürdi ve ĥazret-i Mūsā’ya yā Resūla’llāh falān zemān size ĥızmet iden falānı bilür misüz [SB185a] diyüp anlar [S181b] daḥı bilürem nerededür diyince işte şu ĥinzīrdür didi. Pes bundan ĥazret-i Mūsā be-ġāyet ġam-nāk olup āyā aşlı ne ola diyü tamām mużtarib olmaġın Allāh te‘ālāya münācāt idüp yā Rabbī şunı yine eski ĥāline redd eyle kim buña ne ĥāl olmışdur su’āl [B172a] ideyüm didi. Allāh te‘ālā buyurdu ki yā Mūsā eger baña Ādem’uñ ve andan soñra tā saña gelinceye dek du‘ā idenleruñ du‘asıyla du‘ā iderseñ-de bunuñ ĥaḳḳında icābet olınmazsın ve lākin ben saña bunuñ işinden ĥaber vireyüm bunı anuñ-çün mesh idüp ĥinzīr ḳıldum-ki āḥireti dünyāya deġişüp [E163b] dünyāyı dīni ile ekl itmege başladı idi.

²⁴²⁷ Hikāye: -M, -A.

²⁴²⁸ ‘alā nebiyyinā ve: -M.

²⁴²⁹ ‘alā nebiyyinā ve: -M.

²⁴³⁰ eşerini: eşeri B.

²⁴³¹ ĥinzīr: ĥinzīruñ E.

*İki yüz bişincisi budur*²⁴³²

سنة لا ينظر الله إليهم يوم القيامة الفاعل بيده والفاعل²⁴³³ والمفعول به والضارب والديه حتى يستغيثا والفاعل

بحليلة جاره وشارب الخمر المقيم عليها إلا أن يتوب [A200a]

Terceme²⁴³⁴ Altı güne kişi vardır ki Allāh te‘ālā kıyāmet güninde anlara nazar-ı rahmetle nazar [M78b] eylemez. Evvelā eliyle işleyicidir ya’nī eli ayasıyla istinnā idendür. Şāniyen erkek olan fā’il ü mef’uldur. Şālişen peder ü māderin tā meded [SB185b] taleb idinceye dek dögendür. [S182a] Rābi’an koñşısı hatunı ile yaramaz fi’l idendür. Hāmisen süci içüp üzerine muķīm ü müdmin olandur. Meger kim andan tevbe eyleye.

Hikāye²⁴³⁵ Ma’rūf-i Kerhī’den rahmetü’llāhi te‘ālā hikāyet olunur ki bir kerre giderken bir sekrāna rāst gelüp yanında olan aşhābı baķ-a şu fāsıkı hāy fāsık hāy diyüp andan nefret eylediler. Ve şeyh hazretleri [B172b] anlara hitāb idüp sizden iki yilpaze isterüm getürüñ diyüp ve anlar dahı getürdükleri gibi birisin şeyh alup ol ser-hoşuñ bir cānibinden yilpazelemege başladı. Ve ol bir yilpazeyi dahı aşhābından birine virüp sen-de ol bir cānibinden yilpaze²⁴³⁶ şal diyüp ol sekrānı yilpazelemege başladılar [E164a] ve bir miķdārdan şoñra ifākat bulup ve gözin açup şeyhi ve aşhābını kendüsine yilpaze şalduķların [A200b] gördügi gibi ağlayup ve tevbe idüp ‘azizüñ havāşşından oldu. *Bu da* hikāyet olunur ki bir fāsık yolda giderken bir güzel ‘avrat rāst gelüp aña gönül virdi ve ‘avratdan vişāl taleb idince aña ‘avrat Mecūsiye olduģın bildürüp ol herif dahı ‘avratuñ bātıl dīnine girmegi ihtiyār eyledi. [S182b] Bu kerre ‘avrat anuñ [SB186a] yüzine tükürüp bre battāl ü aķmak neķbeti kendü dīnüñi bir

²⁴³² İki yüz bişincisi budur: -M, -A.

²⁴³³ الوفاعل: -M.

²⁴³⁴ Terceme: -M, -A.

²⁴³⁵ Hikāye: -M, -A.

²⁴³⁶ yilpaze: -B.

sā'atluk şehvete şatarsun diyüp anı dünyāda ve āhıretde hā'ib ü hāsir koyup gitdi. İşte etbā'-ı şhevāt şāhibini böyle ider. E'āzena'llāhü te'ālā min zālik ve min cemī' kabāyihü'l-mesālik²⁴³⁷.

İki yüz altıncısı budur²⁴³⁸

من كان منكم مادحا أخاه لا محالة فليقل أحسب فلانا والله حسيبه ولا أركي على الله أحدا أحسب كذا وكذا ان كان يعلم ذلك والمؤمن مرأة المؤمن إذا رأى فيه عيبا [B173a] أصلحه

Terceme²⁴³⁹ Mervīdür ki bir kişi Resūlu'llāh şalla'llāhu te'ālā²⁴⁴⁰ 'aleyhi ve sellemün huzūr-ı sa'adetlerinde bir āhar kimesneyi medh eyledükde ol mādihe²⁴⁴¹ üç kerre yazık saña n'ichün böyle [A201a] ögersin qarındaşuñuñ boyunını kaṭ' itdün didüklerinden sonra buyurdılar ki [E164b] eger sizden biriñüz iktizā'-yı zarūret ile bir qarındaşını elbette²⁴⁴² medh ü şenā idici olursa falānı ben şöyle zann iderüm ya'nī anı eyü kimesne añlarum hālbuki Allāh te'ālā anuñ eyü 'ameliniñ-de ve kem 'amelinüñ-de cezāsın viricidür. Ben Allāh te'ālāya hıç kimesneyi eyüdür müttekīdür diyü tezkiye [S183a] idüp ögmem müttekī vü şālih olanları ol cemī' 'ālemden yeg bilür hele ben anı şöyle ve şöyle²⁴⁴³ ahlāk-ı hamīde [SB186b] ve evşāf-ı pesendīde ile mütēhallık ve muttaşif eglerüm disün eger fī'l-vākı' anı vaşf itdügi üzre olduğın bilürse ve illā bilmezse²⁴⁴⁴ yalan söylemiş olup işm olur. İkinci hadīs-i şerīfün ma'nāsı mü'min mü'minün

²⁴³⁷ ve min cemī' kabāyihü'l-mesālik: -S, -B.

²⁴³⁸ İki yüz altıncısı budur: -M, -A.

²⁴³⁹ Terceme: -M, -A.

²⁴⁴⁰ şalla'llāhu te'ālā: -M.

²⁴⁴¹ mādihe: -M, -A.

²⁴⁴² elbette: -M.

²⁴⁴³ ve şöyle: -A.

²⁴⁴⁴ Bilmezse: -A.

ayīnesidür ki bir mü'mine āḥar mü'minde bir 'ayb u nokşān görünce anı ıslāḥ [M79a]
itmege sa'y ider ammā ol muṭṭali' olduğu 'aybını hīç kimseye bildürmez dimekdür.

*Hikāye*²⁴⁴⁵ Āşma'ī raḥmetu'llāhi te'ālā hikāyet idüp dir ki Ebā Bekrū's-Şiddīk
raḍıya'llāhu te'ālā²⁴⁴⁶ 'anh medḥ olındukları [B173b] zemān [A201b]

اللهم أنت أعلم بي من نفسي وأنا أعلم بنفسي منهم اللهم²⁴⁴⁷ اجعلني خيرا مما يحسبون واغفر لي مالا يعلمون ولا
تؤاخذني مما يقولون

dir idi. Ya'nī yā Allāh sen beni kendümden yeg bilürsün ve ben daḥı kendü nefşüm ne
ḥālde olduğın anlardan yeg bilürem yā Allāh luṭf u keremünle sen beni [E165a]
anlaruñ añladuklarından yegrek kıl ve daḥı yā Allāh anlaruñ bilmedükleri günāhlarımı
yarlığa ve beni anlaruñ ögmekleri ile mu'āḥaze eyleme.

*İki yüz [S183b] yidincisi budur*²⁴⁴⁸

يا قيس أن مع العز ذلا وإن مع الحياة موتا وإن مع الدنياخرة وإن لكل شيء حسيبا [SB187a] وعلى كل شيء
رقيبا وإن لكل حسنة ثوابا ولكل سيئة عقابا وإن لكل أجل كتابا إنه لا بد يا قيس من قرين يدفن معك وهو حي و
تدفن معه و أنت ميت فإن كان كريما أكرمك وإن كان لثيما أسلمك ثم لا يحشر إلا معك ولا تبعث إلا معه ولا تسأل
إلا عنه فلا تجعله إلا صالحا فإنه إن كان صالحا لم تستأنس إلا به وإن كان فاحشا لم تستوحش إلا منه وهو عملك

*Terceme*²⁴⁴⁹ Mervīdür ki [A202a] Kays bin 'Āşım Minkārī raḍıya'llāhu te'ālā 'anh dir
ki Benī Temīm'den bir cemā'atle ma'an gelüp Resūlu'llāh şalla'llāhu te'ālā²⁴⁵⁰ 'aleyhi
ve sellemün ḥuzūr-ı sa'ādet- [B174a] baḥşlarıyla müşerref olduğumda baña ḥıṭāb idüp
iy Kays var sedir ağacı yaprağıyla kaynanmış şuyla iğtisāl eyle ba'de yanuma gel diyü

²⁴⁴⁵ Hikāye: -M, -A.

²⁴⁴⁶ te'ālā: -M.

²⁴⁴⁷ اللهم: -M.

²⁴⁴⁸ İki yüz yidincisi budur: -M, -A.

²⁴⁴⁹ Terceme: -M, -A.

²⁴⁵⁰ şalla'llāhu te'ālā: -M, -A.

buyurup ben dahı emr-i ‘āliyelerin yirine getürdükden soñra yine ol hāzret-i ‘ulyāya varup yā Resūla’llāh bize bir mev‘ize buyuruñ²⁴⁵¹ ola ki anuñla intifā‘ ideydük didüm. Pes buyurdılar ki iy Qays dünyānuñ ‘izzeti yanınca zilleti vardur **[E165b]** ve sağluğun yanınca ölüm vardur ve dünyānuñ āhıreti vardur²⁴⁵². Ve tahkik hayrdan **[S184a]** ve şerden her nesnenün cezāsın virici vardur ve her nesne **[SB187b]** üzre nāzır vardur ki andan hıç bir nesne hafı olmaz. Ve tahkik her eyü ‘amelün şevābı ve her yaramaz ‘amelün ‘azābı vardur. Ve her emri-ki Allāh te‘ālā kazā eylemişdür anuñ kitābı vardur ki anda yazılmışdur. Ve vaqtı dahı vardur ki ol vaqtda vākı‘ olur. İy Qays elbette saña bir qarın ü yoldaş gerekdür ki ol sağ olduğu hālde senünle defn olunup **[A202b]** sen öli olduğu hālde anuñla gömülürsün. İmdi eger ol yoldaşuñ eyü kişi ise saña ri‘āyet ü hürmet idüp ikrāmuñı ziyāde ider. Ve eger yaramaz kişi ise seni rüsvāy ider soñra haşır olunmaz illā²⁴⁵³ senünle ve kabrden kalkmaz illā senünle ve sen²⁴⁵⁴ kıyāmetde **[B174b]** su‘āl olunmazsın illā andan. İmdi iy Qays ol qarınuñı kılma illā şālih kişi kıl zīrā ki eger şālih olursa üns bulmazsın illā anuñla ve eger yaramaz olursa vahşete düşmezsın illā andan kim ol vaşf itdügüm senün ‘amelündür.

Hikāye²⁴⁵⁵ Aḥmed bin Ebū’l-Ḥavārī rahmetu’llāhi te‘ālā hikāyet idüp **[M79b]** dir ki bir muhtażar rāhib yanına hāzır olup gördüm-ki **[S184b]** ölüm ‘alāmetleri zuhūr itmiş. Pes aña iy kişi ne hāldesın didüm didi-ki iy Aḥmed şunuñ hāli **[SB188a]** ne olsa **[E166a]** gerek ki mevt kāseseñ nüş idüp kabri içre yalnızca ġarīb ü nā-çār gidüp üns bulmaz illā ‘ameli ile vahşete ve ḥavfa düşmez illā ‘amelinde eger ‘ameli hebā’-yı menşūr olursa kabri şerr-i menāzil ü mesākin **[A203a]** ola ve bu sözün söyleyüp şol-kadar ağladı-ki gözi yaşıñdan şakalı hep ıslandı. Pes ben dahı aña Müslümān ol kim

²⁴⁵¹ buyuruñ: idün S, B, SB, M, A.

²⁴⁵² ve sağluğun yanınca ölüm vardur ve dünyānuñ āhıreti vardur: -S, -B, -M, -E, -A.

²⁴⁵³ olunmaz illā: olunmazsın illā andan illā S.

²⁴⁵⁴ sen: -A.

²⁴⁵⁵ Hikāye: -M, -A.

ķabrũnde ve āķiretde selāmet bulup ve ‘ākıbetũñ ģayr olup nedāmetden ķurtulasun²⁴⁵⁶
didũm baña cevāb virũp didi-ki ben Mesĩĥ bin Meryem dini ũzre idũm. Ve Mesĩĥ
degũl illā Müslũmān idi Ĥāzret-i Muĥammed’ũñ şalla’llāhu te‘ālā²⁴⁵⁷ ‘aleyhi ve sellem
risāleti ile ģaber virũp aña yitişen ũmmetini muştulamış idi. Ve ben daĥı ģāzret-i
Mesĩĥ’ũñ şehādeti [B175a] ile şehādet idũp

اشهد ان لا اله الا الله و اشهد ان محمدا رسول الله²⁴⁵⁸

direm diyũp ĩmān u ĩslām’a geldi. Ba’de vefāt eyledi raĥmetu’llāhi te‘ālā.

*İki yüz sekizincisi budur*²⁴⁵⁹

ثلاث خصال من كن فيه فقد استكمل الإيمان من إذا رضي لا يدخله رضاه إلى باطل [S185a] وإذا غضب لا
يخرجه غضبه عن حق وإذا قدر عفا

*Terceme*²⁴⁶⁰ Üç ģaşlet vardur ki anlar her kimde olursa ol kişi ĩmānını istikmāl
[SB188b] itmiş olur. Evvelā rāzĩ olduĥında ya’nĩ göñli ģoş [E166b] olunca rızāsı anı
bātıla [A203b] şoķmaya ģāşılı bātıla rızā virmeye. Ve şāniyen öykelendũĥı zemān anı
öykesi ģaķdan taşra ķıķarmaya. Ve şālisen zālimine ve kendũsine küstāĥluk iden ũzre
ķādir olunca andan ‘afv eyleye ģāşılı ģadd iķtizā itmeyen şuĥlusından ‘afv u iĥmāz
eyleye.

*Ĥikāye*²⁴⁶¹ Şöyle ģikāyet olunur ki bir kerre ģāzret-i ‘Ā’ĩşe raķıya’llāhu te‘ālā²⁴⁶² ‘anhā
bir ģızmet-ķārına tarılup öykelendi ģattā aña ģışm idecek maĥalde nefsinı zabt idũp

²⁴⁵⁶ ķurtulasun: ģalāş olasun E.

²⁴⁵⁷ şalla’llāhu te‘ālā: -M.

²⁴⁵⁸ “Şahitlik ederim ki Allāh’tan başka iāh yoktur. Ve yine şahitlik ederim ki Muhammed (s.a.v.)
O’nun kulu ve elķisidir.”

²⁴⁵⁹ İki yüz sekizincisi budur: -M, -A.

²⁴⁶⁰ Terceme: -M, -A.

²⁴⁶¹ Ĥikāye: -M, -A.

²⁴⁶² te‘ālā: -M.

ğazabın tenfîz itmedi ve buyurdi-ki takvâ hîç bir hışm-nâk kimesneye şifâ alıkomadı. Ve hayâ daḥı hîç bir²⁴⁶³ öykeli kimesneye kahr komadı ya'nî kişi her ne deñli öykelense **[B175b]** hemân Allâh te'âlânun havf u haşyetini vü hayâsını hâtırâ getürdügi gibi hükmi-ğazabını imzâ vü icrâ itmeyüp şabr ider ve öykesi daḥı geçüp sükûn-ı kalb ü hużûra vâşıl olur.

İki yüz toközuncısı budur²⁴⁶⁴

صامتا **[S185b]** عما أحل لهما و أفطرتا على ما حرم عليهما ملعون ذو الوجهين ملعون كل قتات ملعون كل
نمام

Terceme²⁴⁶⁵ Mervîdür ki bir kerre Resûlu'llâh şalla'llâhu te'âlâ²⁴⁶⁶ 'aleyhi **[A204a]** ve sellemün²⁴⁶⁷ hużûr-ı sa'âdetlerinde falâne **[SB189a]** ve falâne nâm²⁴⁶⁸ iki ḥatun kişi nâfile oruç tutarlar ve bir yire gelüp anı bunı ğıybet **[E167a]** iderler diyü söyledüklerinde buyurdılar ki kendülere helâl kılınandan şâ'im olup soñra kendülere ḥarâm kılınan nesne üzre oruç açdılar. Ya'nî ol oruç tutdukları günde anlara yimek helâl idi. Pes kendülere yimesi helâl olandan imsâk **[M80a]** idüp el çekdiler de varup üzerlerine ḥarâm olan ölü etin yidiler zîrâ ğıybet iden kişi ol ğıybetin itdügi kimesnenün öli iken etin yimiş gibi²⁴⁶⁹ olur. *Bu da* mervîdür ki bir kerre Resûlu'llâh şalla'llâhu te'âlâ²⁴⁷⁰ 'aleyhi ve sellemün hużûr-ı şerîflerine iki kişi geldükde anlara ḥıṭâb idüp sizün ağızlarıñuzdan ölü eti koḳıyor diyü buyurup anlar daḥı **[B176a]** biz öyle et yimemişüzdür diyüp ol ḥazret-i 'âliye daḥı siz buraya gelmeden nice ğıybet

²⁴⁶³ bir: -M, -A.

²⁴⁶⁴ İki yüz toközuncısı budur: -M, -A.

²⁴⁶⁵ Terceme: -M, -A.

²⁴⁶⁶ te'âlâ: -A.

²⁴⁶⁷ şalla'llâhu te'âlâ 'aleyhi ve sellemün: 'aleyhi's-selâm M.

²⁴⁶⁸ nâm: -B.

²⁴⁶⁹ gibi: -B.

²⁴⁷⁰ şalla'llâhu te'âlâ: -M.

itdiñüz de geldiñüz diyü buyurdılar. *Bu da* mervîdür ki Mi'râc gicesinde bir cemâ'ata [S186a] râst geldüm-ki bakır tırnakları ile yüzlerin ve sînelerin tırmalayup pâre pâre iderler. Qarındaşum Cebra'il'e bunlar kimlerdür diyü su'âl eyledüm nâsı [A204b] ğıybet idüp 'ırzlarına naķş getüren sözler söylemekle anlaruñ etlerin ekl idenlerdür didi diyü buyurur. [SB189b] Bu dağı *Me'âlimü't-Tenzîl*'de mezkûrdur ki kibârdan birisi dir ki uyur uyanuķ arasında olduğum hâlde baña bir zencî leşin getürüp şunu yi didiler. Ben [E167b] dağı neden öturi didüm falânı ğıybet itdügüñ için didiler anlara didüm-ki gerçek anı meclisde ğıybet itdiler ve lâkin ben sükût idüp hayrdan ve şerden hiç bir nesne söylemedüm. Pes didiler ki²⁴⁷¹ egerçi söylemedüñ ammâ yanlarında turup anları diñledüñ diñlemek dağı ğıybetdür. Ve ol 'azîz bu rû'yâdan soñra yanında ğıybet olunduğına aşlâ rızâ vermeyüp men' iderdi. Ve dağı iki yüzlü olan mel'ündür. Ve hadîs-i âhârda

تجدون شر الناس يوم القيامة ذا²⁴⁷² الوجهين الذي يأتي هؤلاء بوجه [B176b] وهؤلاء بوجه

vâkı'dur. Ya'nî kıyâmet güninde nâsuñ eñ yaramazını iki yüzlü olanı bulursuz. Öyle iki yüzlü ki şunlara ki bir dürlü yüzle [S186b] gelüp bunlara bir âhar güne yüzle gelir. Ve dağı kıovuculuk iden mel'ündür kıattât [A205a] ile nemmâm ikisi-de kıovuculuk idene dinür ve lâkin farkları budur ki bir cemâ'at mâ-beynlerinde ba'zı sözler söylenürken bir âhar kışi anlaruñ haberleri yoğ-iken ardlarından gelüp ve anları diñleyüp ve dađı²⁴⁷³ varup [SB190a] ğayrı yirlerde naķl idüp kıovalayana kıattât dinür. Ve bir cemâ'at içre olup anlarla bile söze kıarışur ba'de yanlarından kıalkup anlaruñ düşmenlerine gelüp sözlerin naķl idüp ve râzların keşf idüp kıovalayana [E168a] nemmâm dinür. Bir âhar hadîs-i şerîfde dağı

²⁴⁷¹ didiler ki: -S.

²⁴⁷² ذو: S.

²⁴⁷³ ve dağı: -A.

vākı´dur. Ya´nī cennete kovuculuk iden kişi giremez meger tevbe idüp üzerinde haqqı olanlar ile helâlleşe.

Hikāye²⁴⁷⁴ Şöyle hikāyet olunur ki bir kimesnenüñ kız qarındaşı vefāt idüp ve anı defn idüp giderken meger kim koynındaki bir altunı kabir içre düşmiş. Pes dönüp ol altunı çıkarmağ-çün kız qarındaşınıñ kabrini açup elin uzatmak istedügi gibi gördi-ki kabrün içi **[B177a]** toptolu āteş olmuş-ki aña el şokmak kâbil degül. Pes andan ferāğat idüp ve kabrini **[S187a]** yine örtüp evine anası yanına gelüp²⁴⁷⁵ iy ana kızuñ sağluğında **[A205b]** münkerātdan ne işlerdi diyü su´āl eyledi. **[M80b]** Anası dağı fikre varup iy oğul anuñ bir yaramaz fi´lini bilmem ve lâkin ´ādeti bu idi-ki gice olunca varup koñşılarnıñ kapularından ve pencerelerinden söyleşdükleri sözlere kulak **[SB190b]** urup diñlerdi ve irtesi gün halka kovuculuk idüp anların sözlerin naql idüp aralarında ´adāvet bırağurdı didi. Pes ol dağı işte kızuñ ol kovuculuğı ucından ´azāba giriftār olup kabri āteş-i ´azāb ile tölmişdur didi.

İki yüz onuncısı budur²⁴⁷⁶

طوبى لمن شغله عيبه عن عيوب الناس وأنفق الفضل من ماله وأمسك **[E168b]** الفضل من قوله و وسعته السنة ولم يعد عنها إلى البدعة

Terceme²⁴⁷⁷ Ne muṭlı şol kimesneye kim hāşılı ne güzel ´ākıbeti hayrdur şol kişi kim anı kendü ´aybına ve kuşūrına bakmak nāsuñ ´ayblarına bakmaqdan men´ ider hāşılı kimesnenüñ ´aybına bakmayup hemişe kendü ´ayb u nokşānın görüp işlāh-ı umūrına

²⁴⁷⁴ Hikāye: -M, -A.

²⁴⁷⁵ anası yanına gelüp: gelüp anasına E.

²⁴⁷⁶ İki yüz onuncısı budur: -M, -A.

²⁴⁷⁷ Terceme: -M, -A.

sa‘y ider. Ve dahı mālından artanı fî-sebîli’llâhi te‘âlâ infāk [A206a] ider. Ve dahı kendüsine lâzım u mühimm [S187b, B177b] olmayan sözlerini alıkoyup artuğ ve eksük sözler söylemez ve sünnete mülâzemet idüp tākati yitişdügi kadar sünnetler ile ‘amele sa‘y u ihtimām idüp sünnetden geçüp bid‘atlara düşmez.

Hikāye²⁴⁷⁸ Şöyle hikāyet olunur ki bir mezār taşı üzre birkaç [SB191a] naşihat yazılmış buldılar ki bunlardır iy şol kişi kim anı gınā vü devlet-i dünyā gāyetle mesrūr u şād-mān idüp dünyā şehvetleri dahı anı sekrān u hayrān eyledi gözüñ açup göç yarağın gör zīrā kabır didükleri konak yaklaşmışdur eger mevti ve andan sonra gelecek hevl-nāk ve mahūf ahvāli aňayduñ ol korkunç efkārdan şöyle giryān u nālān olurduñ ki yañaqlaruñdan akan gözüñ yaşları hīç kurumazdı ve kalb-i hazīnūñden elem ü guşsa gitmezdi ve bu giñiş ‘ālem başuña tar olup eyyām-ı hayātuñ [E169a] oldukça nevha vü zāriler iderdüñ. İmdi şaķın²⁴⁷⁹ şaķın seni zīnet-i dünyā ve hevā vü heves tarīķ-ı istikāmetden dūr u mehcūr eylesün²⁴⁸⁰ zīrā bu mekkāre vü gaddāre dünyā [A206b] senden ilerü gelenlerden niçeleri envā’-ı mekr ü hīle ile aldayup hıyāz-ı mehālike irād u isķāt idüp anları kubūr [S188a] içre garīb-i nā-çār kodı tā şöyle kim artuğ ne bir vaşıyyet itmege [B178a] ve ne ehl ü ehibbāsına gitmege kādirlerdür.

İki yüz on birincisi budur²⁴⁸¹

لسان العاقل من وراء قلبه فإذا أراد الكلام رجع إلى قلبه فإن كان له تكلم وإن كان عليه سكت وقلب الجاهل من وراء لسانه [SB191b] يتكلم بكل ما عرض له فرحم الله من قال خيرا أو أمسك

²⁴⁷⁸ Hikāye: -M, -A.

²⁴⁷⁹ şaķın: -SB.

²⁴⁸⁰ eylesün: olmasun A.

²⁴⁸¹ İki yüz on birincisi budur: -M, -A.

Terceme²⁴⁸² ‘Aklı kāmīlūñ dili gōñlinūñ añarısındadır ya’nī gōñli beride dili andan ötededür. Pes bir söz söylemek isteyince gōñline dönüp gelür ve aña danışup eger lehüsi olup ol sözden kendüsine nef’i vü fā’idesi var ise söyler [M81a] ve eger ‘aleyhisi olup kendüsine zararı var ise epsem olup hīç tınmaz. Ammā nādān u aḥmaḳuñ gōñli dilinūñ ötesindedür ya’nī gōñli beride dili andan ötedür. Pes gōñline eyü yavız her ne gelürse hīç şabrı fikr idemeyüp fi’l-hāl söyler. İmdi Allāh te‘ālā [A207a] rahmet eyleye ḥayr söyleyene yāḥūd [E169b] dilini zabt idüp sükūt idene zīrā ḥayr söylemezse hele bārī şer de söylemez.

Hikāye²⁴⁸³ Māverdi rahmetu’llāhi te‘ālā buyurmuşdur ki kelām bir tercemāndur ki müstevdi‘āt-ı [S188b] zamā’irden ve meknūnāt-ı serā’irden ta’bīr ü beyān ider ya’nī ḳalbinde gizlū emānet [B178b] konulanları ḥāşılı esrār-ı ḳalbi ızhār idüp ḥaḳa fāş ider şöyle kim anı bir daḥı girü döndürmek olmaz zīrā ki söylenen söz atılmış ok gibidür anı girü çevürmek olmaz. İmdi ‘āḳıla düşen budur ki [SB192a] tamām fikr idüp söyleyecegi sözüñ aşşısı ve ziyānı var mıdır diyü kemāl-i mertebede gōñline danışa ba’de söyleye çok-da söylemeye kim çok sözüñ zelil ü ḥaṭāsı çok olur. Ḥattā ba’zıları

جرح السنان يندمل وجرح اللسان لا يندمل

dimiş. Ya’nī süñülerüñ açduğı yaraların ağzı bitişüp oñulur ammā dil yarasınıñ ağzı ḳavuşmaz ve aşlā oñulmaz.

İki yüz on ikincisi budur²⁴⁸⁴

أيها الناس توبوا قبل أن تموتوا وبادروا بالأعمال الصالحة [A207b] قبل أن تشغلوا وصلوا بينكم وبين ربكم تسعدوا وأكثروا من الصدقة ترزقوا وأمروا بالمعروف تحصنوا ونهوا عن المنكر تنصروا أيها الناس إن أكيسكم

²⁴⁸² Terceme: -M, -A.

²⁴⁸³ Hikāye: -M, -A.

²⁴⁸⁴ İki yüz on ikincisi budur: -M, -A.

اکثر کم²⁴⁸⁵ للموت ذکرا وأحزمکم أحسنکم له [E170a] استعدادا الا وإن من علامات العقل التحافي عن دار
الغرور والإنابة إلى دار الخلود [S189a] والتزود لسكنی القبور والتأهب لیوم النشور

Terceme²⁴⁸⁶ Mervīdūr ki Resūlu'llāh şalla'llāhu te'ālā 'aleyhi ve sellem²⁴⁸⁷ bir²⁴⁸⁸
cum'a güninde [B179a] hıṭbe okuyup buyurdılar ki iy nās ölmedin cemī'
günāḥlarıñuzdan tevbe idüñüz. Ve maraḫ-ı mevt iştiğālī ile meşğūl olmadın eyü
'ameller itmege sa'y idüñüz. Arañuzda [SB192b] olan erḫāmuñuza kerem ü eylük ile
ulaşup biribiriñüze teveddūd idüñüz tā kim sa'ādetli olasuz çok çok şadaḫalar idüñüz
tā kim rızkuñuz çok ziyāde ola. Ve daḫı ma'rūf ile ya'nī şerī'atümüzde ityānı ve
işlemesi ma'lūm olan a'mālī işlemekle emr idüñüz tā kim emr-i ma'rūf itmegüñüzle
'uḫūbet-i 'ācile vü ācileden maşūn u maḥfūz olasuz. Ve daḫı münkerden ya'nī
şerī'atümüzde işlenmesi inkār olınan ef'ālī işlemekden men' idüñüz tā kim nehy-i
münker itmeñüzle [A208a] a'dāñuz üzre manşūr u muḫaffer olasuz. İy nās taḫḫīk sizüñ
eñ ziyāde 'āḫıl ü zīrek olanuñuz ölümünü çok çok añandur ve sizüñ re'y-i bā-şavāb u
fıkr-i müsteṭāb şāḫibi olanuñuz eyü 'ameller idüp ve göç yaraḡın görüp mevt içün
ḫāzırlanandur mütenebbih ü āḡāḫ olup şöyle bilüñüz ki kemāl-i 'aḫluñ
'alāmetindendür [S189b, M81b] bu dār-ı [E170b] gūrūr olan dünyādan el çeküp ve
ıraklaşup ḫulūd u ebed sarāyına inābet ü teveccūḫ itmek ve ḫabr içün zādlanmak ve
ḫabrden ḫopacaḫ [B179b] gün içün²⁴⁸⁹ yaraḫlanmak ḫāşılı 'āḫıl-ı kāmīl olanlar bu
günlerüñ yaraḡın görmege sa'y-ı cemīl ider.

Hikāye²⁴⁹⁰ Ḥasan-ı Başrī'den raḫmetu'llāhi te'ālā²⁴⁹¹ [SB193a] ḫikāyet olınur ki
maḫām-ı İbrāḫīm 'alā nebiyyinā ve 'aleyhi's-selām üzre ṭurup ref'-i şavṭla dir idi-ki iy

²⁴⁸⁵ -A. اکثر کم

²⁴⁸⁶ Terceme: -M, -A.

²⁴⁸⁷ şalla'llāhu te'ālā 'aleyhi ve sellem: 'aleyhi's-selām M.

²⁴⁸⁸ bir: -B.

²⁴⁸⁹ zādlanmak ve ḫabrden ḫopacaḫ gün içün: -S.

²⁴⁹⁰ Hikāye: -M, -A.

²⁴⁹¹ raḫmetu'llāhi te'ālā: -M, -A.

nās ne bakarsuz ve negününüze güvenürsüz göç yarağın görüp hāzırlamağa emr olunmuşuñuzdur ve size dā'imā göç gūnidür diyü nidā olunur. İmdi hemān yol tedārüginde olup varacağunuz menzile azık hāzırlayunuz ve sizden ilerü gelenler göçüp gitdiler siz de geçidünüze muntazırsuñuz ki hemān nevbetünüze geldügi gibi siz de göçersüz diyü çağırurdu²⁴⁹².

İki yüz on üçüncisi budur²⁴⁹³

إن ربكم حي كريم يستحي من عبده [A208b] إذا رفع يديه إليه أن يردهما صفرا إذا دعا أحدكم فلا يقل اللهم اغفر لي إن شئت ولكن ليعزم وليعظم الرغبة فإن الله لا يتعاظمه شيء أعطاه ما من مسلم يدعوا بدعوة ليس فيها إثم ولا قطيعة رحم إلا أعطاه الله بها إحدى ثلاث إما أن يعجل له دعوته وإما يدر له في الآخرة [S190a] وإما أن يصرف عنه من السوء مثلها

Terceme²⁴⁹⁴ Tahkik Rabbünüz celle ve 'alā [E171a]²⁴⁹⁵ Hayy [u] Kerīm'dür kulu aña du'ā itmege ellerin kaldurup tazarru' u niyāz [B180a] idince ellerini boş döndürmege andan istiḥyā ider ya'nī ol bendesini maḥrūm kımaz elbette aña luṭf u kerem ider. [SB193b] Ve daḥı sizün biriñüz du'ā itmek dileyince yā Allāh isterseñ benüm-çün mağfıret eyle yāḥūd baña raḥmet eyle yāḥūd baña ziyāde rızq vır dimesün zīrā bu söz kabūl-i du'āda şek eylemekdür yāḥūd bunda taḥayyūr vardır bu ise Allāh te'ālānuñ ḥaḳḳında cā'iz degüldür zīrā ki aña hıç bir kimse ḥükm itmez Allāh te'ālā istedügin ider. Pes imdi sā'il öyle dimeyüp hemān murādı ne ise kaṭ'-ı niyyet ile rağbetin büyük ve teveccühin ziyāde idüp şeksüz ve tereddüdsüz itsün [A209a] zīrā ki Allāh te'ālāya hıç bir nesnenün i'tāsı büyük ve güç gelmez cemī' mevcūdāt u ma'dūmāt u mümkināt

²⁴⁹² diyü çağırurdu: -M, -E, -A.

²⁴⁹³ İki yüz on üçüncisi budur: -M, -A.

²⁴⁹⁴ Terceme: -M, -A.

²⁴⁹⁵ E nüshasının derkenar notunda

“قال رسول الله صلى الله عليه وسلم ان الله في كل طرفة عين مئة الف لطف خفى صدق رسول الله” ifadesi kayıtlıdır. “Allāh Resūlü salla'llāhu aleyhi ve sellem buyurdular ki: Göz açıp kapayınca kadar Allāh'ın yüz binlerce gizli lūftu vardır.”

anuñ emrinde sehl ü sırdur. Ve dağı hıç bir Müslümān yokdur ki günāhsuz ve kaç-ı rahımsuz du‘ā ile du‘ā ider illā Allāh te‘ālā aña üç güne ‘aııyyeden birisin virür yā dünyāda ol du‘ā ile istedüğini ta‘cıl idüp virür yāhūd anuñ-çün **[S190b]** iddiğār idüp aña āhıretinde hayra²⁴⁹⁶ kılar ve yāhūd andan ol da‘veti mişilli sū’ ü belāyı şarf u tahvıl ider. Tafşıl-i ma‘nā budur ki Allāh Sübhānehu ve²⁴⁹⁷ te‘ālā **[B180b]** ol **[M82a]** du‘ā iden Müslümāna istedügi maıılübını dünyāda²⁴⁹⁸ **[E171b]** yā fevrī virür yāhūd **[SB194a]** te‘hır ile ve dağı yā²⁴⁹⁹ ol maıılübını virür yāhūd²⁵⁰⁰ andan dağı yegini virür yāhūd andan bir ‘azım belāyı def ider ve eger bunları dünyāsında virmezse āhıretine alıkoyup anda aña şevāb-ı cezıl ve ecr-i keşır virür yāhūd ol du‘āsı sebebiyle ba‘zı günāhını mağfıret ider fı‘l-hāşıl Allāh Sübhānehu ve²⁵⁰¹ te‘ālā gökcek ‘amel iden kullarınuñ ecrini zāyi‘ kılmaz cemī‘ şerā’iı ile a‘māl-i şāliha idenlere bi-luııfihi ve keremihi ecr ü şevābı virmesi muğarrerdür. İmdi sālİK ü dā‘ıye lāyık degüldür ki mes’ül ü mağşüdi ta‘cıl **[A209b]** olunmadügi şüretde ‘amel ü du‘āyı terk idüp-de nedür²⁵⁰² du‘ām müstecāb olmadı diyü artuğ du‘ā vü tazarru‘ dan fāriğ ola zırā gāhıce kişinüñ eyüdü diyü zann idüp-de talebinde olduğı maıılübı belki aña hayrlı olmaya yāhūd kerih görüp-de def ü ref ini istedügi nesne belki aña hayrlı ola. İmdi **[S191a]** dā‘ıye Allāh te‘ālā ol mezkūrātuñ her kanğısını virürse hemān ol yegdür ve anuñla rāzı olmağ gerekdür.

Hikāye²⁵⁰³ Ebī Süleymān Dārānī’den rahmetu’llāhi te‘ālā hikāyet olunur buyurmuş-ki her kim-ki Allāh te‘ālādan hācetin istemek için **[B181a]** du‘āya şürü ide **[SB194b]**

²⁴⁹⁶ āhıretinde hayra: āhıretinden zahıre S.

²⁴⁹⁷ Sübhānehu ve: -M.

²⁴⁹⁸ dünyāda: -M.

²⁴⁹⁹ yā: -SB.

²⁵⁰⁰ te‘hır ile ve dağı yā ol maıılübını virür yāhūd: -M, -E.

²⁵⁰¹ Sübhānehu ve: -M.

²⁵⁰² nedür: meded-i E.

²⁵⁰³ Hikāye: -M, -A.

gerekdür ki ibtidāsında şalavāt-ı şerīf getürüp du‘āya başlaya ve du‘āsın [E172a] itmāmından şoñra yine şalavāt getüre hāşılı du‘āsınuñ hem evvelinde ve hem āhırında şalavāt getüre²⁵⁰⁴ zīrā ki Allāh te‘ālā²⁵⁰⁵ ol şalavātı qabūl ider hāşılı du‘āsınuñ hem evvelinde ve hem āhırında şalavāt getüre²⁵⁰⁶ ümīddür ki ol qabūl itdügi ‘ibādetüñ arasındaki du‘aları-da qabūl eyleye.

İki yüz on dördincisi budur²⁵⁰⁷

لا يقعد قوم يذكرون الله إلا حفتهم الملائكة وغشيتهم الرحمة ونزلت عليهم السكينة وذكرهم الله فيمن عنده [A210a] وما جلس قوم مجلسا لم يذكروا الله فيه ولم يصلوا على نبيهم إلا كان عليهم ترة فإن شاء عذبهم وإن شاء غفر لهم

Terceme²⁵⁰⁸ Allāh te‘ālāyı zikr itmege bir meclisde hīç bir qavm oturmaz illā melā’ike-i i mültemisīn ol cemā’atuñ eṭrāfin alup ihāṭa iderler ve Allāh te‘ālānuñ raḥmeti anları örter ve sükūn u vaqār u hāşyet anlarıñ üzerlerine nüzūl ider [S191b] ve Allāh te‘ālā mübāhāt için melā’ike’-i muqarrebīn içre zikr ider. Ma‘lūm ola ki Allāh te‘ālānuñ böyle kulları ile mufāḥaretinüñ ya’nī anlarıñ şifāt-ı cemīlesin ve me’āşir-i pesendīdesin melā’ikeye ‘add u beyān idüp bildürmesinüñ vechi bunlarıñ nefis [SB195a] ü şeyṭān ve sā’ir ‘alāyık-ı [B181b] dünyā gibi mevānī’leri var-iken zikru’llāhi te‘ālādan aşlā gāflet itmeyüp şükruñ vaṣīfesi ile kā’im olduklarıdır. Ve dahı [E172b] bir meclisde oturup-da andan zikru’llāhi te‘ālā itmedin ve şalavāt-ı şerīf getürmedin qalkup gider hīç bir cemā’at yokdur illā ol meclis anlarıñ üzerine noqşān u günāh ola. Pes Allāh te‘ālā dilerse anları ta‘zīb ider ve dilerse anlar için [M82b]

²⁵⁰⁴ hāşılı du‘āsınuñ hem evvelinde ve hem āhırında şalavāt getüre: -S.

²⁵⁰⁵ te‘ālā: -S.

²⁵⁰⁶ hāşılı du‘āsınuñ hem evvelinde ve hem āhırında şalavāt getüre: -B, -SB, -M, -E, -A.

²⁵⁰⁷ İki yüz on dördincisi budur: -M, -A.

²⁵⁰⁸ Terceme: -M, -A.

mağfîret **[A210b]** ider. Bu da ma'lûm ola ki zikru'llâhi te'âlâ hemân tesbîh ü tehlîl ü emsâline mahşûş degüldür belki her bir 'amelüñe anda Allâh te'âlânuñ rızâsı ola ol dağı zikrdür diyü beyânı yüz altıncı hadîs-i şerîfde ve hikâyesinde zikr olunmış idi. Bu da ma'lûm ola ki zikr yalnız kalb ile de olur²⁵⁰⁹ ve yalnız lisân ile de olur ammâ efđali kalb ü lisân ile ma'an olandur ve eger birisi üzre iktişâr olunursa efđali kalb ile **[S192a]** olandur²⁵¹⁰ ve kişi lisân ile zikr idince andan riyâ zann olunmağdan havf iderse de yine efđal olan budur ki 'amel-i kalbini lisâna getürüp kalb ü lisânı ile ma'an zikr eyleye zîrâ kendüsinüñ murâdı riyâ olmayınca zarar virmez.

Hikâye²⁵¹¹ Süfyân **[SB195b]** bin 'Uyeyne'den rahmetu'llâhi te'âlâ hikâyet olunur **[B182a]** buyurmuşlar ki bir cemâ'at bir meclisde oturup zikru'llâhi te'âlâ itdüklerinde anlardan şeytân ile dünyâ i'tizâl idüp ırağ olurlar. Ve şeytân dünyâyâ hitâb idüp dir ki²⁵¹² tınma ko kendü hâlleri üzre olsunlar eger bundan teferruk **[E173a]** idüp fâriğ olurlarsa gör ben anlara **[A211a]** n'eylerüm dir.

İki yüz on bişincisi budur²⁵¹³

اقرأ القرآن فإنه يأتي شفيعا لأصحابه لا حسد إلا في إثنين رجل أتاه الله القرآن فهو يقوم به آناء الليل وأناء النهار
ورجل أتاه الله مالا فهو ينفقه آناء الليل وأناء النهار

Terceme²⁵¹⁴ Kır'an-ı 'azîmi kırâ'at idüñüz ya'nî tilâvetine müdâvemet idüp vaqtuñuz hoş oldukça şafâ-yı hâtır ile okuyuñuz zîrâ ki Kır'an-ı 'azîm kıyâmet güninde Hâk tilâveti ile tilâvet iden aşhâbını şefâ'at ider ve Kır'an-ı 'azîmüñ ise şefî'-i müşeffî'

²⁵⁰⁹ olur: -M, -A.

²⁵¹⁰ ve eger birisi üzre iktişâr olunursa efđali kalb ile olandur: -E.

²⁵¹¹ Hikâye: -M, -A.

²⁵¹² dir ki: -S, -B, -SB, -M, -A.

²⁵¹³ İki yüz on bişincisi budur: -M, -A.

²⁵¹⁴ Terceme: -M, -A.

ya'nî maqbûlû's-şefâ'at **[S192b]** olması muḳarrerdür. Ve dahı her bir nesneye ğıbtā ve reşk itmek yokdur illā iki kimesnenüñ haşletlerine reşk idüp kâşkî anda olan güzel haşlet bende dahı olaydı diyü temennā itmek vardur. Evvelkisi şol kişidür ki **[SB196a]** Allāh te'ālā aña Qur'an-ı 'azîmi müyesser idüp ol dahı leyl ü nehār sā'atlerinde hâşılı ekşer evḳâtında tilâvetine yâ hıfzına yâ ma'nâsın **[B182b]** bilmege sa'y u iḳdām idüp eyyām-ı 'ömrini anuñ 'ilm ü 'ameli ile geçürür. İkincisi şol kişidür ki Allāh te'ālā aña māl-i **[A211b]** firāvān ihsân idüp ol dahı seḫā vü keremi kendüsine 'âdet-i ḥasene kılop gice vü gündüz sā'atlerinde taşadduḳ idüp gizlüde **[E173b]** ve âşikârda ḥalkā bezl-i cüd ider. Hâşıl-ı ma'nā budur ki kişi âḥarda olan faẓîlet ü ni'mete reşk idüp ve rāh-ı temennîye gidüp kâşkî andaki ni'met bende de olaydı demek tarîḳ-ı şavâbdan ḥāricdür meger kim ol ğıbtā vü reşk olınan kişi elinde olan **[M83a]** ni'meti anuñla Allāh te'ālāya taḳarrüb ü zülfā taḫşîl olınacak ni'met ola. Evvelā tilâvet-i Qur'an ve 'ilm gibi ya'nî ma'ânî-yi Qur'an'ı 'âlim olmak gibi. Ve şāniyen māl ile taşadduḳ u ihsân itmek gibi.

Hikāye²⁵¹⁵ Ḥazret-i **[S193a]** 'Alî bin Ebî Tālib'den raḍıya'llāhu te'ālā 'anh ḥikāyet olunur buyurmuş-ki Qur'an-ı 'azîmi ayağ üzre namāz kılariken okuyanun defter-i ḥasenātına her bir ḥarfi muḳābelesinde yüz ḥasene yazılup **[SB196b]** otururken namāz kılan için her bir ḥarfi muḳābelesinde elli ḥasene yazılup namāzda degül iken āb-dest ile okuyan için her bir ḥarfi muḳābelesinde yigirmi biş ḥasene yazılup āb-destsüz iken **[A212a]** okuyan için her bir ḥarfi muḳābelesinde on ḥasene yazıla.

İki yüz [B183a] on altıncısı budur²⁵¹⁶

²⁵¹⁵ Hikāye: -M, -A.

²⁵¹⁶ İki yüz on altıncısı budur: -M, -A.

من سلك طريقا يطلب فيه علما سلك الله به طريقا من طرق الجنة وإن الملائكة لتضع أجنحتها رضى لطالب العلم وإن العالم ليستغفر له [E174a] من في السماوات ومن في الأرض والحيتان في جوف الماء وإن فضل العالم على العابد كفضل القمر ليلة البدر على سائر الكواكب وإن العلماء ورثة الأنبياء وإن الأنبياء لم يورثوا دينارا ولا درهما وإنما ورثوا العلم فمن أخذه أخذ بحظ وافر

*Terceme*²⁵¹⁷ Şol kimesne kim ‘ilm-i dīn talebi için bir tarīka sālik olup gide ya’nī taḥṣīl-i ‘ilm için terk-i evṭān u yārān idüp az yā çok kaṭ’-ı mesāfe ide Allāh te’ālā anı cennet yollarından [S193b] bir yola tevfiḳ eyler. Yāḥūd ma’nāsı Allāh te’ālā aña ‘ilm sebebi ile cennet yollarından bir güzel yolu āsān kılar dimekdür. Ya’nī a’māl-i ṣāliḥaya muvaffaq olmağın [SB197a] anı cennete iṣāl ider zīrā ki a’mālūñ ṣiḥḥat ü ḳabūli ‘ilme tevakkuf ider. Ve daḥı taḥḳīḳ melekler tālib-i ‘ilmden ḥoṣnūd oldukları için [A212b] ḳanatlarını aṣağı ḳorlar ya’nī ḳanatların ṭayerāndan men’ idüp tālib-i ‘ilmi diñlemege aṣağı nüzūl iderler. Yāḥūd ma’nāsı melekler ol tālib-i ‘ilme tevāzu’ iderler dimekdür. Yāḥūd ma’nāsı melekler ol tālib-i ‘ilme yardım idüp aña taḥṣīl-i ‘ilm yolın gösterüp sa’y u [B183b] ihtimāmın āsān kılarlar dimekdür. Ve daḥı taḥḳīḳ ol tālib-i ‘ilm taḥṣīl eyleyüp ‘ālim olunca anuñ-çün semavāt u arzda olan melā’ike vü ṣeḳaleyn ve sā’ir mevcūdāt [E174b] hep istiḡfār iderler. Zīrā ki ‘ulemā’-yı İslām ṣān-ı sa’ādet-niṣānlarına lāyık u sezā-vār olmayan evsāḥ u neḳā’ışden ḥālī ve ‘ālī olup ‘ilm ü ‘amellerinūñ ve irṣād u fetvālarınūñ berekātı raḥmet-i ‘ālemyāna sebebdür. Ve daḥı ‘ālimūñ ‘ābid üzre fażīleti ayuñ bedr olduğı gicede sā’ir yıldızlar üzre olan fażlı [S194a] gibidür ‘ābid ile murād şol kişidür ki üzerine [M83b] lāzım olan ‘ibādātuñ ‘ilmini bilüp ve cemī’-i şerā’iṭi ile ‘ibādet idüp nāsa ta’līm-i ‘ilm-i şerī’at ve delālet-i ḥayr eylemez. Pes bunuñ [SB197b] nūr-ı ‘ibādeti ancak kendüsine [A213a] maḥṣūṣ ve maḳṣūddur²⁵¹⁸ ammā ehl-i ‘ilm olan ‘ilmi ile ‘amel eyledüğinden ḡayrı nāsa daḥı

²⁵¹⁷ Terceme: -M, -A.

²⁵¹⁸ maḳṣūddur: maḥṣūddur S, M; maḥṣūrdur A.

ta'lim-i 'ilm ü delâlet-i hayr u irşâd itmekle nûrî nâsdan mâ'adâ sâ'ir mevcûdâta bile minnetsüz olur. Ve dahı taḥkîk 'ulemâ'-yı İslâm enbiyâ 'aleyhimü's-selâm ḥazretlerinin vârisleridür ve enbiyâ 'aleyhimü's-selâm ise aṣlâ altun u gümüş mîrâs²⁵¹⁹ koyup gitmemişlerdür anlar mîrâs kıomadılar illâ 'ilm-i şerî'atı. İmdi her kim-ki ol 'ilmi alup kabz eyledi naşîb-i keşîre nâ'il olup [B184a] şevâb-ı cezîli ve ecr-i celîli iḥrâz eyledi.

Hikāye²⁵²⁰ Ḥazret-i 'Alî bin Ebî Tâlib'den raḍıya'llāhu te'ālâ 'anh ḥikāyet [E175a] olunur ki Kümeyl'e vaşîyyet ü naşîḥat buyurup demiş-ki yâ Kümeyl hemîşe 'ilme mülâzemet idüp dînde faḳîḥ ü ehl-i 'ilm olmağa sa'y eyle. Zîrâ ki saña māl cem' eylemekden 'ilm cem' eylemek yegdür şunuñ-çün ki mālî sen ḥıfz u ḥirâset idüp zâyi' olmaḳdan şaḳınursun [S194b] ammâ 'ilm seni ḥıfz u ḥirâset idüp neḳâyîşden şaḳlar ve hem 'ilm ḥâkimdür māl maḥkûmun 'aleyhdür ve dahı māl infâk ile [A213b] eksilür ammâ 'ilm infâk ile dahı ziyâde [SB198a] olur.

İki yüz on yidincisi budur²⁵²¹

إن أفواهم طرق القرآن فطهرواها بالسواك وتفضل الصلاة التي لا يستاك لها على الصلوة الى الاستاك لها
سبعين ضعفا

Terceme²⁵²² Taḥkîkâ sizüñ ağızlarıñuz tilâvet-i Qur'a'n'ıñ yollarıdır. İmdi Qur'an okumaḳ murâd itdügüñüzde ibtidâ misvâklanup ağızıñuzı ta'am bulaşuğından pāk

²⁵¹⁹ mîrâs: -M, -A.

²⁵²⁰ Hikāye: -M, -A.

²⁵²¹ İki yüz on yidincisi budur: -M, -A.

²⁵²² Terceme: -M, -A.

idiñüz. Ve dağı şol namāz ki anuñ-çün misvāk isti‘māl olına şol namāzdan yitmiş kat ziyāde faẓiletlidür ki ol namāz içün misvāk isti‘māl olunmaz.

Hikāye²⁵²³ Hāzret-i ‘Alī bin Ebī Ṭālib’den raḍıya’llāhu te‘ālā ‘anh hikāyet olunur buyurmuş-ki misvāklanmak hıfzı [B184b] arturur ve balğamı giderür ve dişleri saķatlıkdan hıfz ider ve ağızıñ kōkısın gōkcek ider ve dişlerüñ [E175b] diblerin pekişdürüp muhkem ider ve dağı misvāk isti‘māl idenden Allāh Sübhānehu ve te‘ālā hoşnūd olur.

İki yüz on sekizincisi budur²⁵²⁴

خمس صلوات كتبهن الله على العباد فمن جاء بهن [S195a] لم يضيع منهن شيئاً استخفافا بحقهن [A214a] كان له عند الله عهداً أن يدخله الجنة ومن لم يأت بهن فليس له عند الله عهدا [SB198b] إن شاء عذبه وإن شاء أدخله الجنة أرايتم لو أن نهرا بباب أحدكم يغتسل فيه كل يوم خمساً هل يبقى من درنه شيء قال فذلك مثل الصلوات الخمس يمحو الله بهن الخطايا

Terceme²⁵²⁵ Ma‘lūm ola ki bu zıkr olınan iki ḥadīsdür. Pes evvelkinüñ ma‘nāsı budur ki [M84a] gicede ve gündüzde biş vaķt namāzı Allāh te‘ālā kulları üzre farz kıldı. İmdi şol kimesne ki ol biş vaķt namāzı ḥaķlarını istiḥfāf cihetinden anlardan hīç bir nesneyi zāyi‘ kılmadıñ getürür ya‘nī kılar ḥaşılı şol kişi kim ol namāzlarıñ āb-destlerin gōkcek alup ve her birini vaķtıyla kılop ve rükū‘ u sücūd ve ḥuşū‘ların itmām idüp ve bi‘l-cümle kitāb-ı şalātda beyān olıñduğı üzre cemī‘ ḥuķūķlarına ri‘āyet iderek kılar işte ol [B185a] kişi içün ‘inda’llāhi [E176a] te‘ālā²⁵²⁶ anı cennete idḥāl itmege bir ‘ahd olur ya‘nī Allāh te‘ālā anı elbette cennete kōr zırā ki Allāh te‘ālā va‘desine ḥılāf [A214b]

²⁵²³ Hikāye: -M, -A.

²⁵²⁴ İki yüz on sekizincisi budur: -M, -A.

²⁵²⁵ Terceme: -M, -A.

²⁵²⁶ te‘ālā: -M.

itmekden münezzehdür. Ve ikincinüñ ma'nāsı budur ki meclis-i sa'âdetlerinde [S195b] hazırlara hıttâb idüp buyurur ki hiç gördiñüz mi-ki ya'nî baña haber virüñüz ki eger sizüñ [SB199a] biriñüzüñ kapusunda bir 'azîm ırmağ olup-da anda giceli ve gündüzli biş kerre yunaydı hiç üzerinde kir qalır mı idi. Pes ol hâzırlar dağı yâ Resûla'llâh muqarrerdür ki ol kişinüñ gevdesindeki kirinden aqlâ bir nesne qalmaz didiler. Pes ol hâzret-i 'âliye dağı işte şu temşîl itdügüm giceli ve gündüzli biş vaqt namâzdur ki anlaruñ sebepleri ile Allâh te'âlâ namâz kılanlaruñ günâhlarını mahv u izâle ider diyü buyurdılar. Bu hadîs-i şerîfde ve emşâlinde ol mahv olınan haţâyâ vü zünüb ile murâd şağâ'ir-i zünûbdur zîrâ kebîrenüñ mağfireti tevbe'-i şâdıqaya mevķûfdur ve hūķūķ-ı 'ibâd reddine yâhūd istiħlâline mütevaķķı'dur dimişler.

*Hikāye*²⁵²⁷ Şöyle hikāyet olunur ki hâzret-i Dâvud 'alâ nebiyyinâ ve²⁵²⁸ 'aleyhi's-selâm münâcâtında İlâhî 'acabâ [B185b] kimüñ namâzını qabûl idersün ola [A215a] didi. Pes aña vahy olındı-ki şol kimesnenüñ namâzını qabûl iderüm-ki benüm 'azamet ü kibriyâma tevâzu' idüp ve nehârını zikrümle qat' idüp [E176b] ve benüm rızâmı gözleyüp nefsinı şhevâtdan men' ider. Ve niçe açları tıoyurur ve²⁵²⁹ ğarîbleri gözedür. [S196a] Ve başına muşîbet geleni [SB199b] esirgeyüp qayırrur. İşte ol qulumuñ göklere çıkan nûrı güneş nûrı kadar vardur. Eger baña du'â idüp her ne dilerse istediğini virüp anı hâl-i hayâtında hemîşe hilm ü vaķâr ile ve zikr ü tesbîh ile ve nûr-ı tâ'ât ile merzûķ u behre-mend iderüm. Anuñ nâs içre mişâli cennetler içre Firdevs-i a'lâ gibidür ki ne eşmâr-ı şafâ-dârı qorur anuñ ne enhârı.

²⁵²⁷ Hikāye: -M, -A.

²⁵²⁸ 'alâ nebiyyinâ ve: -M.

²⁵²⁹ tıoyurur ve: tıoyurup E.

*İki yüz on tokuzuncısı budur*²⁵³⁰

خير يوم طلعت فيه الشمس يوم الجمعة فيه خلق آدم وفيه أدخل الجنة وفيه أخرج منها ولا يقوم الساعة إلا في يوم الجمعة إن في الجمعة لساعة لا يوافقها مسلم يسأل الله فيها خيرا إلا أعطاه إياه

Terceme²⁵³¹ Bu zıkr olınan²⁵³² dahı iki hadīs-i şerīfdür. Pes evvelkinüñ ma'nāsı budur şol **[M84b, A215b]** eyyāmuñ yegregi ki anda güneş doğdı hāşılı 'arefe güninden gayrı eyyāmuñ efđali cum'a günidür ki **[B186a]** hāzret-i Ādem anda hālk olındı ve cennete ol günde idhāl olındı ve cennetden ol günde ihrāc olındı ve kıyāmet kıpmaz illā ol günde ma'lūm ola ki ba'zı muhakkıķın rahmetu'llāhi te'ālā 'aleyh buyurmuşdur ki ol **[E177a]** rüz-ı cum'ada **[SB200a]** vāķı' olan umūrın **[S196b]** cümlesi bu günün fezā'ilinden olduķı bu cihetdendür ki Ādem 'alā nebiyyinā ve²⁵³³ 'aleyhi's-selāmuñ cennetden hūrūcı zürriyetine ve ba's-ı enbiyā 'aleyhimü's-selāma sebebdür. Ve kıyāmet kıpmak dahı Allāh te'ālānuñ şālīķ kullarınun cezāsı ta'cıl olınup derecātlarına vāşıl olmaķlarına sebebdür lākin 'arefe günü cum'a güninden efđaldür dimişler. Hattā bir kişı 'avratını efđal-i eyyāmda tālākdur diyü ta'līķ eylese 'arefe güninde boş olup cum'a güninde olmaz ammā ba'zı 'ulemā cum'a günü boş olur dimiş ve lākin eşaķķ olan 'arefe günü boş olmaķdur. Pes ol hadīs-i şerīfün ma'nāsı yevm-i cum'a yevm-i 'arefesüz olan eyyām-ı haftadan hayr u efđaldür dimek olur. **[A216a]** Ve ikincisinün²⁵³⁴ ma'nāsı budur ki cum'a güninde bir sâ'at vardur ki bir Müslümān aña rāst gelüp ve du'ā idüp Allāh te'ālādan hayr istemez illā Allāh te'ālā aña ol murād u mev'ülini i'tā **[B186b]** ider. Cāmi' faķır rahmetu'llāhi te'ālā dir ki yevm-i cum'ada vaķt-ı icābet olan sâ'at-i mercüvve ķanķı zemān olduķındaki rivāyātı tafşıl üzre

²⁵³⁰ İki yüz on tokuzuncısı budur: -M, -A.

²⁵³¹ Terceme: -M, -A.

²⁵³² olınan: olınan hadīs A.

²⁵³³ 'alā nebiyyinā ve: -M.

²⁵³⁴ ikincisinün: ikincinün B, E.

Şifāü'l-Mü'min 'ün ikinci bâbının bişinci **[SB200b]** faşlında zıkr ü beyân eylemişdür.

Pes anda taleb olına.

Hikāye²⁵³⁵ Şöyle hikāyet olunur ki Semerķand **[S197a]** kūylarından birisinde bir müstecābü'd-da'va kişi zuhūr eyledi-ki ol diyāruñ 'ulemā vü ümerā²⁵³⁶ **[E177b]** vü ekābiri hep anuñ ziyāretine giderlerdi. Pes ol 'azīze bu mertebeye 'acabā ne sebeble vāşıl oldıñuz ola diyü su'āl olındukda buyurmuşlar ki bir gün hımār üzre buğday yükledüp degirmene götürdüm ve degirmene²⁵³⁷ varup yüki eşekden²⁵³⁸ aşığı indürdügüm gibi eşek kaçup nereye gitdügin bilmedüm ve ben bu hâlde iken koñşumuz çıka²⁵³⁹ gelüp işte bu gice tarla şuvarmak nevbeti saña gelmişdür eger bu gice varup yarın aḥşāma dek tarlañı ve ekinleriñi şuvarursañ ne güzel ve illā yarın nevbetüñ geçüp bir yıla dek²⁵⁴⁰ **[A216b]** artuk saña nevbet degmez didi ve ol gice ise leyle'-i cum'a²⁵⁴¹ idi. Pes kendü kendüme didüm-ki eger yarın eşegi aramağa gitsem yāḥūd buğdayumı ögütmege katlansam ve yāḥūd tarlamı şuvarmağa **[M85a]** varsam **[B187a]** bunlaruñ her kankısına meşğül olsam beni şalāt-ı cum'a fevt idüp edā'-yı farz itmemiş olurum. İmdi bunlaruñ hepsini terk **[SB201a]** iderüm-de hemān cum'a namāzın kılmağa giderüm diyüp varup irtesi cum'a namāzın kıldum ve dönüp evime gelüp gördüm-ki buğdayum ögütmiş ve evüme getirilüp **[S197b]** ḥatunum andan etmek pişüriyor ve hımārı daḥı evde buldum ve tarlam daḥı başdan başa hep şuvarulmuş. Pes bu umürñ ḥuşulı ne cihetle olmuş diyü aña tekrār su'āl itdiler buyurdi-ki bir kişi degirmene **[E178a]** varup ve yañılup bizüm çuvālları kendüsinüñ zann idüp ve ögüdüp ve tavarına yükledüp kapumuz önünden geçerken ḥatunum görüp bu

²⁵³⁵ Hikāye: -M, -A.

²⁵³⁶ ümerā: ümerāsı S, B, SB.

²⁵³⁷ götürdüm ve degirmene: -S, -M, -E, -A.

²⁵³⁸ eşekden: merkebden E.

²⁵³⁹ çıka: -M.

²⁵⁴⁰ dek: dak E.

²⁵⁴¹ leyle'-i cum'a: cum'a gicesi S.

çuvâllar bizümdür diyü andan alup ben gelinceye dek etmek bişürdi. Ve hımâr dağı bir çayırılı ovada otlarken anı kırtlar tutmak isteyüp ol dağı anlardan kaçarak gelüp ahırda yirine tıravarmış. Ve tarla dağı koñşumuz [A217a] kendü tarlasını şıvarurken şu anuñ tarlasından geçüp ve benüm tarlama gelüp başdan başa şu ile toptolu olmış. Pes bu ni‘metleri gördüğüm gibi Allāh te‘ālāya ḥamd u şükr eyleyüp yā Rabbī ḥamd senüñdür emrüne imtişāl idüp bir farzı edā itmegümle cemī‘ umūrumı ıslāh idüp [SB201b] baña [B187b] kifāyet eyledüñ yā hīç ola mı-ki cemī‘ ferā’izüñi muḥāfaẓa idüp emr-i şerīfün üzre edālarına sa‘y itdügümde baña kifāyet ü ‘ināyet itmeyesin didüm ve gördüm-ki çünkü Allāh te‘ālā kendü emrine imtişāl [S198a] iden kullarınun umūr u aḥvālin ıslāh idüp anlara kifāyet ideyor hemān dünyā vü mā-fī-hāyı terk idüp ancak Mevlā-yı Mute‘ālīmün ḥızmetine iqbāl ü teveccüh eyledüm. Pes Allāh te‘ālā dağı kulüb-i ‘ibādını benden yaña taqlīb idüp ve beni herkese sevdürüp ‘ulemā vü kibār hep beni ziyāret itmege müştāk olurlar.

İki yüz [E178b] yigirmincisi budur²⁵⁴²

أعطيت خمسا لم يعطهن أحد من الأنبياء قبلي نصرت بالرعب مسيرة شهر وجعلت لي الأرض مسجدا وطهورا
فأما رجل من أمتي أدركته الصلاة فليصل وأحلت لي الغنائم ولم تحل لأحد قبلي وأعطيت الشفاعة [A217b]
وكان النبي يبعث إلى قومه خاصة وبعثت إلى الناس عامة

Terceme²⁵⁴³ Baña biş ‘aṭiyye virildi-ki anlar benden ilerü gelen enbiyādan hīç birine virilmedi ya‘nī anlar baña maḥşūş kılındı. Bir ayluk yirlere ḥavfım varmağla nuşret olındum [SB202a] Ya‘nī Allāh te‘ālā aramıza²⁵⁴⁴. bir ayluk yol olan a‘dāmuñ yüreklerine benden ḥavf ilkā itmekle baña nuşret eyledi. Ve başdan başa [B188a] arz

²⁵⁴² İki yüz yigirmincisi budur: -M, -A.

²⁵⁴³ Terceme: -M, -A.

²⁵⁴⁴ Bir ayluk yirlere ḥavfım varmağla nuşret olındum. Ya‘nī Allāh te‘ālā aramıza: -S, -B, -M, -E, -A.

baña mescid ü muṭahhar kılındı ya'nī Allāh te'ālā ümmetüme mübāh kıldı-ki arzdan her nerede isterlerse namāzların kılarlar. Ve daḥı **[M85b]** şuyı isti'māl itmege kudret bulmadukları zemān toprakla teyemmüm itmegi anlara mübāh kıldı. Ve bizden **[S198b]** ilerü gelen ümmetlere ise kenīselerinden ğayrı yirde namāz kılmaḡ mübāh degül idi. Ve daḥı anlara şudan ğayrı nesne ile tetāhhur cā'iz degül idi. Pes imdi benüm ümmetümden her ḡanḡı kişi ki aña namāz yitişür hemān tebādur idüp namāzın kılsun ḡaşılı şuya kudreti olmayınca teyemmüm ile kılop namāzın geḡürmesün. Ve daḥı baña ğanīmetler ḡelāl kılındı benden ilerü gelen hīḡ bir nebīye ḡelāl kılınmadı. Ve bizden **[E179a]** ilerü gelen ümmetler küffārdan aldukları ğanā'im ü ḡayvānāt **[A218a]** olduḡda ğanīmlerüñ mülki olup peyġamberlerine aḡzı cā'iz olmazdı. Pes bizüm peyġamberimüz 'aleyhi's-şalātu ve's-selām²⁵⁴⁵ aḡz-ı ḡums ile ve şafī ile maḡşuş kılındı ve ol ümmetlerüñ ğanīmetleri ḡayvānāt olmayup sā'ir emvāl olduḡda **[SB202b]** hepsin bir yire cem' idüp yıġarlar idi²⁵⁴⁶ ve semādan bir āteş gelüp cümlesin iḡrāḡ iderdi. Ve daḥı baña nāsı maḡşerden izāle içün ya'nī Allāh te'ālānuñ nāsı kıyāmet ğünü bir yire cem' idüp tamām maġmüm u maḡzün olduḡlarında **[B188b]** anları ḡalāş içün şefā'at-i 'āmme virildi. Ve daḥı benden ilerü gelen peyġamberler ancak kendü ḡavmine ba's olınurlar idi **[S199a]** ammā ben cemī'-i nāsa ba's olındum.

Hikāye²⁵⁴⁷ Hikāyet olınur ki Resūlu'llāh şalla'llāhu te'ālā²⁵⁴⁸ 'aleyhi ve sellemüñ vefātlarından soñra ḡazret-i 'Ömer raḡıya'llāhu te'ālā 'anh aġlayup dir idi-ki

بأبي و أمي يا رسول الله

ya'nī yā Resūla'llāh babam ve anam saña fidā olsunlar ibtidā'-yı emirde mescidüñ direklerinden bir ḡurmā aġacı diregi var idi-ki ḡuṭbe okuyup nāsa va'z u naşīḡat

²⁵⁴⁵ 'aleyhi's-şalātu ve's-selām: 'aleyhi's-selām M.

²⁵⁴⁶ idi: -SB, -E.

²⁵⁴⁷ Hikāye: -M, -A.

²⁵⁴⁸ şalla'llāhu te'ālā: -M.

itdügüñüzde aña söykenür idiñüz ve soñra ehl-i İslām çoğalup [A218b] anlara huṭbeñüzi işitdürmek içün minber ittiḥāz idüp ol cez'-i naḥle sizden²⁵⁴⁹ dūr olduğundan ötüri şayḥa idüp size bükā vü tazarru' eyledi ve siz daḥı varup üzerine [E179b] mübārek elüñüzi vaż' idüp anı kendüñüze zamm eyledügüñüz gibi sākin olup inildisini kesdi ve ḥalā ümmetüñden [SB203a] mufāraḳat eyleyüp dār-ı āḫirete intikāl eylediñüz mübārek cemālüñüzden ayru düşdük. Pes ağlayup inleyüp kanlu yaşlar dökmege biz ol ḥurmā ağacından daḥı ziyāde lāyık u evlāyuz

بأبي و أمي يا رسول الله

bu senüñ 'inda'llāhi te'ālā faẓīletüñ şol mertebe'-i [B189a] 'ulyāya yitişdi-ki seni cemī' enbiyānuñ āḫırında [S199b] ba's eyledi ve anlaruñ evvelinde zikr eyleyüp

وَإِذْ أَخَذْنَا مِنَ النَّبِيِّينَ مِيثَاقَهُمْ وَمِنْكَ وَمِنْ نُوحٍ وَإِبْرَاهِيمَ وَمُوسَىٰ وَعِيسَى ابْنِ مَرْيَمَ²⁵⁵⁰

buyurdi.

بأبي و أمي يا رسول الله

Taḥḳīḳ 'inda'llāhi te'ālā faẓīletüñ şol mertebeye yitişdi-ki [M86a] senüñ zenbüñ ne olduğından ḥaber virmedin senden 'afv itmesiyle ḥaber virüp

عَفَا اللَّهُ عَنْكَ لِمَ أَذْنُتَ لَهُمْ²⁵⁵¹

buyurdi.

بأبي و أمي يا رسول الله [A219a]

Taḥḳīḳ 'inda'llāhi te'ālā faẓīletüñ şol mertebeye bāliḡ oldı-ki ehl-i nār atbāḳ-ı cehennem arasında ta'zīb olunurken n'olaydı-ki Allāh te'ālāya ve Resül'ine itā'at u

²⁵⁴⁹ sizden: senden S, E.

²⁵⁵⁰ 33/Ahzab/7: “Hani Biz, nebilerden kesin söz almıştık. Ve senden, Nûh'tan, İbrâhîm'den, Mûsâ'dan ve Meryem oğlu İsâ'dan, hepsinden söz aldık.” meâlindeki âyet-i kerîmeden iktibastır.

²⁵⁵¹ 9/Tevbe/43: “Allāh seni affetsin. Onlara niçin izin verdin?” meâlindeki âyet-i kerîmeden iktibastır.

inkıyād ideydük-de bu ‘azāblara giriftār olmayayduķ diyü saña itā‘at itmegi temennī vü ārzū iderler

بأبي و أمي يا رسول الله

Mūsā bin ‘Imrān Tih şahrāsında kavmi için [SB203b] Allāh te‘ālādan şu taleb eyledüğünde [E180a] ‘aşāñ ile taşā ur diyü emr olındı. Pes ol daķı murād itdükçe taşā degnegi ile urup andan on iki çeşme çıkup cemī‘ kavmi murādları üzre şuların aldıkları senūñ mübārek parmaklarıñdan çıkan şudan ‘acīb ü ğarīb degüldür ki biz [S200a] seferde iken şuyumuz kalmayup ‘asker kılet-i mādan [B189b] mutezarrir olduklarında bir kab içre azacuk şu bulunmağın anuñ içine mübārek elüñi şokup

وحي على الطهور المبارك والبركة من الله²⁵⁵²

diyü buyurduğunuzda mübārek eşābi‘üñ aralarından gür aķan²⁵⁵³ çeşmeler gibi şu gözleri peydā olup ahlā vü elez mā‘i-i mübārek ile cemī‘ kavm āb-destlerine ve sā‘ir levāzımlarına istedikleri gibi şular alup işleri bitdi.

بأبي و أمي يا رسول الله [A219b]

Ḥazret-i Süleymān’a rīḥ i‘tā olındı²⁵⁵⁴ ğudüvvinde ve revāḥında birer ayluk menzil olur dise ol senūñ Burāk’ından ziyāde ‘acīb ü ğarīb degüldür ki anuñ üstine süvār olup Beyt-i Mukaddes’e varduñ ve anda cemī‘ enbiyā vü mürselīn ile namāz kılup soñra tā yidinci göge dek çıkup işüñ bitdükden [SB204a] soñra yine gelüp ol gicenüñ şabāḥ namāzını ehlüñ ile kılduñ şalla’llāhu te‘ālā ‘aleyk²⁵⁵⁵.

بأبي و أمي يا رسول الله

Ḥazret-i Nūḥ kavmi [E180b] için du‘ā idüp

²⁵⁵² “Allāh’ın izniyle temiz, mübarek ve bereketli ol.”

²⁵⁵³ gür aķan: -S.

²⁵⁵⁴ olındı: olup SB, E.

²⁵⁵⁵ şalla’llāhu te‘ālā ‘aleyk: ‘aleyhi’s-selām; şalla’llāhu te‘ālā ‘aleyhi ve sellem A.

رَبِّ لَا تَذَرُ عَلَى الْأَرْضِ مِنَ الْكَافِرِينَ دَيَّارًا²⁵⁵⁶

didi. Ve sen dağı eger ıavmũn ũzerine bed-du‘ā ideyduñ evvelinden āhırına dek cümlesi helāk olurlar [S200b] idi. Ammā yā Resūla’llāh eger²⁵⁵⁷ saña dürlü dürlü ezā’ vü cefā idelerdi yine ıavmũne ĥayrdan [B190a] ĥayrı nesne dimeyüp

اللهم اغفر لقومي فإنهم لا يعلمون²⁵⁵⁸

buyurur idüñ.

بأبي و أمي يا رسول الله

Taĥķīķ şıĥar-ı sinn ü ıaşr-ı ‘ömrüñde saña ittibā’ idenler ıadar ĥazret-i Nüh’a kiber-i sinn ü tül-i ‘ömrinde ittibā’ itmemişlerdür. Zırā saña ıatı çok kimse ĩmān getürdiler ammā aña ĩmān getürmedi illā ıalıl.

بأبي و أمي يا رسول الله [A220a]

Eger küfũ’ñden ĥayrı ile mecālise ve muşāĥibet itmeyeyduñ bizümle aşlā muşāĥibet ü mecālise²⁵⁵⁹ eylemezdüñ tenezzül idüp ĥaşin ĥaşin ĥiysiler ĥiyduñ ve ĥımāra süvār olduñ ve ta‘āmuñı aşıĥı yir ũzre ıoyup yidüñ ve mübārek parmaķlarıñı [M86b] yaladuñ²⁵⁶⁰ hep bunları tevāzu’ içün eyledüñ şalla’llāhu te‘ālā ‘aleyķ.

بأبي و أمي يا رسول الله

[SB204b] Taĥķīķ Rabbüñ celle ve ‘alā ‘inde fazīletüñ şuña bālĥ oldu-ķi senüñ ĥayātuñ ile ıasem idüp

لَعَمْرُكَ إِنَّهُمْ لَفِي سَكْرَتِهِمْ يَعْمَهُونَ²⁵⁶¹

²⁵⁵⁶ 71/Nuh/26: “Rabbim yeryüzünde kâfirlerden hiç kimseyi bırakma.” meâlindeki âyet-i kerîmeden iktibastır.

²⁵⁵⁷ Eger: -M.

²⁵⁵⁸ “Allâh’ım kavmimi mağrifet eyle, zira onlar bilmiyorlar.”

²⁵⁵⁹ muşāĥibet ü mecālise: mecālise vü muşāĥibet A.

²⁵⁶⁰ yaladuñ: yalarduñ M.

²⁵⁶¹ 15/Hicr/72: “Sana and olsun ki, onlar sarhoşlukları içinde bocalayıp duruyorlardı.” meâlindeki âyet-i kerîmeden iktibastır.

buyurdu. Ammā sā'ir enbiyānuñ hayātı ile kâsem eylemedi.

بَابِي وَ أُمِّي يَا رَسُولَ اللَّهِ

Tahkîk Rabbüñ celle ve 'alā 'indinde fazîletüñ şuña [E181a] bâliğ oldu-ki saña melâ'ikesi [S201a] ile imdâd eyledi. Ve ismüñi kendü ismine qarîn kılup zikrünüñ nâs içre ref' ü i'lâ eyledi.

بَابِي وَ أُمِّي يَا رَسُولَ اللَّهِ

Tahkîk 'inda'llâhi te'âlâ şuña bâliğ olduñ ki saña Yâsîn nâmı ile tesmiye [B190b] eyledi ve hem

بِالْمُؤْمِنِينَ رُوُوفٌ رَّحِيمٌ²⁵⁶²

buyurup saña kendü esmâsından tesmiye eyledi. Ve hikemi saña teslîm eyleyüp

إِنَّا أَنْزَلْنَا إِلَيْكَ الْكِتَابَ بِالْحَقِّ لِتَحْكُمَ بَيْنَ النَّاسِ بِمَا أَرَاكَ اللَّهُ [A220b] وَلَا تَكُنْ لِلْخَائِنِينَ خَصِيمًا²⁵⁶³

buyurdu.

بَابِي وَ أُمِّي يَا رَسُولَ اللَّهِ

Tahkîk Rabbüñ celle ve 'alā 'indinde fazluñ şuña bâliğ oldu-ki senden öñdin nâs üzre olan ısrâr u ağılâl senüñ sebebüñle vaz' idüp seni mü'minlere hidâyet ile rahmet kılup kâfirlerden meshî ya'nî kâfirleri kırdı ve hanâzîr şüretlerine döndürmek gibi 'azâbı ref' itmekle rahmet [SB205a] kıldı.

بَابِي وَ أُمِّي يَا رَسُولَ اللَّهِ

²⁵⁶² 9/Tevbe/128: “Mü'minlere şefkatli, merhametlidir.” meâlindeki âyet-i kerîmeden iktibasır.

²⁵⁶³ 4/Nisa/105: “Biz, insanlar arasında, Allâh'ın sana gösterdiği gibi hükmedesin diye, Kitab'ı hak olarak indirdik. Hainlerin savunucusu olma.”

Tahkik Rabbün celle ve ‘alā ‘inde faẓiletün²⁵⁶⁴ şuṇa bālīg oldı-ki sā’ir enbiyāya kendü isimleri ile hıṭāb idüp yā Ādem yā Nūḥ yā Mūsā yā ‘İsā buyurdı ammā saṇa nübüvvet ü risālet ile hıṭāb idüp

يَا أَيُّهَا النَّبِيُّ²⁵⁶⁵

يَا أَيُّهَا الرَّسُولُ²⁵⁶⁶

[S201b] buyurdı

بِأَبِي و أُمِّي يَا رَسُولَ اللَّهِ

Tahkik senden gayrıların su’āl eyledigi nesneyi saṇa sen istemeksizin i’tā eyleyüp

[E181b]

أَلَمْ تَنْسَخْ لَكَ صَدْرَكَ وَوَضَعْنَا عَنْكَ وِزْرَكَ الَّذِي أَنْقَضَ ظَهْرَكَ وَرَفَعْنَا لَكَ ذِكْرَكَ²⁵⁶⁷

buyurdı.

صل الله تعالى عليك يا خير العالمين صلاة تكون لك رضى وتدفع [B191a] عنا أذى²⁵⁶⁸.

*İki yüz yigirmi birincisi budur*²⁵⁶⁹

اما الذين [A221a] سبقوا فاولئك يدخلون الجنة بغير حساب و اما الذين اقصو و افاولئك يحاسبون حسابا يسيرا

و اما الدين ظلموا انفسهم فاولئك يحاسبون فى طول المحشر ثم يتلقا هم الله برحمته

*Terceme*²⁵⁷⁰ *Tefsir-i Kāḍī*’de ve gayrısında yazıldığı üzre

²⁵⁶⁴ faẓiletün: faẓluñ S.

²⁵⁶⁵ 8/Enfal/64, 8/Enfal/65, 8/Enfal/70, 9/Tevbe/73, 33/Ahzab/1, 33/Ahzab/28, 33/Ahzab/45, 33/Ahzab/50, 33/Ahzab/59, 60/Mümtehine/12, 65/Talak/1, 66/Tahrim/1: “Ey nebi!” meâlindeki âyet-i kerîmelerden iktibastır.

²⁵⁶⁶ 5/Maide/41, 5/Maide/67, 23/Müminun/51: “Ey resûl!” meâlindeki âyet-i kerîmelerden iktibastır.

²⁵⁶⁷ 94/İnşirah/1-2-3-4: “Senin göğsünü açmadık mı? Yükünü üzerinden atmadık mı? Belini büken yükünü? Senin zikrini yükseltmedik mi?” meâlindeki âyet-i kerîmeden iktibastır.

²⁵⁶⁸ “Allâhu teâla sana salat etsin ey alemlerin hayırlısı bu öyle bir salat olsun ki senin razı olacağın ve benden eziyetleri deffedecek bir salat.”

²⁵⁶⁹ İki yüz yigirmi birincisi budur: -M, -A.

²⁵⁷⁰ Terceme: -M, -A.

ثُمَّ أَوْرَثْنَا الْكِتَابَ الَّذِينَ اصْطَفَيْنَا مِنْ عِبَادِنَا فَمِنْهُمْ ظَالِمٌ لِّنَفْسِهِ وَمِنْهُمْ مُقْتَصِدٌ وَمِنْهُمْ سَابِقٌ بِالْخَيْرَاتِ [SB205b]

بِإِذْنِ اللَّهِ²⁵⁷¹

āyet-i kerīmesinde sābık ve mukteşid ve zālīmün li-nefsihi ile murād kimler olduğunu Resūlu'llāh şalla'llāhu te'ālā 'aleyhi ve sellem²⁵⁷² hadīs-i şerīflerinde beyān idüp buyururlar ki ammā sābık olanlar ya'nī cennete ve Allāh te'ālānuñ rahmetine a'māl-i şāliha ile geçüp cümleden ilerü gidenler şol 'ibād-ı şālihündür ki [S202a] kubūrlarından kalkdukları gibi maşşerde [M87a] eglenmeyüp şorusuz ve hisābsuz gidüp cennete dāhil olurlar ammā iktisād idenler ya'nī gālīb-i evkatlarında 'amel-i şālih idenler yāhūd 'amel-i şālihini yaramaz 'amel ile qarışduranlar hāşılı [E182a] gāh 'amel-i şālih ve gāh 'amel-i seyyi'i idenler hisāb-ı yesīr ile muhāsebe olınurlar. Ve hadīs-i [A221b] şerīfde beyān olınuğu üzre hisāb-ı yesīr oldur ki rüz-ı maşşerde kişinüñ defter-i [B191b] a'māline nazar olınur ya'nī aña cümle 'ameli 'arz olınur²⁵⁷³ ve lākin hisābında münākaşa vü istikşā olınmayup andan 'afv u tecāvüz olınur. Pes ol dahı çok eglenmeyüp Allāh te'ālānuñ rahmetiyle toğru cennete dāhil olur ve hisābda münākaşa budur ki 'amelinüñ azından ve çoğından hīç bir nesne terk olınmayup ibtidāsından intihāsına dek [SB206a] hep hisāb olınur. Pes böyle hisāb olınan ta'zīb olınur hāşılı böyle hisāb-ı 'azāba mü'eddī olur anuñ-çün hadīs-i şerīfde

من نوقش الحساب عذب

vākı' olmuşdur.

²⁵⁷¹ 35/Fatır/32: “Sonra kullarımızdan seçtiğimiz kimselere Kitab’ı miras bıraktık. Onlardan bir kısmı kendilerine zulmederler, onlardan bir kısmı ortalama bir yol tutarlar, onlardan bir kısmı da Allāh’ın izniyle hayırlarda önde giderler.” meâlindeki āyet-i kerīmeden iktibastır.

²⁵⁷² Resūlu'llāh şalla'llāhu te'ālā 'aleyhi ve sellem: 'aleyhi's-selām M.

²⁵⁷³ ya'nī aña cümle 'ameli 'arz olınur: -A.

أعاذنا الله سبحانه²⁵⁷⁴ وتعالى وإياكم عن المناقشة في الحساب و حاسبني وإياكم حسابا يسيرا بحرمة خاتم النبيين

[S202b] سيدنا و شفيعنا محمد عليه أفضل الصلوات وأكمل التسليمات كثيرا كثيرا أبدا وسرمدا

Ve dahı ammā kendü nefslerine zulm idenler ya'nī 'amelde taķşirāt idenler tūl-i maḥşerde muḥāsebe olınurlar ya'nī maḥşerde ḥabs olup ḳalīl ü keşir her ne 'ameli var ise hepsinden su'āl olup tamām mağmūm u mahmūm olurlar. Şoñra anlara Allāh te'ālānuñ [E182b, A222a] fażlı ve raḥmeti telaḳḳī vü istikbāl idüp yine bunlar dahı²⁵⁷⁵ cennete dāḥil olurlar. Ba'zı 'ulemā raḥmetu'llāhi te'ālā dimiş-ki sābık oldur ki [B192a] ḥasenātı seyyi'ātına ġālib gele. Ve muḳteşid oldur ki ḥasenātı seyyi'ātı ile ber-ā-ber gele ve zālimün li-nefsihi oldur ki seyyi'ātı ḥasenātına ġālib gele. Ve ba'zılar dahı sābık ile murād 'ālimdür ve muḳteşid ile murād müte'allimdür ve zālim ile [SB206b] murād cāhildür dimiş²⁵⁷⁶ ve cümlesi mü'minlerdür ki 'āmmē'-i 'ulemā raḥimeḥumu'llāhi te'ālā bu ḳavle²⁵⁷⁷ zāhiblerdür.

Hikāye²⁵⁷⁸ Ḳatāde'den raḥmetu'llāhi te'ālā ḥikāyet olunur buyurmuş-ki şol vaḳt ki Mūsā bin 'İmrān 'alā nebiyyinā ve 'aleyhi's-selām *Elvāḥ*'ı alup içindekileri okudu Allāh te'ālāya münācāt idüp yā Rabb Elvāḥ'da bir ümmet görürem²⁵⁷⁹-ki anlar cemī' ümemden şoñra gelür ammā ḳıyāmet günü cümlesinden sābıḳdur. [S203a] İmdi anları benüm ümmetüm ḳıl didi. Pes Allāh te'ālā aña yā Mūsā anlar ümmet-i Muḥammed'dür didi 'aleyhi's-şalavātu ve's-selām²⁵⁸⁰. Tekrārına yā Rabbī *Elvāḥ*'da bir ümmet buluram-ki anlar ḥayru'l-ümem olup emr-i bi'l-ma'rūf ve nehy-i 'ani'l-münker iderler. İmdi anları benüm ümmetüm ḳıl didi. Allāh te'ālā buyurdi-ki yā Mūsā [A222b] anlar

²⁵⁷⁴ -M. سبحانه

²⁵⁷⁵ dahı: -S, -B, -SB.

²⁵⁷⁶ dimiş: dimişdür E.

²⁵⁷⁷ bu ḳavle: -SB.

²⁵⁷⁸ Hikāye: -M, -A.

²⁵⁷⁹ görürem: gördüm B, SB.

²⁵⁸⁰ 'aleyhi's-şalavātu ve's-selām: 'aleyhi's-selām M.

ümme-i Muhammed'dür 'aleyhi's-salavātu ve's-selām²⁵⁸¹. Tekrārına yā Rabbī ben *Tevrīt* içre bir ümme bulıyorum-ki anlarıñ kitābları şadrlarındadır ve *Qur'ān*ların **[E183a]** ezberden bilmeyenleri **[M87b]** meşāhifden kırā'at iderler imdi anları benüm ümmeüm **[B192b]** kıl didi. Allāh te'ālā buyurdu-ki yā Mūsā anlar ümme-i Muhammed'dür 'aleyhi's-salavātu ve's-selām²⁵⁸². Tekrārına yā Rabbī *Elvāh*'da bir ümme buluram-ki anlar şadaqāt **[SB207a]** yirler ve yine anıñ üzre me'cūr olurlar imdi anları benüm ümmeüm kıl didi²⁵⁸³. Allāh te'ālā buyurdu-ki yā Mūsā anlar ümme-i Muhammed'dür 'aleyhi's-salavātu ve's-selām²⁵⁸⁴. Ma'lūm ola ki bizden ilerü gelen ümme-leriñ şerī'atları bu idi-ki şadaqātlarını ya'nī kurbānların bir yire getürüp qorlardı. Pes eger semādan āteş gelüp anları hep yaqar idise²⁵⁸⁵ anlarıñ maqbūl olduğı andan ma'lūm olurdu ve eger maqbūl olmayaydı anı āteş yakmayup **[S203b]** şöyle kalurdu. Pes anları kuşlar ve yırtıcı hayvānlar gelüp ekl iderlerdi ve tekrārına münacāt idüp yā Rabbī *Elvāh* içre bir ümme bulıyorum-ki hem gayrılar içün şefā'at idicilerdür hem kendüler içün şefā'at olınur imdi anları benüm ümmeüm kıl. Allāh te'ālā buyurdu-ki **[A223a]** anlar ümme-i Muhammed'dür 'aleyhi's-salavātu ve's-selām²⁵⁸⁶. Tekrārına yā Rabbī *Tevrīt* içre bir ümme bulıyorum-ki ehl-i dālāl ü fesād ile muqātele iderler hattā eñ soñra gelenleri Mesīh [ü] Deccāl ile muqātele vü muhārebe iderler. İmdi anları benüm ümmeüm-den kıl Allāh te'ālā buyurdu-ki anlar ümme-i **[E183b]** Muhammed'dür 'aleyhi's-salavātu **[B193a]** ve's-selām²⁵⁸⁷. Pes hāzret-i Mūsā **[SB207b]** eñ soñra yā Rabbī imdi beni ümme-i Muhammed'den kıl diyü recā eyledi 'ālā nebiyyinā ve 'aleyhi's-selām.

²⁵⁸¹ 'aleyhi's-salavātu ve's-selām: 'aleyhi's-selām M.

²⁵⁸² 'aleyhi's-salavātu ve's-selām: 'aleyhi's-selām M.

²⁵⁸³ didi: -S, -B, -M.

²⁵⁸⁴ 'aleyhi's-salavātu ve's-selām: 'aleyhi's-selām M.

²⁵⁸⁵ idise: ise SB; dise M, A.

²⁵⁸⁶ 'aleyhi's-salavātu ve's-selām: 'aleyhi's-selām M.

²⁵⁸⁷ 'aleyhi's-salavātu ve's-selām: 'aleyhi's-selām M.

*İki yüz yigirmi ikincisi budur*²⁵⁸⁸

من كان يؤمن بالله واليوم الآخر فإلكرم ضيفه

Terceme²⁵⁸⁹ Allāh te‘ālāya ve kıyāmet günine ve sâ’ir taşdıki lâzım olanlara ĩmān getüren kişi konuğına kâdir olduğu kadar ri‘āyet ü ikrām eylesün. *Mütercim-i*²⁵⁹⁰ *faķır* rahmetu’llāhi te‘ālā bu bābda vāķı‘ olan aķvāl-i ‘ulemāyı rahimehümu’llāhi te‘ālā naķl idüp dir ki bu ĥadīs-i řerīf²⁵⁹¹ fuķahā rahimehümu’llāhi te‘ālā nedb ü istiĥbāb içündür [S204a] yohsa vüçüb içün degüldür diyü zāhib olmışlardur ammā ibtidā’-yı İslām’da ikrām zayf vācib idi dimişler ve konuğa ikrām ızhār itmekle murād ev řāĥibi konuğu güler yüzle istiķbāl idüp ve mā-ĥazarını ta‘cıl idüp [A223b] ĥızmetine kendü nefsiyle kâ’im olmaķdur. Ĥattā ba’zı rivāyātde gelmişdür ki Allāh Sübhānehu ve²⁵⁹² te‘ālā ĥazret-i İbrāhīm ‘alā nebiyyinā ve ‘aleyhi’s-selāma konuđlarıña ikrām eyleyüp bir ĥořca ri‘āyet eyle diyü vaĥy idüp ol daĥı gelen konuđlarıñ her birine birer pişmiş koyun iĥzār ider oldı. Pes yine Allāh te‘ālā aña konuğa ikrām [SB208a] eyle diyü vaĥy idüp ol-daĥı her bir [B193b] konuğa birer pişmiş öküz iĥzār ider oldı. Pes yine Allāh te‘ālā aña vaĥy idüp konuğa ikrām [E184a] eyle diyü buyurup ol-daĥı her bir konuğa birer pişmiş cemel-i cemīl iĥzār ider oldı. Pes yine Allāh te‘ālā aña vaĥy idüp konuđuña ikrām eyle diyü buyurdı bu kerre ĥazret-i İbrāhīm ‘alā nebiyyinā ve²⁵⁹³ ‘aleyhi’s-selām müteĥayyir olup şöyle [M88a] añladı-ki ikrām-ı zayf keşret-i ta‘āmda degüldür. Pes artuķ konuğlarına ķalkup kendü nefsi-i kerīmesi ile ĥızmet itmege

²⁵⁸⁸ İki yüz yigirmi ikincisi budur: -M, -A.

²⁵⁸⁹ Terceme: -M, -A.

²⁵⁹⁰ Mütercim-i: -M, -A.

²⁵⁹¹ -i řerīf: -M.

²⁵⁹² Sübhānehu ve: -M.

²⁵⁹³ ‘alā nebiyyinā ve: -M.

başladı bu kerre Allāh te‘ālā aña vahy idüp [S204b] işte konuğuña şimdi ikrām u ri‘āyet ider olduñ diyü buyurdı.

Hikāye²⁵⁹⁴ Hasan bin ‘Ubāde rahmetu’llāhi te‘ālādan hikāyet olunur buyurmuş²⁵⁹⁵-ki bir gün ‘Alī bin Ebī Ṭālib [A224a] ağlıyorağ evinden taşra çıkup ziyādesiyle hūzn ızhār itmegin aña aşhābı n’içün ağlarsın ‘acabā size bir ‘azīm muşībet-mi geldi yoğsa bir maraž-mı müstevlī oldı diyü su‘āl itdiler belī bu muşībet işābet eyledi-ki yidi gündür ki evüme konuk gelmedi korkaram-ki Allāh te‘ālā baña ihānet eyledi işte bunun-çün ağlaram. [SB208b] Ve dağı şol mescid içün ağlaram-ki bir kavm arasında tenhā kalup içinde namāz [B194a] kılmayalar. Ve dağı şol *Muşhaf-ı şerīf* içün ağlaram-ki bir kavmün katında ola da andan okumayalar. Ve dağı şol yetīm içün ağlaram-ki bir kavm arasında ağlaya-da anı merhamet idüp görüp gözetmeyeler. Ve dağı şol ‘ālim içün [E184b] ağlaram-ki bir niçe süfehā arasında düşüp anı oyuncak idüp ve masħaraya alup istihzā iderler. Ve dağı şol konuk içün ağlaram-ki gice olinca²⁵⁹⁶ bir gūşede tenhāca kalup yanına hīç²⁵⁹⁷ bir kimse gelmez diyü buyurdı. Ve hāzret-i ‘Ömer dağı rağıya’llāhu te‘ālā ‘anh buyurmuşdur-ki mü’min kişi [S205a] konuğunun elini tutup evine toğrı getürince günāhları hāzān zemānı ağaçlardan yapraklar dökildügi gibi dökile. Ve İmām Hasan dağı [A224b] rahmetu’llāhi te‘ālā buyurmuşdur ki evine konuğı kerāmet ü ri‘āyetin murād itdügi hālde da‘vet ider hīç bir er kişi yokdur illā Allāh te‘ālā aña cennet kapularından bir kapu açup²⁵⁹⁸ fetħ ide ki tā cennete girinceye dek ol kapu kapanmaya.

²⁵⁹⁴ Hikāye: -M, -A.

²⁵⁹⁵ buyurmuş: dimiş M, A.

²⁵⁹⁶ olinca: -E.

²⁵⁹⁷ yanına hīç: hīç yanına M.

²⁵⁹⁸ açup: -S, -B, -SB, -M, -A.

يا أبا هريره هذه الرؤس كانت تحرص كحرصكم [SB209a] على الدنيا وتومل أمالكم ثم هي اليوم عظام بلا جلد ثم هي صائرة رمادا وهذه العذرات هي ألوان أطعمتهم اكتسبوها من حيث اكتسبتم ثم قذفوها من بطونهم فأصبحت والناس يتحامونها [B194b] وهذه الحرق البالية كانت رياشهم ولباسهم أضحت والرياح تعصفها وهذه العظام دوابهم التي كانوا ينتجعون عليها أطراف البلاد فمن كان [E185a] باكيا على الدنيا فليبك ومن كان على انقضاء العمر فيها باكيا فليبك²⁶⁰⁰

*Terceme*²⁶⁰¹ Ebī Hureyre rağıya’llāhu te’ālā ‘anh rivāyet idüp dir ki bir kerre Resūlu’llāh şalla’llāhu te’ālā ‘aleyhi ve sellem²⁶⁰² baña hıṭāb idüp ister misin-ki [S205b] saña dünyā vü mā-fī-hāyı cemī’an göstereyüm diyü buyurup ben daḥı yā Resūla’llāh göster didüm. Pes mübārek eli ile [A225a] elümi tutup ve beni Medīne derelerinden bir dereye iletüp oraya [M88b] varduğumuz gibi gördüm-ki ol maḥal bir ‘azīm mezbele olup şehriñ süpründisi ile ve ḥayvānāt tersi ile ve bi’l-cümle fażalāt ile ṭolmış ḥuşuşan insān başları ve kemükleri ve çürimiş eski giysiler ve niçe ḥayvānāt kemükleri ṭoṭolu olmuş idi. Pes [SB209b] buyurdılar ki iy Ebā Hureyre işte şu gördüğün başlar hep sizün düyāya hırşuñuz gibi hırş idüp sizün gibi uzun uzak şanular şanarlar idi ya’nī falān zemān şöyle ideyüm ve falān zemān böyle ideyüm diyü atup tutarlar idi soñra anlara emel ü ārzü itdükleri nesnelere [B195a] vāşıl olmağa ecelleri āmān virmeyp öldiler. Ve ḥālā başlarından derileri şoyılup hemān qurı kemükleri kalmışdur ve ol daḥı şu²⁶⁰³ bir kaç eyyāmdan soñra çüriyüp gül gibi ölse gerekdür ve²⁶⁰⁴ daḥı [E185b] şu gördüğün kâz[u]rāt u necāsāt daḥı anlaruñ elvān-ı eṭ’ime vü eşnāf-ı nefāyis-i me’kūlātlaruñ netāyicidür ki anları [S206a] siz kazandüğünüz gibi

²⁵⁹⁹ İki yüz yigirmi üçüncüsü budur: -M, -A.

²⁶⁰⁰ -M. :ومن كان على انقضاء العمر فيها باكيا فليبك

²⁶⁰¹ Terceme: -M, -A.

²⁶⁰² şalla’llāhu te’ālā ‘aleyhi ve sellem: ‘aleyhi’s-selām M.

²⁶⁰³ şu: -S, -B, -SB, -M.

²⁶⁰⁴ gerekdür ve: -M.

anlar daḥı **[A225b]** azanup ve yiyüp ifnā idüp Őoűra arınlarından taŐra atup Őol hāle varmıŐdur ki anları gōren insān igrenüp ve Őaınup bed-rāyihalarından burunların tutarak geerler ve Őu gōrdüğün urimiŐ eskiler daḥı anların elbise’-i fāhireleri olup anları giyüp tecemmül ü tena‘‘um iderler idi. Ve hāliyā Őol hāle vardı-ki hı bir eme gemez olup anları yiller oradan oraya atup yuvarlar ve Őu²⁶⁰⁵ **[SB210a]** kemükler daḥı anların tavarları kemükleridür ki ol yarar binitleri üzre binüp istedikleri diyār u bilāda ekilüp maŐlahatlarına giderler idi. İmdi her kim-ki bu dūnyānuñ aḥvālinden ‘ibret alup-da aqlamak isteye hemān tırmasun aqlasun zīrā ki aqlanacak yirdür ve her kim-ki dūnyāda ‘ōmrin yok yirlerde gedūğine te’essüf idüp aqlamak isteye hemān aqlasun ve bu kelimāt-ı ḥikmet- **[B195b]** āyātı beyān eyledükleri gibi kendüleri būka’-yı Őedīd ile aqlamağa baŐladılar ḥāzır bulunanlar daḥı hep aqlaŐdılar.

*Hikāye*²⁶⁰⁶ Ka’bū’l-Aḥbār’dan raḥmetu’llāhi te’ālā ḥikāyet olunur buyurmuş-ki İbrāhīm **[A226a]** ‘alā nebiyyinā ve²⁶⁰⁷ ‘aleyhi’s-selāmuñ Őuḥuf’ında **[S206b]** yazılmıŐdur ki Allāh te’ālā²⁶⁰⁸ **[E186a]** dūnyāya buyurur ki iy dūnyā ‘aceb ḥaır [ü] nā-ız gōrinürsin Őol ebrār u etiyā gōzine kim sen kendünı taḥsīn ü tezyīn idüp anlara ‘arz-ı cemāl eyledün ben anların gōñüllerine saña buğz idüp senden i’rāz itmegi ilkā itmiŐemdür. Pes anlar saña aŐlā iltifāt u rağbet idecek degüllerdür ve senden ḥaır ü zelīl hı bir maḥluk ḥalk eylemedüm senün cemī’ ḥāl ü Őānuñ Őağır-i bī-i’tibār **[SB210b]** ve fenā-pezīr [ü] bī-arārdur seni ḥalk eyledüğümde hı bir kimsenün üzerine bākī vü ebed almayacağunı ve kimsenün²⁶⁰⁹ daḥı sende dā’im ü muīm olmayacağını azā vü ḥükm eylemiŐdür. Tūbā vü ḥusnā Őol **[M89a]** ebrār u Őāliḥnūndür ki anlar iün benüm ‘indümde cezā’-yı ḥayr ve Őevāb-ı cemīl vardur ol

²⁶⁰⁵ Şu: Şol SB, M.

²⁶⁰⁶ Hikāye: -M, -A.

²⁶⁰⁷ ‘alā nebiyyinā ve: -M.

²⁶⁰⁸ Allāh te’ālā: Allāh Sübhānehu ve te’ālā A.

²⁶⁰⁹ üzerine bākī vü ebed almayacağunı ve kimsenün: -M.

‘ibādum kıyāmet günü qubūrlarından qalkup cennāt-ı ‘āliyāta giderken nūrları önleri sıra sa‘y idüp bilegider ve melā’ike dağı etrāfların ihāta [B196a] idüp anları i‘zāz u ikrām ile iletüp tā cennetde rahmetümden umduqları merātib-i ‘āliyye iṣāl ü idhāl idinceye dek yanlarından [A226b] ayrılmazlar.

*İki yüz yigirmi dördüncisi budur*²⁶¹⁰

[S207a]

أيها الناس لا تشغلنكم دنياكم عن آخرتكم ولا تؤثروا هواكم على طاعة ربكم ولا تجعلوا إيمانكم ذريعة إلى معاصيكم وحاسبوا [E186b] أنفسكم قبل أن تحاسبوا ومهدوا لها قبل أن تعذبوا وتزودوا للرحيل قبل أن تعجزوا فإنما هو موقف عدل واقتضاء حق وسؤال عن واجب ولقد أبلغ في الأعداء من تقدم بالإنذار

*Terceme*²⁶¹¹ İbn ‘Abbās raḍiya’llāhu ‘anhümā rivāyet idüp dir ki Resūlu’llāh ṣalla’llāhu te‘ālā ‘aleyhi ve sellem²⁶¹² [SB211a] ḥazretlerini iṣitdüm-ki ba‘zı mev‘ıza vü ḥuṭbelerinde nāsa vaṣiyyet ü naṣiḥat idüp buyururlar idi-ki iy nās zinhār ve zinhār sizi dünyāñuz āḥiretünñuzden meṣḡul ü gāfil kılmāsın ya‘nī ṣaḡın-ki dünyāñuza düşüp-de āḥiret tedārükünden girü qalmayasız. Ve dağı ṣaḡınuñ hevāñuzu Rabbünñuz celle ve ‘alānuñ itā‘at u ‘ibādeti üzre iḥtiyār²⁶¹³ itmeñüz ya‘nī ṣaḡın-ki hevā vü hevese tābi‘ olup-da ‘ibādāt u tā‘ātdan müflis olmayasız. Ve dağı ṣaḡınuñ yalan yire and içmegi [B196b] me‘āṣiye sebep kılmāñuz ḥāşılı [A227a] imān-ı kāzibeden iḥtirāz idüñüz. Ve dağı kıyāmet güninde ḥisāb olınmañuzdan muḳaddem dünyāda iken [S207b] nefsleriñüzi²⁶¹⁴ ḥisāba çeküp her gün ve her gice ḥayrdan ve ṣerden ne işlerseñüz naẓar idüp iṣlāḥ-ı nefsünñuze aña göre sa‘y u iḳdām idesüz. Ve dağı āḥiretde yaramaz ‘amel

²⁶¹⁰ İki yüz yigirmi dördüncisi budur: -M, -A.

²⁶¹¹ Terceme: -M, -A.

²⁶¹² ṣalla’llāhu te‘ālā ‘aleyhi ve sellem: ‘aleyhi’s-selām M.

²⁶¹³ iḥtiyār: iḥtiyāt S.

²⁶¹⁴ nefsleriñüzi: nefsünñuzi E.

sebebiyle ta'zīb olunmañuzdan öñdin nefsüñüze āhıretde gereklü olan a'mālî ihzār idüñüz. [E187a] Ve dahı 'āciz olmañuzdan muḳaddem göç yarağın görinüz zīrā kıyāmet günü 'adālet ü ḥaḳḳ ile ḥükm olunacak ve farz u vācibden su'al olunacak dīvāndur. Ve taḥḳīkā sizi inzār ile teḳaddüm eyleyen ya'nī sizi ölmedin ḳorḳudup āhıret tedārükin [SB211b] görüñ diyen kişi sizi tenbīh ü taḥvīf itmekde tamām mübālağa eyledi-ki andan ziyāde olmaz.

Hikāye²⁶¹⁵ Ḥazret-i 'Īsā 'alā nebiyyinā ve²⁶¹⁶ 'aleyhi's-selāmdan ḥikāyet olunur buyurmuş-ki şu ile āteş bir çanak içre cem' olmaduğı gibi mü'minüñ-de ḳalbinde dünyā vü āhıret maḥabbetleri ikisi bir uğurdan cem' olmaz zīrā ikisi zıddāndur. Ve dahı şol dārda ḥayr yokdur ki anda Allāh te'ālāya 'ısyān olunur murād dünyādur. İmdi dünyādan [A227b] ibn sebīl gibi geçüp gidüp anı ma'mūr [B197a] itmege heves itmeñüz. Ve bunı-da şöyle bilüñüz ki [M89b] cemī' günāhlaruñ temeli dünyāyı sevmekdür. [S208a] Ve niçe niçe bir sātīl şehvet vardur ki şāhibine ḥüzn-i tavīl getürüp bir anda gördüğü zevḳ u lezzetüñ ḳatı çok zemān guşşasın çeker.

İki yüz yigirmi bişincisi budur²⁶¹⁷

إياك و محقرات الذنوب فإنما مثل محقرات الذنوب كمثّل قوم نزلوا بطن واد فجاء ذا بعود وجاء ذا بعود حتى حملوا ما أنضحوا به خبزهم وإن [E187b] محقرات الذنوب متى يؤاخذ بها صاحبها تهلكه

Terceme²⁶¹⁸ Şaḳın şağā'ir-i zünūbdan şaḳın ya'nī sa'y eyle kim kebā'irden ihtirāz itdügüñ gibi küçük günāhlardan dahı şaḳınasun zīrā şağā'ir-i [SB212a] zünūbuñ beyān-ı mişāl-i 'acīb-şāmı şol cemā'at gibidür ki yolda giderken bir dere içre inüp ve

²⁶¹⁵ Hikāye: -M, -A.

²⁶¹⁶ 'alā nebiyyinā ve: -M.

²⁶¹⁷ İki yüz yigirmi bişincisi budur: -M, -A.

²⁶¹⁸ Terceme: -M, -A.

etmek pişürmek isteyüp âteş yakmağ-ıçün her biri bir tarafa gidüp buldukları bir odundan ve çalıdan çırpıdan şu bir odun getirüp ol biri dağı²⁶¹⁹ bir çöp getirüp hâşılı her birisi **[A228a]** yimeklerin ve etmeklerin²⁶²⁰ pişürecek kadar birer ağaç pâresi getirüp ve cem' idüp istedikleri gibi âteş yakup etmeklerin tamâm pişürdiler. Ve dağı tahkîk sağā'ir-i zünüb ile şāhibi mu'âheze vü muṭālebe olunduğı zemān anı ihlāk iderler. **[B197b]** Pes 'ākıla lāyık **[S208b]** olan budur ki dilini istiğfār-ı dā'ime mu'tād eyleyüp estağfiru'llāh estağfiru'llāh dimegi terk itmeye. Huşāşā ki evvel nehār u āhırında istiğfāra mülāzemet lāzımdur ki eḳall-i keyfiyyātı ol zıkr itdügümüzdür.

Hikāye²⁶²¹ Hāzret-i 'Ā'īşe raḳıya'llāhu te'ālā 'anhādan hikāyet olunur ki 'ibādetinde kemāl-i cidd ü sa'y idüp evḳātını bī-hūde geçürmeyen 'ābide yitişmegi sevüp isteyen kişi hemān nefsinı sağā'ir-i zünūbdan bile men' eylesün **[E188a]** diyü buyurmuş. **Mütercim-i**²⁶²² *faḳîr* dağı rahmetu'llāhi te'ālā²⁶²³ 'Abdu'llāh bin Mes'ūd raḳıya'llāhu te'ālā 'anh **[SB212b]** hāzretlerinden naḳl olunduğı üzre hikāyet idüp dir ki buyurmuşlar ki mü'min-i kāmıl olan kişi sağā'ir-i zünūbını şöyle görür ki güyā kim bir 'azīm taḡuñ yarı dibinde oturup-da ol yar yıkılıp altında ḳalam diyü dā'imā ḳorḳar. Hāşılı irtikāb itdüğü sağā'ir-i zünüb sebebiyle 'azāba giriftār olam diyü ḥavfindan **[A228b]** kendüsini sağā'irden dağı ihtirāz üzre tutup istiğfārı elden ḳomaz. Ammā fācir olan kişi küçük günāhların şöyle görür ki güyā kim burnına bir siñek ḳonup ve anı eliyle ḳalıvirüp burnından uḳurur ya'nī kebīre degile küçük **[S209a]** günāhdur n'olsa gerek ednā-yı 'amel **[B198a]** ile gider diyü i'tibār itmez ḥaberi yoḳdur ki küçük günāhlar cem' ola ola kebīre olur zīrā ḥadīṣ-i şerīfde

²⁶¹⁹ dağı: -M.

²⁶²⁰ ve etmeklerin: -S, -M, -E, -A.

²⁶²¹ Hikāye: -M, -A.

²⁶²² Mütercim-i: -M, -A.

²⁶²³ te'ālā: -M.

vākı'dur.

*İki yüz yigirmi altıncısı budur*²⁶²⁴

من دنا أبواب الملوك افتتن فلا تكونن ممن خدعتهم الدنيا وغرتهم الأمانة واستهوته الخدعة ركنوا [M90a] إلى دار سريعة الزوال وشبكة الانتقال أنه لم يبق من دنياكم هذه في جنب ما مضى الا كإناء ركب أو صرة حالب فعلام²⁶²⁵ [SB213a] تفرحون وماذا تنتظرون فكأنكم والله [E188b] بما أصبحتم فيه من الدنيا كأن لم يكن²⁶²⁶ وما تصيرون إليه من الآخرة لم يزل فخذوا الأهبة لأزفة النقلة وأعدوا الزاد لقرب الرحلة واعملوا أن كل امرئ على ما قدم قادم وعلى ما خلف نادم

*Terceme*²⁶²⁷ Mülük-i cā'irîn kapularına yakın olan aldanur. Pes şaķınıñ [A229a] şunlardan olmañuz ki anları dünyā vü ārzuları aldayup yoldan çıkardı ve dünyānuñ aldamaķları anı²⁶²⁸ hayrān u ser-gerdān kıldı. Ve anlar şunlardur ki serī'ü'z-zevāl olup elden ele tiz intikāl iden dünyā sarāyına tamām meyl ü maḥabbet²⁶²⁹ ü rağbet itdiler [S209b] ve anda dā'im qalmayup ḥasret ü nedāmet ile gitdiler. Taḥkīk bilüñüz ki şu dünyāñuzdan gečen şühür u sinine göre bāķi [B198b] qalmadı illā bir deve çökerdecek kadar yāḥūd bir devenüñ südin şağacaķ kadar zemān qaldı. Pes imdi iy kişiler neñüze sevinürsüz ve neñüze güvenüp nażar idersüz. Pes gūyā kim va'llāhi siz²⁶³⁰ dünyādan eliñüzde şabāḥ bulduğunuz emvāl ü emlāk ve bi'l-cümle mālīk olduğunuz eşyā hemān yok gibidür zīrā dünyā vü mā-fī-hā fānī olmağın

كل ات قريب²⁶³¹

²⁶²⁴ İki yüz yigirmi altıncısı budur: -M, -A.

²⁶²⁵ SB. فعلام: فعلام

²⁶²⁶ S. تكن: يكن

²⁶²⁷ Terceme: -M, -A.

²⁶²⁸ anı: -A.

²⁶²⁹ ü maḥabbet: -B.

²⁶³⁰ siz: sen E.

²⁶³¹ "Her gelecek yakındır."

[SB213b] muktezāsınca hemān şonı-da gelüp tamām olmağdadur ammā varacağıñuz aḥiret zā'il olur degül bākīdür. İmdi tızcek gelecek intikāl yolu için levāzımıñuz [E189a] alup yaraqlanuñuz ve bu diyārdan rihletüñüz yaklaşduğı için yol azuğın tedārük idüp ḥāzır kıluñuz. Ve bunı-da bilüñüz ki her kişı varacağı konağa her ne taqđīm idüp gönderdi ise varduğı zemān ancak [A229b] anı bulur ve bilmezlik idüp girüki konağda alıkoğu nesneler üzre 'aẓīm nādim olur ammā soñ peşimānluğı aşşı itmez.

*Hikāye*²⁶³² Şöyle hikāyet olunur ki İmām Zührī kim tābi'inüñ 'ulemā'-yı a'lāmından idi rahmetu'llāhi [S210a] te'ālā pādīşāh ile muḥālaṭa vü muşāḥabe itdügi eyyāmda aña ba'zı ihvānı mektüb yazup gönderdi-ki maẓmūnı²⁶³³ bu idi. İy Zührī Allāh te'ālā bizi-de seni-de iftinān [B199a] u fitneden 'āfiyet ü selāmetde kıla şimdi bir ḥāle giriftār olduñ kim seni bilen āşinālara lāyık olan budur ki saña du'ā idüp merḥamet ideler sen zemānumuzda bir şeyḥ-i kebīr iken sııql-i keşīr getürüp ağır yük altına girdüñ. İmdi şöyle ma'lūmuñ olsun-ki irtikāb itdügüñ ma'nānuñ eñ [SB214a] ziyāde āsānı ve ihtimāl itdügüñ nesnenüñ eñ ziyāde ḥafıfı budur ki zālīmüñ vahşetini giderüp aña enīs olduñ ve aña ğayy u fesād yolını āsān kılduñ şunlara yakın olmağñıla kim ne ḥaqqı murād ider ve ne bātılı terk ider ḥattā seni esbāb-ı [M90b] zulmlerinüñ iki [E189b] kıldılar ki te'addī vü cevrlerinden senüñ üzeriñe devr iderler²⁶³⁴. [A230a] Ve dağı seni kendü belāları köprüsi kıldılar ki senüñ üstünden geçüp²⁶³⁵ murādlarınca zulm yolına gideler. Ve dağı seni ḍalāletlerine çıkacak nerdübān kıldılar ki istedikleri kadar merātib-i cevre yitişeler işte senüñ sebebüñle sā'ir 'ulemāya şekk ü i'tikād-ı fāsīd itmege [S210b] başladılar. Pes anların senüñ ḥaqquñda yıqup virān itdükleri yanında

²⁶³² Hikāye: -M, -A.

²⁶³³ maẓmūnı: -M.

²⁶³⁴ cevrlerinden senüñ üzeriñe devr iderler: cevrlerinde senüñ üstünden geçüp ve senüñ üzeriñe devr iderler E; cevrlerinden senüñ üzeriñe devr ideler B, SB.

²⁶³⁵ senüñ üstünden geçüp: -E.

senüñ-çün ma'mûr u âbādān itdükleri n'olsa gerekdür ve anlaruñ saña itdükleri zarar u ziyān yanında itdükleri eylük n'olsa gerekdür ve senüñ âhıretünde ifsād itdükleri yanında dünyānda ıslāh²⁶³⁶ itdükleri n'olsa [B199b] gerekdür ya'nī aşşılari zararlarına degmez. İmdi iy Zührī gel dīnūñe müdāvāt u mu'ālece eyle zīrā ki anlar dīnūñi ziyāde ḥasta-ı bī-çāre kıldılar ve gel berü şimden şöñra yol yarağı [SB214b] tedārükün gör zīrā saña uzun uzak sefer itmege yol açıldı-ki bu seferüñ dönüşi yokdur tā kim tekrār gelüp yol azıkların kızanasın ve's-selām.

*İki yüz yigirmi yidincisi budur*²⁶³⁷

إن الدين بدأ غريبا وسيعود الدين كما بدأ فطوبى للفقراء وهم الذين يصلحون ما أفسد الناس من بعدي من سنتي [E190a]

*Terceme*²⁶³⁸ Tahkik dīn ya'nī İslām zuhūra ġarīb olduğı hālde [A230b] başladı ve yakında dīn yine ibtidā'-yı emirde başladığı gibi ġarīb olmağa rücū' ider ya'nī dīn-i İslām zemān-ı evvelde ibtidā'-yı zuhūrında ġarīb gibi olup anı kabūl itmezdi illā kalīl. Hāşılı ibtidā'-yı emrde [S211a] ehl-i dīn ġarīb olup anları sā'ir nās inkār eyleyüp ve mehcūr u metrūk koyup anlarla muḥālaṭa vü muşāḥabet ü aşināluk itmezlerdi. Pes ol zemānda Müslümān olanlaruñ te'ayyuşu ve geçinmekleri gerçi aḳāribleri arasında idi ammā anlarla ihtilāt itmedükleri ve anları sevmedükleri cihetden ġarīb idiler kim ġarīb olanlar ile ekseriyyā nās böyle mu'āmele [B200a] iderler. İmdi kezālik dīn-i İslām āḥır zemānda yine ibtidāsındaki gibi olup İslām'uñ aḥkāmı [SB215a] ile kā'im bulunmaz illā az tā'ife. Pes anlaruñ daḥı aḳāribleri arasında te'ayyuşları ġurebā gibi olur. İmdi

²⁶³⁶ itdükleri eylük n'olsa gerekdür ve senüñ âhıretünde ifsād itdükleri yanında dünyānda ıslāh: dünyānda M.

²⁶³⁷ İki yüz yigirmi yidincisi budur: -M, -A.

²⁶³⁸ Terceme: -M, -A.

tübā vü hālet-i hüsna ol ġarīblerüñdür ya'nī hayr-ı keşire vü tayyib-i cezile anlar işābet eylediler ma'lūm ola ki ol ġurebā ile murād āhır vaqtdaki ġurebādur yāhūd hem anlar ve hem ibtidāda olan ġurebādur yāhūd hem bu iki **[A231a]** t̄ā'ife'-i ġarībe ve hem hālā vaqt içre olan ġurebādur ve anlaruñ kim olduġın beyān idüp buyurur ol ġurebā şunlardur ki **[E190b]** nāsuñ benden şoñra sünnetümden ifsād itdüklerini anlar ıslāh iderler.

Hikāye Hasan-ı Başrī rahmetu'llāhi te'ālā hikāyet olunur buyurmuş-ki mü'min dünyāda **[S211b]** ġarīb gibidür ki dünyānuñ ne mezelletinden feryād u şikāyet ider ve ne 'izz ü devletinde **[M91a]** kimseye reşk ü hased ider nāsuñ dünyāda niçe hālāt-ı müteġāyiresi vardur ammā dünyā bir dürlü hāl üzre karar ider ve şimdi bizüm vaqtumuzda ağrebü'l-ğurebā ya'nī sâ'ir ġarīblerden ziyāde ġarīb olanumuz sünen-i²⁶³⁹ Seyyidü'l-'ālemīn şalla'llāhu te'ālā 'aleyhi ve sellem²⁶⁴⁰ fī külli hīn ile mütemessik ve hemişe sünnet-i seniyye üzre cārī vü 'āmildür ve lākin belā-yı fakra giriftārdur **[B200b]** ammā **[SB215b]** yine ol derd-i fākasına şabr u taḥammül idüp ve aġyāra keşf-i rāz itmeyüp hemān āhıret içün a'māl-i şālīhaya muḳayyed olup ve bid'atlardan ziyāde ictināb idüp ve selef-i şālīhīn āşārına ittibā' idüp ve aḫvāl-i zemānını ve fesādātını bir hoşca añlayup rüz u şeb **[A231b]** ıslāh-ı şānına ve hıfz-ı cevārihine ve mā-lā-ya'nī olanı terk itmege sa'y-ı belīġ ve kūşış-i bī-dirīġ idüp dünyādan taleb itdüġi miqdārı hemān kifāf-ı nefsi ve kifāf²⁶⁴¹-ı 'ıyālī olup ziyāde māl kazanmaġı terk ü ihmāl ider ve ehl-i zemānı ile mehmā- **[E191a]** emken müdārā eyleyüp müdāhene itmez işte ġarīb²⁶⁴² ġarīb didükleri böyle recül-i kāmildür ki **[S212a]** bunuñ gibilere degmede kimesne yārān u āşinā ve enīs ü celīs olmayup anı gördükleri yirde eglenmeyüp geçerler. Pes imdi bu

²⁶³⁹ sünen-i: -M, -A.

²⁶⁴⁰ şalla'llāhu te'ālā 'aleyhi ve sellem: 'aleyhi's-selām M; şalla'llāhu 'aleyhi ve sellem A.

²⁶⁴¹ kifāf: kifāyet S, E.

²⁶⁴² ġarīb: -M.

fā'ıku'l-akrân olan ehl-i îmân eger şu'ûbet-i tarîka vü süfehâdan şadır olan ezâ vü cefâya ve züll ü haqârete tahammül ve şabr-ı cemîl iderse anı şol 'âfiyet ve selâmet sarâyında hulûd u beka 'aķibleyüp gelür ki anuñ arzı tayyibe vü riyâz u hadâ'iki [SB216a] taze vü ter ve eşcârı müsmire vü bihter ve enhârı ahlâ vü şîrîn ü nâm-ı nîk fercâmı firdevs-i berîndür. [B201a]

*İki yüz yigirmi sekizincisi budur*²⁶⁴³

خذہ فتمولہ وتصدق به فما جاءك من هذا المال وأنت غير مشرف ولا سائل فخذہ وما لا فلا تتبعه نفسك

Terceme²⁶⁴⁴ Mervîdür ki Resûlu'llâh şalla'llâhu te'âlâ 'aleyhi ve sellem²⁶⁴⁵ hâzret-i 'Ömer'e rağıya'llâhu te'âlâ²⁶⁴⁶ 'anh bir nesne 'atâ eyledüklerinde [A232a] yâ Resûla'llâh bunu benden dağı ziyâde faķîr olana virüñüz diyüp ol hâzret-i 'âliye dağı buyurdılar ki iy 'Ömer alup kabûl eyleyüp sâ'ir melik ü mâlike idhâl eyle ve soñra isterseñ taşadduk eyle. İmdi saña her bâr ki şu mâl cinsinden nefsüñ aña iķbâl ü teveccüh [E191b] ve mübâlağa-i [S212b] meyl ile rağbet itmeyici ve isteyüp dilenmeyici olduğı hâlde bir nesne gelür hemân anı alup kabûl-i hasen ile kabûl eyle soñra nice bilürseñ öyle it. Ve eger nefsüñ ol vaşf itdügüm gibi olmazsa nefsüñi aña tâbi' ü mâ'il kılma hâşılı su'âl itme ve lâkin saña her ne ki istemedin gele kabûl idüp redd itme. *Mütercim-i*²⁶⁴⁷ *faķîr* rahmetu'llâhi te'âlâ dağı dir ki İbn Sâ'idî'den mervîdür [SB216b] buyurur ki hâzret-i 'Ömer rağıya'llâhu te'âlâ 'anh hılâfeti zemânı benî Müslimînden ba'zı şadaķatı devşürmek [M91b] üzre isti'mâl ü istiĥdâm idüp ben dağı hıızmetüm yirine getürüp itimâm u edâ itdügümden [B201b] soñra 'amel ü hıızmetüm

²⁶⁴³ İki yüz yigirmi sekizincisi budur: -M, -A.

²⁶⁴⁴ Terceme: -M, -A.

²⁶⁴⁵ şalla'llâhu te'âlâ 'aleyhi ve sellem: 'aleyhi's-selâm M; şalla'llâhu 'aleyhi ve sellem A.

²⁶⁴⁶ te'âlâ: -M.

²⁶⁴⁷ Mütercim-i: -M, -A.

muḳābelesinde baña²⁶⁴⁸ ba‘zı ücret virilsün diyü fermān eyledi. Yā Emīrū‘l-mū‘minīn ben bu hıẓmeti li‘llāhi te‘ālā eyledüm muḳābelesinde sizden ücret istemem ecrümü Allāh te‘ālā virür didüm buyurdılar ki saña her ne virürsem alup ḳabūl eyle zīrā ben daḥı ḥāẓret-i²⁶⁴⁹ Resūlu‘llāh şalla‘llāhu te‘ālā²⁶⁵⁰ ‘aleyhi ve sellemūñ zemān-ı şerīflerinde **[A232b]** ba‘zı şadaḳātı devşürmek üzre ‘āmil olup ba‘de edā’-yı hıẓmet ol Sultān-ı kevneyn baña ‘amelüm muḳābelesinde ba‘zı ücret iḥsān eyledüklerinde şimdi **[S213a]** sen baña söyledüğün gibi söyledüm. Ve lākin bu sözümi ḳabūl itmeyüp

إذا أعطيت شيئاً من غير أن تسأل الناس فكل وتصديق

buyurdılar. Ya‘nī **[E192a]** iy ‘Ömer saña bir nesne sen anı istemedüğün hālde i‘tā olınsa²⁶⁵¹ anı alup hem ekl eyle ve hem isterseñ taşadduḳ eyle²⁶⁵² her nice bilürseñ öyle²⁶⁵³ eyle. Ma‘lūm ola ki taleb ü su‘ālsüz bir nesne i‘tā olınan **[SB217a]** kişi anı alup ḳabūl itmek gerek-mi gerekmez mi diyü ihtilāf olıno kim i ḳabūl vācibdür diyüp kimi mendūb u müsteḥābdur dimiş-ki cumhūr-ı ‘ulemā raḥimehūmu‘llāhi te‘ālā buña zāhiblerdür ammā şaḥīḥ olan budur ki eger i‘tā eyleyenün elindeki nesnelerde ḥarām ḡālib ise anı almak **[B202a]** ḥarāmdur ve eger ḥelāl ḡālib ise alup ḳabūl itmesi mübāḥdur. Zīrā bu ḥadīs-i şerīfde i‘tā olınan māl ḥelāli aḥẓ itmek cā‘iz olduğına delīl-i vāẓıḥ vardır. Yukarıda zikr olınan elli altıncı ḥadīs-i şerīf daḥı buña münāsibdür ve lākin aḳvāl-i fuḳahāyı bunda zikr eyledük.

Hikāye²⁶⁵⁴ ‘Abdu‘llāh bin ‘Ömer’den **[A233a]** raḳıya‘llāhu te‘ālā ‘anhūmā ḥikāyet olıno ki ‘Ā‘īşe’-i Şıddīḳa ḥāẓretlerine raḳıya‘llāhu te‘ālā ‘anhā bir miḳdār nafaḳa vü

²⁶⁴⁸ baña: -S.

²⁶⁴⁹ ḥāẓret-i: -S, -SB, -SB, -M, -E.

²⁶⁵⁰ şalla‘llāhu te‘ālā: -M.

²⁶⁵¹ sen anı istemedüğün hālde i‘tā olınsa: i‘tā olınsa sen istemedüğün hālde S.

²⁶⁵² S nüshasının derkenar notunda “a‘lādan ednāya hediye ḥelāl olduğ i ḥālde almak olur ammā faḳīrden ḡanīye virilmek olsa nice virile? ... Vaḥyī Şeyḥ Sultān” ifadeleri kayıtlıdır.

²⁶⁵³ öyle: -M.

²⁶⁵⁴ Hikāye: -M, -A.

kisve irsāl eyledi [S213b] ve lākin ḥazret-i ‘Ā’īşe kabūl itmek istemeyüp anları getürene ben hîç kimseden bir nesne almam²⁶⁵⁵ didi ve ol kişi daḥı ol şeyleri yine götürüp kapudan taşra çıkduğı gibi anları getürüñ kabūl iderüm zīrā Resūlu’llāh şalla’llāhu te‘ālā²⁶⁵⁶ ‘aleyhi ve sellemüñ

يا عائشة من أعطاك شيئاً من غير [E192b] مسألة فاقبله

[SB217b] buyurdukları ḥadīs-i şerīfleri şimdi ḥatıruma geldi diyü buyurdı.

*İki yüz yigirmi tokuzuncısı budur*²⁶⁵⁷

إن أخوف ما أتخوف على أمتي الهوى وطول الأمل فأما الهوى فيصد عن الحق وأما طول الأمل فينسي الآخرة وهذه الدنيا مرتحلة ذاهبة وهذه الآخرة مرتحلة قادمة ولكل واحدة منهما بنون فإن استطعتم أن لا تكونوا من بني الدنيا فاجعلوا فإنكم اليوم في دار العمل ولا حساب [B202b] وأنتم غدا في دار الآخرة ولا عمل والوحدة خير من جليس السوء والجليس الصالح خير من الوحدة

*Terceme*²⁶⁵⁸ Tahkīk ümmetüm üzre eñ ziyāde qorquğuğum nesne hevā ve tül-i emeldür. Ya’nī ümmetüm [M92a] mübtelā [A233b] vü giriftār ola diyü ziyādesiyle qorquğuğum hevā vü hevese tābi’ olmaqlarıdır. Ve hem dünyāya tamām meyl [S214a] ü rağbet idüp ācāl ü a’māllerinden öte uzun uzak şanular şanmaqlarıdır zīrā hevā mü’mini ḥaḳdan men’ idüp tarīḳ-ı istikāmetden i’rāz idici kılar ve tül-i emel mü’mine āḥireti unutdurur. Ve şu dünyā²⁶⁵⁹ geçüp gidici menzildür ya’nī dünyāya gelen bāḳī olmayup lā-cerem [SB218a] bu müsāfir-ḥāneden bir gün göç ider ve şu āḥiret kadīme ve ebediyye konaḳdur ya’nī āḥiret menzili bir menzildür ki [E193a] aña konan artuḳ²⁶⁶⁰

²⁶⁵⁵ almam: almadum E.

²⁶⁵⁶ şalla’llāhu te‘ālā: şalla’llāhu A; -M.

²⁶⁵⁷ İki yüz yigirmi tokuzuncısı budur: -M, -A.

²⁶⁵⁸ Terceme: -M, -A.

²⁶⁵⁹ dünyā: -S, -B.

²⁶⁶⁰ artuḳ: bir daḥı SB.

göç itmeyüp anda ebed kalur ve ol dünyā vü āhıretten her birisi-çün oğullar vardur ya'nī ümm-i dünyānuñ ve ümm-i āhıretün²⁶⁶¹ oğulları vardur ki her oğul kendü anasına tābi' olur. İmdi eger dünyā anasınuñ oğullarından olmamağa kıadir olabilürseñüz hemān sa'y idüp işleñüz ya'nī ebnā-yı dünyādan olmayuñuz tā kim ol anañuza tābi' olmañuz lāzım gelmeye. Hāşılı sa'y u ihtimām tamām idüñüz kim **[B203a]** hayrāt u hasenāt ve a'māl-ı şālīhāt idesüz zīrā ki siz bugün 'amel idecek evdesüz ki bunda hisāb yokdur ve siz yarın āhıret sarāyına **[A234a]** varup anda karar iderseñüz ve anda ise 'amel itmek yokdur hisāb u cezā vardur. İkinci hadīs-i şerīfün ma'nāsı budur ki **[S214b]** 'İmrān bin Hıttān'dan rivāyet olunur ki Ebā Zerr hāzretlerini arayıgidüp ve mescide girüp gördüm-ki bir gūşede dizlerin diküp ve iki eliyle dizleri önünden kavuşdurup dedeler kemer içre oturdukları gibi oturmuş ve üzerine bir siyāh perde **[SB218b]** örtmiş ve tenhāca kendü 'āleminde hāline meşğūl olmuş tırur. Pes yanına yaklaşup yā Ebā Zerr bu vahdetün aşı nedür halkdan n'ıçün münkaṭi' olup zāviye-nişin olmuşsın didüm. Buyur **[E193b]** dılar iy 'İmrān aşı budur ki Resūlu'llāh şalla'llāhu te'ālā 'aleyhi ve sellem²⁶⁶² hāzretlerinden işitmiş idüm-ki vahdet ya'nī hıç kimseye karışmayup bir tenhā gūşede kendü hāline meşğūl olup eglenmek yaramaz yārāndan ve kem yoldaşdan yegdür ve şālīh yārān ile ihtilāt ve muşāhabet itmek vahdetden yegdür diyü buyurur idi.

Hikāye²⁶⁶³ Loqmān Hākīmden rahmetu'llāhi te'ālā hikāyet olunur ki oğlına vaşıyyet ü naşıhat idüp **[B203b]** buyurmuş-ki iy oğulcuğum gerçi nās üzre va'de olındukları uzandı ammā hālbuki **[A234b]** nās aña segirdişi²⁶⁶⁴ segirdişi gideyor bundan ma'lūmuñ olsun-ki sen dünyāya geleli anı arduña **[S215a]** alup āhıreti istikbāl eyledün

²⁶⁶¹ oğullar vardur ya'nī ümm-i dünyānuñ ve ümm-i āhıretün: -M.

²⁶⁶² şalla'llāhu te'ālā 'aleyhi ve sellem: 'aleyhi's-selām M.

²⁶⁶³ Hikāye: -M, -A.

²⁶⁶⁴ segirdişi: -M, -A.

zīrā eyyām-ı ‘ömrüñ geçdükçe dünyā menzili girüde ƙalup āhıret menziline ƙarīb olursın²⁶⁶⁵ zīrā ki bir şehrden yā bir evden ƙıƙup-da ol birisine gıtmek istedüğünde ƙıƙduğıñ maħal gıtdükçe ırağ olup varacağıñ [SB219a] yir saña yakın olur.

*Hikāye-i diğer*²⁶⁶⁶ Ebū’l-Faẓl-ı Şiblī’den rahmetu’llāhi te‘ālā hikāyet olunur buyurmuş- ki ‘Abbās-ı Bağdādī āyā ƙandadır diyü menzilümden ƙıƙup anı arayıgıtdüm ve ba’zı kimesne ol ‘Abbās-ı Bağdādī İskenderiyye’de [M92b] sākindür diyüp baña mekânın vaş [E194a] eyledi. Pes ben-de İskenderiyye’ye varup ve anı arayup deñiz kenārında bir ƙaya üzre cālīs-i sākin buldum. Şol²⁶⁶⁷ hālde idi-ki deñiz cüş u ħurūşa gelüp talazları ol ƙayā üstini dögerdi ve ol ise iki elini yañaƙları üzre ƙoyup deryāyı seyr iderdi. Pes yanına varduğum gibi baña nazār idüp bu iki beyti oƣdı.

انست بالوحدة من بعد ما

كنت من الوحدة مستوحشا

Tenhālukdan ürküp ƙaçıcı olduğımdan soñra [B204a] tenhāluk ile [A235a] üns tutup anuñla enīs ü celīs oldum ya’nī evā’ilimde ihtilāt-ı yārān [S215b] ve şöhet-i ihvān ile telezzüz idüp şafālar kesb iderdüm soñra gördüm-ki baña ihtilātından zarar geliyor cümle yārāndan münƙaṭi’ olup bu güşe’-i vaħdeti ihtiyār itdüm²⁶⁶⁸. Beyt²⁶⁶⁹ [SB219b]

فاعتزل الناس تجد راحة

وأطو على الحزن صميم الحشا

İmdi eger meyl-i ħāṭıruñ var ise sen dahı nāsdan münƙaṭi’ olup ayrıl tā kim rāħat u şafā bulasun. Ve şamīm-i ƙalbüñi ħüzn ü tāsā üzre devir ya’nī ƙalb-i şāfiñi āhıret aħzānı ve efkārı üzre münħaşır ƙılup ve hālüñi ketm idüp ağıyāra tıyurma.

²⁶⁶⁵ olursın: olursuz S.

²⁶⁶⁶ Hikāye-i diğer: -M, -A.

²⁶⁶⁷ Şol: Şu S.

²⁶⁶⁸ itdüm: eyledüm SB.

²⁶⁶⁹ Beyt: -S, -B, -M, -E, -A.

*İki yüz otuzuncısı budur*²⁶⁷⁰

أيها الناس إن هذه الدار دار التواء لا دار استواء ومنزل ترح لا منزل فرح فمن عرفها لم يفرح لرخاء ولم يحزن لشقاء [E194b] فإن الله خلق الدنيا دار بلوى والأخرة دار عقبي فجعل من بلوى الدنيا لثواب الاجرة سببا و ثواب الاخرت من بلوى الدنيا عوضا فيأخذ ليعطى ويبتلى ليجزى وإنها لسريعة الزوال وشيكة الانتقال فاحذروا حلاوة رضاعها لمرارة فطامها واهجروا لذيق عاجلها بكريه أجلها ولا تسعوا في عمران دار قد قضى الله بخرابها ولا تواصلوها [A235b] وقد أراد [B204b] منكم اجتنابها [S216a] فتكونوا لسخطه متعرضين ولعقوبته مستحقين

*Terceme*²⁶⁷¹ İy nās tahkīk şu dār-ı dünyā bir egri ve dolaşuḡ sarāyduḡ yoḡsa [SB220a] i'tidāl ü istirāḡat sarāyı degüldür. Ve ḡuşşa vü melāmet menzilidür yoḡsa feraḡ u şād-mānluk menzili degüldür. İmdi dünyānuñ ḡāline vāḡıf olup dāru'l-miḡen olduḡını bilen kişi anuñ vüs'at-ı 'ıyş u ḡüsn-i ḡāline ve devlet ü mālına sevinmez ve ḡuşşa vü zevāl-i devletine ve faḡr u fāḡa vü zilletine mahzūn olup yerinmez zīrā ki Allāh te'ālā dünyāyı belā vü miḡnet sarāyı kılup āḡireti dār-ı 'uḡbā vü cezā kıldı. Pes dünyānuñ belā vü miḡneti āḡiret şevābına sebep kılup²⁶⁷² āḡiret şevābını dünyā belāsından 'ivaż kıldı. Pes Allāh te'ālā kılından alur yine aña [E195a] virmek içün ve anı derd ü miḡnetle mübtelā ider aña āḡiretde güzel cezā virmek içün ve daḡı bu dünyānuñ zevālī ve intikālī ḡatı tizdür. İmdi dünyā anası memesinüñ ḡalāvet ü lezzetinden [M93a] ḡazer idüñüz zīrā ki dünyā anasınüñ memesinden kesilmek ebnā-yı dünyāya ḡatı acı ve güçdür. Ve daḡı dünyānuñ şoñunda yab yab gelici mekrūḡatı ucından [A236a] ḡālā eliñüzdeki leziz olan zevḡ [S216b] u şafālarını terk idüp anı meḡcūr kıluñuz. Ve daḡı [B205a] şol [SB220b] dārı ma'mūr kıлмаḡa sa'y itmeñüz ki Allāh te'ālā anuñ vīrān olmasını taḡdīr ü ḡükm eyledi ve aña muvāşalat idüp yaḡlaşmañuz zīrā ki Allāh te'ālā

²⁶⁷⁰ İki yüz otuzuncısı budur: -M, -A.

²⁶⁷¹ Terceme: -M, -A.

²⁶⁷² kılup: kıldı M, A.

sizüñ andan ictināb u ihtirāzıñuzı emr eyledi. Pes eger andan ictināb itmezseñüz Allāh te‘ālā ğazabına ta‘arruz idüp ‘ukūbete müsteħaķ olursuz.

Hikāye²⁶⁷³ Ba‘zı şüleħā’-yı ümmetden hikāyet olunur buyurmuş-ki diyār-ı Şām’uñ ba‘zı cibālî arasında bir siyāh bende görüp yanına varmak istedüm beni gördügi gibi kaçup ve bir büyük ağaç dibinde şaklanup gizlendi. Yanına varup Sübhāna’llāh benden yaña bir yol bakmağı şaķınur mısın didüm buyurdı-ki ben bu tağda sākin olalı ķatı çok dehr-i tavıldür ki dünyā vü ehl-i dünyādan el çeküp **[E195b]** şabr itmek üzre nefsüme mu‘ālece iderüm ve bunuñ üzerine ‘ömr geçüp fenāya irmüşdür ve niķe yıllardur ki Allāh te‘ālāya tazarru‘lar idüp dünyā vü mā-fi-hādan göñlümüñ ferāğat idüp şoğumasını su‘āl idüp ol murāduma vāşıl olmağın ĳalbüm ıztırābdan sākin ve meyl-i **[S217a]** dünyā hātirasından sālîm olup **[A236b]** vaħdet ü infirād **[SB221a]** ile üns tutup tamām şafā-yı hātıra nā’il oldum. Ve şimdi seni gördüğüm gibi yine eski hālüme düşüp mübtelā olam diyü korķdum anuñ-ķün **[B205b]** senden kaçdum didi. Ve bu sözini tamām itdügi gibi yüzini benden öte çevirüp ve elini benden yaña silküp iy dünyā var benden gidüp ğayrı kimesneleri aldayığör benden saña zād yokdur diyüp

سبحان من أدب قلوب العارفين وأوجدتهم من لذة خدمته حلاوة الانقطاع إليه وجمع همهم في ذكره فلا شيء ألد

عندهم من مناجاته²⁶⁷⁴

diyüp bu kelām-ı kudsî-peyāmı itmāmından soñra ĳuddūs ĳuddūs diyerek yanumdan çekilüp gitdi.

İki yüz otuz birincisi budur²⁶⁷⁵

²⁶⁷³ Hikāye: -M, -A.

²⁶⁷⁴ “Bilgelerin kalplerini terbiye eden ve O’nun hizmetinin lezzetiyle onları O’na olan özlemle tatlandırıran o zâtı tenzih ederim. Onların en büyük sevinçleri O’na yönelik duaya daldıkları an olur. Çünkü onlar için O’nun zikrinden daha tatlı bir şey yoktur.”

²⁶⁷⁵ İki yüz otuz birincisi budur: -M, -A.

أصدق المؤمنين إيماناً أشدهم تفكراً في الدنيا وأشد الناس فرحاً يوم القيامة أشدهم حزنًا في الدنيا وأكثر الناس
ضحكاً في الجنة أكثرهم بكاء في الدنيا

Terceme²⁶⁷⁶ Mü'minlerüñ toğrı [E196a] imānlısı ya'nī kāmili aḥvāl-i dünyāda 'ayn-ı başireti vü ḥulūş-ı ṭaviyyeti ile tefekkür ü naẓar idüp tamām 'ibret alandur. Ve daḥı nāsuñ [S217b] kıyāmet güninde eñ ziyāde şād-mān olanı [SB221b] dünyāda eñ ziyāde āḥiret guşşasın çekendür. [A237a] Ve cennet içre eñ ziyāde ḥandān olanı dünyāda iken eñ çok āḥiretin fikr idüp çok çok ağlayandur.

Hikāye²⁶⁷⁷ Ḥasan-ı Baṣrī raḥmetu'llāhi te'ālā ḥazretlerinden ḥikāyet olunur buyurmuş- ki ḳalbine i'tibār-ı fikrini lāzum [B206a] ḳılup hemīşe 'ibret naẓar u fikrinde olanuñ ḳalbini Allāh te'ālā [M93b] kemāl-i yakīn ve ḥikmet ile toptolu ide. Zīrā ki böyle fikr ü i'tibār mü'minüñ ḳalbinden 'acāyib ḥikmet sözlerin iḥrāc ider ḥāşılı böyle mü'min- i kāmilüñ ḳalbinden ḥikmet çeşmeleri peydā olup lisānı üzre cereyān ider tā şöyle kim her ne ḥikmet-āmīz kelimāt-ı şevḳ-engīz söylerse anı ḥükemā istimā' itmegi cāna minnet bilüp 'ulemā daḥı aña ser-fürü idüp fuḳahā ḥod andan ta'accübbde ḳalup edībān [u] erībān ise aña cān u dilden devān u revān olurlar. Anuñ cümle-i aḥvālinden birisi budur ki eger bir böyle maḥzūn-ı kerāmet meshūn 'azāba giriftār olacaḳ bir cemā'at içün ağlayup du'ā iderse anuñ [E196b] berekātıyla Allāh te'ālā anları esirgeyüp 'azāblarını ref' eyleye.

İki yüz otuz [S218a] ikincisi budur²⁶⁷⁸ [SB222a]

المؤمن بين خمس شدائد مؤمن يحسده ومنافق يبغضه وكافر يقتله وشيطان [A237b] يضله ونفس تنازعه

²⁶⁷⁶ Terceme: -M, -A.

²⁶⁷⁷ Hikāye: -M, -A.

²⁶⁷⁸ İki yüz otuz ikincisi budur: -M, -A.

Terceme²⁶⁷⁹ Mü'min kişi biş 'aded şedîd hâl arasındadır. Evvelâ ol mü'min-i kâmile nâkış Müslümân olan hâsed ider. Ve sâniyen aña münâfık olan buğz u 'adâvet ider. Ve sâlişen kâfir²⁶⁸⁰ olan aña²⁶⁸¹ fırsatın bulursa anı katl ider. Ve râbi'an **[B206b]** şeytân dahı anı azdurup yoldan çıkarmağa çalışur. Ve hâmisen nefsi hemîşe anuñla münâza'a vü mücâdele idüp anı istedügi emel ü heves ü hevâya meyl itdürmege ikdâm ider.

Hikāye²⁶⁸² Yahyā bin Mu'āz'dan raḥmetu'llāhi te'ālā hikāyet olunur buyurmuş-ki mü'minlerüñ a'dāsı üçdür ki dünyāsı ve şeytân ve nefsidür. İmdi iy mü'min-i kāmilem diyen Müslümân-ı 'âkıll dünyādan zühd ile ve şeytândan dā'imā aña muḥālefet ile ve nefsüñüze shehevâtını terk ile ihtirāz eyle. Zîrâ ki her kimüñ üzerine ki nefsi istilâ vü galebe eyleye işte ol kişi nefsinüñ ḥubb-ı shehevâtıda esîri ve zindân-ı hevâsında maḥbûsı olur.

İki yüz otuz üçüncisi budur²⁶⁸³ **[SB222b]**

ما من **[E197a]** عبد مؤمن يخرج من عينيه دموع وإن كانت مثل²⁶⁸⁴ رؤس الذباب **[S218b]** من خشية الله ثم

تصيب شيئاً من حر وجهه إلا حرمه الله على النار **[A238a]**

Terceme²⁶⁸⁵ Hiç bir mü'min kıl yokdur ki Allāh te'ālānuñ ḥavfindan ve ḥaşyetinden iki gözinden-de yaşlar çıkar egerçi siñekler başları kadar olursa da soñra ol yaşlar yüzinden görünen yirleri üzre cārī olup işābet ider illā Allāh te'ālā anı nār üzre ḥarām kılar.

²⁶⁷⁹ Terceme: -M, -A.

²⁶⁸⁰ kâfir: aña S, A.

²⁶⁸¹ olan aña: -S, -SB, -A, -B, -M.

²⁶⁸² Hikāye: -M, -A.

²⁶⁸³ İki yüz otuz üçüncisi budur: -M, -A.

²⁶⁸⁴ مثل: -S, -M, -E.

²⁶⁸⁵ Terceme: -M, -A.

*Hikāye*²⁶⁸⁶ Muḥammed bin Münkedir'den rahmetu'llāhi te'ālā hikāyet olunur ki [B207a] Allāh te'ālānuñ ḥavf u ḥaşyetinden ağladuğı zemān yüzi²⁶⁸⁷ ve şakalı üzre dökilen gözi yaşların silmeyüp tā kuruyıncaya dek alıyordu. Ve aşılarından su'āl olınduklarında buyurur idi-ki ba'zı aḥbār u āşārda görmişümdür ki şol mevzi'a kim Allāh te'ālānuñ ḥavf u²⁶⁸⁸ ḥaşyetinden ağlanup dökilen göz yaşları [M94a] dokına ol mevzi'i cehennem āteşi yakmaz ḥaşılı öyle bükānuñ şāhibi nārdan ḥalāş u necāt bulur.

*İki yüz otuz dördincisi budur*²⁶⁸⁹

إن الله ليملئ للظالم فإذا أخذه لم [SB223a] يفلته ثم قرأ وكذلك أخذ ربك إذا أخذ القرى وهي ظالمة إن أخذه أليم شديد

*Terceme*²⁶⁹⁰ Tahkik Allāh Sübhānehu ve²⁶⁹¹ te'ālā zālime mühlet [E197b] virüp [S219a] 'azābında te'hīr ider ve 'ömrini dirāz idüp ipini uzadur [A238b] tā kim zulmi ḥadd-i keşrete varup ve tuğyānı kemālin bulup sonra anı aḥz-ı şedīd ile aḥz idüp ta'zīb eyleye. Pes 'azābınuñ vaqt-ı mu'ayyeni gelüp-de anı tutduğı zemān hīç koyuvirmez ya'nī hīç aşlā²⁶⁹² ḥalāş u necāt virmez. Bu ḥadīs-i şerīflerin buyurduklarından sonra ol āyet-i kerīmeyi kırā'at itdiler ya'nī²⁶⁹³ işte Rabbüñüñ zālimleri aḥz itmesi şöyledür ehl-i kūrāyı aḥz itdüğü zemān ol ehl-i kūrā zālīm olduğı hālde tahkik Allāh te'ālānuñ [B207b] aḥzı ziyādesiyle elem virici şedīddür ki andan ḥalāş u necāt mümkün degüldür. Ma'lūm ola ki bu ḥadīs-i şerīfde mazlūma tesliye vü zālime va'id-i şedīd

²⁶⁸⁶ Hikāye: -M, -A.

²⁶⁸⁷ ağladuğı zemān yüzi: ağlayup M; ağlayup yüzi A.

²⁶⁸⁸ ḥavf u: ḥavfindan ve E.

²⁶⁸⁹ İki yüz otuz dördincisi budur: -M, -A.

²⁶⁹⁰ Terceme: -M, -A.

²⁶⁹¹ Sübhānehu ve: -M.

²⁶⁹² hīç aşlā: aşlā hīç M.

²⁶⁹³ ya'nī: -M.

vardur ki tā kim mazlūm şöñinda baķup şabr u taħammül eyleye ve zālīm daķı çok yaşıyup fursat bulmaķa mağrūr olmaya.

Hikāye²⁶⁹⁴ Meysere'den [SB223b] rahmetu'llāhi te'ālā hikāyet olunur buyurmuş-ki bir kiři defn olındukda aña münker ve nekır gelüp saña yüz dāne ķamķı ursak gerek²⁶⁹⁵ diyüp ve meyyit daķı ben bu 'azāba müsteħak olacak ķadar bir günāhum olduķın bilmem didi. Melekler daķı [S219b] şuçun budur ki sen²⁶⁹⁶ falān gün yolda giderken saña bir mazlūm feryād idüp [A239a] meded gel beni şu [E198a] zālīmün elinden ķurtar diyü senden yardım taleb eyledi ve lākin sen anuñ feryādına yitişüp zālīmün elinden ķurtarmaduñ didiler. Bu kerre meyyit daķı anlara²⁶⁹⁷ yalvarup ben bir za'if [ü] nā-tuvānam yüz dāne ķamķıya taħammülüm yokdur diyüp melekler daķı Allāh te'ālādan 'afvını şefā'at idüp ve şefā'atleri toķsan toķuz ķamķıda maķbül olup birisi 'afv olunmaķın aña bir ķamķı urduķları gibi şöyle āteşler peydā oldu-ki ķabri nār-ı firāvān ile toptolu oldu. Mütercim-i²⁶⁹⁸ fakır rahmetu'llāhi te'ālā dir ki Şahīh-i Müslim'de ve ğayrısında beyān olındukı [B208a] üzre mervīdür ki bir kerre Resūl'llāh şalla'llāhu te'ālā 'aleyhi ve sellem²⁶⁹⁹ meclis-i sa'ādetlerinde hāzır olanlara hīç bilür misüz ki müflis [SB224a] kimdür diyü buyurup anlar daķı yā Resūla'llāh aramızda müflis oldur ki ne dirhemi ola ve ne metā'ı²⁷⁰⁰ didiler. Pes ol hāzret-i 'āliye daķı müflis ile maķşūdları ne olduķın beyān idüp

إن المفلس من أمتي من يأتي يوم القيامة بصلاة وصيام وزكاة ويأتي قد شتم هذا وقذف [S220a] هذا و أكل مال هذا [A239b] و سفك دم هذا و ضرب هذا فيعطى هذا من حسناته وهذا من حسناته قبل أن يعطى ما عليه أخذ من خطاياهم فطرحت عليه ثم [E198b] طرح في النار

²⁶⁹⁴ Hikāye: -M, -A.

²⁶⁹⁵ gerek: -M.

²⁶⁹⁶ sen: -S, -M, -E.

²⁶⁹⁷ anlara: -M.

²⁶⁹⁸ Mütercim-i: -M, -A.

²⁶⁹⁹ şalla'llāhu te'ālā 'aleyhi ve sellem: 'aleyhi's-selām M.

²⁷⁰⁰ metā'ı: metā'ı ola M.

buyurdılar. Ya'nî müflis ile **[M94b]** murād ol sizün didüğünüz degüldür tahkîk ümmetümden müflis şol kişidür ki kıyāmet güninde namāz ve oruç ve zekāt ile gelür ya'nî niçe maqbül olmuş 'ibādāt u hasenāt ile gelür²⁷⁰¹ ammā şol hālde gelür ki şuña sögmiş idi ve şuña hadd-i iktizā iden lafzla kazf itmiş idi ve şunuñ mālın nā-ḥaḳ yire almış idi ve şunuñ bi-ğayr-ı ḥaḳ ıkanın dökmiş idi ve şunuñ zulmle dögmüş idi. Hāşılı üzerinde ḥuḳūkı olan 'ibād yanınca bile gelüp şuña hasenātından ve aña daḥı ḥesenātından **[SB224b]** virilür hāşılı üzerinde **[B208b]** ḥaḳkı olan Müslümānlara hasenātından virilür. Pes eger anuñ hasenātından o bu ala ala üzerinde ḥuḳūkuñ hepsi ödenmedin nihāyet bulursa hāşılı hasenātı üzerindeki ḥaḳları ödemege yitişmezse ol ḥaḳ şāḥiblerinüñ günāhlarından alınup ol zālīm üzerine bırağılur soñra ol zālīm nāra **[A240a]** ilkā olınur. E'azenā'llāhu te'ālā min zālīke.

İki yüz otuz [S220b] bişincisi budur²⁷⁰²

بيننا رجل يمشي في طريق اشتد عليه عطش فوجد بئرا فنزل فيها فشرب ثم خرج فإذا كلب يلهث يأكل الثرى من العطش فقال الرجل لقد بلغ هذا الكلب من العطش مثل الذي **[E199a]** كان بلغ مني فنزل البئر فملاء خفه ماء ثم أمسكه بفيه حتى رقى فسقى الكلب فشكر الله له فغفر له فقالوا يا رسول الله إن لنا في البهائم لأجرا فقال في كل ذا كبد رطبة أجر

Terceme²⁷⁰³ Bir kişi yolda yürüyüp maşlahatına giderken aña katı şusuzluk galebe itmegin şu araşdurmağa başlayup ve bir kuyuya rāst gelüp ve içine inüp ıkanıncaya dek içdi. Ba'de kuyudan yukaru çıkup gördi-ki **[SB225a]** bir kelb kuyu başına gelüp şusuzluğundan dilin taşra çıkarup soluyarak yaş toprak yir. Pes ol kişi kendü kendüsine fikrlenüp besbellü ki baña 'arız olan **[B209a]** şusuzluk bu kelbe daḥı 'arız olmışdur

²⁷⁰¹ ya'nî niçe maqbül olmuş 'ibādāt u hasenāt ile gelür: -S.

²⁷⁰² İki yüz otuz bişincisi budur: -M, -A.

²⁷⁰³ Terceme: -M, -A.

didi. Ve aña yüregi acıyup ve tekrâr yine kuyuya inüp ve bardağını şu ile tıdudurup ba'de öñini ağız ile tıutup ve kuyudan yukaru çıkup [A240b] kelbi [S221a] kanıncaya dek şıvardı. Pes ol kişinüñ bu 'amelini Allāh te'ālā kabül idüp anı mağfûrun leh kıldı. Hāşılı Allāh te'ālā o kimesneyi bu 'amel sebebiyle yarlıgadı. Ol Sultān-ı kevneyn şalla'llāhu te'ālā 'aleyhi ve sellem²⁷⁰⁴ böyle buyurınca meclis-i şerīflerinde hāzır olanlar yā Resūla'llāh²⁷⁰⁵ şöyle hayvānāta eylük itmeñüzle bize ecr ü şevāb hāşıl olur mı didiler. [E199b] Pes cevāblarında her bir baş ciger şāhibi olanda şevāb vardır diyü buyurdı. Ya'nī her bir sağ hayvāna 'ā'id olan eyülügüñüzden size şevāb hāşıl olur nitekim recül-i müzekkere ol kelbi şıvarmağdan şevāb u mağfiret hāşıl [M95a] oldu.

Hikāye²⁷⁰⁶ Şöyle hikāyet olunur ki bizden ilerü gelen [SB225b] ümmetlerden benī İsrā'ıl içinde bir 'ābid var imiş-ki rüz u şeb 'ibādāt u tātāta meşğül olurdu. Hattā bir gün yine²⁷⁰⁷ namāz kılarken bir nice oğlancuıkları gördi-ki bir sağ ħoros tıutup yeleklerin oyun içün yolarlar. Pes ol 'ābid 'ādeti üzre namāzına meşğül olup anlara ne iltifāt itdi ve ne [B209b] men' itdi hāşılı ol fakīr ħorosa yüregi acımadı. Pes Allāh te'ālā [S221b] ol 'ābidi anları men'e kādır [A241a] iken men' itmedügi-çün yire yutdurdı. Ve ol zemānuñ peygamberine vahy idüp ben ol falān 'ābidi anuñ-çün yire yutdurdum-ki ol şıbyānı sağ ħorosuñ yeleklerin yolarken gördi-de anı anlaruñ elinden kırtarmadı diyü buyurdı.

İki yüz otuz altıncısı budur²⁷⁰⁸

²⁷⁰⁴ şalla'llāhu te'ālā 'aleyhi ve sellem: 'aleyhi's-selām M.

²⁷⁰⁵ yā Resūla'llāh: -M.

²⁷⁰⁶ Hikāye: -M, -A.

²⁷⁰⁷ yine: -E.

²⁷⁰⁸ İki yüz otuz altıncısı budur: -M, -A.

مثل المؤمنين في توادهم وتراحمهم كمثل الجسد إذا اشتكى بعضه تداعى سائرُه بالسهر والحمى

Terceme²⁷⁰⁹ Mü'minlerüñ biribirin sevmeklerinde ve esirgemeklerinde mişāl-i 'acībū'ş-şānları [E200a] hemān bir cesed gibidür ki ol cesedüñ ba'zı yiri marīz ve 'illetli olunca sā'ir yirini dağı gice uyanıkluğına ve ten harāretine da'vet ider. Hāşılı [SB226a] şol bir 'użv gibidür ki aña bir elem işābet idince ol bir 'użvlardan dağı hūzūr u şafā gidüp cemī' cesed mużtarib ü müte'ellim olur.

Hikāye²⁷¹⁰ Enes bin Mālik'den hikāyet olunur buyurmuş-ki hāzret-i Ömer rağıya'llāhu te'ālā 'anh²⁷¹¹ gice²⁷¹² gezüp eṭrāf u cevānibi ṭolanduğı ešnāda bir yolcu cemā'ate rāst geldi-ki Medīne'nüñ ba'zı eṭrāfında ḳonmuşlar ve cümlesi uykuuya varup [S222a] yatup uyumuşlar. Pes hāzret-i Ömer anlara hırsız gelmesinden [B210a] havf idüp ve 'Abdu'r-raḥman bin 'Avf'a rağıya'llāhu te'ālā 'anhümā varup ve anı bilesince alup ve ol müsāfürler [A241b] yanına gelüp anları şabāḥa dek beklediler ve tañ yiri ağarduğı gibi anlara iy müsāfür kişiler şabāḥ oldu ḳalkuñ diyü bir ḳaç def'a çağırup anlar dağı sesden²⁷¹³ bīdār olup ḳalkdukları gibi yanlarından dönüp menzil-i sa'ādetlerine geldiler rağıya'llāhu te'ālā 'anh ve 'an cemī'ü'ş-şāḥābi.

İki yüz otuz yidincisi budur²⁷¹⁴

بدلاء أمتي لا يدخلون الجنة بصوم ولا صلاة ولكن برحمة الله وسلامة [E200b] الصدور وسخاوة النفوس
والرحمة لجميع المسلمين

²⁷⁰⁹ Terceme: -M, -A.

²⁷¹⁰ Hikāye: -M, -A.

²⁷¹¹ 'anh: 'anhüma SB, M, E, A.

²⁷¹² gice: gice ile M.

²⁷¹³ sesden: sesinden SB, E.

²⁷¹⁴ İki yüz otuz yidincisi budur: -M, -A.

Terceme²⁷¹⁵ [SB226b] Ümmetümün büdelâsı bile cennete mücerred-i şavm u şalât ile girmezler ve lâkin Allâh te‘âlânuñ rahmeti ile ve seniyye’-i pür-şafâları ğıll ü ğışdan ve sâ’ir emrâz-ı ma‘neviyyeden sâlim ü ‘ārī olmağla ve seḥāvet-i nefisle ve cemī‘ Müslümānlara merḥamet itmekle girerler.

Hikāye²⁷¹⁶ ‘Alī bin Ebī Ṭālib’den raḍıya’llāhu te‘ālā ‘anh ḥikāyet olunur buyurmuş-ki bir şabāḥ ḥazret-i ‘Ömer’i raḍıya’llāhu te‘ālā ‘anh gördüm-ki bir deve üzre süvār [S222b] olup deveyi yeldürerek gider. Pes aña yā Emīrū’l-mü’mīnīn nedür aşlı ki tā böyle tīz gidersün didüm zekāt develerinden birisi boşanup kaçdı anı arayıgiderüm [B210b] didi. Pes ben daḥı aña yā Emīrū’l-mü’mīnīn siz böyle itmekle sizden soñra gelen ḥulefāya daḥı ‘ādet [A242a] ḳalup her birisi senün gibi böyle nesneler içün kendüsi muḳayyed olup sa’y-ı belīg itmek lâzım gelür mi [M95b] didüm. Buyurdılar ki yā Ebā’l-Ḥasan luṭf idüp beni böyle itmegümle melāmet eyleme eger bir keçi oğlağı ırmağ içre düşüp ölürse ‘Ömer anuñla bile mu’āḥeze olunur. İmdi ra’iyyetümi gözetmege kemāl-i ihtimām itmek baña elzem-i levāzum ve ehmm-i [SB227a] mühimmiṣdur.

İki yüz otuz sekizinci [E201a] **si budur**²⁷¹⁷

إنما مثلي ومثل الدنيا كمثل راكب مال الى ظل شجرة في يوم صائف ثم راح وتركها

Terceme²⁷¹⁸ Benüm dünyā ile mişālüm şol rākib gibidür ki yaz güninde bir ağaç gölgesine gelüp bir miḳdār eglenüp teneffüs eyledi ba’de oradan gidüp ol ağacı alıḳodı.

²⁷¹⁵ Terceme: -M, -A.

²⁷¹⁶ Hikāye: -M, -A.

²⁷¹⁷ İki yüz otuz sekizincisi budur: -M, -A.

²⁷¹⁸ Terceme: -M, -A.

Hikāye²⁷¹⁹ Şöyle hikāyet olunur ki Şu‘ayb peygamber ‘alā nebiyyinā ve²⁷²⁰ ‘aleyhi’s-
[S223a] selām kāmīl dōrt yüz yıl yaşadı ve aña mevti hāzır olunca Melekü’l-mevt
dünyāyı nice gördüñ diyü su‘āl eyledi cevābında ben dünyāyı iki kapulı sarāy gibi
buldum-ki birisinden girüp ol birisinden çıkdum diyü buyurdu.

İki yüz otuz toközuncısı budur²⁷²¹

إذا أحب الله العبد [B211a] نادى جبرائيل ان الله يحب فلانا فأحبه فيحبه جبرائيل فينادي في أهل السماء إن الله
يحب فلانا فأحبه [A242b] فيحبه أهل السماء ثم يوضع له القبول في الأرض

Terceme²⁷²² Tahkik Allāh te‘ālā bir kılını sevdüğün ya‘nī²⁷²³ andan rāzı olduğın
halkına i‘lām itmek murād idince Allāh te‘ālā falānı sever sen-de sev diyü Cebrā’īl’e
[SB227b] nidā ve emr ider ya‘nī anı ibtidā Cebrā’īl’e bildürür ‘alā nebiyyinā ve²⁷²⁴
‘aleyhi’s-selām. Pes hāzret-i Cebrā’īl dahı ol ‘abdi sever ve hem semā ehline Allāh
te‘ālā [E201b] falānı sever siz de sevüñ diyü nidā ider. Pes anı ehl-i semā dahı hep
severler şoñra ol ‘abdüñ kabūli ve i‘tibārı yire važ‘ olunur ya‘nī ol ‘abd içün ehl-i semā
ve arz istiğfār u du‘ā iderler.

Hikāye²⁷²⁵ Şöyle hikāyet olunur ki [S223b] Mūsā ‘alā nebiyyinā ve²⁷²⁶ ‘aleyhi’s-
selāmuñ bir dostı var idi-ki anuñla fīla’llāhi te‘ālā karındaşlaşurdu. Pes ol dostı bir gün
aña yā Kelīma’llāh münācātuñda Allāh te‘ālādan su‘āl eyle kim baña ma‘rifet ü
maḥabbetden bir zerre deñlü i‘tā vü iḥsān eylesün. Pes hāzret-i²⁷²⁷ Mūsā dahı su‘āl ü

²⁷¹⁹ Hikāye: -M, -A.

²⁷²⁰ ‘alā nebiyyinā ve: -M.

²⁷²¹ İki yüz otuz toközuncısı budur: -M, -A.

²⁷²² Terceme: -M, -A.

²⁷²³ ya‘nī: ve M.

²⁷²⁴ ‘alā nebiyyinā ve: -M.

²⁷²⁵ Hikāye: -M, -A.

²⁷²⁶ ‘alā nebiyyinā ve: -M.

²⁷²⁷ hāzret-i: -M.

du‘ā idüp du‘āsı maḳbūl oldı ve münācātuñdan²⁷²⁸ dönüp menziline giderken ol dostı mevzi‘ine uğradı ve lākin anı **[B211b]** yirinde bulmayup mekânın hālī gördi. Pes Allāh te‘ālāya yalvarup İlāhī ol qarındaşuma ne oldı-ki yirinde yoḳdur didi. Pes Allāh te‘ālā aña **[A243a]** vaḥy idüp yā Mūsā ben ol ḳuluma ma‘rifet ü maḥabbetümden bir zerre **[SB228a]** miḳdārı virdüm şol hāle vardı-ki kendüsini bile bilmekden ḳaldı ve ‘aşḳla ḥayrān ve ser-gerdān olup başın alup gitdi var falān taḡda bulursun diyü buyurdı celle ve ‘alā²⁷²⁹. Pes ḥazret-i Mūsā daḥı ol taḡa varup gördi-ki ol kişı ‘aşḳ-ı ḥaḳīḳī **[E202a]** ile şöyle²⁷³⁰ bī-hūş u ḥayrān [u] medhūş olmış-ki mā-sivāyı hep ferāmūş idüp hemān gözlerin açup ve yire diküp beleri ḳalmış nitekim bir nesneden şaşup ḥayrete **[S224a]** düşen böyle ider şöyle kim aşlā hīç bir nesneyi iḥsās u idrākden ḳalmış.

*İki yüz kırkıncısı budur*²⁷³¹

من صلى أربعين يوما في جماعة لا تفوته التكبيرة **[M96a]** الأولى مع الإمام كتب الله له براءتان براءة من النار وبراءة من النفاق

Terceme²⁷³² Namāzını kırḳ gün cemā‘atle ḳılup ibtidā tekbirin imām ile bile ma‘an²⁷³³ itmesini terk itmeyen kişı içün Allāh te‘ālā iki berāt yaza ki birisi nārdan berāt olup ol birisi münāfıḳluḳdan berāt ola. Hāşılı kırḳ gün biribiri ardınca cemā‘atle bile namāz ḳılan kişı **[B212a]** nārdan ve nifāḳdan ḥalāş u necāt bula ammā şol ḥayşiyyetle kim **[SB228b]** namāzuñ cemī‘ rek‘ātını imām ile bile ḳıla.

²⁷²⁸ münācātuñdan: münācātndan S, B, SB.

²⁷²⁹ celle ve ‘alā: -M, -E, -A.

²⁷³⁰ şöyle: -M.

²⁷³¹ İki yüz kırkıncısı budur: -M, -A.

²⁷³² Terceme: -M, -A.

²⁷³³ ma‘an: -E.

Hikāye²⁷³⁴ Şöyle²⁷³⁵ hikāyet olunur ki **[A243b]** Zeyne'l-‘Ābidīn kim ‘Alī bin Hüseyin’dür raḍiya’llāhu te‘ālā ‘an ebīh ve ‘anh bir ġazāda küffār ile ceng iderken mübārek ayağına bir ok gelüp ve kırılıp demür ayağı içre ƣalup ve cerrāhlar iƣdām idüp anı iħrāc itmek murād itdüklerinde Zeyne'l-‘Ābidīn Һazretleri taҺammül idemeyüp **[E202b]** feryād iderdi. Bu ešnāda Һatunı didi-ki tedbīr bu degüldür ki siz anı ayağından Һāric-i şalātda ƣıkarımazsuz şabr idüñ **[S224b]** hemān namāza tırduğı gibi varup fi'l-Һāl etin yarup ƣıkarıñuz. Pes namāza şürū‘ itdügi gibi cerrāh gelüp ayağın yarup demürini ƣıƣardı. Ve namāzdan selām virdügi gibi ayağımız ziyādesiyle ağıryup şızlıyor ‘acabā aşlı nedür diyü buyurup yanında olanlar dağı ayağıñuzdan ol ok demürini ƣıƣardılar işte sebebi budur didüklerinde va’llāhi aşlā tuymadum idi diyü yemīn eyledi. İşte ol Һazret-i kerāmet-menziletüñ namāzdaki Һuşū‘ u Һuzū‘ı bu mertebede idi-ki ayağı etin kesüp içinden demürini ƣıƣardukların Һıç **[SB229a]** tuymadı.

İki yüz kırk birincisi budur²⁷³⁶

قالو لما خرج **[B212b]** رسول الله صل الله تعالى عليه وسلم²⁷³⁷ وقد قحط الناس للاستسقاء خرج متواضعا متذللا **[A244a]** متخشعا فقلب رداءه حتى جعل ما على يمينه على يساره ثم رقق في خطبته ودعا واستغفر واستقبل القبلة بالدعاء ورفع يديه فامطرت السماء

Terceme²⁷³⁸ Şaḫābeden nicesi raḍiya’llāhu te‘ālā ‘anhüm ecma‘īn rivāyet idüp buyururlar²⁷³⁹ ki bir kerre **[E203a]** nās ƣaḫṭa düşüp şusuzluƣdan mużṭarib olduklarında

²⁷³⁴ Hikāye: -M, -A.

²⁷³⁵ Şöyle: Şu E.

²⁷³⁶ İki yüz kırk birincisi budur: -M, -A.

²⁷³⁷ M. عم: صل الله تعالى عليه وسلم.

²⁷³⁸ Terceme: -M, -A.

²⁷³⁹ buyururlar: buyurdılar M.

Resūlu'llāh [S225a] şalla'llāhu te'ālā²⁷⁴⁰ 'aleyhi efḍalü's-şalavāt ve ekmelü't-teslīmāt²⁷⁴¹ ḥazretleri istiskā için çıkpup tevāzu' u tezellül ü taḥaşşu' ile ittişāfları ḥālinde maḥall-i du'āya varup ve ḥattā ridā'-i şerīflerin tersine giyüp ve soñra ḥuṭbesinde du'ā vü istigfār idüp²⁷⁴² tamām taḥsīn-i belāgat ile tazarru' u niyāz eyledi ve tā mübārek koltukları görininceye dek ellerin semāya ref' idüp du'ā vü istigfār eyledi ve ḥuṭbesinden fāriğ olup inüp iki rek'at namāza şürü' idüp kılduḡdan soñra gökde²⁷⁴³ bulutlar zuḥūr idüp ve gök gürleyüp [SB229b] ve şimşek oynayup şol-ḡadar yağmurlar boşandı-ki şoḡaḡlardan seyller aḡmaḡa başladı.

Hikāye²⁷⁴⁴ İbn Mübārek'den raḡmetu'llāhi te'ālā hikāyet olunur buyurmuş-ki bir kerre [B213a, M96b] zemānumuzda Medīne'-i Münevvere'de yağmur yağmayup ḡāyetle ḡuraklık olmaḡın nās istiskā için [A244b] çıkpup ben daḡı anlar ile ma'an varup namāz-ḡāhda du'ālar itmeḡe başlayınca bir siyāh oḡlan yanuma gelüp oturdı. Ve²⁷⁴⁵ du'āya başlayup İllāhī ḡünāh-kār ḡullaruñdan yağmurı ḡabs ü men' eyleyüp anları belā-yı ḡaḡt ile mübtelā kılduñ tā kim anlar bu te'dībünle inşāfa gelüp tevbe [E203b] vü istigfār [S225b] ideler

فأسألك يا حليم يا من لا يعرف عباده منه إلا الجميل أن تسقيهم الساعة²⁷⁴⁶

diyü tazarru' eyledi. Ve ol siyāh oḡlancuḡ

الساعة الساعة²⁷⁴⁷

²⁷⁴⁰ şalla'llāhu te'ālā: -SB, -M, -E, -A.

²⁷⁴¹ 'aleyhi efḍalü's-şalavāt ve ekmelü't-teslīmāt: 'aleyhi ve sellem S.

²⁷⁴² idüp: eyledi E.

²⁷⁴³ gökde: -M.

²⁷⁴⁴ Hikāye: -M, -A.

²⁷⁴⁵ oturdı. Ve: oturup M, A.

²⁷⁴⁶ “Ey Halīm olan ve ey kullarını ḡüzelden başḡa şekilde tanımayan, Sen'den, onları sulamanı isterim.”

²⁷⁴⁷ “Hemencecik.”

dimekten zā'il olmadı. Hattā gök yüzün bulutlar kaplayup yağmurlar yağup seyiller akmağa başladı.

İki yüz kırk ikincisi budur²⁷⁴⁸

روی عن رسول الله صل الله تعالى عليه وسلم²⁷⁴⁹ أنه سئل عن الإخلاص فقال سألني ربي عنه فقال الإخلاص سر من أسراري استودعته [SB230a] قلب من أحببته من عبادي

Terceme²⁷⁵⁰ Rivāyet olındı-ki Resūlu'llāh 'aleyhi ezkeyü's-şalavātu ve etmiyü't-teslīmāt ḥazretleri ihlāşdan su'āl olınduklarında buyurdılar ki ben dahı Rabbüme celle ve 'alā ihlāş nedür diyü²⁷⁵¹ su'āl eyledüm ihlāş benüm esrārumdan bir gizlü sırdur ki anı kullarumdan sevdüğüm bendemün [B213b] kalbine emānet koyup aña hıfz itdürürüm diyü buyurdi.

Hikāye²⁷⁵² Ba'zı şüleḥādan [A245a] ḥikāyet olunur dimiş-ki bir cum'a günü şalāt-ı cum'adan muḳaddem Sehl bin 'Abdu'llāh-ı Tüsteri ḥazretlerinün yanına varup ev içre girdüğüm gibi gördüm-ki bir 'azīm yılan tırur. Pes andan ürküp bir ayağımı [S226a] ilerü atup ol bir ayağımı girüden çekmege mecālüm qalmayup [E204a] hemān şöyle şaşup kaldum. Pes Sehl ḥazretleri ilerü gel içerü gir korkma hıç kimse ihlāş mertebesine vāşıl olmaz mādām-ki yir yüzinde bir korkacağı nesne vardur didi. Ba'de cum'a namāzın kılmak ister misin diyüp ben dahı nice kılarım ḥālbuki bizüm aramızla mescid [ü]²⁷⁵³ cāmi' arasında bir gün [SB230b] bir gecelük yol vardur didüm. Ben hemān böyle didüğüm gibi elümi tutup beni götürdi ve çok geçmedi illā mescidi gördüm. Pes mescide girüp ve cum'a namāzın kılop çıkduk ve mescid kapısı yanında

²⁷⁴⁸ İki yüz kırk ikincisi budur: -M, -A.

²⁷⁴⁹ M. عم: صل الله تعالى عليه وسلم

²⁷⁵⁰ Terceme: -M, -A.

²⁷⁵¹ celle ve 'alā ihlāş nedür diyü: -M, -A.

²⁷⁵² Hikāye: -M, -A.

²⁷⁵³ mescid [ü]: -M, -A.

tırurp ve cāmi‘den çıkan nāsa nazar idüp Allāh te‘ālānuñ muhlış kılınıñ gōñline bir nesnenüñ ārzūsı geldügi gibi aña tarīk-ı vuşūlin āsān idüp gözün açup yumıncaya dek fī‘l-ḥāl virür ve bir maḥzūr u maḥūf nesneyi görince fī‘l-ḥāl andan şarf u men‘ ider. Ve dünyāda

لا اله الا الله²⁷⁵⁴

[B214a] dir [A245b] katı çokdur ammā muhlışleri katı azdur diyü buyurur idi.

*İki yüz kırk üçüncisi budur*²⁷⁵⁵

الا أخبركم بخير أعمالكم وأزكيها عند مليكم وأرفعها في درجاتكم [S226b] وخير لكم من إنفاق الذهب والورق وخير لكم من أن تلقوا عدوكم فتضربوا أعناقكم قالوا بلى قال ذكر الله

Terceme²⁷⁵⁶ Rabbüñüzüñ ‘inde [M97a] ve hükminde cemī‘ [E204b] a‘mālünüzüñ ḥayrlısı ve ziyāde faẓiletlisi ve ezkā vü aṭḥar ü anması ile ve hem cennet içre eñ [SB231a] yüce dereceleriñüze sebeb olan ‘amel ile ve hem fī‘l-sebīla’llāhi te‘ālā altun u gümüş infāḵ itmegiñüzden ḥayrlı olan ‘amel ile ve hem a‘dā vü küffāra karşı varduğunuzda anlar ile muḥārebe vü muḳātele idüp ba‘zıñuz anlaruñ ba‘zılarının katl idüp ve anlaruñ-da ba‘zıları sizüñ ba‘zıñuzı katl itmekden ḥayr olan ‘amel ile size iḥbār ideyüm-mi ya‘nī²⁷⁵⁷ size anuñla ḥaber vireyüm diyü buyurduklarında ḥuẓẓār-ı meclis-i sa‘ādet-dārı dahı yā Resūla’llāh beyān buyuruñ diyince zikru’llāhi te‘ālādur diyü buyurdılar.

²⁷⁵⁴ “Allāh’tan başka ilāh yoktur.”

²⁷⁵⁵ İki yüz kırk üçüncisi budur: -M, -A.

²⁷⁵⁶ Terceme: -M, -A.

²⁷⁵⁷ ya‘nī: -S, -B, -SB.

Hikāye²⁷⁵⁸ Hāmid-i Esved rahmetu'llāhi te'ālā hikāyet idüp dir ki bir kerre İbrāhīmü'l-Havāş rahmetu'llāhi te'ālā ile seferde olduğum eşnāda bir yılani çok yire konup İbrāhīmü [B214b] 'l-Havāş hazretleri [A246a] elindeki āb-dest ibrīķin aşığı koyup oturdu ben dahı yanında oturdum ve gice olunca yılanlar üzerime hücüm eyledi [S227a] anlardan havf idüp şeyhe meded sultānum diyü çağırdum zikru'llāhi te'ālā eyle diyü cevāb virdi²⁷⁵⁹. Ben dahı zikre meşgūl olunca²⁷⁶⁰ yılanlar beni koyup gitdi ve birazdan soñra yine üzerime hücüm itdiler [SB231b] yine [E205a] şeyhe çağırdum yine zikru'llāhi te'ālāya meşgūl ol didi ben-de meşgūl oldum ve artuk tā şabāha dek zikrden hālī olmadum ve şabāh olunca şeyh hazretleri kalkup gidüp ve ben-de yanınca bile gidüp biraz yürüdüğümüz gibi hegbesinden halka halka olup ölmüş bir yılan düşüp yire yayıldı bundan ta'accüb idüp behey sultānum bu ne hāldür sen bunı başuñ altına alup nice yatduñ didüm iy Hāmid cemī' 'ömrümde bu gicedeki gibi tatlu uyukladuğum yoğ-ıdı diyü buyurdu.

İki yüz kırk dördöncisi budur²⁷⁶¹

قال رسول الله صل الله تعالى عليه وسلم²⁷⁶² قال الله تعالى عز وجل يا ابن آدم انك ما دعوتني ورجوتني غفرت لك على ما كان فيك ولا أبالي أين آدم لو بلغت ذنوبك عنان السماء ثم استغفرتني غفرت لك ولا أبالي أين آدم أنك لو لقيتني بقراب الأرض [B215a] خطايا [A246b] ثم لقيتني لا تشرك بي [S227b] شيئاً لأتيتك بقرابها مغفرة

Terceme²⁷⁶³ Resūlu'llāh şalla'llāhu te'ālā 'aleyhi ve sellem²⁷⁶⁴ buyurdu-ki Allāh te'ālā buyurur ki iy Ādem oğlu mādām-ki günāhıñuzu [SB232a] mağfıret içün baña du'ā idüp

²⁷⁵⁸ Hikāye: -M, -A.

²⁷⁵⁹ diyü cevāb virdi: didi B, SB, M, E, A.

²⁷⁶⁰ olunca: oldum E.

²⁷⁶¹ İki yüz kırk dördöncisi budur: -M, -A.

²⁷⁶² M. عم: صل الله تعالى عليه وسلم.

²⁷⁶³ Terceme: -M, -A.

²⁷⁶⁴ şalla'llāhu te'ālā 'aleyhi ve sellem: 'aleyhi's-selām M.

benden ‘afv u mağfîret taleb idersün sende olan günâhları hep mağrifet iderüm. Ve aşlâ [E205b] mübâlât eylemem iy Âdem oğlu eger günâhlarıñ yirle gök arasını tolduracak kadar olup-da soñra anlardan peşimân olup benden mağfîret taleb iderseñ senüñ-çün hepsin mağfîret iderüm ve mübâlât itmem. İy Âdem oğlu eger baña [M97b] yir tolusınca günâhlarla gelürseñ-de baña hîç bir nesneyi şerîk koşmadığını hâlde geldüğünden soñra ben-de saña yir tolusınca mağfîret ile mücâzât ve mükâfât iderüm ma‘lûm ola ki bu hadîs-i şerîfde tevbe vü istiğfâra tamâm terğîb vardır ki tevbe-kâr olanlara bu müjde kâfidür.

Hikāye²⁷⁶⁵ Şöyle hikāyet olunur ki Allāh te‘ālā hazret-i Dāvud’a ‘alā nebiyyinā ve²⁷⁶⁶ ‘aleyhi’s-selāma vahy idüp yā Dāvud şiddīkları qorqudup günāh-kārlara muştuluk eyle diyü buyurdi. Pes hazret-i Dāvud bundan ‘acebe varup [S228a] murād ne ola diyü fikrlendi. Pes yine Allāh te‘ālā buyurdi-ki [A247a] iy Dāvud şiddīkları a‘mālleri [B215b] sebebiyle ‘ucb u ğurūra [SB232b] düşmekden qorqudup günāh-kārlara di-ki şakınsunlar benüm rahmetümden me’yūs olmasunlar hemān tevbe vü istiğfâra tebādür ü sür‘at eylesünler.

İki yüz kırk bişincisi budur²⁷⁶⁷

لا يؤمن أحدكم حتى يكون هواه تبعا لما جئت به

Terceme²⁷⁶⁸ Sizden [E206a] hîç biriñüz imānuñ derecâtını istikmāl eylemez ya‘nī kāmīl mü‘min olmaz tā nefsinüñ arzū itdügi nesnelere meyli benüm umūr-ı şer‘iyyeden getürdügüm aḥkāma tābi‘ olıncaya dek ya‘nī nefis imānuñ evvel

²⁷⁶⁵ Hikāye: -M, -A.

²⁷⁶⁶ ‘alā nebiyyinā ve: -M.

²⁷⁶⁷ İki yüz kırk bişincisi budur: -M, -A.

²⁷⁶⁸ Terceme: -M, -A.

derecesinde kim ol derece nefsün şirkden berī olmasıdır ol umūr-ı şer'iyye ile 'amel itmege kendü kendüsinden muṭī' ü münkād olmaz. Pes nefis bir nice zemān kânün-ı şer' üzre kerhen isti'māl olınınca ol cibilletindeki 'inādı terk idüp ol umūra tav'an inkiyād u maḥabbet ider. Pes böyle olınca nefsün hevāsı ol Hāzret-i 'āliyenün getürdüğü aḥkām-ı şer'iyeye tābi' olup īmānı kāmīl olur.

Hikāye²⁷⁶⁹ Cüneyd-i Bağdādī rahmetu'llāhi te'ālā hāzretlerinden ḥikāyet olunur buyurmuş-ki baña bir gice [S228b] evrādumı edā kılmak gāyetle [SB233a] şakīl gelüp ve gözlerime dahı uyku gelmeyüp evüm başuma dar oldu [A247b] ḥattā tenligimden [B216a] evden taşra çıkup giderken ba'zı maḥalle şokağında bir kişiye rāst geldüm-ki 'abāsına şarılıp yol kenārında yatmış aña yakın vardum. Beni yanına varduğımı duyduğı gibi iy Ebā'l-Kāsım katı çok eglenüp gelmedün didi. Saña gelmegüm için aramızda va'de sebḳ itmedi idi tā kim geleydüm didüm. Gerçeksün öyledür ve lākin seni [E206b] buraya yanuma getüre²⁷⁷⁰ diyü Allāh te'ālādan su'āl itmiş idüm didi. Pes aña yā ḥācetün nedür ki beni istedün didüm ḥācetüm budur ki bir mes'ele vāḳı' olup cevābı nice ola diyü fıkırde idüm ol su'āl budur ki 'acabā nefsün dā' u marazı kendüsine ne zemān 'ilāc olur ola diyü tereddüdeyem didi. Pes ben-de didüm-ki nefsüne hevāsında muḥālefet eyle ki [M98a] dāsı devā ola. Pes ben bu cevābı virdüğüm gibi kendü nefsine ḥıṭāb idüp iy nefis yazuk saña kim bu cevābı saña yidi kerre virmişdüm ammā sen sözümi tutmayup benden istimā' [SB233b] itmekden i'rāz eyledün işte Cüneyd'den bir hoşca işitdün didi.

İki yüz kırk altıncısı [S229a] budur²⁷⁷¹

²⁷⁶⁹ Hikāye: -M, -A.

²⁷⁷⁰ yanuma getüre: getüre yanuma E.

²⁷⁷¹ İki yüz kırk altıncısı budur: -M, -A.

Terceme²⁷⁷² Şehvet-i nefse [A248a] hevā vü hevese tāʿat itmek hāşılı şehvete tābiʿ olmak marāz-ı maʿnevīdür. Ve ol şehvete ʿiştāʿ eylemek yaʿnī nefsüñ hılāfınca olmak [B216b] anuñ ʿilācıdur.

Hikāye²⁷⁷³ Hāzret-i ʿÖmerʾden raḍıyaʾllāhu teʿālā ʿanh hikāyet olunur ki şu nefsüñüzü şehvetlerinden menʿ itmege saʿy u ihtimām idüñüz tā kim size hevā gālib olup tarīk-ı istikāmetden iḥrāc itmesün zīrā ḥaḳ yaʿnī aḥkām-ı şerīʿat üzre cārī olmak nefsüñ üzerine ağır ve güç gelüp [E207a] bāṭıl ü hevā nefsine ḥafif ü āsān gelür ve günāhı ibtidāsından terk itmek yegdür irtikāb idüp-de tevbe muʿālecesine muḥtāc olmaḳdan diyü buyururmuş.

İki yüz kırk yidincisi budur²⁷⁷⁴

لا تزول قدما ابن آدم يوم القيامة حتى يسأل عن خمس عن عمره فيما أفناه وعن شبابه فيما أبلاه وعن ماله من أين اكتسبه وفيما أنفقه وماذا عمل فيما علم

Terceme²⁷⁷⁵ Kıyāmet güninde [SB234a] Ādem oğlunuñ ayağı yirinden kımıldanup zāʿil olmaz tā biş nesneden suʿāl olunmayınca yaʿnī sāʿir suʿāl olunduğı nesnelerden māʿadā bu bişden daḥı suʿāl olunmayınca adım atmağa kādir olımaḳ. Evvelā [S229b] eyyām-ı ʿömrini nerede geçürüp ifnā eyledüğinden suʿāl olunur. [A248b] Ve sāniyen tāze yigitlüğü günlerin nerede eskidüp çürüdüğünden suʿāl olunur. Ve sālişen mālını nerden kazandüğünden suʿāl olunur. Ve rābiʿan ol kazandüğünü [B217a] mālını nerede infāḳ

²⁷⁷² Terceme: -M, -A.

²⁷⁷³ Hikāye: -M, -A.

²⁷⁷⁴ İki yüz kırk yidincisi budur: -M, -A.

²⁷⁷⁵ Terceme: -M, -A.

u şarf eyledüğinden su'âl olunur. Ve hāmisen ma'lūmı olduğu 'ibādātda ne 'amel eyledüğinden su'âl olunur.

Hikāye²⁷⁷⁶ Zü'n-Nün-ı Mısrī'den rahmetu'llāhi te'ālā hikāyet olunur buyurmuş-ki Şām diyārında olduğum eṣnāda Lükām tağına çıkup ve anda nice eyyām sākin olup beni bir velī ile kavuşdura diyü Allāh te'ālādan [E207b] su'âl eyledüm. Pes bir gün ol tağ arasında gezerken bir 'azīm kaya görüp aña togruldum ve dibine varduğum gibi gördüm-ki bir müte'abbid kişi dünyā vü mā-fi-hādan el çeküp ve eṭrāfını ufağ taşlarla örüp [SB234b] içinde sākin olmuş bir miḳdār ol dīvār şeklinde yapduğı taşlar yanında durup kelimātına kulak urdum Allāh te'ālāya şöyle münācāt idüp ağladı-ki kelimātından 'aqlum şaşup ḳalbüm ṭayerān eyledi aña ḥıṭāb idüp iy 'ābid beni bildüñ-mi didüm sen Zü'n-Nün-i Mısrī degül-misün didi [S230a] evet didüm. Pes buyurdi-ki iy Zü'n-Nün yol ḳatı ḳorḳılıdır ki aña delīlsüz gitmek ḳābil degüldür. İmdi [A249a] maḳşūd-ı [M98b] aḳşāña vāşıl olmaḳ isterseñ kendüñden nevmi ṭard u teb'īd idüp şavma mülāzemet eyle ve nefsuñe tamām levm ü ḥaḳāret it ola ki [B217b] sen daḥı ḳavmümūze lāḥıḳ olasun. Ve bu sözün itmām idüp yanumdan gitdi ve anı bir daḥı göremedüm.

İki yüz kırk sekizincisi budur²⁷⁷⁷

أيها الناس لا خير في عيش إلا لعالم ناطق أو مستمع واع أيها الناس انكم في زمان هدنة وإن الشر بكم لسريع وقد رأيتم الليل والنهار كيف يبليان كل جديد ويقربان كل بعيد ويأتیان بكل موعود

Terceme²⁷⁷⁸ [E208a] İy nās dünyā dirlüğinde hīç kimseye ḥayr yoḳdur illā [SB235a] şol 'ālīme kim nāsa dā'imā aḥḳām-ı şerī'atı söyleyüp ta'līm ü tezḳīr ider yāḥūd şu

²⁷⁷⁶ Hikāye: -M, -A.

²⁷⁷⁷ İki yüz kırk sekizincisi budur: -M, -A.

²⁷⁷⁸ Terceme: -M, -A.

‘ālimleri istimā’ iden kişiye kim işitdiğini bir hoşca sıhhat üzre zabt u hıfz idüp mûcibince ‘amel ider. İy nās siz hüdne zemânıdasuz ya’nî belâ vü miḥnet ve inḳitā’ u intikāl evindesüz ve ḥālbuki size fitne vü şer ıatı tîz tîz gelür. İmdi fitne ve şerre düşmekden ğāyetle ihtirāz idüñüz ve görüyorsunuz ki **[S230b]** gice vü gündüz gelüp geçdükçe her bir yeñi olanı eskidüp ıpradıyorlar ve her bir ırağ olanı yakın ideyorlar ve her bir va‘de **[A249b]** olınanı getiriyorlar. İmdi buña göre başiret üzre olup ecelüñüz yitişüp ‘ömriñüz nihāyet bulmadın dār-ı āḫiret içün tedārük üzre oluñuz.

*Hikāye*²⁷⁷⁹ Şöyle ḥikāyet olunur ki **[B218a]** bir yigit dünyādan el çeküp āḫirete teveccüh-i tām ile iḳbāl itmegin ḥāline münāsib bir yirde sākin olmaḵ murād idüp ve bir gemiye binüp giderken gemicilere didi-ki hemān ibtidā ne şekl-i cezīre görürseñüz beni anda bırağup gidüñ. Pes yollarında bir tenhā cezīre belürüp **[SB235b]** gemilerin aña toğrultdılar ve cezīreye yaklaşduğı gibi kendüsin getirüp şuya atup **[E208b]** ve güçle batup çıkarak cezīreye vāşıl olup ve ehl-i sefine daḫı çekilüp gitdiler. Ve ol yigit cezīreye varduğı gibi āb-dest alup ve iki rek‘at namāz kılup İlāhī benüm ḥālüm hep saña ‘ayāndur niyyetüm bilürsin ve rızq u levāzımuma sen mütekellifsin baña sen²⁷⁸⁰ cemī’ umūrumda kifāyet idersin diyü niyāz eyledi. Pes du‘āsı müstecāb **[S231a]** olup Allāh te‘ālā aña qarīb yirde bir yimiş ağacı bitürdi-ki dā’imā yimişi üstinden eksük olmazdı. Ve bir tatlu bıñar daḫı çıkardı ve nice yıllar orada ‘ibādet eyledi. Ve günlerden bir gün yanına bir kişi gelüp aña selām virdi anuñ selāmın alup **[A250a]** buraya hîç kimse geldügi yoğ-ıdı sen nice geldüñ insden-misin didi ol daḫı yok didi yā cinden-misin didi yine yok didi. Pes çünki insden ve cinden degülsün yā sen kimsin didi ol **[M99a]** daḫı **[B218b]** didi-ki ben melā’ike-i semādan bir melek idüm-ki ism-i a‘zam bilürdüm. Ve lākin Allāh te‘ālā baña ğazab idüp kanatlarımı yoldı ve baña

²⁷⁷⁹ Hikāye: -M, -A.

²⁷⁸⁰ sen: -S, -B, -E, -A.

[SB236a] ism-i a'zamı unutturdı ve şimdi saña geldüm-ki benüm-çün Allāh te'ālāya şefā'at idesin ola ki şefā'atūñ maqbūl olup yine eski mertebeme nā'il olam. Pes ol yigit dahı yā ben şimdi ol mertebeye vardum-mı-ki Allāh [E209a] te'ālāya melek hakkında şefā'atüm geçe didi. Melek didi-ki evet Allāh te'ālā senüñle melā'ikeye mübāhāt itdügin işitmiş idüm anuñ-çün saña geldüm-ki benüm-çün şefā'at idesin. Pes ol yigit kalkup yeñi āb-dest [S231b] alup ve iki rek'at namāz kılup İlāhī eger bu melek benüm haqqumda söyledügi sözde şādık ise anuñ hācetini kazā it diyü niyāz itdi. Pes çok geçmedi illā ol melegüñ kanatları yine ke'l-evvel yirine gelüp fī'l-hāl semāya uçup gitdi ve ol yigit yine 'ibādetine meşgūl oldu bundan soñra çok zemān geçmedin bir gün gördi-ki [A250b] bir beyāz kuş zāhir olup kanatları ile mağribile maşrıķ arasın sedd eylemiş ve her bir kanatı arasında kızıl yāķūtlar olup şa'sa'a vü ziyāsı ile 'ālem rūşen olur. Pes²⁷⁸¹ ol tā'ir aşāğı inüp ol [B219a] yigite selām virüp [SB236b] ve ol dahı selāmın alup sen kimsin didi. İşte ben ol şefā'at itdügüñ melegüm şimdi yanuña geldüğümüñ sebebi budur ki ecelüñ karīb olduğın duydum ve Allāh te'ālādan su'āl eyledüm-ki baña izn virüp tā kıyāmete dek senüñ kabründe turup saña enīs ü celīs olam. Pes Allāh te'ālā du'āmı kabūl idüp huzūruña geldüm didi. Pes ol kişinüñ rūhı kabz [E209b] olunup ve melek anı techīz ü tekfīn idüp ve ol cezīrede defn idüp aña refīķ u şefīķ oldu.

İki [S232a] yüz kırk toközuncısı budur²⁷⁸²

رحم الله امرء تكلم فغنم أو سكت فسلم

²⁷⁸¹ Pes: -M, -A.

²⁷⁸² İki yüz kırk toközuncısı budur: -M, -A.

Terceme²⁷⁸³ Allāh te‘ālā rahmet eyleye şol kişiye kim hayrlu söz yiri geldükde söyleyüp hayr ganimetiyle muğtenim ola yāhūd zararı olan yirde ebsem olup dünyā vü āhıret belāsından sālīm ola.

Hikāye²⁷⁸⁴ Ba‘zı ‘ulemādan hikāyet olınur buyurmış-ki ‘ākıl olan söylemez illā bir maşlahat **[A251a]** içün yāhūd bir huccet ü delİL içün ve tefekkür dahı itmez illā ‘ākıbeti ve āhıreti içün. İmdi lisānuñı muhkem bağlayup zabt eyle meger kim maḥalli gelüp hayr içün yā bir ḥaqqı **[SB237a]** ızhār içün yā bir bātılı izāle içün yāhūd bir ni‘meti ızhār idüp şükrin edā kılmak içün²⁷⁸⁵ yāhūd bir hikmet **[B219b]** ü ma‘rifet sözün neşr ü ta‘līm içün söylemek lāzım gele.

İki yüz ellincisi budur²⁷⁸⁶

ينادي مناد من تحت العرش يوم القيامة يا أمة محمد ما كان لي من قبلكم فقد وهبته لكم وبقيت التبعات فتواهبوا
وادخلوا الجنة برحمتي

Terceme²⁷⁸⁷ Kıyāmet güninde ‘arş altında **[M99b]** bir münādī çağırup dir ki iy ümmet-i Muhammed ‘aleyhi’s-şalavātu ve’s-selām²⁷⁸⁸ sizün cānibünüzden baña olan cürm ü günāhıñuzu hep size bağışladum murād Allāh te‘ālā **[S232b, E210a]** ile ‘abd beyinde olan günāhlardur ve lākin biribiriñüz üzre olan ḥuḳūkuñuz üzeriñüzde bākī kaldı. İmdi biribiriñüze bağışlayup varuñ rahmetümle cennete girüñ.

Hikāye²⁷⁸⁹ Süfyān-ı Şevrī’den rahmetu’llāhi te‘ālā hikāyet olınur ki bir kimesneye naşḥat idüp iy kişi Allāh te‘ālāya her gün beyneke ve beyne olan yitmiş günāhla

²⁷⁸³ Terceme: -M.

²⁷⁸⁴ Hikāye: -M, -A.

²⁷⁸⁵ yāhūd bir ni‘meti ızhār idüp şükrin edā kılmak içün: -M.

²⁷⁸⁶ İki yüz ellincisi budur: -M, -A.

²⁷⁸⁷ Terceme: -M, -A.

²⁷⁸⁸ ‘aleyhi’s-şalavātu ve’s-selām: ‘aleyhi’s-selām.

²⁷⁸⁹ Hikāye: -M, -A.

varmağın beyneke ve beyne'l-'abd olan bir günāhla [A251b] varmağından āsāndur diyü buyurmuş.

İki yüz elli birincisi [SB237b] budur²⁷⁹⁰

من جهز غازيا ولو بسلك أو إبرة غفر الله ما تقدم من ذنبه وما تأخر

Terceme²⁷⁹¹ Şol kişi kim bir gāzī Müslümānı techīz eyleye eger bir iplük yā bir igne olursa-da Allāh te'ālā anuñ geçen ve gelecek günāhların yarlıgar.

Hikāye²⁷⁹² Cüneyd-i Bağdādī'den [B220a] rahmetu'llāhi te'ālā hikāyet olunur ki gāzāya gitdügüm eyyāmda baña ser-'asker bir miqdār yol harçlugu irsāl eyledi. Ben dağı alup kabūl eyledüm ve lākin yanumda alıkomayup gāzīlerden muhtāc olanlara üleşdördüm. Ve birkaç gün geçince anı kabūl itdügüme ve üleşdördügüme peşimān olup bu fıkır ile mütehayyir iken gözümü uyku alup düşümdе [S233a] nice müzeyyen²⁷⁹³ köşkler ve içlerinde döşenmiş somātılar görüp bunlar kimüñdür diyü su'al eyledüm işte ol üleşdördüğün mālī saña ihsān [E210b] idenlerüñdür didiler ve anlardan büyük bir köşke işāret idüp işte bu köşk senüñdür didiler. Pes ben dağı 'acabā baña anlardan yeg köşk virilmege bā'is nedür didüm aşlı budur ki anlar mālīarı mukābelesinde şevāb umdukları hālde [A252a] virüp [SB238a] sen bu mālī n'içün alup kabūl itdüm ve infāk itdüm diyü hisābından hā'if ü nādīm olduğun hālde bezl eyledüñ. Pes Allāh te'ālā senüñ ecrüñi anlaruñ umduklarından ziyāde eyledi didiler.

²⁷⁹⁰ İki yüz elli birincisi budur: -M, -A.

²⁷⁹¹ Terceme: -M, -A.

²⁷⁹² Hikāye: -M, -A.

²⁷⁹³ müzeyyen: -S.

*İki yüz elli ikincisi budur*²⁷⁹⁴

مما أوحى الله إلى موسى من مات تائباً من الغيبة كان آخر من يدخل الجنة ومن مات مصراً عليها فهو أول من يدخل النار

Terceme²⁷⁹⁵ Allāh te‘ālānuñ Mūsā ‘alā nebiyyinā ve²⁷⁹⁶ ‘aleyhi’s-selāma vahy itdüklerindendür ki **[B220b]** ğıybetden tā’ib olduğı hâlde ölen cennete eñ şoñra giren olup ğıybet üzre muşırır iken²⁷⁹⁷ andan tevbesüz ölen nāra eñ evvel giren olur diyü buyurur.

Hikāye²⁷⁹⁸ Cüneyd-i Bağdādī’den raḥmetu’llāhi te‘ālā hikāyet olunur buyurmuş-ki bir kerre **[S233b]** cenāze namāzın kılایum diyü muntazır idüm bu eşnāda bir fakīr gördüm-ki gerçi gözüme ehl-i ‘ibādet kişi olması eşerleri görünürdi ammā andan bundan dilenüp şunı bunı isterdi. **[M100a]** Pes ol kişinüñ hālne baḳup n’olaydı-ki şu kişi eli ayağı **[E211a]** sağdur bir kār u kesb ideydi-ki zūll-i su’ālden ḥalāş **[SB238b]** bulaydı diyü gönölümde geçürdüm ve ol mevzi’den gidüp menzilüme **[A252b]** varup gice olunca baña şöyle uyku galebe eyledi-ki beni evrādumdan men’ eyledi. Pes bi’z-zarüre uyḳuya varup ve ol fakīri düşümde gördüm-ki anı biryān olmuş ḳoyun gibi pişürmişler de şofra içre ḳoyup ve öñüme getürüp şunı yi zīrā sen bunı dün ğıybet itdün idi didiler ben daḳı ḥayır anı dilüme getürüp söylemedüm ancak gönölümde geçürmüş idüm bu hīç ğıybet olur mı didüm senden ve emsālünñden i’tibār olınan ğıybet yalnıuz dilden şādır olan degüldür belki bir kimsenüñ ğıybetin gönölünden geçürmek sencileyin kimesne **[B221a]** lerün ḥaḳḳında ğıybetdür hemān var şabāḥ andan istiḥlāl eyle saña ḥelāl ider didiler. Pes şabāḥ olduğı gibi ol fakīri **[S234a]** arayup buldum ve aña selām

²⁷⁹⁴ İki yüz elli ikincisi budur: -M, -A.

²⁷⁹⁵ Terceme: -M, -A.

²⁷⁹⁶ ‘alā nebiyyinā ve: -M.

²⁷⁹⁷ iken: olup M, A.

²⁷⁹⁸ Hikāye: -M, -A.

virdüm selāmum alup iy Ebā'l-Kāsım bir daḥı öyle ğıybet ider misin didi.
Estağfiru'llāh bir daḥı itmeyem didüm. İmdi var git Allāh te'ālā senün-çün mağfıret
idüp şuçuñı bağışladı diyü²⁷⁹⁹ buyurdı.

İki yüz elli üçüncisi [SB239a] budur²⁸⁰⁰

وعدني ربي أن يدخل الجنة من أمتي سبعين ألفا لا حساب عليهم ولا عذاب مع كل [E211b] ألف سبعون ألفا
وثلاث حثيات من حثيات ربي [A253a]

Terceme²⁸⁰¹ Resūlu'llāh şalla'llāhu te'ālā²⁸⁰² 'aleyhi ve sellem²⁸⁰³ buyururlar ki
Rabbüm celle ve 'alā baña va'de eyledi-ki ümmetümden yitmiş biñ kimseyi ḥisābsuz
ve 'azābsuz cennete idḥāl eyleye şöyle ki ol yitmiş biñden her biñ ile ma'an āḥar yitmiş
biñ kişi ve daḥı Rabbümüñ celle ve 'alā ḥaṣeyātından üç ḥaṣye daḥı ma'an anlar gibi
dāḥil olalar ḥaṣye diyü aşlında kişi avucı ile alup saçduğı toprak ve şu mişilli nesneye
dinürdi şoñra insānuñ eli ile taḳdīr ü ta'yīnsüz virdügi nesnede isti'āre vü isti'māl
olındı. Pes bunda ma'nāsı dimekdür ki Rabbüm celle ve 'alā baña va'de eyledi-ki
ümmetümden ol 'aded-i mu'ayyenden şoñra [B221b] nice merrāt daḥı vire ki anuñ
ḥisābını Allāh te'ālādan [S234b] ğayrı kimse²⁸⁰⁴ 'add eylemege ḳādir degüldür işte
bunları daḥı cennete bilā-ḥisāb ve lā-'azāb idḥāl ider.

Hikāye²⁸⁰⁵ Şöyle ḥikāyet olunur ki ḥazret-i 'Ömer'üñ raḳıya'llāhu [SB239b] te'ālā
'anh Zā'ide nām cāriyesi ekşeriyyā Resūlu'llāh şalla'llāhu te'ālā²⁸⁰⁶ 'aleyhi ve

²⁷⁹⁹ diyü: didi S, SB, B, E.

²⁸⁰⁰ İki yüz elli üçüncisi budur: -M, -A.

²⁸⁰¹ Terceme: -M, -A.

²⁸⁰² te'ālā: -E.

²⁸⁰³ şalla'llāhu te'ālā 'aleyhi ve sellem: 'aleyhi's-selām M.

²⁸⁰⁴ kimse: -S, -B, -M, -E, -A.

²⁸⁰⁵ Hikāye: -M, -A.

²⁸⁰⁶ şalla'llāhu te'ālā: -M.

sellemün meclis-i sa'âdetlerine gelüp hâzır olurdu ve bir gün şol hâl ile geldi-ki levni gâyetle²⁸⁰⁷ mütegayyır olup andan 'azîm vahşet ü ıztırâb eserleri **[A253b]** zâhir olurdu. Ol hâzret-i 'âliye **[E212a]** aña yâ Zâ'ide saña n'oldı-ki bezgün ve²⁸⁰⁸ levnün katı²⁸⁰⁹ mütegayyır u müşevveş²⁸¹⁰ olmuş diyü keyfiyyet-i hâlinden su'âl eyledi Zâ'ide dahı takrîr-i makâl idüp didi-ki yâ Resûla'llâh etmek pişürmek için hamîr yogırup odun iktizâ itmegin varup vâfir odun **[M100b]** kesüp ve cem' idüp yüklenüp gelmek istedüğümde güzel giysili gökcek koçulu hüsn ü cemâl şâhibi bir atlı gördüm-ki andan öñdın oralarda aşlâ atlı eğerin görmüş degül idüm. Pes ol atlı yanuma gelüp iy Zâ'ide ne hâldesün ve hâzret-i Muhammed eyü ve hoşlar mıdur 'aleyhi's-şalavâtu ve's-selâm²⁸¹¹ diyü sizi su'âl eyledi ben-de didüm-ki eyü hoşdur nâsa va'z u tezkîr idüp herkesi tarîk-ı müstakîme **[B222a]** da'vet **[S235a]** ider didi-ki imdi Muhammed'e 'aleyhi's-şalavâtu ve't-teslîmât²⁸¹² **[SB240a]** varup buluşduğunda aña di-ki hâzin-i cinân olan Rıdvân saña ta'zîm ü tebcîl ile selâmlar ider ve dir ki yâ Muhammed 'aleyhi's-şalavâtu ve's-selâm²⁸¹³ senün me'b'asun ile benüm sevindüğüm gibi hiç kimesne sevinmemişdür Allâh te'âlâ cenneti ümmetün için üç bölük kıldı-ki bir bölügi cennete hisâbsuz girer. Ve ikinci bölügi kolay hisâb ile girer. **[A254a]** Ve üçünci bölügi için sen şefâ'at idüp ve şefâ'atün **[E212b]** maqbûl olup anlar dahı şefâ'atünle cennete girerler. Ve bu sözleri söyledükden sonra yanumdan çekilüp gitdi ben-dahı varup odunlarımı yüklenüp eve gelmek istedüm gördüm-ki aşlâ mecâlüm qalmamış ve cem' a'zâm dahı ditremege başlayup bir gayrı güne oldum ol yigit baña bakup iy Zâ'ide odunuñı götüremeyorsun ancak diyüp ben-de evet didüm yanumda bir 'azîm

²⁸⁰⁷ gâyetle: -S, -M, -E, -A.

²⁸⁰⁸ bezgün ve: -M, -A.

²⁸⁰⁹ katı: -S, -M, -A.

²⁸¹⁰ u müşevveş: -A.

²⁸¹¹ 'aleyhi's-şalavâtu ve's-selâm: 'aleyhi's-selâm M.

²⁸¹² 'aleyhi's-şalavâtu ve't-teslîmât: 'aleyhi's-selâm M.

²⁸¹³ 'aleyhi's-şalavâtu ve's-selâm: 'aleyhi's-selâm M.

ķaya var idi elindeki yeşil ķubuk ile aña iřāret eyleyüp ve iy ķaya ilerü gel Zā'ide'nün odunların götürüp tā ĥazret-i 'Ömer'ün ķapusına dek ilet diyüp ve ķaya daķı gelüp odunlarımıñ altına girüp ve götürüp [S235b, SB240b] benümle ma'an tā ķapuya dek getirüp odunları [B222b] üzerinden alduğum gibi ķaya yine çekilüp eski mekânına gitdi Zā'ide ĥatun kelâmın takrîr eylediği gibi Resûlu'llāh şalla'llāhu te'ālā 'aleyhi ve sellem²⁸¹⁴ yanlarında ĥāzır olanlara ķalkuñ 'Ömer'ün evine varup nazar idelüm diyüp ve cümlesi ĥazret-i 'Ömer'ün ķapusına gelüp fi'l-vāķı' ķayanuñ gelürken ve giderken yirde isr itdüğün müşāhede eylediler ol ĥazret-i 'āliye [A254b] ĥamd u şükr idüp

الحمد لله الذي لطف بأمّتي من حيث لا يشعرون وأعطاهم ما لم يكونوا يحتسبون

didi. Ya'nī ĥamd Allāh te'ālānuñdur ki ümmetüme [E213a] bilmedükleri cihetden luţf idüp ve ummaduķları şanmaduķları ni'metleri iĥsān u i'tā eyledi şalla'llāhu te'ālā 'alā seyyidinā Muĥammeden 'alā ālihi ve şaĥbihi ecma'in²⁸¹⁵.

*İki yüz elli dördincisi budur*²⁸¹⁶

أفة العلم النسيان واضاعته أن يحدث به غير أهله

*Terceme*²⁸¹⁷ 'İlmüñ āfeti muţāla'asın ve müzākeresin terk idüp unutmāğdur ve 'ilmi zāyi' kılmāğ nā-ehline ta'līm ü beyān olınup ĥaber virilmekdür.

*Ĥikāye*²⁸¹⁸ 'İsā 'alā nebiyyinā ve²⁸¹⁹ 'aleyhi's [SB241a] -selāmdan ĥikāyet olunur ki

لا تعلقوا الدر في رقاب الخنازير و كذلك [S236a] لا تمنعوا الحكمة من أهلها

²⁸¹⁴ şalla'llāhu te'ālā 'aleyhi ve sellem: 'aleyhi's-selām M.

²⁸¹⁵ 'alā seyyidinā Muĥammeden 'alā ālihi ve şaĥbihi ecma'in: 'aleyhi ve 'alā cemī' aşĥābih S; 'aleyh ve sellem ve ālihi ve şaĥbihi ecma'in M.

²⁸¹⁶ İki yüz elli dördincisi budur: -M, -A.

²⁸¹⁷ Terceme: -M, -A.

²⁸¹⁸ Ĥikāye: -M, -A.

²⁸¹⁹ 'alā nebiyyinā ve: -M.

buyurmuş. Ya'nī iy benī Ġsrā'īl'üñ 'ālimleri incüyi ħinzīrlar boyunlarına taķmayuñuz ya'nī dürer-i **[M101a]** 'ilmi vü cevāhir-i **[B223a]** ħikmeti nā-ehl olup ķadr ü kıymetin bilmeyenlere i'tā vü ilķā itmeñüz keزالik ħikmeti ehlinden ya'nī tāliblerinden esirgeyüp men' itmeñüz.

Bu da ħikāyet olunur ki benī Ġsrā'īl zemānında bir kiři ölüp vāfir evlādı ķaldı ve bir 'azīm müzeyyen sarāyı daķı arta **[A255a]** ķalmağın²⁸²⁰ ve evlādı²⁸²¹ anı paylaşmakda biribiriyle muĥāřama idüp her birisi eyü semtin almağa ķalıřdı. Anlar bu ğavğāda iken köřküñ şerefesinden bir kerpiķ dile gelüp didi-ki ħiķ benden ötüri mücādele itmeñüz zīrā ben bir **[E213b]** pādiřāĥ idüm-ki kāmīl üç yüz yitmiş yıl 'ömr ü salťanat sürdüm ve řoñra ölüp ķabirde yüz otuz yıl eglendüm ba'de benüm toprağımı alup bir ķanaķ yaptılar ve ol ħāl üzre²⁸²² daķı kırķ yıl ķaldum řoñra ol ķanaķ kırılup ħiķ bir eme geķmedügi için götürüp yol üzerine²⁸²³ atdılar anda **[SB241b]** daķı yüz yıl ķaldum tā řol ħāle vardum-ki ĉiğneni ĉiğneni ĉürüyüp yine toprak oldum ba'de beni kerpiķ yapup bu köřküñ şerefesinde **[S236b]** ķodılar ve ħālā kāmīl üç yüz yıldur ki bu köřküñ şerefesinde eglenürem. İmdi gelüñ²⁸²⁴ bu ķařır için ařlā mücādele itmeñüz bugün yarın siz de benüm gibi toprak olursuz.

*İki yüz elli [B223b] bişincisi budur*²⁸²⁵

أيها الناس إن أفضل الناس من تواضع من²⁸²⁶ رفعة وزهد عن غنية وأنصف عن قوة وحلم عن مقدرة

²⁸²⁰ artaķalmağın: artaķaldı S; artaķalup SB.

²⁸²¹ ve evlādı: evlādları SB.

²⁸²² ħāl üzre: ħālde E.

²⁸²³ üzerine: üzre B, SB, A.

²⁸²⁴ gelüñ: -A.

²⁸²⁵ İki yüz elli bişincisi budur: -M, -A.

²⁸²⁶ عن: من SB, B, M.

Terceme²⁸²⁷ İy nās taḥkīk nāsuñ efdali rifʿatdan tevāzuʿ idendür yaʿnī beyneʿn-nās irtifāʿ-ı kadrı ve iʿtilāʾ-yı şānı var-iken tenezzül idüp-de alçak **[A255b]** gönüllilik eyleyendür ve daḥı ğınāsı ve nāsa ʿadem-i ihtiyācı var iken dünyādan el çeküp de metāʿ-ı dünyāya raġbet ü²⁸²⁸ meyl itmeyendür ḥāşılı terk-i dünyā²⁸²⁹ eyleyendür ve daḥı kuvveti **[E214a]** ve fırsatı var iken inşāf idendür ve daḥı iktidārı var iken ḥilm ile muttaşf olup ʿafv idendür.

Hikāye²⁸³⁰ Kaʿbüʾl-Aḥbārʾdan raḥmetuʾllāhi teʿālā ḥikāyet olunur **[SB242a]** buyurmuş-ki Allāh teʿālā Ādem ʿalā nebiyyinā ve²⁸³¹ ʿaleyhiʾs-selāma vahy idüp buyurdu-ki dört ḥaşlet vardur ki saña da evlāduña da ḥayrları hep cemʿ ider ki²⁸³² birisi benüm-çündür ve biri daḥı²⁸³³ senüñ-çündür ve biri daḥı benümle senüñ beynimüzdedür ve biri daḥı **[S237a]** senüñle nās arasındadır. Benüm-çün olan budur ki baña ḥulūş ile ʿibādet idüp aşlā şerīk koşmayasın senüñ-çün olan budur ki itdügüñ ʿamelüñ muḳābelesinde saña şol ecir virürüm-ki aña ğāyetle muḥtācsın benümle senüñ beynimüzde olan **[B224a]** budur ki sen baña duʿā idüp ben icābet eylerüm ammā senüñle nās arasında olan budur ki sen nāsdan nice ḥüsn-i **[M101b]** şoḥbet ü ʿişret umarsañ sen-de anlarla öyle ḥüsn-i muʿāşeret ve luṭf-ı muḳārenet eyle ḥāşılı sen kendüñe ne şanarsañ nāsa da anı şan. **[A256a]**

İki yüz elli altıncısı budur²⁸³⁴

²⁸²⁷ Terceme: -M, -A.

²⁸²⁸ raġbet ü: -S, -M, -A.

²⁸²⁹ -i dünyā: -A.

²⁸³⁰ Hikāye: -M, -A.

²⁸³¹ ʿalā nebiyyinā ve: -M.

²⁸³² ki: -A.

²⁸³³ biri daḥı: birisi A.

²⁸³⁴ İki yüz elli altıncısı budur: -M, -A.

إن الله لا يظلم مؤمنا حسنة يعطى بها في الدنيا ومجزئ بها في الآخرة وأما الكافر فيطعم بحسنات ما عمل بها لله في الدنيا حتى إذا أفضى [SB242b] إلى الآخرة لم يكن له حسنة يجزئ بها

Terceme²⁸³⁵ Tahkik [E214b] Allāh te‘ālā hīç bir mü’minün işledügi güzel²⁸³⁶ ‘ameli ücretden²⁸³⁷ hīç bir nesne eksiltmez ol hasene muḳābelesinde hem dünyāda ecr ü ni‘met virür ve hem āhıretde şevāb-ı cezīl ve ecr-i celīl virür ve ammā kāfir eger dünyāda bir kimesneye Allāh te‘ālā içün bir eylük iderse ol ‘ameli ḥasenātını dünyāda virür [S237b] ya‘nī anuñ muḳābelesinde dünyāda iṭ‘ām idüp her nesi var ise dünyāsında virür hattā ölüp āhırete varduğında cezāsın bulacak ḥasenesi bulunmaz. Hāşılı kāfire itdügi eylügün ecri her ne kadar ise hep dünyāsında virilüp refāhiyyet ile geçinür ve āhıretinde ‘azābdan ğayrı bir²⁸³⁸ nesne bulımaz hattā *Tefsīr-i Begavī*’de muşarraḥdur ki kāfir [B224b] eyledügi eylügün şevābın dünyāda nefsinde ve mālında ve ehlinde ve evlādında görüp refāhiyyet ü sürür bulur ve dünyādan şol ḥâlde çıkar gider ki aşlā bir ḥayrı qalmaz zīrā dünyāsında [A256b] hep istīfā eyledi.

Hikāye²⁸³⁹ Şöyle hikāyet olınur ki ḥazret-i ‘İsā ‘alā nebiyyinā [SB243a] ve²⁸⁴⁰ ‘aleyhi’s-selām Allāh te‘ālāya niyāz idüp yā Rabbī baña evliyā kullaruñdan birin göster didi Allāh te‘ālā daḥı²⁸⁴¹ aña var falān ḥarābeye gir görürsin diyü²⁸⁴² vahy idüp ḥazret-i ‘İsā daḥı oraya varup gördi-ki [E215a] bir keçe pāresi üzre bir meyyit başını bir kerpiç üzre ḳomış yatur ve anı ol ḥāl üzre ḳoyup anı tekfīn ü defn itmege bir kaç yardımcı çağırmağa gitdi ve ol eyyāmda ise ol zemānuñ kāfir pādīşāhı [S238a] ölüp ḥalk anuñ yasın tutup ḳabri üzre üç gün idi-ki beklemişler idi. Pes ḥazret-i ‘İsā dönüp

²⁸³⁵ Terceme: -M, -A.

²⁸³⁶ güzel: -S.

²⁸³⁷ ücretden: āhıretten B.

²⁸³⁸ bir: -A.

²⁸³⁹ Hikāye: -M, -A.

²⁸⁴⁰ ‘alā nebiyyinā ve: -M.

²⁸⁴¹ daḥı: -M.

²⁸⁴² diyü: diyüp M, A.

ol meyyite gelüp gördi-ki üzerine kuşlar konup yüzi gözi etin yimişler Һazret-i 'İsā ağlayup yā Rabbī bu velī kuluña böyle itdürdüñ ve ol düşmenüñ olan kâfir pâdişāhına ise bu kadar ri'āyetler itdürdüñ bunuñ Һikmeti nedür diyü niyāz eyledi. Pes Allāh te'ālā Һazret-i Cebrā'il'e vahy idüp [B225a] iy Cebrā'il 'İsā kulum cenneti ve nārı keşf idüp ol velinüñ cennetde maķāmı ne [SB243b] olduğın gösterüp ol kâfirüñ dağı nārda²⁸⁴³ meķanı ne olduğın göster diyü buyurup Һazret-i [A257a] Cebrā'il dağı Һazret-i 'İsā'ya anları gösterüp anı göziyle gördüğü gibi yine Allāh te'ālā aña vahy idüp yā 'İsā ol velī kulum dūnyāda işābet itdürdüğüm miħnet ü belānuñ hīç [M102a] zararı yokdur zīrā cennetde anuñ maķāmı ne mertebede bülend-pāye olduğın gördüñ ve ol düşmenüme dūnyāda virdüğüm ni'met ü devlet aña [E215b] benüm 'azābumdan hīç bir nesnede nef' ü fā'ide viremez nārdan kırtarımız diyü buyurdı.

*İki yüz elli yidincisi budur*²⁸⁴⁴

والله لا الفقر أخشى عليكم ولكن أخشى عليكم أن تبسط عليكم الدنيا كما بسطت على من كان قبلكم
فتنافسواها كما تنافسواها وتهلككم كما أهلكتهم

*Terceme*²⁸⁴⁵ Va'llāhi sizüñ üzeriñüze faķr ğalebe itmekden kırkmam ve lākin sizüñ üzeriñüze dūnyā döşenüp el virmekden kırkaram. Nitekim sizden ilerü gelen ümmetlerden niçesine dūnyā el virmekle azup yoldan [SB244a] çıkdılar aña kırkaram-ki dūnyā size el virüp-de aña tamām rağbet ü meyl ü maħabbet idesiñüz nitekim sizden ilerü gelenler dūnyāya kemāl-i mertebede [B225b] meyl ü maħabbet itdiler. Ve dağı siz dūnyāya tamām rağbet eyleyüp-de aña tapduğunuzda dūnyā sizi-de iħlāk idüp [A257b] zāyi' kılar. Nitekim sizden ilerü gelenleri böyle eyledi.

²⁸⁴³ dağı nārda: nārda dağı S.

²⁸⁴⁴ İki yüz elli yidincisi budur: -M, -A.

²⁸⁴⁵ Terceme: -M, -A.

Hikāye²⁸⁴⁶ Ba‘zı zühhād hikāyet idüp dir ki bir kerre bir niçe zāhid kişiler ile berr ü beyābānda giderken şalāt-ı zuhr vaktı gelüp āb-dest için şu iktizā itmegın cümlemüz Allāh te‘ālāya du‘ā idüp şu taleb eyledük ve biz kelāmumuzu henüz itmām itmedin karşumuzdan **[E216a]** bir ‘azīm sarāy peydā olup ve aña toğrı gidüp içerüsine girdük içinde nice köşkler ve çeşmeler²⁸⁴⁷ bulup Allāh te‘ālāya şükrler²⁸⁴⁸ eyledük ve tāze āb-dest alup namāzumuzu kılduk ve ol köşk²⁸⁴⁹ **[S239a]** içinde gezüp ‘acāyibin seyr iderken bir altun tābūt gördük ki aña bakmağa gözler kamaşurdı ve tābūt üzre ve hem kaşruñ ba‘zı yirlerinde yazular yazılmış idi-ki mażmūnı budur. **[SB244b]** Bu kaşr şol eyyām-ı ‘ömrlerin ğaflet ü sehv ü lu‘bla geçüren aqvāmuñ menzidür ki anlar dünyāya tamām döşenüp ve āhıretten bī-behre olup ve dünyāda mezālīm-i halk üzerlerinde kalup gitdiler ve bu tābūt şāhibi bir pādīşāh idi-ki tamām ‘Arab’a vü ‘Acem’e mālīk olup dünyāda ‘ayş [u] rağd **[B226a]** ve sürür u nāz u na‘īm ile geçinüp eyyām-ı ‘ömrini Allāh te‘ālādan ve dār-ı āhıretten sehv ü ğaflet ile geçürdi. **[A258a]**

İki yüz elli sekizincisi budur²⁸⁵⁰

كن في الدنيا كأنك غريب أو عابر سبيل وأعد نفسك في الموتى وإذا أصبحت فلا تحدث نفسك بالمساء وإذا أمسيت فلا تحدث نفسك بالصباح

Terceme²⁸⁵¹ Dünyāda hemān bir ğarīb gibi yāhūd bir yolcı gibi ve dahı kendüñi ölüler içre ‘add eyle ve şabāha çıkdığuñda nefsüñe aḥşāma yitişürüm **[E216b]** dime ve

²⁸⁴⁶ Hikāye: -M, -A.

²⁸⁴⁷ ve çeşmeler: -E.

²⁸⁴⁸ şükrler: şükr M.

²⁸⁴⁹ köşk: köşküñ M.

²⁸⁵⁰ İki yüz elli sekizincisi budur: -M, -A.

²⁸⁵¹ Terceme: -M, -A.

aḥşāma irdüğünde daḥı nefsüne şabāḥa çıkarum dime [M102b] hāşılı hemîşe teyakḳuz u tenebbüh²⁸⁵² üzre ol dimekdür.

Hikāye²⁸⁵³ [S239b] Ka‘bü’l-Aḥbār’dan raḥmetu’llāhi te‘ālā hikāyet olunur buyurmış-ki Allāh te‘ālā enbiyādan birisine ‘alā nebiyyinā ve ‘aleyhimü’s-selām [SB245a] vaḥy idüp buyurdı-ki eger benüm likāmı murād iderseñ dünyāda hemān ġarīb gibi olup hemîşe maḥzūn u müstevḥiş ol şol²⁸⁵⁴ ovalarda yalnız gezen kuş gibi ki gündüz şundan bundan bulduğı dāneyi devşirüp gice olunca yuvasına varup yalnızca sākin olup ne nās arasına gelür ve ne sâ’ir kuşlarla üns tutar.

İki yüz elli tokuzuncısı budur²⁸⁵⁵

ما زهد عبد في الدنيا إلا أنبت الله الحكمة في [B226b] قلبه وأنطق بها لسانه وبصره [A258b] عيب الدنيا وداءها ودواءها وأخرجه منها سالما إلى دار سلام

Terceme²⁸⁵⁶ Hiç bir ‘abd dünyāda zāhid olmaz illā Allāh te‘ālā anuñ ḳalbinde ḥikmet fidānlarını bitürüp anuñla lisānını söyletdürür ve aña dünyānuñ ‘aybını ve derd ü ‘ilācını gösterüp bildürür ve aña dünyādan sālīm olduğı ḥâlde çıkarup Dār-ı selām’a idḥāl ider.

Hikāye²⁸⁵⁷ Şöyle hikāyet olunur ki bir yigit seyāḥati eyyāmında bir şehre [E217a] varup ve Esed nām²⁸⁵⁸ bir şeyḥüñ mescidine dāḥil olup anda ‘ibādete ictihād [S240a] üzre oldı ol şeyḥ bunuñ ictihādına [SB245b] muṭṭali‘ olmağın kendüsine muḳarrib ḳılup muşāḥabetine mā’il oldı ve lākin ol yigit anuñ keşret-i tereddüd ü

²⁸⁵² u tenebbüh: -M, -A.

²⁸⁵³ Hikāye: -M, -A.

²⁸⁵⁴ şol: -E; şu M, A.

²⁸⁵⁵ İki yüz elli tokuzuncısı budur: -M, -A.

²⁸⁵⁶ Terceme: -M, -A.

²⁸⁵⁷ Hikāye: -M, -A.

²⁸⁵⁸ nām: nāmında M.

muşāḥabetinden nefret idüp firār itdi Esed daḥı anı²⁸⁵⁹ kaçırduğına maḥzūn olup araşdurmağa başladı ve bir ḥarāb mescid içre bulup yanına vardı ve iy yigit luṭf idüp gel bize gidelüm senūñ ḥızmet ü ri‘āyetūñ cānuma minnetdür diyüp ol yigit²⁸⁶⁰ daḥı aña iy şeyḥ gel luṭf eyle beni incitme bu ğurbeti kendü diyārumuñ emvāl ü emlākı ile güçle şatun alup anı taḥşıl itmekde cemī‘ mā-melekümi bezl [A259a] ü şarf eyledüm. İmdi gel kerem eyle benüm şu ḥālūme keder virme [B227a] ben Rabbüm celle ve ‘alādan ğayrı ile üns tutanlardan degülem didi ba‘de

اللهم خلي بيني وبينه²⁸⁶¹

diyüp şeyḥ Esed’ūñ gözinden ğā’ib oldı.

*İki yüz altmışıncısı budur*²⁸⁶²

أيها الناس أقبلوا على ما كلفتموه من أمر آخرتكم وأعرضوا عما ضمن لكم من أمر دنياكم ولا تشغلوا جوارح غذيت بنعمة في التعرض لسخطه بمعصية واجعلوا شغلکم التماس مغفرته [E217b] واصرفوا هممکم إلى [S240b] التقرب إليه بطاعته انه من بدأ بنصييه [SB246a] من الدنيا فاته نصييه من الآخرة ولا يدرك منها ما يريد ومن بدأ بنصييه من الآخرة وصل إليه نصييه من الدنيا وأدرك من الآخرة ما يريد

*Terceme*²⁸⁶³ İy nās āḥiretūñuz [M103a] umūrından tekliḥ olduğıñuz a‘māle iḳbāl ü teveccūh idūñuz ve dūnyāñuz umūrından maẓmūn olanlardan i‘rāz idūñuz. Ya’nī Allāh te‘ālā size rızkuñuzı iṣāl itmegi zāmin ü mütekeffil olmışdur. Pes size taḳdīr olınan rızkuñuz içün ğuşşalanmañuz ve daḥı Allāh te‘ālānuñ ni‘metleri ile beslenilen a‘zāñuzı²⁸⁶⁴ ma‘şiyet sebebiyle Allāh²⁸⁶⁵ te‘ālānuñ ğaẓabına karşı tutmağa [A259b]

²⁸⁵⁹ anı: -E.

²⁸⁶⁰ yigit: -M.

²⁸⁶¹ “Allāh’ım benimle onun arasını yakınlaştıır.”

²⁸⁶² İki yüz altmışıncısı budur: -M, -A.

²⁸⁶³ Terceme: -M, -A.

²⁸⁶⁴ Allāh te‘ālānuñ ni‘metleri ile beslenilen a‘zāñuzı: -E.

²⁸⁶⁵ Allāh: Ḥaḳḳ E.

iştigāl itmeñüz ve şugluñuzı hemān mağfıret taleb itmege maḥşūş kılūñuz ve himmetleriñüzü Allāh te‘ālāya taḳarrüb kesb itmege şarf idūñüz zırā ki dünyā naşīblerine heves **[B227b]** itmege başlayup ancak aña sa‘y ideni āḫıret naşībleri fevt ider ya‘nī āḫıretten bī-naşīb olur ve yine dünyādan her istedüğine de vāşıl olamaz ve āḫıret naşībinden ḫişşe-dār olmağa sa‘y itmege başlayan **[S241a]** kimesneye dünyādan naşībı erişür ve āḫıretinden daḫı murād eyledüklerine **[SB246b]** yitişür.

*Hikāye*²⁸⁶⁶ Şöyle²⁸⁶⁷ ḫikāyet olunur ki **[E218a]** bir kişi bir büyük ve semüz balık avlayup kendü evlādına nafaḳa itmek murād eyledi ve evine götürürken ḫatırına geldi-ki koñşısı olan falān ḫakīme ihdā eyleye. Pes ḫakīme varup²⁸⁶⁸ şunu size hediye getürdük diyü virdi ḫakīm daḫı aña bir nesneyi ‘ivaż diyü virüp şayyād ḳabül itmedi ḫakīm aña²⁸⁶⁹ bizüm ‘ivażumuzu n’içün ḳabül itmezsün diyüp şayyād daḫı ben saña bunu ‘ivaż almak içün virmedüm ancak seni kendü nefsum üzre īsār u ihtiyār itdüm didi. ḫakīm daḫı imdi ḳabül itdük diyüp ve balığı yimeyüp bir faḳır ü muḫtāc koñşısı var idi-ki ol şayyāduñ düşmeni idi aña bağışladı. Şayyād bundan ḫaber-dār olınca elleri ile **[A260a]** yüzini ṭabancalayup yā veyl-āḫ²⁸⁷⁰ ol balıḳdan kendü nefsumı ve evlādumı maḫrūm ḳodum-da eñ soñra düşmenüme naşīb oldu diyü kendüsine **[B228a]** vāfir melāmet idüp nedāmet çekdi ve ḫakīme n’içün böyle itdūñ diyince ḫakīm daḫı²⁸⁷¹ ben anı bu faḳıre anuñ-çün virdüm-ki şimdiki ḫālde ihtiyāc u faḳrum yokdur **[S241b, SB247a]** ammā yarın ḳıyāmet güninde çok faḳr u ihtiyācum vardur āḫıretüme zāḫıre olsun diyü aña iḫsān idüp anı kendü nefsum üzre ihtiyār itdüm diyü cevāb virdi.

²⁸⁶⁶ Hikāye: -M, -A.

²⁸⁶⁷ Şöyle: -M.

²⁸⁶⁸ varup: -M.

²⁸⁶⁹ aña: -M.

²⁸⁷⁰ yā veyl-āḫ: vāveylā SB.

²⁸⁷¹ ḫakīm daḫı: -M.

*İki yüz altmış [E218b] birincisi budur*²⁸⁷²

لو تعلمون ما أعلم لبكىتم كثيرا ولضحكم قليلا

Terceme²⁸⁷³ Eger benüm ahvāl-i āhıretden bildüklerimi bileydüñüz ya'nī āhıretde havf olınanlardan ve cennetüñ na'ımından ihzār olınanlardan bildüğüm gibi āgāh olaydıñuz çok ağlayup az gülerdiñüz ma'lüm ola ki bu hadīs-i şerīf havfı recā üzre tercīh makāmında şudūr itmişdür.

Hikāye²⁸⁷⁴ Ka'bü'l-Ahbār'dan rahmetu'llāhi hikāyet olunur buyurmuş-ki Allāh te'ālānuñ hazret-i Dāvud 'alā nebiyyinā ve²⁸⁷⁵ 'aleyhi's-selāma vahy itdüklerindendir ki [M103b] buyurur yā Dāvud benüm kullarum üzre vākı' olan in'ām u ihsānumdandır ki anlardan gāzabumı ihfā eyledüm zīrā [A260b] eger anları gāzabum üzre muṭṭali' kılaydum hep helāk olurlardı ve daḥı yine anlara ihsānātumdandır ki anlardan rızamı ihfā eyledüm zīrā ki eger anlara²⁸⁷⁶ rızāmı ızhār ideydüm ziyāde sevinürler idi [SB247b] ve lākin anları [B228b] havf ile recā arasında alıkoğum. Pes benden havf ideni [S242a] emīn kılop recā idene i'tā vü ihsān-ı firāvān iderüm.

*İki yüz altmış ikincisi budur*²⁸⁷⁷

من رضي من الله باليسير من الرزق رضي الله عنه بالقليل من العمل

Terceme²⁸⁷⁸ Allāh te'ālādan az rızķ ile rāzı [E219a] olup anuñla iktifā vü ḳanā'at idenden Allāh te'ālā azacuķ 'amel ile rāzı ola ya'nī Allāh te'ālānuñ ḳazāsına rızā virüp

²⁸⁷² İki yüz altmış birincisi budur: -M, -A.

²⁸⁷³ Terceme: -M, -A.

²⁸⁷⁴ Hikāye: -M, -A.

²⁸⁷⁵ 'alā nebiyyinā ve: -M.

²⁸⁷⁶ eger anlara: anlara eger A.

²⁸⁷⁷ İki yüz altmış ikincisi budur: -M, -A.

²⁸⁷⁸ Terceme: -M, -A.

kendüsine takdîr olınan rızq-ı mâ-yekfâ ile kanâ'at iden Müslümân umduğundan ziyâde derecât-ı cennât-ı 'âliyâya vâsıl ola.

Hikâye²⁸⁷⁹ Yûsuf bin Esbât'dan rahmetu'llâhi te'âlâ hikâyet olunur buyurmuş-ki²⁸⁸⁰ Süfyân-ı Şevrî rahmetu'llâhi te'âlâ anuñ²⁸⁸¹ üzerinde olan sıyâbı hattâ pâ-püşını bile ne deger diyü tahmîn eyledüm cümlesi yidi dirhem ile bir dirhemüñ iki şülüşi eyledi. Pes aña eger bundan dahı ziyâdece giyinüp kuşansañuz da yine cevâz u vüs'at vardur didüm eñ soñra meskeni firdevs-i [A261a] a'lâ olan hâlâ yalın ayak başı kaba gezüp ve eskiler ile iktifâ idüp ğarîb gibi [SB248a] mahzûn ve ğam-nâk olup hemîşe havf u haşiyet içre gezerse zarar virmez diyü buyurdi. [S242b]

İki yüz altmış üçüncisi budur²⁸⁸²

حجبت الجنة بالمكاره وحجبت النار بالشهوات

Terceme²⁸⁸³ Cennet şiddetler ile ve nâr şehvetler ile örtildi ya'nî [B229a] cennete vuşul müyesser olmaz illâ tã'âta cidd ü²⁸⁸⁴ cehd itmek meşakkâtine taḥammül idüp şehevâtıdan dahı şabr eylemek ile ve nâra dahı vuşul ḥâsıl olmaz illâ şehevâta ve hevâya tâbi' olmağla bu şehevât ile [E219b] murâd ḥamr u zinâ ve emsâli gibi ḥarâm olan şehevâtdur yoḥsa ekl ü şürb gibi mübâḥ olan şehevât degüldür lâkin ol mübâḥ olan şehevâtı dahı çoğaltmamak gerekdür tâ kim kalb kâsî olup aña tã'atdan kesel ü süstî ḥâsıl olmaya.

²⁸⁷⁹ Hikâye: -M, -A.

²⁸⁸⁰ buyurmuş-ki: dimiş-ki S, SB, B, E.

²⁸⁸¹ te'âlâ anuñ: te'âlânuñ B, SB.

²⁸⁸² İki yüz altmış üçüncisi budur: -M, -A.

²⁸⁸³ Terceme: -M, -A.

²⁸⁸⁴ cidd ü: -M.

Hikāye²⁸⁸⁵ Ba‘zı meşāyihdan hikāyet olunur dimiş-ki bir kerre İbrahīm bin Edhem ile giderken bir bozılmış eski kabre uğraduk üzerine turup teraḥḥum idüp vāfir ağladı bu kimūn kabridür didüm buyurdu-ki bu bir ‘ālī-şān pādişāh idi-ki biḥār-ı dünyāda [A261b] ġarīk olmağın anı gice vü gündüz dünyāya rağbet talazları [SB248b] ururdu. Pes bu esnāda aña ‘ināyet-i Rabbāniyye yitişüp anı ol baḥr-ı shevātuñ ortasından selāmet yaqasına çıkardı hattā bir gice düşünde birisi aña bir kâğız [M104a] şundu-ki [S243a] mazmūnı bu idi. İy pādişāh-ı ‘ālem gel bu hevā vü hevesden fāriğ olup fānī dünyāya aldanma gerçi bu nā’il olduğūñ devlet ü saltanat katı ‘azīm kadar mertebe idi eger zā’il ü ‘adīm olmayaydı. Ve eyü milk idi eger [B229b] şöñda helāk olmayaydı. Ve ġāyetle eyü feraḥ idi eger şöñda teraḥ olmayaydı. Ve tamām şafā vü sürür idi eger anda ġurūr olmayaydı. İmdi gel olan oldu giden gitdi [E220a] şimden şöñra Allāh te‘ālānuñ rızāsına müsāra‘at eyleyüp a‘māl-i şālihāya taqayyüd eyle zīrā Allāh te‘ālā tā’ib ü müstağfir kullarınūñ tevbelerin kabūl idüp günāhların yarlığar. Pes ol pādişāh ol tezkireden bunları okuyup añladuğı gibi uykusından ditreyerek hezār ḥavf ile uyanup kendü kendüsine taḥkīk bu baña Allāh te‘ālādan ‘azīm tenbīh ü mev‘ızadur diyüp ve mā-mezādan [SB249a] el çeküp ve bi’l-küllīye Allāh te‘ālānuñ ‘ibādātına [A262a] teveccüh idüp tā ölinceye dek ‘ābid-i zāhid oldu-ki işte bu kabır anuñdur.

İki yüz altmış dördincisi budur²⁸⁸⁶

على كل قلب جائم من الشيطان فإذا ذكر الله خنس وإذا ترك الذكر التقمه فجذبه وأغواه واستزله وأطغاه

Terceme²⁸⁸⁷ [S243b] Her bir kalb üzre çöküp oturmuş bir şeytān vardır. Pes kalb şāhibi zikru’llāha meşğūl olunca ol şeytān girü çekilüp kalbi boş qor ve zikri terk idince ilerü

²⁸⁸⁵ Hikāye: -M, -A.

²⁸⁸⁶ İki yüz altmış dördincisi budur: -M, -A.

²⁸⁸⁷ Terceme: -M, -A.

gelüp albi yudup eker ve ivā idüp nie zilletler ilemege yol gsterür ve azdurmaa sa'y ider.

Hikāye²⁸⁸⁸ Hücetü'l-İslām'dan rahmetu'llāhi [B230a] te'ālā hikāyet olunur buyurmuş-ki ba'zı şālihın mükāşifesi 'āleminde şeytānı kendi albi [E220b] üzre urbaa şüretinde grdi-ki Allāh te'ālāyı zıkr idince albūñ girüsine ekilüp epsem tırur ve zıkrı terk itdüğünde hemān ilerü gelüp albi üzre yayılup öker ve albi başdan başa hep örter.

İki yüz altmış biincisi budur²⁸⁸⁹

ليس [SB249b] شيء يباعدكم من النار إلا وقد ذكرته لكم ولا شيء يقربكم إلى الجنة إلا وقد دلتكم عليه

Terceme²⁸⁹⁰ Sizi nārdan ıra ider hı bir nesne yokdur [A262b] illā anı size hep zıkr eyledüm ve sizi cennete yakın ılar hı bir nesne yokdur illā size anuñ üzerine delālet idüp i'lām itdüm.

Hikāye²⁸⁹¹ Aşma'ı'den rahmetu'llāhi te'ālā hikāyet olunur dimiş-ki bir gün [S244a] Başra Cāmi'inden taşra ıkup giderken deveye süvār olmuş ve biline kılı uşanmış bir A'rābiye rāst gelüp aña selām virdüm. Sen kimsin didi. Benī Aşma'i'denüm didüm. Nereden gelürsin didi. Beytu'llāh-ı harām'dan gelürem didüm. Şan'at u kārūñ nedür didi. Allāh te'ālānuñ kelāmın bilüp ouram didüm. Yā Allāh [M104b] te'ālānuñ ounur kelāmı var mıdur didi. Evet didüm. Ou diñleyem didi. Edebe ri'āyet idüp deveden aaı in-de diñle [B230b] didüm. [E221a] Devesinden inüp yanumda oturdı ve hātırıma Sūre'-i Ve'z-zāriyāt'ı ouma gelüp ibtidāsından oumaa başladum.

²⁸⁸⁸ Hikāye: -M, -A.

²⁸⁸⁹ İki yüz altmış biincisi budur: -M, -A.

²⁸⁹⁰ Terceme: -M, -A.

²⁸⁹¹ Hikāye: -M, -A.

وَفِي الْأَرْضِ آيَاتٌ لِلْمُوقِنِينَ ۖ وَفِي أَنْفُسِكُمْ أَفَلَا تُبْصِرُونَ²⁸⁹²

Âyetine [SB250a] geldüğüm gibi şadaķu’r-Raḥman didi celle ve ‘alā. Şoñra

وَفِي السَّمَاءِ رِزْقُكُمْ وَمَا تُوعَدُونَ²⁸⁹³

âyetini okuduğum gibi Allāh’ı severseñ toğrı söyle²⁸⁹⁴ bu kelām Allāh te‘ālānuñ-mıdır didi. Evet didüm. Hemān ķalkup devesini boğazlayup etini hep sağda ve şolda bulunanlara tefrīķ u tevzī‘ eyledi [A263a] ve bilindeki kılıcı götürüp ķum içre atdı ve daḥı yā veyl-āh rızķum semāda imiş ben ise [S244b] yirde taleb iderüm ne yaramaz re’y idermişüm diyüp ve berr ü beyābān yolın tutup gitdi. Ben daḥı oradan gidüp ḥattā Bağdād’a varup ḥalīfe ile müşerref olduğumda A‘rābī’nüñ vāķı‘asını ḥalīfeye ḥikāyet eyledüm vāfir ta‘accüb eyledi. Ve irtesi yıl ḥalīfe ḥazretleri beni bilesince alup ḥacca götürdi ve ol diyār-ı ḥuceste-āşāra varduğumda yolda bir yigit ķişı ridāmuñ ucın çekdi dönüp baķdum meger kim geķen yıl Başra’da gördüğüm A‘rābī imiş baña yalvarup yine tilāvet-i Qur‘ān it diñleyem didi. [B231a] Lisānum [E221b] üzre yine Sūre’-i Ve’z-zāriyāt cārī olup

وَفِي السَّمَاءِ [SB250b] رِزْقُكُمْ وَمَا تُوعَدُونَ²⁸⁹⁵

âyetine geldüğüm gibi şadaķü’r-Raḥman didi. Ve hemān

فَوَرَبِّ السَّمَاءِ وَالْأَرْضِ إِنَّهُ لَحَقُّ مِثْلٍ مَّا أَنْتُمْ تَتَطَفَّؤْنَ²⁸⁹⁶

âyetine geldüğüm gibi va’llāhi ḥiķ bir nesneye muḥtāc olmadum illā anı yanumda ḥazır buldum diyüp bir yol inķırdı ve yire düşüp teslīm-i rūḥ eyledi. Varup Emīrū’l-

²⁸⁹² 51/Zariyat/20-21: “Yeryüzünde, gerķeğı kavrayanlar için nice âyetler vardır. Ve kendiniz de âyetsiniz. Hâlâ görmüyor musunuz?” meâlindeki âyet-i kerîmeden iktibastır.

²⁸⁹³ 51/Zariyat/22: “Gökte rızķınız ve size vaad edilen şeyler vardır.” meâlindeki âyet-i kerîmeden iktibastır.

²⁸⁹⁴ toğrı söyle: -A.

²⁸⁹⁵ 51/Zariyat/22: “Gökte rızķınız ve size vaad edilen şeyler vardır.” meâlindeki âyet-i kerîmeden iktibastır.

²⁸⁹⁶ 51/Zariyat/23: “Göklerin ve yeryüzünün Rabb’ine and olsun ki, sizin konuşmanız nasıl gerķekse, kesinlikle o da o kadar gerķektir.” meâlindeki âyet-i kerîmeden iktibastır.

mü'minîn hâzretlerin bundan āgāh eyledüm gelüp techîz ü tekfîn itdürüp ve kendüsi namâzın [A263b] kılup defn itdürdi.

*İki yüz altmış altıncısı budur*²⁸⁹⁷

[S245a]

يقول العبد مالي مالي وإنما له من ماله ثلاث ما أكل فأفنى أو لبس فأبلى أو أعطى فأفنى وما سوى ذلك فهو ذاهب وتاركه للناس

*Terceme*²⁸⁹⁸ Kıl māl ü mülkine i'tibār idüp şu benüm mālumdur ve şu mālumdur diyü 'add ü hisāb ider hālbuki anuñ mālından kendüsine 'ā'id olur yokdur illā üç gūne māl ya'nī sağılığında yiyüp ifnā eyledügi yāhūd giyüp eskitdügi ve yāhūd şadağa virüp sevābını āhıretinde zāhıre idüp yıgduğıdur ve bunlardan mā'adāsı hep elinden çıķup gidicidür ve anı [SB251a] öldükden soñra nāsa terk idicidür²⁸⁹⁹ hāşılı ol üç nev' mālından [E222a] ğayrısınıñ aña aşşısı yokdur.

*Hikāye*²⁹⁰⁰ [B231b] Aşma't' den raḥmetu'llāhi te'ālā hikāyet olunur [M105a] dimiş-ki Hārūn-ı Reşid ile Hicāz yolında giderken bir mīl gölgesi altına varup ve aña bir miķdār gölgelenmek içün söykenüp oturdı ve mīle nazar idüp bu iki beyti anda yazılmış buldı.

هب الدنيا تواتيكا

اليس الموت يا تيكا

وما تصنع بالدنيا

²⁸⁹⁷ İki yüz altmış altıncısı budur: -M, -A.

²⁸⁹⁸ Terceme: -M, -A.

²⁸⁹⁹ ve anı öldükden soñra nāsa terk idicidür: -M.

²⁹⁰⁰ Hikāye: -M, -A.

[A264a] Ya'nī tūtalum-ki dūnyā başdan başa [S245b] hep saña virilmişdür eñ soñra saña ölüm gelmez mi. İmdi dūnyā ārzūsında olup n'eylersün ve dūnyā ile ne işleseñ gerek. İmdi ehl-i kanā'at olursañ saña mīl gölgesi-de kifāyet ider. Reşīd bunı okuduğı gibi ağlayup va'llāhi gūyā ki bu şī'r ile muḥātab benüm diyü buyurmuş.

*İki yüz altmış yidincisi budur*²⁹⁰¹

Mervīdür ki bir kerre Resūlu'llāh şalla'llāhu te'ālā²⁹⁰² 'aleyhi ve sellem²⁹⁰³ ḥāzretleri aşḥābından bir yigit kişiye ḥālet-i nez'inde ḥālīn şormağa varup aña kendüñi ne ḥāl [SB251b] üzre bulıyorsun ya'nī ḥavfda mısun yoḥsa recāda mı diyü su'āl eyledi²⁹⁰⁴. Hasta yigit daḥı

يا رسول الله أرجوا الله وأخاف ذنوبي

didi. Ya'nī Allāh te'ālādan raḥmet ü 'afv umaram ve hem yine günāhlarumdan-da kōrkaram. Pes ol ḥāzret-i 'āliye daḥı

شيثان لا يجتمعان [B232a] في [E222b] قلب المؤمن إلا بلغه الله ما يرجو وأمنه مما يخاف

buyurdılar.

*Terceme*²⁹⁰⁵ Ol recā vü ḥavf iki nesnedür ki mü'minüñ ḳalbinde ḥuṣūṣā bu maḥalde ictimā' itmezler illā Allāh anı umduğına ulaşıdurup kōrkduğı nesnelerden emīn kıla.

*Hikāye*²⁹⁰⁶ Ebū 'Alī Rūd [S246a] bārī'den raḥmetu'llāhi te'ālā ḥikāyet olunur buyurmuş-ki [A264b] bir kerre yanumuza 'āşık ḥāllü bir faḳīr yigit gelüp ve bir kaç

²⁹⁰¹ İki yüz altmış yidincisi budur: -M, -A.

²⁹⁰² te'ālā: -A.

²⁹⁰³ şalla'llāhu te'ālā 'aleyhi ve sellem: 'aleyhi's-selām M.

²⁹⁰⁴ eyledi: idüp M, A.

²⁹⁰⁵ Terceme: -M, -A.

²⁹⁰⁶ Hikāye: -M, -A.

günden sonra aña vefâtı hâzır olup hâlet-i nez'e varınca gördüm-ki gâh şâd-mân olup güler ve gâh yüzün ekşidüp guşşalanup ağlar yanına yakın varup bu tağayyürüñ sebebi nedür didüm kendü nefsüme ve günâhuma bakınca me'yûs oluram Seyyidüme ve Mâlik ü Hâlık'uma bakınca üns bulup sevinidüşerüm didi. **[SB252a]** Ve birazdan sonra vefât eyleyüp ve biz dahı anı techîz ü tekfîn idüp lahdi içre koddum. Ve yüzün açdum tâ kim yüzi topraklara tokunmağla Allâh te'âlâ anuñ zülline nazar idüp rahmet eyleye diyü hemân gözin açup ve baña bakup iy Ebâ 'Alî mezelletüm zemânı gitdi şimdi 'izzet ve sürûrum vaktıdur hiç yüzümi toprağa kârma didi iy dostum mevtüñden sonra yine hayâta mı irdüñ didüm. Yâ Ebâ 'Alî burada mevt yokdur ben şağum Allâh te'âlânuñ velî kulları hep **[B232b]** şağlardur anlar ancak bir **[E223a]** evden bir eve intikâl iderler ben bir câh-ı menziledeyem-ki inşâ'llâhu te'âlâ kıyâmet güninde saña-da yardımum **[S246b]** tokinur didi. **[M105b]**

*İki yüz altmış sekizincisi budur*²⁹⁰⁷

من رأى [A265a] منكم منكرا فليغيره بيده فإن لم يستطع فبلسانه فإن لم يستطع فبقلمه وذلك أضعف الإيمان

Terceme²⁹⁰⁸ Sizden biriñüz bir münker görünce ya'nî kavı ü fi'lden şol nesneyi görürse ki anda Allâh te'âlânuñ rızası yokdur anı eliyle tağyîr eylesün. Pes eger fâ'ili bir kavî kimesne olmağın anı eliyle men' **[SB252b]** ü izâlele kâdir olamazsa dili ile ya'nî söziyle izâle itmege sa'y eylesün. Pes eger söziyle de men' ü izâlelele kâdir olamazsa kalbi ile izâle eylesün ya'nî anı kalbi ile mekrûh görüp inkâr eylesün ve şu ya'nî ancak kalbi ile inkâr itmek şemerât-ı imânüñ ziyâde za'îf ü kalîl olduğındandır.

²⁹⁰⁷ İki yüz altmış sekizincisi budur: -M, -A.

²⁹⁰⁸ Terceme: -M, -A.

Hikāye²⁹⁰⁹ Vehb bin Münebbih'den rahmetu'llāhi te'ālā hikāyet olunur demiş-ki Allāh te'ālā Süleymān 'alā nebiyyinā ve 'aleyhi's-selāmı kabz eyledükden sonra evlādından niçe kişiler geldi-ki emr-i ma'rūf ve nehy-i münker idüp ve Beyt-i Muḳaddes'i ma'mūr kılıp ta'zīm iderler idi sonra sonra evlādı evlādından niçe nā-halefler zuhūr idüp ataları tarīḳasına [S247a, B233a] muḥālefet idüp ve şerī'atını terk eyleyüp [A265b] ve bağı ü fesāda [E223b] ve tekebbür ü 'inād eyleyüp ve Beyt-i Muḳaddes'i yıķup vīrān kılıp ğayrı mescid yaptılar ve nāsı ol mescidine da'vet idüp ve bu yolda çok māl telef eyleyüp eñ soñ halkı kendüsine tābi' ve hevāsına rāğīb kıldı. Pes fesād u tuğyānı kemāle irince [SB253a] Allāh te'ālā aña bir peygamber gönderüp ol peygambere buyurdu-ki şu dişi ḥimāra binüp ve ol azgun ḳavme varup mecma'larında ve mescidleri oñinde ḥimār üzre tururken ref'-i şavtla nidā kılıp iy mescid-i tuğān taḥḳīḳan Allāh te'ālā seni elbette²⁹¹⁰ erbābuñdan ayırup vahşete düşürüp vīrān itmek isteyüp ehlüñi hep senüñ iḳerüñde iken ihlāk ü ḳatl itmege kendü ism-i şerīfine yemīn itmişdür di ammā şaḳın yime ve içme ve gölge altına varma ve tā çıķduğñ ḳaryeye gelinceye²⁹¹¹ dek ḥimāruñdan aşığı inme ol nebī daḥı me'mūr olduğı üzre varup edā'-yı emr idüp ve dönüp ḳaryesine gelürken yolu üzre olan ḳaryelerden birinde sākin bir ğayrı peygamber bunuñ öyle me'mūr [S247b] olduğından ḥaber-dār olmağın yanına gelüp selām virüp ve işte risāleti teblīğ idüp 'uhdesinden çıķduñ [B233b] ve ḥālā bilürem-ki aç [A266a] ve şusuzsın. İmdi bir miḳdār yanumuza nüzül idüp [E224a] yimeklenüpistirāḥat eyle diyüp ol daḥı Allāh te'ālā beni ol ḳavme irsāl [SB253b] eyledüğünde dönüp tā ehlüñe gelmeyince ne yi ve ne iç ve ne gölge altına gir diyü baña fermān eylemiş idi ḥimārumdan aşığı inmem diyüp ve ol nebī daḥı aña²⁹¹² ben-de senüñ ehlüñdenem Allāh te'ālā seni ol ḳavmuñ yanına nüzül itmekden nehy itmişdür zīrā

²⁹⁰⁹ Hikāye: -M, -A.

²⁹¹⁰ seni elbette: elbette seni B, M, E, A.

²⁹¹¹ gelinceye: -M, -A.

²⁹¹² aña: -S, -B, -SB.

anlar ehl-i imāndan degüllerdür diyüp ol dağı bunı taşdıķ [M106a] idüp aşığı indi ve ortaya yimek gelüp ol müsāfür nebī yimege elin uzatduğı gibi Allāh te‘ālā o şāhibi olan peygāmbere vahy idüp şu konuğına di-ki Allāh te‘ālā buyurur ki n’içün kendü batnuñ şehvetini benüm emrüm üzre ihtiyār eyledüñ. Pes ol dağı kendüsine vahy olınanı konuğı olan nebīye i‘lām u iħbār idince hemān ħavf ile şıçrayup ve ayağ üzre kalkup ve ħımārına binüp [S248a] kendü kıyesine toğı çekilüp gitdi ve giderken yolda aña bir arslan gelüp ve anı pāreleyüp iħlāk eyledi ve ol menzil şāhibi olan nebī bunuñ ħālinden āgāh olup ve gelüp arslanı üstinden²⁹¹³ kıovup ve meyyitin [SB254a] kıaldurup [A266b] ġasl ü defn idüp ve ħımārını alup ehline gelüp ve Allāh te‘ālāya [B234a] niyāz idüp yā Rabbī [E224b] bu kıuluñ risāletüñi teblīğ ü edā itmiş idi yā ‘acabā bu ‘uķūbete neden müsteħāk oldu didi. Pes Allāh te‘ālā aña vahy idüp buyurdı-ki şunuñ şānında ġördüğüñ ‘uķūbet degüldür mağfiret ü rahmetdür zīrā ki aña tā ehlüñe gelinceye dek ħımāruñdan aşığı inme dimiş idüm ol ise kendü menziline gelmedin senüñ eviñe inüp ta‘āma el şundi ve eceli kıarīb olup mevti vaķtı gelmiş idi. Pes aña kilābumdan bir kelbi musallať eyledüm tā kim anı taťhīr idüp benüm likāma ol zilletden pāk olduğı ħālde müsteħāk ola zīrā ki aña böyle itdürdüğü benüm ‘indümde anuñ nübüvveti fevķinde şehādet ü derece’-i ‘aliyyedür yoħsa nübüvvetine nokşān ve zevāl geldüğinden degüldür. Pes ol nebī dağı

سبحانك [S248b] اللهم أنت أحكم الحاكمين²⁹¹⁴

diyüp tesbīh-i taķdīs eyledi.

*İki yüz altmış toķuzuncısı budur*²⁹¹⁵

²⁹¹³ üstinden: -S.

²⁹¹⁴ “Allāh 'ım seni tenzih ederim. Sen hüküm verenlerin en hikmetlisisin.”

²⁹¹⁵ İki yüz altmış toķuzuncısı budur: -M, -A.

من أحب دنياه أضر بأخرفته ومن [SB254b] أحب أخرفته أضر بدنياه فأثروا ما يبقى على ما يفنى

Terceme²⁹¹⁶ Dünyāsını seven āhıretine zarar u ziyān ider ve āhıretin seven dünyāsına [A267a] zarar ider. İmdi siz bākī vü dā'im olanı ya'nī āhıreti fānī vü zā'il olan üzre ihtiyār u tercīh idüp āhıret 'amellerine sa'y [E225a] u ihtimām idüñüz.

Hikāye²⁹¹⁷ [B234b] Ebī Yezīd-i Bisṭāmī'den rahmetu'llāhi hikāyet olunur ki aña rāhat-ı beden nedür diyü su'āl olındukda dünyāda zāhidlүkdür didi ya'nī dünyādan el çeküp bi'l-küllıye dār-ı āhırete ikbāl ü teveccüh itmekdür. Tekrār yine aña qalbün rāhatı nedür dinildi āhıretde zühddür didi. Yā rāhat-ı dīn nedür dinildi huzūz-ı nefste zühddür didi. Pes aña yā sen zühd içre kaç gün eglendün dinildi üç gün eglendüm-ki yevm-i evvelde dünyāda zāhid oldum yevm-i şānīde āhıretde zāhid oldum yevm-i şālīşde mā-sivāda zāhid oldum didi.

İki yüz yitmişincisi budur²⁹¹⁸

طلب كسب الحلال فريضة بعد [S249a] الفريضة

Terceme²⁹¹⁹ Kesb-i helāl taleb eylemek ehl-i şer' qatında ma'lüm [SB255a] olan farzdan [M106b] soñra farzdur yāhūd ma'nāsı helāl qazanmağı taleb itmek bir farzdur ki kişi tā ölinceye dek anı biribiri ardınca taleb itmek farz olur dimekdür.

Hikāye²⁹²⁰ Ba'zı şüleḥādan rahmetu'llāhi te'ālā hikāyet olunur ki kesb-i helāl eyleyüp kifāf-ı ma'īşet [A267b] idinürdi. Pes aña nedür bu qazanca meşğül olmağın diyü su'āl olındukda bizi 'izz-i tevekkül fevt idince bārī nās elinde olanlara gözümüz diküp

²⁹¹⁶ Terceme: -M, -A.

²⁹¹⁷ Hikāye: -M, -A.

²⁹¹⁸ İki yüz yitmişincisi budur: -M, -A.

²⁹¹⁹ Terceme: -M, -A.

²⁹²⁰ Hikāye: -M, -A.

ellerine bakmak mezelletinden kurtulalum [E225b] diyü cevāb-ı müsteṭāb virdi.

[B235a]

*İki yüz yitmiş birincisi budur*²⁹²¹

عجبا لأمر المؤمن إن أمره كله له خير وليس ذلك إلا حد إلا للمؤمن إن أصابته سراء شكر فكان خيرا له وإن
أصابته الضراء صبر فكان خيرا له

*Terceme*²⁹²² Mü'minüñ emr ü şanını ta'accüb iderüm-ki cümle işi aña hayrdur ve şu
ise mü'minden gayrı hîç kimseye lâyıķ degüldür eger aña sürür u şafā virür nesne ya'nî
ni'met işābet iderse şükr idüp aña hayr olur²⁹²³ ve eger aña zarar u elem virür nesne
işābet iderse [S249b] şabr-ı cemīl idüp [SB255b] aña hayr olur.

*Hikāye*²⁹²⁴ Zü'n-Nün-ı Mısrî'den rahmetu'llāhi te'ālā hikāyet olunır buyurmuş-ki bir
kerre bir tağda gezerken gönlüm enār dileyüp ve elümi bir enāra uzadup ve kırup
yimek isteyince gördüm-ki ekşi enārdur yimeyüp atdum ve bir miqdārdan soñra ol
semtde bir şahş gördüm-ki yaramaz maraža mübtelā olmağın ba'zı a'zāsı çürüyüp
dökilmiş ve üzerine sinekler [A268a] ve arular üşüp etlerin yirler. Pes anı gördüğüm
gibi kendü kendüme bu kişi 'azīm maraža giriftār olmuş didüm başın kaldurup iy Zü'n-
Nün şu benüm başuma gelen belā senüñ enār iştiḥā itdüğünden 'azīm degüldür sen
benümle efendim [E226a] arasına ne qarışursın andan baña her şey maḵbūldür didi.

[B235b]

*İki yüz yitmiş ikincisi budur*²⁹²⁵

²⁹²¹ İki yüz yitmiş birincisi budur: -M, -A.

²⁹²² Terceme: -M, -A.

²⁹²³ olur: olup M.

²⁹²⁴ Hikāye: -M, -A.

²⁹²⁵ İki yüz yitmiş ikincisi budur: -M, -A.

مثل الذي يذكر ربه والذي لا يذكر به²⁹²⁶ مثل الحي والميت

Terceme²⁹²⁷ Rabb te‘ālā seni zıkr idenle itmeyen kimesnenüñ mişāl-i ‘ucbü’ş-şānı hemān şağ ile meyyitüñ mişāli gibidür.

Hikāye²⁹²⁸ Ba‘zı şüleḥādan ḥikāyet olunur buyurmuş-ki²⁹²⁹ ben faḳīr zāhidlügi ihtiyār itmegın dünyādan gāyetle [SB256a] nefret idüp erbāb-ı dünyā ile de ülfet itmekden [S250a] firār iderdüm. İttifāḳ bir gün emīr-i beldemüzüñ başına bir ḥāl gelmegın bizden ḥayr du‘ā recā idüp biz daḥı ḥācetin bitürivirdük. Pes ol gice düşümde gördüm-ki benümle bile döşegümde bir şeytān yatur. Aña sen kimsin didüm. Senüñ ḳarīniñem didi. Ben bir ehl-i zıkr-i keşīr kişiyem benümle senüñ ne münāsebetüñ vardur didüm. Gerçeksın evvellerde keşīrū’z-zıkr kişi olduḡuñ içün [M107a] ol zemān saña şeytān fırsat [A268b] bulımazdı ammā şimdi emīr-i beledüñ ile muḳārenet idüp aña yakın varduḡuñ içün beni saña ḳarīn kıldılar didi. Ve bu uyḳudan²⁹³⁰ uyanduḡum gibi hemān ol şehirden çıḳup gitdüm ve aña bir daḥı dāḥil olmadum.

İki yüz yitmiş üçüncisi budur²⁹³¹ [E226b]

ما سكن حب الدنيا قلب مؤمن إلا التاط منها بثلاث شغل لا ينفك عناؤه وفقر لا يدرك غناؤه [B236a] وأمل لا ينال منتهاه

Terceme²⁹³² Dünyā maḥabbeti hīç bir mü’minüñ ḳalbinde sākin olup yerleşmedi illā andan üç [SB256b] belāya muttaşıl oldu. Evvelā bir ucı bucaḡı yok şuḡle vāşıl oldu-ki

²⁹²⁶ A; -S, -B, -SB. ربه به

²⁹²⁷ Terceme: -M, -A.

²⁹²⁸ Hikāye: -M, -A.

²⁹²⁹ buyurmuş-ki: dimiş-ki S, B, SB, M.

²⁹³⁰ uyḳudan: uyḳumdan M, E, A.

²⁹³¹ İki yüz yitmiş üçüncisi budur: -M, -A.

²⁹³² Terceme: -M, -A.

anuñ zaḥmet ü meşakḳati zā'il olmaz ve nihāyet bulmaz. Ve sāniyen [S250b] bir fakra ulaşdı-ki anuñ ğināsına yitişilmez ḥaşılı ḳanā'at gelmez. Ve sālişen bir tül-i emele vāşıl oldı-ki anuñ müntehā vü ğāyetine nā'il olınmaz.

Hikāye²⁹³³ Ḥazret-i 'İsā 'alā nebiyyinā ve 'aleyhi's-selāmdan²⁹³⁴ ḥikāyet olunur ba'zı mükāşefātında dünyāyı bir ḳabīḥ ḳoca ḳarı şüretinde görüp aña ḥalk olınalı ne-ḳadar ere varduñ diyüp ol daḥı 'add u ḥisābın bilmem ḳatı çokdur didi. Pes anlar seni-mi boşadılar yoḥsa sen anları-mı diyüp dünyā daḥı boşamak degile [A269a] cümlesini ḳatlı eyledüm didi. Pes ol ḥazret daḥı iy dünyā senüñ anları ḳatlı itmegüñ 'aceb degüldür 'aceb oldur ki ol aḥmaḳlar senüñ bu ḥüyuñı bildüklerinden soñra yine mağrūr olup²⁹³⁵ senüñ meyl ü maḥabbetüñe çekinürler ve senüñ talebüñle tefāḥur idüp ve şoḥbetüñe cān u dilden [E227a] rağbet iderler diyü buyurdı.

İki yüz yitmiş dördincisi budur²⁹³⁶

ذاك [SB257a] بال الشيطان في أذنه

Terceme²⁹³⁷ Mervīdür ki bir kerre Resūlu'llāḥ şalla'llāhu te'ālā²⁹³⁸ 'aleyhi ve sellemüñ ḥużūr-ı şerīflerinde falān kimesne [B236b] şabāḥa dek uyuklayup anı şalāt-ı subḥuñ edāsını fevt itdi diyü zıkr itdüklerinde şu kişinüñ ḳulağına şeytān [S251a] işedi anuñ-çün ezānı işitmedi diyü buyurdılar.

²⁹³³ Hikāye: -M, -A.

²⁹³⁴ 'alā nebiyyinā ve 'aleyhi's-selāmdan: 'aleyhi's-selām M.

²⁹³⁵ anları ḳatlı itmegüñ 'aceb degüldür 'aceb oldur ki ol aḥmaḳlar senüñ bu ḥüyuñı bildüklerinden soñra yine mağrūr olup: bu ḥüyuñı bildüklerinden degildür 'aceb oldur ki ol aḥmaḳlar E.

²⁹³⁶ İki yüz yitmiş dördincisi budur: -M, -A.

²⁹³⁷ Terceme: -M, -A.

²⁹³⁸ şalla'llāhu te'ālā: -M.

Hikāye²⁹³⁹ Ba‘zı meşâyıḥdan ḥikāyet olunur buyurmuş-ki bir gice ḥāba varup düşümde işitdüm-ki bir hātif ref‘-i şavt ile ḥazret-i Raḥmān celle ve ‘alānuñ zikrinden ne ḥālī olup uyursun ḥālbuki iḥyā’-yı leyl idenlere rıdvānını kısmet ideyor. İmdi şevāb-ı cezāl isteyen leyl-i tavāl nevmini terk eyleyüp bizden ni‘am-ı ğayr-ı mütenāhiye vāşıl ü nā’il olsun diyü nidā ider. [A269b]

İki yüz yitmiş bişincisi budur²⁹⁴⁰

ما زال جبرائيل يوصيني بقيام الليل حتى ظننت ان خيار أمتي لا ينامون

Terceme²⁹⁴¹ Buyururlar Cebrā’ıl baña kıyām-ı leyl ile vaşiyyet itmekden zā’il olmadı hattā zann eyledüm-ki benüm ümmetümün eyüleri hemîşe iḥyā’-yı [SB257b] leyl idüp uyumazlar. [M107b]

Hikāye²⁹⁴² Ba‘zı ‘arîfînden ḥikāyet olunur buyurmuş-ki bir gice uyķum [E227b] ğalebe idüp ḥāba varmağın ol gicenün virdüni edā idemedüm. Ve ol nevm içinde düşümde gördüm-ki baña bir nāzenîn-i nāz-perver cāriye’-i ḥüsñā-yı hoş-büy-ı semen-ber zāhir olup elüme bir kâğız şundı-ki içinde bu beyitler yazılmış idi. [B237a]

لذت بنومة عن خير عيش [S251b]

مع الولدان في روض الجنان

Bir azacuk uyķu ile lezzet alup cennet bāğçelerinden incü gibi vildān ile ḥayr-ı ‘ayş eylemegün²⁹⁴³ esbābını taḥşıl itmekden girü kalduñ.

تعيش مخلدا لا موت تلقى

²⁹³⁹ Hikāye: -M, -A.

²⁹⁴⁰ İki yüz yitmiş bişincisi budur: -M, -A.

²⁹⁴¹ Terceme: -M, -A.

²⁹⁴² Hikāye: -M, -A.

²⁹⁴³ eylemegün: eylemek S, E; -M, -A.

وتبقى في النعيم مع الحسان

Ol cennetler içre ebed ü muḥalled ‘ayş u ‘işret idüp anda aşlā mevte ve hîç bir küdürete mülākī olmazsın ve daḥı güzel²⁹⁴⁴ güzel hūrīler ile na‘īm-i muḫīm içre bākī ḳalursın.

تبقى ما منامك أن خيرا

من النوم [A270a] التهجد بالقرآن

[SB258a] İmdi uykuñdan uyanup ḳalk ‘ibādet eyle zīrā gice ‘ibādet itmege ve Ḳur‘ān-ı ‘azīm tilāvet itmekle uyanuḳ ḳalkmaḡuñ uykuñdan yegrekdür ol rū’yā şāḥibi ‘azīz dir ki va’llāhi ve bi’llāhi ol²⁹⁴⁵ uykuñdan uyandukñdan soñra bu rū’yāyı ve ebyātı hîç bir gice añmam illā her ne deñli uykuñ olursa cümlesi perīşān olup ḳalbüm şād-mān olur.

*İki yüz yitmiş altıncısı budur*²⁹⁴⁶

من صام أول جمعة من المحرم غفر الله له ما تقدم من ذنبه وما [E228a] تأخر ومن صام ثلاثة أيام من المحرم الخميس والجمعة والسبت كتب الله له عبادة تسعمائة سنة

*Terceme*²⁹⁴⁷ [S252a] Muḥarrem ayında evvelki cum‘a günü [B237b] oruç tutanuñ günāhından geçmişin²⁹⁴⁸ ve gelecegin Allāh te‘ālā yarlıgaya ve daḥı Muḥarrem ayında üç gün-ki penc-şenbe ve cum‘a ve irtesidür oruç tutan kişinüñ defter-i ḥasenātına toḳuz yüz yılluḳ ‘ibādet yaza.

*Hikāye*²⁹⁴⁹ Şöyle ḥikāyet olunur ki Cüneyd’e raḥmetu’llāhi te‘ālā bunuñ aşlından su‘āl olındukñda buyurmuş-ki Muḥarrem ayı senenüñ [SB258b] evvelkisi²⁹⁵⁰ şehridür ve

²⁹⁴⁴ güzel: -E.

²⁹⁴⁵ ol: o E.

²⁹⁴⁶ İki yüz yitmiş altıncısı budur: -M, -A.

²⁹⁴⁷ Terceme: -M, -A.

²⁹⁴⁸ geçmişin: geçmiş SB, M.

²⁹⁴⁹ Hikāye: -M, -A.

²⁹⁵⁰ evvelkisi: evvelki E.

muḳarrerdir nihāyāt bidāyāta göre olur. İmdi evvel şuhūr-ı senede şā'im olan ğayrı evḳātda [A270b] daḫı 'ibādet ü şalāḥdan ḥālī olmaz.

*İki yüz yitmiş yidincisi budur*²⁹⁵¹

من صام يوم عاشوراء فكأنما صام الدهر كله منذ ولدته أمه

*Terceme*²⁹⁵² 'Āşūrā güninde nāfile oruç tutan gūyā ki anasından doğalı cemī' eyyām-ı 'ömrinde oruç tutmuş gibi ola ma'lūm ola ki yevm-i 'āşūrāda oruç tutmak ibtidā'-yı İslām'da farz idi şoñra şavm-ı Ramazān²⁹⁵³ ile nesh olunup²⁹⁵⁴ pes vücbı gidüp cevāzı [M108a] bākī ḳaldı. Hattā Ramazān orucı farz olduğda 'āşūrā günü Allāh te'ālānuñ eyyāmından bir gündür. Pes şimden şoñra ol gün isteyen oruç tutsun diyü buyurduḳları [S252b] mervīdür. Ve daḫı 'āşūrāda vārid olan fezā'il-i [E228b] a'māldendür ki 'āşūrā güninde [B238a] taşadduḳ iden gūyā ki ol gün hīç bir sā'ili redd itmemiş olur yevm-i 'āşūrāda bir 'uryānı giydüren ol günde cemī' muḥtāclara giysi virmiş gibi ola.

*Hikāye*²⁹⁵⁵ Şöyle hikāyet olunur ki [SB259a] vilāyet-i Rey'de bir ḳāḍī var idi. Andan kerem recāsıyla 'āşūrā günü yanına bir faḳīr gelüp sultānum efendi bir ehl-i 'ıyāl-ı faḳīr-i zelīlem ḥuzūrıñuza geldüm-ki bugün ḥürmetine baña on batmān etmek ve biş batmān [A271a] et ve iki dirhem akçe daḫı²⁹⁵⁶ iḥsān idesün diyüp ḳāḍī efendi daḫı öyle vaḳtı gel saña hepsin vireyüm diyü aña va'de idüp faḳīr daḫı gidüp öyle zemānı geldi. Ve ḳāḍī va'desine ṭurmayup hele şimdi-de gidüp ikinci zemānı gel diyüp faḳīr daḫı gidüp ve vaḳt-ı 'aşrda gelüp ve ḳāḍī anı gördüğü gibi ḳavline ṭurmayup ve ḥulf-i va'de

²⁹⁵¹ İki yüz yitmiş yidincisi budur: -M, -A.

²⁹⁵² Terceme: -M, -A.

²⁹⁵³ -ı Ramazān: -M, -E, -A.

²⁹⁵⁴ olunup: oldu S.

²⁹⁵⁵ Hikāye: -M, -A.

²⁹⁵⁶ daḫı: -S, -B, -SB.

eyleyüp ol faķır-i bī-çāreyi yanından²⁹⁵⁷ maħrūm u münkesir ü mağmūm gönderdi. Ve faķır bu hūzn ile giderken yolda bir Naşrānī’ye rāst gelüp aña şu günün hūrmetine baña bir nesne vir diyüp **[S253a]** Naşrānī daħı bugün ne günidür diyüp faķır daħı bugün yevm-i ‘āşūrādur ki bir eylük idene Allāh te‘ālā şu kadar in‘ām u ihsān ider diyü ‘āşūrā gününün **[E229a]** fezā’ilinden vāfir zıkr eyledi. **[B238b]** Bu kerre Naşrānī **[SB259b]** aña hācetün nedür bitürivireyüm diyüp faķır daħı kādīya ‘arz itdügi gibi buña da i‘lām idince Naşrānī evine girüp etmekden ötüri on kafız buğday ve yüz batmān et bahāsı ve kırk dirhem akçe daħı virüp²⁹⁵⁸ işte şunları saña virdüm. Sen hayātda oldukça her ayda saña yine böyle virürem bu günün **[A271b]** hūrmetine imdi var ehl ü ‘ıyālūñe nafaķa eyle diyü ve faķır daħı sürür-ı vāfirle evine gitdi. Ve ol günün gicesinde mezbūr kādī düşinde bir ‘azīm köşk gördi-ki bir kerpici altundan ve bir kerpici gümüşden idi. Ve kıızıl yāķüt dan daħı bir köşk gördi-ki taşrasından içerüsi ve içerüsinden taşra²⁹⁵⁹ görünürdi. Pes ‘acabā bu köşkler kimündür diyü su’āl eyledi. Didiler ki bu köşkler senün olurdu eger dünki gün ol faķırün hācetin bitüreydün ammā sen ol faķiri redd eyleyüp hācetini bir Naşrānī bitürdi **[S253b]** şimdi **[M108b]** köşkləri aña virdiler. Pes kādī uykusından uyanup ve itdüğine peşimān olup **[SB260a]** şabāh olduğı gibi ol Naşrānī evin su’āl iderek bulup ve aña dünki gün ne hayr işledün²⁹⁶⁰ diyü su’āl idüp ol daħı neden şorarsuñ diyüp kādī **[B239a]** daħı aña rü’yāsını i‘lām eyledi. Ve didi-ki **[E229b]** gel ol dünki gün itdügün fi’l-i cemīlūñi baña yüz biñ akçeye şat Naşrānī daħı şatmağa kā’il olmayup eger yir tolusınca altun virürseñ-de şatmam didi. Ba’de aña ‘ināyet-i ezeliyye yitişüp²⁹⁶¹ **[A272a]** ne güzeldür şol Rabbü’l-‘ālemīn kim celle ve ‘alā eyü ‘amel şāhibi olan kulları ile mu‘āmele ider. Ve

²⁹⁵⁷ yanından: başdan şavup A.

²⁹⁵⁸ virüp: virdi S, B, M, E, A.

²⁹⁵⁹ taşra: taşrası A.

²⁹⁶⁰ işledün: eyledün E.

²⁹⁶¹ yitişüp: irişüp E.

انا أشهد أن لا إله إلا الله وحده لا شريك له وأشهد أن محمدا عبده ورسوله ودينه الحق²⁹⁶²

diyüp şeref-i İslām ile müşerref ü sa‘adet-i ĩmān ile mes‘ūd oldu.

İki yüz yitmiş sekizincisi budur²⁹⁶³

شهر رجب شهر الله الأصم من صامه مخلصا لله دخل الجنة

Terceme²⁹⁶⁴ Receb ayı şehru’llāhü’l-ḥarāmdur ki anı (?) Allāh te‘ālā sā’im olan kişi cennete dāḥil olur.

Hikāye²⁹⁶⁵ Vehb bin Mūnebbih’den raḥmetu’llāhi te‘ālā hikāyet olınur dimiş-ki [S254a, SB260b] ba’zı kütübde gördüm-ki Receb ayında şabāḥda ve aḥşāmda yitmiş kerre tevbe vü istiğfār eyleyüp ba’de

اللهم اغفر لي وارحمني وتب علي²⁹⁶⁶

diyēn kişiye ebeden nār mess ü işābet eylemeye.

İki yüz yitmiş toḳuzuncusu budur²⁹⁶⁷

قالت عائشة رضي الله تعالى²⁹⁶⁸ عنها ما رأيت رسول الله صل الله تعالى²⁹⁶⁹ عليه وسلم²⁹⁷⁰ في شهر أكثر منه

صياما في شعبان [B239b]

²⁹⁶² “Allāh’tan başka ilāh olmadığına, O’nun bir olduğuna ve ortağı olmadığına. Hz. Muhammed’in (s.a.v.) O’nun kulu ve Resulü olduğuna ve hak dini olduğuna şahitlik ederim.”

²⁹⁶³ İki yüz yitmiş sekizincisi budur: -M, -A.

²⁹⁶⁴ Terceme: -M, -A.

²⁹⁶⁵ Hikāye: -M, -A.

²⁹⁶⁶ “Allāh’ım beni bağışla, bana merhamet et ve tövbemi kabul buyur.”

²⁹⁶⁷ İki yüz yitmiş toḳuzuncusu budur: -M, -A.

²⁹⁶⁸ -M. تعالی

²⁹⁶⁹ -A. تعالی

²⁹⁷⁰ M. عم: صل الله تعالى عليه وسلم

Terceme²⁹⁷¹ Hâzret-i ‘Â’îşe radıya’llâhu te‘âlâ ‘anhâ rivâyet idüp [E230a] buyurur ki ben Resûlu’llâh ‘aleyhi’s-salavâtu el-zekeyyâti²⁹⁷² ve’t-teslîmâtü’n- [A272b] nâmiyât²⁹⁷³ Hâzret-i ‘âliyelerini Şa‘bân’da çok oruç tuttukları gibi Ramazân’dan gayrı hîç bir ayda oruç tuttukların görmedüm. Ya’nî Şa‘bân’uñ ekser eyyâmını nâfile şavmla geçürürler idi.

Hikāye²⁹⁷⁴ Şöyle hikāyet olunur ki Hārūn-ı Reşîd rahmetu’llâhi te‘âlâ Şa‘bân ayı girdüğü gibi zindānda olan maḥbûslar kendüsine ‘arz itdürdüp ḥadde müsteḥāk olanlar üzre icrâ’-yı ḥadd²⁹⁷⁵ idüp ḥadd iktizâ itmeyen suçlulardan ‘afv idüp hepsin âzād iderdi²⁹⁷⁶. Ve bu ay [SB261a] şol aydur ki anda a‘mâl-i ḥayr idüp şehr-i Ramazân’uñ kudūmi içün ḥâzırlanmak [S254b] gerekdür diyü buyurur idi.

İki yüz seksenincisi budur²⁹⁷⁷

من أحب أن ينظر في يوم القيامة فليقرأ إذا الشمس كورت

Terceme²⁹⁷⁸ Kıyāmet günü aḥvālinde tamām fıkır ü te’emmül itmek isteyen hemān

إِذَا الشَّمْسُ كُوِّرَتْ²⁹⁷⁹

sûresin ma‘nâsında tedebbür iderek okusun.

Hikāye²⁹⁸⁰ Şöyle hikāyet olunur ki İbn ‘Ömer radıya’llâhu te‘âlâ ‘anhümā bu sûre’i okurken

²⁹⁷¹ Terceme: -M, -A.

²⁹⁷² el-zekeyyâti: -S, -B.

²⁹⁷³ teslîmâtü’n-nâmiyât: teslîmât B.

²⁹⁷⁴ Hikāye: -M, -A.

²⁹⁷⁵ -yı ḥadd: -SB.

²⁹⁷⁶ iderdi: idüp E.

²⁹⁷⁷ İki yüz seksenincisi budur: -M, -A.

²⁹⁷⁸ Terceme: -M, -A.

²⁹⁷⁹ 81/Tekvir/1: “O güneş dürüldüğü vakit.” meâlindeki âyet-i kerîmeden iktibastır.

²⁹⁸⁰ Hikāye: -M, -A.

āyetine gelince şayha idüp kanı benüm ol şahîfem-ki Ḥabîbüm öñinde açılmağa lâyıķ ola [B240a] diyü şol-ķadardı-ki²⁹⁸² uşşı gidüp düşerdi. [A273a]

*İki yüz seksen birincisi budur*²⁹⁸³

أيها الناس قد [E230b] أظلم شهر عظيم شهر مبارك شهر فيه ليلة خير من ألف شهر جعل الله صيامه فريضة وقيام ليله تطوعا من تقرب فيه بخصلة من الخير كان كمن أدى سبعين²⁹⁸⁴ فريضة فيما سواه ومن أدى فريضة فيه كان كمن أدى سبعين فريضة فيما [SB261b] سواه وهو شهر الصبر والصبر ثوابه الجنة وشهر المواساة وشهر يزاد فيه رزق المؤمن من فطر فيه صائما كان مغفرة لذنوبه وعتق رقبة من النار وكان له مثل أجره من غير أن ينتقص من أجره شيء قلنا يا رسول [S255a] الله ليس كلنا يجد²⁹⁸⁵ ما يفطر الصائم به قال²⁹⁸⁶ صل الله تعالى عليه وسلم يعطي الله هذا الثواب من فطر صائما على مذقة لبن أو تمر أو شربة من ماء ومن أشبع صائما سقاه الله من حوضي شربة لا يظما حتى يدخل الجنة وهو شهر أوله رحمة وأوسطه مغفرة وآخره عتق من النار ومن خفف عن مملوكه فيه غفر الله له وأعتقه من النار

*Terceme*²⁹⁸⁷ Selmān-ı Fārisī rağıya’llāhu te’ālā²⁹⁸⁸ ‘anh rivāyet idüp dir ki bir kerre Resūlu’llāh şalla’llāhu te’ālā ‘aleyhi ve sellem²⁹⁸⁹ Şa’bān’uñ eñ şoñraki güninde bize ḥuṭbe okuyup buyurdılar ki iy nās taḥķīk sizüñ üzeriñüze sāye şaldı şol şehr-i ‘aẓīm-i mübārek kim [B240b] anda bir gice vardur kim²⁹⁹⁰ [E231a, A273b] sā’ir gicelerüñ biñinden yegrekdür. Allāh te’ālā ol şehrüñ şavmını [SB262a] farz kılup gice ile kıyāmını nāfile kıldı. Ol ayda Allāh te’ālāya bir ḥayr ḥaşlet ile taķarrüb eyleyen kişi ol

²⁹⁸¹ 81/Tekvir/10: “Ve defterler açıldığı vakit” meâlindeki âyet-i kerîmeden iktibastır.

²⁹⁸² şol-ķadardı-ki: şol-ķadar dirdi-ki E.

²⁹⁸³ İki yüz seksen birincisi budur: -M, -A.

²⁹⁸⁴ سبعين: -SB, -M, -E, -A.

²⁹⁸⁵ بخير: B, SB.

²⁹⁸⁶ فقال: A.

²⁹⁸⁷ Terceme: -M, -A.

²⁹⁸⁸ te’ālā: -M.

²⁹⁸⁹ şalla’llāhu te’ālā ‘aleyhi ve sellem: ‘aleyhi’s-selām M.

²⁹⁹⁰ kim: ki E, A.

aydan ğayrı ayda farz edā itmiş gibi olur. Ve ol ayda²⁹⁹¹ bir farz edā eyleyen kiři ğayrı ayda yitmiş farz edā itmiş gibi olur. Ol řehr-i Ramażān şavmı ifsād iden şeylerden řabr itmegün **[S255b]** ayıdur ve řabruñ řevābı ise cennetdür. Ve dağı ol ay ihsān ayıdur ve dağı bir aydur ki anda mü'minün rızkı çoğalup artar ol ayda bir oruçluya iftār itdüren kiři için ol fi'l-i cemīli mağfıret-i zünübına ve setr-i 'uyübına ve nārdan āzād olmasına sebep olur. Ve ol iftār itdürdüğü mü'minün řevābı şavmı kadar řevāba nā'il ola ve anuñ ecrinden hıç bir nesne eksilmeksizin. Rāvī dir ki ol Sultān-ı kevneyn böyle buyurınca yā Resūla'llāh bizüm hepümüz bir řā'im orucın bozduracağ kadar nesne bulımaz didük. Pes buyurdılar ki Allāh te'ālā ol řevābı bir azacuk içecek²⁹⁹² kadar řüd üzre yāhūd bir içim řu üzre iftār itdüren **[SB262b]** kişiye virür. Ve dağı bir řā'imi toıncaya dek ta'āmlanduran **[A274a]** kimesneyi Allāh te'ālā benüm havzumdan şöyle şuvara kim **[B241a, M109b]** tā cennete girinceye dek bir dağı şusamaya. Ramażān ayı bir řehr-i mübārekdür ki evveli rağmetdür **[E231b]** ortası mağfıretdür ve āhırı nārdan 'ıtkıdur. Ve Ramażān ayında memlükinden hıżmetini tağfıf iden için Allāh te'ālā mağfıret idüp anı nārdan āzād eyleye.

Hikāye²⁹⁹³ Hażret-i 'Alī rađıya'llāhu 'anhdan **[S256a]** hikāyet olunur ki eger Allāh te'ālā ümmet-i Muĥammed'i 'aleyhi efđalü's-řalavātu ve ekmelü't-taĥıyyāt ta'zīb itmek murād ideydi anlara ne řehr-i Ramażān virür idi ve ne sūre'-i İhlāş'ı diyü buyurur imiş.

İki yüz seksen ikincisi budur²⁹⁹⁴

²⁹⁹¹ ayda: şehrde E.

²⁹⁹² içecek: -M, -A.

²⁹⁹³ Hikāye: -M, -A.

²⁹⁹⁴ İki yüz seksen ikincisi budur: -M, -A.

إذا كان ليلة الفطر يوفي الله أجور من صام شهر رمضان²⁹⁹⁵

Terceme²⁹⁹⁶ Fıtır gicesi olunca ya'nī bayrām gicesi Allāh te'ālā şehir-i Ramazān'da oruç tutanların ecr ü şevābların tamām virüp irtesi gün ya'nī bayrām günü melā'ikeye emr idüp ve anlar dahı yire inüp ve şokaqlar ağızlarında ve yol başlarında [SB263a] oturup cinn ü insden ğayrı ħalāyık işidecek kadar şavt ile çağırup iy ümmet-i Muḥammed 'aleyhi's-şalavātu ve's-selām²⁹⁹⁷ eviñüzden bayrām namāzın kılmağa çıkup şol Rabb'üñüzüñ celle ve 'alā [A274b] 'ināyetine mazhar olıñuz ki az 'ibādetüñüze çok şevāb virüp büyük büyük günāhlarıñuzu yarlıgar dirler²⁹⁹⁸ ve mü'minler [B241b] muşallālarına varup bayrām namāzın kılup du'āya başladuklarında Allāh te'ālāya hıç bir ḥācet içün du'ā [E232a] itmezler illā ḥācetlerin kazā ide murādların vire ve günāhların mağfıret eyleye ve cümlesi muşallādan mağfūrunlehüm [S256b] oldukları ḥālde dönüp evlerine gideler diyü buyurdıkları mervīdür.

Hikāye²⁹⁹⁹ İbn Mes'ūd raḍıya'llāhu te'ālā³⁰⁰⁰ 'anhdan ḥikāyet olunur ki fıtır gicesine Allāh te'ālānuñ mü'min kullarına ḥāzini gicesidür dirler idi. Zīrā ki Allāh te'ālā her 'āmile bütün senede itdügi 'amelinüñ ecrini leyle'-i fıtrda virür diyü buyururmuş.

İki yüz seksen üçüncisi budur³⁰⁰¹

يا أبا ذر لو أردت سفرا لأعددت له [SB263b] عدة فكيف بسفر طويل يوم القيامة

²⁹⁹⁵ E nüshasının derkenar notunda

قال رسول الله صلى الله عليه وسلم إذا غضب الله على قوم صومهم عيدهم صدق رسول الله
ifadeleri kayıtlıdır. “Resûlullāh şöyle buyurmuştur: Allāh'ın gazabı, orucu bayram olan bir kavmin
üzerine olacaktır. Allāh Resûlü sıdk üzere söyler.”

²⁹⁹⁶ Terceme: -M, -A.

²⁹⁹⁷ 'aleyhi's-şalavātu ve's-selām: 'aleyhi's-selām M.

²⁹⁹⁸ dirler: dir A.

²⁹⁹⁹ Hikāye: -M, -A.

³⁰⁰⁰ te'ālā: -M.

³⁰⁰¹ İki yüz seksen üçüncisi budur: -M, -A.

Terceme³⁰⁰² Ebī Zerr raḍıya'llāhu te'ālā³⁰⁰³ 'anh rivāyet idüp dir ki bir kerre baña Resūlu'llāh şalla'llāhu te'ālā 'aleyhi ve sellem³⁰⁰⁴ hıṭāb idüp iy Ebā Zerr farazā bir yire sefer murād ideydüñ anuñ yarağın tedārük idüp boş gitmezdüñ yā kıyāmet güninüñ uzun seferi içün azık tedārük eylemez misin. [A275a]

Hikāye³⁰⁰⁵ 'Aṭā'-yı Sülemī'den raḥmetu'llāhi te'ālā hikāyet olunur ki gāyetle çok çok ağlayup gözler yaşı diñmezdi aña aşılandan su'āl olındukda nice ağlamayam-ki mevtüñ ipi boynuma [B242a] geçmiş turuyor ve beni ānen-fe-ānen āhır menzilüm olan kabre çeküp iletüyor ve kıyāmet ise varup dīvān [S257a] turacak yirim [E232b] olup hışımlarum beni ortalarına alsalar gerekdür diyü buyurur imiş.

İki yüz seksen dördincisi budur³⁰⁰⁶

من حافظ على [M110a] شفعة الضحى غفرت ذنوبه وإن كانت مثل زبد البحر

Terceme³⁰⁰⁷ Kuşluk namāzınuñ eḳalli iki rek'atı üzre mülāzemet eyleyen mü'minüñ günāhları keşretde deñiz köpüğü kadar var ise de [SB264a] mağfıret olına.

Bu da mervīdür ki cennetüñ bir kapısı vardır ki adı Duḥā'dur. Pes kıyāmet güninde şalāt-ı Duḥā üzre müdāvemmet idenler қandadır gelsünler diyü bir münādī çağırıp ve cümlesin ol kapuya götürüp sizüñ cennete gireceğünüz kapu işte budur girüñ diyü cümlesi andan dāhil olur diyü buyurmuşlar.

Hikāye³⁰⁰⁸ Qatāde'den raḥmetu'llāhi te'ālā hikāyet olunur buyurmuş-ki kıyāmet güninde her bir 'ālime dünyāda қankı 'amel üzre idmān u mülāzemet iderdise [A275b]

³⁰⁰² Terceme: -M, -A.

³⁰⁰³ te'ālā: -M.

³⁰⁰⁴ şalla'llāhu te'ālā 'aleyhi ve sellem: 'aleyhi's-selām M.

³⁰⁰⁵ Hikāye: -M, -A.

³⁰⁰⁶ İki yüz seksen dördincisi budur: -M, -A.

³⁰⁰⁷ Terceme: -M, -A.

³⁰⁰⁸ Hikāye: -M, -A.

ol virdi nāmıyla çağırılıp cennete idhāl olunur meşelā yā ehl-i şalāt geliñüz yā ehl-i zekāt geliñüz yā ehl-i şıyām geliñüz diyü nidā ideler.

İki yüz seksen bişincisi budur³⁰⁰⁹

إذا جمع الله الأولين والآخرين جاء مناد فينادي [B242b] بصوت يسمع الخلاق كلهم سيعلم أهل [S257b]الجمع اليوم من أولى بالكرم ثم يرجع فينادي ليقم الذين [E233a] كانت تتجافى جنوبهم عن المضاجع فيقومون وهم قليل فيسرحون جميعا إلى الجنة ثم يحاسب سائر الناس

Terceme³⁰¹¹ Allāh Sübhānehu ve³⁰¹² te‘ālā rūz-ı maḥşerde evvelîn ve āḥırîni bir yire cem‘ eyleyince bir münādî gelüp cem‘ ḥalāyık işidicek [SB264b] kadar ref‘-i şavtla nidā idüp dir ki bugün luṭf u kerem olınmağa ziyāde lāyık olan kimler olduğunu ehl-i maḥşer yakınca da bilürler dir. Ba‘de tekrār bir dahı nidā idüp ve gicelerde yanları yataklarından kalkup ve dōşeklerinden ıraklaşup nās uyuklarken namāz kılup ‘ibādet itmiş olanlar hep ayağ üzre kalksunlar diyüp ve gice içre kalkup ‘ibādet idenler hep³⁰¹³ ayağ üzre³⁰¹⁴ kalkup öri turlar ḥālbuki böyle dün namāzına meşğul olanlar az bulınalar. Pes anlaruñ hepsi cennete çekilüp giderler soñra sâ’ir nās herkes ḥāline [A276a] göre muḥāsebe olunur.

Hikāye³⁰¹⁵ Bir kerre Ebā Bekrū’ş-Şiddīk radıya’llāhu te‘ālā ‘anh bir kişi

يَا أَيُّهَا الْإِنْسَانُ مَا غَرَّكَ بِرَبِّكَ الْكَرِيمِ³⁰¹⁶

³⁰⁰⁹ İki yüz seksen bişincisi budur: -M, -A.

³⁰¹⁰ إذا: -B.

³⁰¹¹ Terceme: -M, -A.

³⁰¹² Sübhānehu ve: -M.

³⁰¹³ hep: cümle E.

³⁰¹⁴ kalksunlar diyüp ve gice içre kalkup ‘ibādet idenler hep ayağ üzre: -S, -M, -A.

³⁰¹⁵ Hikāye: -M, -A.

³⁰¹⁶ 82/İnfitar/6: “Ey insan, Kerim olan Rabb’ine karşı seni aldatan nedir?” meâlindeki âyet-i kerîmeden iktibastır.

āyet-i kerīmesin okurken işitdiğinde müte'essir olup ağladı ve beni mağrūr iden senūñ keremūñ **[B243a]** ve benüm za'fumdur didi. Ve Һazret-i 'Ömer daҺı rađıya'llāhu **[S258a]** 'anh ağlayup beni mağrūr kılan Һumkdur didi. Ve İbn 'Abbās daҺı rađıya'llāhu te'ālā 'anhā ağlayup baña **[E233b]** ğurūr viren cehlümdür cehlümdür³⁰¹⁷ didi iki kerre. Ve daҺı Ebī Nüvās maraž-ı mevtinde iken Ebū'l-'Atāhiyye yanına **[SB265a]** varup aña iy Ebī Nüvās kendüñi ne Һalde bulıyorsun diyince Ebī Nüvās ağlayı ağlayı didi-ki āh n'olaydı-ki Allāh te'ālā geçen 'ömrümi baña girü **[M110b]** yeñi başdan vireydi-de ol ma'siyet ile geçürdüğüm günleri hep 'ibādet ü tã'at ile geçüreydüm diyü vāfir te'essüf çekdi.

*İki yüz seksen altıncısı budur*³⁰¹⁸

قال قال لي³⁰¹⁹ الحق سبحانه يا محمد خمسة تنقل الموازين لأمتك يوم القيامة أحدها شهادة أن لا إله إلا الله وأنك رسول الله وعبدته الثاني الصلوة الخمس الثالث سبحان الله والحمد لله ولا إله إلا الله والله **[A276b]** أكبر الرابع لا حول ولا قوة إلا بالله العلي العظيم الخامس الاستغفار يا محمد أني أجعل لكل حرف من هذه في ميزان أمتك أثقل من جبل أحد

Terceme³⁰²⁰ Mervīdür ki Resūlu'llāh şalla'llāhu te'ālā 'aleyhi ve sellem³⁰²¹ buyururlar ki baña Һaқ Sübhānehu ve te'ālā didi-ki yā Muḫammed biş kelime'-i cemīle vardır ki anlar senūñ **[S258b]** ümmetüñüñ mīzānlarını kıyāmet günü ağır **[B243b]** getirürler. Evvelkisi şehādetüñ iki kelimesidür. İkincisi biş vaқt namāzdur. Ve üçüncisi Sübhāna'llāh kelimesidür ilh. Dördüncisi havlaқа **[SB265b]** kelimesidür. Bişüncisi

³⁰¹⁷ cehlümdür: -SB, -M, -E.

³⁰¹⁸ İki yüz seksen altıncısı budur: -M, -A.

³⁰¹⁹ لي: -M, -E, -A.

³⁰²⁰ Terceme: -M, -A.

³⁰²¹ şalla'llāhu te'ālā 'aleyhi ve sellem: 'aleyhi's-selām M.

[E234a] istiğfârdur yâ Muhammed şu kelimâtdan her bir harfî için virecegüm ecr ü sevâbı ümmetiñüñ mîzânında Uhud tağından ağır kılarum.

*Hikāye*³⁰²² İmām-ı Haremeyn'den rahmetu'llāhi te'ālā hikāyet olunur buyurmuş-ki bir gice

سبحان الله والحمد لله و لا اله الا الله و الله اكبر و لا حول ولا قوة الا بالله العلي العظيم³⁰²³

dimege iştiğāl üre olup bu kelimât-ı şerîfeyi okuya okuya uykuya varup düşümde gördüm-ki baña bir nice melâ'ike gelüp ve elümi tutup ve beni biş 'aded köşk içre gezdürüp baña hepsin seyr itdördiler ki [A277a] ol köşklere ve içinde ihzâr olınan ni'metlere bakmağa gözler kamaşur 'acabā bu köşkler kimüñdür diyü su'āl itdüm bunlar senüñdür ki anları ol okuyarak uyukladuğñ biş kelime ile binā itdüñ ve bunlardan mā'adā dağı ne ni'metlere vâşıl olasuñ gerekdür gelince görürsün didiler bu şürür ile uyanup Allāh te'ālāya [S259a] hamd u şükrler eyledüm.

*İki yüz seksen yidincisi budur*³⁰²⁴

إذا حكم الحاكم فاجتهد ثم أصاب فله أجران وإذا [B244a] حكم واجتهد فأخطأ فله أجر

*Terceme*³⁰²⁵ Hâkim bir қазиyyede hükm [SB266a] itmek murād idüp-de anda maqşûda nâ'il olmaq için mechûdını tamām bezl idüp soñra işābet iden [E234b] için iki ecr hâşıl ola ki birisi ictihādı için ve birisi dağı işābeti içündür. Ve ictihād idüp soñra haṭā iden için bir ecr hâşıl ola ki ol ictihādı içündür. Ma'lûm ola ki ictihāduñ şartı ve taḥkîki uşul-ı fikh kitāblarında müstevfî mezkûrdur ki bu oranuñ maḥalli degüldür.

³⁰²² Hikāye: -M, -A.

³⁰²³ “Allāh'ı tenzih ederim. Hamd Allāh'a mahsustur. Ve Allāh'tan başka ilāh yoktur. Ve Allāh en büyüktür. Kuvvet ve kudret ancak yüce ve büyük Allāh'ındır.”

³⁰²⁴ İki yüz seksen yidincisi budur: -M, -A.

³⁰²⁵ Terceme: -M, -A.

*Hikāye*³⁰²⁶ ‘Ömer bin ‘Abdü’l-‘azīz’den rahmetu’llāhi te‘ālā hikāyet olunur buyurmuş-ki şahābenüñ rağıya’llāhu te‘ālā ‘anhüm ecma‘ın ihtilāfları baña kızıl tüylü develerden dahı ziyāde sevgülidür [M111a, A277b] zīrā ki anlaruñ ihtilāfları olmayaydı anlardan soñra hīç kimseye ihtilāf cā’iz olmazdı. Ve ihtilāf olmayaydı nāsa pek müşkil olurdu. Pes ümmet-i Muḥammediyye ‘ulemāsınuñ ihtilāfı rahmet-i vāsi‘a ve ittifākı ḥucce-i kātı‘adur rahimehümu’llāhi te‘ālā.

*İki yüz seksen [S259b] sekizincisi budur*³⁰²⁷

خذوها وأخرجوا إليّ بسهم

*Terceme*³⁰²⁸ Mervīdür ki Resūlu’llāh şalla’llāhu te‘ālā³⁰²⁹ ‘aleyhi ve sellem³⁰³⁰ ba‘zı gāzāvatında kabā’il-i ‘Arab’dan bir kabīleye rāst geldüklerinde ol [SB266b] ehl-i ḥayy ba‘zı aşhāba³⁰³¹ sizüñ içüñüzde hīç bir [B244b] efsün okur var mıdır eger var ise bizüm begimüzi bir ağılı cānavar şokmağın gāyetle eleme düşmişdür gelsün aña bir nesne okuyup üzerine üflesün diyüp ve şahābeden birisi varup anuñ [E235a] üzerine Fātiḥatü’l-kitāb okuyınca fı’l-ḥāl şifā bulup buña bir süri koyun bağışladı. Ve ol rükye okuyan şahābī dahı Resūlu’llāh ‘aleyhi’s-şalavātu ve’t-teslīmātuñ ḥuzūr-ı şerīflerine varup yā Resūla’llāh falān üzre sūre’-i Fātiḥa’yı okıdum şifā bulup³⁰³² baña vāfir koyun hıbe eyledi anları yimek cā’iz midür didi. Pes [A278a] ol Ḥazret-i ‘aliyye dahı ol size virdükleri koyunları alup kabūl idüñ ve andan baña dahı bir pāy çıkaruñ diyü buyurdılar.

³⁰²⁶ Hikāye: -M, -A.

³⁰²⁷ İki yüz seksen sekizincisi budur: -M, -A.

³⁰²⁸ Terceme: -M, -A.

³⁰²⁹ te‘ālā: -A.

³⁰³⁰ şalla’llāhu te‘ālā ‘aleyhi ve sellem: ‘aleyhi’s-selām M.

³⁰³¹ aşhāba: şahābe B.

³⁰³² bulup: buldı S, SB, M, E, A.

Hikāye³⁰³³ Muḥammed bin ‘Alī el-‘Irākī rahmetu’llāhi te‘ālā dir ki küçüklüğüm ‘āleminde şol gözümün üst kapağı üzre bez gibi bir yumrı nesne çıkup **[S260a]** şöyle büyüdü-ki gözümü açmadan kaldum. Bu eşnāda baña didiler ki Bağdād şehrinde bir Yahūdī vardur ki gözün kapağın yarup böyle urları çıkarur var aña git ammā ben gözümü varup-da öyle dīn düşmenine **[SB267a]** teslīm itmek istemedüm. Ve ol gözüm ağrıduğı gicelerün birisinde gördüm-ki düşümde baña bir kişi gelüp dir ki her āb-dest alup **[B245a]** yüzünü yaykarken gözün üzre sūre’-i Fātiḥa’yı oqu ben-daḥı bir kaç gün öyle itmege meşğul oldum Hattā bir gün yine yüzümü yaykarken sūre’-i Fātiḥa’yı okuyarak **[E235b]** elümi gözüm üzre sürmek istediğüm gibi ol yumrı ur yirinden kopup yire düşdi ve aslā eşeri kalmayup gözüm açıldı. Pes taḥkīk ile bildüm-ki sūre’-i Fātiḥa’nuñ berekātıyla olmışdur. Andan soñra sūre’-i Fātiḥa ile sıtmalılara ve sā’ir ḥastalara rükye ve efsün idüp üzerlerine okuyup her kim niyyet-i **[A278b]** şādika ile teveccüh itdümse şifā buldı.

İki yüz seksen toközuncısı budur³⁰³⁴

إن من الشعر لحكمة وإن من البيان لسحرا

Terceme³⁰³⁵ Taḥkīk ba’zı şī’r ḥikmet meşābesindedür. Ve ba’zı beyān daḥı siḥr meşābesindedür ya’nī belāğat u feşāḥat **[S260b]** u muḥsināta muḳārin olan kelām meyelān-ı kulūbda ve mişlini getürmekden ğayrısı ‘āciz olmağda siḥr **[M111b]**

³⁰³³ Hikāye: -M, -A.

³⁰³⁴ İki yüz seksen toközuncısı budur: -M, -A.

³⁰³⁵ Terceme: -M, -A.

meşābesindedür. İşte bu nev'-i kelām haḳḳa şarf olunursa memdūḥ olup [SB267b] bātıla şarf olunursa mezmūm olur.

Hikāye³⁰³⁶ Hişām bin 'Urve babasından rivāyet idüp dir ki ḥazret-i 'Ā'îşe'den raḍıya'llāhu te'ālā 'anhā³⁰³⁷ ziyāde şi'r ve ḥıṭābet ve fıḳḳ bilür hıç bir ḥatuna rāst gelmedüm. Ve ḥazret-i 'Ā'îşe'ye [B245b] raḍıya'llāhu te'ālā 'anhā şi'r-i ḥasen oḳumağumuzdan su'āl eyledüğümde beyān idüp buyurdılar ki Resūlu'llāḥ şalla'llāhu te'ālā³⁰³⁸ 'aleyhi ve sellemūñ ḥuzūr-ı şerīflerinde aşḥābı eş'ār-ı 'Arabī'den oḳurlar idi. Ve ol Sultān-ı kevneyn sükūn [E236a] üzre oturup anları istimā' idüp tebessüm iderler idi.

İki yüz toḳsanıncısı budur³⁰³⁹

[A279a] الرويا الصالحة من الله والحلم من الشيطان فمن رأى ما يكرهه فلينفث عن شماله ثلاثا وليتعوذ بالله من الشيطان فإنها لا تضره

Terceme³⁰⁴⁰ Eyü düş Allāḥ te'ālānuñ 'avnındandur ve yaramaz ḳorḳunç düş şeyṭānuñ vesvese vü telbīsindendür. İmdi sevmedüğü düşü gören kişi uyandığı gibi şol cānibine üç kerre tükürür gibi³⁰⁴¹ tü tü [S261a] diyüp Allāḥ te'ālāya şeyṭāndan ilticā eyleye zīrā eger ḳorḳunç düş gören böyle iderse ol düşüñ zararından emīn ü sālīm olur.

Hikāye³⁰⁴² [SB268a] Ḥazret-i 'Ā'îşe raḍıya'llāhu 'anhādan ḥikāyet olunur buyurmuş-ki düşümde gördüm-ki kendü ḥücreme gökden üç ay inüp düşdi ve ol düşümi ise

³⁰³⁶ Hikāye: -M, -A.

³⁰³⁷ raḍıya'llāhu te'ālā 'anhā: raḍıya'llāhu te'ālā 'anhādan A; -B, -SB, -E.

³⁰³⁸ şalla'llāhu te'ālā: -M.

³⁰³⁹ İki yüz toḳsanıncısı budur: -M, -A.

³⁰⁴⁰ Terceme: -M, -A.

³⁰⁴¹ tükürür gibi: -S.

³⁰⁴² Hikāye: -M, -A.

pederime ta‘bīr itdürmiş idüm Resūlu‘llāh şalla‘llāhu te‘ālā ‘aleyhi ve sellem³⁰⁴³ vefāt idüp evümde defn olınduklarında pederüm iy ‘Ā‘īşe ol falān zemān [B246a] gördüğün üç ayuñ birisi işte bu hāzretdür diyü buyurdılar.

*İki yüz toksan birincisi budur*³⁰⁴⁴

لكل داء دواء فإذا أصيب دواء الداء برأ بإذن الله

Terceme³⁰⁴⁵ Mevtden ğayrı her derdün dermānı vardır. Pes imdi derde kendü devāsı işābet [E236b] idüp rāst gelürse bi’-izni‘llāhi te‘ālā şifā bulup oñulur.

Hikāye³⁰⁴⁶ Şöyle hikāyet olunur ki bir kerre hāzret-i Mūsā ‘alā nebiyyinā ve³⁰⁴⁷ ‘aleyhi’s-selām hasta olup [A279b] ve bir ot aña nidā idüp gel beni alup yi şifā bulursun didi. Ammā hāzret-i Mūsā muḳayyed olmadı. Ba‘de elemi pek müştedd olunca Allāh te‘ālādan devā istedi Allāh te‘ālā buyurdu-ki var falān [S261b] otı alup yi şifā bulursun diyü ol otı ḳulağuzladı. Pes varup andan yidügi gibi şifā buldı ve ḳaç müddetden soñra [SB268b] yine ol derdi depreşüp elemi müştedd olunca kendüsi varup ol otdan yidi ve lākin şifā bulmayup elemi gitdükçe artdı ve Allāh te‘ālāya niyāz idüp şifā isteyince Allāh te‘ālā yā Mūsā ṭabībe varup saña her ne virürse anı isti‘māl eyle [M112a] diyü emr idüp ve ol daḫı ṭabībe vardı ṭabīb daḫı aña ol otı virüp ve hāzret-i Mūsā daḫı ekl idüp şifā buldı. Bu kerre hāzret-i [B246b] Mūsā ‘aleyhi’s-selām³⁰⁴⁸ Allāh te‘ālāya bunun hikmetinden su‘āl idüp Allāh te‘ālā daḫı aña vahy idüp yā Mūsā ibtidā saña devāsuz şifā virdüm tā kim benüm ḳudretümi bilesin. Ve ikinci def‘a da ol

³⁰⁴³ şalla‘llāhu te‘ālā ‘aleyhi ve sellem: ‘aleyhi’s-selām M.

³⁰⁴⁴ İki yüz toksan birincisi budur: -M, -A.

³⁰⁴⁵ Terceme: -M, -A.

³⁰⁴⁶ Hikāye: -M, -A.

³⁰⁴⁷ ‘alā nebiyyinā ve: -M.

³⁰⁴⁸ ‘aleyhi’s-selām: -S, -B, -SB, -M, -A.

ot ile şifâ virdüm tâ kim hikmetümi bilesin. Ve üçünci³⁰⁴⁹ def'a seni tabîbe var diyü emr eyledüm tâ kim benüm tertîb-i memleketümi bir hoş bilesin iy Mūsā [E237a] Şāfi benem istedüğüm istedüğüm nesne ile şifâ virürem [A280a] mādām-ki ben şifâ vermeyem hiç bir kimse derdine dermān bulmağa kâdir olamaz.

İki yüz toksan ikincisi budur³⁰⁵⁰

من لبس الحرير في الدنيا لم يلبسه في الآخرة أنما يلبس الحرير من لا خلق له [S262a] في الآخرة

Terceme³⁰⁵¹ Ya'nî dünyāda harîr giyüp-de andan tevbe itmedin ölen kişi âhîretde harîr giymez [SB269a] ve dahı harîri giymez illâ âhîretten naşîbi olmayan kişi bu hadîs-i şerîf harîr giydükden sonra tevbe itmeyen mü'min hakkında tehdîd ve tağlîz mahmûldur. Ve bi'l-cümle envâ'-ı harîrden kanķı nev'in giymek³⁰⁵² câ'iz olup kanķısın giymek câ'iz olmamak ve zükûra câ'iz olmayup inâsa câ'iz olmak bâbında vâķı' olan aķvāl kütüb-i fıkhiyyede mübeyyen ü meşrûhdur mukteza tatvîl olmağın bu evrâķda irād eylemedük.

Hikāye³⁰⁵³ İmām-ı A'zām Ebî Hanîfe' rahmetu'llāhi [B247a] te'ālā hazretlerinden hikāyet olunur ki gāh olurdu-ki dört biñ dirhem kıymetli ridā giyerdi. Şākirdlerine hitāb idüp tahşîl-i 'ilm eylediğünüzden sonra kendü diyārınıza varduğunuzda şiyāb-ı nefîse ve elbise'-i cemîle giyüñüz diyü buyurur imiş. Ma'lûm ola ki bu libās ile murād mübāh olanlardır meşelā semmûr gibi zî-kıymet nesne. [A280b]

³⁰⁴⁹ üçünci: üçüncisi S, B.

³⁰⁵⁰ İki yüz toksan ikincisi budur: -M, -A.

³⁰⁵¹ Terceme: -M, -A.

³⁰⁵² giymek: -S.

³⁰⁵³ Hikāye: -M, -A.

İki yüz toksan üçüncisi budur³⁰⁵⁴

ليس من [E237b] المروءة الربح على الإخوان

Terceme³⁰⁵⁵ Dostlara satılan mebî' üzre aşşı [S262b] almak mürüvvetden degüldür ya' nî kemâl-i³⁰⁵⁶ insāniyyet budur ki kişi ehibbāsına satduğı metā' da murābaḥa itmeyüp kendüsi nice ucuz [SB269b] şatun aldı ise anlara daḥı ol bahā ile şatmaḥdur.

Hikāye³⁰⁵⁷ İbn Zīyād rahmetu'llāhi te'ālādan ḥikāyet olunur ki ba'zı rü'esāya mürüvvet nedür diyü su'āl eyledüğünde dört ḥaşletdür didi³⁰⁵⁸. Evvelkisi kişi günāhdan şaḫınmaḥdur zīrā kişi günāh-kārluk ile ma'rūf olunca ḥalk arasında zelīl olup mürüvveti kalmaz. İkincisi kişi mālını ıslāḥ idüp ifsādından pek şaḫınmaḥdur zīrā kişi mālını yok yirlere isrāf idince elinde zād kalmayup nāsdan dilenmege muḥtāc olur. Ve olur olmaz nesneden nāsa ihtiyāc [B247b] 'arż iden-de ise [M112b] mürüvvet olmaz. Üçüncisi ehl ü 'ıyāline ḥāşılı taḥt-ı yedinde olanlara muḥtāc oldukları eşyāda ri'āyet idüp levāzımlarını görmekte ta'allül ve taḫşīr itmemekdür zīrā eger ehlini ḡayrılara muḥtāc iderse mürüvveti kalmaz. Ve dördüncisi kişi ta'ām ve şarābdan kendüsine [A281a] muvāfiḫ ve münāsib olanlara mülāzemet idüp muvāfiḫ olmayanları [S263a] tenāvül ü ekl ü şürb itmemekdür diyü cevāb virmiş.

İki yüz toksan dör [E238a] düncisi budur³⁰⁵⁹

إن مما أدرك الناس من كلام النبوة [SB270a] الأولى إذا لم تستحي فاصنع ما شئت

³⁰⁵⁴ İki yüz toksan üçüncisi budur: -M, -A.

³⁰⁵⁵ Terceme: -M, -A.

³⁰⁵⁶ kemāl-i: -S.

³⁰⁵⁷ Hikāye: -M, -A.

³⁰⁵⁸ didi: -S, -B, -M, -E, -A.

³⁰⁵⁹ İki yüz toksan dördüncisi budur: -M, -A.

Terceme³⁰⁶⁰ Nāsuñ evvelkisi nübüvvetden yitişdükleri kelāmdandır ya'nī ilerü gelen enbiyā 'alā nebiyyinā³⁰⁶¹ 'aleyhimü's-selāmuñ sözlerinden nesh olunmayup ve nās arasında bākī qalup-da sizüñ dağı yitişdüğüñüz kelāmlarındandır utanmayınca istediğini işle didükleri ya'nī sen utanmaduğdan soñra artuq saña icāzetdür her ne dilerseñ işle kim cezāsın bulasın zīrā ki insānı zabt idüp nā-meşrū'dan ve nā-ma'kūldan men' iden hayādur. Pes senüñ hayāñ olmaduğdan soñra hemān bildiğün işle ki cezāsın bulasın. Murād edebsüz ve hayāsuz olanlara her ne dilerse işlemesi cā'izdür hemān işlesün diyü [B248a] emr itmek degüldür belki aña Allāh te'ālādan ve nāsdan hayāyı terk itdüğü³⁰⁶² üzre tehdid ü tevbihdür hāşılı hayāsuz ve edebsüz olanlardan her ne sū'-i mazarrat dirseñ ellerinden gelür ve 'ākıbet cezā'-yı 'amelin³⁰⁶³ bulur dimekdür.

Hikāye³⁰⁶⁴ [S263b] Loqmān [A281b] Hakīm'e 'ākıl kimdür diyü su'āl olınduğda şol kişidür ki āşikārede işlemesinden utandığı nesneyi Allāh te'ālādan korkup ve utanup³⁰⁶⁵ gizlüde dağı³⁰⁶⁶ işlemeye diyü [SB270b, E238b] cevāb virmiş.

İki yüz toqsan bişincisi budur³⁰⁶⁷

كلوا من جوانبها ولا تأكلوا من وسطها فإن البركة تنزل في وسطها

Terceme³⁰⁶⁸ Mervīdür bir kerre Resūl'llāh şalla'llāhu te'ālā³⁰⁶⁹ 'aleyhi ve sellemüñ hūzūr-ı şerīflerine bir çanak tirīd getürildükde süfre başında hāzır olanlara hıtab idüp

³⁰⁶⁰ Terceme: -M, -A.

³⁰⁶¹ 'alā nebiyyinā: -S, -B.

³⁰⁶² itdüğü: -B.

³⁰⁶³ cezā'-yı 'amelin: cezāsın E.

³⁰⁶⁴ Hikāye: -M, -A.

³⁰⁶⁵ Allāh te'ālādan korkup ve utanup: -M, -A.

³⁰⁶⁶ Allāh te'ālādan korkup ve utanup gizlüde dağı: gizlüde S, B, SB.

³⁰⁶⁷ İki yüz toqsan bişincisi budur: -M, -A.

³⁰⁶⁸ Terceme: -M, -A.

³⁰⁶⁹ şalla'llāhu te'ālā: -M.

eṭrāfindan yiyüp ortasından yimeñ zīrā bereket ortasına nāzil olur diyü buyurdılar. Pes ādāb-ı ta‘āmdandur ki ekle cevānibinden ibtidā olına.

Hikāye³⁰⁷⁰ İbn Mes‘ūd raḍıya’llāhu te‘ālā ‘anh ḥazretlerinden ḥikāyet olunur ki kişi evine gelüp

بسم الله الرحمن الرحيم

dimedın yimege başlasa şeyṭān anuñla bile ekl ider. Ve eger soñra tedārük idüp

بسم الله أوله و آخره

dirse şeyṭān baḳıyye-i ta‘āmdan men‘ olınup evvel yidüklerini hep kuşarak kaçup gider. [B248b]

İki yüz toḳsan altıncısı budur³⁰⁷¹

اشفعوا توجروا

Terceme Mervīdür ki bir kerre Resūlu’llāh şalla’llāhu te‘ālā ‘aleyhi ve sellemüñ [S264a] ḥużūr-ı şerīflerinde³⁰⁷² ḥavāyic-i meşrū‘a erbābı içün [M113a] şefā‘at idüñüz tā kim ecr-i celīl³⁰⁷³ [A282a] ve şevāb-ı cemīl ile mükāfāt olınasuz. Hāşılı muḥtāclaruñ işini bitürmek elüñden gelürse bitürmege sa‘y u iḳdām idüp [SB271a] şefā‘at-ı ḥasene ile ‘amel idüñüz.

Hikāye³⁰⁷⁴ Ba‘zı ‘ulemādan ḥikāyet olunur ki

لكل شئ صدقة الرياسة الشفاعة

³⁰⁷⁰ Hikāye: -M, -A.

³⁰⁷¹ İki yüz toḳsan altıncısı budur: -M, -A.

³⁰⁷² Mervīdür ki bir kerre Resūlu’llāh şalla’llāhu te‘ālā ‘aleyhi ve sellemüñ ḥużūr-ı şerīflerinde: -B, -SB, -M, -E, -A.

³⁰⁷³ celīl: cezīl SB.

³⁰⁷⁴ Hikāye: -M, -A.

[E239a] demiş. Ya'nī her nesnenūñ şadaķası vardır ve riyāset ü manşıb ü devletūñ şadaķası şefā'at eylemekdür.

*İki yüz toķsan yidincisi budur*³⁰⁷⁵

روي أن رسول الله صل الله تعالى³⁰⁷⁶ عليه وسلم³⁰⁷⁷ قال لرجل الا أعلمك طبا لا تتعايا فيه الأطباء وعلمنا لا تتعايا في العلماء وحكمة لا تتعايا فيها الحكماء فقال الرجل بلى فقال عليه أفضل الصلوات و أكمل التحيات أما الطب فلا تجلس على مائدة إلا وأنت جائع ولا تقم إلا وأنت تشتهي الطعام وأما العلم فإذا³⁰⁷⁸ سئلت عن شيء لا تعلمه فقل الله أعلم وأما الحكمة فإذا جلست في نادي قوم فاسكت فإن أفاضوا في الخير فأفرض معهم وإن أفاضوا في الشر فسلم عليهم وقم عنهم

*Terceme*³⁰⁷⁹ [S264b] Rivāyet olındı-ki bir kerre Resūlu'llāh şalla'llāhu te'ālā³⁰⁸⁰ 'aleyhi ve sellem³⁰⁸¹ ḥāzretleri bir kişiyē saña bir tıb [B249a] ögredeyüm-ki anda [A282b] eṭibbā ile söyleşmekden 'āciz olmayasın ya'nī anlardan girü qalmayasın. Ve daḥı saña bir 'ilm ögredeyüm-ki anda 'ulemā [SB271b] ile muķāvetmetden 'āciz olmayasın. Ve daḥı saña bir ḥikmet ögredeyim-ki anda ḥükemādan girü qalmayasın diyü buyurup ol kişi daḥı yā Resūla'llāh beyān buyuruñ diyüp ol Ḥāzret-i 'āliye daḥı buyurdılar ki ammā tıb didügüm budur ki hīç bir yimek üzre oturma illā sen aç olduḡuñ [E239b] ḥālde oturduḡdan soñra qalkma illā göñlüñ yimegi daḥı iştihā iderken. Ve ammā 'ilm didügüm budur ki taḥķik ile ma'lūmuñ olmayan nesneden su'āl olınduḡunda Allāhu a'lem di. Ve ammā ḥikmet didügüm budur ki bir cemā'atuñ meclisinde oturduḡunda epsem olup sükūt eyle. Pes eger anlar³⁰⁸² ḡayrlu kelimāt

³⁰⁷⁵ İki yüz toķsan yidincisi budur: -M, -A.

³⁰⁷⁶ تعالى: -S, -B.

³⁰⁷⁷ M. عم: صل الله تعالى عليه وسلم.

³⁰⁷⁸ E. و اذا: فإذا.

³⁰⁷⁹ Terceme: -M, -A.

³⁰⁸⁰ te'ālā: -A.

³⁰⁸¹ şalla'llāhu te'ālā 'aleyhi ve sellem: 'aleyhi's-selām M.

³⁰⁸² anlar: -E.

söyleşmeğe başlarlar ise sen-de anlara qarışup bildüğün kelām-ı hayr ile söyleş ve eger anlar şer kelām söyleşürlerse hemān ayağ üzre ƣalkup ve anlara selām virüp git.

Hikāye³⁰⁸³ Hāzret-i ‘Alī bin Ebī Ṭālib [S265a] raḍıya’llāhu te‘ālā ‘anh hāzretinden hikāyet olunur ki ‘ömr-i dırāz isteyen hemān [A283a] şabāh erkenden şafrā-keş yimegin yisün ve ƣuvvet-i şehvetin taẓyī’ itmesün ve borç almağa çok heves itmesün diyü buyurmuş.

İki yüz toƣsan sekizincisi budur³⁰⁸⁴ [B249b]

من [SB272a] هوان الدنيا على الله أن لا ينال ما عنده إلا بتركها وهي يومان يوم فرح ويوم ترح وكلاهما زائلان عنكم فدعوا ما يزول وأتعبوا أنفسكم لما لا يزول

Terceme³⁰⁸⁵ Dünyā ģor u ģaƣır olduğının [M113b] ‘alāmetlerindendir ki ‘inda’llāhi te‘ālā olan ecr ü şevāblara nā’il olmaz illā dünyāyı terk ile. Ve dağı dünyā iki gündür ki biri sevinç günidir ve biri [E240a] dağı tāsā günidir ya’nī insān bu ikiden ģālī olmaz. Ve bu iki yevmün ikisi-de sizden ayrılup gidicidir. İmdi zā’il olanı terk idüp zā’il olmayan āḥıret tedārükünde nefsünüze tamām zaḥmet ü meşakƣat viriñüz ģaşılı ‘ibādāt u ģayrāt itmege sa’y u ihtimām itdiñüz.

Hikāye³⁰⁸⁶ Şöyle hikāyet olunur ki hāzret-i Hızr hāzret-i Mūsā ‘alā nebiyyinā ve ‘aleyhimü’s-selāma buyurmuş-ki iy Mūsā dünyādan [S265b] i’rāz idüp anı hemān götürüp arduña at. Nitekim bī-i’tibār olan şeyleri böyle yabana atarlar zīrā bu dār-ı dünyā [A283b] güvenecek ev degüldür ve i’tibār idecek maḥall-i ƣarār degüldür. Ve

³⁰⁸³ Hikāye: -M, -A.

³⁰⁸⁴ İki yüz toƣsan sekizincisi budur: -M, -A.

³⁰⁸⁵ Terceme: -M, -A.

³⁰⁸⁶ Hikāye: -M, -A.

dünyā ‘ibada ancak āhıret tedārükin ve yarağın görmek için vaz‘ olunmuşdur yohsa [SB272b] ğayrı nesne için degüldür.

İki yüz toksan toközuncısı budur³⁰⁸⁷

روى أبو الدرداء رضي الله تعالى عنه أنه [B250a] قال لرسول الله صل الله تعالى عليه و سلم أوصني فقال
أكسب طيبا واعمل صالحا واسئل الله رزق يوم وأعدد نفسك في الموتى

Terceme³⁰⁸⁸ Ebū’d-Derdā rađıya’llāhu te‘ālā ‘anh rivāyet idüp dir ki bir kerre Resūlu’llāh ‘aleyhi’s-şalavātu ve’t-teslīmāt hāzretlerine yā Resūla’llāh bir vaşıyyet ü naşthāt idüñüz didüm. Buyurdılar ki iy Ebū’d-Derdā dā’imā kifāf-ı ma’ışetüñ [E240b] için helāl qazan ve ‘amel-i şālīh işle ve Allāh te‘ālādan gün-be-gün rızquñı iste ve nefsüñi hemān ölmüş-de ölüler içine qarışmış şay ya’nī aña göre tedārük üzre ol.

Hikāye³⁰⁸⁹ Şöyle hikāyet olunur ki Rebī‘ bin Heysem ba’zı ihvānına mektüb [S266a] yazup iy qarındaşum cihād u sa’yuñı ölmedin taqđīm idüp ve zāduñdan fāriğ olup kendü nefsüñüñ vaşisi ol diyü buyurmuş. Ya’nī [A284a] tut-ki sen öldüñ-de ‘amelüñ ve zād-ı āhıretüñ her ne ise cümlesin bulduñ hāşılı ölüp-de ‘amel-i mānde olmadın [SB273a] hemān tedārük üzre olmağa sa’y eyle dimekdür.

Üç yüzüncisi budur³⁰⁹⁰

إذا نام العبد في سجوده باها الله به ملائكته فيقول سبحانه وتعالى يا ملائكتي أنظروا إلى عبدي روحه عندي وجسده
بين يدي أشهدكم أنني قد غفرت له

³⁰⁸⁷ İki yüz toksan toközuncısı budur: -M, -A.

³⁰⁸⁸ Terceme: -M, -A.

³⁰⁸⁹ Hikāye: -M, -A.

³⁰⁹⁰ Üç yüzüncisi budur: -M, -A.

Terceme³⁰⁹¹ ‘Abd-ı mü’min başı **[B250b]** secde de iken uyuklayınca Allāh te‘ālā anuñla melā’ikesine mübāhāt idüp dir ki iy meleklerüm nazar idüñ şu kulumu kim rûhı benüm ‘indümde ve cesedi secde-gāhındadır. Şu kulumuñ günāhların mağfired itdügüme sizi şāhid **[M114a]** kıldum.

Ma’lūm ola ki mübāhātuñ ma’nāsı bir nesnede akrān üzre iftiḥār eylemekdür Allāh te‘ālā ḥod bundan münezzehdür. Pes böyle mevāzı’da vārid olan **[E241a]** mübāhāt ile murād Allāh te‘ālā ile bendelerine ef‘āl-i marziyye ve aḥvāl-i rażiyyeleri muḳābelesinde nice in‘āmāt u iḥsānāt **[S266b]** eyledüğünü melā’ikesine bildürmesidür.

Hikāye³⁰⁹² Şöyle ḥikāyet olunur ki Yahyā ve ‘İsā ḥāzerātı³⁰⁹³ ‘alā nebiyyinā ve ‘aleyhime’s-selām **[A284b]** biribirine yoldaş olup sefer itdükleri eyyāmda ḥāzret-i Yahyā secde de iken uyuklayup ḥāzret-i ‘İsā murād eyledi-ki uyara. Pes Allāh te‘ālā ḥāzret-i ‘İsā’ya vahy idüp Yahyā’nuñ rûhı benüm ‘indümde ḥaṭire’-i ḳudsümdedür ve cesedi arzımda secde-gāhındadır taḥḳīḳ anuñla ulu melekler mübāhāt eylemişdür diyü buyurdı.

³⁰⁹¹ Terceme: -M, -A.

³⁰⁹² Hikāye: -M, -A.

³⁰⁹³ ḥāzerātı: ḥāzretleri SB, E.

3. SONUÇ

Haz. Peygamber'in (s.a.v.) hadîs-i şerîflerini ezberlemeyi, öğrenmeyi, öğretmeyi ve yaymayı teşvik etmesi ve bunu yapan kimseleri müjdelemesi hadîs edebiyatının temellerini oluşturmuştur. Peygamber Efendimiz Hazretleri'nin müjdesine nâil olmak isteyen kimseler, hadîsleri ihtivâ eden eserlerini manzûm ve mensûr olarak tertip etmişlerdir.

Çalışmamızın konusu olan Enîsü'l-Münkâtî'nin İlâ 'İbâdeti Rabbi'l-'Âlemîn isimli eser Alî Halîfe'nin Mu'âfâ b. İsmâîl'in aynı ismi taşıyan eserinin tercümesidir. Eser kendi türü içinde en hacimli eserlerden biri olup 300 hadîs-i şerîf, bunların tercümeleri ve 300 hikâyeden oluşmaktadır. Eserde bulunan hikâyeler de hadîs-i şerîflerin konularına göre seçilmiştir.

Alî Halîfe eseri oldukça sade, açık ve anlaşılır bir dille kaleme almıştır. Amacı edebî bir eser kaleme almak olmayıp hadîs-i şerîflerin okuyanlar tarafından anlaşılması ve hayatlarına imtisal etmelerini sağlamaktır. Bu sebeple tercümesinde sade bir üslûp kullanmıştır. Üslûbu sade olmakla birlikte kuru bir anlatıma sahip değildir. Ara ara seci ve aliterasyon kullanmış ve bazı hikâyelerin içine şiirler de eklemiştir. Bazen Arapça ve Farsça tamlamalar da kullanmıştır. Buna rağmen eseri dili ağdalı ve süslü değildir. İkilemeler ve deyimlerden de faydalanmıştır. Alî Halîfe “mütercim-i fakîr” diyerek sık sık metne dahil olarak hadîsleri açıklamış, örnek vermiş, farklı rivâyetlerden bahsetmiş, okuyucuyu başka eserlere yönlendirmiştir. Bazen de metin içi göndermeler yaparak okuyucunun dikkatini diğer bölümlere çekmiştir.

Tespit edebildiğimiz kadarıyla altı tane nüshası bulunan eserin tüm nüshaları tanıtılmış ve hepsi dikkate alınarak tenkitli metin oluşturulmuştur. Eserin müellifi ve mütercimi hakkında bilgiler verilmiştir. Metinde adı geçen şahıslar tasnif edilerek kısaca tanıtılmıştır. Yine eser içinde adı geçen eserler hakkında kısaca bilgiler verilmiştir. Eserin muhtevasının incelendiği bölümde hadîs-i şerîf ve hikâyelerin konuları özetlenmiştir. Çalışmamızın sonuna eklediğimiz tablolar da eseri ayrıca özet olarak ortaya koymaktadır. Eserin özellikleri ve Alî Halîfe'nin tercüme metodu incelenmiştir.

Metin hem mensûr hikâyeleriyle dikkat çekmekte hem de hadîs edebiyatı sahası için önem arz etmektedir.

4. KAYNAKÇA

Adıgüzel, Mehmet. *İmam Nâfi' Ve Kıraatı'nın Özellikleri*, Yüksek Lisans Tezi, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum, 1993.

Akay, İhsan. “Üç Kaffâl ve Şâfiî Mezhebine Katkıları”, *Diyanet İlmi Dergisi*, S. 59, s. 221-250, 2023.

Akbıyık, Ali Akbıyık. *Abdullah b. Abbâs Hayatı ve Şahsiyeti*, Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya, 2007.

Akdağ, Eyyup. “Ebû Hanîfe'nin (Ö.150/767) Hayatı ve Zühd Anlayışı”, *AUID 11*, s.169-200, 2018.

Akdağ, Eyyub. “Fudayl b. 'İyâd'ın (ö. 187/802) Hayatı ve Tasavvufî Yaklaşımları”, *İlahiyat Tetkikleri Dergisi*, 1, s.303-326, 2019.

Akgül, Saliha. *Saadet Hanesinin Bahtiyar Gülleri Ezvâc-ı Tâhirât*, Gülyurdu Yayınları, İstanbul, 2009.

Akıncı, Sabih. *Mehâmilî ve Emâlî'si*, Yüksek Lisans Tezi, Iğdır Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Iğdır, 2019.

Akkaya, Veysel. *Muhyiddîn İbnü'l-Arabî'de İdris Peygamber*, Doktora Tezi, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, 2009.

Alp, Zeynep. *İmam Şafî Hayatı, Şahsiyeti, Edebî Kişiliği ve Meâni İlmi Açısından Divânı*, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, 2020.

Altay, Ahmet Şükrü. *Selmân-ı Fârisî Hayatı, Şahsiyeti ve İlk İslâm Toplumundaki Yeri*, Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya, 2008.

Apak, Âdem. “Hz. Âîşe’nin Hayatı ve Şahsiyeti”, *Mü’minlerin Annesi Hz. Âîşe Uluslararası Sempozyum Bildirileri*, s. 13-19, 2017.

Arıkan, Sara. *İmam-ı ‘A’zâm Ebû Hanîfe’nin el-Fıkhu’l-Ekber Risâlesine Yapılan Şerhler ve Mehmet Emin el-Üsküdârî’nin Şerhu’l-Fıkhi’l-Ekber’i*, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 29 Mayıs Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, 2018.

Arslan, Ali. “Ebû Ubeyde b. Cerrâh’ın (ö. 18/639) Babasını Öldürdüğü ile İlgili Rivâyet Üzerine Bir Değerlendirme”, *Bülent Ecevit Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 7/2, s. 543-557, 2020.

Asar, Muhammet Ali. “Hîşam b. Urve’nin Hayatı ve Hadisçiliği”, *Süleyman Demirel Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, S.23, s. 121-138, 2009.

Ateş, Ali Osman. "Kays b. Âsım", *TDV İslâm Ansiklopedisi*, <https://islamansiklopedisi.org.tr/kays-b-asim> (Erişim: 24.07.2023).

Avcioğlu, Gamze Gizem. *Sa’dî-yi Şîrâzî’nin Hayatı, Eserleri ve Türk Edebiyatındaki Yeri*, Doktora Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, 2018.

Aycan, İrfan. *Saltanata Giden Yolda Muaviye Bin Ebi Süfyan*, Ankara Okulu Yayınları, Ankara, 2014.

Aydın, Süleyman. “Kur’ân’da “Baba” Kelimesi ve Âzer’in İbrahim (A.S.)’ın Babası Olması Meselesi”, *Yalova Sosyal Bilimler Dergisi*, 5/10, s. 201-230, 2016.

Aydınlı, Abdullah. "A‘REC, Abdurrahman b. Hürmüz", *TDV İslâm Ansiklopedisi*, <https://islamansiklopedisi.org.tr/arec-abdurrahman-b-hurmuz> (Erişim:13.09.2023).

Aydınlı, Abdullah. "Ebû Zer el-Gıfârî", *TDV İslâm Ansiklopedisi*, <https://islamansiklopedisi.org.tr/ebu-zer-el-gifari> (Erişim: 24.07.2023).

Aydınlı, O. “İmâm Mâtürîdî’nin Yetiştği İlmî Ortam ve Semerkant’ta İlim Merkezleri” *Diyanet İlmî Dergi*, S.55, s. 565-599, 2019.

Aytekin, Arif. “Delâilü’n-nübüvve’ye Konu Teşkil Eden İki Sahâbî: Selmân-ı Farisî ve Abdullah b. Selâm”, *Düzce Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, C.1, S.1, s. 36-38, 2017.

Ayyıldız, Esat. “Ebû Nuvâs’ın Şarap (Hamriyyât) Şiirleri”, *Bozok Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, S.18, s.147-173, 2020.

Bahadır, Savaşkan Cem. “Minkârî Alî Halîfe’nin “Risâle-i Sa’âdet-Nevâle”si”. *Journal of Turkish Language and Literature*, Vol. 4, Issue: 3, s. 622-636, 2018.

Bahadır, Savaşkan Cem. “Bir Üç Yüz Hadis Tercümesi: Alî Halîfe’nin Enîsü’l-Münkati’in’i”. *Amasya Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*,. C.2, S.3, s. 1-17, 2018.

Bahadıroğlu, Mustafa. "İbrâhim el-Havvâs", *TDV İslâm Ansiklopedisi*, <https://islamansiklopedisi.org.tr/ibrahim-el-havvas> (Erişim: 13.09.2023).

Baş, Mustafa. "Hz. Yahya İle İlgili Tefsir ve Tarih Kitaplarındaki Bir Rivayetin Karşılaştırmalı Tahlili", *Dini Araştırmalar*, C.15, S. 41, s. 99-108, 2012.

Bayram, Enver. "Kur'ân'da Cebrâil (a.s.)", *KSÜ İlahiyat Fakültesi Dergisi*, S. 21, s. 30-57, 2013.

Baysal, Sıddık. "İbn Cüzey'in Bazı Tefsir Eserlerindeki Üslup ve Usûl Sorunlarına Yaklaşımına İlişkin Bir Değerlendirme", *Dinî Araştırmalar*, C.21, S.54, s. 203-223, 2018.

Bekir, Kuzudişli. "Hicrî I. Asırdaki Sahih Hadislerin Kaynağı Olarak Abdürrezzâk es-San'ânî'nin Musannef'i (Harald Motzkı)", *Hadis Tetkikleri Dergisi* 5/1, s. 117-141, 2007.

Bilgin, Mustafa. "Feth el-Mevsılî el-Kebîr", *TDV İslâm Ansiklopedisi*, <https://islamansiklopedisi.org.tr/feth-el-mevsili-el-kebir> (Erişim: 13.09.2023).

Bilgin, Mustafa. "Feth el-Mevsılî es-Sagîr", *TDV İslâm Ansiklopedisi*, <https://islamansiklopedisi.org.tr/feth-el-mevsili-es-sagir> (Erişim: 13.09.2023).

Bilgin, Recep. "Said b. Müseyyeb'in Hayatı, Kişiliği ve Hadis İlmindeki Yeri", *Kilis 7 Aralık Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, C.5, S.9, s. 537-564, 2018.

Bozkurt, Nahide. İbnü'l-cerrâh, Ali b. İsâ", *TDV İslâm Ansiklopedisi*, <https://islamansiklopedisi.org.tr/ibnul-cerrah-ali-b-isa> (Erişim: 13.09.2023).

Bozkurt, Nahide. “Me’mûn”, *TDV İslâm Ansiklopedisi*, <https://islamansiklopedisi.org.tr/memun> (Erişim:14.09.2023).

Can, Ali. “İbn Fûrek’in Tefsir Metodu”, *Atatürk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, S. 40, s.187-218, 2013.

Can, Mustafa. “Hakîm es-Semerkindî”, *TDV İslâm Ansiklopedisi*, <https://islamansiklopedisi.org.tr/hakim-es-semerkandi> (Erişim: 20.04.2021).

Cebecioğlu, Ethem. “Muhammed b. Vâsi’”, *TDV İslâm Ansiklopedisi*, <https://islamansiklopedisi.org.tr/muhammed-b-vasi> (Erişim: 15.04.2021).

Cerrahoğlu, İsmail. “Süfyân b. Sa’îd es-Sevrî ve Tefsiri”, *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, C.XVIII, s. 23-34, 1970.

Çağrı, Mustafa. “İhyâü Ulûmi’d-dîn”, *TDV İslâm Ansiklopedisi*, <https://islamansiklopedisi.org.tr/ihyau-ulumid-din> (Erişim: 15.09.2023).

Çakan, İsmail Lütfi. “Abdullah b. Zeyd b. Âsım", *TDV İslâm Ansiklopedisi*, <https://islamansiklopedisi.org.tr/abdullah-b-zeyd-b-asim> (Erişim:14.09.2023).

Çakan, İsmail Lütfi, Eroğlu Muhammed. “Abdullah b. Abbas”, *TDV İslâm Ansiklopedisi*, <https://islamansiklopedisi.org.tr/abdullah-b-abbas> (Erişim: 20.07.2023).

Çalar, Adem. “Beğavî’nin Esbâb-ı Nüzûl’e Yaklaşımı (Meâlimü’l-Tenzîl Örneği)”, *Mizânü’l-Hak: İslami İlimler Dergisi*, s. 451-487, 2020.

Çetin, Mürüvvet. *Tevrat ve Kur'an-ı Kerim'e Göre Hz. Musa Kıssası Kıyaslaması*, Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, 2015.

Çiçekana, Mehmet. *Muâz b. Cebel Hayatı ve Şahsiyeti*, Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya, 2005.

Çift, Salih. “Vvâsıtî”, *TDV İslâm Ansiklopedisi*, <https://islamansiklopedisi.org.tr/vasiti> (Erişim: 13.09.2023).

Çift, Salih. “Verrâk, Ebû Bekir”, *TDV İslâm Ansiklopedisi*, <https://islamansiklopedisi.org.tr/verrak-ebu-bekir> (Erişim: 14.09.2023).

Clot, André. *Harun Reşîd ve Abbâsiler Dönemi*, terc. Nedîm Demirtaş, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul, 2007.

Çolak, Ali. “Ükkâşe b. Mihsan el-Esedî ve Ökkeşiye Türbesi”, *Dinbilimleri Akademik Araştırma Dergisi*, VIII, S.3, s.173-182, 2008.

Çolak, Ali. “Melek İnancının Kur'ân ve Hadis Temelleri”, *Gümüşhane Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, S.1, C.1, s.35-71, 2012.

Çubukçu, Asri. “Meysere b. Mesrûk”, *TDV İslâm Ansiklopedisi*, <https://islamansiklopedisi.org.tr/meysere-b-mesruk> (Erişim: 24.07.2023).

Dadan, Ali. “Câhiliye Bedevî Arap Zihninin Son Peygamberle İmtihani: Uyeyne b. Hısn Örneği”, *İSTEM*, S. 36, s. 229-252, 2020.

Dağ, Yahya. *Yahudilik'te ve İslâm'da Hz. Davud*, Yüksek Lisans Tezi, Necmettin Erbakan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya, 2013.

Dalkılıç, Mehmet. “Buhârâ'nın İslâmlaşmasında Kuteybe b. Müslim'in Rolü”, *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, C.5, S.23, s.149-156, 2012.

Demir, Hasan Basri. *Bâyezîd-i Bistâmî ve Tasavvuf Anlayışı*, Yüksek Lisans Tezi, İbn Haldun Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, İstanbul, 2020.

Demirci, Mehmet. “Mâlik b. Dînâr”, *TDV İslâm Ansiklopedisi*, <https://islamansiklopedisi.org.tr/malik-b-dinar> (Erişim: 13.09.2023).

Demirci, Selim. “Bir Tedris Metni Olarak Mişkâtü'l-Mesâbih”, *Balıkesir İlahiyat Dergisi*, S. 14, s. 251-274, 2021.

Deniz, Gürbüz. “Kur'ân'a Göre Hz. Adem (a.s.)'in Serüveni”, *Journal of Islamic Research*, 22/2, s. 89-105, 2011.

Derin, Süleyman. “İşârî Tefsirlerde Hz. Nûh”, *Tasavvuf İlmî ve Akademik Araştırma Dergisi*, S. 47, s. 279-309, 2021.

DİA, “Abbas”, *TDV İslâm Ansiklopedisi*, <https://islamansiklopedisi.org.tr/abbas--sahabi> (Erişim: 14.09.2023).

Doğrul, Ömer Rıza. *Aşkın Saf İncisi Râabiatü'l-Adeviyye Bir Allâh Aşığının Olağanüstü Hayatı*, Kapı Yayınları, İstanbul, 2020.

Duran, Ahmet. “İmam Muhammed eş-Şeybânî’nin Hayatı ve Hanefî Fıkhnın Tedvînindeki Yeri”, *İslam Hukuku Araştırmaları Dergisi*, S. 9, s. 171-198, 2007.

Durmuş, İsmail. “Âmidî, Hasan b. Bîşr”, *TDV İslâm Ansiklopedisi*, <https://islamansiklopedisi.org.tr/amidi-hasan-b-bisr> (Erişim: 14.09.2023).

Düzenli, Yaşar. “Sa’lebe Kıssası ve Kaynakları”, *Diyanet İlmi Dergisi*, C.30, S. 4, s. 11-29, 1994.

Ece, Abdurrahman. “Câbir b. Abdullah’ın Hayatı ve Hadis Rivayeti”, *İnsan ve Toplum Bilimleri Dergisi*, S. 9, s. 145-194, 2017.

Efendioğlu, Mehmet. “Münkati’”, *TDV İslâm Ansiklopedisi*, <https://islamansiklopedisi.org.tr/munkati> (Erişim: 06.11.2023).

Eraslan, Soner. “Ma’rûf el-Kerhî’nin Sûfî Şahsiyeti ve Tasavvufun Menşesindeki Rolü”, *Fırat University Journal Of The Faculty Of Theology*, S. 27, s. 169-185, 2022.

Erbar, Enes Ensar. “Zeynelâbidin Ali b. Hüseyin ve Emevî Halifeleriyle İlişkileri”, *Edebali İslamiyat Dergisi*, C. 2, S. 4, s. 111-138, 2018.

Erkocaaslan, Recep. “Kur’ân’da İsmi Zikredilen Tek Sahâbî Zeyd b. Hârise’nin Hayatı, Şahsiyeti ve İslâm’da Hizmetleri”, *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, C. 11, S. 56, Nisan, s. 983-1007, 2018.

Ertekinoglu, Rafet. *Tarihi Bir Şahsiyet Olarak Ca’fer b. Ebi Talib*, Yüksek Lisans Tezi, Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sakarya, 2008.

Ertuğrul, Muzaffer. “Mûsâ Paygamber’in Yol Arkadaşı Hızır’ın Kimliği”, *Yakın Doğu Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, C. 7, S. 2, s. 293-332, 2021.

Evgin, A. Kadir. “Süfyan b. Uyeyne (107-198/725-813) ve Hadis Cüz’ü”, *Dinbilimleri Akademik Araştırma Dergisi III*, S. 3, s. 69-107, 2003.

Fani, Eyyüp Sabri. *Muâfâ b. İsmail el-Mevsulî ve Tefsirindeki Metodu*, (Doktora Tezi), Ondokuz Mayıs Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Samsun, 2002.

Fani, Eyyüp Sabri. “Muâfâ b. İsmâil”, *TDV İslâm Ansiklopedisi*, <https://islamansiklopedisi.org.tr/muafa-b-ismail> (Erişim: 30.10.2021).

Fayda, Mustafa. “Abbas b. Mirdâs”, *TDV İslâm Ansiklopedisi*, <https://islamansiklopedisi.org.tr/abbas-b-mirdas> (Erişim: 20.07.2023).

Fayda, Mustafa. “Cerîr b. Abdullah”, *TDV İslâm Ansiklopedisi*, <https://islamansiklopedisi.org.tr/cerir-b-abdullah> (Erişim: 24.07.2023).

Fayda, Mustafa. *Hulefâ-yı Râşidîn Devri Dört Halîfe Dönemi*, Kubbealtı Neşriyat, İstanbul, 2014.

Furat, Ahmed Subhi. “Yahya b. Muâz er-Râzi”, *İslam Medeniyeti Dinî-İlmî-Fikrî Aylık Mecmua*, C. 1, S. 1, s.9-11, 1967.

Furat, Ahmed Subhi. “Ahmed b. Ebi’l-Havârî 230-844”, *İslam Medeniyeti Dinî-İlmî-Fikrî Aylık Mecmua*, C. 1, S. 9, s.12-13, 1968.

Gedik, Fatma. *Sehl b. Abdullah et-Tüsterî ve Tasavvufî Görüşleri*, Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, 2019.

Gezgin, Yusuf Erdem. "Tabiîn Dönemi Fakihlerinden Esved b. Yezid (ö. 75/694) ve Fıkıh Tarihindeki Yeri". *İslam Tetkikleri Dergisi*, 11 / 1, s. 243-266, 2021.

Gömbeyaz, Kadir. "İlk Fıkıh-ı Ekber Şerhi 9./15. Yüzyılda mı Yazıldı?" *Diyanet İlmî Dergisi* S. 56, s. 1221-1248, 2020.

Gör, Salih. *El-Fıkhü'l-Ekber Eserleri Bağlamında Ebû Hanîfe ve İmam Şâşî'nin Kelâmî Görüşleri*, Yüksek Lisans Tezi, Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sakarya, 2012.

Gördük, Yunus Emre. *İmam Cafer Es-Sâdık ve Ona İsnad Edilen İşârî Tefsir*, İnsan Yayınları, İstanbul, 2011.

Görmez, Mehmet. "İbnü'l-münkedir", *TDV İslâm Ansiklopedisi*, <https://islamansiklopedisi.org.tr/ibnul-munkedir> (Erişim: 16.04.2021).

Gözün, Abdulvehhab. "Hadisler Işığında Kabir Sorgusu ve Soruları", *Dergiabant*, C. 9, S. 1, s. 314-346, 2021.

Güç, Ahmet. "Kur'ân-ı Kerim'e Göre Hz. Meryem ve İsa (a.s.)", *Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi*, C. 3, S. 3, s. 215-224, 1991.

Gül, Halime. *İbrahim bin Edhem ve Tasavvuf Tarihindeki Yeri*, Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya, 2008.

Güleç, Hüseyin. "Mutezili Âlim Müslim b. Halid Ez-Zencî-İmam Şafîî'nin İlk Hocası", *Şarkiyat*, S. 13, s. 1268-1284, 2021.

Güler, Nurdane. "Hz. Meryem ve Kadının Gücü", *The Journal Of Kırıkkale Islamic Sciences Facully*, S. 1, s. 25-34, 2016.

Gündüz, Şinasi. "Şî't", *TDV İslâm Ansiklopedisi*, <https://islamansiklopedisi.org.tr/sit> (Erişim: 14.09.2023)

Gündüzbay, Muharrem. *Mu'afa Bin İsmail'in Enisü'l-Munkatı'in'i (Transkripsiyonlu Metin ve Dinî-Tasavvufî Terimler) 1b-87a*, Mezuniyet Tezi, Atatürk Üniversitesi İslâmî İlimler Fakültesi, Tefsir-Hadis Bölümü, Erzurum, 1978.

Gür, Süleyman. "Kâdî Beyzâvî Tefsirinde Teşbih Sanatı", *Iğdır Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, S. 3, s. 153-182, 2014.

Haliloğlu, Mevlüt. *Hadis Literatüründe Yüz Hadisler ve Halvetî Muhyî'nin Gül-i sad-Berk Adlı Eseri (Tahkîk, Tesbit ve Tahrîc)*, Doktora Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir, 2012.

Hâris b. Süleyman. *Rasûlullah'ın Arkadaşı Ebû Hureyre Tarih Hedefli Yeni Bir Araştırma*, Burhan Yayıncılık, İstanbul, 2012.

Harman, Ömer Faruk. "Lokman", *TDV İslâm Ansiklopedisi*, <https://islamansiklopedisi.org.tr/lokman#1> (Erişim: 15.04.2021)

<http://www.yazmalar.gov.tr> (Erişim:18.08.2023)

Kabakçılı, Osman. “Hz. Şuayb Kıssasının Ahlak İlkeleri Açısından Analizi”, *BEÜ İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 8/1, Haziran, s. 111-125, 2021.

Kara, Mustafa. “Bîşr el-Hâfi”, *TDV İslâm Ansiklopedisi*, <https://islamansiklopedisi.org.tr/bisr-el-hafi> (Erişim: 14.09.2023).

Karaman, Hayrettin, Çağrııcı Mustafa, Dönmez Kafi, Gümüş Sadrettin. *Kur'an Yolu Tefsiri*, Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 2020.

Kalaycı, Mehmet. “Mâtürîdî-Hanefî Aidiyetin Osmanlı'daki İzdüşümleri”, *Cumhuriyet İlahiyat Dergisi*, S. 20, s. 9-72, Aralık 2016.

Karahan, Abdülkadir, “Kırk Hadis”, *TDV İslâm Ansiklopedisi*, <https://islamansiklopedisi.org.tr/kirk-hadis#2-turk-edebiyati> (Erişim: 02.01.2023).

Karlığa, H. Bekir. “Gazzâlî”, *TDV İslâm Ansiklopedisi*, <https://islamansiklopedisi.org.tr/gazzali#5-eserleri> (Erişim: 17.11.2021).

Kartal, Abdullah. “Semnûn b. Hamza”, *TDV İslâm Ansiklopedisi*, <https://islamansiklopedisi.org.tr/semnun-b-hamza> (Erişim: 03.05.2021).

Kan, Kadir. “Abbasi Sarayında Hayırsever ve Entelektüel Bir Hanımefendi: Zübeyde bt. Câfer”, *İSTEM*, Y. 12, S. 23, s. 143-194, 2014.

Kandemir, M. Yaşar. “Abdullah b. Amr b. Âs”, *TDV İslâm Ansiklopedisi*, <https://islamansiklopedisi.org.tr/abdullah-b-amr-b-as> (Erişim: 15.04.2021).

Kandemir, M. Yaşar. “Kâ‘b el-Ahbâr”, *TDV İslâm Ansiklopedisi*, <https://islamansiklopedisi.org.tr/kab-el-ahbar> (Erişim: 14.09.2023).

Kandemir, M. Yaşar. "Kırk Hadis", *TDV İslâm Ansiklopedisi*, <https://islamansiklopedisi.org.tr/kirk-hadis#1> (Erişim: 07.11.2023).

Kapar Mehmet Ali. *Hiz. Abdurrahman b. Avf*, Beyan Yayınları, İstanbul, 2019.

Kara, Mustafa. “Dârânî”, *TDV İslâm Ansiklopedisi*, <https://islamansiklopedisi.org.tr/darani> (Erişim: 13.09.2023).

Karakaş, Ali. *Abdullah b. Ömer’in Hayatı ve Hadis İlmindeki Yeri*, Yüksek Lisans Tezi, Dicle Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Diyarbakır, 1999.

Karalar, İrem. “İmamü’l-Haremeyn el-Cüveynî’nin Kelâm Sisteminde Rü’yetullah”, *The Journal of Academic Social Science Studies*, S. 89, s. 287-304, 2022.

Kartal, Ahmet. “Abbâsîler Döneminde Türk Dilli Bir Şâir: Abdullah bin Mübârek et-Türkî”, *IV. Uluslararası Alevîlik ve Bektaşîlik Sempozyumu (18-20 Ekim-2018 Ankara) Bildiriler Kitabı*, s. 7-64, 2018.

Kavuncu, Ömer Faruk. *Fudayl b. İyaz ve Hadis İlmindeki Yeri*, Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, 2019.

Kaya, Ömer. *Mu’afo Bin İsmail’in Enisü’l-Munkatı’in’i (Transkripsiyonlu Metin ve Dinî-Tasavvufî Terimler) 174b-260a*, Mezuniyet Tezi, Atatürk Üniversitesi İslâmî İlimler Fakültesi, Tefsir-Hadis Bölümü, Erzurum, 1978.

Kelpetin, Mahmut. *Peygamberimiz'in İzinde 40 Sahabi 39 Enes b. Mâlik*, Beyan Yayınları, İstanbul, 2020.

Kılavuz, Ahmet Saim. “Azrâil”, *TDV İslâm Ansiklopedisi*, <https://islamansiklopedisi.org.tr/azrail> (Erişim: 30.03.2021).

Kırkpınar Mahmut. “Mütevekkil-alellah, Ca‘fer b. Muhammed”, *TDV İslâm Ansiklopedisi*, <https://islamansiklopedisi.org.tr/mutevekkil-alellah-cafer-b-muhammed> (Erişim: 14.09.2023).

Kızılcık, Abdullah. “Muhtârû’s-Sihâh Sahibi Ebû Bekir Er-Râzî ve Arapça Eserleri”, *Nüşa IV*, S. 12, s. 89-95, 2004.

Koç, Mustafa-Eyyüp Tanrıverdi. *İhyâ Tercüme ve Şerhi*, 8 C., Türkiye Yazma Eserler Kurumu Başkanlığı Yayınları, İstanbul 2015-2018.

Koçinkağ, Mansur. “Muvatta’ın Fıkıh Tarihindeki Yeri”, *Vuslat*, S. 209, s. 63-68, 2018.

Korkmaz, Sıddık. “İmam Ebû Mansûr el-Mâturîdî’nin Hayatı ve Eserleri”, *Dinî Araştırmalar*, C. 4, S.10, s. 89-119, 2001.

Koyuncu, Mevlüt. *İkinci Hazreti Ömer*, Boğaziçi Yayınları, İstanbul, 1996.

Kucur, Sadi S. “İsmâil b. Ahmed”, *TDV İslâm Ansiklopedisi*, <https://islamansiklopedisi.org.tr/ismail-b-ahmed> (Erişim: 13.09.2023).

Kurt, Ali Vasfi. *Bir Sufî'nin Portresi / Şeyh-i Ekber'in Kaleminden Zunnûn-i Mısrî*, Gelenek Yayıncılık, 2005.

Kurt, Seda. *Manastırlı Dâniş Ahmed Efendi Makâmât-ı Harîrî Şerhi*, Dün Bugün Yarın Yayınları, İstanbul, 2021.

Kuzyurt, Kasım. *A'meş Kıraatının Muttavvî Rivâyeti ile Şenebûzî Rivâyeti Arasındaki Farklılıklar*, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, 2018.

Küçük, Cemil. "Abdullah b. Mes'ud ve Kıraatı", *Van İlahiyat Dergisi* 9/15, s. 40-59, 2021.

Küçük, Raşit. "İstanbul'da Medfûn Olduğu Söylenilen Sahâbilerden Ebu'd-Derdâ", *Tarihi, Kültürü ve Sanatıyla Eyüp Sultan Sempozyumu VI Tebliğler*, İstanbul, s. 24-27, 2003.

Levent, Etem. *Çağlara Işık Tutan Hasan-ı Basrî'nin Hayatı Öğretim ve Tefsir Yöntemi*, Arı Sanat Yayınları, İstanbul, 2012.

Okudan, Rifat. "Ebû Bekr Şiblî: Hayatı ve Tasavvuf Tarihindeki Yeri", *İlmî Akademik Araştırma Dergisi*, S. 19, s. 211-234, 2007.

Önkal, Ahmet. "Amr b. Âs", *TDV İslâm Ansiklopedisi*, <https://islamansiklopedisi.org.tr/amr-b-as> (Erişim: 20.07.2023).

Öngören, Reşat. "Nasrâbâdî, İbrâhim b. Muhammed", *TDV İslâm Ansiklopedisi*, <https://islamansiklopedisi.org.tr/nasrabadi-ibrahim-b-muhammed> (Erişim: 25.04.2021).

Özcan, İbrahim. *Huzeyfe B. Yemân Hayatı, Şahsiyeti ve İlk İslam Toplumundaki Yeri*, Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya, 2010.

Özdemir, Saadettin. “Ahlâk Kitaplarımız”, *Süleyman Demirel Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*. S. 22, s. 161-176, 2009.

Özervarlı, M. Sait. “Melek”, *TDV İslâm Ansiklopedisi*, <https://islamansiklopedisi.org.tr/melek#2-islam-inancinda-melek> (Erişim: 30.03.2021)

Özkan, Halit. “Zührî”, *TDV İslâm Ansiklopedisi*, <https://islamansiklopedisi.org.tr/zuhri> (Erişim: 14.09.2023).

Öztoprak, Nihat. *Klâsik Türk Edebiyatı'nda Manzum Yüz Hadîsleri*, Doktora Tezi, Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, İstanbul, 1993.

Pakış, Ömer. “Kutsal Metinlerde İsmail ve İshak”, *Dinbilimleri Akademik Araştırma Dergisi* IV, S. 3, s. 75-94, 2004.

Palabıyık, Abdülkadir. *Hadis Literatüründe Yüz Hadisler ve Halvetî Muhyî'nin Gül-i Sad-Berk Adlı Eseri (Tahkik, Tesbit ve Tahric)*, Doktora Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir, 2012.

Robson, James. “Sahih-i Müslim Nüshalarının Rivayeti”, çev. Talât Koçyiğit, *The Journal Of The Royal Asiatic Society*, Nisan 1949, C. 4, s. 8-20, 1946.

Sönmez, Zekiye. “İnciller ve Kır'ân Işığında Hz. İsa”, *Dinler Tarihi Araştırmaları-III, Sempozyum*, 9-10 Haziran, Ankara, s. 136-166, 2001.

Subhi, Furat, Ahmet. "Ebu Hafs El-Haddad En-Nesyaburi", *İslam Medeniyeti Dergisi* 1/2, s. 9-11, 1967.

Süleymaniye Ktp. Lala İsmail 2314.

Sümertaş, Burhan. "Mâverdî ve en-Nüket ve'l-Uyûn Adlı Tefsiri", *DEÜİFD*, XXVIII, s. 31-64, 2008.

Tan, M. Nedim. "Tasavvuf İstılahlarının Teşekkül Dönemi Açısından Şakîk-i Belhî'nin Âdâbü'l-ibâdât'ı", *Marmara Üniversitesi İlâhiyat Fakültesi Dergisi*, S. 45, s. 155-190, 2013.

Tanman, M. Baha. "Abdurrahman Şâmî Tekkesi", *TDV İslâm Ansiklopedisi*, <https://islamansiklopedisi.org.tr/abdurrahman-sami-tekkesi> (Erişim: 14.09.2023).

Tekin, Metin. "Hâricîlikle İtham Edilen Râvîler ve Sahîh-i Buhârî'deki Rivâyetlerine Eleştirel Bir Yaklaşım (İdris Asker Hasen İsâvî)", *Hadis Tetkikleri Dergisi* 16/1, s. 121-145, 2018.

Tertemiz, Mustafa. *Mu'afa Bin İsmail'in Enisü'l-Munkatı'in'i (Transkripsiyonlu Metin ve Dinî-Tasavvufî Terimler)* 87b-174a, Mezuniyet Tezi, Atatürk Üniversitesi İslâmî İlimler Fakültesi, Tefsir-Hadis Bölümü, Erzurum, 1978.

Toksarı, Ali. "Katâde b. Nu'mân", *TDV İslâm Ansiklopedisi*, <https://islamansiklopedisi.org.tr/katade-b-numan> (Erişim: 14.09.2023).

Tülücü, Süleyman. "Asmaî", *TDV İslâm Ansiklopedisi*, <https://islamansiklopedisi.org.tr/asmai> (Erişim: 13.09.2023).

Tüysüz, Şaban Cem. “Muzafferîler Tarihinde Şah Şüca (1358-1384)”. *Atatürk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*, S. 67, s. 419-441, 2021.

Uludağ, Süleyman. “Abdülvâhid b. Zeyd”, *TDV İslâm Ansiklopedisi*, <https://islamansiklopedisi.org.tr/abdulvahid-b-zeyd> (Erişim: 06.05.2021).

Uludağ, Süleyman. *Sırlar Menbaı ve Tarikat Sultanı Cüneyd-i Bağdadî*, Harf Eğitim Yayıncılığı, Ankara, 2018.

Ulupınar, Hamide. “Serî es-Sekâtî: Hayatı ve Bazı Tasavvufî Görüşleri”, *Cumhuriyet Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, C. XVIII, S. 2, s. 265-289, 2014.

Uslu, Recep. “Dekkâk, Ebû Ali”, *TDV İslâm Ansiklopedisi*, <https://islamansiklopedisi.org.tr/dekkak-ebu-ali> (Erişim: 14.09.2023).

Uslu, Rifat. İmam Ebû Yusuf’un Hayatı ve Kitabı’l-Harac’ı”, *İslam Hukuku Araştırmaları Dergisi*, S. 22, s. 403-429, 2013.

Usta, Aydın. *Sâmânîler Devleti’nin Siyâsî ve Kültürel Tarihi: 943-1005*, Doktora Tezi, Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, 2003.

Uyar, Gülgün. *Ehl-i Beyt İslâm Tarihinde Ali-Fatıma Evlâdı*, Gelenek Yayıncılık, İstanbul, 2004.

Uzun, Mustafa İsmet. “Lokman”, *TDV İslâm Ansiklopedisi*, <https://islamansiklopedisi.org.tr/lokman#2-turk-edebiyati> (Erişim: 15.04.2021).

Uzun, Tacettin. *Ebu'l-'Atâhiye ve Şiiri*, Doktora Tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya, 2007.

Ünal, Halit. “Meymûn b. Mihrân”, *TDV İslâm Ansiklopedisi*, <https://islamansiklopedisi.org.tr/meymun-b-mihran> (Erişim: 13.09.2023).

Ünaş, Saliha. *Hemmâm b. Münebbih ve Vehb b. Münebbih'in Hadis İlmindeki Yeri*, Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Temel İslam Bilimleri Anabilimdalı, Konya, 2008.

Ünsal, Ahmet. “İmam Ebû Hanîfe Hakkında Yazılmış Eserler Bibliyografyası”, *Journal Of Islamic Research*, C. 15, S. 1-2, s. 334-338, 2002.

Vuran, Hasan. “Şâir Bir Sahâbî: Abbâs b. Mirdâs es-Sülemî” *Siyer Araştırmaları Dergisi*, S. 14, s. 57-78, 2023.

Yağcı, Hızır. “Atâ b. Ebû Rebâh ve Hadis İlmindeki Yeri”. *Tasavvur Tekirdağ İlahiyat Dergisi*, C.7, S.1, s. 825-854, 2012.

Yağmur, Osman. *Eyyüp b. Temîme es-Sahtiyânî ve Hadis İlmindeki Yeri*, Yüksek Lisans Tezi, Bingöl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Bingöl, 2015.

Yardı, Mehmet Ali. *İmam Ahmed b. Hanbel Paneli İmam Ahmed b. Hanbel'in Hayatı ve Günümüzde Hanbelilik*, Plural Yayınları, Köln, 2020.

Yardım, Ali. “Birzâlî”, *TDV İslâm Ansiklopedisi*, <https://islamansiklopedisi.org.tr/birzali> (Erişim: 20.11.2021).

Yazar, Sadık. *Anadolu Sahası Klâsik Türk Edebiyatında Tercüme ve Şerh Geleneği*, Doktora Tezi, İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, 2011.

Yazar Sadık. “Gazzâlî’nin XIII-XIX. Yüzyıllar Arasında Batı Türkçesinde Tercüme Edilen Eserleri”, *Dîvân Disiplinlerarası Çalışmalar Dergisi*, C. 16, S. 31, s. 67-156, 2011-12.

Yazıcı Şahin, Serpil. “Hikmet Geleneğinde Yazılmış Kıssa-ı Hazret-i İsmâ’il”, *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi*, S. 5/1, s. 189-225, 2016.

Yazıcı, Tahsin Yazıcı. “Abu Sa’id Abi'l-Hayr'ın Çihil Makamı”, *AÜ İlahiyat Fakültesi İslâm İlimleri Enstitüsü Dergisi*, S. 1, s. 1-32, 1959.

Yıldırım, Muhammed Emin. *Asr-ı Saadet’te Ticaret ve Tüccar Sahabîler*, Siyer Yayınları, İstanbul, 2013.

Yıldız, Fahreddin. “İslâmî İlimler, Divan Edebiyatı ve Tasavvuf Geleneğindeki Yeriyle Tarihten Günümüze Popüler Hadis Kitapları: Kırk Hadisler”, *Türkiye Araştırmaları Literatür Dergisi*, C. 11, S. 21, s. 407-455, 2013.

Yılmaz, Fehmi. *Osmanlı Tarih Sözlüğü*, Gökkuşbu Yayınları, İstanbul, 2010.

Yılmaz, Ozan. *Gülistân Şerhi Sûdî-i Bosnevî*, Çamlıca Basım Yayın, İstanbul, 2012.

Yiğit, İsmail. “Ömer b. Abdülazîz”, *TDV İslâm Ansiklopedisi*, <https://islamansiklopedisi.org.tr/omer-b-abdulaziz> (Erişim: 30.04.2021).

Yüksek, Muhammed. “Müşkil Ayetler Bağlamında Zekeriya-Yahya Kıssası”, *Marife*, S. 15/1, s. 67-86, 2015.

Yüksek, Mücahit. “Süleyman b. Abdülmelik Dönemine İlişkin Bazı Tespitler”, *Mütefekkir Aksaray Üniversitesi İslami İlimler Fakültesi Dergisi*, C. 3, S. 6, s. 427-444, 2016.

EKLER

Ek 1. Eser Özeti Tablosu

Hadîs No	Hadîs Konusu	Hadîs Râvîsi	Hadîs'te Geçen Kişiler	Hikâyede Adı Geçen Kişiler	Hikâye Râvîsi	Hikâyenin Konusu	Hikâye-i Diger	Hikâye-i Diger Ravîsî	Hikâye-i Digerin Konusu	Hikâye-i Diger'de Geçen Kişiler	Kitap İsimleri
1	Cennet hakkında				Bazı ulemâdan	Ulemâdan önce kimsenin cennete giremeyeceği					
2	Din kardeşinin sıkıntılarını gidermek				Kibâr-ı ulemâdan	Bir ulemânın kıyamet hakkında gördüğü rüyâ					
3	Hiz. Peygamber'i n kabr-i şerifini ziyaret. Mescid-i haramda			Ebû Abdullâh Muhammedü 'n-Neccârî	Şöyle hikâyet olunur	Zemzemi bir niyet üzre içmek					

Hadîs No	Hadîs Konusu	Hadîs Râvîsi	Hadîs'te Geçen Kişiler	Hikâyede Adı Geçen Kişiler	Hikâye Râvîsi	Hikâyenin Konusu	Hikâye-i Diger	Hikâye-i Diger Ravîsî	Hikâye-i Digerin Konusu	Hikâye-i Diger'de Geçen Kişiler	Kitap İsimleri
	kılınan namazın fazileti. Zemzem suyu.										
4	Fıkıh ilmi			Muâviye		Fakîh ve âlimler	Müterci m-i fakîr Bu da mervidir		İlim hakkında örnekler	Hz. İmam Ebû Hanîfe Hz. Ebû Yûsuf Muhamm ed bin Hasan	Fıkhü'l-Ekber Şifâü'l-Mü'min Hulasatü'l- Fetevâ
5	Su içmek			Hz. İbn Ömer	Ulemâ-yı kırâatdan Nâfi'	Su içme âdâbı	Müterci m-i fakîr		Su içme âdâbı hakkında kaynak		İhyâ-i Ulûm
6	"Kulumun zannı üzereyim." Havf ve recâ			Hz. Peygamber Cebrâil Mâlik	Bazı sikâtdan	Hüsn-i zan hakkında görülen rüyâ					
7	Harama bakmak				Bazı kibâr-ı âharadan	Harama bakmamak ve bunu temin için oruç tutmak				Şeyh Sa'dî	

Hadîs No	Hadîs Konusu	Hadîs Râvîsi	Hadîs'te Geçen Kişiler	Hikâyede Adı Geçen Kişiler	Hikâye Râvîsi	Hikâyenin Konusu	Hikâye-i Diger	Hikâye-i Diger Ravîsî	Hikâye-i Digerin Konusu	Hikâye-i Diger'de Geçen Kişiler	Kitap İsimleri
8	Sıla-i rahîm etmek			Hz. Dâvûd Azrâil	Şöyle hikâyet olunur	Hz. Dâvûd ve Azrâil arasında geçen sıra-i rahmın ömrü uzattığı hakkındaki hadise	Müterci m-i fakîr		Ömrü uzatan ve kısaltan ameller hakkında kaynak verilmiş		Şifâü'l-Mümin
9	Kelime-i şehâdet				Kibâr-ı ulemâdan	Kelime-i tevhîd					
10	Bir duâ hakkında		Hz. Hasan Hz. Hüseyin	Hz. İbrâhim Hz. İsmâil Hz. İshâk	Ka'bû'l-Ahbâr	Hadîs-i şerîfte geçen duânın Hz. İbrahim tarafından okunduğu					
11	Birrü ihsân Şehvet				Hz. İbn Abbâs	Hz. İbn Abbâs'ın cimâ hakkında rivâyeti					
12	Sadaka			Hz. Dâvûd		Hz. Süleymân'ın atlarını sadaka olarak vermesi					
13	Günahların affı				Hz. Vehb b. Münebbih	Hz. Vehb bin Münebbih'in hadîs-i kudsî rivâyeti					
14	Allâh korkusu			Hz. İbrâhim bin Edhem		Hz. İbrahim b. Edhem'in hadîs-i şerîfi					

Hadîs No	Hadîs Konusu	Hadîs Râvîsi	Hadîs'te Geçen Kişiler	Hikâyede Adı Geçen Kişiler	Hikâye Râvîsi	Hikâyenin Konusu	Hikâye-i Diger	Hikâye-i Diger Ravîsî	Hikâye-i Digerin Konusu	Hikâye-i Diger'de Geçen Kişiler	Kitap İsimleri
						nakletmesi ve dağın titremesi					
15	Sâlih amel Sâlih niyet			Hiz. İbn Cüreyc Hiz. İmam-1 Atâ		Hadîs-i şerîfin mânâsı					
16	Af ve afiyet			Hiz. Zeyd b. Sâbit		Hiz. Zeyd b. Sâbit'in duâsı					
17	Şevval orucu			Hiz. Hasan-1 Basrî		Hiz. Hasan-1 Basrî'nin hadîs-i şerîfi açıklaması					
18	Haramdan kaçınmak				Kibâr-1 sâbirinden	Hapsedilmiş bir mahkûmun duâsıyla hapisten çıkartılması					
19	Perhîzkârlık Vera			Hiz. Hasan-1 Basrî Hiz. Muâviye bin Kurre		Hangi amelin efdâl olduğu hakkında müzakere					
20	Müezzinler Mûtekebbirler			Bazı ulemâ		Kıyamet gününde müezzinlerin uzun boyunlu olmasının sebebi					

Hadîs No	Hadîs Konusu	Hadîs Râvîsi	Hadîs'te Geçen Kişiler	Hikâyede Adı Geçen Kişiler	Hikâye Râvîsi	Hikâyenin Konusu	Hikâye-i Diger	Hikâye-i Diger Ravîsî	Hikâye-i Digerin Konusu	Hikâye-i Diger'de Geçen Kişiler	Kitap İsimleri
21	Güzel huy Perhîzkârlık Doğru sözlü olmak Emâneti korumak			Hz. Hasan-ı Basrî		Hz. Hasan-ı Basrî'nin dünya ve ahiret hayırlarına sahip olanları anlatması					
22	Allâh'ı güzel "zann" eylemek. Allâh'ın affediciliği "Yâ Hannân" "yâ Mennân" esması		Cebrâil		Bazı kibâr-ı meşâyıhdan	Duânın kabul olacağıının işaretleri					
23	Allâh'ın affi için duâ		Hz. Ali		Bazı meşâyıhdan	Nakledilen duânın okunması üzerine görülen rüyâ					
24	Duâ			Hz. Mûsâ	Ka'bû'l-Ahbâr	Cenâb-ı Allâh'ın Hz. Mûsâ'ya vahyettikleri					
25	Duâ			Hz. Lokmân	Şöyle hikâyet olunur	Lokmân Hakîm'in oğluna nasihatleri					
26	Duâ				Hz. Abdullah b. Amr b. Âs	Amr b. Âs'dan duâ rivâyeti					

Hadîs No	Hadîs Konusu	Hadîs Râvîsi	Hadîs'te Geçen Kişiler	Hikâyede Adı Geçen Kişiler	Hikâye Râvîsi	Hikâyenin Konusu	Hikâye-i Diger	Hikâye-i Diger Ravîsî	Hikâye-i Digerin Konusu	Hikâye-i Diger'de Geçen Kişiler	Kitap İsimleri
27	Dünyaya meyl Emir-i bi'l-ma'rûf Sövmek			Ebû ed-Derrâc	Bazı kibârdan	Ebû'd-Derrâc Hazretleri hakkında					
28	Şükür Sabır				Kibâr-ı selefden	Şükür, sabır ve rıza hakkında					
29	Birrü ihsân Anne baba rızası			Hz. Mûsâ	Ka'bû'l-Ahbâr	Hz. Mûsâ ile Cenâb-ı Hakk'ın mükâlemesi					
30	Çarşıda edilecek duâ			Kuteybe bin Müslim	Muhammed bin Vâsi	Kuteybe b. Müslim'in duâyı duyunca çarşıya gidip okuması					
31	Kalabalık yemek yemek				Kibâr-ı ulemâdan	100/Adiyat/6 Âyet-i kerîmesi'nin mânâsı					
32	Zahitlik Perhizkârlık Allâh'tan havf	Hz. Mûsâ			Ashâb-ı kirâmdan Hz. Abdu'llâh	Ashâb-ı kirâmın fazileti					
33	Âşûre gününün fazileti				Hz. Süfyân-ı Sevrî	Hz. Süfyân-ı Sevrî'nin nakledilen hadîs-i şerîf ile ameli					

Hadîs No	Hadîs Konusu	Hadîs Râvîsi	Hadîs'te Geçen Kişiler	Hikâyede Adı Geçen Kişiler	Hikâye Râvîsi	Hikâyenin Konusu	Hikâye-i Diger	Hikâye-i Diger Ravîsî	Hikâye-i Digerin Konusu	Hikâye-i Diger'de Geçen Kişiler	Kitap İsimleri
34	Selamlaşma k Musafaha			Hz. İsa Hz. Yahyâ		Hz. Yahyâ ve Hz. İsa arasında geçen selamlaşma					
35	Akıl ve amel		Hz. Âîşe		Hz. Vehb b. Münebbih	Şeytanın âkıl ve kâmil mü'mine karşı çektiği zorluk					
36	Duâ İhsan ve sadaka			Süleymân bin Abdülmelik	Şöyle hikâyet olunur	Bir ihtiyârın uzun ömürlü oluşunun sebepleri					
37	Allâh'tan havf				Hz. Âîşe	Tövbe hakkında					
38	Sadaka ve borç vermek		Cebrâil		Hz. Muhammed ibnül-Münkedir	Borç vermek					
39	Duâ "Hasbiya'llâh"				Hz. Yahyâ bin Muâz-ı Râzî	Cenâb-ı Hakk'ın kuluna imdâd etmesi					
40	İstiğfar			Hz. Hasan-ı Basrî	Şöyle hikâyet olunur	İstiğfarın fakirliği gidermesi					
41	Kelime-i tevhîd				Hz. İbn Abbâs	Kelime-i tevhîd					
42	Mü'min kulun yaşı	Hz. Peygamber			Hz. Vehb b. Münebbih	İhtiyarlamış mü'minlerin fazileti					

Hadîs No	Hadîs Konusu	Hadîs Râvîsi	Hadîs'te Geçen Kişiler	Hikâyede Adı Geçen Kişiler	Hikâye Râvîsi	Hikâyenin Konusu	Hikâye-i Diger	Hikâye-i Diger Ravîsî	Hikâye-i Digerin Konusu	Hikâye-i Diger'de Geçen Kişiler	Kitap İsimleri
	hakkında müjdeler										
43	Vali ve hâkimler			Hiz. Ömer	Hiz. İbn Abbâs	Hiz. Ömer hakkında					
44	Sadaka			Ebû Hureyre Ondan duâ isteyen bir kişi ve oğlu Zeyd	Şöyle hikâyet olunur	Oğlu gemide fırtınaya yakalanan birine Hiz. Ebû Hureyre'nin sadaka vermesini tavsiye etmesi					
45	Başa gelen belâların günahlara kefareti olması hakkında			Eba Bekir İsâ el-Masîsî		Ebûbekir İsâ el-Masîsî'nin rızası					
46	Râî olmak hakkında			Bir hatun	Hiz. Ömer	Hiz. Ömer'in halka hizmeti					Mişkat-i Meşâbih
47	Ulemâ sûretindekiler			Hiz. Hakîm es-Semerkandî	Şöyle hikâyet olunur	Zamanın ulemâsı ve selefin ulemâsı					
48	Gâzî, Mücâhid ve Abîdlerin cennete girişi				Hiz. Ebû'd-Derdâ	Ebû'd-Derdâ'nın ilme verdiği önem					

Hadîs No	Hadîs Konusu	Hadîs Râvîsi	Hadîs'te Geçen Kişiler	Hikâyede Adı Geçen Kişiler	Hikâye Râvîsi	Hikâyenin Konusu	Hikâye-i Diger	Hikâye-i Diger Ravîsî	Hikâye-i Digerin Konusu	Hikâye-i Diger'de Geçen Kişiler	Kitap İsimleri
	Ulemânın şefâat hakkı										
49	Hadîs-i kudsî İkrâm	Hz. Peygamber			Hz. Hasan-ı Basrî	Fakirliğin ve zenginliğin imtihan olması ve zenginlerin fakirlere ikrâm etmesi gerektiği hakkında					
50	Cemâatla namaz kılmak				Hz. Ebû Hureyre	Namazın cemaatle kılınması					
51	Mescîd	Hadîs-i kudsî			Hz. Saîd bin el-Müseyyeb	Mescitte oturmanın fazileti ve mescitte hayır konuşmak gerektiği					
52	Mescidde dünya kelâmı etmek				Hz. Enes bin Mâlik	Üzerinde namaz kılınıp zikredilen mekânın sevindiği					
53	Mescid inşâ etmek				Hz. Ebûbekir	Mescite hizmet etmek					

Hadîs No	Hadîs Konusu	Hadîs Râvîsi	Hadîs'te Geçen Kişiler	Hikâyede Adı Geçen Kişiler	Hikâye Râvîsi	Hikâyenin Konusu	Hikâye-i Diger	Hikâye-i Diger Ravîsî	Hikâye-i Digerin Konusu	Hikâye-i Diger'de Geçen Kişiler	Kitap İsimleri
54	Fuḥṣ Kötü huyluluk	Hiz. Âîſe			Hiz. Ebû'd-Derdâ	Allâh için sevip Allâh için buğz				Uyeyne bin Hısn Hiz. Ebûbekir	
55	Vesvese Sû-i zann		Hiz. Safiyye	Hiz. Lokmân	Şöyle hikâyet olunur	Kötü kimselerden uzak durmak ve lisânı korumak					
56	Kiſiye bir ſey verildiğinde onu kabul edip Allâh'tan bilmesi				Hiz. Ali	İkrâmı kabul etmek					
57	Midenin üçte birini yemek üçte birini su üçte birini nefes için ayırmak				Hiz. Yahyâ bin Zekerıyyâ	Hiz. Yahyâ'nın gördüğü rüyâ					
58	Büyüklerle saygı Küçüklerle merhamet göstermek			Talha bin Mutarraf	Leys bin Ebû Süleym	Yaſça büyük olan kiſinin önünde yürümek					

Hadîs No	Hadîs Konusu	Hadîs Râvîsi	Hadîs'te Geçen Kişiler	Hikâyede Adı Geçen Kişiler	Hikâye Râvîsi	Hikâyenin Konusu	Hikâye-i Diger	Hikâye-i Diger Ravîsî	Hikâye-i Digerin Konusu	Hikâye-i Diger'de Geçen Kişiler	Kitap İsimleri
59	Güler yüz Güzel davranış Herkesi hoşnut etmek		Hz. Âişe		Hz. Ömer	Kötü lakap takmamak ve selam vermek					
60	Kavunun faydaları hakkında				Ebû Ali el- Kureyşî	Kavunun böbrek taşına iyi geldiği hakkında Hz. Ebû Ali'nin rüyâsı					
61	Hâkim ve vâli		Muâviye	Hz. Dâvûd	Şöyle hikâyet olunur	Hz. Süleymân'ın halvete çekilip halkının ihtiyaçlarını ihmal etmesi ve Cenâb-ı Hakk'ın uyarısı					
62	Duâsı kabul olan kişiler			Semerkind sultanlarında n Nûh Hz. Ebû Mansûr Mâturîdî	Şöyle hikâyet olunur	Mazlumun bedduâsı					
63	Allâh'ın rızası için birbirlerini sevip	Hadîs-i kudsî			Rivâyet olunur ki	Din kardeşini Allâh için sevip onu ziyaret etmek					

Hadîs No	Hadîs Konusu	Hadîs Râvîsi	Hadîs'te Geçen Kişiler	Hikâyede Adı Geçen Kişiler	Hikâye Râvîsi	Hikâyenin Konusu	Hikâye-i Diger	Hikâye-i Diger Ravîsî	Hikâye-i Digerin Konusu	Hikâye-i Diger'de Geçen Kişiler	Kitap İsimleri
	yardım edenler										
64	Âlimler hakkında müjdeler		Cebrâil	Me'mûn-ı Halîfe	Şöyle hikâyet olunur	Me'mûn-ı halîfe'nin oğlunu ilimle meşgul görüp şükretmesi					
65	Akıl				Me'mûn-ı Halîfe	Me'mûn-ı halîfe'nin akıl hakkında söyledikleri					
66	Mağfiret			Hz. Ebûbekir Verrâk	Şöyle hikâyet olunur	Ebûbekir Verrâk'ın önce ağlayıp sonra gülmesi					
67	Muhâcirîn Ensâr Hz. Ali Hz. Abbâs		Cebrâil	Hz. Peygamber Hz. Ebûbekir Hz. Ömer Hz. Osman Hz. Abbâs	Hz. Ali	Hz. Ebûbekir'in Hz. Abbâs'a yer vermesi					
68	Hesap hakkında Hz. Ebûbekir ve Hz. Ömer'in	Hz. Âişe	Hz. Ebûbekir Hz. Ömer	Hz. Peygamber Hz. Ebûbekir Hz. Ömer	Şöyle hikâyet olunur	Hz. Ebûbekir ve Hz. Ömer'e buğz eden İsmâil b. Ahmed					

Hadîs No	Hadîs Konusu	Hadîs Râvîsi	Hadîs'te Geçen Kişiler	Hikâyede Adı Geçen Kişiler	Hikâye Râvîsi	Hikâyenin Konusu	Hikâye-i Diger	Hikâye-i Diger Ravîsî	Hikâye-i Digerin Konusu	Hikâye-i Diger'de Geçen Kişiler	Kitap İsimleri
	fazileti hakkında			İsmâil bin Ahmed Nasr bin Ahmed		adında padişahın hâli					
69	Hz. Ömer'in fazileti hakkında		Hz. Hasan Hz. Hüseyin Hz. Ömer Hz. Ali Hz. Abdullâh	Hz. Ömer Hz. Ali	Şöyle hikâyet olunur	Hz. Ali'nin Hz. Ömer'in kabri başında ağlaması					
70	Hz. Osman hakkında		Hz. Osman	Hz. İbn Selâm Hz. Osman Hz. Peygamber	Şöyle hikâyet olunur	Hz. Osman'ın şehid edileceği hakkında gördüğü rüyâ					
71	Hz. Ebûbekir Hz. Ömer Hz. Osman Hz. Ali hakkında	Hz. Ebûbekir Hz. Ömer Hz. Osman Hz. Ali		Hz. Peygamber Hz. Ebûbekir Hz. Ali Cebrâil Mikâil	Rivâyet olunur ki	Hicret sırasında Hz. Ali'nin Hz. Peygamber'in yatağına yatması	Müterci m-i fakîr				
72	Haram Yemek				Hz. İbrâhim bin Edhem	Hz. İbrahim b. Edhem'in askerin matharından su içmesi					

Hadîs No	Hadîs Konusu	Hadîs Râvîsi	Hadîs'te Geçen Kişiler	Hikâyede Adı Geçen Kişiler	Hikâye Râvîsi	Hikâyenin Konusu	Hikâye-i Diger	Hikâye-i Diger Ravîsî	Hikâye-i Digerin Konusu	Hikâye-i Diger'de Geçen Kişiler	Kitap İsimleri
73	İçki içmek Tövbesiz ölmek				Bazı meşâyıh	Hacda ağlayarak tavaf eden genç					
74	Şirk Ana babaya karşı gelmek				Hz. Hasan-ı Basrî	Hz. Hasan-ı Basrî'nin anne ve babasını üzenin dostluğuna güvenmeyişi	Hikâye-i diger var.	İbrâhim el-Havâs		Hz. Hızır Hz. İmam Şâfi Hz. Ahmed bin Hanbel Hz. Bîşr-i Hâfi	
75	Müslümanların nâ-baliğ iken vefat eden çocuklarının şefaati		Cebrâil		Hz. Kaffâl-i Şâşî	Evlenmek istemeyen kişinin gördüğü rüyâ					
76	Tövbe etmek				Hz. Ebû Ali ed-Dekkâk	Tövbe hakkında	Müterci m-i fakîr		Tövbe hakkında kaynak		Şifâü'l-Mümin
77	Allâh'tan korkmak Allâh rızasını kazanmak Allâh'ın emrine				Hz. Ali	Hz. Ali'nin nasihatleri					

Hadîs No	Hadîs Konusu	Hadîs Râvîsi	Hadîs'te Geçen Kişiler	Hikâyede Adı Geçen Kişiler	Hikâye Râvîsi	Hikâyenin Konusu	Hikâye-i Diger	Hikâye-i Diger Ravîsî	Hikâye-i Digerin Konusu	Hikâye-i Diger'de Geçen Kişiler	Kitap İsimleri
	uymak iyi amel Dünyanın geçiciliği										
78	Yakîn İmân zayıflığı Şükür			Hz. Dâvûd	Hz. Vehb b. Münebbih	Cenâb-ı Hakk'ın Hz. Dâvûd'a vahyettikleri	Müterci m-i fakîr				
79	Ümmetin 3 tabakası dünyadan el çeken helal kazanıp helal harcayan helal haram düşünmeyen			Hz. Huzeyfe b. Yemân	Şöyle hikâyet olunur	Hz. Huzeyfe b. Yemânî'nin vefat zamanı yaklaşınca buyurdıkları					
80	Sâlih amel Fakr Gınâ Kanâat Dünyanın geçiciliği				Şöyle hikâyet olunur	Dünyanın geçiciliği					

Hadîs No	Hadîs Konusu	Hadîs Râvîsi	Hadîs'te Geçen Kişiler	Hikâyede Adı Geçen Kişiler	Hikâye Râvîsi	Hikâyenin Konusu	Hikâye-i Diger	Hikâye-i Diger Ravîsî	Hikâye-i Digerin Konusu	Hikâye-i Diger'de Geçen Kişiler	Kitap İsimleri
81	Çok yemek Harama bakmak Tamahkârlık Dünya sevgisi			Hiz. Yahyâ bin Zekerîyyâ İblis	Şöyle hikâyet olunur	Hiz. Yahyâ'nın şeytan ile konuşması					
82	Evliyâ hakkında	Hadîs-i kudsî		Hiz. Hızır Hiz. Abdülrezzâk es-San'ânî	Şöyle hikâyet olunur	Hiz. Hızır'ın Medîne-i Münnevver'e'de karşılaştığı veli					
83	Rızık Kanâat			Devlet erbabından ümmü Ca'fer hatun (Zübeyde bint Ca'fer)	Şöyle hikâyet olunur	Ümmü Ca'fer'in dilencilere verdiği sadaka					
84	Ölümü çokca anmak			Hârûn Reşîd	Şöyle hikâyet olunur	Hârûn Reşîd'in vefatı yaklaşınca Allâh'tan af dilemesi					
85	Dünyaya sövmemek Dünyanın ahirete giden binek olduğu hakkında			Şâh-ı Kirmânî	Şöyle hikâyet olunur	Şâh-ı Kirmânî'nin avdayken karşılaştığı veli					

Hadîs No	Hadîs Konusu	Hadîs Râvîsi	Hadîs'te Geçen Kişiler	Hikâyede Adı Geçen Kişiler	Hikâye Râvîsi	Hikâyenin Konusu	Hikâye-i Diger	Hikâye-i Diger Ravîsî	Hikâye-i Digerin Konusu	Hikâye-i Diger'de Geçen Kişiler	Kitap İsimleri
86	Kâmil müslümanın özellikleri			Hz. Râbiatü'l-Adeviyye	Şöyle hikâyet olunur	Hz. Râbiatü'l-Adeviyye'nin ibâdeti					
87	İmânı kâmil olanın beş hasleti (Tevekkül, Allâh'a ısmarlamak, Teslim, Rıza, Sabır)				Hz. Feth el-Mevsilî	Hz. Feth-i Mevsilî'nin Hac yolunda karşılaştığı genç ile mükâlemesi					
88	İlmin önemi hakkında			Hulefâ-yı Abbâsiyye'de n birisi	Şöyle hikâyet olunur	Kişinin ölene kadar ilim öğrenmesi gerektiği					
89	Hz. Ebûbekir hakkında	Hz. Ebû'd-Derdâ	Hz. Ebûbekir	Hz. Ebûbekir	Hz. Ebû'l-Kâsım Nasrâbâdî	Hz. Ebûbekir hakkında kötü konuşan kişiye cin musallat olması					
90	Davete icâbet				Hz. Marûf-ı Kerhî	Duânın fazileti					
91	Fukarayı kollamak			Sûfilerden bir cemâ'at	Şöyle hikâyet olunur	Fakirliğe sabır					

Hadîs No	Hadîs Konusu	Hadîs Râvîsi	Hadîs'te Geçen Kişiler	Hikâyede Adı Geçen Kişiler	Hikâye Râvîsi	Hikâyenin Konusu	Hikâye-i Diger	Hikâye-i Diger Ravîsî	Hikâye-i Digerin Konusu	Hikâye-i Diger'de Geçen Kişiler	Kitap İsimleri
92	Cömertlik Cimrilik			H. Şeyh Şiblî Berber	Şöyle hikâyet olunur	H. Şiblî, berber ve yanlarına gelen fakir arasında geçen hadise					
93	Kibir Allâh güzeldir güzeli sever			Hârûn Reşîd İmam Mâlik	Şöyle hikâyet olunur	Hârûn-ı Reşîd'in İmâm Mâlik'in her söylediğine muvâfakat etmesi Ve kitabının ismini Muvattâ koymas					Muvattâ
94	Sabır Ölünün arkasından isyana düşmemek H. Peygamber'in H. Muâz'a yazdığı mektup		H. Muâz bin Cebel		H. Serî es-Sakatî	H. Serî es-Sakatî'nin sabrı					

Hadîs No	Hadîs Konusu	Hadîs Râvîsi	Hadîs'te Geçen Kişiler	Hikâyede Adı Geçen Kişiler	Hikâye Râvîsi	Hikâyenin Konusu	Hikâye-i Diger	Hikâye-i Diger Ravîsî	Hikâye-i Digerin Konusu	Hikâye-i Diger'de Geçen Kişiler	Kitap İsimleri
95	Sabır Gece secdede dökülen yaş Şehit ve gazilerin kanı Namaza atılan adım Hısım ziyâreti		Cebrâil	Bir hatun	Hz. Mâlik bin Dînâr	Mâlik b. Dînâr ile sâbir bir hatun arasında geçen hadise					
96	Dünyanın mü'minlere kötü kâfirlere sevgili olması		Cebrâil	Kadı Ebâ Bekir bin Fûrek bir Yahûdî	Şöyle hikâyet olunur	Dünyanın Müslümana zindan kaire ise cennet oluşu					
97	Duâ (sıkıntı gideren)			Divânelerden Sa'dûn nam bir mecnûn	Hz. Mâlik bin Dînâr	Sa'dûn isimli meczûbun rızası					
98	Sabır Şükür			Hz. Mûsâ	Ka'bû'l-Ahbâr	Hz. Mûsâ ile Cenâb-ı Hakk'ın mükâlemesi					
99	Ayıpları setr etmek Merhametli olmak			Hz. Âdem	Ka'bû'l-Ahbâr	İnsanlara nasıl davranılırsa Allâh'ın da o şekilde muamele edeceği				Hz. Ömer bin Abdülazîz	İncil

Hadîs No	Hadîs Konusu	Hadîs Râvîsi	Hadîs'te Geçen Kişiler	Hikâyede Adı Geçen Kişiler	Hikâye Râvîsi	Hikâyenin Konusu	Hikâye-i Diger	Hikâye-i Diger Ravîsî	Hikâye-i Digerin Konusu	Hikâye-i Diger'de Geçen Kişiler	Kitap İsimleri
	Affedici olmak										
100	Gece edilen duâ				Hiz. İmam Şafîî	İmâm Şafîî'nin gece ibâdetinde duyduğu ses					
101	Abdest namazı ve duâ	Hadîs-i kudsî			Şeyh Ebû Ali	Şeyh Ebû Ali'nin vasiyeti	Müterci m-i fakîr				
102	Allâh'ın yasaklarında n kaçmak, emirlerine uymak Allâh'ın takdirinin olacağı		Hiz. İbn Abbâs	Hârûn Reşîd	Şöyle hikâyet olunur	Hârûn-ı Reşîd ile hapsedtirdiği genç arasında geçen hadise					
103	Sâlih kişiler ile kötü kişilerin yanında bulunmak hakkında				Hiz. Hakîm Ebû Kâsım	Şeytanın verdiği zarar					
104	Cennete Allâh'ın rahmeti ile		Hiz. Ukkâşe b. Mihsan	Benî İsrâîl'den bir âbid	Şöyle hikâyet olunur	Allâh'ın rahmetine güvenmek					

Hadîs No	Hadîs Konusu	Hadîs Râvîsi	Hadîs'te Geçen Kişiler	Hikâyede Adı Geçen Kişiler	Hikâye Râvîsi	Hikâyenin Konusu	Hikâye-i Diger	Hikâye-i Diger Ravîsî	Hikâye-i Digerin Konusu	Hikâye-i Diger'de Geçen Kişiler	Kitap İsimleri
	girileceği hakkında			Bir peygamber							
105	Âlim, âbid ve ilim hakkında				Hz. İmam Şafîî	İlim öğrenmek		Akza'l-Kuzât-ı Mâverdî			Kur'ân-ı Kerîm
106	İhsan İyilik Merhamet				Bazı kibâr-ı meşâyıhdan	Bazı nasihatler					
107	Tamahkârlık				Fakîh Mehâmilî	Fakîh Mehâmilî'nin kanâatı					
108	Zulüm			Hârûn Reşîd	Şöyle hikâyet olunur	Hârûn-ı Reşîd ile hapsedtiği bir mahkûm arasında geçen konuşma					
109	Sâlih kişiler Helal mal Sâlih evlât			Hz. Serî es-Sakatî Hz. Cüneyd-i Bağdâdî	Şöyle hikâyet olunur	Şükür					
110	Bir hanımla evlenme sebepleri		Hz. Câbir	Kirmân padişahı Şâh Şücâ onun kızı ve damadı	Şöyle hikâyet olunur	Şâh Şücâ'nın kızını sâlih bir genç ile evlendirmesi					
111	Yalan Gazap Tövbe			Meşâyıh-ı kîbârdan		Şeyh Ebû Sa'îd'in kendisine					

Hadîs No	Hadîs Konusu	Hadîs Râvîsi	Hadîs'te Geçen Kişiler	Hikâyede Adı Geçen Kişiler	Hikâye Râvîsi	Hikâyenin Konusu	Hikâye-i Diger	Hikâye-i Diger Ravîsî	Hikâye-i Digerin Konusu	Hikâye-i Diger'de Geçen Kişiler	Kitap İsimleri
				Şeyh Ebû Sa'îd		söven birisine verdiği tepki					
112	Yaratılış toprağı		Hz. Âdem		Şeyh Ebû Ali	Geçici nimetlerle iftihar etmemek					
113	Ehl-i cennet padişahları fakîrler			Hz. Peygamber fakîr bir yiğit padişah	Ebû Muhammed el-Harîrî	Ebû Muhammed el-Harîrî elinden kaçırdığı avı anlatması					
114	Abdâl Kırklar			Abdâldan bir kimse mugannîlerde n yiğit	Hz. Cüneyd-i Bağdâdî	Abdâl	Müterci m-i fakîr				Kâmûs Muhtâr-ı Sıhâh Fetâvâ-yı Sûfiyye
115	Allâh'ın sevdiği kul Hüzün Sâlih amel Fazla gülmek Ahiret için tasalanmak			Meşâyıh-ı kibârdan birisi Müridi Hz. Ebû'l-Caferü'l-Haddâd	Şöyle hikâyet olunur	Şeyhinin vasiyeti üzerine mahzunlara selam veren mürit ve başından geçen hadise					
116	Tövbe etmek Gencin tövbesi				Ali bin Îsâ	Tövbe					

Hadîs No	Hadîs Konusu	Hadîs Râvîsi	Hadîs'te Geçen Kişiler	Hikâyede Adı Geçen Kişiler	Hikâye Râvîsi	Hikâyenin Konusu	Hikâye-i Diger	Hikâye-i Diger Ravîsî	Hikâye-i Digerin Konusu	Hikâye-i Diger'de Geçen Kişiler	Kitap İsimleri
117	İhsan hadîsi	Hz. Ömer	Hz. Peygamber Hz. Ömer Ashâb-ı kirâm Cebrâil Hz. Âdem, Hz. Şît, Hz. İdrîs, Hz. İbrâhim Hz. Mûsâ, Hz. Dâvûd, Hz. İsâ		Bazı meşâyıhdan	Şeyhin mürşidlerini irşadından bir örnek					Kur'ân-ı Kerîm Tevrât Zebûr İncil
118	Marifet Yakîn Akl-ı kâmi		Hz. Âişe		Akza'l-Kuzât-ı Mâverdî	Şehvetten kurtulmanın yolları					
119	Dünyanın geçiciliği Kesret Ahiret tedariki Haramlardan sakınma Rızâ Kanâat İhsân Çok gülmemek	Hz. Ebû Hureyre		Hz. Semnûn Muhibb Hz. Vâsıtî	Bazı kibâr-ı meşâyıhdan	Ma'rifet ve mahabbet					

Hadîs No	Hadîs Konusu	Hadîs Râvîsi	Hadîs'te Geçen Kişiler	Hikâyede Adı Geçen Kişiler	Hikâye Râvîsi	Hikâyenin Konusu	Hikâye-i Diger	Hikâye-i Diger Ravîsî	Hikâye-i Digerin Konusu	Hikâye-i Diger'de Geçen Kişiler	Kitap İsimleri
120	Harama bakmak Haramdan sakınmak			Amr b. Âs Muâviye		Mürüvvetin, sıla- i rahîm olduğu		Hz. Ali			
121	Zulüm etmemek Yalan söylememek Sözünde durmak				Bazı sâlihâ- yı ulemâdan	Mürüvvet					
122	İşleri kimseye anlatmamak				Bazı hükemâ	Bazı nasihatler					
123	Sabır			Reşîd Halîfe	Şöyle hikâyet olunur	Hârûn-ı Reşîd ile hapsettirdiği bir mahkûm arasında geçen konuşma					
124	Müşâvere				Hz. Lokmân	Hz. Lokmân'ın oğluna vasiyeti		Hz. Hasan-ı Basrî			
125	Helalleşmek				Hz. Meymûn bin Mihrân	11/Hûd/18 âyetini okurken zâlim kişinin kendine lanet etmesi					Kur'ân-ı Kerîm
126	Nefisle mücadele				Hz. Yahyâ bin Muâz	Nefis terbiyesi ve riyâzet					

Hadîs No	Hadîs Konusu	Hadîs Râvîsi	Hadîs'te Geçen Kişiler	Hikâyede Adı Geçen Kişiler	Hikâye Râvîsi	Hikâyenin Konusu	Hikâye-i Diger	Hikâye-i Diger Ravîsî	Hikâye-i Digerin Konusu	Hikâye-i Diger'de Geçen Kişiler	Kitap İsimleri
127	Teheccüd namazı Kur'ân-ı Kerîm'i hıfz edip anlamını anlayıp onunla amel etmek				Hz. Râbiatü'l-Adeviyye	Hz. Râbiatü'l-Adeviyye'nin ibâdeti ve Cenâb-ı Allâh'a niyâzı					Kur'ân-ı Kerîm
128	Allâh rızasını üstün tutmak			Hz. Âişe Muâviye	Şöyle hikâyet olunur	Hz. Âişe'nin muâviye'ye yazdığı mektup					
129	Haremeyn hakkında			Hz. Peygamber	Hz. Ebû Hafs el-Haddâd	Hz. Ebû Hafs el-Haddâd'ın rüyâsı					
130	Salavât-ı şerife hakkında		Cebrâil	Hz. Peygamber	Hz. Abdullâh bin Zeyd	Salavât-ı şerîf ve Hz. Peygamber'in şefâati					
131	Kurban		Hz. Fâtıma Hz. Ömer bin Husayn		Hz. Mâlik bin Dînâr	Hz. Mâlik b. Dînâr ve hac yolunda karşılaştığı genç ile arasında geçen hadise					

Hadîs No	Hadîs Konusu	Hadîs Râvîsi	Hadîs'te Geçen Kişiler	Hikâyede Adı Geçen Kişiler	Hikâye Râvîsi	Hikâyenin Konusu	Hikâye-i Diger	Hikâye-i Diger Ravîsî	Hikâye-i Digerin Konusu	Hikâye-i Diger'de Geçen Kişiler	Kitap İsimleri
132	Hac		Abbâs b. Mirdâs Hz. Ebûbekir Hz. Ömer		Ebû'l-Kâsım Beşr	Ebû'l-Kâsım Bîşr'in tavafta karşılaştığı ihtiyâr ile konuşması	Müterci m-i fakîr			Hz. Peygamber Hz. Ebûbekir Hz. Ömer Hz. Abbâs bin Mirdâs	
133	Sadaka			Hz. Süleymân Azrâil	Şöyle hikâyet olunur	Sadaka					
134	Bir amelin karşılığının asgarî on katı olması Oruç hakkında				Hz. Hasan-ı Basrî	Hz. Hasan-ı Basrî'nin nefsiyle cehdi					
135	Şükür İyiliğin karşılığı Küfrân-ı nimet				Akza'l-Kuzât-ı Mâverdî	Kendisine yapılan iyiliği setreden ve şükretmeyen kişi		Hz. İmâm Şâfîî			
136	Zâhidlik				Hz. Hasan-ı Basrî	Cömertlik		Hz. Bîşr-i Hâfî			

Hadîs No	Hadîs Konusu	Hadîs Râvîsi	Hadîs'te Geçen Kişiler	Hikâyede Adı Geçen Kişiler	Hikâye Râvîsi	Hikâyenin Konusu	Hikâye-i Diger	Hikâye-i Diger Ravîsî	Hikâye-i Digerin Konusu	Hikâye-i Diger'de Geçen Kişiler	Kitap İsimleri
137	Yalan söylememek Sözünde durmak Emânete ihanet etmemek Harama bakmamak İffetini korumak Zulüm etmemek				Hiz. Şakîk-i Belhî	Hiz. Şakîk-i Belhî'nin kendi nefesine ettiği nasihatler		Hiz. Ebû Hâtim er-Râzî			
138	Zulüm Hidâyet Mağfiret İhsan Takva Şükür	Hadîs-i kudsî			Bazı kibârdan	İhtiyaçların sadece Allâh'tan istenmesi gerektiği					
139	Berât namazı				Hiz. Serî es-Sakatî	Hiz. Serî es-Sakatî ile cariyesi arasında geçen hadise					
140	Arife gününde okunacak duâ				Bazı ubbâd	Gece ibâdeti, oruç, duâ, istiğfar ve duâ					

Hadîs No	Hadîs Konusu	Hadîs Râvîsi	Hadîs'te Geçen Kişiler	Hikâyede Adı Geçen Kişiler	Hikâye Râvîsi	Hikâyenin Konusu	Hikâye-i Diger	Hikâye-i Diger Ravîsî	Hikâye-i Digerin Konusu	Hikâye-i Diger'de Geçen Kişiler	Kitap İsimleri
141	Duâ		Hz. Ebû'd-Derdâ	Şeyh Ebû Sa'îd el-Kassâb Hz. Hızır		Zalim padişah'tan Şeyh Ebû Sa'îdü'l-Kassâb'a sığınan kadın ve aralarında geçen hadiseler					
142	Duâ		Hz. Âişe		Hz. Yahyâ bin Muâz	Mü'minin recâsının havfindan fazla olması					
143	Müminin evladının vefatına sabrı			Hz. Süfyân-ı Sevri	Bazı meşâyıhdan	Evlâdı vefat eden kişinin buna sabretmesinin ecri					
144	İyi huy sahibi olmak			Hz. Mücâhid b. Cebr Hz. Peygamber Cebrâil Hz. Ca'ferü's-Sadık	Bazı meşâyıhdan	Güzel ahlâk				Hz. Ca'ferü's-Sâdık	
145	Nefsin arzularını vermemek				Bazı sâlihâdan	Soğuk su içmeyen genç					
146	Yetim başı okşamak		Hz. Muâz bin Cebel		Bazı meşâyıhdan	Yetime iyilik etmek					

Hadîs No	Hadîs Konusu	Hadîs Râvîsi	Hadîs'te Geçen Kişiler	Hikâyede Adı Geçen Kişiler	Hikâye Râvîsi	Hikâyenin Konusu	Hikâye-i Diger	Hikâye-i Diger Ravîsî	Hikâye-i Digerin Konusu	Hikâye-i Diger'de Geçen Kişiler	Kitap İsimleri
147	Yeni giysi alınca yapılacaklar				Erbâb-ı tecrîd olan meşâyıh Muhammed bin Dâvûd	Yanında üç akçe saklayan şeyhin rüyâsı					
148	Hayırlı dost				Şöyle hikâyet olunur	İyilerle arkadaşlık etmek					
149	Duâ		Ebû Bürde-i Selemî		Hz. Abdürrahîm Şâmî	Allâh'a güvenmek					Kur'ân-ı Kerîm
150	Kanâat "Sebeb-i âlem-i hilkât"	Hadîs-i kudsî Hz. Âişe Hz. Sa'îd bin el-Müseyyb Hz. İbn Abbâs	Hz. Fâtıma Ehl-i Beyt-i Ali Cebrâîl İsrâfîl Hz. İsâ Hz. Âdem		Şöyle hikâyet olunur	Allâh'a güvenmek					
151	İkrâm etmek				Şöyle hikâyet olunur	Sadaka'nın kazayı önlemesi					
152	Sadaka Sıla-i rahîm Kelime-i tevhîd Fukarâyı			Hz. İsâ	Şöyle hikâyet olunur	Sabır					

Hadîs No	Hadîs Konusu	Hadîs Râvîsi	Hadîs'te Geçen Kişiler	Hikâyede Adı Geçen Kişiler	Hikâye Râvîsi	Hikâyenin Konusu	Hikâye-i Diger	Hikâye-i Diger Ravîsî	Hikâye-i Digerin Konusu	Hikâye-i Diger'de Geçen Kişiler	Kitap İsimleri
	hâkir görmek										
153	Yüksek binalar yapmak hakkında			Hz. Îsâ	Şöyle hikâyet olunur	Gınâ ve dünyaya hevesli olmamak					
154	Tövbe etmek				Bazı meşâyıhdan	Allâh dostunun huzûrunda tövbe etmek					
155	Aldığı vergilerin karşılığını vermeyen hükümdar Adaletli olmayan hükümdar Ailesine dinini öğretmeyen baba İşçiye ücretini vermeyen kişi			Hz. Süleymân	Şöyle hikâyet olunur	Hz. Süleyman ve karınca arasında geçen hadise					

Hadîs No	Hadîs Konusu	Hadîs Râvîsi	Hadîs'te Geçen Kişiler	Hikâyede Adı Geçen Kişiler	Hikâye Râvîsi	Hikâyenin Konusu	Hikâye-i Diger	Hikâye-i Diger Ravîsî	Hikâye-i Digerin Konusu	Hikâye-i Diger'de Geçen Kişiler	Kitap İsimleri
	Hanımına mehrini vermeyen koca										
156	Duâ (hüznün için)				Bazı meşâyıhdan	Sebepsiz hüznün lutûf olması					
157	Allâh'ın haşyetinden ağlamak			Sâbit el- Sâni Ca'fer bin Hasan		21/Enbiyâ/89 âyetini okuyan kişinin duâsının kabul olması					
158	Taziye ve teselli			Hz. Süleymân	Şöyle hikâyet olunur	Hz. Süleyman ve karınca arasında geçen hadise					
159	Sabır			Bişr-i Hâfi	Şöyle hikâyet olunur	Sabretmek ve âhitet için hazırlık yapmak					
160	İkrâm etmek Borçlunun borcunu ödemek Sıkıntısı olanın sıkıntısını çözmek			Hz. Hasan-ı Basrî	Şöyle hikâyet olunur	Hz. Hasan-ı Basrî'nin dilenciye istediğini hemen vermesi					

Hadîs No	Hadîs Konusu	Hadîs Râvîsi	Hadîs'te Geçen Kişiler	Hikâyede Adı Geçen Kişiler	Hikâye Râvîsi	Hikâyenin Konusu	Hikâye-i Diger	Hikâye-i Diger Ravîsî	Hikâye-i Digerin Konusu	Hikâye-i Diger'de Geçen Kişiler	Kitap İsimleri
	Kimse hakkında kötü konuşmama k										
161	Rızâ Sabır Zâhidlik		Hz. Ömer		Şöyle hikâyet olunur	Bir köleyle efendisi arasında geçen konuşmalar					
162	Ahd-nâme duâsı				Asma'î	Asma'î'nin Arafât'da karşılaştığı Arab'ın duâsı					
163	Ehli tevhîd olanların affedileceği				Hz. Mîmşâd Dîneverî	Hz. Mîmşâd Dîneverî'nin tekkesine ölmek için gelen fakir					
164	Duâ	Hz. Ebûbekir			Hz. Yahyâ b. Muâz Râzî	Hz. Yahyâ b. Muâz-ı Râzî'nin münâcâtı					
165	Zâkir olan dil Şâkir olan kalp Sabır Sâlih eş			Mütevekkil Halife Müslim bin Hâlid el-Mekkî Hz.	Ali b. Hammâd Tûrsî	İyilik etmeye niyet edilmesi hâlinde şükretmek gerektiği					

Hadîs No	Hadîs Konusu	Hadîs Râvîsi	Hadîs'te Geçen Kişiler	Hikâyede Adı Geçen Kişiler	Hikâye Râvîsi	Hikâyenin Konusu	Hikâye-i Diger	Hikâye-i Diger Ravîsî	Hikâye-i Digerin Konusu	Hikâye-i Diger'de Geçen Kişiler	Kitap İsimleri
				Ca'ferü's-Sâdık							
166	Abdest Namaz		Hz. Osman	Hz. Esved İbn Yezîd	Şöyle hikâyet olunur	Hz. Esved b. Yezîd'in ibâdete gayreti					
167	En çok azap olunacak gürûhlar	Hz. Ebû Ubeyde b. Cerrâh			Ebû Ca'fer Bağdâdî	Altı grupta olmaması gereken altı özellik					
168	Ramazan'da mukâbele	Hz. İbn Abbâs	Hz. Peygamber Cebrâil		Hz. İbn Mes'ûd	Hafızlara layık olan özellikler					Kur'ân-ı Kerîm
169	Vasiyetnâme yazmak hakkında				Hz. İbn Ömer	Vasiyetnâme yazmak					
170	Allâh te'âlâyı görmek hakkında Namazları vaktinde kılmak	Hz. Cerîr bin Abdullâh			Hz. İmâm Şâfî	Hadîs âlimleri		Hz. Ebû Eyyûb Sahtiyânî			
171	Ehl-i delâlet olanların Müslü-				Hz. Fudayl bin 'İyâz	Bidat ehlinden uzak durmak					

Hadîs No	Hadîs Konusu	Hadîs Râvîsi	Hadîs'te Geçen Kişiler	Hikâyede Adı Geçen Kişiler	Hikâye Râvîsi	Hikâyenin Konusu	Hikâye-i Diger	Hikâye-i Diger Ravîsî	Hikâye-i Digerin Konusu	Hikâye-i Diger'de Geçen Kişiler	Kitap İsimleri
	manlara feda olması										
172	Bir kişinin Müslüman kardeşleri gıyabında onlara duâ etmesi				Bazı ulemâdan	Hayırlı ve az konuşmak		Hz. Zü'n-nûn el-Mısrî			
173	Yemek pişirirken suyunu bol koymak ve artanı komşulara ikram etmek hakkında		Hz. Ebû Zerr	Hz. Abdullâh bin Ca'fer	Şöyle hikâyet olunur	Cömertlik					
174	Sadaka İhsân			Hz. Peygamber Hâtem-i Tayy'ın kabîlesi ve kızı	Şöyle hikâyet olunur	Cömertlik					
175	Ulemâ				Hz. Ömer	Âlimler					
176	Allâh'a itâat ve isyân etmek				Hz. İmam Atâ	Zikir meclisi		Hz. Şeyh Muham			Kur'ân-ı Kerîm

Hadîs No	Hadîs Konusu	Hadîs Râvîsi	Hadîs'te Geçen Kişiler	Hikâyede Adı Geçen Kişiler	Hikâye Râvîsi	Hikâyenin Konusu	Hikâye-i Diger	Hikâye-i Diger Ravîsî	Hikâye-i Digerin Konusu	Hikâye-i Diger'de Geçen Kişiler	Kitap İsimleri
								med Cezerî			
177	Halkın efdâli hakkında			Hz. İsa	Hz. Abdülvâhid bin Zeyd	Hz. Abdülvâhid b. Zeyd ile halvete çekilen bir rahip arasında geçen hadise					
178	Söz vermek İhsân			Hz. İsmâîl	Şöyle hikâyet olunur	Sözünde durmak		Bu da hikâyet olunur ki			
179	Emâneti korumak ve ona ihânet etmek hakkında			Hz. Lokmân		Doğru söylemek, emânete sahip çıkmak ve mâlâyanîyi terk etmek		Bazı ulemâ			
180	Hayırlı sözler söylemek			Hz. İsa	Şöyle hikâyet olunur	Hayır konuşmak		Hz. İdrîs			
181	Sû-i zann Hazm				Hz. İmâm A'meş	Zarar gelecek şeyden uzaklaşmak		Hz. Ömer			
182	Sâlih kadınlar				Bir sâliha hatun kişiden	Sâliha bir kadının kızına nasihati					

Hadîs No	Hadîs Konusu	Hadîs Râvîsi	Hadîs'te Geçen Kişiler	Hikâyede Adı Geçen Kişiler	Hikâye Râvîsi	Hikâyenin Konusu	Hikâye-i Diger	Hikâye-i Diger Ravîsî	Hikâye-i Digerin Konusu	Hikâye-i Diger'de Geçen Kişiler	Kitap İsimleri
183	İçki				Şöyle hikâyet olunur	Şeyh San'ân Hikâyesi'nin farklı bir varyantı					
184	Kanâ'at Rızâ				Hz. Abdurrahmân A'rec	Rızâ ve kimseden bir şey beklememek					
185	Mescid				Ka'bû'l-Ahbâr	Sürekli mescide gitmek					
186	Yalan				Bazı ulemâ	Yalan					
187	Kış günleri				Bazı sâlihâdan	Uzun gecelerde namaz Uzun sabahlarda oruç					
188	Rûhlar hakkında				Hz. İbn Mes'ûd	Mü'minin mü'mine, münafığın münafığa meyli	Bu da hikâyet olunur			Hz. Âîşe	
189	Kaza ve kadere iman			Hz. İmam Ahmed bin Hanbel	Şöyle hikâyet olunur	Hz. Ahmed b. Hanbel'in nasihatleri					
190	Lutf İhsân Kerem				Bazı ulemâ	Cömertlik		Hz. İbn Abbâs			
191	Mal mülk hakkında				Bazı ulemâ	Kişinin malı hakkında musîbeti					

Hadîs No	Hadîs Konusu	Hadîs Râvîsi	Hadîs'te Geçen Kişiler	Hikâyede Adı Geçen Kişiler	Hikâye Râvîsi	Hikâyenin Konusu	Hikâye-i Diger	Hikâye-i Diger Ravîsî	Hikâye-i Digerin Konusu	Hikâye-i Diger'de Geçen Kişiler	Kitap İsimleri
192	Zâlim hükümdâr				Bazı ulemâ	Kişinin dünyada yakın olduklarına ahirette de yakın olacağı	Ve bazıları dahı				
193	Hayır ve hasenât Nefsin arzularından sakınmak				Hz. Muâz bin Cebel	Ölümün sevicecek bir şey olması	Bu da hikâyet olunur				
194	Kendini büyük görme				Hz. Ali	Zilletten korkanın zelîl olacağı					
195	Az konuşmak				Bazı ulemâ	Susmak		Hz. Lokmân Hakîm			
196	Allâh'tan havf			Hz. Abdullâh bin Ömer	Şöyle hikâyet olunur	Hadîs-i şerîn rivâyet hikâyesi					
197	Îade kabul itmek				Bazı selefden	Hadîs-i şerîfin uygulanmasının örneği					
198	Diline sahip çıkmak				Bazı selefden	Kimsenin ayıbını konuşmamak					
199	Afiyette olmak Güvende olmak				Bazı ulemâdan	Şükür					

Hadîs No	Hadîs Konusu	Hadîs Râvîsi	Hadîs'te Geçen Kişiler	Hikâyede Adı Geçen Kişiler	Hikâye Râvîsi	Hikâyenin Konusu	Hikâye-i Diger	Hikâye-i Diger Ravîsî	Hikâye-i Digerin Konusu	Hikâye-i Diger'de Geçen Kişiler	Kitap İsimleri
	Günün rızkına sahip olmak										
200	Rızık				Bazı meşâyıhdan	Hadîs-i şerîfin şerhi					
201	Dünyaya meyl etmemek Yakîn Yakînin dokuz makamı			Süleymân bin Abdûlmelik Hz. Vehb bin Münebbih	Hz. Zekerıyyâ Teymî	Hz. Vehb b. Münebbih'in okuduğu taştâ yazılı olanlar					
202	Bir mümini sevindirmek			Hz. Ömer Hz. Talha	Hz. Câbir	Hz. Ömer'in fazîleti					
203	Âlim			Hz. Âdem Hz. Havvâ	Şöyle hikâyet olunur	Hz. Âdem'in evlâdına nasihati					
204	Az konuşmak	İmâm Nah'î	Hz. Lokmân	Hz. Mûsâ Hz. Âdem	Şöyle hikâyet olunur	Dünya menfaati için dinîni kullananların hâli					
205	Allâh'ın nazar-ı rahmet etmedikleri				Hz. Ma'rûf-ı Kerhî	Hz. Ma'rûf-ı Kerhî ve tövbe eden sarhoş		Bu da hikâyet olunur ki			
206	Birini yanındayken övmek			Hz. Ebûbekir	Hz. Âsma'î	Hadîs-i şerîfin uygulanmasının örneği					

Hadîs No	Hadîs Konusu	Hadîs Râvîsi	Hadîs'te Geçen Kişiler	Hikâyede Adı Geçen Kişiler	Hikâye Râvîsi	Hikâyenin Konusu	Hikâye-i Diger	Hikâye-i Diger Ravîsî	Hikâye-i Digerin Konusu	Hikâye-i Diger'de Geçen Kişiler	Kitap İsimleri
207	Amel hakkında	Hz. Kays bin Âsım Minkarî		Hz. Peygamber Hz. Mesîh Hz. Meryem	Hz. Ahmed bin Ebû'l-Havârî	Hz. Îsâ'nın Hz. Peygamber'i müjdelediği					
208	Bâtıla rızâ göstermemek Öfkesine hakim olmak Affetmek			Hz. Âişe	Şöyle hikâyet olunur	Hadîs-i şerîfin uygulanmasının örneği					
209	Gıybet Kovuculuk		Cebrâil		Şöyle hikâyet olunur	Kovuculuk					Me'âlimü't-Tenzîl
210	Başkalarının kusuru yerine kendi kusurlarına bakmak İnfâk Az konuşmak Sünnete uymak				Şöyle hikâyet olunur	Dünyanın geçiciliği					
211	Ya hayır söyle ya sus				Hz. Mâverdî	Gerekmedikçe konuşmamak ve faydasız söz söylememek	Hatta bazıları				

Hadîs No	Hadîs Konusu	Hadîs Râvîsi	Hadîs'te Geçen Kişiler	Hikâyede Adı Geçen Kişiler	Hikâye Râvîsi	Hikâyenin Konusu	Hikâye-i Diger	Hikâye-i Diger Ravîsî	Hikâye-i Digerin Konusu	Hikâye-i Diger'de Geçen Kişiler	Kitap İsimleri
212	Tövbe etmek İyi amel İkrâm etmek Sadaka Emr-i ma'rûf nehy-i münker Ölümü çok anmak Ahiret tedariki			H. İbrâhîm	H. Hasan-ı Basrî	Ahiret hazırlığı yapmak					
213	Duâ etme âdâbı				H. Ebû Süleymân Dârânî	Duânın başında ve sonunda salavât-ı şerîf getirmek					
214	Zikir				H. Süfyân bin 'Uyeyne	Zikir meclisi					
215	Kur'ân-ı Kerîm okumak				H. Ali	Kur'ân-ı kerîm okumanın fazîleti					Kur'ân-ı Kerîm
216	İlim			Kemîl	H. Ali	İlim öğrenmek					
217	Misvâk				H. Ali	Misvak kullanmak					Kur'ân-ı Kerîm
218	Namaz			H. Dâvûd	Şöyle hikâyet olunur	H. Dâvûd ile Allâh'ın münâcâtı					

Hadîs No	Hadîs Konusu	Hadîs Râvîsi	Hadîs'te Geçen Kişiler	Hikâyede Adı Geçen Kişiler	Hikâye Râvîsi	Hikâyenin Konusu	Hikâye-i Diger	Hikâye-i Diger Ravîsî	Hikâye-i Digerin Konusu	Hikâye-i Diger'de Geçen Kişiler	Kitap İsimleri
219	Arife günü Cuma günü		Hz. Âdem		Şöyle hikâyet olunur	Allâh'ın emrini her şeyden önde tutmak					Şifâü'l-Mü'min
220	Hz. Peygamber'in yüceliği			Hz. Peygamber Hz. Ömer Hz. Mûsâ Hz. Süleymân Hz. Nûh Hz. Âdem Hz. Îsâ	Hikâyet olunur ki	Hz. Peygamber'in faziletleri					
221	Sâbık Muktesid Hesap Zâlim Nefis			Hz. Peygamber Hz. Mûsâ Mesîh Deccâl	Hz. Katâde	Ümmet-i Muhammed'in fazileti					Tefsîr-i Kâzî Kur'ân-ı Kerîm Tevrât Elvâh
222	İkrâm			Hz. Ali Hz. Ömer Hz. Hasan	Hasan bin 'Ubâde	Misafir				Hz. İbrâhim	Kur'ân-ı Kerîm
223	Dünyanın geçiciliği	Hz. Ebû Hureyre		Hz. İbrâhim	Ka'bû'l-Ahbâr	Dünya hakkında					
224	Ahiret tedarikin görmek	Hz. İbn Abbâs			Hz. Îsâ	Dünyayı sevmemek					

Hadîs No	Hadîs Konusu	Hadîs Râvîsi	Hadîs'te Geçen Kişiler	Hikâyede Adı Geçen Kişiler	Hikâye Râvîsi	Hikâyenin Konusu	Hikâye-i Diger	Hikâye-i Diger Ravîsî	Hikâye-i Digerin Konusu	Hikâye-i Diger'de Geçen Kişiler	Kitap İsimleri
225	Büyük ve küçük günahlar İstiğfar				Hz. Âişe	Nefis terbiyesi	Müterci m-i fakîr	Hz. Abdullâh bin Mes'ûd	Küçük günahlar ve tövbe		
226	Dünyanın geçiciliği			İmâm Zührî	Şöyle hikâyet olunur	Ahiret hazırlığı yapmak					
227	İslâm hakkında Gurebâ hakkında				Hz. Hasan-ı Basrî	Hz. Hasan-ı Basrî'nin nasihatleri					
228	Hediyeyi kabul etmek		Hz. Ömer	Hz. Âişe	Hz. Abdullâh bin Ömer	Hediyeyi kabul etmek	Müterci m-i fakîr	İbn Sâ'adî		Hz. Ömer	
229	Hevâ ve tûl-i emel Dünyaya meyl 2. hadîs-i şerîf Vahdet (inzivâyâ çekilmek)	2. Hadîs râvîsi İmrân bin Hittân	Hz. Ebû Zerr		Hz. Lokmân Hakîm	Hz. Lokmân Hakîm'in oğluna nasihatleri	Hikâye-yi diger	Ebû'l-Fazl Şiblî		Abbâs-ı Bağdadî	
230	Dünya lezzetlerinin geçiciliği Dünya sıkıntılarının ahirette				Bazı sâlihâ-yı ümmetden	Halvete çekilen bir kişinin başından geçen hadiseler					

Hadîs No	Hadîs Konusu	Hadîs Râvîsi	Hadîs'te Geçen Kişiler	Hikâyede Adı Geçen Kişiler	Hikâye Râvîsi	Hikâyenin Konusu	Hikâye-i Diger	Hikâye-i Diger Ravîsî	Hikâye-i Digerin Konusu	Hikâye-i Diger'de Geçen Kişiler	Kitap İsimleri
	güzel karşılıklar getireceği										
231	Kâmil mü'min				Hz. Hasan-ı Basrî	Hz. Hasan-ı Basrî'nin nasihatleri					
232	Hased Bugz Katl Şeytan Nefs				Hz. Yahyâ bin Muâz	Mü'minin üç düşmanı					
233	Allâh'ın haşyetinden ağlamak				Hz. Muhammed bin Münkedir	Allâh'ın havf ve haşyetinden ağlamak					
234	Zâlimler			Münker Nekîr	Meysere	Mazlûma yardım etmemek	Müterci m-i fakîr		Müflis		Sahîh-i Müslîm
235	Hayvanâta iyilik etmek				Şöyle hikâyet olunur	Zulme engel olmamak					
236	Mü'minlerin birbirlerini sevmesi ve tek bir vücûd gibi olması			Hz. Ömer Hz. Abdurrahman bin Avf	Hz. Enes bin Mâlik	Hz. Ömer'in fazileti					

Hadîs No	Hadîs Konusu	Hadîs Râvîsi	Hadîs'te Geçen Kişiler	Hikâyede Adı Geçen Kişiler	Hikâye Râvîsi	Hikâyenin Konusu	Hikâye-i Diger	Hikâye-i Diger Ravîsî	Hikâye-i Digerin Konusu	Hikâye-i Diger'de Geçen Kişiler	Kitap İsimleri
237	Allâh'ın rahmeti olmadan kimsenin cennete giremeyeceği			Hz. Ömer	Hz. Ali bin Ebû Tâlib	Hz. Ömer'in fazileti					
238	Dünyanın geçiciliği			Hz. Şu'ayb peygamber Azrâil	Şöyle hikâyet olunur	Dünya hayatının geçiciliği					
239	Allâh'ın sevdiği kulu		Cebrâil	Hz. Mûsâ	Şöyle hikâyet olunur	Hakikî aşk					
240	Namazı cemâatle kılmak			Hz. Zeynelâbidîn	Şöyle hikâyet olunur	Hz. Zeynelâbidîn'in namazı					
241	Hz. Peygamber'in yağmur duâsı	Sahâbeden nicesi			Hz. İbn Mübârek	Yağmur duâsı					
242	İhlâs			Hz. Sehl bin Abdullâh Tüsterî	Bazı sülehâdan	Hz. Selh b. Abdullâh-ı Tüsterî'nin fazileti					
243	Zikiru'llâh			Hz. İbrâhimü'l-Havâs	Hz. Hâmid-i Esved	Zikiru'llâh					

Hadîs No	Hadîs Konusu	Hadîs Râvîsi	Hadîs'te Geçen Kişiler	Hikâyede Adı Geçen Kişiler	Hikâye Râvîsi	Hikâyenin Konusu	Hikâye-i Diger	Hikâye-i Diger Ravîsî	Hikâye-i Digerin Konusu	Hikâye-i Diger'de Geçen Kişiler	Kitap İsimleri
244	Allâh'ın affediciliği Tövbe			Hz. Dâvûd	Şöyle hikâyet olunur	Allâh'ın rahmetine güvenmek					
245	Kâmil mü'min Nefs				Hz. Cüneyd-i Bağdâdî	Hz. Cüneyd-i Bağdâdî'nin başından geçen hadise					
246	Nefsin arzularının tersini yapmak				Hz. Ömer	Nefsi şehvetlerden men etmek					
247	Kıyâmet gününde sorucalacak beş suâl				Hz. Zü'n-Nûn-ı Mısrî	Hz. Zü'n-Nûn-ı Mısrî ile veli bir kul arasında geçen hadise					
248	Halka ahkâm-ı şeriatı öğreten âlim Öğrendiği ile amel eden kişi Ahiret için hazırlık yapmak				Şöyle hikâyet olunur	Halvete çekilen bir kişi ile melek arasında geçen hadise					

Hadîs No	Hadîs Konusu	Hadîs Râvîsi	Hadîs'te Geçen Kişiler	Hikâyede Adı Geçen Kişiler	Hikâye Râvîsi	Hikâyenin Konusu	Hikâye-i Diger	Hikâye-i Diger Ravîsî	Hikâye-i Digerin Konusu	Hikâye-i Diger'de Geçen Kişiler	Kitap İsimleri
249	Hayır konuşmak ya da susmak				Bazı ulemâdan	Gerekmedikçe konuşmamak ve faydasız söz söylememek					
250	Kul hakkı hariç günahların affı				Hz. Süfyân-ı Sevrî	Hz. Süfyân-ı Sevrî'nin nasihati					
251	Gâziler				Hz. Cüneyd-i Bağdâdî	İkrâm etmek					
252	Gıybet		Hz. Mûsâ		Hz. Cüneyd-i Bağdâdî	Gıybet					
253	Ümmetin hesapsız cennete girmesi			Hz. Peygamber Hz. Ömer ve onun câriyesi Zâide hatun Rıdvân	Şöyle hikâyet olunur	Hz. Peygamber ile Hz. Ömer'in cariyesi Zâide Hatun'un arasında geçen hadise					
254	İlim hakkında				Hz. Îsâ	İlmin ehil olana öğretilmesi	Bu da hikâyet olunur				
255	Tevâzu Dünyaya meyl etmemek Hilm ve af			Hz. Âdem	Ka'bû'l-Ahbâr	Cenâb-ı Allâh'ın Hz. Âdem'e vahyettikleri					

Hadîs No	Hadîs Konusu	Hadîs Râvîsi	Hadîs'te Geçen Kişiler	Hikâyede Adı Geçen Kişiler	Hikâye Râvîsi	Hikâyenin Konusu	Hikâye-i Diger	Hikâye-i Diger Ravîsî	Hikâye-i Digerin Konusu	Hikâye-i Diger'de Geçen Kişiler	Kitap İsimleri
256	Allâh'ın müminlerin yaptıkları iyiliklerin karşılığını hem dünyada hem ahirette vermesi, kâfirlerin yaptığı iyiliklerin karşılığını ise sadece dünyada vermesi			Hz. Îsâ Cebrâil	Şöyle hikâyet olunur	Hz. Îsâ'nın başından geçen hadise					
257	Fakr Dünyaya meyl				Bazı zühhâd hikâyet edip der ki	Dünyanın geçiciliği ve ahirete hazırlık					
258	Dünyada bir garip ve yolcu gibi olmak Sürekli ölümü hatırlamak				Ka'bû'l-Ahbâr	Dünyada garîb gibi olmak					

Hadîs No	Hadîs Konusu	Hadîs Râvîsi	Hadîs'te Geçen Kişiler	Hikâyede Adı Geçen Kişiler	Hikâye Râvîsi	Hikâyenin Konusu	Hikâye-i Diger	Hikâye-i Diger Ravîsî	Hikâye-i Digerin Konusu	Hikâye-i Diger'de Geçen Kişiler	Kitap İsimleri
259	Zâhidlik			Şeyh Esed	Şöyle hikâyet olunur	Esed adında bir şeyhin başından geçen hadise					
260	Rızk				Şöyle hikâyet olunur	İkrâm					
261	Havf			Hz. Dâvûd	Ka'bû'l-Ahbâr	Havf ve recâ					
262	Rızâ Kanâat			Hz. Süfyân-ı Sevrî	Hz. Yûsuf bin Esbât	Hz. Süfyân-ı Sevrî'nin başından geçen hadise					
263	Nefsin şehvâtına sabır			Hz. İbrahim bin Edhem	Bazı meşâyıhdan	Dünyanın geçiciliği					
264	Zikrullah				Hz. İmam Gazzâlî	Zikrullâh					
265	Beşîr ve Nezîr				Asma'î	Asma'î'nin karşılaştığı Arap'la arasında geçen hadise					Kur'ân-ı Kerîm
266	Dünyanın geçiciliği Mal ve mülk			Hârûn Reşîd	Asma'î	Hârûn-ı Reşîd'in okuduğu beyit					
267	Havf ve recâ				Hz. Ebû Ali Rûdbârî	Ölümün sevilecek bir şey olması					

Hadîs No	Hadîs Konusu	Hadîs Râvîsi	Hadîs'te Geçen Kişiler	Hikâyede Adı Geçen Kişiler	Hikâye Râvîsi	Hikâyenin Konusu	Hikâye-i Diger	Hikâye-i Diger Ravîsî	Hikâye-i Digerin Konusu	Hikâye-i Diger'de Geçen Kişiler	Kitap İsimleri
268	Kötülüğü eliyle diliyle ya da kalbiyle men etmek			Hz. Süleymân	Hz. Vehb b. Münebbih	Bir peygamberin yaşadığı hadiseler					
269	Dünyanın geçiciliği				Hz. Bâyezîd-i Bistâmî	Zühd					
270	Helâl kazanç talep etmek				Bazı sâlihâdan	Helâl kazanç					
271	Şükür Sabır				Hz. Zü'n-Nûn-ı Mısırî	Zü'n-Nûn-ı Mısırî'nin başından geçen hadise					
272	Zikrullah				Bazı sâlihâdan	Zikir ve hükümdâra yakın olmak					
273	Dünyaya meyl				Hz. Îsâ	Dünyanın geçiciliği					
274	Sabah ezanı				Bazı meşâyıhdan	Zikrullâh					
275	Teheccüd namazı		Cebrâil		Bazı ârifinden	Gece ibâdeti					Kur'ân-ı Kerîm
276	Muharrem ayı			Hz. Cüneyd-i Bağdâdî	Şöyle hikâyet olunur	Muharrem orucu					

Hadîs No	Hadîs Konusu	Hadîs Râvîsi	Hadîs'te Geçen Kişiler	Hikâyede Adı Geçen Kişiler	Hikâye Râvîsi	Hikâyenin Konusu	Hikâye-i Diger	Hikâye-i Diger Ravîsî	Hikâye-i Digerin Konusu	Hikâye-i Diger'de Geçen Kişiler	Kitap İsimleri
277	Âşûre günü (10 Muharrem)				Şöyle hikâyet olunur	Âşûre gününün fazîleti					
278	Recep ayı				Hz. Vehb b. Münebbih	Recep ayında edilen tövbe					
279	Şabân ayı	Hz. Âişe		Hârûn Reşîd	Şöyle hikâyet olunur	Şabân ayının fazîleti					
280	Tekvir Sûresi			İbn Ömer Hz. Peygamber	Şöyle hikâyet olunur	Tekvir Sûresi					
281	Ramazan-ı şerîf ayı hakkında	Hz. Selmân-ı Fârisî			Hz. Ali	Ramazân ayı ve İhlâs Sûresi					
282	Bayram				Hz. İbn Mes'ûd	Bayram gecesinin fazîleti					
283	Ahiret tedarikin görmek	Hz. Ebû Zerr			Hz. Atâ-yı Sülemî	Çokca ağlamak					
284	Kuşluk namazı Duhâ namazı				Katâde	Kıyamet gününde her bir grubun işlediği amel üzre çağrılması					

Hadîs No	Hadîs Konusu	Hadîs Râvîsi	Hadîs'te Geçen Kişiler	Hikâyede Adı Geçen Kişiler	Hikâye Râvîsi	Hikâyenin Konusu	Hikâye-i Diger	Hikâye-i Diger Ravîsî	Hikâye-i Digerin Konusu	Hikâye-i Diger'de Geçen Kişiler	Kitap İsimleri
285	Teheccüd namazı			Hz. Ebûbekir Hz. Ömer Hz. İbn Abbâs Ebû Nüvâs Ebû'l-Atâhiyye		82/İnfıtar/6 âyet-i kerîmesi					
286	Kelime-yi Şehâdet Namaz Tesbihât				Hz. Cüveynî	Bazı tesbihâtın fazîleti					
287	İctihâd			Hz. Peygamber	Hz. Ömer bin Abdülazîz	Ulemânın ihtilâfı					
288	Fatihâ Sûresi Rükye				Muhammed bin Ali el-İrâkî	Fâtiha Sûresi'nin rükye olması					
289	Şiir hakkında			Hz. Peygamber Hz. Âişe	Hz. Hişâm bin Urve	Şiir ve Hz. Âişe'nin şiirden iyi anlaması					
290	Rüyâ hakkında			Hz. Peygamber Hz. Ebûbekir	Hz. Âişe	Hz. Âişe'nin gördüğü rüyâ ve Hz. Ebûbekir 'in tabiri					

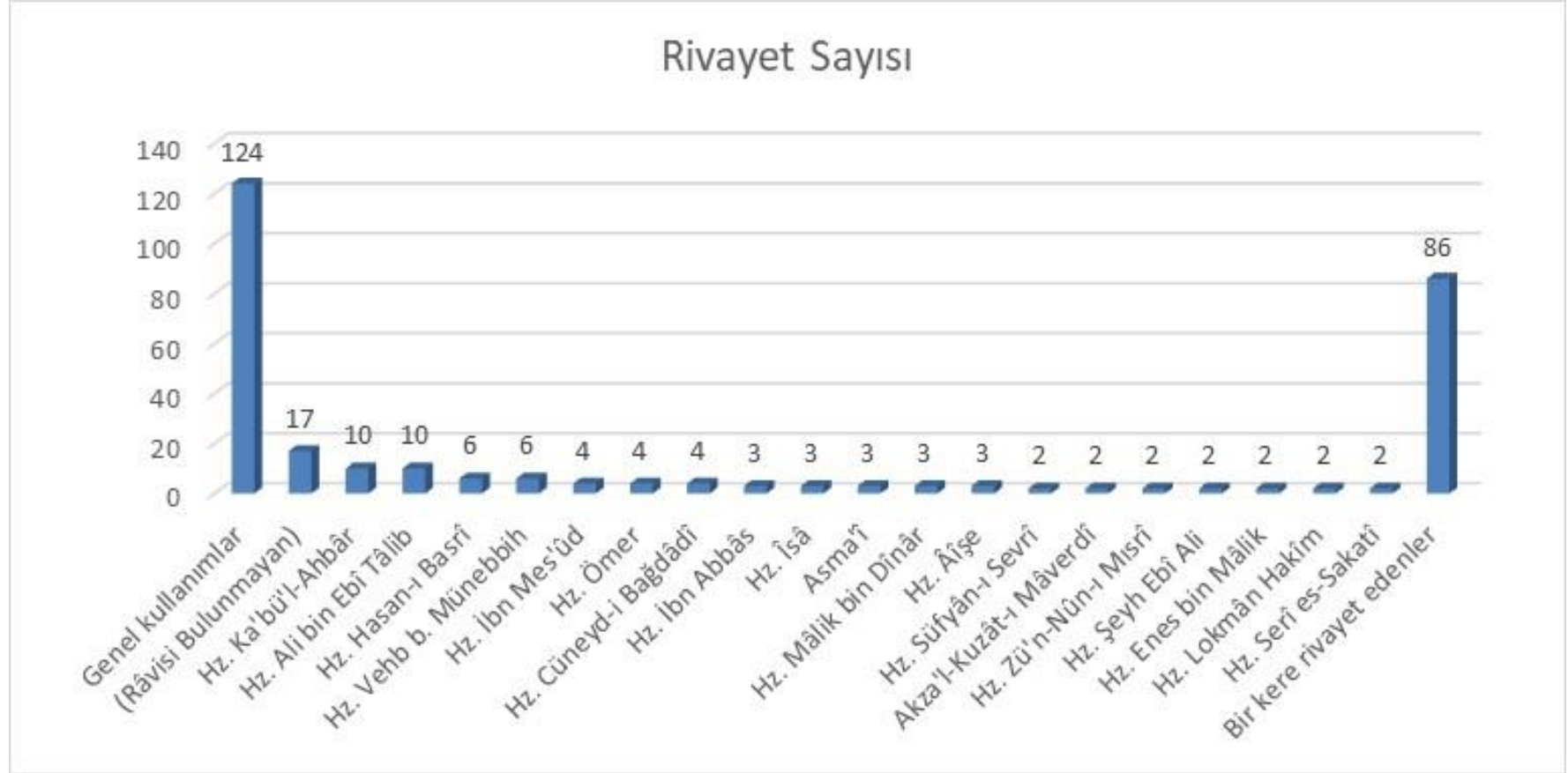
Hadîs No	Hadîs Konusu	Hadîs Râvîsi	Hadîs'te Geçen Kişiler	Hikâyede Adı Geçen Kişiler	Hikâye Râvîsi	Hikâyenin Konusu	Hikâye-i Diger	Hikâye-i Diger Ravîsî	Hikâye-i Digerin Konusu	Hikâye-i Diger'de Geçen Kişiler	Kitap İsimleri
291	Şifâ hakkında			Hz. Mûsâ	Şöyle hikâyet olunur	Şifâyı Şâfi olan Cenâb-ı Allâh'ta olduğu					
292	Haram olan giysiler hakkında				Hz. İmâm Ebû Hanîfe	Güzel giyinmek					
293	Dostlarla yapılan ticâret âdâbı hakkında				İbn Zîyâd	Mürüvvet					
294	Hayâ Edeb				Lokmân Hakîm	Âkıl kişi					
295	Yemek yeme adabı				Hz. İbn Mes'ûd	Besmele					
296	Şefa'ât Muhtaçlara yardım,				Bazı ulemâdan	Sadaka					
297	Bazı nasihatlar				Hz. Ali bin Ebû Tâlib	Safrakeş yemeği					
298	Dünyanın geçiciliği Ahiret tedârîki görmek			Hz. Hızır Hz. Mûsâ	Şöyle hikâyet olunur	Ahiret hazırlığı yapmak					
299	Helâl kazanç Sâlih amel	Hz. Ebû'd-Derdâ		Hz. Rebî bin Heysem	Şöyle hikâyet olunur	Ahiret hazırlığı yapmak					

Hadîs No	Hadîs Konusu	Hadîs Râvîsi	Hadîs'te Geçen Kişiler	Hikâyede Adı Geçen Kişiler	Hikâye Râvîsi	Hikâyenin Konusu	Hikâye-i Diger	Hikâye-i Diger Ravîsî	Hikâye-i Digerin Konusu	Hikâye-i Diger'de Geçen Kişiler	Kitap İsimleri
	Ölü gibi olmak										
300	Secdede uyuya kalmak			Hz. Yahyâ Hz. Îsâ	Şöyle hikâyet olunur	Secdede iken uyuyakalmak					

Ek 2. Hikâye Râvîlerinin Listesi

Hikâye Râvisi	Rivayet Sayısı
Şöyle hikâyet olunur	84
Râvisi Bulunmayan	17
Bazı meşâyıhdan	14
Bazı ulemâdan	14
Hiz. Ka'bû'l-Ahbâr	10
Hiz. Ali bin Ebû Tâlib	10
Bazı sülehâdan	6
Hiz. Hasan-ı Basrî	6
Hiz. Vehb b. Münebbih	6
Hiz. İbn Mes'ûd	4
Hiz. Ömer	4
Hiz. Cüneyd-i Bağdâdî	4
Bazı selefden	3
Bazı kibârdan	3
Hiz. İbn Abbâs	3
Hiz. İsa	3
Asma'î	3
Hiz. Mâlik bin Dînâr	3
Hiz. Âişe	3
Hiz. Süfyân-ı Sevrî	2
Akza'l-Kuzât-ı Mâverdî	2
Hiz. Zü'n-Nûn-ı Mısrî	2
Hiz. Şeyh Ebû Ali	2
Hiz. Enes bin Mâlik	2
Hiz. Lokmân Hakîm	2
Hiz. Serî es-Sakatî	2
Bir kere rivayet edenler	86

Ek 3.Hikâye Râvîlerinin Tablosu

Ek 4. Hadîslerde Adı Geçen Kişilerin Listesi

Hadîs'te Geçen Kişiler	Sıklık (Adet)
Cebrâîl	14
Hz. Ömer	6
Hz. Âişe	4
Hz. Âdem	3
Hz. Ebûbekir	3
Hz. Fâtıma	2
Hz. Peygamber	2
Hz. Hüseyin	2
Hz. İsâ	2
Hz. Hasan	2
Hz. Ebû Zerr	2
Hz. Mu'âz bin Cebel	2
Hz. Mûsâ	2
Hz. Osman	2
Hz. Ali	2
Muâviye	1
Ashâb-ı kirâm	1
Hz. Dâvûd	1
Hz. Safiyye	1
Hz. Ukkâşe b. Mihsan	1
Hz. Şît	1
Hz. İdrîs	1
Hz. İbrâhim	1
Hz. Câbir	1
Hz. Ebû'd-Derdâ	1
Hz. Âdem	1
Abbâs b. Mirdâs	1
Ebû Bürde-i Sülemî	1
Ehl-i Beyt-i Ali	1
Hz. İbn Abbâs	1
Hz. Lokmân	1
Hz. Abdullâh	1
İsrâfîl	1
Hz. Ömer bin Husayn	1

Ek 5.Hadîslerde Adı Geçen Kişilerin Tablosu

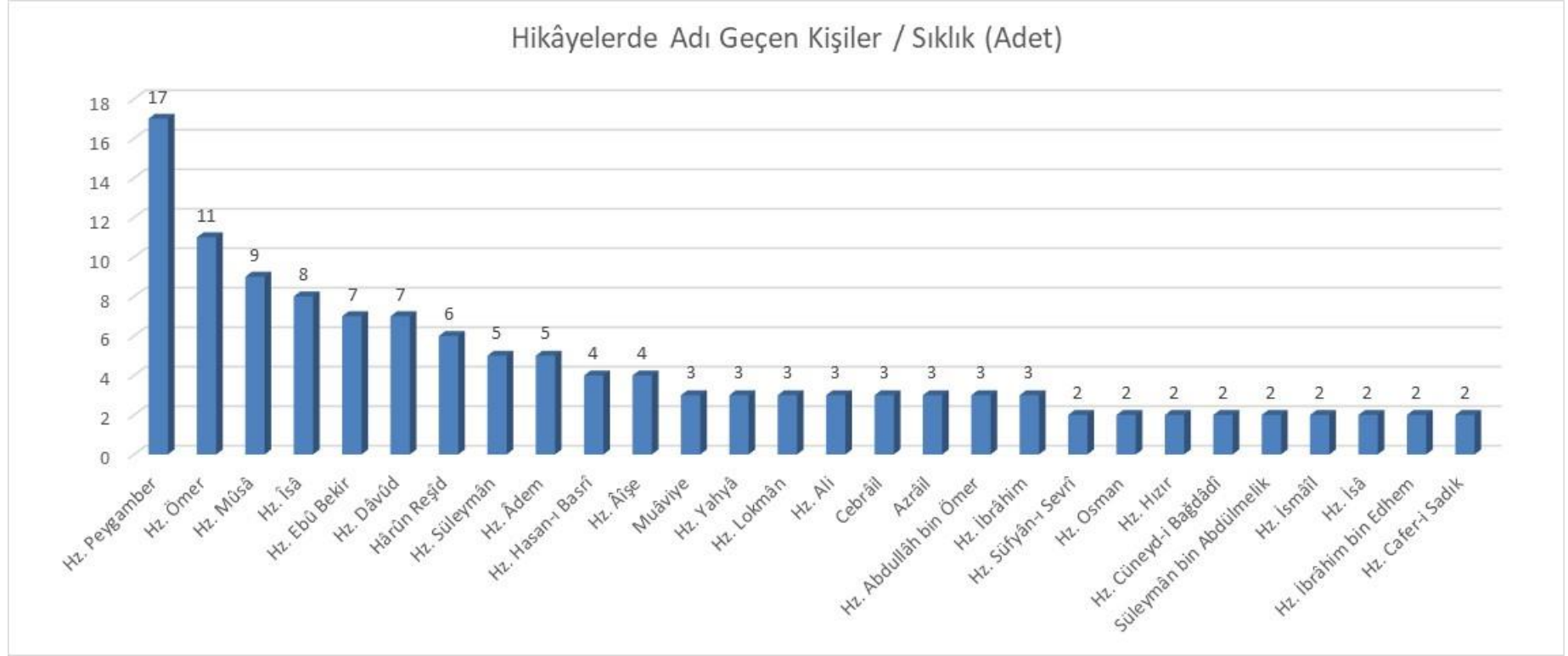
Ek 6. Hikâyede Adı Geçen Kişilerin Listesi

Hikâyede Adı Geçen Kişiler	Sıklık (Adet)
Hız. Peygamber	17
Hız. Ömer	11
Hız. Mûsâ	9
Hız. İsâ	8
Hız. Ebûbekir	7
Hız. Dâvûd	7
Hârûn Reşîd	6
Hız. Süleymân	5
Hız. Âdem	5
Hız. Hasan-ı Basrî	4
Hız. Âişe	4
Muâviye	3
Hız. Yahyâ	3
Hız. Lokmân	3
Hız. Ali	3
Cebrâil	3
Azrâil	3
Hız. Abdullâh bin Ömer	3
Hız. İbrâhim	3
Hız. Süfyân-ı Sevrî	2
Hız. Osman	2
Hız. Hızır	2
Hız. Cüneyd-i Bağdâdî	2
Süleymân bin Abdülmelik	2
Hız. İsmâil	2
Hız. İsâ	2
Hız. İbrâhim bin Edhem	2
Hız. Ca'ferü's-Sadık	2
Talha bin Mutarraf	1
Şeyh Esed	1
Şeyh Ebû Sa'îd el-Kassâb	1
Şâh-ı Kirmânî	1
Şâh Şücâ	1
Semerikand sultanlarından Nûh	1
Sâbit el- Sâni	1
Rıdvân	1
Reşîd Halife	1
Nasr bin Ahmed	1
Mütevekkil Halife	1
Müslim bin Hâlid el-Mekkî	1

Hikâyede Adı Geçen Kişiler	Sıklık (Adet)
Münker Nekîr	1
Mikâil	1
Meşâyih-ı kîbârdan Şeyh Ebû Sa'îd	1
Me'mûn-ı Halife	1
Kuteybe bin Müslim	1
Kemîl	1
Kadı Ebâ Bekir bin Fûrek	1
İsmâil bin Ahmed	1
İmâm Zührî	1
H. İmam Mâlik	1
İblis	1
H. Zeynelâbidîn	1
H. Zeyd b. Sâbit	1
H. Vehb bin Münebbih	1
H. Vâsîî	1
H. Talha	1
H. Şu'ayb peygamber	1
H. Şeyh Şiblî	1
H. Serî es-Sakatî	1
H. Semnûn Muhibb	1
H. Sehl bin Abdullâh Tüsterî	1
H. Rebî bin Heysem	1
H. Râbiatü'l-Adeviyye	1
H. Nûh	1
H. Mücâhid b. Cebr	1
H. Muâviye bin Kurre	1
H. Meryem	1
H. İshâk	1
H. İmam-ı Atâ	1
H. İmam Ahmed bin Hanbel	1
H. İbrâhimü'l-Havâs	1
H. İbn Selâm	1
H. İbn Cüreyc	1
H. İbn Abbâs	1
H. Huzeyfe b. Yemân	1
H. Hızır	1
H. Havvâ	1
H. Hasan-ı Basrî	1
H. Hasan	1
H. Hakîm es-Semerkindî	1
H. Esved İbn Yezîd	1
H. Ebû'l-Ca'ferü'l-Haddâd	1
H. Ebû Mansûr Mâturîdî	1
H. Ebûbekir Verrâk	1

Hikâyede Adı Geçen Kişiler	Sıklık (Adet)
Hız. Abdürrezzâk es-San'ânî	1
Hız. Abdurrahman bin Avf	1
Hız. Abdullâh bin Ca'fer	1
Hız. Abbâs	1
Ebû'l-Atâhiyye	1
Ebû Nüvâs	1
Ebû Hureyre	1
Ebû ed-Derrâc	1
Ebû Abdullâh Muhammedü'n-Neccârî	1
Eba Bekir İsâ el-Masîsî	1
Deccâl	1
Ca'fer bin Hasan	1
Bîşr-i Hâfî	1
Amr b. Âs	1
Zübeyde bint Ca'fer	1

Ek 7.Hikâyede Adı Geçen Kişilerin Tablosu

Ek 8.Hadîs Konuları Listesi

Hadîs Konusu	Sıklık (Adet)
Dua	22
Sabır	15
Namaz	14
Af	11
Dünyanın Geçiciliği	11
Amel	10
Mübarek Günler	10
Dünyaya Meyletmemek	9
Konuşma Âdâbı	9
Nefis	9
Haramlardan Kaçınmak	8
İhsân	8
Sadaka	8
Şükür	8
Zikir	8
Ahiret İçin Hazırlık Yapmak	7
Havf	7
Tövbe	7
İnsanlara Yardım Etmek	6
Kanâat	6
Rızâ	6
Yöneticiler	6
Haram	6
İkrâm	5
Yemek Yeme Âdâbı	5
Akıl	4
Âlim	4
Evliyâ	4
Kelime-i Tevhîd	4
Merhamet	4
Mescîd	4
Rızık	4
Yalan	4
Zâhidlik	4
Zulüm	4
Allâh'ın Haşyetinden Ağlamak	3
Emâneti Korumak	3
Emir-i Bi'l-Ma'rûf Nehy-i 'Anil-Münker	3
Gâzî	3
Helâl	3

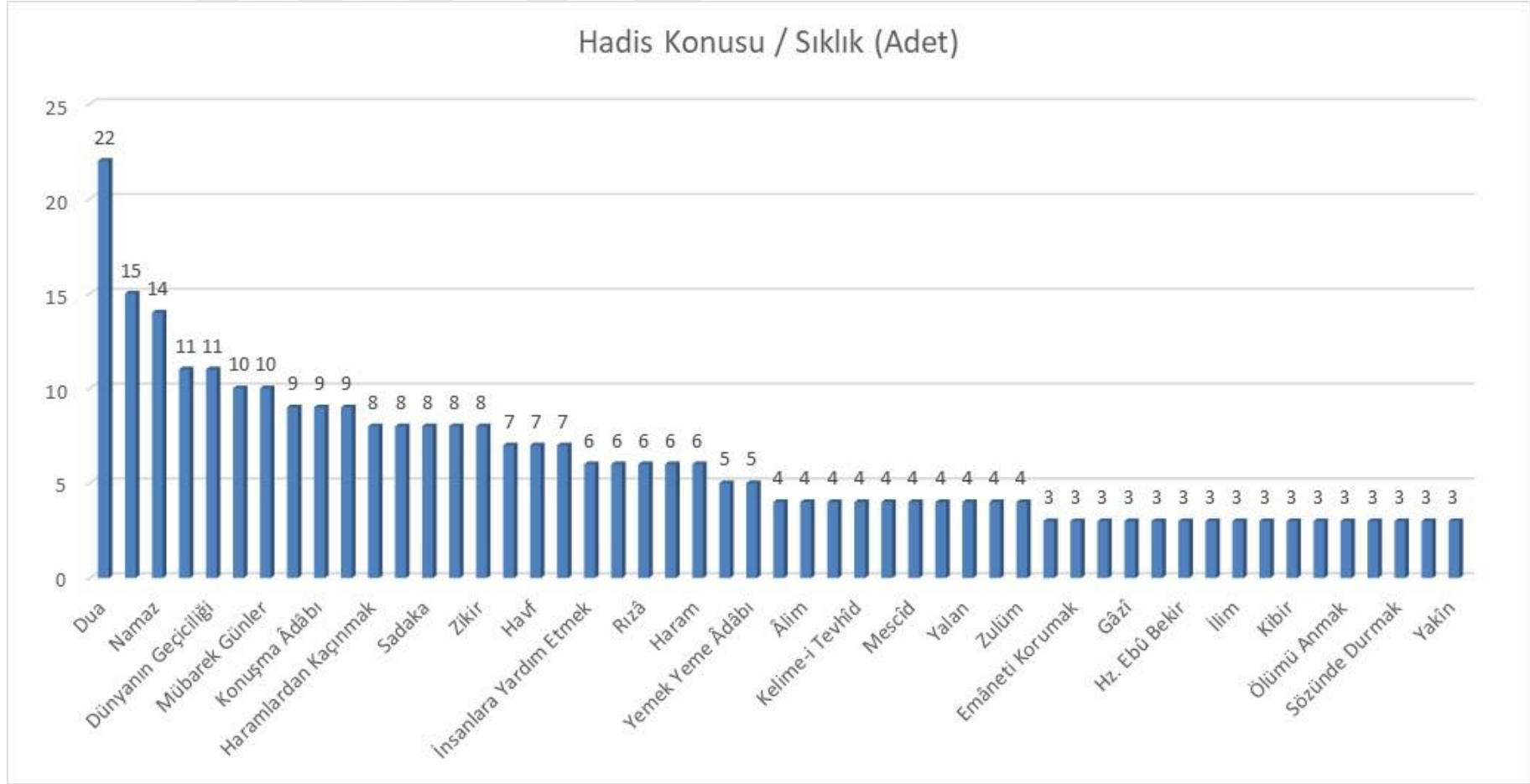
Hadîs Konusu	Sıklık (Adet)
Hız. Ebû Bekir	3
Hız. Ömer	3
İlim	3
Kâmil Mü'min	3
Kibir	3
Kur'ân-I Kerîm	3
Ölümü Anmak	3
Rahmet	3
Sözünde Durmak	3
Ulemâ	3
Yakîn	3
Âbid	2
Afiyet	2
Alışveriş Âdâbı	2
Allâh'ı Güzel Zann Eylemek	2
Anne Baba Rızası	2
Birrü ihsân	2
Cennet	2
Fakirler	2
Gıybet	2
Güzel Huy	2
Haremeyn	2
Hediyeyi Kabul Etmek	2
Hız. Ali	2
Hız. Osman	2
Hız. Peygamber'in Fazîleti	2
İçki	2
İmân	2
İstiğfar	2
İyiliğin Karşılığı	2
İyilik	2
Mağfîret	2
Mal ve Mülk	2
Oruç	2
Recâ	2
Sâlih Arkadaş	2
Sâlih Eş	2
Sıla-i Rahîm	2
Sû-i Zann	2
Tamahkârlık	2
Tevâzu	2
Tevekkül	2
Zâlimler	2
Tazîye	2
Sûre ve Âyet-i Kerîmler	2

Hadîs Konusu	Sıklık (Adet)
Abdâl	1
Abdest	1
Âhiret için Hazırlık Yapmak	1
Akrabalık	1
Allâh	1
Allâh Güzeldir Güzeli Sever	1
Allâh Rızası	1
Allâh'ın Affediciliği	1
Allâh'tan Havf	1
Amîl Kişi	1
Ayıpları Örtmek	1
Azap	1
Bazı Nasihatlar	1
Beşîr Ve Nezîr	1
Buğz	1
Cimrilik	1
Cömertlik	1
Çok Gülmemek	1
Davete İcâbet	1
Doğru Sözlü Olmak	1
Dünyaya Sövmemek	1
Edeb	1
Ensâr	1
Evlilik	1
Fakr	1
Fazla Gülmek	1
Fedaîler	1
Fıkıh	1
Fuhş	1
Gazap	1
Gınâ	1
Gurebâ	1
Günahlar	1
Hac	1
Hadîs-i Kudsî	1
Hak Yemek	1
Hakkı Gözetmek	1
Halkın Efdâli	1
Hased	1
Hayâ	1
Hayvanâta İyilik Etmek	1
Hazm	1
Helâl Kazanç	1
Helalleşmek	1
Hesap	1

Hadîs Konusu	Sıklık (Adet)
Hevâ ve Heves	1
Hidâyet	1
Hilm	1
Hüzün	1
Hız. Abbâs	1
İctihâd	1
İffet	1
İhlâs	1
İnfâk	1
İnsanları Övmek	1
İnzivâ	1
İslâm	1
İstişare	1
İsyân	1
İtâat	1
İyi Huy Sahibi Olmak	1
Kafirler	1
Katl	1
Kavunun Faydaları Hakkında	1
Kerem	1
Kesret	1
Kırklar	1
Kıyâmet Hesabı	1
Kovuculuk	1
Kötü Arkadaş	1
Kötü Huy	1
Kul Hakkı	1
Kurban	1
Lutûf	1
Marifet	1
Misvâk	1
Muhâcir	1
Muktesid	1
Musafaha	1
Mücâhid	1
Müezzinler	1
Mü'minler	1
Nankörlük	1
Ölü Gibi Olmak	1
Rûh	1
Rûkye	1
Rüyâ	1
Sabah Ezanı	1
Sâbık	1
Sakinlik	1

Hadîs Konusu	Sıklık (Adet)
Salavât-I Şerîf	1
Salîh Evlât	1
Sâlih Kişiler	1
Sâlih Niyet	1
Saygı	1
Secde	1
Selamlaşmak	1
Sevgi	1
Sövmek	1
Su içmek	1
Sünnete Uymak	1
Şefaât	1
Şehîd	1
Şehvet	1
Şeytân	1
Şifâ	1
Şiir	1
Şirk	1
Takva	1
Teselli	1
Teslim	1
Vasiyetnâme	1
Verâ	1
Vesvese	1
Yaratılış	1
Yüksek Binalar	1
Zemzem	1
Borç Vermek	1

Ek 9.Hadîs Konuları Tablosu

Ek 10.Hikâye Konuları Listesi

Hikâyenin Konusu	Sıklık (Adet)
Duâ	19
Dünyanın geçiciliği	17
İbâdet	13
Sabır	13
Nefis	12
Tövbe	12
Zikir	12
Konuşma Âdâbı	10
Ahret için hazırlık yapmak	9
Havf	9
Sadaka	9
Hz. Ömer'in Faziletleri	8
Şükür	8
Tevekkül	8
İlim	6
Sûre ve Âyet-i Kerîmeler	5
Mübarek günler	5
Cömertlik	5
Dünyayı sevmemek	5
Hadis-i şerîf	5
Oruç	5
Rızâ	5
Af	4
Evliyâ	4
Harama bakmamak	4
Hayırlı konuşmak	4
Hz. Ali'nin Faziletleri	4
İyilik	4
Namaz	4
Rüyâ	4
Şehvet	4
Teslimiyet	4
Zulüm	4
Akıl	3
Âlimler	3
Allâh'a itâat	3
Güzel ahlâk	3
Hz. Mûsâ'ya Vahyedilenler	3
İkrâm	3
İyi arkadaş	3
Kâmil mü'min	3

Hikâyenin Konusu	Sıklık (Adet)
Kötü arkadaş	3
Mahabbet	3
Mescid	3
Mürüvvet	3
Recâ	3
Rızık	3
Sünnet-i Seniyyeye Uymak	3
Şeytân	3
Ulemâ	3
Allâh'ın rahmeti	2
Amel	2
Büyükklere hürmet	2
Cimrilik	2
Dünya	2
Evlilik	2
Hased	2
Hediyeyi kabul etmek	2
Hüzün	2
Hz. Ebûbekir'in Fazîletleri	2
Hz. Peygamber'in Fazîletleri	2
İçki İçmek	2
İsteyeni geri çevirmemek	2
Kanâat	2
Kelime-i tevhîd	2
Kıyamet	2
Kibir	2
Kur'ân-ı kerîm	2
Mağfiret	2
Mazlûmlar	2
Merhamet	2
Salavât-ı şerîf	2
Selâmlaşma	2
Sıla-i rahîm	2
Tevâzu	2
Yalan	2
Abdâl	1
Abdest	1
Acele	1
Alışveriş âdâbı	1
Allâh için sevip Allâh için buğz	1
Allâh'ın haşyetinden ağlamak	1
Allâh'ın her şeyi görüp bilmesi	1
Ashab-ı kirâmın fazileti	1
Ayıpları örtmek	1
Ayna bahsi	1

Hikâyenin Konusu	Sıklık (Adet)
Az uyumak	1
Az yemek	1
Bazı nasihatler	1
Bedduâ	1
Besmele	1
Birini övmek	1
Borç vermek	1
Cimâ	1
Dedikodu	1
Doğru söylemek	1
Dünyanın kâfirim cenneti oluşu	1
Dünyanın Müslümâna zindan oluşu	1
Ebû'd-Derrâc Hazretleri	1
Eğlenceye düşkünlük	1
Emânete sahip çıkmak	1
Fakîh	1
Gayret	1
Gınâ	1
Gıybet	1
Gurur	1
Günahı Âşikâr etmemek	1
Güzel giyinmek	1
Hac	1
Hakikî aşk	1
Halvete çekilmek	1
Helâl kazanç	1
Hırs	1
Hikmet	1
Hizmet	1
Hüsn-i zan	1
Şiir	1
Hz. Dâvûd'a Vahyedilenler	1
Hz. Hasan-ı Basrî'nin Fazîletleri	1
Hz. Hızır'ın Fazîletleri	1
Hz. Huzeyfe b. Yemânî'nin Fazîleti	1
Hz. İbrahim b. Edhem'in Fazîletleri	1
Hz. İsâ'nın Hz. Peygamber'i Müjdelemesi	1
Hz. Osman'ın Fazîletleri	1
Hz. Peygamber'in Şefâati	1
Hz. Selh b. Abdullâh-ı Tüsterî'nin Fazîletleri	1
Hz. Süleymân'ın Halveti	1
Hz. Yahyâ'nın Şeytan ile Konuşması	1
Hz. Zeynelâbidîn'in Fazîletleri	1
İhtiyar Mü'minler	1
İmtihân	1

Hikâyenin Konusu	Sıklık (Adet)
İstişâre	1
İsyân	1
İtâat	1
Kader	1
Kavun	1
Kişinin Kendine Benzeyene Meyli	1
Kişinin Malı Hakkında Musîbeti	1
Kovuculuk	1
Mâlâyanîyi terk etmek	1
Marifet	1
Misafir	1
Misvak	1
Müezzinler	1
Nasihatler	1
Öfke	1
Ölüm	1
Rukye	1
Safrakeş yemeği	1
Sâlih eş	1
Saygı	1
Secdede iken uyuyakalmak	1
Sır saklamak	1
Sövmek	1
Sözünde Durmak	1
Su içme Âdâbı	1
Sû-i zan	1
Şehâdet	1
Şifâ	1
Şirk	1
Ta'bir	1
Tamahkârlık	1
Teşekkür Etmek	1
Tevhîd	1
Ucub	1
Uzun Ömür	1
Ümmet-i Muhammed'in Fazîleti	1
Vasiyetnâme	1
Vefalı Olmak	1
Yöneticilere Yakın Olmak	1
Zâlimler	1
Zarardan Uzaklaşmak	1
Zemzem	1
Zillet	1
Ziyâret	1
Zühd	1

Ek 11. Hikâye Konuları Tablosu

Ek 12. Eserde Geçen Kitap İsimlerinin Listesi

Kitap İsimleri	Sıklık (Adet)
Kur'ân-ı Kerîm	13
Şifâü'l-Mümin	4
İncil	2
Tevrât	2
Muvattâ	1
Me'âlimü't-Tenzîl	1
Mişkat-i Meşâbih	1
Tefsîr-i Kâzî	1
Sahîh-i Müslîm	1
Elvâh	1
İhyâ-i Ulûm	1
Kâmûs	1
Hulasatü'l- Fetevâ	1
Fıkhü'l-Ekber	1
Zebûr	1
Muhtâr-ı Sıhâh	1
Fetâvâ-yı Sûfiyye	1

Ek 13. Eserde Geçen Kitap İsimlerinin Tablosu

ÖZGEÇMİŞ

1994 yılında doğdu. 2012 yılında Kenan Evren Anadolu Lisesi'ni bitirdi. Aynı sene Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümüne girmeye hak kazandı. Aynı üniversitede 2019 yılında Türk Dili ve Edebiyatı programında yüksek lisans öğrenimine başladı.